

קובץ גליונות

פרשת נצבים-ראש השנה-יום כפור

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מעמד מרנן ורבנן גדולי ישראל

במעונו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א באסיפה לכנס כלל נשות ישראל "תורת אמן". שע"י מרכז ההסברה של ועידת הרבנים לביצור חומות הדת



ברכת השנים

לכל ידידינו החשובים - הלומדים את תורתם של גדולי ישראל מדי שבוע,

ולכל השותפים החשובים - שהוזילו מהונם במשך השנה החולפת עבור הוצאות הדפסת הקובץ,

ולכל הנציגים החשובים במוקדים ברחבי הארץ (אשר אי"א לפורטס כי רבים הם) הטורחים מדי שבוע לזכות את הרבים (וזאת שלא ע"מ לקבל פרס)

**נאחל ברכת "לשנה טובה תכתבו ותחתמו
לאחר לחיים טובים ולשלום"**
ותזכו להכתב בספרן של צדיקים

בברכת התורה,
מערכת 'קובץ גליונות'



זמני השבת

בחסות:



גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	5:59	7:10	7:50
בני ברק	6:14	7:11	7:47
קרית ספר	6:08	7:10	7:49
בית שמש	5:58	7:10	7:49
אופקים	6:08	7:11	7:48
חיפה	6:07	7:11	7:48
ליקוואוד	6:34	8:02	8:11

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לרפואת **מרדכי דוד בן חיה פערל** לרפו"ש בתושח"י

הודעה חשובה!

לפני יום כפור יופץ
הקובץ לחג הסוכות

לעילוי נשמת

הר"ר **מאיר** ב"ר אריה (לייב) **אנגלרד** ז"ל
מוקיר רבנן ומכבדם ואוהב את התורה
במסירות רבה קבע עיתים לתורה
נלב"ע כ"ו באלול תשס"ח
תנצב"ה

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים
באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול
להגדיל תורה ולהאדירה.

• חג הסוכות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:
יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

ל"טאזש טלדא זיזאז
סיזגלז דאז

1-800-22-36-36



ל"אז וזסזגלז ט"אזש
טאזש דאז זאז



ל"אז וזסזגלז ט"אזש
טאזש דאז זאז

אזאז סזאז טאזש טאזש טאזש
טאזש טאזש טאזש טאזש

ל"אז וזסזגלז ט"אזש
טאזש דאז זאז

טאזש טאזש טאזש טאזש

ל"אז וזסזגלז ט"אזש
טאזש דאז זאז

טאזש טאזש טאזש
טאזש טאזש טאזש



זאז
סזאז
טאזש

טאזש טאזש
טאזש טאזש

טאזש טאזש טאזש
טאזש טאזש טאזש

בס"ד, הופיע ויצא לאור במהדורה חדשה



חכמה ודעת

מרינו המשניח הגאון רבי דן סגל שליט"א

22-441660

1670@gmail.com ☒ 02.970.7087 ☎

להשיג
בחנויות
הספרים
המובחרות

ספר בינת אדם

ממדן המשגיח הגאון
רבי דן סגל
שליט"א

בעניני תקיעת שופר

חידושים וביאורים
בעניני תקיעת שופר

סדר התקיעות
למעשה

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

07
072244



בס"ד, עלון מספר 14 > ענייני ירח האיתנים > תשרי תשפ"ג

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של
רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

ברגשי קודש, אנו פותחים את שנת תשפ"ג, השנה השניה להופעת גיליונו, בו אנו זוכים להעביר קמיה רבנן ותלמידיהון די בכל אתר ואתר, מעט מזער, טיפה מן הים מתורת הרב זצוק"ל. אמנם במהלך השנה שעברה עלינו ניטלה המאורה ובטל התמיד בהסתלקות הרב זצוק"ל, אבל אורו ותורתו לא כבו, ושפתיו דובבות בכל היכלי התורה ובכל בית ישראל, ובזה יש לעלונו ולמכוננו זכות הרבים להעביר שמועות מוסמכות בעניינים שהזמן גרמן, מתורת הרב זצוק"ל. ואם היו הדברים כטל תחיה בחיי חיותו, על אחת וכמה מעת עלה הענן לגזי מרום, גדל הצמאון, ורבים מבקשים ואומרים מי יראנו טוב. תפילה נישא להמשך סייעתא דשמיא בעבודת הקודש, בגליונות אלו ובכל מפעלות 'שיח אמונה' ו'שיח התורה'.

עומדים אנו בפרוס השנה הבעל"ט, עת מייחלים 'תכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה', מחשבותינו אינם פוסקים, מלהיזכר במעמד הנשגב מידי שנה בראש השנה, כשרבבות אלפי בני ישראל עוברים על פניו של הרב זצוק"ל, לברך ולהתברך בשנה טובה, המעמד הכביר היה נוסך כח, בכל יהודי, קטן כגדול, נער כזקן, שבאו וטרחו לקבל את ברכת הרב זצוק"ל, שבענוותנותו היה מתחיל את הסעודה רק לאחר כשעה ויותר, וגם באמצע הסעודה היה עוד פונה אל החלון, כדי לברך ולהתברך מפי המונים שהוסיפו לבוא אל הבית, באחת השנים אף אמר הרב זצוק"ל לרעייתו הרבנית ע"ה: 'השנה ודאי יהיה לנו שנה טובה, הרי כל כך הרבה יהודים בירכו אותי'...

לעתה חסרנו כל אלה'...

בירח האיתנים ביותר מימות השנה הרגילים, ניכר ההעדר וגודל החסרון, כאשר הרב זצוק"ל היה אור לרבים בעצה והכוונה בדרכי החיזוק, ובמסילות התשובה, וגם דקדוק ההלכות וקיום פרטי המצוות שהיו ניכרים במועדי השנה, בהקפדתו המדוקדקת בכל מנהגי ישראל. חודש תשרי היה מלבד ה'חובות' הקבועים, שזור הסיום בערב ראש השנה, התרת הנדרים, מנהג הכפרות, הסיום ספר התהילים בכל יום בעשיית, עשיית הסוכה מיד במוצאי יו"כ, ובשנים עברו גם קטיפת הסכך בעצמו, ועד לחג הסוכות בעת שארבעת המינים לכל מיניהם שהיו פרושים על שולחנו, ניצול מצות סוכה בכל רגע ורגע שרק היה אפשר, שמחת בית השואבה מיד במוצאי יו"ט הראשון של חג, ליראות בכותל המערבי בימי חוה"מ, ועד שמחת תורה. כל המעשים הללו על כל פרטיהם ודקדוקיהם, היו נעשים בשמחה, במלא הרגש, יחד עם הילדים, הנכדים, הנינים, ויחד עם כל בית ישראל כולם זכו ושאו, ממקור מים חיים.

השתדלנו בגליון זה לגעת בנפרד, הן בראש השנה, הן בעשיית וביום הכיפורים והן בחג הסוכות, כשלמותו לומר שלא ניתן להקיף אפילו לא את עיקרי השמועות והתורות, אלא לזכר ולדוגמא בעלמא.

בנוסף הקדשנו יריעה קצרה לענייני מוצאי שביעית בה הבאנו מתורת הרב זצוק"ל מכתביו ומתשובותיו שנערכו ע"י תלמידיו הנאמנים שליט"א רבני 'דעת נוטה' שע"י מכוננו, בהם הוא מבאר את מאמר חז"ל 'במוצאי שביעית בן דוד בא' [סנהדרין צ"ז א'].

נסיים בתפילה שנזכה ששנה זו הבעל"ט, תהא שנת גאולה, וכפי שהיה מרבה הרב זצוק"ל לומר בשם החזו"א, כי מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צ"ז א') 'במוצאי שביעית בן דוד בא', הכוונה, אם ישמרו שביעית כראוי, וראה במדור 'במוצאי שביעית', ובזכות השנה שעברה עלינו, שנה של חיזוק בארץ ובתפוצות במצות השמיטה, ע"פ תורתו ופסקיו של הרב זצוק"ל, כאשר זכה מכון 'שיח אמונה' לסייע רבות בקיום רצונו זצוק"ל, בזכות זאת, נזכה במהרה לגאולה אמיתית, כתיבה וחתימה טובה לנו ולכל בית ישראל די בכל אתר ואתר, אכ"ר.

המערכת

מכון 'שיח אמונה',

ומערכת הגליון,

מאחלים לרבבות עמך בית ישראל,

**כתיבה וחתימה טובה
וברכת המועדות**



הרב זצוק"ל בסעודה במוצאי יום הכיפורים. צילומים: שוקי לר

ענייני ראש השנה ... 2-4

ענייני יום הכיפורים.....5-7

ענייני סוכות ושמחת תורה.....8-9

ענייני במוצאי שביעית.....11

הדין בשמים הוא כל אחד לפי מה שפסק על עצמו

בר"ה דט"ז א' תנן בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה וכו', והקשו שם התוס' {בד"ה בפסח} מהגמ' בברכות י"ח ב' דתניא מעשה בחסיד א' שהקיטתו אשתו בערב ר"ה והלך ולן בבית הקברות ושמע שתי רוחות שמספרות ול"ז ושמעו מאחורי הפרגוד שכל הזורע ברביעה ראשונה ברד מלקה אותו וכו' הרי דבר"ה נידון העולם על התבואה, ותירצו דשמא היו מזכירים בר"ה את הדין הנגזר בפסח על התבואה, אי נמי דההיא ברייתא אתיא כרבי יהודה דס"ל דהכל נידון בר"ה וגז"ד שלהם נחתם כא"א בזמנו וגז"ד על התבואה היא בפסח.

ולכאורה עכ"פ על רבי יוסי דס"ל בר"ה שם דאדם נידון בכל יום יקשה מההיא מעשה דחסיד א' שהרי מהמעשה מבואר דבר"ה נידון על כל השנה. ושאלתי ד"ז לאמור"ר זללה"ה, ותירץ לי, דכונת התוס' היא, דאותו חסיד הוא אצל וסבר כשיטת רבי יהודה דהכל נידון בר"ה וכיון שכן מתנהגים בשמים כלפיו כשיטה זו דהכל נידון בר"ה אבל לגבי אחרים יתכן שנידון בכל יום כדס"ל לרבי יוסי. וכע"ז מצינו בשבת ק"ל א' במקומו של רבי אליעזר היו כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל בשבת וא"ר יצחק עיר אחת היתה בא"י שהיו עושין כרבי אליעזר והיו מתים בזמנו ולא עוד אלא שפ"א גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל על המילה ועל אותה העיר לא גזרה, הרי שמן השמים מתנהגים לגבי כל מקום כפי שנפסקה שם ההלכה. וכע"ז מצינו גם בגמ' ע"ז כ"ח ב' דרב יהודה התיר לכוהל בשבת (אפילו ע"י מלאכות דאורייתא) עין שמרדה דשוריעי דעינא באובנתא דליבא תלוי והוי פיקרע, ורב שמואל בר יהודה אסר ואמר שהשומע ומקבל דברי רב יהודה הרי הוא מחלל שבת, לסוף חלה רב שמואל בר יהודה בעינו בשבת ושלא לשאול לרב יהודה אם

המשך בעמוד 4

ערב ראש השנה

- א. בערב ראש השנה היה עושה סיום מסכת (מסכת קידושין) ולא התענה.
- ב. לאחר תפילת שחרית עשה התרת נדרים, והיה בנו הגר"ש שליט"א אחד מהדיינים ואין בזה פסול קרוב. והדיינים יושבים והוא עומד.
- ג. אמר שמעו נא רבותי דיינים ולא אמר מומחים. וכן השמיט נזירות שמשון.
- ד. אף המסירת מודעה שלאחר ההתרה אמר בפני הדיינים.
- ה. לא הלך בער"ה על הקברות.
- ו. קטן מופלא הסמוך לאיש אע"פ שיכול לידור א"צ לעשות התרת נדרים (ובמשל"מ כת' שאין יכול להתיר).
- ז. לא עשה התרת נדרים עבור הרבנית ע"ה.

ראש השנה

- א. מותר לבקש בר"ה בקשות פרטיות ואף שחל בשבת, (כמדומה כשהל בשבת התפלל בהרהור. וכן במוסף בר"ה שלא יהיה מדאי הפסק בין התקיעות)
- ב. בר"ה לובשים בגדי יו"ט
- ג. אף בר"ה שחל בשבת מותר לקרות בלילה לאור הנר דאימת יום הדין עליו.

- ד. בליל א' דראש השנה אוכל הסימנים, ואומר יהיה רצון בלי שם ומלכות(נדלא כהמ"ב). ובליל השני אוכל הסימנים ואין אומר היה"ר.
- ה. על הסימנים שאוכלים וברכתם אדמה מברכים עליהם בפה"א, ואין נפטרים בהמוציא.
- ו. נהג בכל יום מימי ר"ה לגמור כל ספר תהילים.
- ז. לא אכל קודם התקיעות.
- ח. לא לבש קיטל בר"ה ואף כשהיה מקריא בתקיעות.
- ט. באמצע התקיעות אין מברכים אשר יצר עד סיום התקיעות.
- י. מדיני התקיעות. בשברים של תשר"ת ותש"ת יש להפסיק משהו בין שבר לשבר שלא יהא תקיעה ארוכה שעולה ויורדת, ובין שברים לתרועה הנעשים בנשימה אחת לא יפסיק כלל אלא יריע מתוך השבר ממש.
- יא. לאחר מנחה הלך למקום שיש דגים ואומר תשליך.
- יב. מה שאמרו מאן דדמיך בריש שתא דמיך כולה שתא הוא דווקא בנשכב לישון, אבל לא אם מתנמנם על הכסא וכדו'. ואחר חצות הלך לישון.

רשימות תלמידים

עניני ראש השנה

- שם הרב זצוק"ל: אבא אהרן שחושב שאולי הצעם שהחזיקו"א רצה שר' שלמה כהן יתקע, היות ואם בבית המקדש הכהנים היו תוקעים, [ואף שם ה' חצוצרות], והוסיף הרב דא"כ אם לוויים יש בזה משהו שיתקעו, שהרי אם הם היו תוקעים.
- אמר הרב: 'פעם שהלכתי עם אבא לומר תשליך לירקון, ונעשה השקיעה, אבא נעמד מתחת לעץ, כדי לא לעלעל המחפור מיו"ט א' דר"ה ליו"ט שני, והמתין כחצי שעה שיה' צאה"כ, ואחד שאל להרב באם יקרא כל הדרך במחפור, האם מהני בזה, השיב הרב, ש'אכן זה מועיל, אך קשה לעשות כן'.
- נתן של הרב שאלה, שראתה במחפור בשם האריפ"ל שאפשר לבקש באמצע קדושה על א' משלושה דברים, ועל מה תבקש, הרב השיב: 'יש א' מקומות בקשה כו בר"ה ב' פעמים וכו', וא"כ אפשר לבקש על הכל [בכל פעם בקשה אחרת], ולכששאלה אותו איך הוא עשה, לא השיב הרב, ולכשדחקו ושוב שאלה אמר הרב שכבר אינו זוכר.
- אחד שאל להרב שבונו בישיבה שואל: 'האם עדיף שיסע קידוש לפני התקיעות, או שיצום ע' לאחר חצות', אמר הרב: 'שיקדש לפני התקיעות, דהא ע' כביצה מותר לאכול אף לפני התקיעות'. והרב אמר פעם על צעמ' שהוא באמת מצליח לאכול לפני חצות, בלי לעשות קידוש קודם התקיעות.
- אמר הרב: 'לשיטת האריפ"ל יש לבכות בר"ה, ולהסיר"א (משה רב אלהי) אסור לבכות בר"ה, ומייתי רא' מהקרא נחמ' ח' י' "אל תעצבו".'
- שם אחד מנכדי הרב: 'הו"ד אחד ביקש ברכה מהרב על חולה בר"ה, אמר הרב: רפוא"ש, ובתחילה חשבת אולי שכן הרב לומר יו"ט הוא מלפסוק וכו', ומיד אמר הרב שכתוב במ"א אפרים שבר"ה א"צ לומר יו"ט הוא מלפסוק, דהא מותר לבקש צרכיו בר"ה.
- אחד שאל להרב אם מותר לומר בר"ה היה"ר שאחר אמירת הקרבנות, ולא רצה להתיר.



שיח יצחק

משנה ברורה מהדורת 'שונה הלכות'

חלוקת חינוך של 'משנה ברורה'

עם פסקי החזון איש מתוך החיבור 'שונה הלכות',

שיצא לאור ע"י מכון 'שיח אמונה'.

החלוקה מתקיימת בבית מרן זצוק"ל, ובמוקדי 'שיח אמונה' ברחבי הארץ



תורת שיח

ליקושי בתר ליקושי בעניני יום הכיפורים ותשובה במשנת הרב צוק"ל

תענו את נפשותיכם וגו' והגר הגר בתוכם. י"ל דאיצטריך דאפי' גר שנתגייר ממש לפני שקיעה של י"כ ולא הספיק עוד לחטוא מ"מ צריך להתענות וצריך כפרה ועי' שבועות י"ג ב'.

טעמא דקרא (פר' אחרי)

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם. וקשה הלא יוהכ"פ מכפר גם על המזיד וא"כ למה כתוב חטאתיכם והלא חטא הוא שוגג כדאמרין ביומא ל"ו ב'. וי"ל דבאמת חטא הוא שם כולל ואף מזיד הוא בכלל חטא ורק בשכתוב חטא בהדי עון אז מתפרש עון על המדד וחטא על השוגג וכמו"כ כשכתוב גם עם פשע מתפרש פשע על המרד כמבואר ביומא שם [שו"ר כן בא"ע ע"ש].

טעמא דקרא (שם)

השיבנו ה' אליך ונשובה. באיכ"ר כאן [פ"ה סכ"א] אמרה כנס"י לפני הקב"ה השיבנו א"ל שלכם הוא שנא' שובו אלי ואשובה אליכם והיינו שנחלקו מי צריך להתחיל והקב"ה אמר שהן צריכין להתחיל, והיינו דאל"ב אין כאן בחירה כמ"ש ברמב"ם בפ"ה מתשובה ה"ד וזה רצון הקב"ה שהאדם יבחר מעצמו מבלי שום הכרח דאל"ה אין בחירה ע"ש שהאריך, ויש לתמוה א"כ איך אמר ירמ' השיבנו ה' אליך ונשובה שמקדים השיבנו, וי"ל דירמ' סבר דכיון שאמר השיבנו זה כבר נקרא שהקדים והקב"ה הסכים לדבריו כדמוכח בע"ז ה' א' דהו"ל למימר תן אתה דכיון שמבקשין הו"ל בא על ידיהן כמש"כ החזו"א בליקוט סוף או"ח.

טעמא דקרא (סוף איכה)

א"מ מחה והעבר פשעינו וחטאתינו מנגד עיניך. במ"ב ס' תקפ"ד סק"ג כ' שצ"ל חטאתינו ופשעינו שתחלה יש לבקש על הקל ואח"כ על החמור, ויש ליישב גירסתנו דביומא פ"ו ב' אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות משמע דשגגות נמחל לגמרי כשמתפלל ומבקש, והנה מחה הוא לשון מחיקה שנשאר רשומו ניכר אבל העבר הוא שמעביר לגמרי, וכאן מחה מקביל נגד פשעינו והעבר נגד חטאתינו, לכן תחלה אנו מבקשים מחה פשעינו דהיינו שהמזידים יתהפכו לשגגות, ואח"כ מבקשין העבר חטאתינו דהיינו אותן השגגות העבר לגמרי כיון שכבר נתהפכו לשגגות ודו"ק.

טעמא דקרא (ליום כפור)

זה התרגול ילך למיתה ואני וכו'. בירושלמי שבת פ"ו ה"ט ובמדרש מבואר שאם נגזר גזרה על אדם ורוצים לבטלה צריכה הגזירה לבא על אחר הדומה לו והיינו דקאמר שאם נגזר עלי זה התרגול ילך תחתי ואני אכנס ואלך כו'.

טעמא דקרא (שם)

על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון. הא דאונס צריך כפרה אפ"ל דמכיון שפ"א עבר ברצון לכן הגיע אח"כ לידי אונס, וכע"ז איתא בתוספתא דשבועות פ"ג ה"ג היה רבי אלעזר בן מתיא אומר הוואה עוברי עבירה מתחייב לראות וכו', והיינו דמכיון שחטא ברצון הרי הוא נענש אח"כ לראות עוברי עבירה. ועל חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע. אפ"ל דהכונה שהיה מרוצה מהיצה"ר ששידל אותו לעבירות. ועו"ל שזה לימוד זכות שמה שחטאנו הוא משום שיצה"ר פיתה אותנו.

טעמא דקרא (שם)

שיטת הלכות

הליכות והנהגות הרב זצוק"ל בעניני עשי"ת ויום הכיפורים

יום כיפור

לא לבש נעליים כלל ביום כיפור ואף לא נעלי גומי, רק פוזמקאות.
לא בירך ביו"כ שעשה לי כל צרכי והמעביר שינה, ובמוצאי יו"כ כשלבש נעלי ושתף פניו בירך שעשה לי כל צרכי והמעביר שינה.
חתן בשנה ראשונה ואלב אין לובשים קיטל.
מוצאי יו"כ שחל בשבת אין מברכים על הבשמים.
כשאומרים בווידי ועל חטאים שאנו וכו' אין דופקים כנגד הלב.
כשהיה לו כח הקפיד שלא לישב בבית הכנסת כשארון הקודש פתוח, והיה יוצא מחוץ לפתח ויושב.
היה אומר בכל שמו"ע את כל הוידי של החיד"א.
היה אומר לחולה שחייב לשתות שעדיף לשתות מים המרים שלא נהנים מהשתיה וללא שתיה בשיעורים שזה איסור דרבנן מאשר שתיה בשיעורים שהוא איסור דאורייתא.

עשי"ת

נהג כל יום מימי עשי"ת לגמור כל ספר תהילים.
בא' מימי עשי"ת הלך בעצמו לקטוף סכך והיה מכין הסוכה, ובמוצאי יו"כ היה מוסיף עוד משהו. וכן נסע בעשי"ת ליהוד לקחת לולבים לאביו זללה"ה ולעצמו ולכל משפחתו.

כפרות

בליל ערב יום כיפור לאחר מעריב עשה כפרות על תרנגול, ואח"כ הולך לשחטו וכיסה את הדם, ומברך על כיסוי הדם ואומר בלחש בעפר (כיון שיש מחלוקת אם לומר בעפר) ולא נתן את המעיים לעניים.

אמר שאין נוהגים לעשות כפרות אב עם בניו בתרנגול אחד, אבל עם נכדים אפשר לעשות, ולמעוברת לקחו עוד זכר.

אכל מהכפרות למחרת בסעודת ערב יום כיפור.

שיח שרפי קודש

כתבי תורה מהרב זצוק"ל עם הגר"א נבנצל שליט"א

מכתב השאלה: ברמב"ם תפלה ז' ח' ולא וכו' צ"ע לענ"ד דאטו משום שאינו רוחץ אינו צריך שמירה מיצה"ר וכו' ודברי המגדל עוז שייכים גם בזה אבל רק ליוה"כ ולא לט"ב ואולי אפי' להרמב"ם זה רק לגידסתו תפלה ז' ד' המעביר חבלי שינה וא"כ קאי אלפלוף שבעין אבל הגורס המעביר שינה יכול לברך אע"פ שאינו רוחץ [כנותו בקצרה: דברמב"ם מב' דביו"כ וט"ב שלא רוחצין אין אומרים ברכת המעביר שינה, ולכא' ק' שהרי אח"כ אומרים יהי רצון להינצל מיצה"ר, ומה נשתנה יום שאין בו רחיצה, דלא בעי' לזה התפילה, וכתב ליישב, דבאמת הברכה קאי על הרחיצה, והרמב"ם גריס 'המעביר חבלי שינה', והיינו, הלפלוף שבעין, אבל להגורסים 'המעביר שינה' א"כ יברכו אף ביום שאין בו רחיצה]

תשובת הרב צוק"ל: שם ד' ח' מה שהק' איני מבין הרי בברכות ס' מבואר להדיא דעיקר הברכה נתקנה כי משי אפי' ע"ש כו'

[היינו, דבגמ' שם מב' להדיא דלכו"ע ברכה זו נתקנה, על הנטילה, ואף שאח"כ יש יהי רצון על היצו"ר עכ"פ כל כמה דעיקר הברכה אינו מחוייב בה משום דליכא רחיצה, גם היה"ר נפטר]

ליקושי דברים ופסקי הלכות מרבינו ביסוד מצות התשובה

צדקה כפי כחו, ונשאל רבינו האם כפי כחו היינו חמשיית נכסיו כשיעור חכמים בעין יפה כמש"כ הרמב"ם פ"ז ממתנ"ע ה"ה, או דילמא כפי כחו שכ' רבינו היינו עד שישאר לו רק להכרח וזהו אפ"ל יותר מחומשו, והשיב רבינו **שלא יתן יותר מחומשו** (פ"ב סק"ז).

כתב הרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ט דעבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו, ונשאל רבינו במי שגרם צער לקטן שאינו מבין ואינו זוכר שגרמו לו צער האם צריך ג"כ לפייסו, והשיב **דמסתבר דצריך לפייס גם את הקטן** (פ"ב ס"ק קנ"ה). ועוד נשאל היכא שחטא לחבירו באונס האם חייב לפייסו, והשיב **שלא יאנו חייב לפייסו** (שם ס"ק קנ"ו).

נשאל רבינו אם מועיל לומר בפה שמוחל לחבירו אע"פ שבלבו אינו מוחל, או דילמא אם אומר בפיו שמוחל לו ובלבד עדין מקפיד עליו ואינו מוחל לא מהני, והשיב רבינו **דמסתברא דמחילה בפה בלבד ג"כ מהני** (פ"ב ס"ק קע"ה).

כתב הרמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד דנהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה מר"ה ועד יוה"כ יתר מכל השנה, ונשאל רבינו אי נאמרה בזה תקנת אושא דהמבזבז אל יבזבז יותר מחומשו, ורבינו הצדקה היינו שנותן יותר מהרגלו כל שעה אבל לעולם אינו מוסיף על חומשו, או שמא לא נאמרה בזה תקנת אושא כל עיקר וראוי להרבות בצדקה כאשר יחפוץ להכריע את עצמו לכף הזכויות, והשיב **שלא יוסיף על חומשו** (פ"ג סק"ג).

כתב הרמב"ם פ"ג מתשובה ה"ז דהעובד כוכב או מזל וזולתו כדי להיות מליץ בינו ובין רבון העולמים ה"ז מין, ונשאל רבינו א"כ מה שנוהגים לומר מכניסי רחמים הכניסו רחמינו לפני בעל הרחמים וכו' אינו ראוי, כי דבר זה כאילו מתפלל אל המלאכים שיכניסו רחמינו, והשיב **שאומרים בשם הגר"א והחזו"א שכיון שהוא רק בדרך תפלה ולא בדרך עבודה למלאכים שפיר דמי** (פ"ג ס"ק קע"א).

כתב הרמב"ם פ"ז מתשובה ה"ח דחטא גמור הוא לומר לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או להזכירן בפניו כדי לביישו, ונשאל רבינו כשבא להוכיחו ומתכוין בתוכחתו גם להוכיחו וגם לביישו האם בכה"ג מותר לביישו, או דילמא אפ"ל בכה"ג אסור לביישו, והשיב **שבכל גווני אסור לביישו** (פ"ז ס"ק קל"ט).

מלוקט מתוך ספר 'לדופקי בתשובה' ע"ס הרמב"ם¹

בחוה"ל שער הכניעה פ"ז כ' דהמדבר לשה"ר על חבירו נוטל כל עונותיו הימנו, ונשאל רבינו מה דין העונות של הזולת שקיבל המדבר לשה"ר, האם כשחזר בתשובה צריך הוא לעשות תשובה גם על העונות שקיבל מהזולת, או דילמא בזה שעשה תשובה על עונותיו שלו כולל על עון לשה"ר שהוא דיבר ממילא פקעו העונות שקיבל ע"י הזולת, והשיב רבינו **שכבר ממילא פקעו העונות** (פ"א סק"ד).

נשאל רבינו אם מהני שומע כעונה בוידוי והשיב **ודאי שלא**, ועוד נשאל אם מהני כתיבה כדיבור בוידוי והשיב **שלא מסתבר כלל** (פ"א סק"ו).

נשאל רבינו אם אכל חלב ודם ושב בתשובה על החלב והביא קרבן על החלב, אם נקרא זבח רשעים תועבה משום דעדין רשע הוא דלא שב גם על הדם, או דילמא סו"ס על החלב עשה תשובה, דהיינו האם הפסול דזבח רשעים תועבה תלוי באדם או הוא רשע, או תלוי בקרבן דעל קרבן זה הוא רשע, והשיב רבינו **שהוא תלוי בקרבן** (פ"א סק"מ).

נשאל רבינו אם מותר לעשות תשובה במקומות המטונפים כבית המרחץ וביה"ס, והשיב **שלא יאנו מותר** לעשות שם תשובה (פ"א ה"א בביאורים ד"ה שיעשו).

כתב הרמב"ם פ"א מתשובה ה"א דהחובל בחבירו אינו מתכפר לו עד שיתודה, ונשאל רבינו אם גם החובל בעכו"ם חייב להתוודות, והשיב **דמסתמא אינו חייב** (פ"א סקנ"ב).

כתב הרמב"ם פ"א מתשובה ה"ג שבזה"ז שאין ביהמ"ק קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, ונשאל רבינו במי שחטא בזה"ז ושב בתשובה ונבנה ביהמ"ק בימיו האם יתחייב להביא חטאתו קרבן ממש מלבד התשובה, והשיב **שיצטרך להביא קרבנו** כשיבנה ביהמ"ק, והביא רא"י מר' ישמעאל שקרא והטה ואמר לכשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמנה כדאי בשבת י"ב ב' (פ"א סקפ"ה).

כתב הרמב"ם פ"א מתשובה ה"ג דעיצומו של יוה"כ מכפר לשבים, ונשאל רבינו האם צריך כונה להתכפר ע"י עיצומו של יום או דסגי בזה ששב, והשיב **שיתכן שצריך כונה** (פ"א סק"ק).

כתב הרמב"ם פ"ב מתשובה ה"ד שמדרכי התשובה להיות השב עושה

¹ תשובות חן למחבר 'לדופקי בתשובה' הגר"א טיגר שליט"א על מסירת הדברים

חזון שיח

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

א שחרית מותר ליטול ד' פעמים כמנהג הגר"א (כך פסק לי כמדומה) (ועי' מט"א סי' תר"ג באלף למטה סק"ו)

ב א' שאל הנוגע בתינוק כבן ג' חדשים במקומות המכוסים אצל מבוגר אם יטול ידיו ביו"כ והשיב שכן (רמ"ג, וע"ל סי' א' דין כ"א)

ג ב"ב וי"כ הלך בפומקאות לבד (וכ"כ במ"ב סי' תר"ד סק"ה דנכון להחמיר) ואני שאלתי אם מותר לילך במגעלים של גומי והשיב רוב הפוסקים מתירין רק הב"ח אוסר (מובא ב"ב וי"כ סי' תר"ד ס"ב) והעידו לי נאמנים שאמר שלא ליתן עליו ביו"כ בביהכ"נ שלו למי שלובש מגעלים של גומי.

ד א' אם נמשך נעילה אחר השקיעה לא נשאו כפים (ולא כשה"צ סי' תרכ"ג אות י"א שמצדד להקל ביה"ש) (וכד' מרן מבואר בחיי אדם כלל קמ"ד סל"ז ועי' מ"ב סק"ט)



א כפרות ה' עושה (בזמן האחרון באשמורת הבקר והשוחט ה' בא לביתו עי' מ"ב סי' תר"ה סק"ב)

ב העיד א' שלא עשה כפרות ושאל למרן ואמר לו שלא יעשה בהו"ר (ועי' מ"ב סי' תר"ה סק"ב בשם הפרמ"ג)

ג ביו"כ ה' הפסק בין מוסף למנחה ומתפללין מנחה ונעילה ביחד

ד מותר לבלוע רוק ביו"כ (וכ"כ המ"ב סוף סי' תקס"ז)

ה שיעור אכילת פרס ביו"כ לחולה תשע מינוטין (רמ"ג ועי' חזו"א בקונטרס השיעורים סק"ה) וכל פעם ששית כוס שהוא בערך ארבעים גרם (שיעורין של תורה שעורי המצות אות כ"ג בשם מרן)

ו שמעתי שלמינקת שאם לא תאכל אין לה להאכיל לתינוק התיר לאכל ביו"כ (ועי' בה"ל סי' תר"ז ד"ה עוברות)

ז סיפר שאביו ז"ל הלך לאכל ביו"כ עשרה מינוט לפני השקיעה (ששיער שיותר אסור לו לצום)

ח היוצא מביה"כ ביו"כ או נט"י שחרית יכול ליטול עד קשרי אצבעותיו בריחו וא"צ לצמצם שאין זה רחיצה של תענוג (ועי' סי' תר"ג ס"ג) ונט"י





יחטא צ"ע שכמדומני שלא נתקן זה בנוסח התפילה דיו"כ ואפשר בשביל שלא יהא כדובר שקרים מי שאינו מקבל באמת ואכתי צ"ע ועכ"פ צריך כל בע"ת לזהר בזה] ולכא' איך יצויר קבלה על שוגג שלא מדעתו, והנה באמת אין אדם מעיז פניו לעבור על התורה ביד רמה ובשטאט נפש [כמובן שלא נדבר מפורקי עול] כי סוף סוף לבו נוקפו ויראת הש"ת מתעורר בלבו, ובכן רובי עונות ופשעים באים בהכשר והוראת היתר לעצמו בק"ן טעמים ונותן טעם לפגם ולכה"פ מטיל ספק וס"ס להיתירא וכ"ז ידוע למתבונן ועי' כתובות ק"ד מכחה של נגיעה, והוא בגדר אומר מותר שהוא קרוב למזיד כמבואר במכות ד"ח ומכ"ש ת"ח ששגגת הלמוד עולה זדון וכמבואר בב"מ ס"פ א"מ ע"ש וק"ו כשיודע בעצמו שיש כאן ספק איסור ושאחרים אוסרין את זה שהוא מזיד גמור ולכא' האיך יצויר תשובה בזה שמקבל שלא יטעה אחרי שכסבור שהוא שלו ומותר ועומד, אמנם אין לך דבר העומד בפני התשובה שבידו לקבל להתעמל לתקן מדותיו שלא יהא נוגע בדבר, ובידו לברר כל דבר אצל אחרים יר"א ובדיבוק חברים וכו' ויכול לפרוש ע' שערם משערי ההיתר שלא יפגע בשער האיסור כמ"ש החו"ה בשער פ' ע"ש, אולם כל אלו הדרכים לא יורגש אצל האדם אלא כלפנים משוה"ד [אם כי באמת הוא ככה לעיכובא כמ"ש הגר"א ז"ל הובא באב"ש שכל עבודת הש"ת תלוי בתיקון המדות ואכמ"ל] ואין זה ממנהגי השב מיראה כמ"ש המהרש"א ז"ל בא"א ליומא בסוגיין שהוא מדרכי השב מאהבה ומה"ט נעשו כזכיות ע"ש וממילא אין כאן תשובה על השגגות בתשמי", ולפיכך גם הזדונות לא נמחקו לגמרי שגם על חלק השוגג שיש במזיד לא שב ודו"ק ולפ"ז מתבאר דעכ"פ ודאי מהני תשובה מיראה על שגגות כשיעשה קבלה באופן המועיל ועומד להתקיים.

ד. ובנדרים כ"ח מנין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר נשבעתי ואקיימה, והלא מושבע ועומד מהר סיני הוא [ואין שבועה חלה] אלא הא קמ"ל דשרי ל' לאינש לזרזי נפשי, ולכא' תמוה דכיון דאין שבועה חלה מאי זירזו איכא בשבועתו [והר"ן ז"ל פ' דחל לענין מלקות אבל אין כן דעת הרמב"ן ז"ל במלחמות פ' ש"ש בתרא וכ"ה דעת הרא"ש ז"ל כאן ועי' קצה"ח סי' ע"ג סק"ה] ונראה בזה עפ"מ שנתבאר דרוב חטאי האדם לעבור על מה שכתוב בתורה מאחת מהנה הוא ע"י חשבונות רבים בהוראת היתר, ולפ"ז מה רב הזירוז הבא מן השבועה שכבר סגר עליו הדרך בפני ההכשרים ההם שאת"ל שהוא היתר הרי אסור הוא מצד השבועה שחלה על ההיתר, ואם כי עדיין יתכן שגם עצם השבועה יכשיר באופן עקומה ובחשבונות רבים מ"מ כבר נעל גדר והועיל כל שהוא לפי הענין והאדם.

שערי תבונה, סי' א'

פעם אחת אירע וביום הכפורים קודם תפילת נעילה ניגש אברך אחד ממקורבי רבינו לשואלו על שעת סיום התפילה, רבינו הראה בידו תנועה שאינו יודע, לאחר יום הכפורים שלח רבינו לקרוא לאברך הנ"ל, רבינו התנצל מפניו מאד וביקש שימחול לו שלא השיבו כראוי וכך אמר לו רבינו "אני כבר התחלתי לומר אשרי כששאלת אותי ולכך לא עניתי לך אבל אח"כ חשבתי אוי מה עשייתי הרי מפני הכבוד מותר להפסיק וכבוד התורה יש כאן, תראה אפי' ביום הכפורים בשעת נעילה נכשלים, אנא ממך סלח לי על חוצפת", ולא נח רבינו עד שהשיב לו בפה מלא "סלחתי כדברך", רבינו העניק לו מתנה אחד מספריו ואז נחה דעתו.

תולדות יעקב

בענייני תשובה

א. יומא דפ"ו ע"ב אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כשגגות שנאמר שובה ישראל וכו' איני והאר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות שנאמר וכו' ל"ק כאן מאהבה כאן מיראה, ואינו מובן האיך מתהפכים הזדונות לזכיות, הן אמת שלהשגת תשובה מאהבה אמיתית ודאי דצריך עבודה רבה הן בלימוד היראה ורגשת הנפש הן בשבירת המדות הרבה מאד, וממילא עצם התשובה הוא זכיותו, מ"מ צ"ב איך מתהפכים העוונות עצמן לזכיות, והנה לעיל [בעמוד שלפ"ז] ר"ח בר"ח רמי כתיב שובו בנים שובבים דמעיקרא שובבים [ופירש"י ז"ל דמשמע דהחטא נעקר מעיקרא] וכתיב ארפא משובותיכם [פירש"י ז"ל דמשמע דהחטא נעקר מכאן ולהבא] לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה, ומתבאר מזה דבתשובה מאהבה נעקר החטא למפרע כהתרת נדר, ובשב מיראה נעקר מכאן ולהבא, ויש להסביר בטעמא דמלתא משום דעל מה שמתחרט ומתחנן מהש"ת בתשובתו ממלאין לו בקשתו, ובשב מיראת העונש העתיד לבא [שעל יסורין ועונשין שכבר קבל ודאי לא איכפת ל' דמאי דהוה הוה] הרי אין רצונו אלא שיתעקרו פשעיו מכאן ולהבא שלא יענש עוד ולכן נעקר החטא מכאן ולהבא שלא יקרא על שמו ונמצא דהוא כמו שוגג, שאע"פ שעשה מעשה אין שמו על המעשה דלבו אנסו אבל מעשה עבירה יש כאן וצריך ג"כ כפרה על השוגג דהוה ל' למידע עי' מכות ד"ז וה"ה בתשובה מיראה כיון שיש כאן מעשה ואנוס לא ה' צריך כפרה כמו שוגג, וא"ל דרוצה שיתעקרו למפרע כדי שלא יענש כשוגג דסו"ס כיון שאינו מתחרט על עצם החטא אלא על תוצאותיו א"א שיתעקרו לגמרי ודו"ק, אבל בשב מאהבה הרי מצטער על עיקר החטא מה שה' בזמן העבר נפשו עליו תאבל על שעשה נגד רצונו ית"ש ולזאת נעקר למפרע, ובמשנה דמכות כ"ג מבואר דישוב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כעושה מצוה ע"ש, ועי' ברבינו יונה ז"ל שער ג' אות ט' ומכיון דבתשובה מאהבה נעקר החטא למפרע ונמצא שאז בשעת החטא ישב לו ולא עבר עבירה ונחשב כעושה מצוה [כל שהי' במקום הנסיון כמב' בקידושין ל"ט] ולזאת זדונות נעשו לו כזכיות וא"ש.

ב. והנה יש מקום עיון רב בהא דתשובה מיראה דזדונות נעשו לו כשגגות האיך הדין כשבא לשוב מיראה על חטא דשוגג דלפי מושכל ראשון ננעלו שערי תשובה מיראה אצל שוגג שהרי אין בכח תשובה מיראה למחוק המעשה לגמרי, ויתכן דכמו שהתשובה מיראה עושה ממזיד לשוגג כן עושה ומקיל לפי הערך בחטא דשוגג דלא מסתבר שעל מזיד יועיל תשובה מיראה ועל שוגג אי עביד לא מהני ועי' יומא דל"ו ע"ב אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע בשעה שישאל חוטאין לפניך ועושין תשובה עשה להם זדונות כשגגות ופירש"י ז"ל עשה להם זדונות כשגגות וה"ק נושא עון ופשע כחטאת שוגג עכ"ל משמע מזה דעל שוגג ודאי מהני תשובה וזדונות כשגגות הכוונה התם שזדונות נמחלין כדרך שהשוגג נמחל והתם ע"כ מיירי בתשובה מיראה דאי מאהבה עדיפא מבעי' ל' למימר דזדונות כזכיות ודוחק לומר דמיירי בתשובה מאהבה אלא דמשה רבינו לא בקש יותר, והקב"ה הוסיף על בקשתו וא"כ מוכח דעל שוגג ודאי מהני תשובה מיראה, מיהו בסוגיין א"א לפרש דמ"ש זדונות כשגגות הכוונה דזדונות נמחלין כשגגות דהא א"א לפרש כן מאי דקאמר זדונות כזכיות וצ"ע, ובירושלמי פ"ק דפאה ה"א ובמד"ר סדר נשא פ"י לא קאמר רי"ח אלא שזדונות נעשו לו כזכיות

ולא הזכיר שבתשובה מיראה נעשו כשגגות.

ג. ועוד י"ל בטעמא דבתשמי" לא נעשה אלא כשגגות דאע"פ דודאי מהני תשובה מיראה על שוגג מ"מ ודאי צריך עכ"פ גדרי התשובה דהיינו חרטה, קבלה בלב, וידוי, קבלה בפה, כמבואר בהרמב"ם ז"ל פ"ג מתשובה [ובהיסוד דקבלה בפה דהיינו לומר לפני הקב"ה שמקבל שלא



ליקושי בתר ליקושי בעניני חד הסוכות במשנת הרב זצוק"ל

אש לעצים [ועי' מל"מ פ"ב מתו"מ ה"ב] א"כ כדכתיב ויערוך את העצים א"כ
כבר הקדים האש להעצים.

טעמא דקרא (לסוכות)

שם. למען בא באש ובמים, וקאי על אברהם וכדמסיים בזה ונס יוקח נא מעט מים. וקשה היכן מצינו שבא במים, בשלמא באש שזרקו נמרוד בכבשן האש כדאיתא במדרש אבל במים היכן מצינו שבא במים. וי"ל שרומז להא דאיתא בילקוט שמעוני פ' וירא כשהלך לעקידה נעשה השטן כמים והגיע המים עד צוארו שלא יוכל ללכת והתפלל אברהם והלכו המים.

טעמא דקרא (שם)

סוכת עורו של לויתן

ברמ"א א"ח סי' תרס"ז ס"א כתב יש שנהגו כשהיו יוצאים מן הסוכה היו אומרים יה"ר שנזכה לישב בסוכה של לוויתן. ועיין ביל"ש פרשת אמור [רמז תרנ"ג] כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז הקב"ה מושיבו בסוכתו של לוויתן לעת"ל שנאמר [איוב א' ל"א] התמלא בשוכות עורו, ונראה שהכונה שהדפנות יהיו מעורו של לדתן שהרי הסכך בעינין שיהא גידולי קרקע. או דיל"פ דבאמת קאי גם על הסכך אבל הכונה על כל ימות השנה דלעת"ל יזכו לישב בשאר ימות השנה בסוכה כזו [אבל בסוכה למצוה בחג הסוכות אינה כשירה אא"כ הסכך גידול ק], ותיקנו להתפלל ע"ז כשיוצא מסוכה דמצוה בסוף החג.

טעמא דקרא (שם)

**אברהם אבינו ע"ה והמלאכים - בסוכות היה, ורמזים בפסוקים
בזה**

והוא יושב פתח האהל כחום היום. י"ל משום שהי' אז סוכות כמ"ש בר"ה י"א א' וכדי שלא יקשה למה ישב בפתח האהל ולא בתוך הסוכה כמצותו לכן תירץ כחום היום והי' מצטער בסוכה מחמת החום ופטור ואפשר דבפתח האהל לא הי' כ"כ חם ולכן ישב שם.

טעמא דקרא (פר' וירא)

והשענו תחת העץ. ברה"י א' מבואר דבסוכות ה' מעשה זה [ואף דבתוס' כ' שם דל"ד רק ב' ימים קודם סוכות ע"ש בפנ"י דלמסקנת תוס' הוא דוקא בסוכות] וכיון דקיים א"א כה"ת נראה דהאי עץ תלוש ה' וה' סוכה וכ"ה במבד"ר פ"ד סי' ב' והשענו תחת העץ שעשה להם סוכה, ולפ"ז יל"פ ואקחה פת לחם וגו' אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם משום דהולכי דרכים פטורין מסוכה אך מבואר בסי' תר"מ [ע"ש במ"ב סק"מ] שאם נזדמן לו סוכה בלי טורח חייב בסוכה וז"ש כי על כן עברתם על עבדכם ונזדמן לכם סוכה בלי טורח ולכן תכנסו ותאכלו פת לחם בסוכה.

טעמא דקרא (שם)

ביאורי ההושענות

בהושענות. למען בן הנעקד על עצים ואש. נשאלתי היכן מצינו שכשנעקד יצחק כבר ה' שם אש. ונראה משום שאמרו בירו' יומא פ"ב ה"א מצוה להקדים

שיח הלכות

הליכות והנהגות הרב זצוק"ל בעניני חג הסוכות

הושענה רבה

נהג להיות ער לבילי הו"ר, ואמר התיקון אחרי חצות הלילה, ואחר עלוה"ש הלך למקווה.
לא נהג לשמוע קריאת משנה תורה מקריאה בספר תורה.
בהו"ר לאחר שבירך על הלולב ונענעו הוריד הטבעות מהלולב קודם הלל.
לקח ערבות גדולים להושענות.

שמחת תורה

בליל שמחת תורה בקריאת התורה אומרים חצי קדיש לאחר קריאת התורה. בעליית כל הנערים אומרים המלאך הגואל קודם ברכת התורה שלאחריה. לא יושב בשעת ההקפות אלא אם היה מחזיק ס"ת בידו. היה מקבל ההקפה של עוזר דלים. תפילת גשם אמרו בחזרת הש"ן, ובלחש עדיין אמרו מוריד הטל.

חול המועד

מקפיד בהוצאה שלא לצורך ואף הגרטל לתפילה לא לקח בכיסו אלא השאירו בבית הכנסת.
לא קיפל טליתו בחוה"מ.
נסע לכותל המערבי ובסוכות הקפיד להגיע לשם בלילה כדי לא להתחייב שם לשיטות שד' מינים שם מדאורייתא.

סוכות

לא יצא מהסוכה רק לתפילות ולצרכים חיוניים ולסנדקאות ולירושלים. ליל סוכות הקפיד שבכזית פת שאוכלים לא יהיה מעורב מעש"ר שאינו לכם, וכן שלא תהיה הפת מתוקה. אחז הלולב בימין והאתרוג בשמאל והידיים צמודים אחד לשני כל ההלל וההושענות, ולא רק בשעת הנענועים. הקפיד על אתרוג ולולב גדולים כהשיטות שגדול הוא הידור ויש להוסיף עליו שליש. מברך ומנענע רק על האתרוג זן חזו"א, אך אחר הנענוע בו מנענע גם זנים אחרים.

בשנים האחרונות נענע גם על הדס עם ז' קנים בשורה כדעת רש"י.
הקפיד שלא יהיה מעורב באתרוג מע"ר שאינו לכם.
בשעת הברכה החזיק אתאתרוג כשהעוקץ למעלה ואחר הברכה הפכו, וביום
הראשון הפכו בין ברכת על נטילת לולב לשהחיינו.
ביום הראשון לאחר שנענע הלולב אמר שמקנה הלולב
רק לגדולים, ובמתנה ע"מ להחזיר.
בירך על הלולב בביתו או בחדר הסמוך לבית הכנסת,
ולא בסוכה.





הלכות סוכה

- א** במעמיד דמעמיד החמיר כידוע (ומבואר בחזו"א סי' קמ"ג סק"ב) אבל אם יכול לעמוד בלי זה מותר לחבר במסמרים כדי לחזק שלא ינוע, ובכותל מותר לסמוך הסכך כמש"כ הר"ן שאין דרך לסכך בו ואפ"ל יש בתוכו מתכת כיון שאינו ניכר מבחוץ (ומבואר ג"כ בספרו שם).
- ב** העידו שא' אכל הכזית בליל א' דסוכות בסוכה העשוי' עם מעמיד בדבר המק"ט ואמר שא"צ לחזור ולאכל (ועי' מ"ב בסוף סי' תר"ל וסי' תרכ"ט סק"ב).
- ג** המקלות שהסכך נשען עליהן בסוכתו היו צבועים ושמעתי בשמו שהעיר פעם אולי גם הצבע הוי מעמיד בדבר פסול ומ"מ לא שינה (וכנראה לא אמר כן אלא הערה דרך מו"מ וכ"כ בתשו' האלף לך שלמה או"ח סי' שס"ד שאין קפידא בזה ועי' תוספתא דסוכה פ"א ה"ג אע"פ שדבוק זה בזה כשרין).
- ד** סוכה העומדת משנה לשנה ומכוסה כל השנה בגג ומשתמשים שם סגי להוריד את הגג וא"צ לנענע את הסכך (רמ"ג, דלא כבכ"י שהובא במ"ב סי' תרל"ו סק"ח) (ועי' סי' תרכ"ו במ"ב סי' ק"ח ושה"צ סק"ו).
- ה** כמדומה שמרן נטל ידיים לסעודה תוך הסוכה.
- ו** הושענות אמרו מיד אחר הלל ושל שבת אחר מוסף וכן בהושענא רבה אחר מוסף.
- ז** המשיך לישב בסוכה גם בביה"ש דשמיני עצרת (ועי' מ"ב סי' תרס"ו סק"ז).

הלכות לולב

- ט** אין להקפיד שיהא הלולב ישר ממש דבכפיפה מועטת אין קפידא ואמר כמגל שנינו (ועי' לשון השו"ע סי' תרמ"ה ס"ח ובמ"ב סק"ג).
- י** ברכת לולב ה' נכנס לביתו לברך אחר שחרית (שהי' מתפלל עם הנץ) ופעם ראיתי שבירך בסוכה (ועי' בכתר ראש סי' ק"ט).
- יא** אמרו בשמו שקריאת שמו"ת של וזאת הברכה זמנו בהו"ר ולא בש"ת (עי' מ"ב סי' רפ"ה סק"ח וסי' תרס"ט סק"ד).
- יב** בש"ע בתפלה הנוסח יום שמיני חג העצרת הזה (כמ"ש במעש"ד סי' רכ"ח) (ועי' סי' תרס"ח ס"א ובמ"ב סק"ג).
- יג** כשאחז הס"ת בש"ת ישב, ואמרו בשמו שא"צ לעמוד אלא אלו שאין מחזיקין ס"ת והקפיד על אלו שאין עומדין אז (ועי' ס"ח החדש סי' תתתקמ"ד) (וכן נמצא בס"ח סי' תתק"ל וע"ל סי' ט' אות ל"ב).
- יד** העידו שבשנת אבלות של מרן זצ"ל על אמו רקד בש"ת בשעת הקפות (עי' כף החיים סי' תרס"ט סק"ג בשם פה"א) (ועי' ברמ"א סי' תר"ס ס"ב).
- טו** לא הוה נחא לי' מה שיש שעושים הקפות שניות במוצאי ש"ת.
- טז** ה' רק ס"ת א' וצוה להוציא בש"ת גם הנביאים ולכבד אנשים להקיף בהם.

תגיד ליעקב

מתורת מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה

- בעינינו. בכל זאת קנה מן המוכר הדס אחד באמרו, שאם יצא בלא לקנות מאומה יאמרו הרואים שאין למצוא כאן הדס כשר, והדבר יזיק למוכר.
- אמר בשם החזו"א: אילו היו צריכים להשיג דווקא אתרוג פסול, היה קשה להשיג יותר מאתרוג כשר.
- כשבחר אתרוג בחן הרבה שיהיה הדר ביפיו, והקפיד שלא יהי' ירוק. ולא כדרך העולם שבוחנים בראשונה שיהיה נקי מבלעטליך, והיה רגיל לומר: הלא הרמ"א מכשיר הבלעטליך אם אינם ניכרים במישוש היד! [ומעשה באחד שהביא לרבינו שני אתרוגי מרוקו מחו"ל, ואחד מהן היה לו גידול יותר נאה, ולקח את השני שהיה נקי מבלעטליך. ואין בזה כללים, ובכל מקרה צריך לדון לגופו, לפי ראות העין].
- בלילה הראשון של חג הסוכות מיהר מאד לקדש, כדי שלא ישהה בסוכה בלא ברכה.
- במוצאי יו"ט הראשון של חג היו עושים בסוכתו שמחת בית השואבה, והיו באים הרבה ת"ח מופלגים ובני תורה לסוכתו. פעם התבטא שמסתמא סוכתו הכי גדולה בסביבה, ולכן באים אליו לשמחת בית השואבה...

תולדות יעקב

ענייני סוכות וד' מינים

- פעם ביקש מנכדו לבנות לו סוכה חדשה, שיהיה ניכר בה שאינו משתמש במעמיד דמעמיד המקבל טומאה, משום שבסוכתו הישנה בלטו כמה מוטות ברזל שלמעשה אינם שייכים כלל לסוכה, ושמע שאומרים שאינו נזהר במעמיד דמעמיד מחמתם. כיון שיש מקום לטעות, ביקש לבנות סוכה חדשה. שלא יחשבו שמתנהג שלא כחזו"א בדבר כלשהו.
- בסוכות כמעט ולא יצא מן הסוכה, רק לצורך הכרחי, או לבית הכנסת, ובסוף ימי שהתפלל בבית, גם התפלל בסוכה. היה רגיל לספר בשם החזון איש, שהיה אחד שנהג שלא לצאת כלל מן הסוכה. ופקפק דאין זה כעין תדורו, שהרי זה כבר כמו בית סוהר.
- נזהר מאוד בקדושת הסוכה, והקפיד אפילו שלא יכניסו לתוכה עיתון חרדי.
- נזהר מאוד בלכתו ברחוב לאחר סוכות, שלא לדרוך על שיירי סכך שנזרקו למדרכה.
- רבינו הלך לקנות את אתרוגו, בט"ו באב, והתעניין אודותיו החל מחג הפסח! שילם עבורו מחיר מלא ואף מופרז. באמרו למוכר: הרי אתה נותן לי הכל – אני איני נותן לכם כלום! כשהיו לפניו אתרוגים לשאול על כשרותם, היה חוקר ממי קנו את האתרוגים, ולא הסכים לפסוק על אתרוגים שאינם מן העצים המיוחסים לדעת החזון איש.
- פעם חיפש לקנות הדסים, וברר בחנות אחת ולא מצא שם אף הדס שמצא חן

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

ואם חלץ חליצתו פסולה, והק' רבינא לר' אשי, דהרי הסנדל שעשוי לכבודו, החיסרון בו, הוא משום שאינו עשוי להליכה, וא"כ הרי גם הסנדל של ב"ד [העשוי לחליצה], הרי אינו עשוי להליכה בו, אלא למצות חליצה, ות' ר' אשי 'אילו מסגי ביה שלוחא דבי דינא מי קפיד עליה בי דינא', והיינו, דכיון דלא יקפידו עליו אם יהלך בה, הרי זה עשוי להילוך [משא"כ בסנדל העשוי לכבודו], וא"כ גם הכא הרי בעל הסוכה לא יקפיד אם מישוהו יכנס לסוכתו לאכול [ולא דמי לחבילי קש וכד', דהתם הסכך הונח לייבוש, משא"כ הכא הסכך הרי הונח לשם צורה של סוכה, וכדי להצל, אלא שלא נעשה לשימוש, ובזה סגי דכיון דלא קפיד אם יאכל שם מישוהו, הרי זה עשוי לאכול בה, וכשירה].

מעובד מתוך 'חשוקי חמד' סוכה עמ' ל"ח [ועי' עוד מה דהביא מדברי האחרונים בזה, ודלא כרבינו]

בגדרי סוכה לשם סיכון ולשם צל

נסתפקתי בסוכה שסיכוכה שלא לשם סכך, וכגון מעשה שהיה שעשו תערוכה של מבנים מארצות שונים, וכחלק מן התערוכה שמו גם סוכה, שהיא מבנה יהודי, וסוכה זו אינה לשם צל, ולכא' הרי זה דומה להא דמבואר בסוכה (י"ב א) דחבילי קש וחבילי עצים וכו' אין מסככין בהן, וברש"י מב' הטעם משום שהניחם שלא לשם סיכון, וכה"ג יש להסתפק בסוחרים המניחים סוכה כדי להראות לקונים דוגמא [ויש דגם כזה הנקרא 'סוכה לנצח'], ויש להסתפק, אם סוכה זו כשירה או לא.

וגיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [צוק"ל] צידד שיש להכשירה, ואמר שיש דוגמא לזה מגמ' ביבמות (ק"ד ב') דאיתא התם שסנדל של עיר הנדחת, וכן סנדל של זקן העשוי לכבודו [שהכין אותה עבורו לתכריכו, לא יחלוץ בהם,

בענין דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה

[חלק ב', המשך מהגליון הקודם]

בגמ' גיטין, א"כ יתכן שאין ענין למעט האיסור ע"פ ולקרוא מתוך סידור הואיל ומוציא אחרים ידי חובתן, דהא בלא"ה כבר התרנו כאן האיסור בע"פ, וכדמצינו בחזו"א בכע"ז בסק"י לגבי כשהתירו לכתוב מגילה לתינוק היכי דלא אפשר, שכבר אין ענין לדקדק שהמגילה הזאת תהי' כתובה בקלף וע"י דיו, דכיון שהתירו התירו, ולכא' ה"נ הכא, אמנם יש לומר דלאו כו"ע מודו להריטב"א בגיטין דף ס' דהאיסור לקרוא מתוך אפטרטא הוא משום שחשיב כקורא ע"פ, ד"ל דהאיסור הוא דכמו שאסור לכתוב מגילה משום דתורה חתומה ניתנה, כן אסור לקרוא מתוך ספר שנכתב באיסור [וכ"מ מסתימת לשון רש"י בגיטין שם], וכדחזינו בחזו"א שם סק"ט ד"ה ואם, שהסתפק בדעת התוס' שם שחלקו על רבינו פורת, שיתכן שס"ל שהאיסור לקרוא מתוך ספר מקרא שכתבו תרגום אי"ז מצד שקורא תורה שבכתב בע"פ, אלא האיסור הוא, היות ואסור לכתבו כך דהתורה שבכתב חייבים לכתבו אשורית ובלשה"ק, אם קורא מתוך כתיבה בזויה זו שנכתבה באיסור, מחלל את התורה, משום שאינו כבוד התורה בכתיבה זו (דהא התורה אסרה לכתוב התורה בלשון תרגום לדעת רשב"ג), וא"כ אף אנו נאמר דהא דאסרי' בגיטין דף ס' לקרוא מספר אפטרטא, שזהו פרשיות, אי"ז משום שקורא ע"פ, אלא משום שקורא מתוך ספר שנכתב באיסור, וכשהתירו משום עת לעשות לכתבו ולקרוא מתוכו (דהא התירו לכתבו משום הדוחק שחייבים לקרוא ואין די מעות לכתוב ספר שלם), לא הותר בעת לעשות אלא האיסור של לכתוב ולקרוא מתוך פרשה אף שאינו ספר שלם, אבל מעולם לא הותר כאן האיסור של לקרוא תורה שבכתב בע"פ, ולכן צריך להזהר לקרוא מתוך הסידור אם רוצה להוציא אחרים ידי"ח.

[ומצאתי תנא דמסייע לי, ה"ה החזו"א בס"י סק"ד ד"ה אחרי שכ' וז"ל ומ"מ אין ללמוד תורה שבכתב ע"פ אף שכשקורא [כנדצל] בחומש שלנו ג"כ דינו כע"פ עכ"ל, הרי שראה בזה החזו"א מעלה שקורא מתוך הדפוס משום שליכא למיטעי בזה ולהחסיר תיבות].

ד. והנה עי' בשו"ע או"ח סי' ק"ד ס"ז דהעומד באמצע שמו"ע אינו פוסק לא לקדיש ולא לקדושה אלא ישתוק ויכוון למה שאומר ש"ץ ויהא כעונה, ועי' בה"ל סי' קכ"ה שקרי ליה להש"ץ בזה שמוציא את הרבים ידי חובתן, ולדברינו החזון צריך להקפיד לקרוא את הקדושה [שזה פסוקים בישע"י] מתוך הסידור, אך לכאורה הא כתב הרמ"א באו"ח סי' קכ"ה ס"ב ויש לישא העינים למרום בשעה שאומרים קדושה, עכ"ל, ואם ישא עיניו למרום איך יסתכל בסידור, ושמא רגע לפני שאומר קדוש שישא עיניו למרום, וצ"ע בכ"ז.

ג. אנו קי"ל דאין כותבין מגילה לתינוק להתלמד, משום דתורה חתומה ניתנה, כ"פ השו"ע יו"ד סי' רפ"ג, ומ"מ משום עת לעשות לה' התירו לכתוב פרשיות, ולכן התירו לכתוב סידור שבה כתוב פרשת ק"ש פרשת התמיד פסוקים קדוש קדוש, וברוך כבוד ה' ממקומו, ועוד הרבה פסוקים ופרשיות מהתורה שבכתב, דאל"כ ח"ו תשתכח תורה מישאל, וכן מותר לכתוב פרשיות לתינוקות הכל מהאי טעמא דא"א לכתוב לכל תינוק ס"ת שלם, וכמבואר כ"ז בפוסקים ביו"ד שם, וכן ספר אפטרטא אסור מעיקר הדין מהאי טעמא דאי"ז ספר שלם, אך משום עת לעשות לה' התירו כמבואר בגיטין דף ס', והנה כבר הבאנו מהריטב"א בגיטין דס"ל דטעם האיסור לקרוא מתוך פרשיות ואפטרטא הוא משום דחשיב כאומרו בע"פ, [אע"פ שיתכן ששאר הראשונים לא ס"ל דזהו טעם האיסור, וי"ל דהאיסור הוא עצם הדבר שזה חצי ספר אין רשות לכתבו ולא לקרוא מתוכו, אך בריטב"א זה מבואר להדיא, וכ"מ גם בתוס' בשבת קט"ו א' ד"ה לא], א"כ מבואר לפי"ז דמשום עת לעשות התירו את האיסור של לקרוא בע"פ תורה שבכתב.

והנה הראשונים בטושו"ע או"ח סי' מ"ט נתחבטו הרבה למה נוהגים לקרוא הרבה פרשיות מהתורה בע"פ כגון ק"ש ופרשת התמיד ועוד הרבה פסוקים, ותיצו בזה כמה תירוצים, השו"ע העתיק את התירוצ' שדבר ששגור בפי הכל אין עלה את האיסור של בע"פ [כי לא מצוי בזה הטעות], ויש ראשונים שתיצו וכ"פ הגר"א שגם פסוקים השגורים בפי הכל אם מוציא אחרים ידי"ח אסור לאומרו בע"פ ובזה נאמר האיסור, אבל אם קורא לעצמו מותר לאומרו בע"פ, והנה מבואר ב"י ד"ד סי' רפ"ג דכשהתירו לכתוב פרשיות משום עת לעשות לה', אי"ז הותרה אלא דחווה כלומר בדמקום שאין הכרח לכתוב והתורה לא תישכח גם אם הוא לא יכתוב ודאי אסור ולכן אסר שם לרקום פסוקים על הפרוכת וכדו', וא"כ נראה לפי"ז דאף כשהתירו לכתוב פרשה משום עת לעשות, אם הוא מוציא אחרים בפרשה הזאת או בפסוק הזה, צריך לדקדק לקרוא מתוך הסידור, דאף דהתירו לכתבו אף שאינו ספר שלם ואף שאינו על הקלף, כי אין מעות, מ"מ את הפרשה או את הפסוק צריך לאומרו מתוך הכתוב, אם מוציא בזה ידי אחרים, ולפי מה שכתבנו דגם אם זה בדפוס אין את החסרון של בע"פ, א"כ ראוי להקפיד לקרוא מתוך הסידור כשמוציא אחרים בזה, מיהו יש לדחות, דהא לקרוא פסוק מתוך כקורא ע"פ, וכדכ' הריטב"א לגבי אפטרטא, אלא שהתירו משום עת לעשות, כדאי

סידור הוה



שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעיני דיומא

כפי הנהגת מכון 'שיח אמונה' בשנים האחרונות בעידודו ובברכתו של הרב זצוק"ל, נשלמות בימים אלו הכנות הענק, שנמשכו במשך חודשים ארוכים, לקראת חלוקת הענק לערב יום שוב של ירח האיתנים.

במסגרת החלוקה מקבלים לביתם ע"י צוות נרחב של שליחים, אלפי משפחות של תלמידי חכמים ומשפחות מרובות ילדים, ארגונים המלאים בכל הנצרך לתקופת החגים, מוצרי מזון ומוצרי נקיון, בשר עופות דגים וביצים, ואף שי לילדים.

במסגרת ההכנות לחלוקה הגדולה עמלים מתנדבי 'שיח אמונה' בהאנגר ענק על מיון המוצרים וחלוקתם לארגוני המשלוח, בחלוקה לכל הערים ברחבי ארץ הקודש.

תורת המכון ואלפי המשפחות המקבלות, שמגדירות את המשלוח כ'אור גדול לכל חודש החגים', שלוחה לידידי מכון 'שיח אמונה' שבטוב ליבם תומכים ומסייעים.

לקראת ימי החגים הבעל"ש, פעל מכון 'שיח אמונה' למען מתמידיו ומצטייני מפעל 'שיח התורה', ובימים אלו מקבלים נבחרי הלומדים מארזים מיוחדים של מוצרי מזון, או שוברים מתנה מיוחדים כשי ברשת חנויות חלוקים.

ארגוני המזון והשוברים המיוחדים מועברים ללומדים כהערכה רבה על התמדתם ושקידתם במפעל 'שיח התורה' לשוברת נשמתו של הרב זצוק"ל, מתוך תפילה להצליח בריבוי התורה והחסד לע"נ הרב זצוק"ל. יזכרו לשוב עמותת 'ביאת הישועה' שברוב עמל וכשרון שרחו למען אלפי המשפחות המקבלות.



מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו



לומדי כולל דחסידי גור בערד נכנסו לבית הרב זצוק"ל למבחן אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א



תלמידי ת"ת נתיבות התורה ממודיעין עילית נכנסו לבית הרב זצוק"ל למבחן אצל בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

מילה בסלע

ש"ץ חשוב או בעל תוקע חשוב הי עדיף

שאלה: יש לו מעות לשכור לראש השנה או ש"ץ חשוב או בעל תוקע חשוב, הי עדיף?

תשובה: בעל תפילה עדיף, ואף שמצות שופר היא מן התורה, תקיעת שופר המצוה היא בפעולה עצמה, בוודאי כמו בכל מצוה יש בה עניינים עמוקים, אבל המצוה עצמה היא הפעולה היבשה של התקיעות, לא כן מצות תפילה שעיקרה בעצם הוא הלב, והכוונה שבה, ולכן עדיף יותר בעל תפילה שהוא יותר חשוב.

דרך שיחה עמ' שע"ח

מילה בסלע

ילמד ב' פרקים

שאלה: מה שאמרו חז"ל (ויק"ר פכ"ה א', ובתנחומא שם) על בעל תשובה שאם למד פרק אחד ילמד ב' פרקים, אם היינו בכמות או גם בזמן?

תשובה: גם בזמן סגי, וכן עיון יותר גדול מהג', ומה שכתב בספר ארחות צדיקים (סוף שער התורה) שם דובר על פלפול נוסף, אבל בעיון נוסף סגי.

דרך שיחה עמ' תרי"ח

מילה בסלע

הפוך בה והפוך בה דכולה בה

באחת ההזדמנויות נשאל הרב זצוק"ל, על דברי הגר"ח מוולאזין זצ"ל בפירוש רוח חיים (סוף פרק ה' ממסכת אבות) הכותב בין השאר על משנת 'הפוך בה והפוך בה דכולה בה', וז"ל: 'כן התורה למשל מדין 'סוכה' יכולים להוציא להתיר 'עגונה' וכדומה' וצ"ב היכן מצאנו שמדן 'סוכה' יכולים להתיר 'עגונה', והשיב הרב: עי' ב"ב קס"ב ב', וזה לשון הגמרא בבבא בתרא שם לענין גט שהרחיק העדים מן הכתב שני שיטין דפסול 'אמר חזקיה מלאהו בקרובים כשר ואל תתמה שהרי אויר סוכה פוסל בשלשה סכך פסול פוסל בארבעה', הרי להדיא שמדן הסוכה שמילאהו לאויר ג' בסכך פסול כשרה, למדן להכשר הגט שמילאהו לאויר בעדים קרובים ומתירין העגונה בגט זה].

אך חזר ג"א ושאל להרב למה הוצרך להביא ממרחק לחמו והלא במסכת סוכה עצמה מצינו (בדף כ"ד ע"ב) כל הסוגיא דגט במחובר (וכן בדף ל"ד ע"ב) 'למאי נפק' מ' לגיטי נשים', והשיב לו הרב: 'כמדומני שכתוב שם מדיני סוכה' (והיינו, ולא מדיני 'גיטין' הנמצאים במסכת 'סוכה').

הקדמה לקונטרס סוכת רחל על מס' סוכה

מכון 'שיח אמונה'

לאגודת ספרי מנן ושבב"ב הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

שלמטר לשמיעת שעורי השמיטה

מהגאון רבי 'יצחק שאול קניבסקי' שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

הונצח ע"י

אחד מתלמידי מנן הרב זצוק"ל

לרוב סייעתא דשמיא בכל ענייניו

ושיזכה לשנה טובה ומתוקה



גיליון מס' 488 פרשת נצבים ר"ה
תשפ"ב שנה עשירית

לכל ידידינו היקרים
ברכת השנים
לשנה טובה תכבתו ותחתמו לאלתר
לחיים טובים ולשלום
בברכה מרובה
יצחק גולדשטון

דברי שי"ה

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

הנהגות שראיתי ושמעתי מרבינו זללה"ה בענייני סליחות וימים נוראים

- א. ראיתי שרבינו זללה"ה אומר אחר כל י"ג מידות את הפסוקים כרחם אב וכו', ושאלתי לרבינו אם אומרים אותו אחרי כל י"ג מידות ושאל למה לא, והראיתי לו שבמע"ר הנדפס בסוף סידור אישי ישראל (אות ר"ב) כתב: אין אומרים קודם כל סליחה כרחם אב וכו' כי אם קודם סליחה הראשונה וקודם עקידה. והתפלא רבינו והראה לי שבסידור אישי ישראל שלו לא מופיע כן, אבל היה ניכר שיש שם איזה השמטה, ואז העתיקו בכת"י ע"ג גליון הסידור, ואמר שעלינו לקיים דברי הגר"א, ומ"מ ראיתי שהמשיך במנהגו לאמר כרחם תמיד, ושאלתיו מדוע אומרו, והשיב לי שאין בזה פסידא (כנראה שאחר שכבר הורגל לאומרו היה קשה לו לדלג). וככלל רבינו זצ"ל הקפיד מאד שלא לדלג שום סליחה, פזמון, או שלמונית, הכל אמר עד גמירא, זולת פיוט 'מכניסי רחמים' [וכן מה שנתייחד ע"ז פזמון בעשי"ת], וכ"כ בתשובה לשאלתי: **מכניסי רחמים אין לומר ומלאכי רחמים התיר החז"א**. וכן הוא בכתבי רבינו מהנהגות החז"א: **שמעתי משמו שאין להקפיד מלומר הנוסח מלאכי רחמים כו' שאין זה אלא כמו דרך ענוה שמראה שאינו ראוי לבקש בעצמו (וכ"ה בתשו' מהר"י מברונא סי' ער"ה ולא כמ"ש בכתר ראש סי' צ"ג וחת"ס אר"ח סי' קס"ו)**. אבל מכניסי רחמים לא אמר הקה"י ז"ל, וכ"כ בארחות רבינו (ח"ב עמ' ר"ט), ובס' אלא ד"א (פנ"ו ס"ו): מכניסי רחמים מדלג לפי שאין מבקשים בקשות ממלאכים. והגר"ב ספטימוס שליט"א בס' ימי הרחמים (סי' תקפ"א סק"ה) הביא שרבינו זצוק"ל חילק בזה שבפיוט מכניסי רחמים נראה שהוא מבקש מהמלאכים להדיא, משא"כ בפיוט מלאכי רחמים שהוא מבקש דרך ענוה. עוד אמר רבינו שבפיוט י"ג מידות, משנה ואומר מידת הרחמים עלינו נגלגלה וכו', בנוסח המתוקן באופן שלא מבקש מהמלאכים.
- ב. אגב רבינו זיע"א היתה לו חזקה לאורך השנים בבית הכנסת לדרמן, לגשת כש"ץ לסליחות הארוכות בערב ר"ה ובצום גדליה [וכן בערב יר"כ], והיה עומד כל הזמן, ובפזמונים היה מקפיד לומר כל הפזמון בקול, [וכן היה ש"ץ באמירת הקינות בת"ב שחרית].
- ג. הורה רבינו ז"ל דמי שאוחז באמצע הסליחות והתחילו הציבור א' מלך יושב, יפסיק ויאמר עמהם, ואח"כ ישלים הסליחות, אבל אם אוחז באמצע אמירת הוידוי לא יפסיק, אלא יסיים הוידוי ואח"כ יאמר הי"ג מידות, שא"ז הנהגה ראויה להפסיק באמצע שמתוודה [וכע"ז ראיתי בס' שמענו כן ראינו (פ"ו סי' כ"א) שאין לענות לקדיש וקדושה באמצע שאומר עושה שלום, וביאר שם בן רבינו הגר"ש שליט"א דבאמצע משפט אין ראוי להפסיק].
- ד. המנהג שמר"ה אין טובלים הפת במלח אלא רק בדבש עד ה'ר. [כן שמעתי מרבינו זצ"ל בארחות רבינו (ח"ב עמ' רט"ז) שכן היה מנהג הקה"י]. ובס' תורת המועדים לנכדו הרה"ג ר"ד קולדצקי שליט"א (סי' תקפ"ג סק"ג) הביא מרבינו זצ"ל שהטעם לזה משום שמלח ודבש הם תרתי דסתרי, ולכאורה הפירוש הוא שהמלח בא לזכרון ברית מלח ואילו דבש אסור להקריב ע"ג המזבח, ועי' במורה נבוכים (ח"ג פמ"ו). ובס' אב בברכה עמ"ס ברכות (עמ' שט"ז) שאל מרבינו: האם צריך ליתן מלח על השולחן בראש השנה משום ברית מלח, והשיב: **לא נהגו רק דבש**. ושאל: מה מגין עליהם מפני קטרוג השטן בשעה שממתינים זה לזה עד שיטלו ידיהם, והשיב: **הדבש**.

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית מ' ברכה רבקה רוזנברג ב"ר שלמה אריה הכ"מ

מבצע השותפים הגדול שעי" מערכת "קובץ גליונות"
להצטרפות למבצע ולקבלת הספרים שיצאו על רבינו זצוק"ל
ניתן לפנות: 053-3145900

לקבלת כל פרטי המבצע שלחו מייל לכתובת: k.gilyonot@gmail.com

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו "ארחות יושר"
ס"ז. בברוך שאמר יש לעמוד ויאחז הציצית בידו.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

החובות של רבינו בערב יום הדין

באחד השנים בערב יום כפור אחה"צ אמר רבינו לנכדו חביבו הרה"ג רבי גדליה שליט"א "יש לי חובות" שאלו נכדו הרי בבוקר סבא סיים את כל הספק לימודיו כשישבתני על ידו וכידוע שרבינו קורא להספק לימודיו חובות. אמר רבינו יש לי חובות לחזור בתשובה צריך לזרוק את כל העברות ולחזור בתשובה יהי רצון שנוזכה כולנו לחזור בתשובה שלמה.

שאלו לרבינו הרי ראש השנה היינו יום דין על כל צרכי האדם למשך השנה כולה, ומשכך ראוי לבקש כל צרכו, מאידך ידועים דברי הזוהר הק' שהמבקש בר"ה על עניניו הגשמיים הרי הוא ככלב המצווח "הב - הב", א"כ מה הדרך הנכונה? והשיב רבינו, כי בודאי צריך להתפלל בראש השנה על כל צרכיו, הן הרוחניים והן הגשמיים, אמנם החושש לדברי הזוהר יכוון בלבו על צרכיו בעת התפילה, ולא יבקש במפורש. (אורחות יושר)

"ותשובה ותפילה וצדקה"

בימים של ערב ר"ה היו באים לרבינו מכל גווי הקשת יהודים מארבע כנפות הארץ, כשבפי כולם בקשה אחת: ברכנו רבינו, לשנה החדשה, שתכלה שנה וקללותיה, תחל שנה וברכותיה. כל יהודי והקללות שאצלו רח"ל, ומיחל לברכות האישיות שלו, ורבינו בסבלנות אין קץ מאזין לכל אחד ומברך איש לפי רוחו.

אחד מהנכנסים בימים האחרונים היה יהודי מכובד, שנכנס כולו שפוף ודואג, ותניה בפני רבינו את הצרות של"ע יש לו, הן מצד חינוך הבנים שרח"ל אין לו הרבה נחת מהם, הן מצד "לשדך הבנות" שהמצב אצלו לא שפיר, בלשון המעטה, ועוד כהנה וכהנה צרות שה' ירחם, והוא הולך שבור ורצוף כל הימים, אין לו יום ולא לילה מצער. והלימוד קשה עליו מאוד וכל שכן שאר הדברים בסדר היום שהולך קשה מאוד, ומי שעבר מעט מסבל של חינוך הבנים יודע היטב כי הוא מהדברים הקשים ביותר שיש בעולמנו.

ורבינו פונה ואומר לו בקיצור, כדרכו: תשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה, אין זה נוסח של תפילה בעלמא, זה מציאות !! ואי"ה תזכה שישתנה לטובה גזר דינך.

ונוסיף כאן כי הנה במה שאמרנו 'תשובה ותפילה וצדקה מעבירים את רוע הגזירה' יש להבין מדוע הקדימו את תשובה, ואחרי זה תפילה, ולבסוף צדקה, וביאר בזה רבינו (מובא במחזור סדר תפלתנו): שתשובה נכתב הראשון כי אחרי שעושים תשובה, אז התפילה והצדקה מתקבלת (עי' מטה משה חלק ה' סימן תת"ח).

והוסיף רבינו, כי באמת מצד הגזירה, מספיק או תשובה או תפילה או צדקה כדי להעביר רוע הגזירה, ואין צריך כל השלוש, והקב"ה יזכנו שאבינו מלכנו יקרע רוע גזר דיננו. ונוזכה כולנו להכתב

ולהחתם בכתיבה וחתימה טובה.

סח רבי נתן איינפלד, ששמע מרבינו באחד השנים, בליל ראש השנה אחרי שעברו לפניו אלפי איש לקבל את ברכת החג, שאמר לו: 'היו כמה אנשים שעברו ואמרו שנה טובה אבל משום מה לא השבתי להם, הרגשתי שלא הולך להשיב להם', כי אכן דבר ה' בפיו וכמו שמצינו (ברכות ל"ד ב') אצל רבי חנינא בן דוסא שאמר, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל ואם לאו יודע אני שהוא מת, ויעזור ה' שנכתב כולנו ונחתם לשנה טובה ומבורכת.

*

רבינו אמר כי בראש השנה נוסח הברכה איש לרעהו אינו 'גוט יום טוב' כמו כל חג, אלא רק לשנה טובה תכתב ותחתם כמו שהביא הרמ"א סוף סימן תקפ"ב.

ברכה ליום הדין

סיפור מרתק במיוחד שאירע בין שני ספרי התורה שבדורנו, גדולי הדור מרנן רבינו ומרן הגרא"ל שטינמן, (שמענו מפי בעל המעשה). בסיפור זה - חוץ מהמסר העצום שיש בו, מלמד גם על הענווה הפשוטה והאמיתית שניכרת אצל הגדולים שבדור.

וכך הוא דבר המעשה. לפני ימים אחדים ביקש רבינו מאחד מנכדיו שילך בשליחותו אל מרן הגרא"ל שטינמן ותבקש ברכה בעבורי, שאל השליח מה לבקש ורבינו ביקש בזה"ל: "שאני יהיה בריא, ללמוד וללמד לשמור ולעשות". בהמשך, הנכד עשה כמו שנצטווה מגדול הדור, ופנה אל מרן רבי אהרן ליב ושטח את הבקשה שמרן רבינו מבקש, ומרן רה"י ממרום שנותיו חיך, ומיד נתן ברכה מעומק הלב כלשון רבינו "שיזכה להיות בריא ללמוד וללמד לשמור ולעשות". כאשר חזר הנכד וסיפר לרבינו שמילא את שליחותו אמר לו רבינו אם יכול לגשת ולבקש עוד בקשה "שאזכה ליראת שמים" כמובן שהנכד מילא גם את השליחות הזו במהרה ומרן בירך "שאכן יזכה ליראת שמים".

כשחזר הנכד ובישר לרבינו את הברכה, לא היה מאושר ממנו. רבינו הודה לו שוב ושוב על שליחותו.

נדגיש. כי בנוסף לעצם המעשה בו למדים אנו כמה וכמה מוסרי השכל, ניתן גם להוסיף כי רבינו חש על בשרו כפשוטו, את יום הדין, והלא גמרא ערוכה היא כי מי שיש לו איזה צרה ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים. כל דברי הגמרא לובשים אצל רבינו צורה פשוטה וברורה.

ולואי ונוזכה גם אנו להיות בין אלו הנחתמים לחיים טובים ולשלום יחד עם כל בית ישראל אמן.

(מתוך הספר החדש העומד לראות בקרוב "דברי שי"ח" מתוך כל הגליונות שיצאו לאור במשך השנים)

תמונה נדירה

מרן רבינו בביקור בערך בשנת תש"נ בישיבת קרית מלאכי

מרן זללה"ה נסע לסנדקאות בא' מיישובי הדרום ובדרך הביע את רצונו להגיע לישיבת קרית מלאכי אשר מקבל משם הרבה שאלות במכתבים, הביקור הפתאומי בתחילת סדר שני עורר התרגשות עצומה ונצרב בזיכרון בני הישיבה. בתמונה נראים: משגיח הישיבה הגה"צ ר' שמואל באום שליט"א (חתן הגר"ש גריינמן זצ"ל) והר"מ הגאון ר' משה אהרן גולדבלט שליט"א
(ייש"כ לא. ג. על שליחת התמונה)



שנים קדמוניות על גדולי הדורות

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שנים קדמוניות - לשבועות הבאים בעזה"

נשמח לקבל מוקדאינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

הגאון רבי יצחק רפאל וסרמן זצ"ל ר"י 'אוהל יעקב'

שכן טוב

רבי רפאל יצחק וסרמן היה בן גילו של רבינו ולמדו באותם שנים בישיבת לומז'א בפתח תקוה, לאחר נישואיו התגורר במשך מספר שנים באותו הבנין בו דר רבינו. והיה מחשובי האברכים בכלל חזון איש' ומשכך נוצרה ביניהם היכרות עמוקה, השנים היו משוחחים בדברי תורה, ולא אחת היה רבי יצחק עולה לביתו ללבוש את משנתו. וראה לרבינו בספר קרית המלך על הרמב"ם הלכות תלמוד תורה פ"ב שמביא בשם רבי יצחק מקור לדברי הרמב"ם.

רבי יצחק צודק...

סיפר שבשנות לימודם בישיבת לומז'א בפתח תקוה מרן הגרא"מ שך מסר שיעור, ובאמצע ר' יצחק שאל שאלה חזקה. ענה לו מרן הרב שך, שהוא צודק. ואחרי השיעור הלך בין הבחורים ואמר להם כי בחור יצחק וסרמן היום פרך לי את השיעור... הוא שאל שאלה טובה וכי הוא צודק? והוסיף רבינו - מסתמא היה לו לרב שך מה להשיב אבל רצה לחנך את התלמידים איך להתנהג (ספר דרך שיחה ח"א עמד תצ"ז).

מתנה לאדם חשוב

רבי יצחק היה בין הידידים הקרובים שרבינו היה מביא להם בקביעות כל חיבור שהיה זוכה להדפיס. וכך, בלי להתמהמה תיכף כשהיה הספר מגיע מהדפוס היה רבינו ממחר אל רבי יצחק ומוסר לו בהנאה את הספר.

באחד הפעמים נודע לרבי יצחק שרבינו בדרכו אליו, הוא סירב וביקש לבוא אל ביתו כדי למנוע ממנו לטרוח אף רבינו לא ויתר, לבסוף ההסכם היה שהנהגה הר"ר ישעיהו אפשטיין יביא את רבינו ברכבו וימתין מתחת לביתו של רבי יצחק, שירד לקחת את הספר...

הקדשה שרשם רבינו בראש ספרו שערי אמונה

"ב אדר תשס"ב, לידידינו הגאון הגר"י וסרמן שליט"א, אדם חשוב שמקבל הרי הוא כנותן

חיים קניבסקי

שלח את בנו תחתיו

באחת השנים היתה לר' יצחק איזה צרה ועגמת נפש גדולה, והוא הסיח את צרתו במכתב למרן הסטייפלר, ובתוך דבריו ביקש ממנו אם יועיל לגשת אל קברו של מרן החזון איש כדי להעתיק עבורו לישועה.

מרן הסטייפלר כתב לו במכתב התשובה, כי הוא מאוד הצטער עמו ביחד על מה שהוא עובר, אך לא היה לו בכוחו ללכת אל הקבר ובמקום זה הוא שלח את בנו רבי חיים במקומו שיעתיר עבורו שם (מבנו הגר"ר ברוך וסרמן).

תעשה כמו שלמדת

סיפר (בעת שהגיע לניחום אבלים אצל בניו שיחיו) שאחרי נישואיו הגיע ר' יצחק אל החזון איש ואמר לו שהוא למד בעיון את מסכת נדה

להלכה, ויצא לו במסקנת הסוגיא בכמה דברים לא כמו הכרעת הפוסקים, ושאל האם עליו לעשות כמו נטית ליבו על פי איך שהסיק מן העולה בסוגיא ומפרשיה, או להתנהג כמו שקבעו הפוסקים.

ענה לו החזון איש: האם למדת טוב את הסוגיא?

'כן'. ענה ר' יצחק.

ועיינת גם בראשונים? "כן".

ולמדת טוב וחישבת את כל השיטות? "כן".

'אם כן' קבע לו החזון איש 'תנהג לעצמך כמו שיצא לך מן הסוגיא!'



וכשסיפרו עובדא זו בבית האבלים למרן הגר"מ"י לפקוביץ הוא התפעל מכך מאוד, ואמר הרי זה בדיוק היה החזון איש, הסיפור כל כך מתאים לו וכל כך נכון עליו (מפי הגר"ר יעקב שכטר).

בנישואי בת רבי יצחק וסרמן עם הגר"ר יעקב שכטר - שנת תשמ"ב

רבינו בשמאל הוקד עם בני המשפחה, ובהמשך המעגל נראה רבי יצחק ז"ל

מסרבת לקיים מצות חליצה

רבינו נשאל אודות אשה זקינה שבעלה נפטר ולא הותיר אחריו זש"ק, ויש לו אח, אבל האשה לא רוצה לקיים בו מצות חליצה, האם להפציר בה.

וענה: רבי יצחק וסרמן זצ"ל סיפר לי, שאחד נפטר ללא זש"ק ואשתו לא רצתה להנשא, ובא לשאול את אבא אם צריך להשתדל אצלה שתחלוץ לו, וענה לו שעפ"י קבלה עושים בזה טוב לנפטר, אבל מדינא אין צריך ומביאים לזה ראייה מרש"י סנהדרין, שמלך אין חולצין לאשתו כי אשת מלך לא נשאת (רשימות הגר"א מן).

'סמיכה' יחידה

אחרי הסתלקותו הגיע רבינו לנחם, ובני המשפחה הזכירו את המופת הפלאי שהיה ערב צאתו של ר' יצחק לחו"ל בשנותיו הצעירות לכהן כראש ישיבה בצרפת, עת הופיע לפתע הסטייפלר ובידו מכתב סמיכה ואמר לו - הנה אתם נוסעים לחוץ לארץ, אי אפשר לדעת, אולי עוד תזדקקו לזה, ואכן כעבור כחמש שנים נתבקש לבוא ללונדון ולכהן שם כרב.

ונענה רבינו ואמר שזוכר את זה, ואמר שזו סמיכה יחידה שאבא כתב, ומלבדה יש רק עוד אחת שכתב בעבר (מבנו הגר"ר ברוך וסרמן).

הסמיכה עליה העיד רבינו שהיא אחד

מתוך שנים בלבד שכתב מרן הקהילות

יעקב ז"ל



עצות לזכות בדין

והנה אף מי שאין בידו אופן לסייע לחבירו ודאי עצם הרגשת הלב שהוא נושא בעול עם חבירו זהו ג"כ בכלל המרחם על הבריות. אך מלבד זאת יש לידע שהאופן הפשוט והגדול המסור בידו הוא ע"י תפילה על חבירו שזהו החסד הגדול ביותר, וכל אימת שרואה או שומע בצרת חבירו ע"י שיסא עליו אפי' תפילה קצרה הריהו בכלל מרחם על חבירו.

ג. הדן את חבירו לכף זכות – עוד אמרו חז"ל (שבת קכ"ז ב') הדן את חבירו לכף זכות דנים אותו לכף זכות. והוא ג"כ הנהגת מדה כנגד מדה. ואף שליכא ספיא קמי שמיא וגלוי וידוע לפניו היאך נעשו כל המעשים ומה שייך א"כ לדון לכף זכות, אך הביאור כמש"נ שבכל מעשה של האדם שייך להתייחס באופנים רבים דמצד אחד יש להתייחס בכל חומר הדין ר"ל ומאידך יש להתחשב בהרבה צדדי זכות המקיפים את המעשה, ומי שנוהג במדה זו לדון את חבירו לכף זכות, זוכה מדה כנגד מדה שהקב"ה ידון אותו לכף זכות.

ד. תפילת רבים ותפילה על רבים – הדרך השניה לזכות בדין הוא ע"י תפילה, שע"י שמתפללים ומבקשים מהקב"ה רחמים זוכים להיות נידונים במדת הרחמים. והנה יש שיעורים רבים כמה התפילה נענית, ובודאי יש לחזר מאוד אחר הדרכים שעל ידם התפילה מתקבלת. וידוע מה שאמרו חז"ל בכמה מקומות שתפילת רבים מקובלת ביותר, ובכוחה לקרע אפי' גז דין שנחתם כבר, וכפי ריבוי שיעור הרבים כך גודל זכות התפילה להיות מקובלת שזכות הרבים מזכה לכל יחיד המשתתף עימהם.

ומלבד זאת מצינו בתוס' (ר"ה ט"ז א' ד"ה כמאן) סוד גדול, שגם יחיד המתפלל על הרבים נחשב תפילתו כתפילת רבים, וכתבו התוס' שלכן חולה המתפלל על עצמו צריך לשתף כל החולים עימו בתפילתו, שע"י יהא נחשב כתפילת רבים ובכוחה לקרע גז"ד. (וזוהו שאנו נוהגים לומר "בתושח"י). והרי רוב התפילות סדרו לנו חז"ל בלשון רבים, כחננו מאיתך, השיבנו אבינו, רפאנו וכו' וכן כל התפילות על המשפט בר"ה ועל הכפרה ביו"כ. ומי ששם ליבו לכון שמבקש גם בעד הרבים הרי יש לתפילתו מעלת תפילת ציבור שכוחה גדול ומקובלת ביותר. (ומלבד מה שאמרו חז"ל כל המתפלל על חבירו והוא צריך לאותו הדבר הוא נענה תחילה).

ה. זיכוי הרבים – ידוע מרבותינו בעלי המוסר שאחת הדרכים הנקלות ביותר לזכות בדין הוא להיות מזכה הרבים, שע"י אף אם ח"ו מצד זכויותיו בעצמו לא יזכה כ"כ, מ"מ יתן לו הקב"ה חיים וכוחות בעבור הרבים. ורבותינו ז"ל הפליגו מאוד במעלת עצה זו. ויש לידע שזיכוי הרבים אינו דבר המסור רק למי שעוסק עם רבים כגון שמלמד לאחרים או עוסק בצרכי ציבור, אלא הוא דבר המסור באופן מעשי ביד כל אחד, וכגון כל מי שמחדש לחבירו דבר הלכה שלא ידע אותה, הרי הוא מזכה אותו מעתה בכל פעם שיקיים הלכה זו, וכן מי שיאמר לחבירו איזו עצה בעבודת ה' או דבר חיזוק וכל כיו"ב, (ואם חבירו יאמר הדבר לאחרים הרי הכפיל זכות הראשון). ומי שנוהג כן הוא בכלל מזכה הרבים.

ו. ריבוי אוהבים – ידוע בשם רבינו הגר"ם ז"ל שנתן עצה גדולה לזכות בדין ע"י שירבה לו אוהבים, משום שמדת הקב"ה אינה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם אם נתחייב אדם עונש למלכות ישקול עונשו, ואין מתחשבין במה שמגיע מזה צער למשפחתו וחבירו וכל הסובבים אותו, אבל הקב"ה הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט, ואין מגיע שום צער לאדם אם אינו מגיע לו בדין, ולכן גם אם האדם מצד עצמו מגיע לו עונש יתכן שהקב"ה יעבד עונשו משום שלאוהביו אין מגיע הצער הזה. וא"כ אמר הגר"ם שככל שירבה לו האדם אוהבים כך יגינו עליו יותר מן הדין משום שדינו יסובב צער לאנשים מרובים.

ז. אמן יהא שמיה רבא – עצה פשוטה ונקלה מאוד הוא מה שאמרו בגמ' (שבת קי"ט ב') כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כוחו קורעין לו גזר דינו. והוא דבר נקל המסור בידו לזכות להבטחה מפורשת של חז"ל. ופירוש בכל כוחו כתב רש"י בכל כוונתו, והתוס' הביאו פ' דהיינו בקול רם, ונראה להדיא בד' התוס' שאי"צ שיהיה בקול הרם ביותר שיכול, אלא כל שהוא בקול רם, (וביאר זהו שענין בקול רם הוא לומר האיש"ר דרך כבוד שזהו שבחו של הקב"ה, ובכל כוחו היינו שמשתדל לעשותו דרך כבוד, ולזה אי"צ שיהא הקול הרם ביותר דווקא).

משפט ראש השנה מבואר בגמ' (ר"ה ט"ז ב') שהוא לפי רוב זכויות, דמי שיש בידו רוב זכויות נידון לחיים, ומי שבידו רוב עוונות נידון ר"ל למיתה, וכן נפסק ברמב"ם (פ"ג מתשובה ה"ג). ולפי"ז הדרך הפשוטה לזכות בדין הוא להרבות בזכויות, ולעשות תשובה על העבירות שיתכפרו לו.

אך מלבד זאת זכינו שנתנו לנו חז"ל כמה וכמה עצות גדולות לזכות בדין, והמה עצות מעשיות המסורות ביד כל אחד. והנה כבר יסד הפייט ג' דרכים ראשיות לזכות בדין, והוא מה שאמר בפיוט ונתנה תוקף "ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה". והנה תשובה הוא הדרך הפשוטה לזכות ע"י שמתקן דרכיו ומתכפרין עוונותיו וממילא בא לידי רוב זכויות. אך תפילה וצדקה הם דרכים לזכות אף למי שבאופן פשוט אין בידו רוב זכויות ח"ו, מ"מ הקב"ה ברחמי נתן לנו דרכים ואופנים לזכות למידת הרחמים בדין. וחז"ל נתנו לנו כמה עצות מעשיות לזכות בדין והם נכללות בכלל תפילה וצדקה שהם שרשן של הדרכים לזכות בדין.

והנה ודאי אין הקב"ה מוותר לאדם על הראוי לו שלא כדן, וכל האומר הקב"ה ותן הוא יוותרו חיי (ב"ק נ' א'), אך הביאור שע"י דרכים אלו זוכים למידת הרחמים בדין, ומידת הרחמים אינה דרך ויתור שלא כדן, אלא מידת הרחמים היא אופן אמיתי לדון את הדין, שכל מעשה ומעשה של האדם שייך לדון אותו בבחינות מרובות מאוד דיש להתייחס אליו בכל חומר הדין שהרי מידת הדין אמרה נפש החוטאת תמות, ומאידך שייך להתחשב בכל הנסיבות ולימודי זכות שיש על האדם, ויש שיעורים לאין מספר לדרגת הרחמים שיזכה האדם בדין. וע"י העצות שנתנו חז"ל אדם זוכה שמן הדין מגיע לו להיות נידון במידת הרחמים.

ויסוד מפורש לזה במה שאמרו בגמ' (ראש השנה ח' ב') מלך נכנס תחילה לדין מ"ט כ' מקמי דליפוש חרון אף. והיינו שלמלך ישראל יש זכות מיוחדת שהוא נכנס תחילה לדין של ר"ה, כדי להיות נידון מקמי דליפוש חרון אף לפני הקב"ה. ולכא' הדבר תמוה מאי נפק"מ בזה הרי מעשיו של המלך מדודים וספורים במשקל מדויק לפני הקב"ה, והוא נידון בדיוק לפי מעשיו. אך הביאור שהמשפט אינו נקבע לפי חשבון המעשים בלבד, אלא עיקר קביעת המשפט הוא לפי איזו מידה האדם נידון אם במידת הרחמים או במידת הדין, וזהו זכייתו של המלך להיות נידון מקמי דליפוש חרון אף.

ויש לנו לבאר בקצרה הדרכים שנתנו חז"ל לזכות בדין, ובודאי ראוי לרדוף אחריהן כאחר כל הון. (והזכיה במשפט יש בה שיעורים ודרגות בלי גבול ובודאי כל תוספת בדרכים אלו מוסיפה זכיה בדין):

א. כל המעביר על מידותיו – הדרך הראשית לזכות בדין הוא מה שאמרו חז"ל (ר"ה י"ז א') "כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו". ודרשו שם הפסוק "נושא עון ועובר על פשע" למי נושא עון – למי שעובר על פשע. וכתב ע"ז רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (פ"א אות כ"ח) "והוא פתח תקוה נכבד מאוד".

והיסוד בזה שכל מידותיו של הקב"ה מדה כנגד מדה, ומי שנוהג עם חבירו במדה זו שהוא מעביר על מידותיו ומוחל להם אע"פ שפשעו נגדו הקב"ה מעביר ג"כ על פשעיו. והנהגת מדה כנגד מדה היא הנהגה ע"פ הדין, שע"י נחשב שהאדם זכאי מן הדין למדה זו שיעבירו על פשעיו ג"כ, כפי שהוא מעביר על פשעי חבירו. וכפי שיעור המדה שהוא מעביר על פשעי חבירו כך כנגד זה יעביר הקב"ה על פשעיו (כגון מי שמוחל אע"פ שידוע שחבירו עתיד לשוב ולחטוא נגדו, הרי"ז סיבה שהקב"ה ימחול לו אע"פ שעתידי לשוב וליכשל. וכל כיו"ב). וכמה יש לנצל ולשמוח על כל הזדמנות של מעביר על מידותיו ובפרט לקראת יום הדין.

ב. כל המרחם על הבריות – עוד אמרו חז"ל (שבת קנ"א ב') כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים. והוא ג"כ הנהגת מדה כנגד מדה, וכפי השיעור שאדם מרחם על אחרים כך זוכה שירחמו עליו מן השמים והקב"ה ינהג עימו במדת הרחמים. ובודאי כן הוא בכל דבר שבנ"א לחבירו, וכגון שכל הגומל חסדים ומטיב עם הבריות, מדה כנגד מדה הקב"ה יגמול עימו חסדים, ומי שמאריך אף ואינו כועס על חבירו הקב"ה יאריך אף עליו, ומי שמשתדל בטובת חבירו הקב"ה ישתדל בטובתו וכל כיו"ב.

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

● שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א ●

לצאת מאפלה לאור גדול

שיחה שנאמרה בישיבת פוניבז' ליל ערב ראש השנה תשפ"ב

וממילא כל אחד צריך תשובה ותיקון על העבר, על ביטול תורה, ועל תפילה בלי כוונה, ויש עוד דבר שכתב רבינו יונה בשערי תשובה (ש"י סא וכן באיגרת התשובה אות י') הזכרת שם שמים בלי מורא, שכאשר מזכירים את השם יש להזכירו במורא, כמו שכתוב (דברים י, כ) את השם אלוקיך תירא, וצריכים להרגיש את הפחד בהזכרת השם, ומי יכול לומר שהיה כך כל השנים? ואפילו עכשיו זה לא פשוט לחיות חיים כאלה, ואם כן מה העצה וכיצד מתקנים את העבר.

כח השפעת מוסר החכמים

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ש"י י) כתב עצה שהיא גם דרך לתיקון כל העבר, שיש בה תשובה עם חרטה ויודוי, והיא גם דרך להוסיף הרבה מעשים טובים ולקבל שכר על כל העתיד: אם אדם מקבל עליו לשמוע מוסר החכמים והמוכיחים ולקיים את כל דבריהם, ובזמנו של רבינו יונה היו 'מוכיחים' שהם אנשים שהיו אומרים תוכחה לציבור, וכפי שהיו גם בדורות האחרונים מגידים שאומרים דברי תוכחה, כמו הדובנער מגיד שידוע שהיה אומר דברי תוכחה לרבים.

והדובנער מגיד כשהיה מגיע לאיזה מקום היה דרכו לומר דברי חיזוק לציבור בבית הכנסת, ומסופר (בהקדמה לספר המידות) שהוא הגיע פעם למקום שהיו שם שני אברכים תלמידי חכמים, בעל הישועות יעקב' ובעל 'טיב גיטין', והזהיר אותם ואמר להם: אתם חלשים ואין לכם כוח, ולא כדאי שתבואו לשמוע אותי, כי זה יזיק לכם לבריאות, אבל הם חשבו, הרי אנו צעירים, וכי אין לנו כוח, ומה יש לחשוש מזה? ולא שמעו בקולו, והלכו לשמוע את דרשתו, והסוף היה שזה השפיע עליהם שנחלשו חולשה איומה וניזוקו מאד, ולקח זמן עד שהתאוששו מזה.

זה היה כוח המגידים בעבר, שהשפיעו עם דברים היוצאים מן הלב, בדברי התעוררות כמו שהיו פעם, והדובנער מגיד ידוע שהוא היה אדם גדול מאד, ויש הרבה סיפורים על גדלותו, ופעם הייתה שאלה להלכה בהיתר עגונה, האיד לברר את ההלכה, והוא היה אומר על הכל משלים, ואמר גם בזה משל שהאיר את כל הענין כיצד להתיר העגונה, ובכוח השפעתו היה אומר דברי חיזוק כאלה שמעוררים את הציבור.

קבלה לשמוע וללמוד דברי מוסר

ועל זה כתב רבינו יונה, שגם בזמנו היו מוכיחים, ואם אדם החליט לשמוע בקביעות דברי המוכיחים, וגם לקיים את כל מה שישמע, ועכשיו הוא עדיין לא יודע מה לקיים, אבל המוכיחים יגידו לו מה חובתו בעולמו ואז הוא יקיים, "מעט אשר קיבל כזאת במחשבתו וגמר עליו ככה בלבבו, קנה לנפשו זכות ושכר על כל המצוות והמוסרים, ואשריו כי צדק נפשו בשעה קלה", היינו שמיד זה נחשב לו כאילו שכבר קיים ועשה את כל המעשים הטובים שהוא עתיד לעשות, כיון שהחליט החלטה כזו שעל ידה בטוח שיעשה את המעשים הטובים, וזה נקרא "מעשיו מרובין מחמתו", שיכול להיות שעדיין אינו יודע וכבר יש לו זכות כאילו שהוא כבר עשה וקיים, וזוכה כבר מעכשיו בזכויות מרובות כאלו!

ואם כן גם אם לומדים מוסר, ולומדים על מנת לקיים, מי שמחליט החלטה כזו שילמד מוסר בכל יום ויקיים את מה שילמד, הרי הוא זוכה בזה בזכויות מרובות על שם העתיד, וצדק נפשו בשעה קלה.

ובישיבות יש סדר קבוע ללימוד המוסר, אך גם מי שאינו בישיבה, גם בבית יכול להיות סדר מוסר, וידוע כי אלו שעוסקים בספרי מוסר בבית, בכל יום משהו, ולא כתוב שיעור זמן לזה, אלא אפילו משהו, כל קביעות

אנו עומדים ביום האחרון של השנה, ערב ראש השנה, היום האחרון שאפשר לתקן את מה שצריך תיקון על כל השנה שעברה, והזמן קצר, נותר לנו רק יום אחד, והיום כבר התחיל, ונשארו פחות מעשרים וארבע שעות, שבחלקם גם צריכים לישון, ונתבונן כיצד ומה עושים.

אימתי זוכים לסייעתא דשמיא נגד היצר

מצינו בגמרא (קידושין ל, ב) על הפסוק "צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו", כלומר שהרשע רואה את הצדיק, ורוצה להרוג אותו, אבל "השם לא יעזבנו בידו", ופירשו בגמרא כי הרשע זהו היצר הרע, שהיצר הרע כשרואה אדם צדיק, הוא רוצה שיהיה רשע, ומבקש להמיתו מיתת חיי עולם, מיתת עולמית, מיתת הנשמה, שיהיה לו גיהנום, כך היצר הרע רוצה, אבל השם לא יעזבנו בידו, היינו שמן השמים יש סייעתא דשמיא, והקב"ה עוזר לאדם להתגבר על היצר, כי האדם עצמו אין בכוחו לעמוד נגד היצר הרע, וצריך סייעתא דשמיא, ורק בסייעתא דשמיא יכולים להתגבר על היצר.

וכתבו בזה המסילת ישרים (סוף פ"ב) והגר"א (קול אליהו סוכה) כי אימתי השם לא יעזבנו בידו, מתי יש לאדם סייעתא דשמיא? רק בזמן שעשה בעצמו את כל מה שבכוחו ויותר מזה כבר אינו יכול, כי עשה ממש את המקסימום כל מה שבכוחו לעשות, אז יש סייעתא דשמיא, אבל אם אינו עושה כל מה שהוא יכול בכל כוחו, וחסר משהו בשלמות, כבר אין סייעתא דשמיא, אם חסר אפילו משהו.

לימוד המוסר לתיקון מכאן ולהבא

ומה היא העצה לזה? חיזוק! וכיצד עושים חיזוק? לומדים מוסר! והחפץ חיים כתב כבר בזמנו (בית ישראל פ"ט) שכיום כבר כולם מודים שמוכרחים לקביעות של לימוד המוסר בישיבות, ואין ברירה ואין עצה אחרת נגד היצר הרע, רק על ידי לימוד המוסר בקביעות יום יומית, ובכל השנה לומדים מוסר בכל יום חצי שעה לפני מעריב, חוץ מיום ששי ושבת שבהם אין סדר מוסר, ובאלול מוסיפים עוד רבע שעה מוסר לפני מנחה, לחיזוק נוסף נגד היצר הרע.

אמנם כל זה הוא בנוגע מכאן ולהבא, לתקן את ההווה ואת העתיד, על ידי שיהיה חיזוק בכל יום, וכן אמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיזוק, ופירש רש"י שיתחזק אדם בהם תמיד ובכל כוחו, הרי שהוסיף רש"י כי חיזוק נקרא רק אם הוא 'תמיד' ו'בכל כוחו', ואם אין זה תמיד ואין זה בכל יום – זה לא חיזוק, ואמנם ביום ששי ושבת אין סדר מוסר קבוע בישיבות, אבל עוסקים בצרכי שבת ולומדים, ועל כל פנים צריכים חיזוק תמיד ובכל כוחו.

תשובה ותיקון על העבר מבר מצוה

וכאמור זהו כדי לתקן מכאן ולהבא, אבל צריכים גם תיקון ותשובה על העבר, ויש להתבונן מה עם העבר, וכיצד מתקנים את העבר, הרי כל אחד מיום עמדו על דעתו, מיום שנתחייב במצוות, מבר מצוה, הוא כבר חייב בכל החיובים, תורה, ועבודה שבלב זו תפילה, ואיסור ביטול תורה, וכל התרי"ג מצוות עם כל החיובים חלו עליו כבר מיד מבר מצוה, ומי יכול לומר שמאז הוא כבר מחזק כמו שצריך, הרי זה מילתא דלא שכיחא כלל דבר כזה, שמיד מהבר מצוה תהיה כל ההנהגה בשלמות, ובעבר היו יחידים כאלה, כמו הגאון, ורבי זלמן מוואלוז'ין, ורבי חיים מוואלוז'ין, ועוד יחידי סגולה, אבל זה דבר נדיר.

של מוסר, זה משפיע מאד לעשות מעשים טובים, וגם משפיע על כל האווירה בבית, להיות אווירה נעימה וחיים מאושרים. על ידי לימוד המוסר שאדם יודע מה חובתו בעולמו כל החיים נעשים מאושרים וגם חיי המשפחה מאושרים. כך המציאות.

ועל כל פנים בדרך זו שייך לקבל הרבה זכויות, וכמו שכתב רבינו יונה שעל ידי זה "ברגע קטן יצא מאפלה לאור גדול", ויִאֶשְׁרוּ כִּי צָדֵק נִפְשׁוּ בשעה קלה", וזו עצה טובה מאד בשביל לזכות ביום הדין, שייחשב שכבר יש לנו המון מעשים טובים.

לחזור ולהתבונן בדברי המוסר שלמד

ואמנם רבינו יונה הוסיף בזה (שם כו) "וישוב יהפוך יד תוכחתו על נפשו, ולא יסמוך על תוכחת המוכיח לבדה, ותוכחתו לבקרים ולרגעים תהיה, עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר", והיינו שאחרי שישמע דברי המוכיחים, צריך עוד פעם לחזור על מה ששמע, וימשיך כל הזמן לחשוב על דברי המוסר ששמע, להשפיע על עצמו עד שזה ישנה את טבעו, וכלשון רבינו יונה עד אשר תקבל נפשו המוסר ועד אשר תטהר, שיגיע לטהרת הנפש! ובקבלה כזו זוכים ברגע קטן לצאת מאפלה לאור גדול ונחשב מעשים מרובים מחכמתו.

*

החיוב לטרוח בדרישת טוב לעמו

והנה יש עוד ענין שהוא מצות עשה (ויקרא יט, יח) "ואהבת לרעך כמוך", ועוד כתוב (מכה ו, ח) "ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד", וכתב על זה רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ג יג) "כי חייב אדם לטרוח בדרישת טוב לעמו ולשקוד בעמל נפשו על תקנת חברו אם דל ואם עשיר", וזהו חיוב על כל אחד ואחד, לטרוח בדרישת טוב לעמו! ולשקוד על תקנת חברו! לחפש ולחשוב האידך אני יכול לעשות טובות עם אנשים, להיטיב עם הבריות.

וזכרנו שראיתי פעם אדם גדול שחיפש בשיבה עם מי אפשר לעשות טובה, וטרח וחיפש עד שמצא בחור שהיה ניכר עליו שהוא מסכן, וניגש אליו למקומו ודיבר עמו בלימוד זמן ממושך, כחצי שעה! כדי לעודד אותו ולתת לו הרגשה נעימה, וזהו דרישת טוב לעמו.

להתפלל על הרוחניות של כלל ישראל

והנה זהו בנוגע לתת לשני הרגשה טובה בגשמיות, אמנם מלבד הגשמיות צריך גם לדאוג לרוחניות וחיי הנצח של השני, והרי יש רבים שזקוקים לחיזוק ברוחניות, ומצות ואהבת לרעך כמוך היא גם על חיי נצח, לזכות את השני בחיי עולם, שיוכה לעולם הבא עם תענוגי העולם הבא, ומה בידינו לעשות בזה? הן אמנם יש ארגונים שעוסקים בזה לקרב רחוקים ולחזוירים למוטב, אבל מי שלא עוסק בזה, מה יעשה וכיצד בידו להיטיב לאחרים גם ברוחניות?

העצה היא כמו שידוע מרבי ישראל סלנטר שאמר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, ורבי ישראל בעצמו גם כן היה מבקש מתלמידיו שיבקשו עליו רחמים, על הרוחניות שלו. ומסתבר כי מה שזכה רבי ישראל לדרגתו היה מכוח התפילות, כי בלי תפילה לא שייך! ואם כן יש תפילה שעוזרת על רוחניות של מישור אחר.

והרי בתפילה אנו אומרים 'השיבנו אבינו לתורתך', 'חננו מאתך דעה בינה והשכל', ומבקשים הכל בלשון רבים, לא חנני, אלא חננו! ועבור מי מבקשים זאת, ולמי מתכוונים בלשון רבים, וכי רק על המשפחה

והקרובים? הרי מבקשים על כל כלל ישראל! שיוכו לדעה בינה והשכל, ולתורתך ועבודתך ותשובה שלמה לפניך, ואם כן הרי זו תפילה על רוחניות על אחרים, ובדאי שתפילה כזו יכולה להועיל, וכפי שאמר רבי ישראל סלנטר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת.

לכאוב את המצב הרוחני של התועים

ואם היינו באמת במדרגה הזו, שהיא אכן מדרגה, ואין זה פשוט, **שיהיה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות של כלל ישראל, של אידישע נשמות, למה שלא יהיה להם עולם הבא**, ואמנם הם שוגגים, אבל גם על שוגג אין עולם הבא, כי חסרות הזכויות, **ואם באמת היה אכפת לנו וכואב לנו על הרוחניות ועל חיי הנצח של כלל ישראל, והיינו מתפללים ומבקשים מעומק הלב על זה, בודאי זה היה משפיע!**

אבל זה לא פשוט, וזה נגד הטבע, שיהיה לאדם הטבע הזה שיכאב לו ויהיה אכפת לו למה השני אין לו חיי עולם, וזוהי מדרגה עצומה, אבל כך צריך להיות! ואהבת לרעך כמוך! וכי ואהבת לרעך כמוך זה רק על גשמיות? ומה עם העולם הבא? וכי לא אכפת לנו שיהיה לו גיהנום, ועל כל פנים לא יהיה עולם הבא? נכון שהם שוגגים, אבל עולם הבא לא יהיה, ויחסר להם תענוגי חיי הנצח בעולם הבא, ומדוע לא אכפת לנו מזה? ובאמת זו דרגה, אבל זהו החיוב של ואהבת לרעך כמוך.

וידוע מה שכתב בארחות חיים להרא"ש (אות לו) "ומה טוב לבקש סליחה על אמרך סלח לנו בלי כוונה", היינו שלפעמים אדם צריך לומר סלח לנו על זה גופא שאמר סלח לנו בלי כוונה כראוי.

והרי אומרים סלח לנו בלשון רבים, על כלל ישראל, וצריכים לחשוב האם באמת מתכוונים לזה, וכי באמת הוא חושב על עצמו ועל אחרים, והאם באמת זה אכפת לו וכואב לו ומבקש על זה בקשה מעומק הלב, וכי הוא אכן רוצה את זה מעומק הלב! לכן צריך לבקש סלח לנו על מה שאמר סלח לנו, האידך אמר כן בלי לחשוב על מה שאמר.

ובכן תן פחדך על כל מעשיך

וגם בתפילות של ראש השנה אנו אומרים "תן פחדך על כל מעשיך", ומבקשים בזה על כל 'מעשיך' היינו אלו שחיים בעולם העשייה שלנו, שכולם יקבלו יראת שמים, תן פחדך – שמן השמים ישפיעו יראת שמים על כל מעשיך, וזוהי תפילה על אחרים.

אבל גם כל אחד על עצמו, וכי הוא כבר מושלם ביראת שמים! והאם הוא מפחד כמו שצריך? הרי בודאי גם הוא צריך יראת שמים וצריך להתפלל על זה, והתפילה תן פחדך היא גם על עצמו. ופחד של יראת שמים אינו מזיק לבריאות, אלא אדרבה כתוב (משלי י, כז) יראת השם תוסיף ימים, והיראה נותנת חיים טובים ומאושרים.

אך האם באמת מתפללים על זה מעומק הלב? הרי זה לא פשוט, לצאת ידי חובת ואהבת לרעך כמוך בתפילה על הרוחניות, על אחרים, ואפילו על עצמו, שהתפילה תהיה אמיתית מעומק הלב, שבאמת יהיה אכפת לו מכך, זה לא פשוט, וצריך סייעתא דשמיא לזה.

אמנם כבר אמרו חז"ל (יומא לה, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, ואם יש לאדם קביעות לעסק המוסר, אזי בקביעות הזו הוא בא ליטהר, ובזה גילה דעתו שהוא רוצה סייעתא דשמיא ורוצה להיות כמו מה שהוא חייב להיות, והקביעות הזו מוכיחה שבאמת הוא רוצה! ואזי יש סייעתא דשמיא. יהי רצון שנוכה כולנו להיות מחוזקים בכל מה שצריך חיזוק ונוכה לכתובה וחתומה טובה עם כל כלל ישראל.



ימי הסליחות / משיחות רבינו שליט"א

ורואים את זה גם בתפילות הימים הנוראים, בראש השנה ויום כיפור, שאנו אומרים הרבה פיוטים, וכל היום נמצאים בבית הכנסת ומתפללים, ובזמן הגמרא זה לא היה כך, ורק היו מתפללים תפילת שמונה עשרה, בלי תוספת פיוטים, ורוב הפיוטים שיש במחזור הם מזמן הראשונים, ומעט פיוטים מזמן הגאונים.

ומצינו בגמרא (יומא עז, ב) שביום כיפור היו הולכים להקביל פני רבו, והיו לומדים, ולא עסקו בתפילה כל היום, כי הם היו במדרגה שהרגישו את היום כיפור גם בלי שום פיוטים ובלי שום חזנים שיעשו התעוררות, הם הרגישו את היום כיפור, כי יום כיפור זה יום כיפור!

ויתירה מכך מובא בגמרא בסוף תענית שגם היו עושים שידוכים ביום כיפור, ולא היה בזה סתירה, יום כיפור עם אימת הדין ושידוכים! כי הם היו

הסליחות והפיוטים לעורר ההרגשים

אנו מתחילים לומר סליחות כבר באלול, לפני ראש השנה, והספרדים מתחילים כבר מראש חודש אלול, וגם אנו כבר מתחילת החודש תוקעים בשופר ואומרים לדוד השם אורי.

וכל המנהגים האלו הם מנהגים שלא היו בזמן הגמרא, והתחילו רק מאוחר יותר, כגון פיוטי הסליחות, שהם רק מזמן הראשונים, וחלקם מתקופת הגאונים, כגון 'מלאכי רחמים', וישראל נושע! שהוא מרבינו שפטיה, אבל בזמן הגמרא לא אמרו סליחות.

והענין בזה, כי בזמן הגמרא היו מחוזקים גם בלי הסליחות, ורק מאוחר יותר הייתה ירידת הדורות באמונה ובהרגשת אימת הדין, והוצרכו להוסיף את כל המנהגים כדי לעורר לחיזוק ולתשובה.

יותר קרובים לאמת, קרובים להר סיני, והיו במדרגה של קרבת אלוקים ששייך גם לעשות שידוכים ביום כיפור וזה לא מפריע כלל, ואדרבה, מתוך ההתרוממות וכל הרגשת היום כיפור, שהשטן אינו שולט וכל המחשבות מלאות קדושה, על ידי זה השידוכים יותר טובים.

אלו היו דורות ראשונים, אבל אחר כך היה ירידת הדורות, והוצרכו להוסיף מנהגים, כיון שמתרחקים, וצריכים יותר לעורר את ההרגשים, הרגשים שהם באמת נכונים, ואינם הרגשים של דמיונות אלא של בהירות! בהירות ידיעת האמת, שהאמת ברורה כמו שרואים בחוש וזה מביא גם להרגשת הלב, אך מפני ירידת הדורות באמונה נחלשו ההרגשים, ולכן צריכים את הסליחות וכל הפיוטים לעורר ולהזכיר.

שהסליחות ישפיעו על ההנהגה!

הבעל הטורים כתב על הפסוק (דברים ל, ו) ומל השם אלוֹקִיךָ את לבבך ואת לבבך זרעך לאהבה וגו', את לבבך ואת לבב ראשי תיבות אלול, לכך נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מראש חודש אלול ואילך, ע"כ. והיינו שחודש אלול הוא זמן המסוגל לזכות לאהבת השם ומילת הלב, וזו זכות גדולה מאד, ולכן אומרים סליחות, שעל ידי הסליחות והתפילה זוכים למעלה של הסרת ערלת הלב, והזמן לזה הוא חודש אלול.

ועוד כתב הבעל הטורים "וכן לולא האמנתי לראות בטוב השם (תהלים כז, יג) לולא אותיות אלול, שמאלול ואילך חרדתי נגד השם", היינו שמצד אחד זה זמן של זכות גדולה מאד שאפשר לזכות בו למילת הלב, וזו סיבה לשמחה, אך מצד שני זהו זמן של חרדה.

ואמנם, אין זה פשוט כל כך לזכות למילת הלב על ידי הסליחות, שהרי אנו כולנו אומרים סליחות, ואף על פי כן, וכי מיד לאחר הסליחות כבר זוכים למילת הלב, הלא אין אנו רואים זאת, ואומרים סליחות ולא רואים את השינוי, לא מרגישים את ההשתנות, ולא מרגישים שמקבלים איזה מעלות נוספות אחרי הסליחות.

וזה מפני שלא די באמירת הסליחות לבד, ותלוי גם כיצד אומרים את הסליחות ומה עושים לאחר הסליחות, מה עושים אחר כך במשך כל היום, וכדי שבאמת יהיה שינוי על ידי הסליחות צריכים חרדה, שתהיה חרדה ואימת הדין מהמצב שנמצאים, ואז על ידי זה עם הסליחות והתפילה ביחד זוכים למל השם אלוֹקִיךָ את לבבך, עם החרדה.

לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים

בהקדמה לספר מנוחה וקדושה מובא על המחבר (שהיה מתלמידי הגר"ח מוואלוז'ין) "פעם אחת בימי הסליחות כשהגיע לבית הכנסת התחיל הציבור לומר 'לך השם הצדקה ולנו בושת הפנים' ותקפתו בושה כל כך עד שלא יכול בשום אופן להרים ראשו איזה רגעים וזרם של דמעות ניגרו מעיניו, בגדר

כמו שאמר עזרא בושתי וגם נכלמתי להרים פני. וכל ימיו של אותו צדיק היה מתפלל שיוכה עוד להגיע קדושים כאלו בחייו", ע"כ.

והיינו שהוא נהנה מהמדרגה הזו שהרגיש את הבושה והאמת עם בהירות האמונה כל כך עד שהתחיל לבכות, שזו כבר אמונה חושית, אבל רק פעם אחת זה היה, והוא רצה עוד פעמים לזכות לזה ולא הצליח.

ומצינו בגמרא (ברכות כח, ב) שתלמידי רבי יוחנן בן זכאי ביקשו ממנו לפני פטירתו שיברך אותם, ואמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, והם התפללו ושאלו, רבינו, עד כאן ולא יותר? הרי הפחד מהגיהנום גדול יותר ממורא בשר ודם, ומדוע אמר רק כמורא בשר ודם ולא יותר? והשיב להם רבי יוחנן: הלוואי! תדעו שהרי אדם עובר עבירה בסתר ואומר שלא יראני האדם. ולכאורה זה מאד לא מובן, וכי לתלמידיו הגדולים של רבי יוחנן היה חסר יראת שמים, עד כדי כך שאמר להם 'הלוואי' כאילו זה דבר רחוק שיגיעו למדרגה זו?

וצריכים לפרש כי יראת העונש הפשוטה בודאי היה להם, אבל רבי יוחנן בא לברכם על מדרגה יותר גבוהה, שתהיה להם גם מדרגת הבושה ויראת הרוממות מהקב"ה, וזה מובן מהמשך הדברים שאמר להם "תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם", והרי אדם שעובר עבירה בסתר, זה לא מפני שהוא מפחד שיענישו אותו, אלא מחמת הבושה, שהוא רוצה להיות מכובד בעיני הבריות ואינו רוצה ביוזנות, ומתבייש לעשות דבר שיגרום שיוזלו בו, וטבע הבושה מבני אדם מונע אותו מלעבור עבירות.

ועל זה ברכם רבי יוחנן שתהיה להם בושה כזו גם מפני הקב"ה, שזה כבר דרגה גבוהה של הרגשת האמונה, יותר מיראת העונש.

ובשערי תשובה (א, כא) כתב בענין מדרגת הבושה כי "החוטא ייבוש מאד לעבור עבירות לפני בני אדם, ויכילם אם ירגישו ויכירו בעבירותיו, ואין לא ייבוש מן הבורא יתברך? ואין זה כי אם לפי היות השם יתברך רחוק מכליותיו, על כן ייבוש מן הנבראים ולא ייבוש מן הבורא יתברך". והיינו כי באמת כל אחד מטבעו היה צריך להתבייש בעבירותיו, אלא שאדם חי עם החושים שלו בלי הבנה, ואינו מרגיש שהוא צריך להתבייש.

וכתב בשערי תשובה שם "וישיג אדם מדרגת הבושה בהתבודד לחשוב בגדולת השם, וכמה רבה רעת הממרה את פיו, ובזכרו תמיד כי השם רואה מעשיו ובוחר כליותיו וצופה מחשבותיו". וכן הביא בשולחן ערוך אורח חיים סימן א' מהרמב"ם במורה נבוכים, שעל ידי שויתי השם לגנדי תמיד "יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השם יתברך ובושתו ממנו תמיד".

ואמנם זוהי מדרגה גבוהה מאד, והעבודה בזה היא לא עבודת כפיים אלא עבודת הלב, ויש הרבה דרגות שאפשר להגיע בזה.



אמרו לפני מלכויות כדי שתמליכוני עליכם

מתוך הקונטרס החדש "פניני חיוזק" ימים נוראים סוכות משיחות רבינו שליט"א

שמחה שזכינו להיות עבדי המלך

והנה למלך יש עבדים ויש את כל העם, כמו במגילת אסתר (ג, ב) "עבדי המלך אשר בשער המלך", ויש גם (שם א, ה) "העם הנמצאים בשושן", ומי יותר חשובים, עבדי המלך או העם? בודאי עבדי המלך הם החשובים יותר, שזוכים לשרת ולשמש את המלך, והם נמצאים תמיד עם המלך וקרובים אליו, והם גם חלק מהעם שהמלך אוהב אותם ורוצה את טובתם, והעבודות הזו היא עבודות מכובדות מאד שזוכים לשמש את המלך, לא כמו עבד שעובד את האדון מתוך ההכרח, אלא עבד המלך שמח לשמש את מלכו אוהבו, ולהיות קרוב אליו.

וכאשר אנחנו אומרים ברוך אתה השם אלוֹקִינוּ מלך העולם, הכוונה בזה שהקב"ה מלבד שהוא 'אדון הכל' הרי הוא גם 'מלך' שדואג לטובת העם, ויש דרגה יותר גבוהה מהעם מי שזוכה להיות עבד המלך, וכמו שנאמר על משה רבינו (יהושע א, ב) "משה עבדי מת", וכן כתוב על דוד המלך (שמואל ב' ג, יח) "ידוד עבדי", ועל אברהם אבינו (בראשית כו, יד) "אברהם עבדי", שהם זכו לדרגה ולתואר של עבדי המלך.

וזהו גם ענין תפילת מלכויות בראש השנה, להרגיש שאנחנו עבדי המלך, שאז העבודה היא מאהבה ולא מיראה, כי המלך אוהב את נתיניו ודואג להם ולא לעצמו, ועוד יותר ממלך רגיל שדואג לפרנסה ולצרכי העם, הקב"ה שהוא מלך העולם נותן לנו את כל החיים, ומלבד מה שהוא נותן גם מזון ומכלכל חיים בחסד, הרי הוא גם נותן את החיים עצמם ומנשים את האדם בכל רגע ורגע, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה יד, ט) כל הנשמה

מלכויות – ההבדל בין מלך לאדון

נתבונן מהו ענין אמירת פסוקי מלכויות בראש השנה, וכן צריך להבין מה שאנו מברכים תמיד ברוך אתה השם אלוֹקִינוּ מלך העולם, וצריך ביאור מה ההבדל בין השם שהוא 'אדון הכל' למלך העולם, וכן במה שאנו אומרים אין כאלוקינו אין כאדונינו אין כמלכנו, מבואר שיש אדון ויש מלך, וצריך ביאור בזה, וכי יש חילוק בין מלך לאדון?

והביאור הוא כי אדון ועבד הם תלויים זה בזה, ומי שאין לו עבד אינו נקרא אדון, ורק מי שיש לו עבד נקרא אדון, והאדון צריך את העבד כמו שהעבד צריך את האדון, כי האדון דואג לעצמו וצריך את העבד שיעזור לו וישמש אותו, והעבד גם הוא צריך את האדון ומוכרח לשמש אותו כדי שיתן לו לאכול ולא יענישו, אך עבודת העבד אינה מאהבת האדון אלא על מנת לקבל פרס, כי הוא יודע שאם לא יעבוד לא יקבל מזונות, והאדון יכול להענישו ולהכותו. זהו ענין עבד ואדון.

אבל מלך עיקר דאגתו אינה לעצמו כי אם לטובת המדינה, שכל העם סומכים עליו להנהיג אותם, ויש להם בו אמון מלא, והוא דואג לטובתו של כל אחד ואחד שירגיש בטוב ויהיה לו די מחסורו, ויש גם בימינו שבטים באפריקה שיש להם מלך שמקובל על כל הציבור, וכולם יודעים שהוא דואג לטובתו של כל אחד ואחד, ואפילו אם הוא מעניש את מישהו, אף אחד לא בא אליו בטענות, כי כולם יודעים שהוא צודק, והעונש הוא עם חשבונות מדויקים כאלה בשיקול הדעת, והמלך בעצמו מצטער במה שצריך להעניש ועושה זאת בלית ברירה, כך המלך אוהב על כל העם ואוהב את העם.

תהלה קה – על כל נשימה ונשימה תהלה קה, ותפילת מלכויות בראש השנה היא להגיע להרגשה כזו של מלכות.

ולכן עיקר הבקשות בתפילות ראש השנה הם על מלכות שמים, שכולם יהיו משועבדים למלכות שמים, וכפי שאנו מבקשים בשמונה עשרה "ובכן תן פחדך השם אלוקינו על כל מעשיך ואימתך על כל מה שבראת ויראוך כל המעשים וישתחוו לפניך כל הברואים", כי אם יש מדינה ויש בה כאלה שמורדים במלך, זה מפריע למלכות וחסר בכבוד המלך, והעם שאוהבים את המלך, כולם רוצים את כבודו, ומבקשים שכל בני המדינה יכבדו את המלך ולא ימרדו בו.

(אלול תשע"א)

*

שתמליכוני עליכם – לטובתכם!

מהו מלך? אנו מוצאים שבני ישראל ביקשו משמואל הנביא שייתן להם מלך, ומדוע ביקשו זאת? כי מלך הוא הדואג לכל צרכי העם, וכגון כשיוצאים למלחמה, המלך יודע ומבין כיצד לנהל את המלחמה, וכן ענייני כלכלת המדינה, המלך מנהל אותם על הצד הטוב ביותר, וקובע חוקים לטובת כל בני המדינה, והעם אוהבים את המלך, ונותנים לו את כל הכוחות, ומשלמים לו מיסים, כדי שיוכל להנהיגם, כי זוהי טובתם, שהמלך הוא בחיר העם, המוכשר שבעם, שהוא המוכשר יותר מכולם לנהל את המדינה לטובת העם, והעם רוצים אותו ועוזרים לו.

ואם אחד מבני המדינה מתנהג שלא כרצון המלך, הרי הוא מפריע לכל ההנהגה ומורד במלכות, כגון מי שאינו משלם את המיסים המוטלים עליו, או פקיד שאינו ממלא את תפקידו, על ידי זה יחסר בכל צרכי המדינה, והוא גם מורד במלכות, שמבזה את המלך במעשיםיו.

וזהו שאומר לנו הקב"ה 'שתמליכוני עליכם', תבינו שאני הוא המלך הדואג לכל צרכיכם, ואתם אל תמרדו בי, אלא תקבלו עול מצוותי, ותדעו שכל זה הוא לטובתכם, כל עסק התורה והמצוות הוא לטובת האדם, וגם תפילה היא לטובת האדם, שהאדם מתרומם ומתקדש בזה, והקב"ה רוצה שנהיה קדושים, כמו שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים וגו' אני השם מקדשכם, תשתדלו להיות קדושים ואתן לכם סייעתא דשמיא לזה, כי זוהי טובתכם, הטובה הנצחית. מלך בשר ודם דואג רק לחיי שעה, ואילו הקב"ה מלך מלכי המלכים נותן לנו חיי עולם!

(אלול תשע"א)

*

שתמליכוני עליכם מיראת העונש

בתפילת מוסף בראש השנה אנו אומרים עשרה פסוקי מלכויות מתורה נביאים וכתובים, ואמרו חז"ל (ר"ה לד, ב) אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, והיינו שאנו ממליכים את הקב"ה באמירת פסוקי המלכויות, וצריך ביאור שהרי הקב"ה הוא מלך העולם גם בלי שנמליך אותו, ומהו ענין שתמליכוני עליכם.

והביאור בזה, כי העבודה בראש השנה היא שתמליכוני 'עליכם', היינו שאנחנו נמליך את הקב"ה על עצמנו, שנרגיש ונכיר במלכותו יתברך, וכל מעשינו יהיו באופן המתאים לזה, שהרי כשיש מלך, כל העם מפחדים ממנו וגם מכבדים ואוהבים אותו, והמלך דורש דרישות מהעם, ונותן הוראות שצריכים לקיימם, ומי שאינו מקיים את דרישות המלך או שעושה דבר נגד רצון המלך, אחת דתו להמית, כדן מורד במלכות, ועל זה אמר הקב"ה אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני 'עליכם', היינו שעל ידי אמירת הפסוקים תתחזק בלבנו ההכרה במלכותו יתברך שהוא מלך העולם, ונקיים את כל מצוות התורה הנדרשות מאיתנו.

וכאשר אנו מבקשים לזכות לשנה טובה, ולכתובה וחתימה טובה, ורוצים לזכות בדן בראש השנה, תחילה עלינו לחזק בלבנו את ההכרה הזו, שהקב"ה הוא המלך, שכותב וחותם, ודורש דרישות מאיתנו, וכל אחד מוכרח לקיים את כל מצוות המלך, שאם יעבור עליהם, ייענש בעונשים חמורים, ויש עונשי גיהנום חמורים בעולם הבא, וגם ייסורים בעולם הזה, [וככלל, עדיף יותר לסבול ייסורים בעולם הזה, במקום ייסורי הגיהנום שהם קשים ואיומים הרבה יותר, ובפרט ייסורים של ביזיונות בעולם הזה מפחיתים הרבה מעונשי הגיהנום, וצריך לשמוח בהם].

ונמצא כי הדרך לקיים 'תמליכוני עליכם' היא על ידי יראת העונש, ואמנם כתוב ברמב"ם (הלכות תשובה י, ה) שיראת העונש היא מדרגה נמוכה מאד, שמלמדים אותה לנשים ועמי הארץ, שאינם בעלי הבנה עמוקה, ואילו בני תורה שהם בעלי מדרגה גבוהה יותר, צריכים לקיים מתוך אהבה ויראת הרוממות, ולא רק מיראת העונש ופחד הגיהנום, אבל כבר אמר הגרי"ם שבדורנו הלוואי שתהיה לנו יראת העונש (והוא אמר כן בזמנו כבר לפני כמאה וחמישים שנה), וכדי לקבל יראת העונש צריכים להתעמק הרבה וללמוד ספרי מוסר בהתרגשות המשפיעה על הלב.

מדרגה יותר גבוהה שתמליכוני מאהבה

אמנם יש דרגות יותר גבוהות שמקיימים 'תמליכוני עליכם' לא רק מיראה אלא גם מאהבת הקב"ה, שהעם אוהבים ומכבדים את המלך, וכידוע גם בזמנינו שיש שבטים במדינות הרחוקות באפריקה שמעמידים להם מלך, והמלך אוהב על כולם, ומתמסר ודואג לכל צרכיהם, ומנהיגם בחסד ובחמלה, כמו שכתוב ברמב"ם (הלכות מלכים ג, ו) שהמלך הוא לב העם, ואם יש מי שמורד במלכות, המלך מעניש אותו, ואינו מעניש סתם אלא חושב ומתייעץ ושוקל ביישוב הדעת לפני שיכריע בזה.

וכך גם הקב"ה, הרי הוא המלך הדואג לכל צרכינו ואנחנו ישראל עמו, ועוד יותר ממלך רגיל שדואג לפרנסה ולצרכי העם, הקב"ה שהוא מלך העולם נותן את כל החיים, ומנשים את האדם בכל רגע ורגע, וכשמתבוננים בזה מרגישים הכרת הטוב, ומקיימים את המצוות מאהבה.

'קבלו מלכותי' – פחד ויראת המלכות

והנה אמרו חז"ל (מכילתא יתרו ו) "משל למלך שנכנס למדינה, אמרו לו עבדי גזור עלינו גזירות, אמר להם לאו, כשתקבלו מלכותי אגזור עליכם גזירות, שאם מלכותי אינכם מקבלים גזירותי האיך אתם מקיימים", ע"כ. והיינו שיש עבדים הרוצים לעשות נחת רוח למלך, ומבקשים שיגזור עליהם גזירות כדי שיוכלו לקיים את הגזירות לכבוד המלך, אבל המלך אומר להם "קבלו מלכותי תחילה ואחר כך אגזור עליכם גזירות", שלא די במה שרוצים לקיים את הגזירות מאהבה, אלא צריכים גם לקבל מלכותו, היינו שגם יהיה להם פחד ומורא שלא לעבור על הגזירות.

וכך גם בעבודת השם אי אפשר לעבוד מאהבה לבד, אלא צריכים גם יראה, כי אדם שעובד רק מאהבה יכול להיות שבתחילה יקיים גזירות הקב"ה, ובמשך הזמן יתעורר בו היצר הרע שלא לקיים, ולזה מוכרח שתהיה גם יראה, וכמאמרם (ירושלמי סוף ברכות) "עבוד מאהבה, עבוד מיראה. עבוד מאהבה, שאם באת לשנוא, דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא. עבוד מיראה, שאם באת לבעוט, דע שאתה ירא ואין ירא בועט".

האהבה והיראה משלימים זה את זה

והיינו שהאהבה והיראה משלימים זה את זה, שאם יעבוד רק מאהבה יכול להיות שבמשך הזמן יתחדשו סיבות המונעות את האהבה, ועלול לבעוט ח"ו, וכמו באהבה של בן האוהב את אביו, שלפעמים הבן מבקש מאביו שייתן לו איזה דבר, ואם האב מסרב לבקשתו, הבן כועס ומתחצף אליו, [וכפי שמצוי בדורנו שילדים קטנים דורשים דרישות מההורים ומתחצפים אליהם], וזה מפני שיש רק אהבה ולא יראה.

ולכן צריכים שתהיה גם יראה 'שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא בועט', והיינו שעל ידי היראה אדם מוכרח להיכנע ולקיים כל מה שהמלך – או האב – דורשים ממנו, מפני שהוא ירא ומפחד מן העונש, והיראה היא כוח חזק מאד, כמאמרם (ב"ב י, א) גוף קשה פחד שובר, והיינו שהפחד שובר ומכניע את היצר הרע של טבע הגוף.

אבל גם יראה לבד אינה מספיקה, שאם יעבוד אדם רק מפני שהוא מוכרח מיראת העונש, עלול מחמת זה לשנוא, כמו שידוע במציאות שלפעמים ההורים דורשים מהילדים דברים קשים, והילדים מוכרחים להיכנע, אך מתעוררת בלבם שנאה כלפי ההורים, מפני שאינם מבינים שההורים רוצים את טובתם, וכך גם מי שעובד מיראה לבד עלול לשנוא, [ובשערי תשובה במדרגה העשירית האריך בענין כת שונאי השם, וכתב כמה דוגמאות של דברים המצויים שבני אדם נכשלים בהם], ולכן צריכים גם אהבה 'שאם באת לשנוא דע שאתה אוהב ואין אוהב שונא'.

(אלול תשע"ד)

מוקדש לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי שלמה נח קרול זצ"ל רבה של חמד וראש ישיבת חמדת שמואל

בן הגאון הצדיק רבי מרדכי שמואל זצ"ל רבה של כפר חסידים

תלמידים המובהק של מרן הגאון ד' דפוניב' והגאון ד' דסלר זצלה"ה, מתלמידיה הראשונים של ישיבת פוניב'ז, הניח את אבן היסוד להצלת ילדי ישראל בארץ הקודש, התנשא כארי ולחם מלחמות השם בגבורה ובחרוף נפש, ורבים השיב מעוון נלב"ע צום גדליה תשנ"ט

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר”ג אדלשטיין שליט”א

פרשת ניצבים - ראש השנה תשפ”ג לפ”ק * גליון 112 * עיה”ק ירושת”ו * כתבי תלמידים

אלול

הנה אנו אומרים סליחות וידידים, וגם אומרים “לדוד השם אורי וישעי”, ותוקעים בשופר במשך חודש אלול, וכל זה כדי להתעורר ולהרגיש את אימת הדין.

ומצינו שאמרו חז”ל (ראש השנה כו, ב) “מפני מה תוקעים בראש השנה בשל אילים כפופים משום דכמה דכיף איניש דעתיה טפי מעל”, ופירש רש”י, כמה דכיף איניש בתפילתו פניו כבוסים לארץ טפי עדיף. והיינו ככל שאדם מפתח ומרגיש יותר את אימת הדין, על ידי מה שמתבונן בעצמו, או ששומע דברי חיזוק והתעוררות, ועל ידי זה מתחזק ביראת שמים, אלו הם הזכויות ליום הדין.

ועוד אמרו שם (סז, ב) “כל שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה שנאמר מראשית השנה מרשית כתיב ועד אחרית סופה שיש לה אחרית”, ופירש רש”י, שרשה בתחילתה - שישאל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש, עכ”ל, והיינו שבראש השנה צריך להרגיש שהוא עני בזכויות ולא מגיע לו כלום, ולהרגיש את החסרונות שיש לו, ולזה צריך שיתבונן ויחשוב מה הם הדברים שיש בכוחו לעשות ואינו עושה אותם.

ולמעשה העצה הטובה ביותר היא בלימוד ספרי המוסר, שערי תשובה, מסילת ישרים, חובות הלבבות, אורחות צדיקים, כשלומדים ספרי מוסר זה משפיע. כל מה שאדם שומע, או רואה, זה משפיע עליו, ובפרט מה שחושב בעצמו משפיע יותר, וכל מחשבה מוסיפה ברושם, אמנם אם יש הפסקה גדולה בין המחשבות אזי הרושם נחלש, ולכן כתוב במעשה רב (אות ס’) בשם הגר”א שלא מספיק ללמוד מוסר פעם אחת ביום, אלא צריך כמה פעמים ביום.

ושמעתי מהגה”צ רבי אבא גרוסברד זצ”ל שאמר בשם הסבא מקלם שגם התפילה יש בכוחה להועיל כמו מוסר, אם אדם מתפלל בכונה ומרגיש את מה שהוא אומר, וחושב על מה שהוא מוציא מפי, וגם לאחר התפילה אפשר לחשוב על זה, שיש הרבה ענייני אמונה ויראת שמים בנוסח התפילה, וכידוע מהכחירי שהתפילה היא מזון הנפש, וכשם שאדם זקוק למזון גשמי כמה פעמים ביום, כך צריך להתפלל שלוש תפילות ביום, שכל תפילה מקדשת ומקרבת את לבו לאמונה ליראה ולאבה, וכל תפילה משפיעה, ונמשכת השפעתה עד לתפילה הבאה, שאז צריך להתפלל שוב כדי לקבל השפעה חדשה. בעזרת ה’, על ידי לימוד המוסר והתבוננות בענייני האמונה נזכה כולנו לתשובה שלמה ולכתיבה וחתומה טובה ביום הדין!

הרמב”ם (הלכות תשובה ז, ג) “אל תאמר שאין התשובה אלא כשם שצריך אדם לשוב מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות רעות שיש לו ולשוב מהן, מן הכעס ומן האבה ומן הקנאה ומן התחרות ומן ההיתול ומן רדיפת הממון והכבוד ומרדיפת המאכלות ומכיוצא בהן, מן הכל צריך לחזור בתשובה. ואלו העוונות קשים מאותם שיש בהם מעשה שבזמן שאדם נשקע באלו קשה הוא לפרוש מהם, וכן הוא אומר יעזוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו”, ע”כ.

כלומר שיש חיוב תשובה גם על דברים שבלב שאינם לא בדיבור ולא במחשבה, ואינו עושה שום מעשים רעים, וגם לא חסרים אצלו מעשים טובים, רק בלב יש דעות רעות, ו”דעות” הכוונה למידות, וכגון מה שהזכיר הרמב”ם, כעס, או אבה, היינו חיסרון באהבת הבריות, או קנאה, או גאווה, שבכל אלו הדברים אינו פוגע בשום אדם, וגם אינו מדבר בפיו, רק זהו הטבע שלו, שיש בו מידות רעות.

ובאמת הרי ידוע כי מידות טובות ומידות רעות עוברות בתורשה, ולפעמים אדם נולד עם טבע של מידות רעות, וכבר מלידתו יש בו טבע של קנאה, וכן אהבת הכבוד, מלידתו זהו טבעו שנמשך אחר הכבוד, ואינו עושה מעשים רעים בידים, אבל קיים בו הטבע הזה של ‘דעות רעות’, וחדש הרמב”ם שחייב לשנות את טבעו ומהותו, שלא יהיו בלבו דעות ומידות רעות. ולכאורה הרי אינו אשם בזה שיש לו מידות רעות, כי הרי זהו טבעו שנולד אז קיבל השפעה של מידות רעות כאלו, ומהו החטא בזה שיש לו מידות רעות כל עוד שאינו עושה מעשים אסורים ואינו פוגע בשום אדם, ומדוע צריך לחזור בתשובה?

ויש לבאר כי חטא הוא מלשון חיסרון, כמו שכתוב (מלכים א, א, כא) “והייתי אני ובני שלמה חטאים”, ופירש רש”י “חסרים ומנועים מן הגדולה כמו אל השערה ולא יחטיא”, והיינו שחטא אינו דווקא עבירה במעשה, אלא כל חיסרון שלמות נחשב ‘חטא’, והאדם חייב להיות בשלמות, שהוא חייב ‘להלכת בדרכיו’, להידמות להקב”ה במידות הטובות, כמאמרם (שבת קלג, ב) מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום, וגם מי שנולד עם טבע של מידות רעות, חייב לשנות את טבעו ולהשתדל לקבל שלמות, ואף על פי שלא עשה מעשה אסור, מכל מקום הרי הוא חסר בשלמות ואינו בדרגת ‘מה הוא אף אתה’.

זהו חיוב התשובה מן הדעות הרעות, להשתדל לקבל שלמות ולתקן את טבעו.

וכתב הרמב”ם שם כי זוהי עבודה קשה מאד להתגבר כנגד הטבע.

והעצה לזה אמרו חז”ל (תמיד כח, א) איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם יאהב את תוכחותיו, כי האדם מעצמו בלי תוכחה אינו מרגיש חסרונותיו, ועם תוכחות הוא שומע מה החסרונות שיש לו, ואם הוא אדם אמיתי, הוא מודה על האמת ומתקן.

והנה יש תוכחה שאדם שומע מאחרים, אך יש גם עצה אחרת, ללמוד ספרי מוסר, שהם גם כן תוכחה, ומי שהוא איש אמת, שרוצה את האמת ורוצה לתקן את עצמו ולמצוא מה שצריך לתקן, בספרי המוסר יוכל למצוא את מבוקשו.

והרמב”ם בסוף הלכות מקוואות כתב כי “המכוון לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור, הרי הוא אומר וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם”, היינו שעסק התורה מועיל להיטהר ולחזור בתשובה מכל המידות הרעות.

‘כי המצוה הזאת כו’

מצות התשובה

הרמב”ן מפרש כי פסוק זה נאמר על מצות התשובה, ועל כך נאמר - ‘לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא... כי קרוב אליך הדבר מאד וגו’’, והיינו שעבודת התשובה איננה עבודה קשה, וכל אחד בטבעו יש לו את האפשרויות לזה.

וראיתי בשיחות מרן המשגיח זצ”ל באור יחזקאל שכתב, כי עיקר הבעיה היא שהשכל אינו פועל, ולא חושבים מה צריכים לתקן, ואמנם כל אחד בטוח שיש לו מה לתקן, ואף אחד אינו חושב את עצמו לצדיק גמור, ואם ישאלו אותו אם הוא צדיק, יענה ויאמר כי בוודאי אינו צדיק, אבל אם ישאלו אותו מה הם החטאים שהוא צריך לתקן, לא יידע להשיב, רק יאמר שאינו צדיק ויש לו הרבה חטאים, אך אינו יודע מה הם החטאים שלו, ואדם כזה אפילו אם ירצה לשוב בתשובה, כיצד יעשה תשובה אם אינו יודע מה הם החטאים?

אבל מי שהוא בעל שכל מתחיל לחשוב מה לתקן עכשיו, ולכל הפחות פרט אחד שצריך לתקן, ואם הוא מיואש מעצמו, זה נגד השכל, כי אפשר לחזור בתשובה, יש שערי תשובה ויש מצות התשובה, ‘לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא’, כי לא קשה לעשות תשובה, ואפשר לעשות תשובה בלי בעיה, אלא שחובת האדם מתחילה ולברר לעצמו על מה לעשות תשובה.

תשובה על ביטול עשה

במסילת ישרים (פרק ד’) כתב כי התשובה השלמה והחריטה על החטא היא כמו התרת הנדר, וכשם שהחכם מתיר את הנדר מעיקרו כך גם התשובה השלמה עוקרת את החטא למפרע ונחשב כמי שלא חטא כלל.

אמנם יש להסתפק כי לכאורה זה שייך רק בתשובה על לא תעשה, שהתשובה מועילה לכפר החטא ונחשב כמי שלא חטא כלל, אבל בתשובה על ביטול מצוות עשה, הרי אף שנתכפר החטא, מכל מקום לא קיים את המצוה.

וכידוע שתר”ג מצוות התורה הן רמ”ח מצוות עשה ושס”ה לא תעשה, וכן האדם יש בו רמ”ח איברים ושס”ה גידים, וכמו שיש איברים בגוף כך גם יש איברים וגידים רוחניים בנפש, וכל מצוה מכוונת כנגד אחד מאיברי הנפש, שעל ידי קיום המצוה זוכה הנפש לשלמותה הרוחנית באותו האבר, ואם כן מי שביטל מצוות עשה, חסר לו השלמות הרוחנית שעל ידי המצוה, ואפילו אם עשה תשובה, הרי סוף סוף לא קיים את המצוה.

ומצינו שאמרו חז”ל (קידושין מ, א) אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה, והיינו דווקא בזמן שחשב לקיים את המצוה ונאנס, אז מעלה עליו הכתוב כאילו עשה, אבל אם ביטל את המצוה לכתחילה שלא מתוך אונס, אינו נחשב כאילו עשה, ואפילו אם לבסוף יעשה תשובה, זה מועיל רק שלא ייענש בגיהנום על ביטול המצוה, אבל עדיין תחסר לו השלמות הרוחנית שבנפש, וצ”ע.

[א.ה. והעירו לס’ לב אליהו ועוד שנקטו שתחסר לו קיום המצוה, ולגבי תשובה מאהבה שעושים לו זדונות כזכויות יעויל עוד.]

תשובה על מידות רעות

הנה מלבד מה שיש חיוב תשובה על עבירות שבמעשים, יש גם חיוב תשובה על מידות רעות שבלב, וכמו שכתב

בעקבי הצאן - מדור השקפה וחינוך לאורו של מרן שליט"א

'בן תורה' (מאמר ראשון)

וכן שאר דברים שהם נגד הטבע, אם חכמתו מרובה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת! והיינו כל חכמתו, ולא רק העודף של החכמה על המעשים.

והיינו משום שאם חכמתו מרובה ממעשיו, הרי היצר הרע שולט עליו, ואין לו שליטה על עצמו, וזה נקרא "שאין חכמתו מתקיימת" כלומר: שהחכמה לא משפיעה עליו ואינה משנה אותו, כי "חכמה" זה תורה, ותורה היא "תבלין" ליצר הרע (קידושין ל, ב) ונקראת "תורה דיליה" (שם לב, ב), שהתורה משנה את מהות האדם, וכידוע שאדם בן תורה יש לו פנים אחרים ממי שאינו בן תורה, ומי שחכמתו מרובה ממעשיו הרי מהותו אינה משתנה על ידי התורה, וזה הפירוש "אין חכמתו מתקיימת" - שאין אצלו קיום של חכמה בזה.

ולכאורה מה בכך שחכמתו מרובה ממעשיו, הרי סוף-סוף הוא לומד תורה, ומדוע אין התורה משפיעה עליו? הסיבה לזה מפני שהוא לומד בצורה שהתורה לא יכולה להשפיע, כי כנגד הזמנים שהוא לומד יש גם זמנים של בטלה, ואמרו חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) אם תעזובי יום יומיים אעזובך, היינו שאם אדם עוזב את התורה ומתבטל מלימודה - אזי התורה מתרחקת ממנו כפליים, ומי שלומד שעה אחת ואחר כך במשך שעה הוא מתבטל, הרי השעה שמתבטל מורידה ומרחיקה אותו מן הקדושה יותר ממה שהשיג בשעה שלמד, ובאופן כזה אין התורה יכולה להשפיע עליו, כי יש רגע של השפעה, אבל אחר כך יש השפעה הפוכה. כך המציאות". עוד מרגלא בפומיה דמרן שליט"א דברי הרא"ש (ב"ב פ"א ס' כו) לענין פטור רבנן ממס שמירת העיר, שעולה מהן כי דרגת בן תורה אינה תלויה בכמות הלימוד, אלא ברמת הדבקות בתורה, וזה נמדד בכמות לימודו של כל אחד לפי כוחו, וז"ל מרן שליט"א:

"יש לדעת כי דבקות בתורה תלויה לא רק בכמות הזמן כמה שלומדים, אלא בעיקר כמה מתבטלים, כמה זמן של בטלה יש, ויכול להיות שאחד לומד רק שעה ביום, אבל בלי בטלה, אם בשאר הזמן יש דברים שהוא מוכרח וחייב לעסוק בהם, כגון אם צריך לעסוק בפרנסת ביתו, שצרכיהם מוטלים עליו, וזו גם כן מצוה, או שעוסק בצרכי בריאות הגוף, אבל כל זמנו הפנוי מנוצל לתורה, וכלשון הרא"ש "בכל שעה שהוא פנוי מעסקו מחזר על דברי תורה ולומד דברי תורה", ואין אצלו בטלה.

ומאידך יכול להיות אדם שלומד יותר שעות, אבל יש בטלה, ואם יש זמן שיכול ללמוד ואינו לומד הרי הוא בטל! וצריך להיות דבוק בתורה כמה שאפשר, בכל הכוחות ובכל האפשרויות שיש לו. ועל דרך זו אמר מרן בהזדמנות אחרת: "כללו של דבר, העיקר תלוי לא בכמות הזמן כמה שלומדים, אלא כמה מתבטלים, עד כמה האדם דבוק בתורה, ומי שהוא כולו דבוק בתורה, דבקות לגמרי בלי שיוורים, זוהי הדרגה של תורה שנקרא רבנן".

נמצא לפי זה, כי אדם הנוטל עליו עול תורה, ועול דרך ארץ ממנו והלאה, כמו שזכרנו השי"ת בימינו, הרי חיובו נורא, ואם יבזז זמנו על דברים מיותרים מלבד צורכי הגוף ההכרחיים, [ובהמשך יתבאר בס"ד מה הם הצרכים 'ההכרחיים' לבן תורה], הרי הוא 'בטלן', שהרי איננו דבוק בתורה, אלא חיי מעורבים מעסק התורה עם שאר עיסוקים, וקשה להגדירו כ'בן תורה'...

ומשכן, עלינו לבאר כיצד ידע האדם לנווט את דרכו נכונה, מה הן דברים הנצרכים לו, מהי הנהגה שאינה סותרת לדבקות בתורה, ואינה מרחיקה ממנה, ובכלל, מה כוללת עצם מציאות זו של 'דבקות בתורה', ועל כך נעמוד בס"ד במאמרים הבאים.

הכמיהה לגדל בנים לתורה, היתה פסגת השאיפות בכל הדורות, גם בזמנים כאלו אשר בצוק העתים וטרדות הזמן לא היה בכח כל אחד לשבת רוב ימיו על התורה ועל העבודה, אך תמיד תמיד, היתה שאיפה זו כמשאלה הכמוסה בלב כל אב ואב, עדות לאמונת אומן הנמסכת בדם האומה.

וכך מתאר זאת מרן שליט"א את האמונה הזכה המפעמת בתוכנו:

"---בכל בית יהודי יש קופה של צדקה, ומפעם לפעם מפרשים מטבע ונותנים בקופה, וגם נשים נותנות צדקה, לפני הדלקת נרות שבת, ובהדלקת הנרות מתפללות וכוכות על הצלחת הילדים בתורה, ומבקשות בדמעות שיהיו בנינו מאירים את העולם בתורה, וזוהי זכות ומדרגה של אמונה, שמתפללים ומבקשים על תורה.

כמו כן כשנולד ילד, אומרים מי שברך לילדת, 'שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים', וזו גם כן מדרגה של אמונה, שהברכה הראשונה בלידת הילד היא שיגדל לתורה, ויהיה בן תורה---". ואכן, זכה דורנו אשר נתברך בצימאון רב לתורה, לדבר שלא זכו שאר הדורות, לריבוי עצום כל כך של בני תורה, כאשר סייעתא דשמיא מיוחדת מלווה את תהלוכותיהם בכל צעד ושעל, ומשכן, שאיפה זו הלכה ונעשתה ממשית יותר ויותר, ובמקביל לכך, הפך הדבר לצורת חיים כללית, מרוממת יותר, נעלית יותר, ממשונה מצורת החיים של שאר העם, אך במשך הזמן נעשה הדבר חיצוני כ'מלומדה', ונפגם מעט טעם פנימיות העניין, עד כי ישנם אף מעוסקי התורה עצמם שאינם משכילים לראות את מעלתם על כל המשתמע מכך.

וכך הביא מרן שליט"א בשם רבו ה'מכתב מאליה' זצ"ל:

"הנה היום אין רואים גדולי תורה כמו שהיו פעם, ואף על פי שיש בעלי כישרונות גדולים, והכשרונות אינם פחות ממה שהיה פעם, כי הכשרונות עוברים בתורשה וכמו מידות שעוברות בירושה, בכל זאת אין הרבה גדולי תורה כמו בדורות הקודמים, והסיבה לזה מפני שחסר היראת שמים שהיתה פעם, וממילא יש פחות סייעתא דשמיא להצלחה בתורה, וכמו שאמרו (אבות ג, יז) אם אין יראה אין חכמה.

ושמעתי ממור"ד הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל שאמר כי פעם היראת שמים היתה ניכרת ומורגשת ברחוב, ואפילו האנשים הפשוטים היו בעלי אמונה ויראת שמים, כי היו הרבה גדולים יראי שמים ובעלי מדרגה, וגדולי הדור השפיעו יראת שמים על כל הכלל, אבל התורה היתה בצנעה בתוך בית המדרש, וכמו שכתוב (משלי יא, ב) "זאת צנועים חכמה", ולא היה ניכר ברחוב מיהו בן תורה.

ועכשיו זה להיפך, שהתורה ניכרת ומורגשת ברחוב, וניכר על בן ישיבה שהוא לבוש כבן תורה, אך אי אפשר לדעת באמת כמה הוא דבוק בתורה, כי היראת שמים אינה כמו שהיתה פעם, ולא רואים יראת שמים ברחוב כמו פעם, וכבר כתב הגאון רבי ישראל סלנטר (אור ישראל מכתב י"ד) שיש ירידת הדורות ביראת שמים, והעצה היא קביעות לימוד המוסר להוסיף יראת שמים".

ואמנם עלינו להזכיר ולברר לעצמנו תחילה, מהו אכן 'בן תורה', ומה נדרש בכדי להעשות 'בן תורה'?

שח מרן שליט"א: שנינו באבות (ג, ט) כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת, והיינו אם המעשים אינם מתאימים לידיעה - שיוודע מה טוב ומה לא טוב, ולמרות הידיעה אינו מקיים, כגון שיוודע שביטול תורה זה איסור, וזה דבר לא טוב, ואף על פי כן "אינו יכול" להיזהר מביטול תורה,

מנחת דבר על התורה פרשת ניצבים – עניני ר"ה

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

למען ספות הרוה את הצמאה (כ"ט י"ה)

אמרו בסנהדרין ע"ו המחזיר אבידה לנכרי עליו הכתוב אומר למען ספות הרוה את הצמאה ופסקה הרמב"ם פי"א מגזילה. ובט"ז יו"ד סי' קנ"א משמע שזה האיסור לפרנס ולגמול הסד עם נכרי אם לא במקום שיש איבה במניעתו או קידוש ה' בעשיתו. וצ"ע הא בלאו הכי אסור מצד לא תחנם שעושה לו פעולה בחנם, עכ"פ כשהיא פעולה שיש לה ערך. ומשמע שלא אסרו אלא מתנה ממש [ועי' אור שמח ע"ז פרק י' שמותר ליתן לנכרי חפץ הפקר כיון שאינו נותן משלו].

ויל"ע עוד במש"כ הרמב"ם בהל' ע"ז שאסור לרחם על עכו"ם להצילם או לרפאותם משום לא תחנם. ולכאנ' כל הטבה בכלל זה (ודינו חלוק מדין מתנת חנם שלהצילו אסור אפילו בשכר. ועי' שמתנת חנם לא כתב הרמב"ם בדין לא תחנם אלא בדין נבילה לגר). אבל נראה שבאיסור זה של חנינה, אין ראוי לכלול כל הטבה שהיא, וכי האומר לנכרי שלום בשוק עבר בלאו זה מפני ששמוחו. ולא אסרו אלא הטבה שאינה בדרך החיים הרגיל אלא היא מבטאת אהבה ורחמים. ומעתה צריך להתבונן בהשבת אבידה וצדקה, אם הם מעשה מיוחד שנאסר בכלל חנינה וחמלה. וכן יש לדון בבקור חולים ותנחומי אבלים.

ככל אשר אנכי מצוך היום אתה ובניך (ל' ב')

בשנ"ת בית הלוי ח"ג סי' א' כתב ששביעית בזמן הזה יש לה חומר דאורייתא כיון ששבי הגולה קיבלום באלה ובשבועה ויש לו חומר קבלת הציבור לדורותם. ובספר זכרון יהונתן חלק עליו וכתב שלא היתה קבלה אלא לדורם. ובחזו"א שביעית סי' כ' הביא דברי הז"י והסכים עמם, והוסיף שם עוד שלא היתה קבלה לכל הציבור אלא לבאים בברית וע"ש שחלק מעוד טעמים.

והנה ברמב"ן כאן מבואר כדברי הבית הלוי בפרט זה שהיתה קבלת הציבור ולדורות הבאים. שכתב הרמב"ן שתשוב אל ה' כו' ותקבל עליך ועל בניך לדורותם לעשות ככל אשר אנכי מצוך היום, כאשר עשו בגאולה השנית דכתיב (בחמיה י' ל') ובאים באלה ובשבועה כו'. הרי שהיתה קבלת ישראל ולבניהם לדורותם.

ולא אתכם לבדכם כו' כי את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה (כ"ט י"ג)

קבלת האבות מחייבת את הבנים, כמו שכתב הרמב"ן במשפט החרם (ע"ש שלמד מקבלת ישראל את התורה) ועוד ראשונים. ויש בזה כמה אופנים, יש שקיבלו הקהל על עצמם מצוה או הנהגה והוא מחייב. וכך קיבלו על עצמם ישראל שעלו מן הגולה להפריש תרו"מ, ושם היה סנהדרין בתוכם שהסכים עם הקבלה. ויש שקיבל קהל להמנע מקטניות או שרויה. ויש גם יחיד שקיבל קבלה לדורות, אמנם ודאי לא כל מנהג טוב שיקבל מחייב את דורותיו אפילו יאמר שהוא מקבל לזרעו אחריו.

ויתכן שזה הביאור במ"ש בגמ' מגילה הדר קיבלוה מאהבה שהועיל לדורותם אחריהם. ובאמת ודאי שחייבים גם בלי קבלה זו. הרי נענשו על שעשו בדורות הקודמים למרדכי. וגם בלי שיסכימו הרי חייבים הם לשמוע את ציווי ה'. כל אדם בר דעת גם גוי אם יקבל ציווי מה' ודאי שחייב הוא לקיימו. אבל יש חילוק בעונש אם היה זה ציווי באונס או ברצון. והיה רצוי לפניו שתהא קבלת התורה מרצון. ויתכן שהחילוק בין קבלה מרצון או מאונס הוא רק ביחס לדין הציבור ולא ביחס לכל יחיד. (ובחטאי היחיד ודין שמים שלו לא יהא חילוק ולא השתנה בו דבר בימי מרדכי ואסתר).

תקיעה בשופר של איסורי הנאה

בטורי אבן ר"ה כ"ח א' ד"ה בשופר הקשה למאן דאית לי' דמצוות ליהנות ניתנו היאך יפרנס משנה דנדרים פ"ד דהמודר הנאה מחבירו מלמדו מדרש הלכות ואגדות. ותירץ כיון דאסור ליטול שכר לימוד והכל חייבים ללמדו בחינם אין זה הנאה במה שמלמדו, דאם לא ילמדנו זה ילמדנו אחר. וכתב דלפי"ז ה"ה בשופר של איסורי הנאה אם יש שופר אחר ה"ה דיצא אף למ"ד דמצוות ליהנות ניתנו. ויעו"ש מש"כ לפי"ז. ושוב תמה בזה דאי אפשר לומר כן דכל היכא דאפשר לו ליהנות הנאה מהיתר שרי ליהנות נמי מאיסור, דאטו אם יש לו בשמים של היתר בידו שרי לי' להריח מבשמים של איסורי הנאה הא ודאי לא, ואסקי' לההיא דפ"ד דנדרים שם בקושיא.

ולכאורה יש לחלק בדבר, דמודר הנאה מחבירו לא חשבינן לי' נהנה מחבירו כשיוכל להשיג הנאה זו מאחרים בחינם, וכעין סברא דויתור דשרי במודר הנאה, אבל באיסור החל על החפץ אין נפ"מ בדבר אם יש לו חפץ אחר של היתר להשתמש בו דסו"ס השתא נהנה מן החפץ והו"ל נהנה מאיסורי הנאה. ואתי שפיר לפי"ז מתני' דנדרים למ"ד מצוות ליהנות ניתנו כמש"כ הטורי אבן בתחילת דבריו דאין זה הנאה מחבירו דיש אחרים שילמדוהו בחינם. (ומשא"כ באידך מילי דכתב הטו"א התם, ע"ז והקדש לא שייכא האי מילתא). ועי' רש"ש נדרים ט"ז ב', ואולי משום וכו', יעו"ש. ולהאמור לא שייך.

בל תוסיף ובל תגרע בתקיעת שופר.

במ"ב סי' תקפ"ו ס"ק כ"ב כתב דהמודר הנאה משופר ואין אדם אחר שיתקע לו, מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כי אם עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין. והנה ד"ז צ"ב לכא' לקמן בסי' תקצ"ב יעו"ש, והאמור כאן ל"י לכא' אא"כ כשי' דסבירא להו דמן התורה סגי בג' קולות ונצטרף עוד לזה שיטת רה"ג ברא"ש פ"ד ס"י.

ולכא' באין לו פנאי ביום רק לתקוע עשר קולות ג"כ יעשה כן לפי"ז. [וביש לו פנאי, ואפשרות, לתקוע כעצת הקו' המפורסמת של הגאון ר"מ איגרא זצ"ל, לכ' הכא נמי יעביד כן. ועי']. ויל"ד בהנ"ל עוד, דלכא' לשי' דבעי ט' קולות מן התורה, יעבור [אם לא יתנה] בכה"ג דאינו תוקע כולם בלאו דבל תגרע [אי לא נימא כרה"ג הנ"ל] נמי. וצ"ע בפרטי הדינים בלאו זה ולע"כ. [ויל"ע במחסר תיבה בקרי"ש לענין בל תגרע. (ואולי כל חיסור הניכר בנותר שאין בו בנותר משמעות לכשעצמו אא"כ יתוסף לו החסר להשלים המשמעות לאו גירוע הוא אלא שיבוש וקילקול. ועי').]

ובכ"ז יל"ע בטו"א ר"ה כ"ח באב"מ יעו"ש מש"כ לענין ציצית. ועו"ע בה"ל סי' ל"ד ס"ב ד"ה יניח. ויל"ד. וכל"ע]. ויעוין ספרי פ' ראה על קרא דאל תוסף עליו וכו', דדרשינן התם, מניין שלא יוסיף ברכה על ברכת כהנים, ת"ל כל הדבר, אפי' דבר אל תוסף עליו. ומשמע דל"ה מחייבינן בבל תוסיף [וה"ה בבל תגרע מיהו עי'] אמצוה דדיבור בלא מעשה, אילולי ריבוי' דכל הדבר. ויתכן דהשתא נמי דמרבין לה מכל דבר, לא מרבין רק דיבור בלחוד, אבל לא מידי אחרינא דגרע מדיבור. ומצוה המתקימת בהרהור [או למ"ד דכדיבור דמי] לא תתרבה בריבוי זה.

עוד יל"ד לפי"ז דמצוה המתקימת בשמיעה [כגון שופר, אי נימא בסוברים דמצותו בר"ה בשמיעה] דלמא נמי לא תתרבה לענין בל תוסיף [ובל תגרע]. ולפי"ז יש לדון בהנ"ל. מיהו לכא' אין נראה. [ועתוס' ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעין ודף כ"ח ע"ב ד"ה ומנא [ובש"ק]. ועי' לח"מ רפ"א ד"ה שופר. ודו"ק].

קביעות יום צום גדלי'

בגמ' ר"ה י"ט א' לענין יום צום גדלי' כשיבנה המקדש ויהי' יו"ט וא"כ א"א להתענות בו, יל"ע בגמ' ופוסקים אי ל"מ למימר דקביעות צום גדלי' מלכתחילה היתה יום אחר ראש השנה לא שנא ראש השנה מן התורה לא שנא מדרבנן, ול"ע. ואולי בורכא, ולפי זה ה' ביום ב' תשרי במקום שעשו יום אחד.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת נצבים תשפ"ב | גליון יז

נוסח הפרוזבול שנתקן ע"י מרן שליט"א עם הידורים ודקדוקי הלכה

הרי אני גובה כל חוב שיש לי עד היום אצל כל אדם, כל זמן שארצה. ואם אין אתם בית דין המועיל לפרוזבול, תהיו עדים שאני מוסר כל החובות שלי שבשטר ובעל פה לבית דין בירושלים עיר הקודש מטעם העדה החרדית. ובדברים אלו ובשטר פרוזבול, אני גובה ברשות בית דין כל חוב שיש לי כל זמן שארצה. ואם צריך לדין פרוזבול להקנות בקנין אגב קרקע, הרי אני מקנה לבית דין שלהם במתנה ד' אמות קרקע שיש לי ובאופן המועיל כהנ"ל, ואגב הקרקע כל חובותי.

שטר הפרוזבול

במותב תלתא בי דינא כחדא הוינא ואתא לפנינו _____ בן _____ ואמר לנו מוסרני לכם דיינים כל החובות שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה כתקנת חז"ל שתיקן הלל פרוזבול. והקנה או השאיל קרקע ללויין שאין להם קרקע, ואנחנו בית דין שמענו דבריו וייפינו בזה כוחו שיגבה כל חובותיו על ידי פרוזבול זה כתקון חז"ל.

ואנו מעידים שהוסיף ואמר לפנינו שאם אין לנו בית דין הראויים לפרוזבול, הרי הוא מוסר חובותיו לבית דין דעדה החרדית בעיר הקודש ירושלים, ובדברים אלו ובשטר פרוזבול, יש לו כח לגבות כל חובותיו.

ואנו מאשרים בזה שחל יום _____ לחודש אלול שנת תשפ"ב, הכל שריר וקיים.

בנוסח פרוזבול זה סידר רבינו כמה הידורים ודקדוקי הלכה, ונבאר בקצרה את עיקרי ההידורים הבאים בנוסח זה.

ראשית, כדי שיחול הפרוזבול גם על הלוואות של בחורים הסמוכים על שולחן אביהם שאין להם קרקע, נוסף כאן ב'נוסח האמירה' שהמלווה מקנה לכל אחד קרקע ע"י הבית דין. שנית, בנוסח פרוזבול זה נוסף תנאי, שאם שלושה הדיוטות אינם מועילים לעניין פרוזבול וצריך דווקא בית דין חשוב, יהיו השלושה הדיוטות כעדים' על מסירת החובות לבית דין חשוב. ושלישית שאם צריך להקנות אגב קרקע לדיינים (כדעת רבינו גרשום והר"י אלברצלוני ז"ל), מקנה המלווה קרקע ד' אמות לדיינים.

סדר אמירת נוסח הפרוזבול לדיינים

הן שנה זו שנת השמיטה ויש לי חובות בשטר ובעל פה שחייבין לי, והריני מוסר לכם פרוזבול כתקנת חז"ל שתיקן הלל, שמעתה כל חובות שיש לי, תהיו אתם דיינים, ותגבום ותקבלום עבורי.

ואני מזכה מעכשיו קרקע כל שהוא בקנין גמור לכל אחד מהלוויין שלי שאין לו קרקע, וליהיו בזה מעכשיו שלו עד לאחר ראש השנה הבא עלינו לטובה בקנין, או אם אין לי קרקע להקנות רק בשאלה, אז תחול השאלת הקרקע בהודאתי לפניכם כהנ"ל בקנין המועיל.

ומעתה, אם אתם לא תגבו החובות, כיון שאני מוסר לכם פרוזבול זה,

סערה בעולם ההלכה

הגאון רבי יצחק דרזי שליט"א בעמחב"ס "שבות יצחק" ותלמידו המובהק של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: יש לעשות את הפרוזבול ע"י בית דינו של מרן רבינו שליט"א

בלשון הרמב"ם (פ"ט מהלכות שמיטה ויובל ה"ז) שצריך בית דין שיש בכוחו להפקיע ממון, והכוונה לבית דין חשוב שהמחוס רבים עליהם וכמבואר בבית יוסף.

ומעתה יש לדון היאך מועיל עבורינו הפרוזבול היום, הלא אין מצוי אצלנו בית דין שיש בכוחו להפקיע ממון מבני עירם כח תקנתם, ובפרט לפמ"ש מהר"י קורקוס (פ"ט מהלכות שמיטה ויובל ה"ז) דהמחוס רבים עליהם מועיל רק לאותם רבים שהסמיכום, ולכן בעינין שגם הלווה יהא מאנשי העיר שהמחוס את הבית דין עליהם - כדי שיהא לבית דין כח כנגד הלווה להפקיע ממנו, א"כ בוודאי היום שאין לבתי דיינים כח לאפקועי ממנו, שהרי כל לוח יכול לטעון כנגד הבית דין שמעולם לא קיבל אותם עליו, וא"כ לכאורה אין לנו "בית דין חשוב" כהגדרת השו"ע.

אמנם דבר אחד נשאר לנו היום, והוא כח "המופלג שבדור", וכמבואר בבית יוסף שם שהמופלג שבאותו הדור יש לו כח להמשיך את תקנות הפקר בית דין לאפקועי ממנו, דיפתח בדורו כשמואל בדורו.

והנה ידוע לי שבהזדמנויות שונות התבטא מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שישנם היום שני מופלגים בדור, מרן הגר"מ שטרנבוך ומרן הגר"ד לנדו שליט"א. וא"כ מאחר שלמרן הגר"מ שטרנבוך שליט"א יש בית דין קבוע, נמצא שהרופא לצאת ידי פרוזבול כשיטת רוב הראשונים, עליו לסדר הפרוזבול ולמסור חובותיו לבית דינו של מרן שליט"א הנחשב כמופלג שבדור, עכ"ל.

דברי הגאון רבי יצחק דרזי שליט"א עוררו הדים רבים בעולם ההלכה, ואכן בבתי דיינים רבים סידרו את נוסח הפרוזבול באופן זה שמסירת החובות תיעשה לבית הדין העדה החרדית - בית דינו של מרן שליט"א. [יצוין כי מעיקר הדין אין צריך להופיע בפני הדיינים, ועל כן אפשר לערוך הפרוזבול בפני שלושה להודיע להם על מסירת החובות לבית דינו של מרן שליט"א].

עם התקרב ערב ראש השנה בו הגיע מועד זמן כתיבת הפרוזבול כתקנת הלל למנוע את הפקעת החובות בסיום שנת השמיטה, פרסם השבוע הגר"י דרזי שליט"א בעמחב"ס שבות יצחק ומגדולי תלמידיו מרן הגר"ש אלישיב כי עפ"י הוראתו של מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל יש לעשות את הפרוזבול בארץ הקודש למופלג שבדור, ועל כן יש לעשות בזמנינו את הפרוזבול ע"י בית דינו של מרן רבינו שליט"א.

דברי הגר"י דרזי שליט"א עוררו סערה רבתית בעולם ההלכה, ולהנה נביא בקצרה את תמצית תוכן דברי הגאון הנ"ל:

"הנה כידוע, נחלקו הפוסקים מהם הבית דין הראויים לפרוזבול, דהש"ע (חו"מ ס"ו ס"ז סעי' י"ח) פסק דבעינן "בית דין חשוב" שהמחוס רבים עליהם באותו העיר, אך הרמ"א פסק שם בדבזמן הזה מועיל כל בית דין של שלושה הדיוטות.

והנה גדולי הפוסקים כבר כתבו דהרמ"א לא היקל לעשות פרוזבול בפני שלושה הדיוטות אלא בחוץ לארץ ולא בארץ ישראל שלכו"ע נוהג בו שמיטת כספים מעיקר הדין, (כ"כ בפאת השולחן, וכן מוכח מדברי ה"דרכי משה" שצ"י לדברי התרומת הדשן שכתב כן להדיא, וכן פסק הגר"ש אלישיב זצ"ל, וכן כתב מרן רבינו שליט"א באריכות במו"ז ו, ח"ח; ח"ח ו, י"ח, ודייק כן מלשון הרמ"א שכתב "בזמן הזה" ומשמע דהקולא הוא דווקא "בזמן הזה" והיינו בזמן הזה שבהול"ש מקומות שלא נהגו שמיטת כספים כלל), ונמצא שבארץ ישראל כו"ע מודו שיש לנהוג כהש"ע שצריך דווקא "בית דין חשוב שהמחוס רבים עליהם", ומעתה ראוי לברר מי הוא הבית דין הנחשב כגדר "בית דין חשוב שהמחוס רבים עליהם".

אמנם המעיין בבית יוסף [שהוא מקור דברי השו"ע] יראה בשם הבעל תרומות שביאר העניין, דעל ידי שהמחוס רבים עליהם באותה העיר, הרי הם ראויים להפקיע ממון בני עירם כח תקנתם, עיי"ש, והרי הם בגדר "בית דין של רבי אמי ורבי אסי" שמבואר בגמ' שרק הם יכולים לכתוב פרוזבול כיון שיכולים הם להפקיע ממון. וכן מבואר להדיא גם

סדר התקיעות

לתועלת הרבים הננו להעתיק סדר התקיעות אצל מרן רבינו שליט"א עם כל סדר החומרות וההידורים שכתב בקונטרס התקיעות שנדפס לפני קרוב לשבעים שנה בספרו מועדים וזמנים, [והרוצה לעמוד על שורשי הדברים יעיין בקונטרס התקיעות, ובדברים דלהלן לא הבאנו אלא הלכה למעשה]:

התקיעה באורך כ"א כוחות, השברים פשוטים ויורדים כעין קול בכי, אריכות השברים הוא משלושה כוחות ועד ארבע וחצי כוחות, הבדל קטן בין שבר לשבר, בתקיעות דמיושב תוקעים תשר"ת בנשימה אחת עם הפסק מועט בין שברים לתרועה, ובתקיעות דמעומד התשר"ת הוא בשתי נשימות - עם נשימה בפועל, [כאשר רבינו המשמש כמקריא, מדגיש את הנשימה בהקראתו ונושם בקול בין הקראת השברים להקראת התרועה].

בתקיעות שבקדיש תתקבל תוקעים ג"פ תשר"ת בשתי נשימות וכמו בתקיעות דמעומד, **ולאחר עלינו לשבח** תוקעים השברים כמנהג ליטא - [או טו], ג"פ תשר"ת בנשימה אחת, ג"פ תשר"ת בשתי נשימות, וג"פ תש"ת, ומוסיפין עוד ג"פ תר"ת בקול המתרעש, [המכונה תימנע' תקיעות], **לאחר התפילה** מוסיפים עוד תקיעות לחומרא, שברים קצרים פשוטים פחות מג' כוחות כשיטת רש"י, תש"ת ג"פ, תשר"ת נשימה אחת ג"פ ותשר"ת ב' נשימות ג"פ, [ולא תוקעים שיטת רש"י גם בשברים כמנהג ליטא, דלדעת רבינו בשברים דליטא אין לחוש לשברים קצרים דווקא וכמבואר בקונטרס התקיעות], כמו כן תקעו תשר"ת כשיטת החזו"א - בשברים פשוטים, [ולא תקעו חזו"א אף בשברים כמנהג ליטא], כמו כן מוסיפים לתקוע תרועה בקול המתרעש, בתשר"ת ג"פ בנשימה אחת, ובתשר"ת ג"פ בשתי נשימות, ובשברים פשוטים, [ולא הוסיפו לתקוע קול המתרעש בשברים כמנהג ליטא].

רשימות מהנהגות מרן שליט"א

בתקיעת שופר בשנה שעברה בהיכל הישיבה הקדושה

תקיעת שופר בשנה שעברה

זמן מה לפני התקיעות הגיע רבינו למקומו המיוחד לתקיעות בסמוך לבימה, ופניו בוערים כמראה הלפידים, ועטף פניו בטלית ופרץ בבכיות נוראות, ויהי חרדת אלוקים במקום כאשר קול בכיותיו של רבינו נשמעו היטב בכל חלל בית המדרש בשעה שהתפלל תפילת יהי רצון להעלאת קול השופר ולהמתקת הדינים, שיכבשו רחמיהם את כעסך וכו' שתקרע כל המסכים וכו' והעבר כל המשטינים.

מיד לאחר מכן פצח רבינו בקול מעורר "למנצח לבני קורח מזמור", ואח"כ אמר כש"ץ גם הפסוקים של קרע שטן, לפני התקיעות נשא רבינו מדברותיו, והביא את דברי הקדוש הרש"ש להיות עכ"פ חוזר בתשובה בדבר אחד, ודיבר על סוד ענין התקיעות, ופירש הפסוק "יום תרועה לכם" שהתרועה צריכה להיכנס בכם ולזעזע את הלב, ודיבר שזהו הזמן האחרון לשוב בתשובה, ועורר את הציבור על השנה הקשה שעברה עלינו, ומי יודע מה יעבור עלינו בשנה זו.

לאחר מכן הכריז רבינו כי כל אחד יכוון לקיים המצוות עשה דתקיעות בין בשמיעה ובין בתקיעה, וישמע כל התקיעה מתחילתה ועד סופה גם אם התקיעה מתארכת, וכי ראוי לכל אחד לדעת בכל תקיעה אם היא תקיעה שלפניה או שלאחריה, ועל כן במקום שיחזירו הבעל תוקע על איזה תקיעה שלאחריה, יאותתו לקהל בדפיקה על גבי הבימה בכדי להורות כי עכשיו חוזרים לתקיעה שלפניה.

מיד לאחר מכן הכריז הבעל תוקע בדחילו ורחימו, "הרני מכוון לקיים מצוות עשה דתקיעת שופר ככתוב יום תרועה יהיה לכם", והוסיף שהוא מכוון להוציא את כולם בברכות ובתקיעות, בתקיעה ובשמיעה, ויהי חרדת אלוקים במקום כאשר קול בכיותיו של רבינו המשיכו להישמע היטב בכל מרחבי בית המדרש.

לאחר מכן התחילו סדר התקיעות, ביום

הראשון היו התקיעות קשים במקצת, אך ביום השני קלים יותר, [ולאחר מכן אמר רבינו שביום הראשון דדינא קשיא, ניסה השטן להתערב ולהפריע], וכל התקיעות כולם בקול פשוט מתחילתם עד סופם ללא שום נדנוד וסלסול או רעידה, ורבינו העומד בסמוך לבעל תוקע, מחזיר כל תקיעה שאיננה ישרה מתחילתה לסופה, והעומדים בסמוך מסמנים לציבור בדפיקה על גבי הבימה להורות כי עתה חזרו לתקיעה שלפניה, ולבנתיים הבעל תוקע נושם נשימה כדי להפסיק בנשימה בין התקיעה הפסולה לתקיעה הכשרה החדשה.

(שנה אחת טען הבעל תוקע לרבינו שבכל חודש אלול הוא תוקע גלאט ללא שום עיכוב, ולפלא הדבר בעיניו מדוע רק בראש השנה יש לו עיכוב, ואמר רבינו, הרי זה הוכחה שהשטן הוא זה שמעכב ממנו, וא"כ יש לך לשמוח שאתה בעל מדריגה מסוימת, כי ישנם בעלי תקיעה שהשטן אינו נלחם בהם כלל, ומי שהשטן נלחם בו אות הוא שהוא בר דרגה - עד שהתקיעות שלו מאיימים על השטן. והוסיף רבינו שמה שביום הראשון היה קשה התקיעות יותר מהיום השני, זה משום שיום ראשון הוא דינאי קשיא, והשטן מעכב אז ביותר.

ופעם אחת היו שהוסיפו תקיעות מסוימות על דעתם לאחר התפילה בתור חומרא ע"ג חומרא, ולמרבה הפלא אף שבאותה השנה יצאו התקיעות בקושי רב, מ"מ התקיעות הללו יצאו גלאט חלק ללא קושי, ואמר רבינו, שכפי הנראה השטן אינו מעכב בעד תקיעות אלו כיון שאין צורך בהם).

אמת מה נהדר היה המחזה לראות את רבינו בעבודת התקיעות, כשפחד וחרדה נסוך על פניו במשך כל זמן התקיעות לצאת ידי חובת תקיעות כדת וכדין, ומה רבתה השמחה לבסוף סדר העבודה בצאתו ככהן גדול היוצא מעבודת פנים בשמחה, כשקהל הקודש מלווים את רבינו לביתו ומבקשים להתברך מפיו.

שיחת מרן הגר"ד כהן שליט"א ר"י חברון וחבר מועצה"ת*

אורח חיים למעלה למשכיל ה'התבוננות' של ימי אלול

[א] עבודתנו בירח אלול ובעשיית - אורח חיים למעלה למשכיל

נמצאים אנו בשלב האחרון של חודש אלול, טרם נחל באמירת הסליחות במועצ"ק, ועלינו ללמוד להבין סיבה של העבודה המתאימה בימים שבפרוס השנה הבאה עלינו לטובה. ונבוא להתבונן בזה בשני מישורים, כי ראשית כל יש לברר לעצמנו כלפי מה לרכז את עמלנו באלו הימים, ומהי נקודת המוקד של הכנתנו לקראת הימים הנוראים, וכל אשר לב בשר לו, חש את הביקוש להתקדמות ועלייה הנוער בקרבנו, דא עקא שפעמים נמנע מאיתנו לדעת עקבות דרכי ירח אלול מחמת רום מעלתם, וכבר אינו יודע אם על זאת לזהר או על זאת להשתדל, ובכן נבוא ללמוד לפלט מעגל דרכינו באותם הימים. עוד זאת נזדקק להבין, כי יש לעמוד על קושי עקרוני בעבודת האלול, מה תועלתה של עבודה לשעתה אם תשתקע ותיעלם. ובכן, היאך יכולים אנו להסתגל באותם ימים בעבודה אשר תשית בקרבנו ותחדיר בנפשנו שם ושארית לכל שאר ימות השנה. והדברים עתיקים, שכלל ישראל מקבלים על עצמם הנהגות מיוחדות לפני הימים הנוראים, ויש אשר נתפס הדבר בעיניהם כפרקליט ליום דין, והדבר מעורר כל בר דעת, מה שווים של הנהגות המוגבלות לזמן מסוים.

ולעמוד על טיבם יש לדברים, יש להקדים יתר גדול שקיבלנו משם הסבא זצוק"ל, אשר הוא אבן פינה לעבודתנו, ויסוד זה היה נשמע אין ספור פעמים מפייהם של רבותינו תלמידי הסבא, דה"י הגר"י סרגא זצ"ל והמשיגה הגר"מ חדש זצ"ל, ונביא בזה ניסוחו של התנא דבי נשיאה הגר"י שר זצ"ל (נדפס בשיחות הסבא מסלבודקא ח"ב עמ' תתקנ"ט):

כשקבלנו תורה מפיו של אדמו"ר זצ"ל שמענו חרה פעמים לאן ספור שדבר על הפסוק אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה, שיש בפסוק זה עצה ואזהרה ביחד שעלינו להתאמץ ללכת באורח חיים רק למעלה למשכיל, לעלות בעליה תמידית בשכל, להשכיל ולהשכיל עוד ועוד ללא הפסק, ורק ע"י כך נהיה בטוחים שנסור משאול מטה, שלא כמו הרבה חכמים שזהם עסוקים להתחנך בהרחקה ובריחה משאול מטה בכך שנוהרים מהכשל בעבירות, שאין זה דרך בטוחה ואורח חיים, **הדרך הבטוחה היא להתעצם בעבודת העליה**, לעלות מעלה מעלה בשכל התורה ודעת אלוים וזהו האורח חיים לסור משאול מטה. אך אם חלילה אין האדם עולה מעלה חרי יש לו לפחד פן ירד עד תהום נשיה.

כלומר, שהסבא זצ"ל העמיד את ההתחנכות בדרכי התמודדות בעבודת ה', באופן שלעולם יראה האדם את עצמו בעבודת העלייה, ובמקום להבחין בחסרונותיו והעדר מעלותיו, יש לו לאדם להתעצם להעמיד את עצמו בדרך עליה עם שאיפה ותשוקה לדוממות החיים, וכך יעמיד את עצמו לפריחה וגדילה בעמלו בתורה ועבודה, דרך אותו רצון של שאיפה להתעצם בעבודת העליה. והגר"י שר ההריף את הדברים באומרו שאם ירצה האדם להתחנך ע"י ריבוי הזהירות מ'סור משאול' הרי 'אין זה דרך בטוחה ואורח חיים'.

רק מתוך הימשכות אחרי תנועה לעלייה, ולימוד הכרת דוממות המטרות אליהם מיועד האדם, נקנה באדם דרך ישרה למצוא עצמו עולה במעלות העבודה. ואכן יש אשר האדם אינו מוצא את עצמו מתפתח בעולמו, ואינו מודע לכך שאין זה אלא מפאת מה שגם מעט המחשבה שישקיע בשיפור דרכיו אינה אלא סובבת סביב תחושת החסר לו וביקורת דרכו בחיים. על כך לימודנו הסבא, שיש לו לאדם 'להשכיל ולהשכיל עוד ועוד ללא הפסק'. לפי יתר זה עלינו לשער את המידה הראויה לעבודתנו שבימים אלו. עבודת התשובה, אמורה להיבנות ג"כ על דרך זה שיהיה האדם מתאמץ בהליכה ב'אורח חיים למעלה למשכיל', מתוך שאיפה לשגב הגדלות אליה מיועד האדם מישראל, ועל ידי כך סר הוא משאול מטה. ונראה ללמוד את יסוד הדברים מהמבואר במדרש (שוחר טוב, פל"ב) וז"ל:

לדוד משכיל אשרי נשוי פשע, זש"ה אורח חיים למעלה למשכיל מי שהוא מסתכל למעלה מה כתיב עליו אורח חיים למעלה למשכיל, בניו של קורח שנסתכלו למעלה נמלטו וכה"א הביטו אליו ונחרו, ואביהם שלא נסתכל למעלה ירד למטה שנא' וירדו הם וכל אשר להם וכן ברוד שנסתכל למעלה נמלט שנא' לדוד משכיל וכן אתה מוצא בנבוכדנצר שנא' עינו לשמא נטלית, **מה אם חרשעים שחז חייבים להקב"ה כשנסתכלין למעלה הקב"ה מוחל להם, לישראל שחז בני אברהם יצחק ויעקב אם מסתכלין על אחת כמה וכמה, אמר דוד אני מסתכל למעלה שנא' לדוד משכיל מי שהוא מסתכל הוא כסוי חטא** וכה"א ויהי דוד לכל דרכיו משכיל ואמר וירא שאול כי הוא משכיל מאוד ומפני שהיה משכיל היה כסוי חטא, שהיה פורש ממעשיו וחזרה לפני הקב"ה וכה"א חטאתי אודיעך ועוני לא כיסיתי.

מבואר בזה שדוד המע"ה מלמד להיות 'משכיל', היינו להסתכל למעלה, ועי"ז נהיה האדם 'נשוי פשע כסוי חטא', ולא פורש במדרש כלפי מה הדברים אמורים. ונראה כי כוונתם ז"ל ללמד, שהאדם שחטא, ומתייבב על דרך גבוהה ומשריש בעצמו שאיפה לעלייה ודוממות, הרי מכיוון שהוא 'מסתכל למעלה', הקב"ה מוחל לו. כי כפי שהתבאר עצם קניית השאיפה לעלייה היא אשר מקנה לאדם, אורח חיים למעלה למשכיל, באופן שהוא סר משאול מטה. האדם אשר מסתכל למעלה, כבר נהיה לאדם אחר ואיננו זה אשר חטא ושגה בחטא ופשע.

ה'כסוי חטא' האמיתי, מלמד דוד המלך, הוא זה אשר מחד גיסא מקיים בעצמו 'חטאתי אודיעך ועוני לא כיסיתי', היינו שמוזע למציאות חטאיו כלפי המקום, ויודע מרת נפשו, אלא שבכל זאת עדיין איננו נופל מכך, אלא 'פורש ממעשיו ומודה לפני הקב"ה', וכיון שכן, הרי הוא מעמיד את כל מבטו והסתכלותו רק כלפי מעלה, ובכך הוא מתייבב על דרך טובה, ועובד הוא 'להשכיל ולהשכיל עוד ועוד' בדברי הסבא. ונבוא להרחיב את היריעה בזה, היאך היא העבודה בפועל להיות 'משכילים', וכך תובהר לנו עבודתנו בימים אלו.

* נאמר בישיבה הק' בש"ק כי תבוא תשפ"ב - נכתב ע"י הבה"ח אברהם שמחה פרטוש נ"י והוגה ע"י רה"י שליט"א עבור 'קובץ גלילות'.

הנה לאחר פרשת הקללות שבפרשת כי תבוא מבואר בכתוב (כט,ה),

אתם ראייתם את כל אשר עשה ה' לעיניכם בארץ מצרים וגו' ושמרתם את דברי חברית הזאת ועשיתם אתם למען תשכילו את כל אשר תעשון.

ויש להתבונן בתוכן התימה זו שלאחר הקללות, ומה עניינה של 'השכלה' זו המבוארת בכתוב, והמובן הפשוט לכך, הוא שהכתוב מעמיד לעומת הקללות את שמירת דברי חברית באופן זה שיעשו כלל ישראל את עבודתם באופן שישכילו את מעשיהם. ובתרגום ירושלמי מפרש 'תשכילו' בלשון התבוננות, מן בגלל דתתבוננון ית כל מה דמתעבדין. ובאבן עזרא כתב לפרש 'תשכילו', הוא כמו ויהי דוד לכל דרכיו משכיל. והדברים מזכירים את המבואר לנו לעיל, כי מורה כאן הכתוב על כך שיהיו עם ישראל 'מסתכלים' למעלה, היינו, שיהיו מתבוננים בדברי התרגום, וכך היא הצורה הנכונה לשמירת דברי חברית.

ואכן, מצינו בזהר חדש (כי תבוא ע"ג) שנתקשה במה שבפרשת בחוקותי מופיע בסוף הקללות כתובים המורים על הנחמה מן הקללות, ואילו בפרשה דילן הרי סיום דברי הקללות אינו בא עם נחמה, אלא עם כתובים אלו לשמור את דברי חברית וגו'. ומבואר שם בזהר אריכות דברים על כך שאכן מרומז בכתובים שב' כי תבוא גם הנחמה על הקללות, וכך מסיים שם (והגם שאין לנו זיקה כל דהו לאותם דברים מ"מ מבואר כאן הדגשה השייכת קצת להשגתנו) וז"ל:

בקללות שבתורה כהנים אית בהו הבטחות וחביבו דקב"ה לישראל דכתיב וזכרתי את בריתי יעקב וכתוב ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם קללות שבמשנה תורה לית בהו הבטחות ולית בהו נחמה כלל כמה דכתיב בקללות קדמאין ולא הוו ידעי וכו' אתא אליהו זכור לטוב אמר וכו' כל הבטחות ונחמות דישראל בהני קללות כתיבי פוק וחזי וכו' **וכל דא לסוף יומיא ותלייא כולא בתיובתא וכולא סתים כמה דכתיב למען תשכילו את כל אשר תעשון מאן דאית ליה לבא יסתכל וידע לאתבא למאריה (פ'), וכל זה יהיה באחרית הימים והכל תלוי בתשובה ועד אז כל הקץ סתום כמו שכתוב למען תשכילו את אשר תעשון והיינו מי שיש לו לב יסתכל וידע לשוב.**

הרי מבואר שהזוה"ה פירש את ענין 'תשכילו' את כל אשר תעשון על התשובה, ואשר בה תלוי הכל. ומתבאר לפ"ז שהכתובים מעמידים לעומת הקללות את עניינה של תשובה, וכיון שהוציא הכתוב זאת בלשון השכלה, הרי מתעצמת הערתנו הנ"ל, אשר מורה הכתוב שהדרך לשוב בתשובה היא 'השכיל', ודרגה זו היא זאת שתוציא את כלל ישראל מן הקללות.

יתבאר לנו א"כ, שעבודת התשובה עבודתו באותם ימים, היא להעמיד את רצון האדם ושאיתו ליעוד הנשגב שלו, היינו, להסתכל כלפי מעלה. ובדרך זו, לא תהיה התנהגות 'האלול', התעוררות בעלמא לשעתה או חומרא יתרה בפרקליט שייעלם אחרי שפג תוקפו, אלא יהיה 'האלול' בניית דרך אשר יהיה תוך נפשנו את רוממות השאיפה הנכונה לנו. וההכרה ברום מעלתנו, המתעצמת בעצמנו ע"י התנהגותנו בימי ירח אלול, והיא היא אשר תעלה אותנו מעלה אחרי מעלה לאורך כל ימי השנה.

וככל אשר ימריץ האדם את עצמו בעבודתו במשך קדושת ימי האלול, ויעמוד להכיר גודל תפארתה ויקרה של התורה והעבודה, כך קונה בנפשו 'אורה חיים למעלה למשכיל', עושה את עצמו 'משכיל' בכל דרכיו. מסתכל הוא למעלה, באופן שהליכותיו בהמשך השנה, נעמדים על איתן השאיפה שקנה בראשית השנה. וככל שהוא נמצא באלול במקום יותר גבוה, בבחינת אורה חיים למעלה למשכיל, כך יהיה לו את הכוח למנוע את דרך הירידה בכל השנה, כי אותה דרגה של 'אורה חיים למעלה למשכיל' אשר נקנית לו באותם ימים, היא תהיה הכוח אשר יעמוד לו שלא תהיה נפילתו לירד 'שאול מטה'.

[ג] דרכי התשובה – להתבונן, להסתכל כלפי מעלה

וכך היא דרכה של תשובה במהלך זה, כאשר למדנו בדברי רבנו יונה (שע"ת א,י) וז"ל:

העיקר הראשון החרטה, **יבין לבבו כי רע וזר עזבו את השם, וישוב אל לבו כי יש עונש ונקם וישלם על חטאו, כענין שנאמר לי נקם וישלם ונאמר גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב, ויתחרט על מעשיו הרעים ויאמר בלבבו, מה עשיתי איך לא היה פחד אלוקים לגד עיני, ולא יגורתי מתוכחות על עון ומן השפטים הרעים כי רבים מכאובים לרשע, לא חמלתי על גופי ולא חסה עיני עליו משחתו מפני הנאת רגע אחד ונמשלתי לאיש שיגזול ויחמוס ויאכל וישבע וידע כי אחרי אכלו ואחרי שתו יגרס חשופט בחצץ שינוי וכו'**

הרי שהעיקר עליו משתית רבנו יונה את עניינה של תשובה, החרטה, פירשו ר"י שהוא קריאה להתבוננות, וכלשוננו 'יבין לבבו', היינו, להבין את מידות חלקו של העוֹבֵד דרכי ה'. עצם ההכרה בחומר עונשיה של עבירה, עדיין איננה משיבה את האדם למקומו הנכון. אלא השבת האדם אל מקומו ויעודו מתחילה על ידי ההתבוננות של החוטא על כך שנעדר ממנו לשית ליבו על עונש החוטא וחלקו המר, והיאך ראה לשטות זו לדרת שאול מטה. ובכך שיראה נכונה 'כי רע וזר עזבו את ה', אזי נפתחים לו שערי תשובה. וסביב זה סובבים המשך דבריו של רבנו יונה וז"ל:

ורעה מזאת כי חייתי על הנפש ויקרה אכזרי ונטמא בגללי יצרי, ומה חותילה בכל קנייני אס רעה בעיני ארונת, ואיך החלפתי בעולם חולף עולם עומד לעד לעולם איך נמשלתי כבהמות נדמיתי וחלכתי אחרי יצרי כסוס כפרד אין הבין ותעיתי מדרך השכל.

הוסיף לנו בזה ר"י שנדרש מן החוטא להעמיד את התבוננותו על יקרת נפשו של אדם, באופן שיבוא להבין שכל שורש ירידתו הוא מחמת שהלך אחר יצרו כסוס וכפרד שאין לו הבנה, ותעה מדרך השכל. והוסיף עוד בזה הר"י בזה הלשון:

והנה חבורא נפח באפי נשמת חיים חכמת לב וטובת שכל לחכרו וליראה מלפניו ולמשול בגוף וכל תולדותיו כאשר המשילה על שאר בעלי חיים שאינם מדברים מאשר יקרה בעיניו נכבדה ואחרי אשר בעבור זאת נבראתי ויהי בי הפך מזה למה לי חיים כענין שנאמר אדם תועה מדרך השכל בקחת רפאים יצח, ועוד כי כמשפט הבהמה לא עשיתי אבל שפלותי ממנה כי ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו, ואני לא ידעתי ולא התבוננתי ושלחתי נפשי לחפשי מארונת, טעמתי צופי ונשיתי סופי וגזלתי וחמסתי ועל דל בוססתי ולא ולא זכרתי יום חמות אשר לא ישאיר לפני נשמתי בלתי אס גייתי ואדמתי.

הרי שהעמיד דבנו יונה את תמצית עניין התשובה בקריאה להתבונן, וללכת בדרכי השכל ולמדנו מדבריו שהדרך של 'אורה חיים' למעלה למשכיל' אשר מוזכר בדברי חז"ל הנ"ל עיקר עניינה הוא בהתבוננות שלא להיות כסוס וכפרד איום הבן ולא לתעות מדרכי השכל, וזוה נמצאת אבן היסוד לשינוי דרכו של אדם, להעלות עצמו מן הדימוי לבהמה ומן התעייה מדרך השכל על ידי כך שיתסכל כלפי מעלה, שבוה הוא בונה בעצמו את מעלת היותו 'משכיל'.

וזה עולה בקנה אחד עם מה שמבואר בדברי התרגום ירושלמי שענין זה של 'למען תשכילון את כל אשר תעשון', הוא למען 'תתבוננו' כי זהו עניינה של השכלה במהלך של התבוננות. וזהו המבואר בדברי הוזה"ק שבפסוק מרומות התשובה שבאחרית הימים כיון שכך היא דרך התשובה להיות 'משכיל', מסתכל כלפי מעלה ומתבונן על חובתו בעולמו ועל יקר מעלתו, ועל ידי כך, בא לידי כך שמתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו להתייבב על דרך טובה של 'אורה חיים' למעלה למשכיל'.

ובהקדמה לברכת שמואל ח"ג הביא הגר"ד זצ"ל מאמר הוזהר (רע"א מהימנא קעב, ב), שתשובה שייכת למידת 'בינה', ולא זכינו להמשך כת"י של הגר"ד זצ"ל לדעת מה רצה לפרש בזה, ועכ"פ על פי דרכנו נראה שהפירוש הוא שמהותה של תשובה היא התבוננות, ולכן עניינה היא 'בינה'.

[ד] חובת ההתבוננות – מחודש אלול אל כל השנה

התבוננות זו, היא היא עבודתנו באותם הימים, והיא אשר תשליך לנו אור לשאר ימות השנה. כי שיעור חריצות האדם בעבודתו בכל השנה, הרי באמת יכון לפי השיעור שיעור האדם את עצמו בפרוס אותה שנה הדרשה, וככל שיובהר בנפשו טיב יקר מעלתו ובכך תגדל שאיפתו הרי שעל ידי זה מכוון את נשייתו אל שלימות דרכיו בחיים. ומתוך ששיתל האדם בעצמו בימים אלו להיות 'משכיל', ומתבונן לקבוע בנפשו 'אורה חיים' למעלה למשכיל', כך יצליח בעבודתו בימים אלו, ואין דרך להתבונן ולהשכיל בימים אלו אלא מתוך לימוד המוסר וזוה יקיים חובת ההתבוננות המבוארת בדברי הרמח"ל במס"י אשר תועיל לו לכל השנה. וכך כתב הרמח"ל במידת הזהירות על העדרה של התבוננות זו"ל:

והנה ירמיהו היה מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המדה הזאת, שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי שישימו לב לראות מה הם... ואמר עליהם (ירמיהו ח, ו) 'אין איש נחם על רעתו לאמר וגו' בלה שב במרוצתם כסוס שוטף במלחמה', והיו שהיו רודפים וחולמים במרוצת הרגלם ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקק על המעשים והדרכים, ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה.

וממשיך הרמח"ל שם לבאר ולפרט דרכי ההתבוננות בעבודת האדם, באופן שימצא את עצמו באופן המדובר, 'אורה חיים' למעלה למשכיל' וז"ל שם:

וחז"ל אמרו (ב"ב עח, ב) 'על כן יאמרו המושלים בוא חשבון', המושלים – אלו המושלים ביצרם, בוא חשבון – בוא ונחשב חשבוננו של עולם, כי מי שאינו מושל ביצרו לא ישים עצמו לזה לעולם, אך המושלים ביצרם הם יעשו את הדבר הזה וילמדוהו לאחרים לעשות אותו, הלא האדם רוב שנות ימיו עומד לחשוב חשבונות עסקיו, עסקי חיי שעה, ולמה לא ישים אל לבו אפילו שעה א' גם לזאת לחשוב מחשבת ממנו – מה הוא, ולמה בא לעולם, או מה מבקש ממנו מלך מלכי המלכים חקב"ה, ומה יהיה סוף כל עניינו.

ומבואר שהתבוננות זו של 'בוא נחשב חשבוננו של עולם' היא להתבונן 'מה הוא' זלמה בא לעולם, דהיינו מהי מדרגתו ומעלתו, ומהי חובתו בעולמו, ומה יהיה תכלית מעשיו. ועבודת מחשבה זו, היא הנדרשת לנו במיוחד בימי האלול, לקבוע עצמו בדרך עליה של 'אורה חיים' למעלה למשכיל', והתחלתה של אותו מהלך הוא על ידי כך שיתסכל כלפי מעלה, ויעבוד להפנים את גודל יקר העבודה המיועד לאדם. וכך נודע ממחר"א אחי הגר"א לפרש את הכתוב, 'אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו' וז"ל (מכת"י, נדפס בס' פנינים משולחן גבוה):

זהו שנא' 'אדם ביקר' הוא איש הישראלי הנקרא אדם, 'ביקר' מחמת יקרת רוחו, חלק אלוך ממעל אשר שב ועולה עוד למעלה, אולם 'ולא יבין', הוא אינו מבין מעלתו אשר בגינה הוא קרוי אדם, לכן הוא 'נמשל', כלומר הצה"ר מושל עליו, יען 'כבהמות נדמו' שעושה מעשה בחמי.

הרי שעיקר מעלת האדם, 'ביקר', תלויה בכך שיתבונן בה האדם, וכל עוד איננו מבין את 'יקרת רוחו', הריהו נמשל ע"י יצרו המושכו בתמידות אל הבל ושוא נתעה. ואין לו לאדם עצה אלא להשריש בעצמו התבוננות תמידית, המוכרחת בכדי שימצא את עצמו 'משכיל' בכל דרכיו, ועל הנעדר מעיקר תשומת לב זו, כבר התבטא רבינו יונה בשע"ת (שער ג, טו):

ונאמר על האנשים שאינם עורכים מחשבות לחתבונן תמיד ביראת ה' 'ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה, לכן חנוני יוסיף להפליא את חכם הזה הפלא ופלא'.

מבואר כי יש לו לאדם לערוך מחשבות להתבונן תמיד, ומרוצת החיים וריבוי התלאות איתם האדם מוכרח להתמודד, מחייב את תמידיותה של אותה התבוננות. וככל שיחסר לו לאדם שימת לב על גדולתה של העבודה המוטלת עליו, כך ירבו סיבויי הנפילה תוך עבודתו.

[ה] שופר של אלול ור"ה – עורר ישנים משנתכם

והנה צורת חובת התשובה בתקופה זו באה לידי ביטוי במצוה מעשית, היינו בתקיעת שופר, כאשר יש ללמוד ממה שכתב הרמב"ם במצות השופר וז"ל (תשובה פ"ג ח"ד):

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו, כלומר עורר עורר ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה.

ודברי הרמב"ם צ"ע מה הוא עניינה של השינה והתרדמה, ובמה נחשב שאנו ישנים כל השנה. ונראה שהן הן הדברים המבוארים, כי עניינו של הישן הוא שאין השכל משפיע עליו ואינו מתבונן ומרגיש במצבו, וזהו עניינה של השינה והתרדמה שמתאר הרמב"ם אודות האדם במשך ימות השנה, אשר אין מתהלך לפי דרכי השכל ואין ההתבוננות ערה אצלו. ואשר על זה מעמיד הרמב"ם את דרכה של תשובה, אשר עניינה כפי שהתבאר, הוא להשריש בעצמו את היותו 'משכיל'. ודבר זה הוא עניינו של שופר אשר מהווה קריאה וצעקה אל התבוננות והתעוררות.

והנה כוחו של השופר הוא לעורר מהשינה והתרדמה כמבואר בדברי רבנו בחיי בס' כד הקמה (ראש השנה, ב) על פי מאמרו של עמוס (ג, ז), 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'. שהחרדה הנפעלת מתוך קריאת השופר היא זאת המעוררת את ליבו של האדם להתבוננותה של תשובה. ועל דרך מתפרשת תקנו רבותינו ז"ל לתקוע בשופר בחודש אלול, כי מדרכי התשובה הוא להפנים את החרדה היוצאת מן השופר באופן שעל ידי כך יתעורר האדם לשית ליבו על דרכיו ומעלליו. וכך כתב הגר"ס זצ"ל (אור ישראל, אגרת ז) וז"ל:

עתה נשוב ונראה, מה תהיה סיבה הראשונה שיתעורר האדם לפקח על מעשיו ולהתבונן במוסר בחודש אלול, הלא אין חפץ טבעי לזה כמו בעניין הארצי. רבותינו הקדמונים נ"ע חרדו על הדבר, סמכו על פרקי דר"א וחתקו לתקוע שופר באלול, והיא היתה הסיבה הראשונה לעורר האדם משנתו ומחבלי טרדותיו, לפקח על מעשיו, כמא"כ (עמוס ג) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו'.

הרי שראו רבותינו ז"ל לנכון להכין את הרקע בו ימצא האדם את עצמו מוכן לעבוד בדרכי התשובה, ולזה תקנו תקיעת שופר בחודש אלול בכדי שתימשך לאורך אותם ימים אותה קריאה של התבוננות, ובכך לקבל את מלכותו באופן הנאות בימים הנוראים. מכאן יש ללמוד את ייחודיות חובת לימוד המוסר בימים אלו, אשר כל מהותו הוא להתבונן ולפקח על מעשיו, לחשוב חשבונו של עולם כפי שהאריך הרמח"ל במס"י, וכך הדגיש מרנא הגר"ס זצ"ל את עניין זה (שם) וז"ל

ולזאת נערכת הלימוד המוסרי הנדרשת מאד באלול, אשר פריו שתים הנה, האחת גופני, אשר האדם ובני ביתו בתלויים עליו בסכנה גדולה לעת רין הגדול, הוא עת תקיעת שופר בר"ה, אשר האדם נזכר ונשפט על מעשיו וכו', ומה יחרד לב האדם האוהב את עצמו ואת בני ביתו התלויים עליו להיטיב דרכו, ולכל הפחות לשבור רוחו בשברון לבב, אשר הוא יסוד הראשי להיות מן על הסכנה הגדולה המרחפת. כמאמר חז"ל ר"ה (טז, ב) 'כל שנה שרשה בתחילתה' וכו', וכמאמר ז"ל (שם כו, ב) 'ובר"ה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי'.

מכאן נלמד חובתנו בימים אלו, להרהיב עוז בנפשנו להתעצם בעבודת התבוננות על חיינו ועבודתנו. והמשגיח הגר"מ חדש זצ"ל היה רגיל לומר לבני הישיבה, שהמדינה בעצמו שעבודתו באלול תצליח על ידי כך שירבה בזהירות וריחוק מן החטא, אינו אלא טועה. כי כך דרכה של תשובה, להסתכל כלפי מעלה, לקנות בנפשו אורח חיים למעלה למשכיל, וע"י שיכיר האדם ויתבונן בערך חיייו ועבודתו, כך תצליח עבודת תשובתו.

והנה בתוכן עניינה של יראת ה' מציאנו בדברי הגר"א יסוד גדול עה"פ (משלי א, לב) 'כי משוכת פתיים תהרגם ושלות כסילים תאבדם':

כי הבעלי יראה תמיד יראתם על פניהם וכו', והיפוך מזה הוא ההולך שובב בדרך ליבו, לכן נגד יראת ה' אומר 'כי משוכת פתיים וגו', פתיים מפני שאם היה לו יראה והיה מתיירא מפני חסוף והתכלית לא היה נפתח, לכן העוזבים יראת ה' ונתפתו נקראים פתיים.

ולמדנו מדברי הגר"א שיעיקר תוכן עניינה של היראה שלא להיות הולך שובב בדרכי ליבו, הוא היראה מהסוף והתכלית, שההולך שובב בדרכי ליבו אינו מגיע לידי תכליתו, וסופו רדת מטה ומפסיד את כל עולמו הרוחני והנפשי. וההולך שובב בדרכי ליבו, פורק מעל עצמו עול תורה, ורק ע"י שמתיירא מן הסוף והתכלית מקבל האדם על עצמו עול מלכות שמים, וכך מונע מעצמו שלא ללכת שובב בדרכי ליבו.

ומדברי הגר"ס זצ"ל באגרת המוסר למדנו שההולך שובב בדרכי ליבו, חיינו מי שתועה מדרך השכל והולך אחרי דמיונות שוא ומדוחים, ורק ההתבוננות על הסוף והתכלית היא שמעמידה את האדם בהליכה בדרכי השכל, באופן שכך יקנה בעצמו מעלת היראה. ואותו מצב של 'הולך שובב בדרכי ליבו', הוא המבואר בדברי הרמב"ם, חיינו ענין השינה והתרדמה שבה נמצא האדם במשך ימות השנה, וכוה השופר בא להעמיד את כל היראה לצאת מן השינה והתרדמה, וכך יוכל לקבל עול מלכות שמים.



הרי שהתבאר לנו יקרת העבודה המוטל עלינו באותם ימים, להתבונן ולהסתכל כלפי מעלה, למה אנו ראוים ולא יזה תפארת אנחנו מיועדים, ולזה נתקן לנו תקיעת שופר בימים אלו, וכמו כן, ייסדו לנו רבותינו לימוד המוסר מיוחד לתקופה זו, וע"י ההתעוררות הזאת להתבוננות, כך ייפתחו לנו שערי תשובה.

יהא רעוא, שבימים קדושים אלו יעיר ה' בנו רוח חדשה אשר יפית בקרבנו עוז וגבורה על ידם נמצא 'אורה חיים למעלה למשכיל' למען סור משאול משה'.

"ממעין החיים"

מאמרי מוסר מהמשגיח הגה"צ רבי חיים וואלקין שליט"א

העצה לזכות בדין – "בתוך עמי אנוכי יושבת"

העולם כולו ומידת הדין נמצאת בעולם, ולכך אלישע הנביא שאל לשונמית 'היש לדבר לך אל המלך' - לא שהוא התכוון למלך בשר ודם אלא כוונתו היתה ל'מלך הקדוש' 'מלך המשפט', כי הרי ביום זה של ראש השנה ממליכים את הקב"ה. וא"כ אלישע שאל אותה האם יש משהו שהוא יכול לדבר עם "המלך" - לבקש מהקב"ה בשבילה. ושם לומדים מתשובתה של השונמית לאלישע הנביא 'בתוך עמי אנוכי יושבת' - שכאשר יש את מידת הדין בעולם צריך כמה שיותר 'לשבת' ביחד עם כלל הציבור ולא לבד, ולדאוג שלא ייזכר שמו בפרטיות כאדם יחיד אלא אך ורק כחלק מהציבור. רואים אנו מכאן פשט אחר בתשובת האשה השונמית "בתוך עמי אנוכי יושבת" - שבאמת אין כוונתה שהיא לא צריכה שום דבר, כי הרי 'בן אין לה'! אלא מכיון שאותו היום היה ראש השנה, וכשיש יום כמו ראש השנה אז מודדים ובודקים את כל מה שקיים בעולם אם יש צורך בהמשך קיומו בעולם - וכאשר היא תבלוט מכלל הציבור אפילו בשביל זכויות שיש לה, יתכן מאוד שיבלטו גם העוונות שלה. ולכך אמרה "בתוך עמי אנוכי יושבת" - אני לא רוצה לבד יותר מאשר כלל הציבור, ולכך אני לא רוצה שיבקשו בשבילי בקשות פרטיות שיבלטו אותי בשמיים לפני מידת הדין והמשפט, אלא "בתוך עמי אנוכי יושבת".

את יסוד זה ראינו גם בפרשת בלק [כג יג], כאשר בלק מבקש מבלעם לקלל את עם ישראל בפעם השניה, הוא אומר לו: "לך נא איתי אל מקום אחר אשר תראנו משם, אפס קצחו תראה וכולו לא תראה וקבנו לי משם". ולכאורה צריך להבין מה מיוחד כל כך ב'פתרון' של בלק להתחיל לקלל רק את ה'אפס קצחו', ומהו הרעיון בזה? אך היסוד והביאור הוא, כי גם בלק הבין אחרי הפעם הראשונה שבלעם ניסה לקלל: כי את 'כלל ישראל' ביחד, כעם וכציבור - אין אפשרות לנצח או לקלל! והדרך היחידה שבה הוא יוכל לנצח את עם ישראל ולגרום לכך שבלעם יוכל לקלל את עם ישראל - הוא רק ע"י 'אפס קצחו תראה', להסתכל על עם ישראל רק כ'קצחו', לא כציבור ולא כ'כלל ישראל' אלא רק כאנשים יחידים. ולכך רצה בלק שבלעם יתחיל לקלל רק את ה"קצחו" - ומשם כבר יהיה אפשר שהקללה תמשיך גם לתוך העם, לכלל הציבור. ולכך גם עלינו ללמוד מכאן: שהכח הכי חזק

בנביא מלכים מובא המעשה עם אלישע והשונמית, שבכל פעם שאלישע היה עובר ליד ביתה היה נכנס לאכול שם לחם. והאשה השונמית אמרה לבעלה: "הנה נא ידעתי כי איש אלוקים קדוש הוא עובר עלינו תמיד" ולכך "נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מיטה ושולחן וכסא ומנורה והיה בבואו אלינו יסור שמה". וכשהגיע אלישע ועלה לעלייה שהכינו לו ביקש לקרוא לה, ואמר לגיחזי נערו שיאמר לשונמית: "הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת, מה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא". והאשה השונמית עונה לו: "בתוך עמי אנוכי יושבת". ובפשטות מובן מתשובתה שהיא לא צריכה כלום אלא 'בתוך עמי אנוכי יושבת' - לא חסר לה שום דבר מיוחד ויש לה את כל מה שהיא צריכה כמו כלל העם.

אך יש לתמוה כי הרי מיד אח"כ מובא בפסוק שגיחזי נערו של אלישע אומר לאלישע הנביא: "אבל בן אין לה ואישה זקן" - אם כך ודאי מתברר שחסר לה דבר מיוחד כי הרי היא זקוקה לברכה שיהיה לה בן, ומדוע היא אומרת 'בתוך עמי אנוכי יושבת'?

ויש לבאר על פי מה שמובא בזוהר [בראשית סט, ב]: "רבי אלעזר אמר ת"ח בשעתא דדינא שריא בעלמא לא ליבעי ליה לאיניש דיזכר שמיה לעילא, דהא אי יזכר שמיה יזכרון חובוי וייתון לאשגחא ביה - מנלן משונמית, דההוא יומא יום טוב דראש השנה הוה וקב"ה דאין. עלמא וכדין אמר לה אלישע היש לדבר לך אל המלך, דא קב"ה דכדין אקרי מלך - מלך הקדוש מלך המשפט - ותאמר בתוך עמי אנוכי יושבת, לא בעינא דיזכרון לי וישגחון בי אלא בתוך עמי - מאן דעייל רישיה בין עמא לא ישגחון עליה למידן ליה לביש, בגיני כך אמרה בתוך עמי", ע"כ.

למדים אנו מדברי הזוהר הקדוש שבזמנים שבהם מידת הדין והמשפט נמצאים בעולם יותר מאשר כל השנה: מוטל על האדם להזהר מאוד שלא לבדוט בציבור - כי מי שמוזכר שמו או יבלוט ביום שמידת הדין נמצאת בעולם ואפילו לטובה, יכול להיות שחס וחלילה יבלטו גם עוונותיו 'דהא אי יזכר שמיה יזכרון חוביה'. ומביא הזוהר ראיה לכך: מהתשובה של השונמית 'בתוך עמי אנוכי יושבת' - שאותו היום היה ראש השנה והקב"ה דן את כל

של כל יחיד ויחיד הוא להיות חלק מהכלל וחלק מציבור - ובמיוחד בזמן שמידת הדין מתגברת בעולם, כימי ראש השנה שבהם מוזכרים הזכויות של כל אחד ואחד אך גם חובותיו. ועל האדם מוטל לא להתבלט ולא לצאת מכלל הציבור אלא ללמוד מהשונמית ולהגיד "בתוך עמי אנוכי יושבת" - שההגנה והברכה הגדולה ביותר ובמיוחד בימים שמידת הדין מתוחה בעולם, היא להיות חלק מהעם וחלק מהכלל. וכך אפשר לזכות ביום הדין, להנצל מהעבירות שבידינו ומקללות שמנסים לקלל אותנו.

ב"אור יחזקאל" מובא שאלה שהיה שואל הסבא מקלם: הרי ידוע כי בראש השנה צריך האדם להרגיש ולהאמין שיצא זכאי בדינו - ולכך גם "לובשים לבנים ומתעטפים לבנים וכו' לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס". ולכאורה איך מתאים הרגשת הבטחון שצריכה להיות ביום הדין יחד עם הפחד והיראה מאימת הדין? הרי האדם שיודע מהי החובה שמוטלת עליו כל השנה הוא גם יודע כמה רחוק הוא ממילוי חובתו, ואם כך איך אפשר להיות במצב של 'יודעים שהקב"ה יעשה להם נס', מנין הבטחון הזה? והשיב על כך הסבא מקלם: "כי באמת כלל ישראל כולו בטוח הוא שיצא זכאי במשפט, אבל כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה וחייב לירא ולפחד מאימת הדין. ומעתה זו היא העצה היעוצה ליחיד כדי שיצא זכאי כאשר ישתדל לא להיות נפרד אלא יהיה חלק מן הכלל, וכשם שהכלל בטוח כן בשעה שהיחיד יעשה לחלק מהכלל כן יהיה בטוח שיצא זכאי מן הדין", ע"כ. עיקרי דבריו, שהבטחון שלנו לזכייה ביום הדין הוא: כי "כלל ישראל כולו בטוח הוא שיצא זכאי במשפט" - שעם ישראל כ'ציבור' ו'עם' ודאי זוכה הוא בדין כי זהו הכח שלו כ'כלל ישראל', אבל 'כל יחיד ויחיד עומד הוא בסכנה גדולה'. ולכך הבטחון לזכות ביום הדין הוא רק ע"י שנהיה כחלק מכלל הציבור. וזהו כפי שאמרנו במעשה עם אלישע והשונמית שהסגולה והבטחון הכי גדול כשמידת הדין מתוחה בעולם, הוא: 'בתוך עמי אנוכי יושבת' - להיות חלק מכלל העם. ורק כך אפשר להיות בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס וישנא זכאים בדין.

ולפי זה מובן היטב הטעם שלא מבקשים בקשות פרטיות בראש השנה. כי ימים אלו של ראש השנה הינם בכל מהותם ימים של 'בתוך עמי אנוכי יושבת' - שבהם מוטל על כל אחד ואחד להיות חלק בלתי נפרד מכלל הציבור ומכלל העם.

ולסיום דברינו נביא מה שראינו ע"פ יסודנו בספר "אור יחזקאל", וז"ל: "מה היא הדרך שבו נעשה היחיד לחלק מהכלל, והאיך מתבטלת יחידותו ומצטרפת לתוך הכלל"? ומבאר שם: "בשעה שאין האדם דואג רק לטובתו האישית וצרכיו הפרטיים

אלא שאיפתו היא תיקון הכלל ומיטיב הוא לאחרים ודואג ומשתדל לתקנת הרבים בין בגשמית ובין ברוחניות - אזי נעשה הוא לחלק מהכלל ומובטח הוא בבטחון הכלל, ואף תפילתו ובקשותיו ביום הדין צריכות להיות לא רק עבורו ובני משפחתו אלא להתפלל ולבקש עבור תקנת חבריו וזכויותיהם. ומשום כך תקנו אנשי כנה"ג כל נוסח התפילה לא כבקשת יחיד אלא כרבים - 'סלח לנו', 'השיבנו אבינו לתורתך' וכו', כי בשעה שיבקש האדם רק עבור עצמו הרי הוא יחיד ומשפט היחיד קשה הוא מאוד, ורק בשעה שתפילתו עבור כל הכלל ישראל נעשה לגוף אחד עם הרבים ואזי יש תקוה לעמוד ביום הדין. כן שבירת התאוות ורצונותיו הוא עצה להזדכך עם הכלל כולו. 'לתאוה יבקש נפרד' - בעל התאוה אינו דואג עבור הציבור אלא כל מחשבותיו הם לספק תאוותיו הפרטיות, ורק השובר תאוותיו הוא נעשה לחלק מהכלל". עכ"ד.

כולנו מחפשים עצות איך לזכות ביום הדין. ועלינו לדעת שהעצה הבטוחה ביותר היא פשוט להיות חלק מהעם וחלק מהציבור - שכל אחד ואחד יחליט בעצמו שהוא גם רוצה להיות חלק מ"בתוך עמי אנוכי יושבת". וזהו ע"י שידאג לכלל הציבור ולא ידאג רק לעצמו, לטובתו האישית ולצרכיו הפרטיים - אלא אפילו בראש השנה שהוא קרוב למלך והוא יכול לבקש דברים פרטיים ולדאוג רק לעצמו, אך 'לתאוה יבקש נפרד' - מי שמבקש רק על עצמו הוא בעל תאוה, הוא חושב אך ורק על עצמו ולא על הציבור שהוא נמצא בו וא"כ איך הוא יוכל להיות כחלק מאותו ציבור. ולכך גם מי שעוסק בחודש זה בדאגה לציבור ובצרכי הכלל, עליו לדעת שע"י מה שהוא פועל הוא בעצם הופך לחלק מהכלל! כי דוקא בזמן זה עליו להראות כמה חשוב לו טובתו של השני בין ברוחניות ובין בגשמיות, ולכך עליו להתפלל ולדאוג בימים אלו דוקא לחברו, לבקש ולהתחנן עבור כל כלל ישראל כשהוא נמצא בתוכם. כי בראש השנה יש רק 'מלך' ו'עם', וככל ש'העם' גדול יותר ומאוחד יותר - כך גם הקב"ה נהיה "מלך" גדול יותר.



המאמר הבא בעז"ה
יציא לקראת פרשת לך לך



ניתן להוריד עלונים ולקבל תוכן נוסף באתר 'ממעין החיים':

www.memavan.com

נתרם בעילום שם לבריאות, הצלחה ושמירה לתורם וכל משפחתו

- ושיזכו לפתיחה וחתימה טובה בספרם של צדיקים גמורים לחיים טובים ולשלום אמון! -

לקבלת העלון במייל - בעברית, אנגלית, ובספרדית, ולהפצה באזורים נתינת לכתוב ל: memavan7@gmail.com

מערכי תורה

ראש השנה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מצות שופר - תורה סתומה

במשנה בראש השנה תנן 'שמצות היום בשופר'. והנה מצות שופר הגם שנכפלה בתורה, בפרשת אמור כתוב 'בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש', ובפרשת פנחס כתוב 'ובחודש השביעי באחד לחודש וגו' יום תרועה יהיה לכם'. מ"מ לא נתפרש בהדיא בכתוב שיש מצוה לתקוע בשופר, ולא נאמר בכתוב במפורש המצוה לתקוע בשופר, רק נאמר בלשון של יום תרועה וזכרון תרועה, אבל לא נתפרש היאך היא התרועה, ואיך היום נעשה ליום תרועה, ולא נתפרש שיש מצוה של תקיעת ושמיעת קול שופר.

[הרמב"ם ריש הלכות שופר כתב 'מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה שנאמר יום תרועה יהיה לכם'. והנה בשאר מצות לא פירש בפתיחת ההלכות את עצם המצוה, כי אין דרכו לפרש מה שנתפרש להדיא בתורה, [וכמו שכתב בהקדמה דתכלית החיבור לקבץ כל תורה שבע"פ, ואדם קורא בתורה שבכתב ואח"כ קורא בחיבור זה], וכגון בהלכות סוכה לא כתב שצריך לישב בסוכה, דזה מפורש הוא בכתוב 'בסוכות תשבּו שבעת ימים', ורק כתב פרטי המצוה, וכן בכל מצוה ומצוה, ולמה במצות שופר כתב גם את עצם המצוה של שמיעת קול שופר. אכן הביאור הוא כי באמת לא נתפרש דבר זה בתורה להדיא, ולכן הוצרך לפרש עצם המצוה לשמוע קול שופר].

והדבר צריך ביאור למה לא פירש הכתוב להדיא את עצם מעשה המצוה והאופן של קיום המצוה, הרי בכל המצות מפורש עצם המצוה, כמו ישיבה בסוכה ונטילת ד' מינים ואכילת מצה.

ולא רק עצם המצוה של תקיעה בשופר אינו מפורש להדיא, אלא גם פרטיה אינם מפורשים, דסדר תקיעות שלוש של שלוש שלוש, ילפינן בגמ' מיובל, שיהיו כל תקיעות של חודש השביעי שוין, ולכן צריך ג' תרועות, ודין פשוטה מלפניה ומלאחריה ילפינן מדכתיב בויב'ל 'והעברתם', ונמצא דרוב קולות השופר אינם מפורשים בר"ה אלא מיובל הוא דילפינן לה.

עוד צריך להבין דהנה הכתוב אומר 'יום תרועה יהיה לכם', והרי עצם מעשה התקיעה בשופר נקרא תקיעה או הרעה להריע, וכמו שכתוב לגבי חצוצרות 'והרעותם בחצוצרות', ו'תרועה' אינו שם עצם המעשה, אלא שם הקול היצא מן התקיעה, ו'יום תרועה' היינו יום שנשמע בו קול התרועה, ויש להבין למה המצוה נקראת על שם התוצאה ממעשה התקיעה, וכי במצות ד' מינים היה היום נקרא יום שניטלו בו ד' מינים, או באכילת מצה יהיה היום נקרא יום שנאכלה בו המצה. [ובאמת דאין מוסכם בראשונים גדר המצוה אם התקיעה או השמיעה, ויש בזה אריכות דברים. והנה אם היה מפורש בתורה מעשה המצוה, לא היה ספק בזה, ורק משום שלא נתבאר בכתוב מהו המצוה, אלא רק שהוא יום תרועה, מזה בא פלוגתת הראשונים]. עוד צריך להבין בזה, דמהכתוב יום תרועה יהיה לכם מבואר דהיום עצמו נקרא ומתייחס על שם המצוה, ולא מצינו זאת בשאר מצות, דלא מצינו שיום הכיפורים יהיה נקרא בשם יום של תענית, או בסוכות יהיה היום נקרא יום של נטילת ד' מינים ויום של ישיבת סוכה, ולמה כאן נקרא היום על שם התרועה.

ומבואר מזה דעיקר תכלית המצוה היא לעשות את היום עצמו ליום תרועה, ואין זה רק מעשה מצוה של תקיעה, וממילא הוא נמצא שהוא יום של תרועה, אלא באמת על ידי התקיעות עושים את היום עצמו לגדר של יום תרועה, ואם אמנם דעיקר המצוה הוא לתקוע, אבל התכלית מהתקיעות הוא לאשוויי את היום ליום תרועה.

תוקעין ומריעין וחוזרין ותוקעין ומריעין

עוד ענין מופלא מצינו במצות שופר, דהנה מבואר בגמ' בר"ה דף ט"ז דמן התורה סגי בט' קולות בלבד, ואתו רבנן ותיקנו שיהיו תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, והגמ' מפרשת הטעם כדי לערבב השטן. ומבואר דרבנן הרחיבו המצוה, ותיקנו תקנה לכפול את סדר התקיעות, והוא ענין שלא מצינו בשאר מצות שיתקנו להרחיב ולכפול המצוה. והפלא ופלא מצינו שרבנן הרחיבו המצוה עוד, בתקנת רבי אבהו, כמבואר בגמ' בדף ל"ג ע"א דאתקין רבי אבהו בקסרי שיהיו תוקעין תש"ת תר"ת ותשר"ת.

והן אמנם דהטעם דאתקין רבי אבהו הוא משום ספק אם תרועה הוא גנוחי גניח או ילולי יליל, אכן נראה דבדאי דהיה זה תקנה בתורת ודאי, והוא חיוב ודאי מתקנת רבי אבהו לתקוע תש"ת תר"ת ותשר"ת, וכמבואר דהתקין רבי אבהו, ואם היה זה רק מתורת ספק, הרי פשיטא דכל ספיקא דאורייתא הוא לחומרא, ומה צריך לתקנה דרבי אבהו. ונראה דנפק"מ מזה דאם לא יברך עד אחר שהתחיל לתקוע, יוכל לברך על התקיעות שעדיין לא תקע, כי לא בתורת ספק הוא תוקעם אל בתורת חיוב מדרבנן.

וביותר יש להוסיף דהרי מבואר בראשונים דברי רב האי גאון דבאמת אין הספק לעיכובא, ואם עשה שברים או תרועה, בודאי יצא לכו"ע בלא פקפוק, וכל הספק אינו אלא חילוקי מעשים שנהגו. ומבואר דהרחיבו חז"ל ענין התקיעות להוסיף כל מיני התקיעות.

עוד מצינו שהוסיפו על מנין התקיעות שהובא בטור בשם הערוך המנהג לתקוע מאה קולות, כנגד המאה הקולות של אם סיסרא. והדבר צריך ביאור שכל כך מוסיפין ומרחיבין המצוה. עוד דבר מופלא מצינו בגמ' בדף ל' ע"א כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר כי מסיים שליחא דציבורא תקיעה ביבנה, לא שמע קול איניש קל אוניה, מקל תקועיא דיחדיאי. הרי מבואר דאחר שכבר שמעו תקיעת שופר מהשליח ציבור היו כולם חוזרין ותוקעין לעצמם. וצריך ביאור מהו הענין להרבות בתקיעות, אחר שכבר יצאו ידי חובתן.

והנה במשנה דף ל"ב ע"ב תנן דאע"פ דתקיעה בשבת שבות, אין מעכבין את התינוקות מלתקוע אבל מתעסקין בהם עד שילמדו בשבת. ומבואר דאע"פ דיש שבות בתקיעה, מ"מ שנה התנא להדיא להתיר בשביל חינוך, ומבואר דיש ענין לחנכם על התקיעות אפילו שהוא שבות. וגם יש להעיר דמצד חינוך הרי שפיר אפשר לחנכם למחר. ומבואר דיש ענין ותכלית בהרחבת וריבוי התקיעות, והדבר צריך ביאור.

ונראה לבאר דהנה ראש השנה הוא יום הדין בו כל באי עוברין לפניו כבני מרון, ושלושה ספרים נפתחים בו, וכולם נזכרים בו להפקד לחיים ולמות. והנה כתב הר"ן דלמ"ד בתשרי נברא העולם האדם נידון בראש השנה, כי ביום זה נידון אדם הראשון, אבל למ"ד בניסן נברא העולם למה נידון האדם בראש השנה, וכתב הר"ן הטעם כי רצה המקום לזכות את ישראל בדינם ורצה לדון את ישראל בזמן שהוקבע לכפרה ולסליחה, שלפי שנתרצה הקב"ה ביום הוקבע יום סליחה לדורות לפיכך גזר השם שיהא נידון בר"ה שצדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר ובינונים הרי גזר דין שלהם אינו נחתם אלא עד יו"כ שהוא יום סליחה וכפרה הרי נתנה להם תורה זמן כדי שיפשפשו מעשיהם וישובו אל השם וכו' ולפיכך רצה הקב"ה לדון בריותיו בזמן שהוקבע לו לכפרה וסליחה. ומבואר דרצון הקב"ה הוא שישראל יזכו בדין, ואשר לכן נקבע זמן הדין בעת המיוחד לסליחה וכפרה.

מעתה נראה דהכי נמי יש לומר על עצם מצות שופר, דתכלית תקיעת השופר הוא עצה גדולה מגדול העצה ורב העלילה שעל ידו יזכו ישראל בדין, שעל ידי השופר עולה זכרון ישראל לטובה לפני הקב"ה, ועל השופר מלך עומד מכסא דין לכסא רחמים, והוא חסד עצום, כי אפילו שהשופר הזה הוא קטן הכמות, דשיעורו כדי אחיזה שיראה טפח לכאן ולכאן, אבל כוחו רב ועצום ומגיע עד לב השמים למעלה למעלה, וכח השופר והתקיעות לפעול תוצאות רבות ונפלאות, שעל ידי התקיעות והשופר זוכים בדין, והקב"ה ברוב רחמיו גילה לנו את הסוד והכח של השופר והתקיעות.

ובאמת שגם אם הקב"ה רק היה מגלה לנו את הסוד והכח של השופר, היינו מעצמנו צריכים לרוץ ולתקוע בשופר, כדי לזכות בדין, ומי לא ירצה לזכות בדין, ומי לא יעשה כל אשר לא ידו וכל טעדי שבעולם כדי לצאת זכאי בדין, והקב"ה ברוב רחמיו שרוצה לזכות את ישראל בדין הכריח אותנו לתקוע בשופר, והטיל עלינו חובה במצות עשה לתקוע בשופר, וכל זאת כדי שע"י השופר נצא זכאים בדין, וכמו שמצינו שנצטוונו במצות התשובה, דמלבד שהוא עצה להנצל מכפרת עוונת ע"י יסורים וחליים רעים, הקב"ה ציונו על התשובה כדי להטיב לנו, כן הוא גם במצות שופר, שנצטוונו בו כדי להטיב לנו שעל ידו יזכו ישראל בדין.

והדבר מפורש בכתוב בתהלים 'תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב', וכתב רש"י 'כי חק הוא לישראל מאת הקב"ה לתקוע באותו היום, והוא יום המשפט להקב"ה', ומבואר דכיון דר"ה הוא יום המשפט לכן באה מצות שופר, והיינו בודאי שהוא ניתן בעת המשפט כדי שעל ידו נזכה במשפט.

ובזה יבואר כל הענין, כי תכלית התקיעות אינם רק בעצם מעשה התקיעה של הגברא, אלא בזה שיש תרועה ועל ידה זוכים בדין, ועל כן אין הכתוב מזכיר את מעשה התקיעה, אלא את התוצאה של הקול, כי זהו העיקר והתכלית.

וזהו הביאור במה שנקרא 'זכרון תרועה', על פי המבואר בגמ' דאמרו לפני זכרונות כדי שיעלה זכרונם לפני לטובה, ובמה בשופר, והיינו דעל ידי השופר עולה הזכרון לטובה, ועוד מבואר בגמ' דקרבן של פרה פסול כי אין קטגור נעשה סניגור, ואע"פ דרק על בפנים שייך דין זה דאין קטגור נעשה סניגור, אמרינן דשופר כיון דלזכרון קאתי כבפנים דמי, היינו שכיון שעל ידו עולה ונכנס הזכרון חשיב השופר כבפנים, וזהו הביאור 'זכרון תרועה', שעל ידי התרועה יש זכרון לטובה, ונקראת המצוה כן, ולא על שם מעשה התקיעה עצמה, כי זהו תכלית המצוה שעל ידי השופר יעלה הזכרון.

גם מבואר לפי זה למה הדבר מתייחס לעצם היום, ושם היום נקרא יום תרועה, כי באמת על ידי התקיעות נעשה היום עצמו ליום תרועה, ש"יום הדין" יהפוך בעצמותו להיות 'יום תרועה', וכמו שהדין שייך לעצם היום, כך התקיעות הבאים שייכים הם לעצם היום, ונקרא היום על שםם.

ובזה יבואר למה נסתם ולא נתפרש בתורה עצם המצוה שהוא בתקיעת שופר, כי הרי עצם הדבר שהוא יום הדין לא נתפרש בתורה, והוא דבר מכוסה וחתום, על כן גם מצות שופר שכל תכליתה הוא כדי לזכות בדין גם הוא בא חתום ומכוסה.

וברמב"ן בפרשת אמור כתב שלא נתפרש בכתוב טעם המצוה, למה התרועה, ולמה נצטרך זכרון לפני השם ביום הזה יותר משאר ימים, ולמה יצוה להיות מקרא קודש כלל. אבל מפני שהוא בחדשו של יום הכיפורים בראש החודש נראה שבו יהיה דין לפניו יתברך כי הם ידין עמים, בראש השנה ישב לכסא שופט צדק, ואחרי כן בעשרה הימים ישא לפשע עבדיו, נרמז בכתוב הענין כאשר נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים. הנה כבר בדברי הרמב"ן עמד ע"ז שמצוה זו ברמז נאמרה, והטעם לכך הוא כי הוא בא על המשפט, לכן הוא בא ברמז ולא בפירוש.

ובזה יש לבאר הטעם שמצינו שהרבו התקיעות, ותיקנו עוד סדרי תקיעות, כי באמת אם היה זה רק מעשה מצוה של הגברא, הרי שמעת שעשה כן פעם אחת יצא, ואין עוד מה להוסיף, אבל בהיות שתכלית השופר והתקיעות הם לאשוויי את היום ליום תרועה, על כן שפיר שייך הוספת תקיעות, שכל תקיעה נוסת הרי היא הוספה בהפיכת ועשיית היום ליום תרועה. ואפשר שזהו הביאור בענין חינוך הקטנים לשופר בר"ה שחל בשבת, דכיון דהשופר מועיל לזכות בדין להכי עושים טעדי שישמע ביום זה קול שופר, דאף דחז"ל ביטלו המצוה משום שבות, מ"מ בעינן תקיעות באופן המותר, וכיון דלתקוע לצורך חינוך שרי, על כן בעינן שעכ"פ יהיו תקיעות כאלו באותו היום.

שבשביל לסנר במשפט אני לוקח מליוני דולרים. אבל אני חייב הכרת הטוב לאבא שלך, הוא עזר לי מאד כשהייתי צעיר. לכן - אני הסניגור שלך בלי לקחת ממך שקל!!! אותו אחד מתחיל לרקוד... למה אתה רוקד, עוד לא יצאת זכאי בדין, רק רגע...! אבל יש לי כזה סניגור... בחודש אלול - אנחנו מתקרבים למשפט! לכאורה אין לנו מה לשמוח, אנחנו הולכים למשפט. רק מה, יש לי את הסניגור הכי טוב בעולם! אלול מלווה אותי למשפט... ואלול לא מרפה ממני. אם אתה הולך איתי - אני מלווה אותך עד הסוף! נו... אז בטח שאני ארקוד... זה חביב, ונחמד, ונעים, מה השאלה בכלל...

אצל הרב מבריסק, הגיע פעם אחד מאנשי המזרחי, והרב מבריסק בקר אותו על כל תעלולי המזרחי.

אח"כ אותו אחד נגש אל הגאון רבי מיכל פיינשטיין (חתנו של הרב מבריסק) ואמר לו, אני לא מבין את חמיד... הוא יודע שאני מזרחניק ואני לא אוהב מההשקפות שלו, מה הוא רוצה מהחיים שלי...

אמר לו ר' מיכל, אנחנו אומרים בבוקר, ויצבי, ונכון, וקיים, וישר, ונאמן, ואהוב, וחביב, ונחמד, ונעים - - - פתאום - ונורא!!! איך מגיע לפה נורא...? אלא צריך לדעת - אמר ר' מיכל - שלחיות חבר כנסת או שר חשוב, זה יכול להיות מאד חביב, ונחמד, ונעים, אבל בסוף זה גם נורא! אתה עוד תשלם ביוקר על כל מה שאתה יכול לעשות ולא עושה...

צריך לדעת, הימים הנוראים, זה חביב ונחמד ונעים, אבל בסופו של דבר זה גם נורא...! לא צריכים להיות חסר דעת... רק מה, אחד שבאמת מנצל את אלול - יש מי שמלווה אותו לדין, זה נוסך בו תקווה גדולה והרגשה מרוממת! מלויים אותי, עוזרים לי, אני לא הולך לבד - - - והקב"ה בעצמו יוצא לעזור לי! אבל אין בזה סתירה לימים הנוראים, עוד לא עשו את הימים הנוראים "לימים חביבים", רק אומרים ש"אלול" הוא נחמד וחביב, אך אחרי זה מגיע יום הדין והימים הנוראים! אבל זה נכון שאלול מלווה אותנו.

הכרת הטוב מעידה על יראת שמים

אם כך, בואו נדע כמה דברים פשוטים:

יראת שמים - זה להכיר. אם אתה לא מכיר - אין לך ממה לפחד. ובשביל להכיר את הקב"ה יש שני אופנים. יש היכרות דרך המשפט והגיהנם. ויש היכרות מהצד ההפוך...

אנו קוראים בפרשת השבוע על הביכורים (כו, ג), ואמרת אליו הגדתי היום לה' אלוך קדוש, ואומר רש"י - ואמרת אליו - ש"אינך כפוי טובה". זו מילת מפתח "כפוי טובה", ונתחיל עם זה...

סיפרנו פעם שהרב ויספיש (מחותנו של מורינו הגר"י קלרמן שליט"א) סיפר לי, שפעם באו לברר אצלו בשידוכים על הגאון רבי ברוך שמעון סלומון. הוא היה פארה של חברון... זה שהוא גאון - יודעים, שהוא עילוי - יודעים. שהוא מתמיד - גם כן יודעים... הם באו לברר, איך הוא ביראת שמים?

אומר לי הרב ויספיש - מאיפה אני יכול לדעת... כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב (שמואל א' - טו, ז). יראת שמים זה דבר שמסור ללב, איך אני אדע...? ומאידך, אם אני אומר שאני לא יודע - יחשבו מי יודע מה הוא...

באותה תקופה, הגאון רבי אליהו לאפיין זצ"ל היה מתפלל בחברון, החליט הרב ויספיש ללכת ולשאול אותו... הוא שאל את ר' אליה, אמר לו ר' אליה: איך הוא בהכרת הטוב...? ענה לו, מיוחד ממשי!!!

אז אתה יכול להגיד שהוא ירא שמים? פסק. למה, כי כתוב בפסוק בהאזינו (לב, ו), "עם נבל ולא חכם הלא הוא אביך קנן הוא עשך ויכוונך". יש שני סוגי אנשים שממרים את פי הקב"ה. יש עם נבל - אתה מקבל בלי סוף טובות מהקדוש ברוך הוא... בלי סוף... איך אתה מחזיר לו כזו רעה תחת טובה???

נצייר לעצמנו אחד שנותן לאבא שלו סטירת לחי... הוא בכלל לא בן אדם! לא רק שהוא לא בן תורה, הוא בכלל לא בן אדם! כלום.

להכיר את הקב"ה

אנחנו רוצים היום לשנות לעצמנו כמה מוסכמות, וביחד ננסה להבין לאן אנו הולכים, ואיך אנחנו מגיעים, בעז"ה.

בספר 'זיר זהב' שחיברו רבי בנימין טרכטמן מאמריקה, הביא שם חלק גדול מתורת סלבדקא, [וכפי הנראה, כתב את זה רבי אברהם אליה קפלן, (בעל השיר 'שקעה חמה') גיסו של הגר"י לנדא זצ"ל], ויש שם אמרות שהוא סידר בצורה מרהיבה ביותר בעריכה הלשונית, והוא מסביר שם מה זה יראת שמים... איך אני מגיע ליראת שמים.

הוא כותב בלשון חריפה, והיה כי ישאלך לבדך מחר לאמר: כיצד יראים! והשיבות: מכירים. שקר נחלתם לכם מאבותיכם, ושקר אתם מנחילים לבניכם, אם אחרת תענו ואחרת תעשו. (ועיינו בלשונו הסלבדקאית המרהיבה והמחממת מאמר פ"ה חכמת לב, ותחי נפשך). הרי את הקדוש ברוך הוא אנו כבר מכירים מגיל קטן מאד, ודאי ששמענו עליו... ועם אותה דרגה של ידיעה אנו נשארו גם היום. רק מה, כעת אומרים לנו תפחד מהדמות הזו...! זה לא יתכן... למה, כי עד היום לא פחדתי, למה שפתאום אני אתחיל לפחד...?

רבינו יונה כותב (שער א' אות י') 'והנה הבורא נפח באפי נשמת חיים, חכמת לב, וטובת שכל, להכירו וליראה מלפניו... להכירו - אתה לא מכיר אותו, אז איך אתה רוצה לפחד...? בא, נתחיל להכיר את הקב"ה, תשנה קצת את המושגים שלך!

אלא מה, יש כאלו שבשביל לפחד - ישר יתחילו להסביר לך שיש גיהנם!... מי שחושב שיראת שמים זה רק גיהנם טועה - ודאי שיש גם דבר כזה של יראת העונש. אבל אותנו לימדו שלא חייבים להתחיל ישר עם הגיהנם.

אמר הרב ישראל זינגר (חתנו של הג"ר ראובן טרופ) שהחזון אי"ש לא אהב כאלו שמתחילים ישר להפחיד עם המוות והגיהנם, והעונשים הכבדים שיש בשמים, אז שאלו אותו שכתוב בגמ' (ברכות ה, א) לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, נצחו - מוטב לא נצחו וכו' לא נצחו - יזכיר לו יום המיתה! רואים שבשביל לנצח את היצר הרע צריכים להזכיר את יום המיתה...! אמר החזון אי"ש - נכון. אבל זו העצה האחרונה... לא מתחילים עם זה ישר בהתחלה.

חביב ונחמד ונעים - - - ונורא!

וכעת נראה קצת איך מכירים את הקדוש ברוך הוא:

ובתוך הדברים, נבאר גם דבר נוסף. יש הרבה שמאד מבקרים את הדור שלנו שהופכים את ה"אלול" לכה דבר נחמד וחביב...

אגב, יש הבדל בין הלשונות על אלול. המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל באור יחזקאל (מכתב מ) קרא לימים אלו ימים "הנחמדים". והוא כותב שימים אלו הם ימי רצון, ואפשר להצליח בהם הרבה שהכל תלוי ביד אדם. (ועיין בספר לקח טוב על ימים נוראים ח"א עמ' כז, משל נפלא מהמגיד רבי פסח קראהן שליט"א מארה"ב), לעומת זה, בקלם, בסימן הראשון בספר של הסבא מקלם בענייני אלול, הוא כותב על אלול, חודש החביבות - חודש הרצון - אלול הקדוש!

וכמו שבאמת ויצבי אנו אומרים ויצבי וכו', וחביב, ונחמד, ונעים... חביב - זה דבר שחביב עלי, אך לא מוכרח שמצד עצמו... אך נחמד - זה נחמד מצד עצמו... אבל אלו ואלו דברי אלוקים חיים, אלול הוא גם חביב וגם נחמד!...

ומאד מעניין, שדווקא אלו שהכי פחדו מיום הדין, רבי יחזקאל לוינשטיין, והסבא מקלם, הם אלו שאומרים שאלול הוא חביב ונחמד, מה הפשט?... אלא לא צריכים להיות מחוסרי דעה...

נתאר לעצמנו שעומד כעת בן אדם שרוסיה תפסה אותו בעוון ריגול לטובת אוקראינה. מה יכול להיות יותר חמור מזה... וברוסיה - ידוע הדבר - שהורגים אנשים כלאחר יד, הפחד הוא פחד אימים... יום המשפט מתקרב, והגור דין כמעט בטוח... פתאום ניגש אליו הסניגור הכי גדול שיש בעולם, עורך דין ממוחה, ואומר לו תשמע! אתה יודע

הקדוש ברוך הוא נותן ונותן - בלי סוף!!! איך אתה ככה חוטא נגדו?... עם נבלי ולא חכם - למה? כי אתה צריך אותו כל הזמן! הרי הוא אביך קנך, הוא עשך ויכוננך... גם הוא עשה אותך, וגם אתה צריך אותו הלאה, עם מי אתה מתחיל? עם הקדוש ברוך הוא שכל רגע יכול לשנות לך את החיים?!

אחד שיש לו הכרת הטוב - אמר ר' אליה לאפיאן - הוא לא מסוגל לחטוא! וכי אני מסוגל לעשות לקב"ה כאלו דברים?!

זה נשמע רעיון יפה... באמת עם הכרת הטוב מגיעים ליראת שמים... אבל לא כולנו מבינים את זה.

אך כעת יצא ספר "במעונות גיבורים" של רבי אברהם ישעיה ברנשטיין (בנו של רבי משה, ממקורביו של המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין) ובו ליקט מכל התלמידים של המשגיח רבי יחזקאל. והאחרון ברשימה שם - הוא ר' משה פורטמן, החזן בפוניבז' בימים נוראים.

רבי משה פורטמן ניהל את המשרד של פוניבז', למד בטל, והיה יהודי יקר מאד, והחזון אי"ש מאד אחז ממנו. שאלו פעם את החזן אי"ש למה הוא כל כך אחז ממנו?

אמר החזון אי"ש (להג"ר גדליה נדל) כל פעם שהוא בא אלי לבית, בטרם יציאתו - הוא כל כך מודה לי שהקדשתי לו מזמני, וששמעתי אותו, ושיעצתי לו, אתה רואה שהוא מודה מקרב לבו...

אדם בעל הכרת הטוב - ודאי שיש לו גם יראת שמים גדולה, והוא לא יכול לחטוא, כי יש לו הכרת הטוב לקדוש ברוך הוא!...

אנחנו מוקפים בטובות וחסדים

אתה יכול להכיר את הקב"ה דרך הגיהנם, אבל אתה יכול להגיע לאותו הכרה דרך "הכרת הטוב"! הלא הוא אביך קנך, הוא עשך ויכוננך, כבר מהיום הראשון שנולדת - אתה מוקף בטובות וחסדים כל הזמן!... ובפרט בדור שלנו, שיש כ"כ הרבה צרות, התבונן ראה - -

אתה בריא, אתה יכול לדבר, אתה מתפקד, יש לך לחם לאכול ובשפע, יש לך בגד ללבוש, יש לך ישיבה טובה... אתה לא מרגיש כמה אתה מוקף בטובות?!

בפתח תקוה יש מוסד שנקרא "בית רבקה", יש שם הרבה יהודים חולים, ויש שם יהודי בעל תשובה בשם אלון פז. הוא יהודי בעל תשובה, וכל הגוף שלו משותק, הנס שלו שהוא יכול לדבר. [מכיון שבדרך כלל אנשים במצבו לא יכולים לדבר, רק לתקשר בעיניים] הוא כל הזמן מדבר אמונה והשגחה.

פעם אחת הביאו אותי אליו, ודברנו. הוא אמר לי, אתה יודע כמה אתה חייב להודות?... בטח אתה חושב בלבך, על מה צריך להודות?... שיש לי ידיים, רגליים, אני יכול ללכת... אבל אני רוצה לומר לך יותר מזה - - מה אתה עושה כשזוהי טורדני לא מרפה ממך או כשאתה חש גירוד באף?... מושיט את היד כלאחר יד והכל מסתדר. אני גם את זה לא יכול לעשות... ואין לי איך להסתדר עם זה!...

אתה מתחיל את ההכרת הטוב עם דברים גדולים מאד, אבל יש עוד הרבה דברים לפני כן...

תתבונן, מה אנחנו משלמים על זה???

כשאנחנו אומרים בנשמת - אין אנחנו מספיקין להודות לך ה' אלקינו על אחת מאלף אלף אלפים ורבי רבבות פעמים הטובות שעשית עם אבותינו ועמנו וכו'. תעשו חשבון כמה זה... יש לך רמ"ח איברים ושס"ה גידים, כל אבר וכל גיד שהוא בריא - אתה לא יודע כמה צריכים להודות על זה!... אתה לא יודע כמה מחלות יש בעולם, אדם הולך... מדבר... חי... נושם... מגיע לך משהו?!!... למה בכלל חייבים לך?!!... אדם הולך לעצמו עם הרגשה, מה שיש לי - מגיע לי! פשוט, לא?!!... ומה שאין לי - יש לי טענות למה לא, הרי ההוא - כן קיבל, למה לי לא?!!... מי חייב לך?!!... על מה חייבים לך?!!... **באת לעולם של חסד, שהקב"ה מהרגע הראשון נתן לך מדור במעי אמן, הוציא אותך לאויר העולם, נתן לך מהרגע הראשון - הורים שידאגו לך, יש לך לחם לאכול, בגד ללבוש, בית לגור בו. למה אנשים אפילו לא חושבים להגיד על זה 'תודה רבה'?**!!...

איך אני באמת מסוגל למרוד בקדוש ברוך הוא?!! הרמ"ק ב"תומר דבורה" מביא, שהמלאכים קוראים לקב"ה "מלך עלוב"! למה? כי בן אדם שחוטא ומדבר לשון הרע, עם מה הוא מדבר?!!... בלי שהיה לו חיים - הוא לא יכל לדבר, הוא חי, והקב"ה גם נתן לו את כח הדיבור, שהוא לא אילם, והוא נותן לו גם להיות בריא בכוחו, והאדם לוקח את כל המתנות האלו - ועם זה הוא חוטא נגד הקדוש ברוך הוא!!! מזעזע...

מה דעתכם שיבא אחד עשיר ויתרום הרבה כסף כדי שיוכלו לגמור את הבנייה בישיבה, ועם הכסף הזה נלך ונדפיס מודעות ענק נגדו... איך זה נראה לנו?!!... אתה לא בן אדם בכלל... אין עם מי לדבר... אדם שחי עם הכרת הטוב לא מסוגל בכלל לחטוא!!! אלא מה, אני לא חושב על זה... זה מה ש'מוסר' מבקש מהבן אדם - - תחשוב! תחשוב, תתבונן...

דוד המלך כותב בתהילים (לב, ח-ט) עם הקדמות: "אשכילך ואורך בדרך זו תלך, איעצה עליך עיניי"... מהי העצה?!!... "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין!"

נשאלת השאלה: דוד מלכא משיחא... יש לו עצה בשבילנו... אל תהיה סוס!... מה החידוש בזה?!!...

אבל אנחנו כאלו... לא חושבים על כלום. בנובהרדוק אמרו, סוס הולך ולידו יש חציר, האוכל שלו. אין לו הבדל אם הוא נמצא ליד ישיבה קדושה, או מזבלה פחותה, או בורסה יקרה. תן לי את האוכל שלי וזהו... הוא מרוכז בו ובמאכלו.

אדם חי בכזה עולם ענק של הקב"ה... כולו מוקף בטובות, והוא חי רק את החיים שלו האנוכיים בלי התבוננות. סוס... פרד...!!! **בא תתבונן, תראה לאיזה עולם הגעת, תראה מה נותנים לך, תתחיל רגע לחיות!... דרך הכרת הטוב מגיעים ליראת שמים, אבל כשמתבוננים!!!**

תשמה לעזור לשני

ובמאמר המוסגר, אמר לי הרה"ג רבי אי"ש בנו של הג"ר יוד'ל שפירא זצ"ל, שהחזו"א אמר פעם לאביו - מה זה הביטוי האמיתי של עולם חסד יבנה?

אילו הייתה הבריאה כמו שהקב"ה ברא והאנשים לא היו מקלקלים אותה - היה נכנס אברך צעיר לחנות מכולת, היה בעל המכולת שמח לקראתו, שלום עליכם! יש לך הרי ילדים קטנים בבית, אתה צריך לתת להם חלב... אתה צריך גם לחם... קח!!! לשלם לי! מה פתאום! זו זכות בשבילי לתת לך, אתה אברך! קח את זה... והוא היה לוקח.

והאברך מגד - ושלא כתמורה היה אומר, שמעתי שיש לך בת בשידוכים, יש לי הרבה שידוכים להציע לך... דמי שדכנות! מה פתאום! אני שמה לעזור לך!...

עולם חסד יבנה - העולם נבנה על ידי שכל אחד חושב על השני... לא תמורת כסף ולא שום דבר לעצמי, רק חסד.

באו קין והבל וקלקלו את העולם, לקין היה פרי האדמה, ולהבל היו הבהמות. מה היה צריך להיות?!!... קין היה מגיע להבל ואומר לו, אתה אח שלי! יש לי כל כך הרבה ירקות, בא תקח... מה הבעיה?!!... יגיד לו הבל לעומתו, בודאי... תודה רבה! אבל גם יש לי מלא בגדים, בא תקח ממני צמר ובגדים!... מה כתוב בחז"ל?!!... אומר קין להבל, תתרומם! זו האדמה שלי, למה אתה עומד עליה?!!... אומר לו הבל - פשוט את הבגדים שעליך, הם שלי, למה אתה לובש אותם?!!... ובזה התחיל קלקול בעולם.

הקב"ה ברא בריאה שכל אחד ידאג לשני, הוא ברא עולם שכולו נתינה וטוב! תורה תחילתה חסד וסופה חסד. רק להיטיב! אם אדם היה יודע בכמה טובה הוא מוקף...

אצלנו תמיד העיניים נתונות במה שיש לשני, פעם דברתי עם מרן הרה"י זיע"א, ושאלתי אותו, איך אני מסביר למה לא לקנא?!!... הוא הסתכל עלי במבט מוזר, למה כן?!!... אמרתי לו, כי זה מפריע לאנשים שאין להם את מה שיש לשני... אמר לי הרה"י, מה אכפת לך מה שיש לשני?!!... הוא לא הצליח להבין מה מפריע לך שיש לשני... למה אתה נזכר שרע לך רק כשאתה רואה שלשני טוב?!!... וכ"ש כשרק אין לך יותר ויותר כמוהו.

במסילת ישרים כתוב, שאם אדם היה חי במדבר, רחוק מכל הסובבים אותו, לא היה אכפת לו משום דבר בעולם! הוא היה מסתפק ושחמ במה שיש לו.

ההכרת הטוב שלנו מבקשת - בא תפתח עיניים!...

היה לנו בחודש שעבר אסון גדול! באה אשה מאופקים לקניות בירושלים, ואוטובוס הדרדר ונפל, ונקטעו לה שני הרגליים! ה' ירחם. אחרי שזה קרה, היא קבלה הרבה מתנות והבטיחו לה הכל - - היא אומרת - אני מוותרת על הכל, תנו לי לחיות כמו אשה רגילה!... עם שני רגלים בריאות והולכות, אין לי שום דרישות יותר.

ואנחנו, שיש לנו שתי רגליים בריאות ב"ה, ואף הולכים טוב בלי מקל - איזה חסד ה' זה!!! כמה תודה צריך לתת לקדוש ברוך הוא!!! ההכרת הטוב אומרת לנו - תפתח עיניים... תפתח עיניים... תראה כמה

אתה מקבל... אתה כן הולך! איך אתה יכול לחטוא כלפי הקב"ה?... כמה היתה האשה הזו מוכנה לשלם היום רק בשביל שהיא תחזור להיות אשה רגילה כמו כולם?... היה גבול לכך?!!...

[לפני יומיים דיבר פה בבני ברק הרה"ג ר' הלל פאלי (אביו של בעלה) ועורר את הקהל שהרבה לבכות, ובתוך הדברים הוא אמר שהוא לא היה מספר את זה - אבל כבר פרסמו בין כה - וסיפר שכשהיא התעוררה, היא שאלה את בעלה, תגיד לי את האמת, האם היית מוכן להינשא לי בזוהר מצב?... אמר לה - ודאי שלא! אבל אחרי שהתחתנו יחד, לא נקטעו רק הרגליים שלך. נקטעו הרגליים של שנינו...!]

היא היתה מוכנה לחיות עם פת לחם בלבד, העיקר להיות אשה רגילה. ואנחנו ברוך ה' מקבלים גם רגליים בריאות, וגם אוכל בשפע, הרבה מעבר לפת לחם... **קצת להתבונן ולהודות!!!**

ועוד נתבונן לרגע - הרי הקב"ה אדון הכל, והכל הוא ברא וזה שלו - מהיתוש הקטן ועד התנין הגדול, כל אוצרות הטבע והנמצא תחת השמש, ומעל השמש המלאכים וכל צבא השמים, וכל כוכב גדול יותר מכל כדור הארץ, וכל ילד יהודי קטן יכול לפנות אליו בכל בקשה ובכל זמן, הנה לא ינום ולא ישן, שומר ישראל. והקב"ה פונה ואומר הרחב פיך ואמלאהו, ויתר על כן הקב"ה מתאוה לתפילתך וכו', והילד הקטן יבקש משחק, והגדול פרנסה, וכ"ש עולם רוחני, ובביה"ח הנוטה למות יבקש חיים - ואפילו חרב חדה וכו', והקב"ה שומע כל אחד, וכשהו לטובתו הוא גם נותן.

'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראנו אליו'... (דברים ד, ז).

אדם בלי הכרת הטוב הוא לא בן אדם!!!

מרן ראש ישיבה זיע"א מביא דבר מוזעזע: כתוב בפרשת כי תצא, "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" (כג, ה). אומר רש"י, אע"פ שזרקו זכורכם ליאור. מה טעם, לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק. אך עמוני ומואבי - לא יבואו בקהל ה' - גם דור עשירי. עד עולם! ולמה?... "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים". אומר הרמב"ן, היות ואין להם הכרת הטוב, שהרי הם צאצאים של לוט. ואברהם אבינו הוא זה שהציל את לוט, איך הם לא מקדמים את בניו של אברהם אבינו בלחם ומים?...

שואל מרן ראש הישיבה: מה ההשוואה בכלל?... עמוני ומואב לא הרגו אותנו לא רצחו אותנו, סך הכל לא קדמו אותנו בלחם ומים, אין להם הכרת הטוב, וכזה עונש גדול. לעומתם המצרים, עינו אותנו, ורדפו אותנו, ועוד מבקשים מאיתנו הכרת הטוב?... לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו ופרש"י, אע"פ שזרקו זכורכם ליאור, מה טעם, לפי שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק, ולפיכך דור שלישי יבוא להם, מה הפשט בזה?!

אומר מרן הרה"י: אדם רשע - הוא אמנם רשע, אבל הוא אדם. עם אדם - יש תוחלת ותקוה. אז דור שלישי שלו - אפשר לקבל, יש עם מי לדבר... אך אחד בלי הכרת הטוב - הוא בכלל לא בן אדם. אין עם מי לדבר... אתה לא בן אדם, לא שייך שתבוא בקהל ה' - עד עולם...!

ועיין בסידורו של מרן שה"ת הגר"ח זצ"ל בביאורים בתחילת קרית שמע, שמביא מדרש תנחומא (פי' ברכה), רשע בחייו חשוב כמת מפני שרואה חמה זורחת ואינו מברך יוצר אור, חמה שוקעת ואינו מברך המעריב ערבים, ופי' 'והיינו משום חסרון הכרת הטוב' וחשוב כמת וכמי שאינו.

יצא כעת ספר "כל משאלותיך", שחברו הגר"א מן, שאלות שהוא שאל את מרן שה"ת הגר"ח קניבסקי זצ"ל. הוא מביא שרבי חיים כתב, "מי שיש לו טלפון לא כשר, עובר על ג' עבירות החמורות. עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים". שאל אותו רבי אליהו מן, גילוי עריות - מובן. עבודה זרה - גם מובן. הכל שם אפיקורסות... אבל מה זה נוגע לשפיכות דמים?... רוצחים שם?... רבי חיים חיך ואמר, אדם שנמצא עם טלפון לא כשר - הוא מאבד את כל דרגת הבן אדם שבו! הוא מאבד את כל השיעור קומה עד לדיוטא התחתונה, א"כ מה ימנע ממנו לא לשפוך דמים? מה?... אדם של הרחוב - חי את מה שהוא רוצה, חושב רק על עצמו. מה איכפת לו להרוג בן אדם?...

(ואספר: למדתי פעם בכולל חזון אי"ש עם דוקטור שהגיע מ'בר אילן'. יום אחד הוא אומר לי, אני נמצא פה בכולל חזון אי"א, זה לא נותן לי מנוח... למח, כי גדלתי בבית לא דתי - הורי היו אקדמאים עם משרות חשובות, הם לימדו אותי - אתה בחיים צריך להתקדם! מי שעומד

בדרך, תדריך עליו ותשפיל אותו ותמשיך הלאה בלי לעצור! רח"ל. כאן בכולל חזון אי"א, מדברים איתי על בין אדם לחבירו, אסור להגיד שום מילה שיכולה לפגוע בשני... זה מבלבל אותי... לא גדלתי ככה).

ולכך אומר רבי חיים, **הפלאפון הלא כשר מאבד את כל צורת הבן אדם שבו!** וכעת נבין מה שאומר הרה"י - גם מי שאין לו הכרת הטוב, הוא חי בהרגשה שאני לא חייב כלום לאף אחד...! הכל מגיע לי ואני עושה מה שאני רוצה, וזה הבן סורר ומורה שלא מוכן להקשיב בכלל אפילו לא להורים שלו.

וידוע, שהחיי אדם (בכלל ס"ז) מביא, יש האומרים שלא צריך לכבד אבא ואמא. למה, כי הם הביאו ילדים להנאתם ולטובתם, כדרך כל הבהמות והחיות. (וכמש"כ בכתובות, אשה רוצה חוטר לידה ומרה לקבורה), והחיי אדם מקלל אותם קללות נמרצות - יסכר פיהם! יתאלמון, וישתתקון, ויתחרשון! הוא מופקע מצורת בן אדם...!

והמבט להגיע אל הקדוש ברוך הוא - זה דרך הכרת הטוב. - כבר הבאנו את הסבא מסלבודקא לבאר את הגמ' ששאל ההוא מין על איסורי עריות, איך יתכן שאדם יתגבר על תאוותו, והשיב לו התורה העידה עלינו סוגה בשושנים, וביאר שאם יש למלך גינה מרהיבה עם כל שכיות חמדה מהצומח והחי והוא מפלאי עולם, וכולם רוצים לראות, אבל אם יכנסו לגינה מהרה יהרס הכל, וכדי למנוע כניסה מבחוץ יש שני אפשרויות, או להעמיד גדר תיל דוקרני שמי שיהין לעלות מיד ימצא עצמו כאוב וזב דם, או לעשות גדר שושנים יפה שאף אחד לא יהיה מסוגל להשחית כזה גן שושנים רק בשביל לספק את יצר הסקרנות, אך תלוי מי אנשי המדינה, אם הם פשוטי עם וגסי שכל, אין ברירה רק לגדר תיל מבחוץ על אף שזה מכער את כל היצירה היפה מבפנים, אך אם הם אנשי לב ורגש ברי דעת, ודאי שגדר השושנה המרהיבה שרק מוסיפה יופי לגינה כבר תימנע את דריסת הולכי הרגל. אתם הגויים צריכים גדר תיל, אנחנו סוגה בשושנים, יהודי שמבין את היופי המרהיב של חיי תורה ואמונה לא ידרוס ברגל גאווה את כל היופי רק כדי לספק את היצרים, ולברי 'סוגה בשושנים' הרי שדרך זו של הכרת הטוב תוליכו ליראת ה'.

משפטי ה', הכרת הטוב, מה הכיוון שלך

אך ודאי שאדם צריך לדעת גם שיש דין ויש דיין, ועל הכל יבוא במשפט. יש חז"ל במדרש (שמות רבה ל, ח), [הביאו את זה בהלויית הרבנית חנה שטיינמן אשת חבר להג"ר שרגא שיבלחט"א, היו נוכחים שם האב והחותן הגדולים, מרן הרה"י ומרן שה"ת - זיע"א] משל למה הדבר דומה, לשיכור שרגם את פסל של המלך. תפשוהו וגערו בו, איך אתה מעיז... ואמר הביאו אותי אל המלך, אני מלמדו את הדין. הביאו אותו, והוא רואה שהמלך נותן למלכה מאסר בית, ואת השר הגדול - הוא מעניש, שר אחר - הוא הורג... אחרים בעלי שלטון העניש קשה, אותו אדם התחיל להתירא ואמר בפחד, שיכור הייתי... תסלחו לי...

כך, אדם חוטא ובטוח שהוא צודק. הוא לא מפחד מהקב"ה. אך לפתח הוא רואה שהקב"ה מקפיד אף על הגדולים. מרים נענשת בצרעת, ומשה רבינו לא נכנס לארץ וכו', ואז הוא מתחרט... שיכור הייתי...

ודאי שאפשר להכיר את הקב"ה דרך משפטי ה', וצריך לדעת את זה. אבל אומרים בשם רבי איצלה פטרבורגר - להכיר אותו דרך "הכרת הטוב"! זהו דבר השווה לכל נפש בכל הדורות להגיע אתו ליראת שמים, תתבונן בכמה טובות אתה מוקף... איך אתה יכול לחטוא נגדו...

ומוסר - תפקידו לרומם את הבן אדם, "אל תהיו כסוס כפרד אין הבין".

הרמב"ן כותב - שכן סורר ומורה עובר על קדושים תהיו. והקשה הרב שך, וכי כל העובר על קדושים תהיו אחת דתו להמית?...! אלא - אומר הרב שך - אני לא צריך שתהיה בדרגה של קדושים תהיו, אבל שזה יהיה הכיוון שלך לרומם את קדושת האדם שבך, אצלך הוא ההיפך הגמור - - - אדם שעושה מה שהוא רוצה, אינו שומע בקול אביו ובקול אמו, זולל וסובא... לא אכפת לו כלום! אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב.

דרך אגב כתוב על בן סורר ומורה, למה הוא חייב מיתה? כי כתוב לסוף משכח תלמודו, ועומד בפרשת דרכים ומלסטם את הבריות. מדייק רבי אהרן קוטלר - שצריך שיהיה משכח תלמודו. ויש בזה שני הסברים, הסבר אחד שאם היה. זוכר תלמודו - המאור שבה מחזירו למוטב, וכמו שאחז"ל הלואי אותי עזבו ואת תורת שמרו, שהמאור שבה מחזירו למוטב.

אבל יש את ההסבר הפשוט: מה עוצר אותך לא לרדת לדיוטא התחתונה?... אדם שקשור לתורה - הוא לא יכול לרדת לדיוטא התחתונה! אך אם הוא משכח תלמודו - הוא נהיה כלום...! הוא כבר ברחוב. מה יש בחיים של הרחוב?... כלום! אין להם מעצורים. וכמו שהבאנו כבר בשם מרן שה"ת זצ"ל. ולכן, כשאנחנו מגיעים לפרשיות האלו מה אנחנו מבקשים?... בא תתורמם! רבי יחזקאל לוינשטיין אמר שאם לא שקועים בלימוד אי"א לבוא לידי מחשבה של יראת שמים, כי זה מה שמרומם כל השיעור קומה שלו.

אלול זה לא רק בשביל להשתפר, אלול זה להשתנות ולהתרומם - להיות אחרת!!! זה הכוח של החודש.

הזמן להשתנות פעם בשנה

ישנו יהודי בעל צדקה גדול באר"י רבי דוד בודנר, שבנו הוציא ספר "ביכורי אלעזר", (יש בו שיחות רבות של המשגיח ר' דן סגל, וכן משלו, מאד מעניין...) והביא מרבו הג"ר אברהם אוזבנד, שסיפר לו שפעם הוא ישב באוטובוס, ומלפניו ישבו הר"י רבי שמואל רוזובסקי, ורבי זלמן רוטברג זצ"ל ר"י בית מאיר, והם דברו ביניהם, איזה בחורים שהם הכירו שהשתנו מאלול ונהיו בני אדם אחרים...! להראות רום מעלתו של חודש אלול. ואכן כבר אמרו בילקוט תהילים עה"פ ועם נבא יהלל קה (קב, יט), אלו בני אדם שבאים כמתים במעשיהם, ובאים ומתפללים לפניך ברי"ה וביה"כ"פ ואתה בורא אותם **בריה חדשה**.

אמר לי הר"י ר' שלמה אלשטיין (חתנו של מורנו הגר"י), חודש אלול הרי הוא מזל בתולה, ומהו מזל בתולה?...

בפירוש הרא"ש עה"ת בסוף פרשת בראשית (ו, ב) מובא "ויראו בני האלהים את בנות האדם כי טובות הנה" - היו מלאכי טומאה שהחטיאו את בנות האדם. "ובמדרש, נערה בתולה צדקת היתה, וכשירדו בני האלהים אמרו לה תשמעי לנו, ואמרה להם לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה, שתתנו לי כנפיים שלכם, וכמשי"כ שש כנפיים לאחד. נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטו מן העבירה, ואחזה פני כסא, והקדשו ברוך הוא פרש עליה עננו וקבלה וקבעה במזלות, והיינו מזל בתולה". (והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות - עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הדא הוא דכתיב "והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו").

וזה מה שאומרים שבאלול - הטבע והמזל זה יראת שמים! ואמר לי הרב אלשטיין, מה שתלו את מזל בתולה באו לרמוז פה דבר נוסף - **שבכח של רצון אפשר להגיע מהאדמה ועד כסא הכבוד!!!** **אלול אין לו גבולות, עד ועד בכלל. ואלול זה הזמן להשתנות. רק תחשוב...! להכירו וליראה מלפניו. בא תכיר אותו...**

אנחנו יכולים להתרומם עם רגעים של מחשבה! יש קונה עולמו בשעה אחת. מרן הר"י זיע"א אמר לי - חמש דקות ביום של התבוננות. בשביל מה באתי לעולם... מה התכלית שלי... לזכור שיש עולם הנצח. פה בעה"ז זה הכל צעצועים קטנים. אבל רגע אחד של שמה - זה בלי סוף... ואני יכול לאחוז ולחטוף בלי סוף, בלי סוף!!! והבא ליטהר מסייעין בידו! הן אמת שצריך קצת להיאבק ולהתאמץ, וכבר אמרו חז"ל כל ההתחלות קשות. אך מכאן ואילך - **יערב לכם! והערב נא...** יתמתק לכם הקושי...! **וכזה רכוש גדול מגיע רק פעם בשנה...**

ומאידך הרב שך היה אומר באופן קבוע, אני יודע מה איתי רק עד הרגע! מה יהיה ברגע הבא - אני לא יודע... הכל פתוח! ומה שראינו בבין הזמנים האחרון - אף אחד לא יכול להבין את זה... אף אחד לא חלם על כ"כ הרבה אסונות תכופים זה לזה... גם היום נפטר אברך צעיר - ה"י... וכן אפשר הרבה להתעורר מזה. אבל מאידך אפשר להכיר את הקב"ה גם דרך הכרת הטוב, אילו פינו מלא שירה כיום... כמה אנחנו צריכים להודות... אל תשווה את עצמך מול אחרים, וכמו שאמר הר"י, תחשוב כמה **לך** טוב! אתה חי, אתה מדבר, אתה נושם, יש לך ידיים, יש לך רגליים, ברוך ה' יש לך גם ישיבה טובה!

מה החפץ חיים אמר בבכי לפני סליחות?... האם אתה מכיר טובה לקב"ה שחנן אותך בדעה ובינה לחבר ספר "חפץ חיים" וכו' - ושנשנים לומדים בזה, ומתאמצים, ונוהרים מלדבר לשון הרע! פעם מרן הר"י זיע"א דיבר בביתו, כמה אני צריך להודות לקב"ה שנותן לי חיים, וזקנה, ואריכות ימים.

אמר לו הנכד, והרי סבא הולך עם זה ומרבה כבוד שמים ומזכה את הרבים!... אמר לו הראש ישיבה, על זה גופא אני צריך להודות עוד יותר!... יש זקנים שסתם מבזבזים את החיים שלהם...

הקב"ה נותן לנו לזכות בחיי נצח! אנחנו ישיבעי בחרים!!! ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש...! איזה חסד זה, חי, נושם, מדבר, נמצא בבית מדרש...! וזה 'להכירו' אחר בכלל... אי אפשר אח"כ לחטוא. וזה פתח ליראת שמים אהובה ונחמדת. וכל כך חבל להפסיד אותה!!! להכירו וליראה מלפניו.

כבר עברנו את רוב אלול, ועוד מעט הוא נשמש מהידיים שלנו! הוא הולך לבד... במוצאי שבת כבר מתחילים סליחות! אם לא עכשיו - אימתי?...! וראש השנה גוזר גזר דין גס של נצח! וכל זה בידיים שלנו, והכל יכול עוד להשתנות. ואלול נועד בשביל להשתנות! נתחנן לקב"ה ונתקרב אליו, וקרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראו באמת.

להודות על העבר ולבקש על העתיד

הגאון ר' אביגדור מילר אמר, אנשים שואלים אותי, עם מה אני מתחיל אלול?... ואני אומר לכולם - עברת שנה שלימה. האם ישבת פעם עם עצמך לומר תודה לקב"ה?...

היו לי 330 ימים (לפחות!) ואף פעם לא היתה לי איזו מחלה קשה... ברוך ה' הרגליים שלימות, והידיים שלימות, טוב לי, נחמד לי. אמרת פעם תודה רבה?... איך אפשר לבקש סליחה ומיד אח"כ תן לי חיים ארוכים ושפע קודש, ובריאות, ואורך ימים...

רק רגע... קיבלת! קודם כל תגיד תודה רבה! בזהוה כתוב הני כלבי חציפין דאמרי הב ה'... תן תן... אנחנו לא כלבים! קודם כל שתהיה הכרת הטוב על מה שכבר קבלת... תודה רבה על הכל... ואז תבקש הלאה. (מובא בקובץ גליונות פרשת ראה).

ובקובץ גליונות לפרשת כי תבוא מביא ועדים נפלאים מאיש מופלא מורם מעם הגר"י הבר זצ"ל, ושם הוא מביא ששאל את מו"ר הגר"י פרידלנדר זצ"ל, הרב אומר דברים כה נשגבים, אני איש קטן, אני צריך שהרב יגיד לי מה עושים למעשה, הוא אמר לי כמובן שזה אישי - אבל יש מהלך מאד מיוחד, **המחשבה הראשונה שנדרש מבן אדם בתחילת ליל ר"ה הוא שתגיד תודה על השנה שעברה, כא אחד קיבל המון דברים במשך השנה ועכשיו הוא צריך להרגיש כמה הוא מכיר טובה על הכל, ונוסף שהוא גם סיבה להמשיך לקבל כמוש"כ בשערי תשובה (שער ד' י"ב) אודה על הטובות שעשית עמדי ובעבור זה אקוה להתמדת טובתך.**

[א"ה ואולי זה מסייע להרגשה כל שנה שהיא רשה בתחילתה מאושרת בסופה, כי כשאדם מתבונן על מעשיו מול הר ענק של טובות וחסד הוא מרגיש כמה הוא דל ורש].

אם יש הכרת הטוב כזו גדולה אז אני באמת מתבייש - איך אני חטאתי... ואז אני מבקש סליחה בבושת פנים!

...בושתי וגם נכלמתי להרים פני אליך... ובו מתחילים בסליחות וגם אני מבקש כעת!... שתתן לי כלים שאני אוכל לעבוד אותך!

וכמו שאמר הח"ח, זכרנו לחיים, בשביל מה?... **למענך אלוקים חיים, אני מבקש ממך חיים בשביל שאני אוכל לעבוד אותך למענך, לשרת אותך, וללמוד הלאה את התורה שלך.**

ותהיה גם אמיתי בזה! אני לא מבקש חיים סתם, בשביל לבזבז אותם... תודה על מה שהיה, תעזור לי הלאה להיות בבית ה', שתולים בבית ה' בחצרות אלוקינו יפריחו, תסיר ממני את המפריעים ותתן לי את הכלים. ואז יש שנה אחרת... כך זוכים. זו עבודה לא קשה... מילה אחת: תתבונן! אל תהיו כסוס כפרד אין הבין!...

לע"נ

הרבנית הינדא ביילא טויב

אשת חבר להג"ר יחזקאל זצ"ל

רבית פעלים לתורה וחסד ואשר זכתה לשמש את אביה

הגה"צ רבי חיים טודרס הרשלו זצ"ל

נלב"ע כ"ב אלול

תנצב"ה

לזיווג הגון בקרוב

שושנה בת אושרה



ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

לרגל גליון 200 יצא לאור חוברת מיוחדת על חודש 'אלול' ניתן להשיג בישיבה רחוב שלמה המלך בני ברק במחיר מסובסד ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ"ש תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

תשובה – ביטול מציאות ה'רע'

בביטול תורה, בהיות שתלמוד תורה כנגד כולם, וכאשר הוא פוגם בתלמוד תורה הוא יוצר פגם בכל האיברים מכף רגל ועד ראש, ועליו לתלות את העונש באיבר שלקה בו כנגד הפגם הכללי של ביטול תורה.

מציאות העבירה יוצרת 'רע'

אולם אם נלמד שהדברים כפשטן, שמשמים גובים את חובו של האדם מאותו מקום שבו היה מעשה הרשע כיון שהוא המקום המקולקל שגרם לעבירה, יסתרו הדברים מסוגיית הגמ' בסוטה שם מבוארים דברים רבים שבאים על האדם במידה כנגד מידה, אך לא כולם תלויים בהכרח באותו מקום של עבירה, וכגון מה שהסוטה נענשת שקרבנה מאכל בהמה כנגד מה שהאכילתו מעדני עולם וכו', שכולם הם עונשים שבאים במידה כנגד מידה, אך לא כולם שייכים למקום מסוים שאפשר לומר עליהם שהם באים על אותו מקום של קלקול.

ובלאו הכי יש להבין מהו הלשון 'מידה כנגד מידה', דמשמע שכל הענין נקבע לפי מידה מסויימת, שבאותו שיעור של עבירה כך יגיע השיעור של העונש, וכי מדוע הדבר תלוי דוקא במידה, לכאורה הוה ליה למימר 'מעשה כנגד מעשה' או 'פורענות כנגד פורענות' וכדומה, שכן העונש לא נקבע דוקא לפי 'מידה' אלא גם לפי סוג או אופי העבירה וכן לפי צורת המעשה, ומהו ההדגש על ה'מידה'.

אולם הביאור נראה כלישנא דמתניתין התם, לא 'מידה כנגד מידה' בעלמא, אלא 'במידה שאדם מודד בה מודדים לו'. ופירושו של דבר, שמה שמודדין עם האדם במידה כנגד מידה, אין זה בתורת עונש בלבד, אלא שהוא אוכל את אותו תבשיל שבישל בעצמו, והעבירה עצמה שעשה היא הפורענות.

ויעויין בגמרא שם דאמרינן "תניא היה רבי אומר מניין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו שנאמר בסאסאה בשלחה תריבנה" וכו', ופירש רש"י: "בסאסאה - בתוך אותה סאה עצמה, כשאתה משלחה לאבדון תריבנה", והיינו הא דאמרינן, שכאשר לוקחים את העבירה עצמה שעשה האדם ומחזירים אותה על ראשו - זה עצמו הוא העונש, והעונש לא מגיע בתורת תגובה או פרעון, אלא יש כאן מציאות של רע שעשה על ידי העבירה, וכאשר יש מציאות של רע - הרי שממילא האדם נפגע, לא מחמת תגמול על מה שעשה כי אם על ידי עצם המעשה.

ומשום כך דקדקו חז"ל בלשונם ונקטו דוקא 'מידה כנגד מידה', ללמדך שאין זה עונש כנגד עבירה וכדומה, אלא שבדיק המידה עצמה שמדד האדם, עם אותו מעשה ואותו שיעור, היא היא המידה שחוזרת עליו להשיב לו את גמולו, ובמידה שהאדם מדד 'בה' דייקא מודדין לו, לא על ידה ולא בעקבותיה, אלא 'בה' - בתוכה.

בתרגום על הפסוק "סוף דבר הכל נשמע" כתב "סוף פתגם דאיתעביד בעלמא בצנעא - כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא". ולכאורה יש להבין מה ענין העונש הזה שיראו לעין כל מה שעשה כל אדם ואדם, דאם מצד הבושה גרידא הרי גם מי שיראו את מעשיו יראה את מעשיהם של האחרים, ומלבד זאת מדוע ראו דוקא דרך כזו בשביל לבייש את האדם לעתיד לבוא ובכלל מה הענין לבייש אותו על מה שעשה, ומשמע שישנו ענין בפני עצמו שהכל יהיה גלוי לכל ולא יהיה דבר נסתר ממה שעשה האדם בעודו בחייו.

והדברים מתבארים על פי מה שכתב החפץ חיים בספריו, שכאשר האדם עובר עבירה באיבר מסויים בגופו, הוא פוגם באותו איבר ונעת הוא אמור ללקות בו. לדוגמא, מי שלא שומר את עיניו כאן בעולם הזה, מצד הדין עליו להיות עיור שאינו רואה מאומה, ומי שנותן דרוך ללשונו בלי לשמור את פיו, שורת הדין נותנת שיהיה אילם שלא יוכל להוציא הגה מלשונו. ומה שהאדם לא נעשה כך כבר בעולם הזה, משום שאלמלי כן ביטלת את כח הבחירה, הלא אם יראו הבריות כיצד אדם שפוגם בעיניו נהיה סומא והיאך הולך רכיל משתתק בלי לפתוח את

פרק ה' מ"ח. שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עבירה, מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב של בצורת באה מקצתן רעבים ומקצתן שבעים, וכו', חרב בא לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה.

'מידה כנגד מידה'

המשנה שלפנינו פורטת והולכת שבעה מיני פורענויות שמתרגשות ובאות לעולם על שבעה גופי עבירה החלוקים זה מזה, שהמכנה המשותף שבין כולן הוא היסוד שלימדוננו חז"ל - מידה כנגד מידה, כנגד כל גוף עבירה מגיעה פורענות שעומדת כנגדה אחת לאחת, באותה מידה ובאותו אופן שבו נעשתה העבירה.

על מציאות בעולם ש'מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין' מגיעה לעולם פורענות של בצורת שבה 'מקצתן רעבים ומקצתן שבעים', שהרי צורת העבירה לא היתה באופן כולל שבו כולם שמרו את מאכלם לעצמם, אלא חלקם כן וחלקם לא, וממילא אף לגבי העונש - מקצתן כן ומקצתן לא, מי שנמנע מלהפריש את מעשרותיו - נענש באותה מידה שלא יזכה לאכול יותר מפרי תבואתו, ומי שעישר זוכה לאכול.

ואכן אם באמת 'גמרו שלא לעשר', כלומר שכל הבריות כולן נמנו וגמרו להמנע מן המעשרות, הפורענות שניתנת עליהם היא 'רעב של מהומה' ושל בצורת, שבה מגיעה מלחמה לעולם ומלכתחילה בני האדם אינם יכולים לעבד את אדמתם, כמו שביאר רבינו יונה, וכך נמצא שכל העולם כולו אינו יכול לאכול את התבואה, כנגד גוף העבירה שעשו, שכולם כאחד לא עישרו את היוצא מן השדה.

ואם בני האדם הרשיעו יותר, וכל אנשי אותו הדור גמרו 'שלא ליטול את החלה', הגם שחיובה במיתה, הם נענשים בעונש גדול יותר של 'רעב של כליה', שגם הוא בא באופן גורף על כל בני האדם ביחד, וכנגד מה שכולם יחדיו לא הפרישו חלה, הם נענשים בכליה גמורה שלא יירדו הגשמים כלל, מחמת שהרבו לפשוע ואפילו את החלה לא הפרישו.

וכן בשאר העניינים יש מדה כנגד מדה כדא' במשנה. ויעויין ברבינו יונה שהביא מדברי הגמ' בשבת שם עוד פורענויות אחרות שבאות על עבירות מסויימות, שבכולן העונש מגיע בדיוק באותו אופן של מידה כנגד מידה, כמו צורת העבירה כך צורת הפורענות.

אכן יש לנו לחקור אחר שורש הדין שמידה כנגד מידה, מדוע מקפידים לדון עם האדם בדיוק באותה מידה שבה הוא נכשל, ובפשטות נראה דהיינו משום שבמקום הרשע שם המשפט - כלומר, שראוי לתת את העונש במקום שבו ארע הקלקול, ולגבות את החיוב במקום העיקרי שממנו יצא דבר העבירה.

אי' בגמ' (ברכות ה', א') 'אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו וכו', פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה' וכו', ותמיהו על כך רבותינו מדוע אם יש לאדם עוון ביטול תורה שהוא יכול לתלות בו ניתן לומר עליו 'פשפש ולא מצא', וכי ביטול תורה לאו עוון הוא, הלא זה עצמו חטא הוא שחמור מכל העבירות.

וביאר בזה הנפש החיים, שאין הכוונה 'פשפש ולא מצא' בכלל, אלא שלא מצא סיבה מדוע היסורים הללו באו דוקא על האיבר הזה. ובאמת כך מדוקדק כבר בלשון רש"י שכתב: "פשפש ולא מצא - לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראוי יסורין הללו לבוא".

כלומר, שכאשר האדם מקבל יסורים באיבר מסויים בגופו, על כרחך שמשמים קבעו לו עונש במידה כנגד מידה על אותו איבר שבו נכשל בעבירה, ועליו למצוא איזו עבירה מסויימת היתה באותו איבר כדי שממנה ישוב בתשובה. אם מצא עבירה שהיתה באיבר זה עצמו - מוטב, אבל אם 'פשפש ולא מצא', שלא נזכר בעבירה ששייכת דוקא לאיבר זה, אלא רק בעבירה כללית שלא שייכת למקום מסויים, 'יתלה

פיו - לא היתה נפש חיה שהיתה מסוגלת לחטוא, כולם היו רואים בחוש כיצד כל עבירה חוקקת פגם בנפש בלי יכולת להסירה לעולם. מי שחוטא - מתקלקל, ומי שעובר עבירה הרי הוא חובל את גופו לדעת.

משום כך רק לעתיד לבוא, כאשר האדם יגיע לעולם האמת, יגיעו הפגמים שיצר בעולם הזה ויהפכו אותו לבעל מום גמור שיתהלך בין כולם כחיגר, סומא אלם או חרש, עד שכולם יבינו מעצמם מהו החטא שחטא בו בעולם הזה.

ממילא נראה שמה שכתב התרגום שלעתיד לבוא יראו על כל אחד את המעשים שעשה בחייו, אין זה משום עונש או בושה מיוחדת שמוגיעה לו, כי אם מציאות פשוטה - מכיון שהאדם פגם וקלקל את איבריו, כל איבר לפי המעשה שנכשל בו, בהכרח שכולם יראו את הקלקול שנוצר, וכיצד יהיה שיין להעלימו ולהתהפך בחזרה לבריה שלמה.

וכתב החפץ חיים, שמידת המום שתהיה לאדם תהיה לפי המידה שנכשל בה בעולם הזה, לא כל אדם ייהפך לסגי נהור, אבל כנגד כל משוה של חוסר שמירת העיניים יכהה עוד ועוד מאור עיניו של האדם, עד שאם נכשל לגמרי יהיה סומא גמור, וכן מי שלא שמר את לשונו, ינטל ממנו כח הדיבור במידת מו, ואם בחיי חיותו נתן דרור לחרצובות לשונו בלי לשים שום רסן, אז יהיה אלם גמור שלא יוכל לפצות את פיו.

והם הם אותם דברים ששנו לנו חז"ל בענין מידה כנגד מידה, שאותה מידה שמדד האדם היא המידה שנמדדת לו, לעתיד לבוא הוא יגלה את עצמו בעל מום לנצח נצחים, ושם הוא יבין שאין כאן עונש ותגמול אלא הוא עצמו כרה את הבור שנפל בתוכו, יש כאן פגם ומציאות של רע שחקקה בו את אותותיה ומעתה מה בידו לעשות.

אם יבוא מישהו ויכרות לעצמו את האצבע, האם יהיה שיין לומר עליו שהוא קיבל עונש על מה שהוא חתך את האצבע - שכעת אין לו אצבע?... ואם מישהו יאכל מאכל מקולקל ולאחר מכן קיבתו תתקלקל, יהיה אפשר להגדיר שהוא נענש כנגד מה שאכל, שהקיבה תהיה מקולקלת?... אין כאן לא תמורה ולא חליפין, אלא המציאות עצמה שהאדם יצר גרמה לו את כל הרע. וכך הוא מעשה העבירה שהאדם גורם לעצמו, על ידי המעשה נוצרת מציאות של רע, והמציאות של הרע מולידה את כל מה שבא בעקבותיה באותה המידה.

תשובה - מחיקת הרע

על פי זה יתבאר לנו מהו החידוש המיוחד שחידשה התורה במצות התשובה, שכאשר האדם שב בתשובה הוא לא רק עוקר את המעשה שעשה למפרע, אלא יש בכוחו למחוק את המציאות של הרע שנוצרה ולהפוך ל'בריה חדשה' פשוטו כמשמעו, בריה שכעת לא יהיה בה עוד את הפגמים שנוצרו בה והיא תחזור שוב להיות נקיה ושלמה בלי מום.

לדאבונו עברה עלינו תקופה קשה בימי בין הזמנים האחרונים, שבהם ארעו כמה וכמה אסונות קשים ופגעו ברבים וטובים, וקול דמי אחינו צועק אלינו על מה עשה ה' ככה, וכבר ידוע מגדולי הדורות לומר שימי בין הזמנים הוא זמן המועד לפורענות, מאחר ואין כל כך את כח התורה שישפיע וממילא מידת הדין תובעת את שלה.

אך לדברינו טמון בדברים יתר עומק, שאי"ן זה רק שחסר כח כנגד כח ולכן מידת הדין מתוחה בעולם, אלא שזוהי עצם מציאות הבריה - שכאשר יש מחסור בלימוד התורה, הטבע עצמו יותר מקולקל והאוויר פחות רוחני, ואם כן כל האסונות אינם רק תוצאה אלא מידי דממילא.

אם המציאות מקולקלת והבריה לא מתנהלת כתיקנה, אין זה פלא שאוטובוס ידרדר על נשים וטף ועוד אסונות אחרים רח"ל, וכאמור, לא בכדי להעניש חלילה את מי שלא עסק בתורה, אלא שבאמת אין מציאות של טוב כפי שהיתה קודם לכן שתוכל להגן ולהשפיע טוב על הבריה. אשמים אנחנו על אחינו, ובעצם מעשה ידי האדם נוצרו רח"ל כל מראות הדמים.

בספר ראשית חכמה מתאר כיצד לעתיד לבוא כשיעמוד האדם לפני בית דין של מעלה, יתבעו ממנו דברים רבים שלכאורה לא עשה. הוא ישב כל ימיו בפנינו ולא עשה רע לאיש, אך יראו בפניו כיצד הוא הרג את פלוני, הזיק לאלמוני, וגרם צער ונזק לאין ספור אנשים. ומאידיך גיסא, יוכלו גם להראות לו כיצד הוא עזר והועיל לבריות רבות לאין תכלית, החיה מתים וריפא חולים והציל עם רב, והאדם לא יבין מהיכן

באו לו כל אלו והיאך זכה מן ההפקר, הרי הוא ישב לבד עם עצמו ולא פעל כל זאת.

אך האמת היא שהאדם עשה גם עשה, אמנם לא בצורה ישירה, אבל כל מעשה שנעשה על ידו לא נעשה רק לעצמו אלא לכל הבריה כולה. כאשר עשה מעשה טוב הוא השפיע על אין ספור אנשים וגרם להוריד עליהם שפע של טוב, וכשעשה מעשה רע קלקל את העולם וממילא יצאה מזה רעה רבה, והכל יהיה שיין אליו, לא בתורת גרמא אלא בתורת כח גברא, הרי בכל מעשה מצד עצמו היתה מונחת מציאות של טוב או של רע, ואין מעשה שלא משפיע.

והם המה דברי חז"ל בסוף פ"ק דקידושין (מ', ב'), "רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, בשביל חטא יחידי שעשה זה איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה".

ולכאורה מדוע שיהיה האדם אמור לחשוב לעצמו כל הזמן שבדיק בשעה זו העולם תלוי ועומד על בלימה, חציו חייב וחציו זכאי, ובכל מעשה שעושה הוא מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה או לכף זכות.

אולם הביאור מובן מאליו, שאכן כל העולם כולו תלוי ועומד ביד האדם, הכל קשור אליו ואין דבר שלא תלוי בו במישרין, כי כל העולם מתנהל על פי המציאות שקיימת בו אם טוב ואם רע, ואין לך מעשה עלי ארץ שאין בו את אחד מהשתיים, או טוב או רע, ועל כן מצווה התנא את האדם - תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. אין דבר שלא קשור אליך. כל מעשה שאתה עושה, הוא גם התוצאה.

ימי הדין - זמן לתקן מציאות הרע

ישנה איזו תחושה שיכולה לפעמים לחדור ללב האדם בימים הנוראים, מה האימה הגדולה כל כך מיום הדין, הרי כעת אני לא יותר גרוע מהשנה שעברה, ואם בשנה הקודמת זכיתי בדין - מדוע שלא אזכה גם השנה. אדרבה ואדרבה, בשנה החולפת התקדמתי יותר והתעליתי יותר בעבודת ה', ואם כן כל שכן שאזכה בדין יותר מהשנה הקודמת...

מרב הגרא"מ שך היה מתמרמר מדי שנה על אותם שמהדרים לקיים את דברי השולחן ערוך, להסתפר בערב ראש השנה וללבוש בגדים נאים, משום שאנו בטוחים שיעשה לנו נס.... כל השנה כולה האדם עושה את מה שליבו חפץ, אך לפתע הוא מהדר לקיים דוקא את הדין הזה שכתבו הפוסקים - להיות בטוח שהקב"ה יוציא לאור את דינו...

אך באמת מה התשובה, מאי שנא שנה מחברתה, ואם השנה החולפת התנהלה למישרין מדוע לחשוב שהשנה הבאה תהיה חלילה גרועה יותר, התשובה יכולה להיות גם לפי האמור - דמאן יימר לך שבשנה הקודמת היה אכן המצב טוב. אולם אתה לכשעצמך חיית בטוב ובנעימים, אבל מניין יכול אתה לדעת שלא קלקלת רח"ל בבריהא ולא גרמת לאנשים אחרים צער ונזק שמירר את חייהם. האם אדם שהלך ברחובה של עיר וחרבו שלופה בידו רח"ל יכול לומר שהוא צדיק תמים שזכאי בדין? והאם הוא יכול לחשוב כאילו גזרו עליו שנה טובה ומתוקה? הרי עצם מה שהסתובב עם כלי משחית בידו זה עצמו נחשב לגזר דין נורא שאין כמוהו, ומצד מה הוא יכול להפטר ולומר שלום עלי נפשי.

האדם יכול להסתובב במשך שנה תמימה ולחשוב שהוא צדיק גמור, שהרי משמים לא עושים איתו דבר, בלי לדעת שהוא יכול לפעול במעשיו קלקולים גדולים לאין ערוך, בין אם על עצמו ובין אם על אחרים. המדד לא יכול להיות לפי הנראה לעין אלא לפי עצם המעשה, אם המעשה טוב הרי יש כאן מציאות של טוב, ואם המעשה רע יש כאן מציאות של רע.

על הכל למדנו חז"ל ואמרו 'במידה שאדם מודד בה מודדין לו', לא שמוודדים לאדם במידה כנגד מידה אלא שהאדם עצמו יוצר את המידה, וכמו שכתב רש"י: 'בסאסא בשלחה תריבנה - בתוך אותה סאה עצמה', ואם כן ככל שירבה האדם מציאות של טוב בבריהא ויעשה מעשים טובים, כך יתעלה עוד יותר ויכתב בספרן של צדיקים, שהם אשר באים בכח מעשיהם לעמוד בפרץ ולדחות את הגזירות.



מִי יָדַע



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 480

ראש השנה וצום גדליה

תשרי תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב



ראש השנה

אכילת סימנים

▲ כתוב בשו"ע (סי' תקפ"ג) וזהו לשון גמ' הוריות י"ב: (יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא וכו'), דהיינו אכילת הסימנים. ויש להעיר מהו לשון "יהא רגיל", אם אוכל רק בלילה הראשון אלא משמע שיש לעשות כן גם בלילה השני (כן מדייק ה"בן יהודה"). וכ"כ בשו"ע סי' ק"ג בשם "אליה רבה" ומח"ב להחיד"א) וגם בסעודת היום יש מקום לאכול הסימנים הנזכרים לאכילה בליל ר"ה אם יש לו ורוצה בכך ("מטה אפרים" סי' תקצ"ז סעיף ד').

סימנים עם חשש תולעים

▲ שאלה: מה ניתן לעשות אם בכמה מהסימנים יש חשש תולעים וקשה לבדוקם?
תשובה: אע"פ שאין לאוכלם מ"מ יניחם לפניו ויאמר את ה"יהי רצון", רק על ראיתם, מכיון שאין זו ברכה אלא תפילה בלבד ובקשת רחמים, שאפשר לאומרה אפילו בלי אכילה וראיה ("כף החיים" סי' תקפ"ג ס"ק ו').

איזו תפילה עדיפה

▲ חולה שקשה לו להתפלל את כל התפילות שמתפללים בראש השנה, ויכול להתפלל רק תפילה אחת, צריך להתפלל תפילת מוסף, מפני שבתפילה זו כלול גם מעין תפילת שחרית, וגם ברכות של מלכויות, זכרונות ושופרות (בעל "שבת הלוי" זצ"ל).

שתית מים לפני התפילה

▲ אלו שלא עושים קידוש לפני התקיעות, ראוי לכתחילה לשתות מים לפני התפילה כדי שלא יתענו עד לאחר חצות היום. (ועי' משנ"ב סי' תקפ"ד ס"ק ה', ו"ערוך השולחן" סי' תקפ"ח סעיף א', וב"אלף למגן" סי' תקצ"ב, וספר "דרכי יוסף צבי" סי' ה').

ניגון באמצע הקדיש

▲ כתב במשנ"ב (סי' נ"ו ס"ק ב' וסי' קכ"ד ס"ק ל"ה), שאם החזן מאריך בניגון של "ואמרו אמן", יאמרו הקהל מיד "אמן" כי הניגון הוא הפסק, וצריך לענות מיד לאחר בקשת "ובזמן קריב", או אחר תיבת "ידאמרו בעלמא", עי' שם.
ולפי' העירו על מה שבישיבות הקדושות נוהגים בשחרית של הימים הנוראים להאריך בניגון לאחר "בעלגא ובזמן קריב" וכן בנעילה של יום כיפור, ויש להזהר בזה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל). וכבר כמה שנים שבישיבת פוניבז' נוהגים לעשות את הניגון אחרי מילת "בעלגא" ואח"כ החזן ממשיך "ובזמן קריב". וי"א שאין זה נחשב כלל 'מאריך בניגון' משום שזה הנוסח ומותר לעשות כן (הגרש"י אויערבך זצ"ל).

תשלום שליח ציבור

▲ חזן המקבל שכר עבור תפילתו בימים הנוראים, יזהר להתפלל עוד תפילה אחת חשובה כגון סליחות וכד', בכדי שיהא שכר יו"ט בהבלעה (וכמבאר בשו"ע סי' ש"ו, ומה שכתבנו בענין זה). אבל אם מתפלל רק מנחה רגילה של חול, אין להקל בזה, דכו"ע יודעים שאין נותנים שכר עבור זה (הגרש"י אויערבך זצ"ל מובא בשו"ע פ"י כ"ח קמ"ה).

תקיעות

השתנה הקול באמצע התקיעה

▲ איתא בשו"ע (סי' תקפ"ו סעיף ו') כל הקולות כשרים בשופר, ע"כ. ולפי' ה"ה כן אם תוך כדי התקיעה השתנה הקול מעב לזק או לצרוד או מקול חזק לקול חלש, ואין חזון חלילה לקול חזק כשר, כיון שנשמע הכל ברצף אחד בלי הפסק ("ארחות רבינו" ח"ב ע"מ קפ"ג בשם מרן ה"חזון איש" ובעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל, שלא הקפידו על כך, ועי' ספר "קיצור הל' מועדים" עמ' נ"ה שכן משמע ב"לקט יושר" עמ' קכ"ה).

אמנם היו גדולים שדקדקו שיהיה הקול ישר מתחילתו ועד סופו, ואם

היה משתנה באמצע היו מצווים לתקוע שנית (מהרי"ל דיסקין זצ"ל, מובא בספר "שאלות שלמה" ח"ב סי' נ"ה).
אבל רוב ישראל לא נהגו לדקדק בכך, ומ"מ נכון שבעל התקוע ירגיל עצמו לתקוע בקול אחד מתחילה ועד סוף (עי' "אשל אברהם" תנינא סי' ק"צ, ובספר "מועדים וזמנים" ח"א סי' ה').

הפסיק באמצע תקיעה או תרועה

▲ איתא בשו"ע (תק"צ ד') ג' שברים צריך לעשותם בנשימה אחת, וכתב ב"שו"ע הרב" (סעיף ד' וחו') שה"ה כל תקיעה וכל תרועה חייב לעשותם בנשימה אחת.
והנה מצוי שבאמצע שתוקע, אינו מצליח להשמיע קול שופר, ויוצא נפחה של אויר בעלמא לתוך השופר, ושוב חוזר ומשמיע קול שופר (וזה מצוי בתרועה), אם יש בו שיעור כדי נשימה נחשב כהפסק.

תוקע תרועה קצרה

▲ שאלה: בתקיעות של תשרי"ת או תר"ת עשה תרועה של ג' נקודות ונפסק, האם מספיק לחזור ולעשות תרועה חדשה?
תשובה: בשו"ע (סי' תק"צ סעיף ג') יש ב' דעות מהו שיעור תרועה, ולפי דעה ראשונה שיעור תרועה הוא ג' כוחות, עי' שם. וא"כ בנד"ד מעיקר הדין יצא, אמנם לכתחילה חוששין לדעה שנייה לעשות תרועה של ט' כוחות (משנ"ב סי' ק"ג).
ולכן לא מספיק לתקוע תרועה שלימה פעם שניה, דנמצא שעשה פעמיים תרועה שנחשב להפסק (שו"ע שם סעיף ה', ומשנ"ב סי' תקפ"ח ס"ק ח'), ולכן עליו לחזור על כל השורה, ותוקע עוד פעם מתקיעה ראשונה.

חסרה תקיעה באמצע

▲ שאלה: לאחר שגמרו את כל שלוש התקיעות, העירו כמה מהשומעים שבתשרי"ת השני, הבעל תוקע עשה רק תקיעה אחת בין השני לשלישי, מה עליו לעשות?
תשובה: נמצא שחסר תשרי"ת אחד, לכן יש לחזור ולתקוע עוד פעם אחת תשרי"ת, ואין זה מעכב מה שעשה תשרי"ת ותשרי"ת באמצע, העיקר שלא להפסיק באמצע תשרי"ת עצמו.

תקרה אקוסטית בתקיעת שופר

▲ שאלה: בבית כנסת שיש בו תקרה אקוסטית שמעבירה את הקול לרחבי האולם, האם כשר לתקיעת שופר?
תשובה: כתב השו"ע (סי' תקפ"ז סעיף א') אם שומעים קול הברה ולא קול השופר, לא יצא יד"ח, עי' שם. אולם בנד"ד שתקרה אקוסטית עשויה לפזר את הקול הטבעי של השופר עצמו, לכל צדדי האולם, ונחשב כקול השופר עצמו ולא כקול הברה (הגר"נ קרליץ זצ"ל, "חוט שני" ראש השנה פ"ג ס"ק ג').
אבל אם פותחים עוד חדרים לתפילה ומעבירים את התפילה מביהמ"ד המרכזי ע"י צינורות וכד'. באופן זה יש לבדוק דרך הצינורות שמא שומעים רק קול הברה, ואם לא שומעים קול השופר עצמו לא יוצאים ידי חובה (שם).

טיפול במתעלף לפני התקיעות

▲ שאלה: מעשה באחד מבתי הכנסת, לאחר שביכרו על השופר (ב' ברכות) התעלף אחד מהשומעים, כולם צעקו ו"הצלה" הגיעו, ורק לאחר כעשר דקות רצו לתקוע, האם צריך לחזור ולברך?
תשובה: אלו שדיברו, מכיון שזה בין הברכה לתחילת המצוה (אע"פ שהיה אונס ואפילו פקוח נפש סו"ס זה שלא לצורך המצוה) צריכים לחזור ולברך, ולכן צריך אחד שיברך ויוציא את כולם בברכה, ובנד"ד הבעל תוקע שחיכה ולא דיבר, לא יברך, אלא יבקשו מה"מקריא" (כשדיבר) שיברך להוציא את כולם.

שמיעת תקיעות שופר באמצע שמו"ע

▲ מי שנמצא באמצע שמו"ע של מוסף, והשי"ץ כבר תוקע, יפסיק שישמע התקיעות, ואין בזה חשש הפסק, וגם יוצא בזה ידי חובתו (שו"ת אגרות משה" או"ח ח"א סי' קע"ג).

הפסיד חלק מתקיעות דמעומד

▲ מי שהלך לצרכיו בשעה שתקע השי"ץ תקיעות דמעומד, אינו צריך להשלים אח"כ, כי תקיעות אלו נתקנו לציבור ולא ליחיד (עי' חזון איש" או"ח סי' קל"ז ס"ק ד').

"אשר יצר" ותהילים בין התקיעות

▲ מותר לברך ברכת "אשר יצר" לפני גמר התקיעות דמעות ואי"ץ הפסק, **מנחת יצחק** ח"ד סי' מ"ד, "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט. וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א שכן נהג בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל).

המתנה באמצע תפילת לחש

▲ **שאלה:** בן ספרד השומע תקיעות בלחש (בסוף כל ברכה וברכה), ומחכה עד שתוקעים משום שמתפלל מהר, ואצלו זה שהה כדי לגמור כולה, האם יש לחכות שם?

יסוד השאלה הוא, לדעת השו"ע (סי' ס"ה סעיף א') אם שהה כדי לגמור כולה אפילו באונס, לא מפסיד הברכה, ולפי הרמ"א אם היה באונס מפסיד הברכה, ולכו"ע אסור לכתחילה לעשות כן.

תשובה: כיון שזה לצורך הברכה, דהיינו זוהי צורת המצוה לשיטתם לתקוע בתוך תפילת לחש, יכול לחכות שם עד התקיעות (הגרי"ח קניבסקי זצ"ל), וכמובן עדיף להתפלל יותר לאט כדי להגיע לתקיעות בזמן.

חיוב חינוך

▲ **שאלה:** ילד בן תשע שנים חולה, ואינו יכול ללכת לביהכ"נ בראש השנה, מה הדין לענין תקיעת שופר?

תשובה: מצות שופר הוא חיוב על כל אחד ואחד, ולכן היות שהגיע כבר לגיל חינוך חייב עכ"פ מדרבנן לשמוע שופר, ואביו יתקע עבורו, ואם לא יכול לתקוע, יביא אחר לביתו שיתקע עבורו.

לומר לאביו מה להתפלל

▲ **שאלה:** המתפלל ליד אביו שהוא זקן, וצריך לומר לו מה להתפלל (ולא מספיק להראותו בפנים), האם מותר גם באמצע תקיעות דמעות?

תשובה: איתא בשו"ע (סי' תקצ"ב סעיף ג') לא ישיח לא התוקע ולא הציבור בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמנומך, אבל מענין התקיעות והתפילות לא נחשב הפסק. וכן כל סוגי התפילות לא נחשבות כהפסק. וכן מי שגמר שמו"ע של לחש יכול לומר תהילים ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' קצ"א, שכן נהג בעל "קהילות יעקב" זצ"ל, והגרי"ש אלישיב זצ"ל). וכן מותר לומר ברכת "אשר יצר" (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ג סי' מ"ד, ושו"ת "שבט הלוי" ח"ז סי' ע"ט).

וכן לעזור לאביו בענין התפילה בודאי נחשב צורך, ומותר לומר לאביו מה להתפלל (הגרי"ח קרליץ זצ"ל).

להשתמש בשופר חברו עבור אשה

▲ **שאלה:** האם מותר לקחת שופר של חברו בלי דעתו לצורך תקיעת אשה?

יסוד השאלה הוא, דכתב המשנ"ב (סי' תקפ"ו ס"ק ט') בשם אחרונים דמותר ליטול שופר של חברו בלא ידיעתו לתקוע בו, משום דניחא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממונו, ובודאי היה מתרצה בזה. האם דוקא במצוה חיובית כגון לולב (רמ"א סי' תרמ"ט ה'), תפילין, תלמוד תורה, שופר לאיש, אבל למצוה קיומית אולי לא.

תשובה: מסתבר שגם לצורך מצוה קיומית אמרינן ניחא ליה לאיניש וכו', וראיה לדין זה דאיתא בשו"ע (סי' י"ד ס"ד) שמותר ליטול טלית חברו ולברך עליה, אע"פ שהמנהג ללבוש טלית בשעת התפילה אינו חיוב אלא מנהג טוב (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ב תש" ק"ו, ושו"ת "התעוררות תשובה" ח"א תש" קע"ז).

ויש להוסיף שכן משמע במשנ"ב (שם) שכתב שמותר לתקוע על מאה הקולות אע"פ שאינו מדינא, כיון שנהגו כן בודאי לא ימחה.

תקיעת שופר לחולה אלצהיימר

▲ **שאלה:** האם יש לתקוע בשופר בראש השנה עבור חולה אלצהיימר?

תשובה: אם הוא בספק שמא יודע קצת מותר לתקוע עבורו, אבל אם לא יודע כלל ואומר שיש כאן רעש של מכונית, אין ענין לתקוע לפניו, ואדרבה, אסור לתקוע בחינם משום שבות (ע"י שו"ע או"ח סי' תקצ"ו, והגרי"ש אלישיב זצ"ל, ספר "קב ונקי" סי' קע"ג).

הבית שבו לחולה בראש השנה

▲ **שאלה:** חולה שנמצא בבית חולים וסיכם עם חברו שיבוא בראש השנה לתקוע לו בשופר ע"י עירוב תחומין שיעשה מערב יו"ט, ובדרך לבית החולים יעבור דרך הבית של החולה לקחת את השופר שלו המונח שם כדי לתקוע בו, האם אפשר לעשות כן?

תשובה: יש דין שכליו של אדם ה"ה כמו בעליהם, וכל מקום שלבעלים מותר ללכת מותר להביא את כליו לשם, וכמבואר בשו"ע (סי' שצ"ו סעיף ג'), ולכן לבעל תוקע שעשה עירוב תחומין מותר ללכת לבקר את החולה עפ"י ההיתר של העירוב שעשה, אבל הוא לא יוכל לקחת עמו את השופר של החולה, היות שלגבי החולה הוא מחוץ לתחום, ואסור לאדם אחר לקחת חפציו לשם. וא"כ לא יכול הבעל תוקע להביא לחולה את השופר שלו, כיון שיש בזה איסור תחומין.

אולם יש לדון דאיתא בשו"ע (שם סעיף י"א) השואל כלי מחברו בערב יו"ט אפילו לא לקחו אלא בלילה, הרי"ז כרגלי השואל, ומפ' המשנ"ב אפילו שלא משך את הכלי מערב יו"ט ועדיין לאו ברשותיה, מ"מ כיון שהבטיחו לשאלו, לענין עירוב נחשב כברשותו, ע"י שם. ולפי"ז כיון

שהחולה כבר אמר לבעל תוקע שיקח את השופר ביו"ט שמא נחשב ברשותו מערב יו"ט, והרי"ז כרגלי הבעל תוקע.

ואמנם י"ל שכאן לא נחשב הבעל תוקע כשואל, מכיון שהרי הוא מביאו לצורך הבעלים ותוקע לצורך הבעלים, ואין זה נחשב כשואל, נמצא שבין השמשות של יו"ט הוא עדיין ברשות החולה ואסור לו להביא את השופר עמו לבית החולים. והעצה היא לעשות עירוב תחומין גם עבור החולה באופן שיהיה מותר לחולה ללכת לביתו ביו"ט, ואז יכול להביא את השופר ביו"ט.

כריעה בתפילת "עלינו"

▲ בתפילת "עלינו" שאומרים באמצע תפילת מוסף בלחש המנהג הוא לכרוע קצת כשאומרים "ואנחנו כורעים ומשתחוים", ואין בו משום איסור להוסיף על הכריעות, שעיקר האיסור הוא בשעת התחלה וסוף של ברכות שמו"ע, אבל בשאר המקומות יכול לכרוע (ע"י משנ"ב סי' קי"ג ס"ק ט'), הגרי"ח קניבסקי זצ"ל).

ואפילו לדעת הגרי"א (סי' נ"ו ס"ק ד') שאין לכרוע בקדיש משום שאין להוסיף על הכריעות אפילו שאינו בתפילת שמו"ע, מ"מ בשעת אמירת "ואנחנו כורעים" כל השנה וגם בתפילת ר"ה יש לכרוע, מכיון שאמר "ואנחנו כורעים", ואם אינו כורע הוי כמו דובר שקרים ולכן גם לדעת הגרי"א יש לכרוע כאן (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

יום שני של ראש השנה

יומא אריכתא

▲ יש לדעת שהחשש לכך שראש השנה הוא יומא אריכתא, היינו דווקא לחומרא, אבל לא לקולא. ומטעם זה מבואר בשו"ע (סי' תק"ג) שאין לבשל מיום טוב אחד לחברו ואפילו מיום ראשון של ראש השנה ליום שני, ע"י שם. וכן אין להביא מחזור ביום ראשון לצורך מחר, ואין להניח שתיה במקרה לצורך מחר, ואין לגלול ספר תורה ביום הראשון לצורך יום שני של ראש השנה.

ברכת "שהחיינו" בליל שני

▲ לכתחילה יש ללבוש בגד חדש או להניח פרי חדש לאמירת "שהחיינו" בליל שני, ואם אין לו בגד או פרי חדש, יאמר "שהחיינו" גם בלא זה (שו"ע סי' ת"ר סעיף ב'), וה"ה לנשים בשעת הדלקת נרות שמברכות אז "שהחיינו" (משנ"ב ס"ק ד').

וכן הבעל תוקע ילבש בגד חדש בשעת התקיעות ביום השני ומ"מ אם אסר אין לו יברך "שהחיינו" (למנהג בני אשכנז).

השומעים בנוגע לפרי חדש

▲ בני הבית שיוצאים בקידוש של בעה"ב, יוצאים גם בברכת "שהחיינו" שמברך לצורך קדושת היום, ומכוון גם על הפרי, וע"כ לא יברכו "שהחיינו" כשיאכלו את הפרי (קובץ "מבית לוי"), ואינם חייבים לאכול מהפרי החדש, אלא שאם לא אוכלים טוב שיכוונו לצאת רק על הצד שחייבים משום קדושת היום.

אכילת פרי חדש שברכו עליו "שהחיינו"

▲ אשה שמדליקה נרות בליל שני בבית, ובשעת ברכת "שהחיינו" כיוונה על פרי חדש שמנח לפניה, אם הולכת אח"כ לאכול בבית אחר, לכתחילה יש לה לקחת הפרי עמה ולאכול שם, כיון שבירכה על הפרי.

מתי אוכלים את הפרי החדש

▲ אוכלים את הפרי החדש מיד לאחר קידוש לפני נטילת ידים לסעודה ("מטה אפרים" סי' ת"ר סעיף ו'), ונכון להקפיד לאכול פחות מכזית, וגם לא יהא בריה, שלא להיכנס לחשש ברכה אחרונה ("מטה אפרים" שם סעיף י'), ולאילו הנוהגים כהרמ"א (סי' תע"א) שנוטלים ידים לפני קידוש יאכלו את הפרי החדש מיד לאחר אכילת "המוציא". אולם מנהג העולם לכו"ע לאכלם לאחר המוציא.

צום גדליה

שתיה באמצע שמונה עשרה

▲ **שאלה:** במוציא תענית, התפלל מעריב ובאמצע שמו"ע הרגיש שעומד להתמוטט, ניגש לברז לשתות כוס מים להחיות נפשו, או מי שהוא חולה סכרת ר"ל ופתאום הרגיש לא טוב, וחייב לאכול משהו מיד, האם יברך קודם ברכת "שהכל" או עדיף לשתות בלי ברכה?

יסוד השאלה הוא, האם נימא כיון שחייב לשתות משום פיקוח נפש, ממילא גם צריך להפסיק באמצע שמו"ע ויברך או שמא כיון שלגבי פיקוח נפש מספיק לשתות את המים (שעצם השתייה לא נחשב להפסק, שהרי לא מדבר כלום), אבל מה"ת שיפסיק את השמו"ע בדיבור הברכה.

תשובה: כיון שחייב לשתות, ויש איסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה ממילא הותר לו גם לברך, ובפרט דמבואר בשו"ע (סי' ק"א סעיף י"ב) שהפסק בשוגג לא מפסיק בדיעבד, ע"י שם. וכ"כ כאן שהדין מחייב שצריך לברך ממילא בדיעבד אין זה הפסק בתפילה (הגרי"ח קניבסקי זצ"ל).

ויש סוברים דמסתבר שמותר להפסיק רק למה שמוכרח, והיינו רק לשתיה בלבד, אבל הברכה אין בזה היתר, וישתה בלי ברכה (הגרי"ח קרליץ זצ"ל), וי"א שהיות שזה ספק, לכן יתרחק הברכה בלבו לסמוך בדיעבד על הפוסקים דס"ל הרהור כדבור (הגרי"ט וייס זצ"ל).



מִי יֵדָע



"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 481

מהלכות ערב יוה"כ, יוה"כ, ומוצאי יוה"כ תשרי תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

הדלקת נרות בבית הורים

▲ אשה האוכלת סעודה מפסקת בבית ההורים ואין לה מספיק זמן לחזור לביתה ולהדליק שם נרות, בשבתות בכל השנה יכולה להדליק שם משום שהוא מקום אכילה, אבל בנרות יוה"כ לא שייך הדלקה שם, וגם לא משום כבוד יו"ט, שהרי הם לא גרים שם, וכן לא שייך שם הדלקה משום שלום בית שלא יכשל שהרי כבר יש נרות שם, לכן לכל היותר תדליק שם בלא ברכה (בעל "שבת הלוי" צ"ל).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

▲ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים שם, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק דליקו בלא ברכה.

הדלקת "נר הבריא"

▲ נוהגים שכל אדם נשוי מדליק נר לכל היממה (24 שעות), והוא נקרא "נר הבריא", ומספיק נר אחד לכל המשפחה, ומדליק נר נוסף לאביו ואמו שנפטרו לכפר עליהם (רמ"א סי' תר"י סעיף ד'). ומלבד נרות אלו, כדאי להדליק נר נוסף שממנו ייקח אש להבדלה (משנ"ב סי' תרכ"ד ס"ק י"ג).

▲ אם כבר נרות אלו ביום כיפור, אין לחשוש, לפי שאינו סימן רע, רק מסתמא כבה מחמת רוח, חום, או שאר סיבות טבעיות, ועכ"פ יחזור וידליקנו במוצאי יוה"כ, ומכיוון שיש מקפידים, יש שנהגו להניח נרותיהם עם נרות אנשים אחרים בביהכ"נ (רמ"א שם, ומשנ"ב סי' י"ד בשם "חיי אדם").

תפילות יום הכיפורים

טעה בסיום הברכה

▲ אם טעה בסיום הברכה, ואמר "מקדש ישראל והזמנים" לא יצא ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף י"ח), ואם נזכר מיד יחזור ויחזרו כדן ("אלף למטה" שם). ואם התחיל "רצה", יחזור ל"קדשנו" ("מחזור המפורש" בשם הגר"ש אויערבך צ"ל) ואם עקר רגליו חוזר לראש התפילה.

תפילה בכוונה

▲ בק"ש אומרים כל הציבור ביחד "שמע ישראל" בקול רם, ואח"כ החזן וכל הציבור עמו "בשכמליו" בקול רם. וכן יתר התפילה מתפלל בכוונה גדולה ובקול, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות, והיא שעת רחמים ועת רצון. וכל המכוון לבו מובטח לו שאין תפילתו חוזרת ריקם ("מטה אפרים" סי' תר"י סעיף ט"ו).

▲ וכן בשחרית ראוי לזרז עצמו בפסוד"ז וברכות ק"ש כדי שיאמר "שמע" ו"ברוך שם" וכו' עם הציבור ("מטה אפרים" שם סעיף מ').

פירוט העבירות

▲ מי שיודע איזו עבירה עשה במשך השנה, לתחילה יש להתוודות עליה בפירוט, ומ"מ אפילו מי שיודע כמה פעמים עשה עבירה מסוימת, אינו צריך לפרט את מספר הפעמים שעשה את העבירה (הגר"ח קניבסקי צ"ל).

וידוי בלא כוונה

▲ האומר וידוי בלא כוונה דומה לאדם שפגש חברו ברחובה של עיר, ואמר לו אני מבקש את סליחתך, אותו חבר שלא הבין במה דברים אמורים, הביט בו בתימהון ושאל על מה ולמה. השיבו הלה ואמר סתם אומרים שצריך לבקש סליחה. כך אותו אדם שמגיע לסליחות ולוידוי ללא הכנה מוקדמת ללא מחשבה תחילה ואומר אל ד': אני מבקש סליחה כי כך כתוב במחזור, הרי זו חוצפה מאין כמוה בפני הקב"ה שאומר וידוי מן השפה לחוץ (ספר "רבי הירש פלא" עמ' 872).

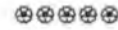
לדפוק על הלב ב"על חטאים"

▲ נוהגים לדפוק על הלב בשעת אמירת "על חטא שחטאנו...", בעת אמירת "שחטאנו", אבל באמירת "על חטאים שאנו חייבים עליהם..." אין דופקים. והטעם שהדפיקה היא לא כשמוזכרים חטא אלא כשמוזכרים "שחטאנו", לומר שהטא בא מהלב והיצה"ר שבלב גורם לעבירות, אבל יאמר אותם בהשתחויה דס"ס זה עדיין חלק מהוידוי.

(והא דכתב המשנ"ב סי' תר"ז ס"ק י"א, בשם האחרונים, ה"ה קישו"ע

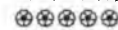
לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקל"ה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב



לע"נ אמי מורתי הרבנית

מרת יט"א בת ר' זאב דינר ע"ה
נלב"ע ח' תשרי תשע"א



ערב יום הכיפורים

בקשת מחילה

▲ עבירות שבין אדם לחברו, אין יוה"כ מכפר עד שיפייסנו, ואפילו לא הקניטו אלא בדברים, צריך לפייסו (שו"ע סי' תר"ו סעיף א').
▲ יש סוברים שחייב אדם לפייס את חברו, אפילו אם חברו מקפיד עליו שלא בצדק ("שפת אמת" יומא פ"ו: ד"ה איקפיד).
▲ המבזה את חברו בפני רבים צריך לפייסו בפני רבים ("מקור חיים" לבעל "חנות יאיר").
▲ כל אדם צריך לבקש מחילה מהוריו, מאשתו, ומרבותיו שמא ביזה אותם או ציערם ("בן איש חי" פ' וילך אות ו').
▲ מי שיודע בחברו שמחל לו לגמרי, אע"פ צריך לבקש מחילה מחברו משום שצריך הכנעת בקשת המחילה כחלק מכפרתו ("פלא יועץ" מחלקת התשובה, "כוכבי אור" להגר"י בלאזר צ"ל, ספר "מועדים וזמנים" ח"א סי' נ"ד).

▲ בשעת בקשת הסליחה, צריך לפרט מה שחטא לחברו, אפילו חברו לא יודע מזה כלל, צריך לגלות לו (ספר "חפץ חיים" ה' לשון הרע, כלל ד' סעיף י"ב). אם לא שיודע שחברו יתבייש מזה (משנ"ב סי' תר"ו ס"ק ג'), וכן דעת הגר"י ישראל סלנטר צ"ל שלפעמים ע"י שמפרט העבירה ומבקש מחילה בזה גופא עובר עבירה שמצער חברו וגורמו עגמת נפש, ובכח"ג ראוי לבקש מחילה סתם באופן כללי כנהוג שמבקשים זה מזה סליחה (מובא ב"מועדים וזמנים" שם).

▲ אם יודע שחטא לאדם יחיד באופן פרטי, אין מועיל שיבקש מחילה מרבים בצורה כללית אף שאותו יחיד נמצא שם, אלא צריך לפייסו באופן אישי.

בקשת מחילה מקטן

▲ **שאלה:** האם שייך בקשת מחילה מילד קטן?

תשובה: מחילת קטן בממון אינה מחילה, אבל אם ציער את הקטן ופייסו הוה מחילה (הגר"י קרליץ צ"ל).

החזרת ממון בלי ידיעת הבעלים

▲ **שאלה:** אדם המתבייש מאוד במעשיו, האם יכול להחזיר את הגזילה לנגזל מבלי להודיע על כל כך, כגון ע"י הפקדת הממון בחשבון הבנק של הנגזל מבלי להודיע, או במכתב לביתו?
תשובה: אם הנגזל לא ידע מגזילה ולא היה לו צער מכך, אפשר לעשות כן, ולא חייב להודיעו, ולא לפייסו בשביל מצות תשובה (שו"ת "אגרות משה" חו"מ ח"א סי' פ"ח אות ט"ו, והגר"ש אלישיב צ"ל, "אשרי האיש" ח"ג פרק כ' אות ח').

ויש סוברים שמ"מ צריך לפייסו בזה שמנע ממנו רווח ממון בזמן שהממון לא היה אצלו, וכעין הירושלמי, דמי שביטל כיסו של חברו, יש לו תרעומת עליו ("כף החיים" סי' תר"ו ס"ק ז' בשם "פתחי תשובה").

מצות אכילה בערב יוה"כ

▲ **שאלה:** חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול ביוה"כ, האם יש לו מצוה לאכול בערב יוה"כ?

תשובה: יש לו מצוה לאכול מכמה טעמים. ועוד, שע"י שאוכל טוב בערב יוה"כ, מספיק לו לאכול פחות ביוה"כ (הגר"י קרליץ צ"ל).

שתיית מים לאחר סעודה מפסקת

▲ מצוי שלאחר שאכל סעודה מפסקת והוא כבר "מלא וגדוש" ולא צמא כלל, ובכל זאת רוצה לשתות מים בכדי שמחר לקראת סוף הצום לא יהא צמא, בכח"ג לא מברך לא לפניו ולא לאחריו, כיון שאינו שותה המים לצמאון של עכשיו (ע"י "דעת תורה" או"ח סי' ר"ב סעיף ז', ב' דעות בזה, וספק ברכות להקל). אי"כ שותה דבר מתוק שהחידק נהנה ממנו, שאז מברך עליו.

והגר"ז בשעת אמירת הידיו כשמזכיר החטא יכה באגרופ על החזה או על הלב, כאומר "אתה גרמת לי שאחטא", ע"י שם, אין כוונתו שידפוק באמירת מילה של החטא, דמה שייך לומר גרמת לי, רק הכוונה בשעת אמירת אותו משפט, ולאפוקי מאלו שלא דופקים כלל.

אמירת י"ג מדות באמצע וידיו

◀ **שאלה:** מי שנמצא באמצע וידיו לאחר תפילת י"ח קודם "אלקי נצור", האם יאמר הי"ג מדות עם הציבור או לא?

תשובה: מותר לענות "קדיש" ו"ברכו" באמצע "אלקי נצור" (רמ"א סי' קכ"ב סעיף א'), וה"ה באמצע וידיו (משנ"ב סי' תר"ז ס"ק י"א). ולכתחילה יש לומר "יהיו רצונך לפני כן (משנ"ב סי' קכ"ב), וכן כל דבר שבקדושה כגון אמן ד"המלך הקדוש" ו"ישומע תפילה", וכן יש לומר י"ג מדות ביחד עם הציבור שזהו כמו דבר שבקדושה, מכיון שצריך לאומרו בציבור (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

תפילה על בקשות אישיות

◀ **שאלה:** איפה המקום המסוגל ביותר להתפלל על זרע של קיימא, זיווגים או רפואות?

תשובה: בתפילת לחש בסוף "אלוקי נצור" (הגר"ח קניבסקי זצ"ל)

רמיזה ע"י שליח ציבור

◀ **שאלה:** האם מותר לשליח הציבור לרמוז באמצע חזרת הש"ץ שיפתחו את ארון הקודש לאמירת פסוקים וכדומה?

תשובה: כן (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

בר מצוה בימים הנוראים

◀ מעשה בכולל "חזון איש" שילד נעשה בר מצוה בראש השנה. והורו שצריך ליתן לו עליה לתורה, והוא דוחה לשאר אנשים מכובדים שבדרך כלל מקבלים עליה בימים אלו (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

בעל תוקע או ש"ץ שהוא כהן

◀ **שאלה:** האם יש מעלה בבעל תוקע או שליח ציבור שהוא כהן?

תשובה: יש ענין בבעל תוקע כהן, דומיא דבית המקדש ששם תקעו הכהנים, אבל כהן לשליח ציבור לתפילת מוסף משום "סדר העבודה" לא שמענו (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, ועיי' משנ"ב סי' תקפ"א ס"ק י"ב וי"ג).

מאה ברכות

◀ ביום כיפור חסרות ברכות רבות להשלמת מאה ברכות, שכן בתפילת הלחש יש רק שבע, וכן חסר הנהנין וברכת המזון. בשעת הדחק אפשר לצאת אם מכוונים בשמיעת ברכות מאחרים, כגון: ברכות התורה וההפטרה ולענות אחריהן אמן ("מטה אפרים" סי' תרכ"ב סעיף ג'). אם יעשה את כל אלה, יחסרו לו עוד שלוש ברכות. במג"א כתוב שישלים את הברכות החסרות בברכת הריח או "אשר יצר" אם תזדמן לו.

◀ בשעת הדחק אפשר לצאת ידי חובה בשמיעת חזרת הש"ץ (משנ"ב סי' מ"ו ס"ק י"ד). ועוד, כיון שאומרים הרבה שבחים אין חיסרון של מאה ברכות (משנ"ב סי' תרכ"ב ס"ק ב').

ברית ביוה"כ

◀ נוהגים לעשות הברית מיד לאחר יזכור. מוהל שיש לו ב' בריתות ביוה"כ יכול לעשות מציצה דרך חתיכת גזה כדי שלא ללכלך את פיו, ויכול לעשות עוד ברית ("ארחות רבינו" ח"ב עמ' ר"ב), ומעיקר הדין יכול לרחוץ פיו בין ילד לילד, שאין זה רחיצה של תענוג (הגר"ח קניבסקי זצ"ל), וכפוף פיו ויטה שלא יבלע מים (שעה"צ סי' תקנ"ט ס"ק ח').

טעות בנעילה

◀ אמר בתפילת נעילה "כתבנו" במקום "חתמנו" אין צריך לחזור, כיוון שגם אם לא אמר כלל - אינו מעכב (הגה"ת מהרש"ם סי' תרכ"ג).

התפלה נעילה לפני מנחה

◀ **שאלה:** הלך לנוח, וכשחזר להתפלל נעילה עם הציבור, וזכר שלא התפלל מנחה, האם אפשר להתפלל מנחה לאחר נעילה?

תשובה: יש סוברים כעין שמצינו שלא שייך להתפלל תפילת תשלומין לפני תפילת עיקר, וכמבואר בשו"ע (סי' ק"ח סעיף א'), ומשום דרך לאחר שעשה עיקר החיוב, יכול לעשות התוספות, כמו כן לענין נעילה שהוא כעין תוספת שמו"ע, אי אפשר להתפלל לפני עיקר החיוב, ולכן הוא צריך להתפלל מנחה ולהתפלל בשנית תפילת נעילה (הגה"ת "חכמת שלמה" סי' תרכ"ג), ויש חולקים וסוברים שהתם הוא משום תוספת חיוב שמו"ע, שבעצם הוא חיוב אחד, ולא שייך הטפל לפני העיקר, משא"כ בזה שהוא ב' חיובים שונים, ולכן אין הסדר מעכב, וצ"ע (שו"ת "תפארת אדם" ח"ב סי' כ"ז).

נעלי בית

◀ **שאלה:** נעלי בית שנוח מאוד ללכת בהם, ואפילו יותר מנעל רגילה, האם מותרים ביוה"כ?

תשובה: מעיקר הדין מותר, ויש מחמירין, נעלים מעור סינטטי אפשר שאסורים מדינה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

שינה עם נעלי גומי

◀ **שאלה:** מי שרוצה לנוח בין מוסף למנחה ומניח את ראשו על הסטנדר, האם צריך לחלוץ את נעלי הגומי, משום הקפיצא שלא לישון עם נעליים?

תשובה: כיון שאינם עשויים מעור, אין להם דין 'מנעל', ומותר לישון עם נעלי גומי, ועוד דרך בשינת קבע הקפידו, אבל בשנת ארעי מותר לישון אפילו עם נעלים (בשאר ימות השנה), (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

דינים הנוגעים לאכילה לקטנים ולחולים

להישאר בבית

◀ מי שמרגיש חלש, או אשה בהריון וכד' שיש חשש שע"י שיבואו לביהכ"ל, זה יגרום שיצטרכו לאכול ביוה"כ, אסור להם לבוא לביהכ"ל אלא שישארו בביתם שע"י יש צד שיכולים לצום.

טיפול בילדים

◀ אשה שמרגישה חולשה, והיא גם מטפלת בילדים בביתה, ויש חשש שלא תוכל לצום בגלל שהיא מטפלת בילדים, חייב הבעל להישאר בבית ולשמור על הילדים בכדי שאשתו תוכל לצום, או שיביא אדם אחר לטפל בהם.

ילדים או חולים שאוכלים ביוה"כ

◀ ילדים או חולים שאוכלים פת ביוה"כ יטלו כל ידיהם עד הזרוע כמו כל השנה דסו"ס אי"ז רחיצה של תענוג (ע"י רמ"א סי' תר"י סעיף ג'), הגר"ש אויערבך זצ"ל, מובא בשש"כ ל"ט, ל"א, הגר"ש אלישיב זצ"ל ושו"ת "שבט הלוי" ח"ח סי' קל"ט, וכ"כ "כף החיים" סי' תקנ"ד ס"ק מ"ג לענין ת"ב).

האכלת קטנים יותר משצריכים

◀ **שאלה:** האם צריך להיזהר שלא לתת לקטנים אוכל יותר ממה שהם רגילים?

תשובה: אין בזה איסור כלל, ויכולים לתת להם לאכול יותר, וכן בקטן בן ט' אחר שצם השעות שצריך יכול לאכול בלי הגבלה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

נתינת ממתקים לקטנים

◀ **שאלה:** האם ראוי שלא לתת ממתקים לקטנים ביום כיפור?

תשובה: אפשר לתת להם ממתקים לכתחילה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

לרחוץ ידיו כשמטפל בחולה

◀ **שאלה:** המטפל בחולה וצריך לרחוץ ידיו קודם הטיפול, האם מותר לעשות כן, שלא ינזק החולה?

תשובה: פשיטא שמותר שהרי אי"ז לתענוג (הגר"נ קרליץ זצ"ל).

כהן גדול או סגן

◀ **שאלה:** הכהן הגדול היה ער כל הלילה (כמבואר במשנה יומא פרק א' משנה ז'), יש לדון מה קורה בכה"ג שאם יעשה את כל עבודות היום יצטרך לאכול (כיון שאין לו כוח כל כך), האם נימא שעדיף מתחילה שיעשו עבודות אלו ע"י הסגן, או שמא בינתיים יעשה מה שמוטל עליו לעשות, ואם אח"כ משום פיקוח נפש יצטרך לאכול, יהיה מותר לו לאכול?

תשובה: מכיון שידוע שזה יגרום לו לאכול ביום הכיפורים עדיף מתחילה שיעשה ע"י הסגן, ולא יגרום לעצמו לאכול ביוה"כ (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

אכילת שיעורים מתחילת היום

◀ וכעין זה מבואר בפוסקים בנוגע לאדם זקן או חלש, שאם יצום עד חצות היום, אח"כ יצטרך לאכול הרבה בצהרים, עדיף לו מתחילת היום לאכול פחות מכשיעור בכדי שלא יבוא בסוף לאכול שיעור מלא (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תש" קכ"א, בעל "שבט הלוי" זצ"ל).

מוצאי יום הכיפורים

שתיה לפני הבדלה

◀ מותר (כל שבוע) לכתחילה לשתות מים לפני הבדלה (שו"ע סי' רצ"ט). ולכן אשה אינה צריכה לחכות ולצום עד שבאים להבדיל עבורה אלא יכולה לומר מיד במוצאי יום כיפור "ברוך המבדיל" ולשתות מים ובדרך כלל לאחר שתית מים לא קשה לחכות עד שיחזרו מבית הכנסת. ואם בכל זאת קשה לה בלי לאכול - יכולה להבדיל לעצמה ולשתות את היין (שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' נ"ד אות ו').

דינים הנוהגים באכילה שאחר הבדלה

◀ יזהר באכילה במוצאי יו"כ כי עקב הבהילות המצויה בעת הזאת עלולים להיכשל בלא שימת לב בברכות לבטלה ח"ו.

◀ המבדיל על היין ובדעתו אח"כ לשתות שאר משקין, אין מברך עליהם "שהכל" ו"בורא נפשות", כי יין פוטר כל מיני משקין מברכה ראשונה ואחרונה (שו"ע סי' קע"ד סעיף ב').

◀ אלו היוצאים י"ח בהבדלה ואין שותים מהיין, צריכים לברך על שאר משקין, ואם טעמו מעט מהיין יש להסתפק אם זה פוטר או לא ("ביאור הלכה" שם).

◀ יזהר לברך "מעין שלוש" על היין לפני שהולך ליטול ידיו על הפת (משנ"ב סי' קע"ד ס"ק ט"ו), ואם נטל ידיו לסעודה ולא בירך ברכה אחרונה לפני כן, שוב לא יברך ברכה אחרונה, ויכוון לפטור בברמה"ז את ה"מעין שלוש" על יין ההבדלה.

◀ אם שותה יין בתוך סעודתו, לא יברך על היין ברכה ראשונה, אא"כ כיוון בהדיא בעת ברכת ההבדלה שאינו רוצה לפטור את היין שבתוך הסעודה (ע"י שו"ע סי' קע"ד סעיף ב'), ומשנ"ב סי' רצ"ט ס"ק כ"ו).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה במשנת מורן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

שמיעת התקיעות בחזרת הש"ץ

שאלה עד כמה יש להקפיד לשמוע את כל חזרת הש"ץ במוסף ר"ה. רצוי להקפיד לשמוע כל חזרת הש"ץ במוסף של ראש השנה כחומרת הגר"י מברסק שיהיו התקיעות על סדר הברכות. אמנם הכוונה בתפילה קודמת לכל, ואין למעט מוונתו לשם כך (הגר"ש אלישיב).

תשובה אכן אם חפץ להוסיף בקשות בסיום התפילה ומחמת כן יפסיד שמיעת חלק מחזרת הש"ץ נראה שאם כבר החלה חזרת הש"ץ עד שהגיע לאלוקי נצור, הרי שאינו שומע את כל התפילה בשלמות ויוסיף תחינות, אך אם עדיין לא החלה חזרת הש"ץ, מהיותר ראוי שיסיים תפילתו ויאזין לכל חזרת הש"ץ בשלמות. ואין חסרון במה שאינו שומע ברכת מוידים מהש"ץ בשעה שהציבור אומרים מוידים דרבנן, כיון שאמירת 'מוידים דרבנן' נתקנה במקום מוידים של הש"ץ.

בקשות פרטיות בסיום מוסף

שאלה האם מותר לומר תחינות ובקשות פרטיות בסוף תפילת מוסף בלחש, או שנחשב כהפסק בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמועמד. מותר להזכיר בקשות פרטיות בתוך התפילה ללא הגבלה, ואין זה כהפסק בין התקיעות, ואף אומרים פיוטים שאינם עיקר התפילה בין התקיעות, הרי שכל שהוא מעניין התפילה אינו הפסק.

תשובה אמנם הורה מורן הגר"ש אלישיב שלאחר אמירת 'יהיו לרצון' קודם שהחלה חזרת הש"ץ, אין להוסיף בקשות. ושם טעמו כמבואר בהרחב דבר (בראשית יח, כב) "הודיע הכתוב ללמדנו שאין לאדם להתפלל על איזה דבר, רק בתוך תפילה קבועה, שאז הוא עת רצון".

אמנם ברכת 'אשר יצר' יכול לומר בין התקיעות ללא הגבלה (וכן הורה המנחת יצחק ג, מד).

כוונת השומע על דעת התוקע

שאלה היכן ראוי לכוון בכדי לצאת ידי חובת עיקר מצוות תקיעת שופר, בתקיעות דמועמד או במיושב. מהיותר ראוי לכוון שרוצה לשמוע כתקנת חז"ל, ובה יצא מכל ספק בהידור.

תשובה אמנם אף אם לא כיוון כן, הרי אין איסור 'בל תוסיף' בעשיית מצוה פעמיים (ראש השנה טז, ב תוד"ה ותוקעים), ואם יכוון לצאת כבר במיושב ושבו יכוון לצאת אחר כך בתקיעות מעומד, אין בכל בעיה. אכן אם יכוון מראש שרוצה לצאת כתקנת חז"ל, הוא יותר הגון. וכן השיב מורן הקהילות יעקב (פניני קה"א, קב) "מה אנו יודעים, עלינו לכוון כתקנת חז"ל".

כוונת דרבנן בדאורייתא

שאלה מי שטעה בתקיעות דאורייתא ומכוון שהן דרבנן. האם יצא ידי חובה, שהרי סוף סוף כיוון.

תשובה אינו חלק.

שאלה לדעת הרמב"ם (מבואר בלחם משנה מורים ב, ט) עבר בשוגג על איסור 'בל תגרע'. ומחמת כן הורה מורן הגר"ש אלישיב שלא לומר קודם ספירת העומר 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות עשה דאורייתא' כיון שלדעת הפוסקים שבזמננו היא דרבנן, יש בזה בל תוסיף לדעת הרמב"ם כנ"ל.

שומע רק תקיעות דמיושב

שאלה מגיעים לשמוע רק תקיעות דמיושב (כפי שמצוי אצל איטות המטפלות בילדים) ומבקשים לקיים בתקיעות אלו מצוה מדאורייתא כיון שלא ישמעו התקיעות דמועמד בחזרת הש"ץ. ואמנם אצל התוקע, שימשיך ויתקע אחר כך מעומד, הן תקיעות דרבנן ואילו השומע יוצא בזה דאורייתא.

תשובה יוצאים בזה ידי חובה, כיון שהתוקע מכוון להוציא כל אחד כפי מה שצריך.

זרעים טובים לכתובה וחתימה טובה

ממיתת הכעס בימי ראש השנה, מלבד חומר העוון שהוא כעובד עבודה זרה, כדי שלא יהא בזה סימן ושורש לכעס ועבודה זרה לשנה הבאה "רק יהיה שמו לבו ובטוח בה", עם התשובה ומעשים טובים. מור"ר המשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה הגדיר זאת בלשונו הזהב "אם חתית מלפפון חמוץ, יש בה זריעה לשנה חמוצה ומרה, על אחת כמה וכמה אם כולו חמוץ וללא מצב רוח, בוודאי שיש לחשוש בזה מזריעה לא טובה לשנה הבאה". ולפי זה ראשית כל יש להזהר ברי"ה לא להיות חמוצים ובעצבות.

וכתב המשנה ברורה (תקפ"ג, ד) "שירבו זכיותינו - כתב האליה רבה בשם הש"ל"ה יתעורר אדם בתשובה כשיאמר יהי רצון ויתפלל על זה בלב שלם" יש לבאר מה ענין התשובה דווקא לכאן, אכן מתבאר הענין בדברי המאירי (הר"ה י"ב, א) "הרבה דברים הותרו לפעמים שהם דומים לנחש, ולא מדרך נחש חלילה. אלא דרך סימן, לעורר בו לבבו להנהיג טובה. והוא שאמרו ליתן על שולחנו בליל ראש השנה... וכדי שלא להיכשל בהם לעשות דרך נחש, תיקנו לומר עליהם דברים המעוררים לתשובה. והוא שאומרים בקרא יקראו זכיותינו. ובכרובי רבו צדקותינו. ובכרתי יכרתו שונאנו, והיינו שונאי הנפש שהם העוונות. ובסלקא יסתלקו עווננו. ובתמרי יתמו הטאנו וכיוצא באלו... וידוע שכל זה אינו אלא הערה, שאין הדבר תלוי באמירה לבד, רק בתשובה ומעשים טובים". הרי שתכלית אמירת יהי רצון הוא לעורר לתשובה.

לא רק בליל ראש השנה כי אם בכל שני ימי ראש השנה, עלינו להשתדל למלא בתורה ומעשים טובים, כזריעה לשנה הבאה. לימוד המשניות בארבע הסעודות, מעבר למעלת הקדושה והלימוד, עוזר מאד במניעת פטפוטים מיותרים. כמובן שיש להחמיא לבני הבית על המטעמים ושאר הדברים, אך יש להשתדל שהזמן הנתר לא ילך

נוהגים לאכול 'סימנים' בסעודת ראש השנה, ולהתפלל שיהיו סימן טוב לשנה הבאה. ומקורם בגמ' בהר"ה (י"ב א) ואף נפסק כן להלכה בשו"ע (תקפ"ג א').

יש להבין משמעות הענין: וכי מפני שאוכלים רימון, ירבו זכיותינו? אם נאכל תפוח בדבש, תהיה לנו שנה מתוקה? אדרבה, לכאורה עוברים בזה על איסור "לא תנחשו" שעובר עליו אם עבר צבי מולו כשיצא לדרך, ואומר שזהו סימן רע (סנהדרין ס"ו א'), או אם עבר לפניו חתול שחור, וחושב כי זהו סימן של טוב הדבר שעושה. לכאורה אף אם אוכל רוביא ואומר כי זהו סימן שירבו זכיותינו וכל כיו"ב, הרי זה בכלל האיסור.

בוודאי רצון דרזין הם, תורה הבנתם עמוק הוא ומי ידענו. אך "סימנא" פירושו זריעה, כעין "מעשה אבות סימן לבנים" שאינו סימן ברור שכך ינהגו בניהם אחרים, אלא ביאורו הוא שמעשה האבות, הם כזריעה הצומחת אצל הבנים (עי' רמב"ן בראשית י"ב ו). וכך התנהגותו בראש השנה, מצמיחה את מעשי השנה הבאה. "בהתנהגות האדם בראש השנה, הוא זורע את כל מה שייצא לו בשנה הבאה. ומכל מה שהוא עושה, מדבר, וחושב בראש השנה צומח משהו בשנה הבאה".

בספרי הקבלה מבואר, שראש השנה הוא זמן יסוד וזריעה לשנה הבאה, וכדברי בעל התניא (אגרת הקודש י"ד) "בעת תקיעת שופר, בא לאדם אור גדול, המקיף את כל חייו ואורחותיו בשנה הבאה". כל דיבוריו הנהגותיו ומעשיו שעושה האדם בראש השנה, הם כזרעים אשר מכוחם יצמחו מעשיו במהלך השנה הבאה. ובכלל זה, אם אוכל תפוח בדבש בראש השנה, זורע בזה זריעה למתיקות בשנה הבאה. המושג ברורה (שם) כותב שלסימן טוב לא אוכלים דברים חמוצים ברי"ה, ואף את הדגים לא יכשלו בחומץ. ומביא עוד מהחיי אדם כי יש להזהר ביותר

הלכה למעשה

אמירת תהלים בסוף מוסף

האם יכול לומר תהלים בין תקיעות דמיושב לתקיעות דמעומד, או שנידון כהפסק.

יש מקום להתיר, שהרי נחשב כתפילה. ואף כתב ביסוד ושו"ש העבודה (יא שער האיתנו ד) "בעת שהש"ץ מאריך בניגונים (בתפילת מוסף) לא ישב בטל אלא יאמר מזמורי תהלים בכוונה עצומה וטוב מעט בכוונה".

המקום היותר ראוי לאמירת תשליך

היכן ראוי יותר לומר 'תשליך' – באקווריום עם דגים, סמוך לכוס מים או דווקא במקום זרימתם כים נהר וכדו'.

דעת מרן הגר"ש אלישיב שמים תלושים שאינם מחוברים לקרקע אינם כלום לענין תשליך. כפי הנראה מדברי האר"י המובא במשנה ברורה (תקפ"ה) שניתן לומר אף על באר – ולא דווקא על נהר כמבוא ברמ"א (תקפ"ב) – וז"ל בשער הכוונות (מובא בקף החיים שם) "לאמרו על הים או על המים חיים". אכן בירושלים נהגו לאמרו גם בסמיכות לבורות מים כאשר המים מחוברים לקרקע, אך מים תלושים אינם כלום.

יתכן שכאשר פותח את הברז וזורמים בו המים, נידון כמחובר לקרקע, כיון שנמשכים ישרות ממאגר המים המחובר לקרקע.

מעלה נוספת בדגים כמובא במשנה ברורה (שם) "וטוב לילך למקום שיש בו דגים, לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ושנפרה ונרבה כדגים". אך אקווריום עם דגים אינו כלום כאמור משום שהוא תלוש.

פראק כנגד חשוב בראש השנה

אברכים הלובשים פראק רק ביו"ט ולא בכל שבת, האם יכולים ללבוש בראש השנה, או נידון כנגד חשוב.

יכול ללבוש פראק בר"ה כשנוהג ללבוש רק במועדים. ודברי המשנה ברורה (תקפ"א, כה) "לא ילבש בראש השנה בגדי רקמה ומשי כבשאר יו"ט דיהא מורא הדין" אמורים בבגדי רקמה ומשי שהם עצמם בגדים חשובים, שאין בני אדם הולכים בהם אלא ביו"ט, משא"כ פראק שאנשים רבים לובשים אותו ביום יום, ומה שלובשו רק ביו"ט לא מראה בזה חשיבות יתירה.



מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il



להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

קוראים בראש השנה "וישמע אלוהים אל קול הנער באשר הוא שם – אמר ר' יצחק אין דנים את האדם, אלא לפי מעשיו שבאותה שעה".

יותר מזה מביא רבנו חננאל (שם) מהירושלמי "אמר רבי יהושע בן לוי אם זך וישר 'הוא' אין כתוב, אלא אם זך וישר 'אתה'", כלומר אם אתה כעת זך וישר.

מדוע דנים רק על פי ההווה, ולא מתחשבים כלל בשאר מעשיו שעשה ושיעשה. הרי לכאורה אין זה מן היושר. ובשלמא לא לצפות את העתיד מוכן, מאחר ועדיין הוא לא נעשה. אך היכן היושר לא להתחשב במעשים שכבר עשה.

אלא הביאור בזה הוא "ישמחו השמים ותגל הארץ... כי בא, כי בא לשפוט הארץ" (תהלים צ"ו, י"א) לומדים חז"ל (ויקרא ל, ד) מהכפילות, שבא לשפוט בראש השנה ואף בא לשפוט ביום כיפור. וכל המשפט בראש השנה הוא, "כי בא" כביכול בא אל תוך ליבי לשפוט ולראות, כמה ראוי הלב להיות בית קיבול לשכינה בתוכו. כמובן שאם חטא במהלך השנה, ליבו אטום מלקבל את השכינה. אך אם שב ממעשיו הרעים, יש יותר נכונות לקבלת השכינה בליבו. רבינו יונה (שערי תשובה א, י"ט) מביא הירושלמי הנ"ל ומוסיף "אם זך וישר אתה – שעשית תשובה" כלומר שנבחן ליבו, אם עשה תשובה, ויכול כעת לקבל את רוממות השכינה ולהכילה בקרבו. והיינו שלא דנים אם בעבר עשה תשובה, אלא האם עשה תשובה שמשפיעה עליו כעת, ואין ליבו אטום וסתום מקבלת השכינה בקרבו.

הרי שלא נידון האדם, לא על העבר ולא על העתיד, אלא רק על ההווה, בעת המשפט עצמו. ועלינו להיזהר בראש השנה, שהרי "כל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון" ואין האדם יודע עתו, אם יישפט בעת תפלת ערבית או שחרית, בעת התקיעות או בזמן הסעודה.

"יוצאת הערה נוראה, מה רבה הזהירות אשר יש לו לאדם ליזהר בראש השנה להיות עוסק בתורה ומצוות, אשר חלילה לא יתפסדו בעבירה בראש השנה, לא במידה רעה, ולא בדיבור אסור, אלא שימצאוהו אצל מצוה" (מאמרי המשגיח רבי יוחנן אלול תשרי עמ' רס"ב-ג). וע"ע דעת חכמה ומוסר ח"א עמ' רצ"א-ג בעניני ר"ה ובאורי התפילה).

יש לתת את הדעת כמה עלינו להיזהר שלא ניתפס חלילה באותה שעה עם כעס או כל מידה רעה, או בסתם פטפוטי דברים בטלים, אלא שנהיה באותה שעה בעת קיום מצווה, ונהיה "ישר עתה" בעת תפילה בכוונה, לימוד או מצוות שבין אדם לחברו. העיקר שנהיה זך וישר בעת המשפט, שיכול להיות בכל רגע במהלך ראש השנה ואין אנו יודעים מתי.

יתן ה' ונזכה לזרוע זרעים טובים ומבורכים לשנה טובה ומתוקה, ולהיכתב בספרן של צדיקים גמורים.

לבטלה, אלא כזריעה לשנה טובה ומתוקה, מנוצלת כראוי, שנה רוחנית ומרוממת.

אשרי העם היודעים לרצות בוראם

יותר מזה כתב בעלי שו"ר (א, מ"ו) "נעבוד נתמונה בלי יאוש בלי עצבות וכלי עצבות, נדחה מעל עצמנו את הבהלה והמהומה, התוקפות את כל אדם בערב ראש השנה, ונתאזר בשמחה לקראת יום זה. אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכון. בשמך יגילון כל היום, ובצדקתך תרום קרנו. כי תפארת עוזמו אתה, וברצונך תרום קרנו".

יש לבאר היאך ניתן לדחות את הבהלה והמהומה בערב ראש השנה.

נראה לבאר כי ראשית כל, הכרת המחלה היא תחילת הרפואה. ואם רואה ש'חרדת הדין' מביאתו לבהלה ומהומה, ידע שאין זו החרדה הרצויה המדוברת בספרי המוסר. ועליו תיקף לפרוש ממנה ולפנות למעשים הגורמים לשמחה בהבנת עומק הדין וזכויותיו, ומכוחה יכנס מחדש לחרדת הדין מתוך צלילות הדעת. כדברי הבית אהרן (לאחר פרשת נצבים, ד"ה אמר בליל ראש השנה) "רק בשמחה ובישוב הדעת, כי על ידי שמחה המוח מוזכר, ועיקר התשובה ע"י מוח זך". ולעיל (ד"ה פתח) הביא "וצריך ליזהר מאד מעצבות ומרה שחורה, כמו מכל החטאים והמידות רעות. ואעפ"כ יכול להיות בתשובה, כי עיקר תשובה בעי שמחה" הרי שמדגיש כי 'עיקר' תשובה בעי שמחה, כלומר בוודאי מחלקי התשובה הוא היגון, הצער והחרטה, אך המעמיד לדברים אלו הוא השמחה.

'תרועה' פירש רש"י (תהלים פ"ט, מ"ו) "כלשון רצון" – כפי שמבקשים "יהא רעותך עם עמך ישראל" – אשרי היודעים לרצות את בוראם בר"ה בתרועה, שמסדרים עליה מלכויות זיכרונות ושופרות". היינו כי מאושרים אנו בעשיית רצון ה' ובהמלכתו עלינו בתקיעות.

הרמב"ם כותב (תשובה ג, ד') "אע"פ שתקיעת שופר גזירת מלך היא, רמז יש בו: עורו עורו ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמות בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק, אשר לא יועיל ולא יציל. הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומועלליכם. ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה, ומחשבתו אשר לא טובה".

גם השופר 'דרשן' הוא, אך בכדי להבינו, נדרשים אנו לתרגמו. ואכן בכדי שהשופר יעירנו מהשינה בהבלי הזמן, נהגו ישראל להתכונן בדרשות הרבנים ובלימוד המוסר קודם התקיעות, בכדי לשמוע את קריאת השופר.

באשר הוא שם

הגמ' ר"ה (פ"ה, ב) אומרת שבכדי לדעת מהות הדין

פרוזבול

לזיכוי הרבים ניתן לקבל כל שטרות הפרוזבול, כולל פרוזבול בלשון נקבה וכן בלשון שליחות לרבים וליחיד לזכר ולנקבה

באמצעות דוא"ל beithorah@gmail.com

נוסח הפרוזבול כפי שקיבל מורינו ראש בית ההוראה שליט"א

ממרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל. מותאם הן לשיטת השו"ע והן לשיטת הרמ"א.

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

ש"צ שצריך לאכול

תענית קטן בן י"ב

מי שהוצרך לאכול פחות מכשיעור ביו"כ מחמת חוליו, האם יכול לשמש כש"צ ובעל קורא.

לכתחילה לא יעלה או יקרא. אמנם יש מקום להקל כיון שהתפילה והקריאה אינם מחמת התענית אלא מחמת עיצומו של יום.

וכמו שכתב הרעק"א (שו"ת כד) לענין עליה לתורה "לא נסתפקתי וציורתי (חולה האוכל ביו"כ) לעלות לתורה כי בפשוטו הקריאה ביום הכפורים מחמת קדושת היום כמו בשאר יו"ט ושבת, וא"כ גם מי שאינו מתענה יכול לעלות לתורה". וכיון שעיקרו של יום חל גם על האוכל ביו"כ יוכל לעלות.

אמנם מסתפק הרעק"א האם במנחה יוכל לעלות "אם קריאת התורה במנחה היא משום תענית, אלא דבשאר תענית קוראים ויחל וביום הכפורים קוראים בפרשת עריות. ואם כן אינו מתענה אינו יכול לעלות. או דגם קריאה זו מחמת קדושת היום לחייב לקרא גם במנחה כמו בשבת, ויכול גם אינו מתענה לעלות, וצ"ע לדנא. ומה גם שאוכל פחות מכשיעור שכתב המרחשת (א, ד, ח) שגידון כמתענה כיון שאינו אוכל כשיעור ליישב דעתו ועולה לתורה אף במנחה וכן נהג בעצמו". מכל מקום שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב שאין להקל בזה לכתחילה אלא במקום צורך גדול.

וכשנשאל על מי שהחזיק להיות ש"ץ בנעילה והוצרך לשתות בשיעורים התבטא ואמר שלא הוחזק אלא כשמתענה.

ויש לציין לחידוש שהובא בשמו (שבת שבתן קד) שלא נאמרו דברי המרחשת אלא כשאכל או שתה בשיעורים פעמים בודדות, אך אם אוכל פעמים רבות, וכמעט שלא מרגיש מעונה לכו"ע לא יעלה לתורה, אף שבוודאי אינו מבטל חיוב "ועיניתם" על ידי אכילה בשיעורים. אמנם ודאי שאם אין אחר שיכול לשמש

האם ראוי לקטן בן י"ב להתענות ביום כיפור.

מרן הגר"ש אלישיב שב והורה להקל שקטן בן י"ב וכן קטנה בת י"א לא יתענו, כדעת הפוסקים (הובא במשנה ברורה תרט, ט) "שאפילו בשנת י"ג אין נוהגין להתענות, כל זמן שלא השלים שנת י"ג". משום שחוששים שהם חלשים ויניקו מתענית יום שלם כמוכא ברמ"א (שם).

אמנם יש לציין שהורה לאביו של קטן שכבר התענה בעבר יום שלם ולא ניזוק כלל, שכיון שהוכח שיש בכוחו להתענות, חייב לחנכו להתענות יום שלם.

הגדרת מיני מתיקה לקטנים

ישנם החפצים לתת לקטנים שקית ממתקים כדי שיעסיקו את עצמם באכילתם במשך שעות התפילה בתענית. האם ראוי לעשות כן.

רצוי למונע מאכילת מיני מתיקה משום איסור ספיה. וגדר הדבר הוא כל דבר הניתן בגדר הנאה, אך דבר הבא כמוזון אף שהוא טעים, מותר.

ומחמת כן התיר מרן הגר"ש אלישיב לתת לקטנים לחם עם ממרח טעים ואף עוגות. וכן התיר למי שרגיל לתת לילדיו במכה מחמת הוויסמינים שבו וכיו"ב לתתם אף ביו"כ.

יסוד הדבר מבואר במנחת חינוך (ש"ג, ח) שאין לספות לקטנים אוכל בידיים, אלא רק את הנצרך להם ולא מיני מתיקה כיון שאינם נצרכים להם. אולם אם הקטנים לוקחים מאליהם, אין חיוב למונעם.

אך יש לציין לשער הצינן (תרט, ח) המסופק אם יש בזה איסור ספיה מאחר והקטן לא משלים התענית "מוכח שאין על אכילתו שם איסור, רק הונח מצוה על אביו להנכו במצוות. ובמקום דליכא מצות חינוך אפשר דגם בספיה ליכא איסורא" וכן הגר"ש פיק (הובא בגיליון המנחת חינוך) חולק על המנחת חינוך וע"כ אינו אסור לגמרי אלא רק 'רצוי'.

שעת נעילה אצל אבי תנועת המוסר

הכל וריק וכיו"ב. ואמנם שוכחים עיקר גדול וחשוב עד מאוד.

כאשר נתבונן על חשבון שעושים בעלי העסקים מיד נבחין כי הם לא מחשבים רק כמה הפסידו, מה המוצר שלא נרכש, ואיך צריך ליעיל את העסק. מחשבה ועבודה רבה הם משקיעים בנייתם הנתונים כמה הרווחתי ברווח נקי, איזה מוצר נמכר מהר, מאיזה מבצע הלקוחות נהנו יותר, וכמה התקדמתי. ואולי יותר מחשבה מושקעת בכמה הרווחתי ואיך אני חוזר על זה, ולא דווקא כמה לא הצלחתי.

כשעורכים חשבון נפש אל לנו לשכוח לחשב כמה הצלחת השנה, כמה התגברת וכמה למדת, כמה פעמים כן הצלחת להתפלל ביישוב הדעת, ומתי התגברת ולא כעסת או זלזלת בזולת, כמה פעמים כן נמנעת מחבורת לשון הרע ועמלת בתורה הקדושה וכל כיו"ב.

אל לנו להגיע ליום כיפור עם תחושה איך פספסתי עוד שנה בחיים וכמה נכשלתי ולא הצלחתי, כל אדם חייב להתבונן כמה הצליח ובמה התרומם. וכעין זה אף בסיכום השנה כלפי חוץ במחשבה האם היתה זו שנה טובה או חלילה להיפך, רבים מסקרים כמה אסונות, תאונות ופיגועים אירעו בשנה שעברה, ויש שאף סופרים כמה קפרו את חייהם באחת ל"ע.

אך לא חושבים כמה תינוקות נולדו לעולם, כמה בתים הוקמו לתפארת בישראל, כמה חולים נושעו ועוד ועוד. הסתכלות זו מאירה את החיים כולם, ומשנה את כל ההתבוננות על יום הכיפורים מיום מלא עצב וחרדה, ליום שבו יושב המלך בעת המלכתו ומחלק בני חיי ומוזני רוחיו, ביום הזה מי שאמר "לי הכסף ולי הזהב נאום ה'" (חגי ב, ה) מחלק מיליארדים רבים. רפואות והצלחות לרוב ניתנות לכל דורש ושפע אדיר ברוחניות ובגשמיות ניתן ביום הכיפורים.

ואמנם כמה שיותר מתרצים לפנינו

קודם תפילת נעילה בבית מדרשו של הגאון רבי ישראל סלנטר המתניו התלמידים שיתחיל 'אשר' ויתפלל עמם, אך הוא ישב במקומו ספון במחשבות טמירות ונעלות והתממה מהתחלת התפילה. כשהתאחרה השעה, אזר אומץ אחד התלמידים ועוררו כי הנה תיכף יעבור זמן תפילת נעילה. אמר לו ר' ישראל "מה אעשה ויום הפורים עדיין לא מסודר אצלי".

לאחר שסידר הגר"ש בדעתו את הנהגתו בכל זמני השנה לפרטיהם, נשאר לו לסדר רק את יום הפורים שבו הקפיד כידוע לשתות עד דלא ידע ולהשתכר כדת, עד כדי כך היתה קבלתו להבא ברורה ומסודרת.

מובן כי זו דרגה גבוהה עד מאוד שיש לאדם חשבון ותוכנית מסודרת לפרטי פרטים לכל ימות השנה וזוכר את הדברים שהביאוהו לעליה ומחליט להתמיד בהם, וזוכר אף את הדברים שהביאוהו לירידה, ומסדר תכנית איך לא לשוב ולהיכשל בהם עוד, אך לא כל אחד עומד בדרגה זו.

וכשנתבונן היטב נראה כי טעות מושרשת אצל רוב העולם בענין 'חשבון הנפש' שיש לעשות בימי הדין והרחמים.

החפץ חיים עורר את בני ישיבתו ואמר כי בעולם העליון ידונו את האדם לא רק על מעשיו הרעים, אלא יתבע אף על עצם המציאות שחי ללא חשבון הנפש, כפי שלא יעלה על הדעת לנהל בית עסק ללא חישובים ומסקנות מתוך מטרה להגיע להצלחה במסחר, על אחת כמה וכמה שאי אפשר לחיות את החיים עצמם ללא חשבון הנפש.

ואמנם מי שלא זוכה לערוך מדי יום חשבון הנפש כיאות, משתדל לפחות לעשות זאת קודם ראש השנה ויום הכיפורים.

אך אצל רוב אנשי העולם הסיכום שעושים בסוף שנה בחשבון הנפש הוא כמה נכשל, וכמה לא נהג כיאות ואיך התבוננו הכוחות הגדולים על

הלכה למעשה

»»»

כש"צ שיעלה חזן כמבואר בטור (תקסו, ה) שהחיסרון הוא משום שאינו יכול לומר בענינו "יום צום תעניתנו" והביא המושג ברורה (יח) שאם אירע שהתפלל יאמר "יום צום התענית". ולפי זה ביום כיפור שאין אומרים "תעניתנו" אלא רק "יום צום הכיפורים" יש מקום להקל בזה "שאם אין אחר יתפלל זה שאינו מתענה, ועדיף מאשר יתבטלו מקדיש קדושה וברכו".

תכשיטי זהב

האם מותר לענווד ביום כיפור שעון זהב וכן לחבוש משקפי זהב, משום תכשיטי זהב שאין לענווד ביום הכיפורים. אין חסרון בשעון ומשקפי זהב ביו"כ, כיון שהזהב טפל למשקפיים והשעון שהם העיקר, ולא נחשבים כתכשיט.

בהגהות רע"א (תר"ד, ד) בשם תיבת גומא (פרשת אהר"ד) "יש שכתבו שנוהגים ללבוש ביו"כ בגדים לבנים, יש מקומות דנוהגים שלא ללבוש בזהב מטעם שלא יהא קטיגור ובנשים לא שייך כן דהא לא נתנו זהב לעגל וכן לויים". ושונה הכהן גדול שנאסר להיכנס בבגדי זהב (ראש השנה כו, א), למרות שהוא משבט לוי שלא נתנו לעגל.

שוב ראיתי בתבת גומא שסיים "ונשים מזונותיה ביד בעלה שייך קטרוג לכן נוהגים שאין לובשין זהב כלל ביוה"כ" והיינו כיון שתפילותיהם הם על מזונותיה שביד בעלה. ודלא כמסקנת הרע"א אלא שהתחבט בזה והרע"א תפס לקולא. אכן בכה"ג שתפילתו לפני ולפנים היא על כלל ישראל, בזה יש לומר שאף רע"א מודה.

נשים בברכת הנר במוצאי יו"כ

האם נשים חייבות בברכת האש במוצאי יום כיפור. והאם רשאית לברך עליו.

אין חילוק בין ברכת הנר במוצאי יו"כ לברכתו במוצאי שבת למרות שסיבת הברכה שונה, שבמוצאי יו"כ באה להורות על החילוק בין יום כיפור האסור בהבערה לשאר יום טוב לבין נר של מוצ"ש שהוא זמן בריאת האש.

ושניהם בכלל ספק הביאור הלכה (רצו) "האם נשים חייבות בברכת הנר במוצ"ש אף לסוברים שנשים חייבות בהבדלה, אולי אינן חייבות בברכת הנר. שזא אינה חלק מההבדלה אלא ברכה לעצמה שהזמן גרמא". ובשונה הלכות (שם ח ברוספות ותקונים להוצאה שלישית הנדפס בסוף ח"ב) הדגיש שלא כתב אלא שאין חייבות לברך על הנר, אך גם הוא מודה שרשאיות לברך.

האם עליהם צריך לומר שלא זוכים לכפרת יום כיפור. הרי פשיטא שהם לא מתכפרים מאחר שאינם עושים תשובה כלל.

שמעתי מדורי הגאון רבי יעקב כץ שליט"א שכאן מדובר במי שמאמין בכפרת יום כיפור, אלא שסבור ואומר ודאי הקב"ה מטהר, אך דווקא לצדיקים וגדולים המתכוננים כראוי, וחוזרים בתשובה שלימה, אך אינו מכפר לנו שאיננו יודעים להתכונן כראוי ליום הגדול ולשוב בתשובה שלמה.

וזהו שכתב הרמ"א "מה מועיל לי יום כיפורים זה". הוא מאמין אמנם בכללות כפרת יום כיפור, אך ל"י" מה יועיל יום כיפורים זה. מזהיר הרמ"א להתרחק ממוחשבות שכאלו, אתה הופך בזה יום שאין מתנה גדולה ממנו, ליום שאכן לא יספרו בו עוונותיך. אדרבה. עליך לצפות ולשמוח ביום הזה, ולעשות סעודה בערב יום הכיפורים להראות את שמחתך הגדולה בזה.

קבלה בדברים הקלים

נראה כי קבלת עול מלכות שמים בשלימות, היא משימה בלתי ניתנת לכיצוע, מאחר וניסיונות רבים מושכים אותנו במהלך היום כנגד רצונו יתברך.

ואמנם נראה כי בכדי לקבל עול מלכותו עלינו כראוי עלינו לצעוד בדרך אותה התווה הגר"ס (אור ישראל אגרת י) ולקבל קבלות קטנות, מאחר ודווקא את הדברים הקלים עלינו לתקן בתחילה משום שעליהם עיקר התביעה.

הגר"ס בדרגתו הרמה אחז בסידור הפרטים של יום הפורים, אחרי שהנהיגו בכל השנה הבאה כבר מסודרת אצלו לפרטיה, אך את המון העם עורר לקבל קבלות 'קטנות'. מה הסיבה לכך? לא מפני שקבלה על דברים שקשה לקיימם לא מחזיקה מעמד, לכן יש לקבל על עצמו לכל הפחות דברים שקל לקיימם כדי שיעמוד בהם. מחדש הגר"ס כי לא זו הסיבה, אלא ההיפך הוא הנכון, על הדברים שקל לקיים נתבעים יותר ואף עליהם נתבעים תחילה. וככל שקשה יותר לקיים, התביעה פחותה. לא שחלילה מותר הדבר, אך העונש פחות חמור.

ומוכיח דבריו מהגמרא במנחות (פ"ג ב) "תניא: היה רבי מאיר אומר: גדול עונשו של מי שאינו מטיל חוטי לבן בכנף בגדו, יותר מעונשו של מי שאינו מטיל פתיל תכלת לפי שאינו מצוי. משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם שאמר לשני עבדיו להביא לו חותמות, לאחד אמר הבא לי חותם של טיט, ולאחד אמר הבא לי חותם של זהב, ופשעו שניהם ולא הביאו. איזה מהן עונשו מרובה, הוי אומר זה שאמר לו המלך הבא לי חותם של טיט" לפי שמצוי הוא ולא הביא. ולכן מרובה עונשו של מי שאינו מטיל חוטי לבן מאחר שהם מצויים.

הרי שהתביעה והעונש באים לפי הקושי והניסיון במניעת העבירה, וככל שקל יותר להימנע מהחטא, כך תגדל התביעה כנגדו. ומתוך בטחון שהקב"ה "יסייע לשבים כאשר אין יד טבעם משגת" (שערי תשובה א, א) נזכה לתשובה שלמה ולגמור חתימה טובה.

בתשובה ומראים לו כמה אנו חפצים בקרבתו ובטובותיו הרבים, זוכים לקבל יותר.

היום הכי שמה בשנה

וכבר אמרה המשנה כי "לא היו ימים טובים לישראל ביום הכיפורים" (תענית כ"ו, ב). היתה בו שמחה יותר מאשר בסוכות, פסח ופורים. מאי טעמא, משום שהוא יום סליחה מחילה וכפרה.

מוסיף הגר"ס וכותב (אגרת י) "יום הכיפורים דבר טוב למאוד, יום סליחה וכפרה, אין לנו דבר טוב ממנו".

מספרים כי התבטא ר' ישראל ואמר, שאם הקב"ה היה נגלה אליו ושואלו: איזו מתנה אתה רוצה שאביא לך, באיזה דבר טוב אתה חפץ, היה משיב ר' ישראל: עוד יום כיפור הייתי מבקש, הרי אין דבר טוב ממנו.

שהרי מה יש לו לאדם מכל הטובות אם אינו יכול לזכות להגיע לתכלית עבודה בא לעולם. הרי מאמינים אנו כי העולם הזה הוא הפרוזדור, להגיע דרכו לעולם הבא שהוא הטרקלין וכל טובות העולם הזה הן רק בפרוזדור, והטובה הגדולה ביותר שאין טוב ממנה היא, כשהוא "מפויס ומרוצה לפני ה' יתברך" (יטלא פי תהלתך "לדור ה' אורי וישעי") יום הכיפורים הוא הזמן שמפויס ומרוצה בו לפני ה'.

ישנם אנשים שביום כיפור הם לחוצים ומחכים שכבר יעבור היום הזה, הם ממש מאבדים את המתנה הגדולה שאין כמות.

#סעודת יום טוב בערב היום הקדוש "כל האוכל בערב יום כיפור, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי" (יומא פ"א, ב). מבאר רבינו יונה (שערי תשובה ד, ח) כי טעם המצוה בכדי לחזק את הגוף לקיום מצות היום, ועוד "כדי שיכסוף ויחכה להגיע ליום הכיפורים, למען יתרצה אל ה' יתברך, כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו, ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו, ויגונותו לעוונותיו".

כיון שבזמן הכפרה - ביום הכיפורים עצמו אסור לאכול ולשתות, באכילת ערב יום כיפור מראה את שמחתו בכפרתו, כלומר אין זו מצות אכילה ושתיה בלבד וזו שאוכל בערב יום כיפור ושרוי בעצבות ודכדוך, יתכן שהוא מאבד את עיקר מצות היום, שהיא להראות את שמחתו, אלא כסעודת יו"ט היא שמראה את שמחתו ב"מתנה הגדולה שאין כמות".

מחשבת אפיקורסות

ישנה ידיעה גורלית מאוד לכפרת יום הכיפורים שלא ידועה כל כך.

"יום הכיפורים אינו מכפר, אלא על השבים המאמינים בכפרתו, אבל המכעט בו וחושב מה מועיל לי יום כיפור זה, אינו מכפר לו" (תהי' תר"ו, ו) ומקור דבריו מהסוגיא בכריתות (ו, א) "המכעט בכפרתו, אין יום הכיפורים מכפר עליו" וכפירוש הרמב"ם שאינו מאמין בכפרתו.

תמיהה גדולה קיימת בדברי הרמ"א, איך יתכן שאינו מאמין בכפרתו, וכי הרמ"א דיבר על אפיקורסים הכופרים בתורה, שבה נאמר "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאותיכם".



מוקד ההלכה

שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il



להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

קושיות

המלך הקדוש בשאר ימות השנה

א. אומרים שהחפץ חיים נצטער על כך שאין במשנה ברורה הדין במי שטעה ואמר בשאר ימות השנה המלך הקדוש, וד"ז מצוי במוצאי יו"כ, מה דינו.

ובעירובין דף ל"ט א' איתא רבי דוסא בן הרכינס אומר העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה אומר החליצנו ה' אלקינו את יום ראש החדש הזה אם היום אם למחר, ולמחר הוא אומר אם היום אם אמש, ולא הוודו לו חכמים. והיינו דכיון שהוא ספק ר"ה ספק חול ע"כ מזכיר בתנאי.

ויש להבין איך היה מזכיר בברכת הקל הקדוש, שאם אומר הקל הקדוש הרי אפשר שהוא ר"ה ולא יצא, וכאן ל"ש תנאי אם היום המלך הקדוש ואם למחר הקל הקדוש, וע"כ אם נימא שהמלך הקדוש בשאר ימות השנה אינו מעכב, הרי אפ"ל שאומר המלך הקדוש, אבל אם מי שאומר המלך הקדוש בשאר ימות השנה לא יצא, א"כ איך היה אומר, ומוכח שיצא. [א.ה. יעו' בפור"י [לט]. דנקט דגם לרבי דוסא בהזכרות ר"ה לא עשו תנאי דלא לית לזולתי ביה, ובהרחב דבר [ויקרא כ"ד כ"ג] כ' ע"ד ר' דוסא 'ולא אמר ר"ה, והוא משום דס"ל דר"ה קדושה אחת היא משום ספק, משא"כ ר"ח, אמנם הגאון יעקב [מ]. נקט דהתנה גם על הזכרת יום הזכרון הזה].

ובהאי ענינא ק' מה היו עושים בתפלת מוסף ששם א"א להתננות, שהרי אם היום חול אין תפלת מוסף כלל. [א.ה. יעו' בפ"י ר"ח [מ]. דנקט דהספק היה אם להזכיר מוסף של ר"ח יחד עם מוסף של ר"ה, ויעו' בירו' סנהדרין פ"ה ה"ג דאיתא 'וא"ר יסא כגון אנא דמון יומיו לא צלית מוספא מן דלא ידע אימת ירחא', ובשי"ק כ' דבזמן שמקדשין ע"פ חשבון שום אדם לא יתפלל עד שידע החשבון, ויעו' דבזמן שמקדשין ע"פ הראי' ודר סמוך למקום הועד ויכולין לידע הבירור לא יתפלל עד שידע].

טעם שאין תוקעים בערב ראש השנה

ב. בפ"י הגר"א על יונה פ"ג פ"ג כ' 'ואפשר דלכך מפסיקין לתקוע ער"ה דבשליש יום כיון דדש דש נעשה טבע כמ"ש אצל טיטוס, וכוונתו להגמ' בגיטין נ"ו ב' גבי היתוש שניקר במוחו של טיטוס ונשתתק מקול הנפת, וא"י בגמ' עד תלתין יומין עבד הכי מכאן ואילך כיון דדש דש, והיינו שהורגל בזה, וה"נ הואיל ותוקעים כ"ט יום בחודש אלול ושוב בר"ה הרי שלשים יום ואין בזה התעוררות דכיון דדש דש, אבל צ"ע שהרי בשבתות שבתוך חודש אלול אין תוקעין ואין כאן שלשים יום, והשיב ע"ז כבוד רבנו הגר"ח קניבסקי זללה"ה 'ע' במ"ב קי"ד סקל"ז בשם הגר"א, 'ע"ש לענין מי שספק אם שכח שאלת הגשמים שאחר ל' יום בחזקת שלא שכח והרי בשבתות אין שואל הגשמים, וכ' 'ומדברי הגר"א ועוד כמה אחרונים משמע דהעיקר תלוי רק בל' יום בין להקל בין להחמיר'.

זכרון אחד עולה לכאן ולכאן

ג. בעירובין מ' עמ' א' 'מהו להזכיר של ראש חדש בראש השנה, כיון דחלוקין במוספין אמרינן, או דילמא זכרון אחד עולה לכאן ולכאן'. ופרש"י 'זכרון אחד, את יום הזכרון הזה דרחמנא קרייה זכרון, דכתיב זכרון תרועה, [ובראש חדש נמי כתיב והיו לכם לזכרון]'. וכן בתו' כ' 'זכרון אחד עולה - דבראש השנה כתיב זכרון תרועה ובראש חדש כתיב בפרשת בהעלותך גבי חצוצרות והיו לכם לזכרון'. וברש"י בעמ' ב' כ' 'ולאו משום דזכרון דראש השנה עולה לו, דמשמע דכיון דראש השנה הוא היינו ראש חדש'.

וברש"ש כ' שד"ר ש"י משום שכל ר"ה הוא גם ר"ח, וע"כ זכרון עולה לכאן ולכאן, ומה שנדפס בד' רש"י משום דכתיב זכרון בראש חודש הוא מד' התו' ואינה ד' רש"י.

והנה לד' תו' דמשום דכתיב בר"ח ג"כ זכרון, יש לדון ד' דברים, חדא איך הדין אם אמר את יום ראש השנה הזה, שהרי כיון שלא הזכיר זכרון לכא' לא מהני, אבל לד' רש"י בעמ' ב' 'כיון שכל ר"ה הוא ר"ח חשיב זכרון אחד עולה לכאן ולכאן'.

ד. ועוד יש לעי' הואיל ור"ח איקרי ג"כ זכרון איך הדין אם בשאר ראשי חדשים אמר את יום הזכרון הזה. [א.ה. יעו' בשו"ת התעוררות תשובה ח"א סי' ע"ג שעמד בזה].

ה. ועוד יש לעי' הנה בפסוק בפ' בהעלותך כתיב (במדבר פרק י' פסוק י') 'ובימים שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצצרת על עלתכם ועל זבחי שלמיכם והיו לכם לזכרון', ונמצא שזכרון קאי גם על יום שמחתכם ובמועדיכם, וא"כ יש לדון אם אמר בשאר רגלים את יום הזכרון הזה דמ"ש ר"ח ומ"ש יו"ט. [א.ה. בגאון יעקב מ. כ' דבמועדות אף דאיקרי מועד אך פריט בה רחמנא בשם פרטי, משא"כ ר"ה דפריט בה בשם זכרון, יעו"ש].

ו. בספרי במדבר פרשת בהעלותך פיסקא ע"ז איתא 'וביום שמחתכם אלו שבתות, ר' נתן אומר אלו תמידים, ובמועדיכם אלו שלש רגלים, ובראשי חדשיכם כמשמעו'. והשתא לת"ק דשמחתכם היינו שבת א"כ ר"ה שחל בשבת למה צריך להזכיר שבת כמבואר בגמ' נימא גם על שבת זכרון אחד עולה לכאן ולכאן. [א.ה. יעו' בשפ"א דהק' כן, ובפרישה תקפ"ב י"א כ' מ"מ מנוחת שבת קובע הזכרה לעצמו].

שימוש בשופר

ז. בשו"ע סי' תקפ"ח גבי ר"ה שחל בשבת, כ' הרמ"א 'ואסור לטלטלו אם לא לצורך גופו ומקומו', ובמ"ב כ' 'כגון לשאוב בו מים, וע' בשבת ל"ה ב' ששופר ראוי לגמע בו מים לתינוק, וצ"ע שבשו"ע סי' כ"א ס"א כ' 'חוטוי ציצית כל זמן שהן קבועין בציצית אסור להשתמש בהם שימוש אחר כגון לקשור בהם איזה דבר, ובמ"ב שם כ' 'דה"ה לשופר אחר ר"ה אם עומד להשתמש בו בשנה הבאה', וא"כ צ"ע איך מותר לגמע בו מים לתינוק ולשאוב בו, ואמנם על הגמ' בשבת ל"ק דשם לא איירי משופר של ר"ה, אלא משופר שהיו תוקעין בע"ש להבטיל את העם ממלאכה, ואפשר שזה לא חשיב שופר של מצוה, אבל ד' המ"ב גבי שופר של ר"ה שחל בשבת צ"ע, ודחוק להעמיד בשופר שמעולם לא תקעו בו.

אין קטיגור נעשה סניגור

ח. בס' תיבת גמא (להגאון בעל פרי מגדים) פ' אחרי כ' 'כהן גדול לפני בית נכנס בזהב אין קטיגור כו', לכא' האידנא ביה"כ שאין נוהגים ללבוש זהב בבית הכנסת ליום אפשר שרי, ומכ"ש נשים בבית הכנסת שלהן, ע' שו"ת שב יעקב ח"א ח"ד ריבה שנקברה עם נזמי זהב כתב שאין לפותחו מכמה טעמים וגם באשה לא שייך קטיגור ולא נתנו לעגל, וא"כ ה"ה ללויים, ומ"מ דלא ליתי לאינצויי, ומשום מזונותיה ביד בעלה שייך קטרוג, לכן נוהגים שאין לובשין זהב כלל ביה"כ עכ"ל, והנה מבואר שבאמת ל"ש אין קטיגור נעשה סניגור בלויים שלא היו בעגל, ומה"ט היה אפשר ללויים ללבוש דברי זהב ביה"כ ורק משום דלא ליתי לאינצויי.



והנה בר"ה כ"ו א' אי' עושין שופר של פרה משום שאין קטיגור נעשה סניגור' משום עגל הזהב, וכמו שאין כ"ג נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים, וצ"ע להמבואר בתיבת גמא שבלוים שלא עשו את העגל ל"ש בזה אין קטיגור נעשה סניגור, וס' לא ליתי לאינצוי לא מצינו בדאורייתא. (וע' צה"ל על מס' ראש השנה סימן י"ד).

שיר של ר"ה

ט. ר"ה ל' ע"ב 'תמיד של ר"ה שחרית קרב כהלכתו, מוסף מהו אומר הרנינו לאלקים עוזנו' ופירש"י שבתמיד של שחר היה שיר של חול. והנה במעשה רב הל' ימים נוראים ס' ר"ח 'שיר של יום לר"ה ב' ימים פ"א הרנינו ואומרים אותו בבקר אחר שיר הכבוד, צ"ע שבגמ' מבואר שבתמיד של שחר בר"ה היה שיר חול, וא"כ למה אומרים בשחרית שיר של ר"ה. [א.ה. יעו"ב בטו"א דבר"ה שינו את השיר כדי להזכיר זכות מתן תורה דכ' קול ה' יחיל מדבר, ואולי ה"נ להגר"א בתמיד של שחר].

י. עוד יש להעיר בענין שיר של ר"ה, דהנה במעשה רב ס' קנ"ח כ' "בענין שיר של יום כלל זה נקוט בידך א"א שני מזמורים ביום אחד, ושל ר"ח דוחה את כלם אפי' של שבת ושיר של שבת דוחה של יו"ט וחול"מ וחנוכה, ומקור ד"ז בסוכה שברך נ"ה א' מבואר ששיר של שבת דוחה שיר של מועד, ובדרך נ"ד ב' מבואר ששיר של ר"ח דוחה שיר של שבת כדי לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, ולפ"ז הדין נותן ששיר של ר"ה דוחה שיר של שבת משום שגם בזה שייכא הס' לידע שהוקבע ר"ח בזמנו, וכ"כ במנ"ח מצוה ש"ב אות ד', ועפ"ז צ"ע הל' במעשה רב שם ושיר של שבת דוחה של יו"ט כו', כיון שלכא' שיר של ר"ה אינו דוחה.

הערה בתפלת שחרית של ר"ה

יא. בתפלת שחרית ליום א' של ר"ה 'ראתי בפצותי שיח להשחיל' וכ' 'וצרי הבינני מורשה להנחיל', ופ' המפרשים מורשה היינו תורה, וצ"ב שהוא תפילה לש"ש שתפילתו תתקבל ומה ענין תפילה על תורה כאן. (וע' צה"ל על ר"ה ס' לו), [א.ה. במחזור שיח שפתותינו כ' הגרח"ק ז"ל כי תלמוד תורה כנגד כולם].

זכרונות

יב. בברכת זכרונות 'ובדברי קדשך כתוב לאמר זכר עשה לנפלאותיו חנון ורחום ד', ונאמר טרף נתן ליראיו יזכר לעולם בריתו', ופרש"י בתהילים קי"א ד' 'זכר עשה קבע לישראל שבתות ומועדים ומצות שנאמרו בהם וזכרת כי היית במצרים לפי שהוא חנון ורחום על בניו וחפץ להצדיקם', וצ"ע שהרי כל פסוקי זכרונות הם על מה שהקב"ה זוכר, ואילו פסוק זה הוא שישראל זוכרים, וע' בס' שפתי חיים וע' בגיליון צה"ל ר"ה תש"פ. [א.ה. יעו"ב רמב"ן האזינו פל"ב פכ"ו 'והנה אם ישוב ויאבד זכרם, ישכחו העמים את אותותיו ואת מעשיו ולא יסופר עוד בהם', ולפ"ז בעי' שיתקיימו ישראל בשביל זה].

זכרון של נח

יג. בברכת זכרונות 'וגם את נח באהבה וזכרת', יש לברר היכן נזכר שהיה אהבה של הקב"ה לנח.

במה שא"א לומר צ' פעמים המלך הקדוש

יד. במ"ב ס' תקפ"ב ס"ק ג' גבי נסתפק אם אמר המלך הקדוש שחזור דחזקה שהוא רגיל שלא להזכיר, וכ' במ"ב 'והכא לא מהני שיאמר צ' פעמים כמו בסי' קי"ד ס"ח דהכא אינו ראוי לומר ברוך אתה ד' דהוי ברכה לבטלה, ואם יאמר בלא שם א"כ בתפלה שאומר בשם יחזור ללימודו לומר ברוך אתה ד' הקל הקדוש, הלכך לית ליה תקנתא, ובשעה צ"ס ס"ק ג' כ' 'וה"ה כשיאמר ברוך אתה השם ג"כ לא מהני כיון דבברכה צריך לומר שם ד' כדבעי והורגל בזה א"כ יחזור ללימודו'.

בשו"ע תפ"ד כ' 'ואי לא ידעי יקרא במלה במלה', וכ' במ"ב ס"ק ח' 'והם יענו אחריו, דכל שקורא מלה במלה והאחר עונה עמו לא הוי ברכה לבטלה, אע"פ שיצא מכבר דהרי הוא רק מלמדו לברך'.

ויש לדון במי שיודע שילך למקום שאין שם מחזור ורוצה להתלמד התפלה בע"פ אם מותר לו לומר ש"ש כדי להתרגל לומר הברכות בע"פ, וכמו כן מצוי שנערים שעולים למפטיר בבר מצוה טועים ואומרים ברוך אתה השם ואין אומרים את שם ד' משום שנתרגלו לומר כן, וא"כ יש לדון שיהא מותר להם להתרגל לברך בשם ד' כדי שלא יטעו, ומ"ש ללמד אחר מלהרגיל עצמו. וא"כ ק' למה לא יוכל לומר צ' פעמים המלך הקדוש כדי ומ"ש ממה שהמותר לומר ש"ש כדי ללמד. [כ' רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב ע"ז 'לא נהוג'].

בד' הסוברים שמצוה להתענות בר"ה

טו. הרא"ש בסוף ר"ה הביא שי"א שמצוה להתענות בר"ה, ובעירובין דף מ' ע"ב אי' 'וכשהוא אומר וגם - לרבות עצרת וראש השנה ויום הכפורים, מאי לאו לזמן כו' התייחס עצרת וראש השנה, יום הכפורים היכי עביד', והיינו שהק' בגמ' איך מברך שהחיינו ביו"כ, הרי אין יכול לשנות כוס, אבל בראש השנה ניחא לגמ' שיברך על כוס, ולכא' ק' להשי' שמצוה להתענות בראש השנה, ולהמבואר במג"א ומ"ב שבלילה אין מתענים אלא דינו ככל יו"ט ניחא שיכול לברך על הכוס, [א.ה. יעו"ב במטה אפרים תקצ"ז באלף למטה סק"ח דמשום תשובה מותר להתענות גם בלילה].

ד' קושיות בענין צום גדליה

א. בט"ז ס' תקמ"ט כ' 'הב' הביא דברי ר"י וז"ל ג' בתשרי שבו נהרג גדליה אמרו בר"ה נהרג ונדחה תעניתו ליום חול עכ"ל, וע"ש נפ"מ לדינא דחשיב צום נדחה, וביד אפרים הוכיח מגמ' ר"ה שנהרג בג' תשרי, וק' עוד מנדרים י"ב א' 'כיום שנהרג בו גדלי' בן אחיקם', ומשמע שבאותו יום שמתענים נהרג ולא בא' תשרי.

ב. הרא"ש בסוף ר"ה הביא שי"א שמצוה להתענות בר"ה, וגם בב"י ס' תקצ"ז הביא כמה ראשונים שס"ל כן, אלא שמסיק להלכה שאין להתענות, והשתא איך אפ"ל שגדלי' נהרג בר"ה ורק נדחה התענית לאחר ר"ה, שהרי בר"ה עצמו אפשר להתענות.

ג. ברמב"ן בתורת האדם מבואר שכל התעניות נתקנו מעיקרא כמו ת"ב לענין ה' עיניי וז' עיניי וז' עיניי לילה ויום, אלא שבר"ה י"ח מבואר שבזמן שיש שמד חייבים להתענות ובזמן שיש שלום הם לששון ולשמחה, ובזמן שאין שמד ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים, ע"כ בזמן הזה מתענים רק ביום, הואיל ומעיקרא היתה התקנה להתענות לילה ויום כמבואר ברמב"ן, א"כ צ"ע שע"י התקנה להתענות צום גדלי' לא יוכלו לעשות הברלה של מוצאי יו"ט.

ומצינו להגרע"א לאור"ח ס' רצ"ט סעיף ו', שהביא מס' לשון חכמים שכ"ז בהבדלת מוצ"ש אבל בהבדלת יו"ט ל"ש ד"ז, והגרע"א כ' דמ"מ כל אותו יום אפשר להבדיל שכל יום זה חשיב מוצאי יו"ט, וע' שערי תשובה ס' תצ"א שהביא בזה מחלוקת אם יש תשלומין להבדלת יו"ט, וא"כ ק' שבזמן שהיו מתענים צום גדליה לילה ויום איך היו מבדילים.

ד. בשבועות כ' ע"ב 'כיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם איצטריך ליה, סד"א כיון דכי לא נדר נמי אסור כי נדר נמי לא הויא עליה איסור והאי לאו מיתפס בנדר הוא קמ"ל', ויש להעיר שבר"ה י"ח ב' אי' 'בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענין רצו אין מתענין', ולפ"ז צ"ל שבריייתא זו נאמרה בזמן גזרת המלכות דאל"כ הרי תלי' אם רצו או לא, וא"כ אין זה חידוש שאם נדר ע"ז שתועיל בו התפסה. וע' צה"ל על ראש השנה ס' ט'. [א.ה. יעו"ב ברד"ק ירמיה מ"א א' דכ' דנהרג בר"ה וקבעוהו במוצאי ר"נ מפני שהוא יו"ט, מ' דל"ה בגדר נדחה].

משרתת חתונה למגבות זמרית - תשס"ג

למען חתונתך קיים חגולין נשאת עתה עד יומיך

מרבצעות עמדות פדים עיש צבא הלי

לקבלת חגולין כחול, ולעלות הקדחת ותרומות, שיעורין וספי צבא הלי, ניתן לנסות את העורך הרב בן ציון קטלון
0722477505 | תלפון: 0722477505 | קהילות: 0722477505 | תלפון: 0722477505
לקבלת חגולין חולין, שיעורין וספי צבא הלי, ניתן לנסות את העורך הרב בן ציון קטלון

הלכות ראש השנה, ודיני פרוזבול

תוכן עניינים – ראש השנה

סליחות | תענית ערב ראש השנה | אמירת תחנון | תקיעת שופר בער"ה | טבילה בער"ה | התרת נדרים בערב ראש השנה | הדלקת נרות | לבישת בגדי יו"ט בראש השנה | דינים ומנהגים בסעודות ראש השנה | אכילת הסימנים | 'יעלה ויבוא' | אכילה לפני תקיעת שופר | דינים ומנהגים בתפילות ראש השנה | דיני תקיעת שופר | דיני הכנה מיו"ט ראשון של ר"ה ליו"ט שני | הדלקת נרות ביום ב' של ראש השנה | סדר תקיעת שופר לבעלי תוקעים ודיני נתקל

סליחות

א. זמני אמירת הסליחות [לפי סדר העדיפות]:

1. אשמורה שלישית של הלילה קודם עלות השחר.
2. מחצות הלילה ואילך.
3. אחרי עלות השחר ועד הנץ.
4. אחר הנץ החמה ועד חצות היום.
5. בשעת הדחק מחצות היום ועד השקיעה.

משקיעת החמה ועד חצות הלילה אין לומר סליחות.

ב. איש או אישה המתפללים ביחידות יכולים לומר את כל הסליחות, מלבד מה שאומרים בארמית כגון "מחי ומסי" "מרן די בשמיא" וכד', וכן לא יאמרו י"ג מידות, אא"כ יאמרו כקורא בתורה בניגון ובטעמים. כמו כן יאמרו תחנון מבלי נפילת אפיים.

ג. לפני אמירת הסליחות בבוקר יש לברך ברכות התורה, וכן ברכת 'אשר יצר' כיון שצריך להסמיק הברכה לעשיית צרכיו כשמכין עצמו לתפילה בבוקר, וכן ברכת 'אלוקי נשמה' הסמוכה לברכת 'אשר יצר'. לגבי ברכת 'על נטילת ידיים' - תלוי, אם יצטרך לעשות צרכיו לאחר הסליחות - יאמרנה לאחר הסליחות. ואם לא יצטרך לנקביו לאחר הסליחות יאמר הברכה לפני הסליחות.

ד. הפסוקים המודפסים בין סליחה לסליחה הם עיקר הסליחות (כדאיתא במחצה"ש סי' סח עפ"י המג"א) ועליהם מבוססת הסליחה הבאה אחריהם, ולכן יש לומר את הפסוקים ולא לדלגם.

ה. את הוידי שבסדר הסליחות - יש אומרים שלושה פעמים (כמודפס), אבל המנהג הנפוץ הוא כמנהג הגר"א לאומרו פעם אחת.

ו. יש לעמוד כשאומרים 'א-ל ארך אפים וכו'', 'א-ל מלך יושב וכו'', י"ג מידות ווידוי. בשאר הסליחות טוב לעמוד אך אין חובה.

ז. 'מחי ומסי' הנאמרים בארמית בסליחות - אף שהציבור כבר סיים את אמירתם, כיוון שהציבור עדיין קיים - מותר לאומרם, בשונה מי"ג מידות שהוא דבר שבקדושה וצריך שיאמרו עשרה יחד. אמנם יחיד המתפלל בביתו לא יאמר 'מחי ומסי' כלל, וכדלעיל.

ערב ראש השנה

תענית ערב ראש השנה

א. נהגו להתענות בערב ראש השנה, ואין להשלים ולהתענות עד הלילה, ויש מנהגים שונים עד מתי מתענים.

בני ספרד נהגו להתענות כל היום, ומבני אשכנז יש הנוהגים להתענות עד פלג המנחה, ועליהם להתפלל מנחה קודם אכילתם, ולומר 'עננו', וידלגו את המילים 'ביום צום תעניתנו'. יש הנוהגים להתענות רק עד זמן מנחה גדולה, ועליהם להתפלל מנחה ולומר 'עננו' כנ"ל ואח"כ יאכלו. ויש שאין מקפידים להתפלל מנחה קודם האכילה, ואין ממתינים עד זמן מנחה גדולה, אלא ממתינים רק עד חצות ואוכלים.

ב. תענית זו אין צריך לקבל במנחה שלפניו, ומי שקיבל בסתמא, צריך לצום עד צאת הכוכבים. ולכן מי שחושש שכיון שבזמנו שלא כולם נוהגים לצום צריך קבלה בתפילה, עליו לומר בפירוש עד מתי מקבל את התענית.

ג. בתענית זו מותר לשטוף את הפה, אך יש להקפיד שלא לבלוע מים.

ד. אם הזדמנה לפניו סעודת מצוה [דהיינו סעודת ברית או פדיון הבן ויש מקילין אף בסעודת סיום מסכת], רבים סוברים שבאופן זה אין צמים.

ה. בסעודת סיום מסכת, אם שמע את הסיום אך לא אכל בסעודת הסיום, נראה להקל שנפטר מהצום.

ו. אם לא שמע את סיום המסכת ובא באמצע סעודת הסיום, נראה להקל שמותר לו לאכול.

ז. מי שלא השתתף בסעודת המצוה אלא שלחו לביתו מסעודת מצוה, אינו יכול לאכול.

ח. מי שהצום קשה לו אינו צריך לצום, ולכן נשים מקילות בזה.

אמירת תחנון

ט. אף שאין אומרים תחנון בתפילת שחרית בערב ראש השנה, אך התחנון שלאחר הסליחות אומרים, ואף אם אומרים את הסליחות בבוקר.

תקיעת שופר בער"ה

י. אין תוקעין בשופר בערב ראש השנה, אף לא לאחר תפילת שחרית. אמנם מותר לתקוע כדי להתלמד בחדר סגור.

טבילה בער"ה

יא. נוהגים לטבול בערב ראש השנה מחצות היום ואילך, ועכ"פ לא מוקדם משעה קודם חצות.

התרת נדרים

יב. נוהגים להתיר נדרים בערב ראש השנה.

יג. נוסח התרת נדרים שעושים בערב ראש השנה מועיל רק לנדרים ששכחם, אך לעניין נדרים שזכרים - אם הם נדרים שאפשר להתיר אותם, עושים זאת בפני שלשה ש"גמירי וסבירי ויודעים לפתוח פתח" (לשון השו"ע יו"ד סי' רכח ס"א), על ידי שעושים מהחרטה פתח, דהיינו שיאמר תחילה שהוא מתחרט על הנדר שנדר, ואז עושים "פתח" שביאורו שאילו היה יודע שיתחרט על הנדר, לא היה נודר.

יד. לא כל נדר ניתן להתיר, ולכן כשמתירים נדר שזכרים, חובה לפרט לפחות לאחד מהמתירים את הנדר.

טו. יש מקפידים שיהיו דווקא שלושה מתירים ולא ארבעה, בכדי שלא יהיה 'בית דין שקול', כלומר בית דין שאין רוב להכרעה. מנהג בני ספרד לעשות התרת נדרים בפני עשרה אנשים, ובמעמד זה אף מתירים קללות.

טז. שלושת המתירים יכולים להיות קרובים זה לזה, וכן יכולים להיות קרובים לזה שמתירים לו [וכגון אביו ושני אחיו של הנודר יכולים להתיר לו את נדרו אם הם ראויים לכך כנ"ל סעיף יג], אמנם בעל אינו יכול להצטרף לשלושה כדי להתיר נדרי אשתו.

יז. המבקש התרת הנדר צריך לעמוד בפני שלושת המתירים והמתירים יושבים, אך דין זה אינו לעיכובא.

יח. הנודר אינו יכול לעשות שליח להתיר נדריו, ולכן מסתבר שהתרה דרך הטלפון - אף ששלושה נמצאים יחד ושומעים - אינה מועילה [אכן למנהגי מצוה אפשר לסמוך על התרה דרך הטלפון]. אמנם בעל יכול להיעשות שליח להתיר נדרי אשתו כדלהלן.

יט. **אשה שאינה זוכרת שנדרה נדרים גמורים אינה חייבת להתיר נדריה**, ולעניין מנהגי מצוה וכו' מועילה מסירת המודעה שאומרים אחרי הנוסח של התרת נדרים [ועל הנשים להקפיד לאומרה ויש לעוררן על כך, ומועילה האמירה אף בינה לבין עצמה] וכן יכולות לסמוך על אמירת 'כל נדרי', אך אם רוצה בכך - יכולה להתיר לפני שלושה כאיש, אך אינה יכולה לעשות שליח לכך מלבד בעל שיכול להעשות שליח להתיר נדרי אשתו [אבל לא נדרי בנותיו].

כ. **אופן התרת נדרים לאשה שמינתה את בעלה שליח:** אין לקרוא לשלושה אנשים במיוחד בשביל

להתיר נדרי אשה, אלא כשאוסף שלשה להתיר נדרי עצמו יתיר גם עבור אשתו, ולא יאמר הנוסח פעמיים אלא יכלול את אשתו בהתרה שלו, **וקודם שאומר את נוסח ההתרה או לפני שהם עונים 'הכל מותרים וכו' - יאמר להם שמבקש התרה גם עבור אשתו, והמתירים יענו בלשון רבים: 'מותרים לכם' וכו'.**

כא. מי שאין לו חתימת זקן אינו יכול להתיר נדר, ואם מלאו לו י"ח שנה יכול להתיר. אך דין זה הוא רק בנדרים גמורים, אבל בהתרת נדרים שעושים בערב ראש השנה, שאינו מועיל לנדרים גמורים, אפשר להקל בזה. **ולכן בישיבה לצעירים אפשר לעשות התרת נדרים אף שלושה בחורים אע"פ שאין להם חתימת זקן.**

כב. **מסירת מודעה שאומרים אחרי הנוסח של התרת הנדרים**, "הריני מוסר מודעה לפניכם" וכו', אין צורך לאומרו בפני שלשת המתירים, **אלא אף בינו לבין עצמו מועיל**, [אך יש מעלה לאומרו בפני שלשה - עי' בחידושי הריטב"א נדרים דף כג, ובב"ח וגר"ז סי' תריט], ולכן **נכון להקפיד שאף הנשים יאמרו זאת בבית בינו לבין עצמן**, ואם אומרות "כל נדרי" קודם יוהכ"פ, ומבינות שזו מסירת מודעה - הרי זה מועיל.

כג. על מנהגי מצוה וכדו' שנהג שלוש פעמים ולא התנה שיהיה בלי נדר, אפשר לסמוך על מסירת המודעה שמסר קודם שנהג שלוש פעמים ואין צריך התרה.

נוסח מקוצר להתרת נדרים בערב ר"ה

מתחרט אני על כל הנדרים ושבועות וכן כל מנהג טוב שנהגתי ולא אמרתי שיהא בלי נדר ואם הייתי יודע שאתחרט לא הייתי נודר או נשבע ומנהג טוב הייתי מתנה בלי נדר ואבקש שתתירו לי את כולם.

כד. ואומרים לו הדיינים מותר לך ג"פ, ואח"כ יאמר את נוסח מסירת המודעה.

הדלקת נרות

כה. מצוה להדליק נרות יו"ט. יש הנוהגים להדליקם בערב יו"ט ויש הנוהגים להדליק ביו"ט סמוך לסעודת החג, **ומי שאין מנהג בידו יש להדליק בערב יו"ט.**

כו. ישנן נשים הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, ויש הנוהגות ששומעות או אומרות 'שהחיינו' בעת הקידוש. **ומי שאין מנהג בידה תשמע או תברך 'שהחיינו' בשעת הקידוש.**

הנוהגות לברך 'שהחיינו' בזמן הדלקת הנרות, אם הן מקדשות בעצמן, אינן אומרות 'שהחיינו' בקידוש, אולם אם הן שומעות קידוש מהבעל או מאחרים, אם אינן שותות מהכוס יענו אמן על ברכת 'שהחיינו', ואם שותות - יש להסתפק אם יכולות לענות אמן אחר ברכת 'שהחיינו' ולשתות מהכוס, ויסוד הספק האם כיון שכבר יצאו ידי חובת 'שהחיינו' נמצא שעניית אמן נחשבת

הפסק בקידוש, ואז תצטרך לברך על שתיית הכוס כדי המפסיק בין ברכת המקדש לשתייה, או דלמא שאין עניית אמן נחשבת הפסק. **ולמעשה נראה שיענו אמן.**

לבישת בגדי יו"ט בראש השנה

כז. המנהג הנפוץ לא ללבוש בגדי יו"ט (פראק) בראש השנה, ויש שנוהגים ללבוש (עיין שערי תשובה תקפא ומשנ"ב ס"ק כה).

דינים ומנהגים בסעודות ראש השנה

כח. רבים נוהגים לטבול צד אחד של החלה בדבש וצד שני במלח, ויש שאין מטבילים במלח אלא מביאים מלח על השולחן.

כט. אין לאכול מאכלים חמוצים בראש השנה [כגון חמוציות, מלפפון חמוץ, מאכלים שמעורב בהם חומץ או מיץ לימון שטעמו ניכר], אבל מותר לאכול דברים חריפים.

ל. אין לאכול אגוזים בראש השנה. ויש מקילים כשהאגוזים מעורבים באופן שאינו ניכר, כגון שנטחנו. [בכלל שאר אגוזים גם מינים אלו: פקאן, פיסטוק, צנובר (שקד וגרעיני חמניה). ערמונים אינם אגוזים].

לא. אין לאכול מאכלים מרים בראש השנה.

לב. יש אומרים שאין לאכול ענבים בראש השנה.

לג. **אף שיש חובת שמחה בראש השנה** (עי' רא"ש סוף ר"ה ואו"ח סי' תקצז), **אינו כדין שמחה כשאר החגים** שיש לשמח את אשתו ובניו בקניית בגדים חדשים וקליות ואגוזים. אף שאין חובה לאכול בשר ולשתות יין, טוב לעשות כן (עיין רש"י ע"ז הע"ב ומג"א סי' תקצז).

הסימנים

לד. אכילת הסימנים בראש השנה נהוגה **בלילה הראשון**, ויש נוהגים לאכול **אף בלילה השני**, ויש הנוהגים לאכול את הסימנים גם **בסעודת היום**.

לה. יש לבדוק את מאכלי הסימנים מתולעים לפני הכנתם.

לו. זיהוי הסימנים ובדיקתם

לסימו סילקא נוהגים לאכול -

• **סלק אדום** - שהוא בדרך כלל בחזקת נקי, כדאי בכל אופן לבדוק שאין חורים בסלק ולפרוס לפרוסות ולראות שאין בהן מחילות

• ויש הנוהגים לאכול **עלי סלקא** (מונגולד) - יש לאכול עלים מגידול בכשרות מהודרת בלבד. לפני השימוש - להפריד את העלים, להשרות במי ניקוי 5 דקות ולשטוף. אין להשתמש בעלים מגידול רגיל כיון שהם נגועים מאד בחרקים.

לסימו כרתי - נוהגים לאכול לוף. - יש להשתמש בלוף מגידול מהודר בלבד. יש להפריד את העלים, ולשטוף

היטב בזרם מים. אין להשתמש בעלים מגידול רגיל כיון שהם נגועים מאד בחרקים.

לסימו רוביא - נוהגים לאכול לוביא -

• **ירק הנמכר קפוא** - נקי בדרך כלל.

• **רוביא טריה** - יש לשטוף את התרמילים בזרם מים חזק. כל מקום שנמצא בו נקב יש לפתוח את התרמילים ולבדוק שאין בו נגיעות.

• **רוביא יבשה** - יש להרתיח. אחר כך להמתין שלוש שעות. ולבסוף לבדוק אם יש כתמים כהים שהם סימן לחרקים.

שאר הסימנים -

תמרים - תמר לח בחזקת נקי. תמר יבש - יש לחצות את התמר לשנים ולבודקו היטב מול האור. אם נמצאה נגיעות - אין לאוכלו.

קרא - שהיא דלעת או מין הדומה לה, רימון, תפוח - כל אלו בחזקת נקיים. יש לשטוף את הקליפה החיצונית לפני האכילה, ובשעת פתיחת הפרי לראות שהוא טרי ונקי.

האוכלים ראש דג - יש לקנות ראשים של דגי בריכה בהכשר מהודר שהם בחזקת נקיים. בראשים של דגי ים ובריכות באיכות ירודה יש נגיעות רבה של תולעים וטפילים. בראש דג סלמון עלול להיות זימים חומים, ויש להסירם.

דבש איכותי בכשרות טובה הינו בחזקת נקי ומסונן.

לז. מי שחושש מכשרות הסימנים, יכול לומר את תפילת ה"יהי רצון" בראיה בלבד.

לח. באכילת הסימנים מברכים תחילה ברכת בורא פרי העץ על התמר שהוא קודם לרימון ולשאר הפירות, ולאחר מכן אוכלים את הסימנים המבוארים בגמ' בכריתות ו' ע"א ובשו"ע סי' תקפג'. **ומן הדין אין סדר לאכילת הסימנים** [לאחר ברכת התמר], ובגמ' ובשו"ע הנ"ל לא הוזכר סדר מסוים באכילתם, ובכה"ח (שם ס"ק כה) כתב להקדים לאכול התמר כדי לברך עליו 'העץ', ואח"כ לאכול מאכל שברכתו 'אדמה', ואח"כ לאכול הסימנים בסדר הזה: סלקא, כרתי, תמר, קרא, רוביא, רימון, ראש כבש, תפוח בדבש.

לט. את הסימנים אוכלים בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא, ויש שאוכלים אותם לאחר הקידוש, ועדיף לאוכלם בתוך הסעודה.

מ. האוכלים את הסימנים בתוך הסעודה לאחר ברכת המוציא, **יש מן הסימנים שברכתם האדמה שיש ספק אם מברכים עליהם בתוך הסעודה**, ולכן עדיף לפטור אותם בברכה על מין שודאי צריך לברך עליו בתוך הסעודה כגון בננה וכדו'.

מא. אם אוכל פרי לראשונה [כגון שטרם אכל רימון השנה], יברך עליו 'שהחיינו'.

אדם [כלל נז דין י] והקיצור שולחן ערוך [כלל נה] שיש לכסות את המזונות, ויש מקילין בזה.

נד. בדין ברכה על שאר משקין למי ששמע ברכת הגפן בקידוש או שקידש בעצמו, הדין חלוק בין קידוש על יין לבין קידוש על מיץ ענבים, וכמו שיתבאר. כשהקידוש על יין: ישנם ג' חילוקי דינים.

[א]. **דין המקדש ששתה רביעית:** אינו צריך לברך על שאר המשקין ששותה לאחר מכן שברכת הגפן על היין בקידוש פוטרת את שאר המשקין כיון שגם שתה רביעית (שו"ע סי' קעד).

[ב]. **דין השומעים שיצאו ידי חובה בקידוש ושתו מעט אך לא שתו רביעית:** בביאור הלכה (שם) הסתפק בכך ושורש הספק הוא האם שתיית יין פחות מרביעית פוטרת שאר משקין. ומשום כן לכתחילה ראוי לפטור את המשקה בברכת שהכל על מין מאכל שברכתו שהכל, או שיצא ידי חובה מאדם אחר שלא טעם מהיין כלל. ואם אין מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל שברכתו שהכל לפטור את שאר המשקין יכול לשתות בלא ברכה.

[ג]. **דין השומעים שלא שתו כלל:** חייבים לברך על המשקין ששותים אחר כך שמאחר ולא שתו מהיין כלל אין ברכת הגפן ששמעו בקידוש פוטרת את שאר המשקין.

ולפי זה יש לעיין כשיודע שאין מי שיוציאנו וגם אין לו במה לפטור את המשקין שרוצה לשתות אחר כך, האם כיון שמצוה מן המובחר לטעום מהכוס (פסחים קו בתוס' ובאו"ח סי' רעא ס' יד) יטעם למרות שנכנס לספק ברכות להקל, או שעדיף שלא יטעם כלל כדי שלא יכנס לספק ברכות להקל.

כשהקידוש על מיץ ענבים:

הדין שזה בין מי ששתה רביעית לבין מי ששתה רק מעט, שאף המקדש ששתה רביעית ראוי לו לכתחילה שיפטור את המשקין על ידי מאכל או שימצא אחר שיוציאנו, כיון שישנו ספק בהלכה אם מיץ ענבים חשוב כמו יין לגבי הדין של יין פוטר את המשקין.

ואם אין לו מי שיוציאנו וגם אין לו מאכל לפטור, יכולים לשתות שאר המשקין בלא ברכה בין מי ששתה רביעית ובין ששתה רק מעט מאחר וספק ברכות להקל.

ואולם מי שלא שתה כלל מהמיץ ענבים פשוט שצריך לברך על משקין אחרים וכמו שהתבאר לעיל.

נה. יש מקפידים **לאחר שחוזרים לביתם** לאחר תפילת מוסף, **לקדש פעם נוספת**, כי יש אומרים שלפני מוסף לא חל חובת קידוש.

דינים ומנהגים בתפילות ראש השנה

נו. לכתחילה יש לעמוד בכל חזרת הש"ץ. מי שקשה לו יכול לשבת [ובפרט אם לא שמע את תחילת חזרת הש"ץ]. **מי שיכול לעמוד רק חלק מהזמן, סדר**

מב. שכח יעלה ויבא בברכת המזון: ביום - אינו חוזר כיון שיש שסוברים שמותר לצום בר"ה, **ובליל ר"ה -** אף שלכו"ע אסור לצום ולכן רבים סוברים שאם שכח יעלה ויבא בלילה חוזר, למעשה נראה שאם אין אחר שיוציאנו לא יחזור.

מג. מי ששכח יעלה ויבא בברכת המזון ואוחז עדיין לפני ברכת הטוב והמטיב, יאמר: "בא"י אמ"ה שנתן ימים טובים לעמו ישראל את יום הזיכרון הזה, בא"י מקדש ישראל ויום הזיכרון".

מד. אף הסוברים שהשוכח בליל ר"ה צריך לחזור [ראה סע' מב], אשה ששכחה יעלה ויבא בברכת המזון - אינה צריכה לחזור.

אכילה לפני תקיעת שופר

מה. בראש השנה מותר להאריך בתפילה עד אחרי חצות ואין איסור להתענות בראש השנה עד קצת אחרי חצות.

מו. אסור לאכול אכילת קבע לפני תקיעת שופר, אבל טעימה [לחלשים] מותרת.

מז. שיעור האכילה האסורה קודם התקיעות הוא כביצה פת, או כביצה מזונות מפת הבאה בכיסנין, או שתיית יין או כל משקה המשכר בשיעור כביצה.

מח. גדרה של טעימה היא אכילת פירות אפילו הרבה, וכן אכילת חטיפים למיניהם ואפילו הרבה [אך לא מיני מזונות] וכן שתיית שאר משקים מותרת אפילו הרבה.

מט. יקדש לפני האכילה, **ואם מקדש על יין - ישתה ממנו רק מלוא לוגמיו שהוא רוב רביעית ולא יותר**, שאין לשתות רביעית (שהיא שיעור ביצה ומחצה) בקידוש זה מפני שאסור לשתות שיעור כביצה יין או משקה המשכר לפני תקיעת שופר ותפילת מוסף [מלבד האיסור העצמי שהשותה רביעית יין בבת אחת או יותר מרביעית אפילו בשתי לגימות - אסור לו להתפלל].

נ. אמנם בדין זה של שתיית רביעית יין קודם תפילה, יש לעיין במישטעה ושתה רביעית יין לפני מוסף ולאחר מכן אכל מיני מזונות האם יכול להתפלל מוסף, ויסוד הספק שהרי בתוך הסעודה אם שתה יותר מרביעית מותר להתפלל, ויש להסתפק האם אכילת המזונות שלאחר הקידוש נחשב כ"בתוך הסעודה" או לא.

נא. אמנם **אם מקדש על מיץ ענבים מותר לשתות רביעית שלמה** מפני שאין זה משקה המשכר.

נב. אם אחר הקידוש אוכלים מזונות, דעת הקיצור שולחן ערוך [כלל עז סע' יז] שצריך לברך על שתי עוגות [שלימות] שיהיה לחם משנה, ולהלכה לא נקטינן כן.

נג. אם בשעת הקידוש מונחים מיני מזונות לפני המקדש או הציבור ששומע את הקידוש, כתבו החיי

דיני הכנה מיו"ט ראשון של ראש השנה ליו"ט שני של ר"ה

סח. אסור להכין מיום א' של ראש השנה ליום ב', עד צאת הכוכבים של יום ב'.

סט. האיסור הכנה כולל גם מלאכות כגון בישול, אפיה, חימום, וכדו' וגם טרחה, ולכן אין להוציא אוכל מבושל או חלות מההקפאה לצורך יו"ט שני של ר"ה עד צאת הכוכבים. כמו כן אין לערוך את השולחן של הלילה השני של ראש השנה קודם צאת הכוכבים של יום השני.

ע. בשעת הדחק אם לא יספיקו לעשות את ההכנות בלילה, ובלא זה תתאחר מאד הסעודה, אזי פעולות שהם בגדר של "טרחה" מותרות (משנ"ב תרסז סק"ה), ובתנאי שיעשה זאת בעוד היום גדול, שיהיה כבר ראוי לשימוש גם ביום הראשון, אולם מלאכות כגון בישול, חימום, לצורך ליל שני אסורות.

הדלקת נרות ביום שני של ראש השנה

עא. ביום שני של ראש השנה יש להדליק את הנרות רק לאחר צאת הכוכבים - או מיד בצאת הכוכבים, או לפני הקידוש.

עב. אם נשאר פתילות, חתיכת פת, שיירי נרות, וכדו' מהנרות של יום הראשון, מעיקר הדין מותר להוציאם אפילו בידו לצורך הדלקת הנרות יום טוב. וטעם הדבר שאין בכך משום איסור מוקצה, מכיון שהדלקת הנר נחשבת לאוכל נפש, ומותר טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש. אך בזמנינו שיש את אור החשמל אינו מבורר כל כך להחשיבו כצורך אוכל נפש, ולכן לכתחילה עדיף להוציא הפתילה ע"י כפית או מזלג וכדומה. וכן ניתן להוסיף שמן ופתילה חדשה לכוסיות מבלי להוציא את הפתילה הישנה.

עג. אף אותן הנוהגות לברך 'שהחיינו' בעת הדלקת הנרות [ראה סע' כו], כיון שבקידוש ליל שני של ראש השנה נוהגים בברכת 'שהחיינו' לכוון גם על פרי חדש [כפי שיבואר להלן סעיף עה], ואם תברך 'שהחיינו' בברכת הנרות יהא הפסק גדול בין אכילת הפרי לבין ה'שהחיינו', לכן ביום השני יש שלא מברכות 'שהחיינו' בהדלקת הנרות. אך אם לובשת בגד חדש, או שמדליקה את הנרות מיד לפני הקידוש - יכולה לומר 'שהחיינו' בעת הדלקת הנרות [לאלו הנוהגות כן].

עד. אף הנוהגת להקל ולברך 'שהחיינו' בשעת הדלקת נרות ומכוונת על פרי חדש שתאכל בסעודה, יש לה על מה לסמוך, ואף שיש הפסק גדול בין ברכת 'שהחיינו' לאכילת הפרי. אמנם אם עושה כן, עליה להניח את הפרי לפנייה בשעת ההדלקה.

עה. בשעת הקידוש בליל שני של ראש השנה נוהגים להניח פרי חדש על השולחן ולכוון בברכת 'שהחיינו' גם על הפרי ולאכול לאחר שיאכל כזית מהפת [עי' מט"א סי' תר ס"ו], אמנם גם מי שאין לו פרי חדש מברך 'שהחיינו'.

העדיפות לישיבה הוא: א. לשבת רק בפיוטים הנאמרים כשהארון סגור. **ב.** גם בפיוטים הנאמרים כשהארון פתוח. **ג.** לשבת בעיקר חזרת הש"ץ.

נז. אם לוקחים נייר מחשב ל'כורעים' - צריך ומועיל יחוד לפני ראש השנה, אף שהוא רק ליום זה.

נח. בליל א' של ראש השנה מברכים אחד את השני בברכת 'לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר ולחיים טובים [ולשלום]' (רמ"א סוף סי' תקפב, חיי אדם כלל קלט ה"ה, אלף המגן על המט"א ס"ק מ).

נט. ביום א' דראש השנה לאחר התפילה, וכן בליל וביום ב' מברכים 'גמר חתימה טובה' 'גוט יו"ט' [-חג שמח].

ס. נוהגים שלא לישון בראש השנה, אך אחר חצות מותר, וכן אם יודע שלא יצליח לכוון כראוי - מוטב שישן. בשינה על סטנדר וכד' אין קפידא.

דיני תקיעת שופר

סא. צריך לשמוע את התקיעה כולה מתחילתה ועד סופה.

סב. באופן שהשומע חושב שתוקעים תקיעות של סדר מסוים ובפועל התקיעות של סדר אחר (כגון שחוזרים ותוקעים עקב טעות וכיו"ב) יש לחוש שלא יוצא יד"ח, ולכן יש לכוון לצאת הכל על דעת הבעל תוקע [והמקריא].

סג. בתקיעת שופר כיון שיש גם תקיעות מיושב וגם תקיעות מעומד נחלקו הפוסקים איזה תקיעות הם מהתורה, לכן יש לכוון לצאת ידי חובת מצוות תקיעת שופר כפי הדין, והתוקע צריך לכוון להוציא כפי הדין.

סד. נשים פטורות מתקיעת שופר מפני שהיא מצוות עשה שהזמן גרמא, אך נהגו הנשים לשמוע.

סה. כשתוקעים בשופר לנשים, אם התוקע כבר יצא ידי חובה, אזי נשים שנוהגות לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא, יברכו הן בעצמן, או שאחת תברך ותוציא את כולם.

סו. מי שלא שמע את הברכה של תקיעת שופר לפני תקיעות דמיושב, בין אם שמע את התקיעות דמיושב, בין אם לא שמע את התקיעות דמיושב, יברך לפני התקיעות דמעומד. ויש להסתפק האם אפשר לומר "היום הרת עולם" ו"ארשת שפתינו" לאחר התקיעות של מלכויות או זכרונות כיוון שעדיין לא שמע שלושים תקיעות. ויותר נראה דאפשר לומר.

סז. אסור להפסיק בדיבור מעת שהתחילו את התקיעות עד לאחר תפילת מוסף, כיון שהברכה של התקיעות היא על כל התקיעות והדיבור נחשב להפסק, אכן מי שעשה צרכיו יכול לברך ברכת "אשר יצר".

ביאור חובת עבודה התשובה בראש השנה

ברמב"ם פ"ג מתשובה ה"ד אע"פ שתקיעת השופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחוזו **בתשובה** וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יעיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם **ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה** ומחשבתו אשר לא טובה עכ"ל, והנה מצות היום דר"ה היא השופר, ולהרמב"ם שענין השופר הוא לחזור בתשובה, **נמצא שמצות היום דר"ה היא תשובה**. ויש להתפלא שהיה תשובה בלא וידוי לא מועילה כמו שפסק הרמב"ם בפ"א מתשובה ה"א, ובר"ה הרי כידוע אסור להתודות כמב' בס"י תקפד, וכן מוכח ממה שלא תיקנו וידוי בנוסח התפילה דר"ה, וא"כ איזה מין חיוב תשובה נתחייבנו בר"ה, והרי אסור לנו לקיים בו מצות תשובה כהלכתה, וא"כ מהו התשובה שחייבים אנו בר"ה.

והיה אפשר שבאמת אה"נ ואין אנו מקיימים מצות תשובה בר"ה, ורק כוונת התורה בשופר שנתעורר לחזור בתשובה לקראת יוה"כ הבעל"ט, ונמצא לפי"ז שכל תכלית השופר הוא **הכנה** ליוה"כ, שכבר מעתה נתחיל לעסוק בענין התשובה, אמנם זה דוחק לפרש שכל ענין השופר הוא הכנה ליוה"כ, ולכא' נראה שגם לו יצייר לא היה יו"כ גם היה מצות שופר, וא"כ אינו מובן מהו התשובה שנתחייבנו בר"ה.

וכוונת התורה בשופר שנתעורר לחזור בתשובה לקראת יוה"כ הבעל"ט, ונמצא לפי"ז שכל תכלית השופר הוא **הכנה** ליוה"כ, שכבר מעתה נתחיל לעסוק בענין התשובה, אמנם זה דוחק לפרש שכל ענין השופר הוא הכנה ליוה"כ, ולכא' נראה שגם לו יצייר לא היה יו"כ גם היה מצות שופר, וא"כ אינו מובן מהו התשובה שנתחייבנו בר"ה.

והיה אפשר שבאמת אה"נ ואין אנו מקיימים מצות תשובה בר"ה, ורק כוונת התורה בשופר שנתעורר לחזור בתשובה לקראת יוה"כ הבעל"ט, ונמצא לפי"ז שכל תכלית השופר הוא **הכנה** ליוה"כ, שכבר מעתה נתחיל לעסוק בענין התשובה, אמנם זה דוחק לפרש שכל ענין השופר הוא הכנה ליוה"כ, ולכא' נראה שגם לו יצייר לא היה יו"כ גם היה מצות שופר, וא"כ אינו מובן מהו התשובה שנתחייבנו בר"ה.

והנראה בזה שהנה בגמ' בקידושין מט ע"ב אמרינן ע"מ שאני צדיק אפי' הוא רשע גמור מקודשת חיישינן שמא הרהר תשובה בלבו. ובאחרונים תמחו הרי צריך וידוי בפה, ובלא וידוי לא נתכפרו עונותיו, כמו שפסק הרמב"ם בפ"א מתשובה ה"א, וא"כ איך ע"י הירהר תשובה בלבו נהיה צדיק. ועמד בזה המנח"ח מצוה שסד סוף אות ב', וכתב ליישב דבאמת צדיק ורשע אינו תלוי בכפרה דהא יש עבירות חמורות דאין מתכפר בתשובה וכי' ומ"מ כיון שמתחרט הוי צדיק, ה"נ נהי דאין לו כפרה בלב, מ"מ הוי צדיק כיון שמתחרט לפני קונו יתברך, ואינו תלוי בכפרה כלל ע"ש. הרי מבוי' בזה שיש בתשובה שני ענינים, יש את הענין הפשוט שהוא בא לכפר ולנקות את עונותיו ולזה בעינן כל סדר התשובה שהוא חרטה וידוי וקבלה לעתיד, ויש ענין של תשובה שגם אם לא עשה סדר תשובה ולא נתכפרו לו עונותיו, מ"מ כיון שרוצה לשוב והרהר תשובה בלבו ומחליט בלבו שמהיום הוא פותח דף חדש, כבר נחשב לצדיק גמור, למרות שעדיין נושא עליו את כל עונותיו. וענין שני חלקי תשובה הני"ל כבר מבוא' ברבינו יונה בשע"ת (ש"א יא) שהאיש המתיצב על דרך לא טובה תמיד ראשית תשובתו היא עזיבת חטאיו ודרכיו שזה עזיבת השרץ, ואח"כ יעבור לסדר התשובה לטהר עצמו מטומאת עונותיו, ע"י תשובה וידוי וקבלה לעתיד, שזה כטבילה במקוה ע"ש¹.

ולפי"ז נראה שזהו החילוק בין עבודת התשובה דר"ה ליו"כ, שביו"כ ענין התשובה היא כדי לכפר ולטהר עצמו מעונותיו ולכן בעינן לכל סדר התשובה וידוי. אבל בר"ה ענין התשובה אינו הכפרה, אלא הענין הוא לההפך מרשע לצדיק, ולכן בר"ה אין ענין לעשות וידוי, כיון שבר"ה אין המטרה הכפרה, וגם מי שלא עושה סדר התשובה כלל, עצם זה שבר"ה בא ומקבל עול מלכותו יתברך ומקבל על עצמו להיות עבד למלכו, ומחליט בעצמו שמהיום פותח דף חדש בחיים, שבה הרי מראה שרצונו לשוב אל ה', זהו ענין הרהר תשובה בלבו שכבר נחשב לצדיק למרות שלא נתכפרו לו מעונותיו כלום, ולכן עיקר העבודה בר"ה היא קבלת עול מלכותו וקבלת העבדות, כדאמ' בר"ה טז אמרו לפני מלכיות כדי שתמלכוני עליכם, שזהו ענין הרהר תשובה בלבו שנהפך בזה לצדיק גמור.

וזה מדויק ברמב"ם הני"ל שמשמע שתכלית השופר היא לעורר מהתרדמה וזיכרו בוראכם, ומשמע שאין העסק בכפרת עונותיו, אלא רק קודם כל לזכור מה נתפקדו בעולם, ולקבל ע"ע עבדותו יתברך שזהו ענין עזיבת החטא, ודו"ק.

ובזה מבוי' היטב מה שמקשים למה ר"ה שהוא יום דין בא קודם יו"כ, שלכא' היה צריך קודם יוה"כ לכפר על העבירות ואחרי שנקי מהעבירות אז יהיה ר"ה וידונוהו אחרי שכבר נקי. ולהני"ל הוא מבוא' היטב שסדר התשובה היא קודם כל להיות צדיק, וכמבוא' מרבינו יונה הני"ל שראשית התשובה היא עזיבת דרכיו הרעים, ורק **אחרי** שכבר עשה עצמו לצדיק, אז עובר לטפל בעבירות של העבר, אבל הדבר הראשון הוא קודם לצאת מהמצב של רשע ולההפך לצדיק, ולכן ר"ה קודם ליו"כ, שבר"ה שמקבל ע"ע עול מלכותו אז נהיה צדיק, ואח"כ ביו"כ עובר לנקות ולטהר את צוואת עונותיו². [ובקצרה ר"ה זה בעיקר בחלק של הקבלה לעתיד, ויו"כ זה ניקוי העבר].

ויתכן עוד שגם ענין הדין בר"ה, שאמרינן בגמ' בר"ה טז ע"ב ג' ספרים נפתחים צדיקים רשעים ובינונים, שאפשר שענין הצדיקים והרשעים אינו לפי העבירות שעבר, אלא לפי מציאותו אם הוא צדיק ורשע, ולכן גם כשלא עשה וידוי כלל קודם ר"ה, אם בר"ה מקבל באמת עול מלכותו ומתעורר לשוב אל ה' ולהיות עבד נאמן, הרי הוא נכתב בסיפרן של צדיקים גמורים למרות שלא נתכפרו מעונותיו כלום, ולפי"ז ל"ש להקשות כלל מה שמקשים שלכא' הדין

שוב הראוני בלשון הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג פמ"ג שכתב וז"ל ראש השנה יום אחד כי הוא יום תשובה והערה לבני אדם מתרדמתם, ולפיכך תוקעין בו בשופר כמו שביארנו במשנה תורה, וכאילו הוא הצעה ופתיחה ליום הצום כפי שהנך רואה מפורסם במסורת האומה מרציפות עשרת ימים שמראש השנה ועד יום הכיפורים עכ"ל, א"כ מפורש בדב' שענין השופר הוא הכנה ליוה"כ, אמנם עדיין הדברים שנתבארו נכונים לכשעצמם.

ובעיקר הענין שנתבאר שיש שני ענינים בתשובה א' השתנות האדם מרשע לצדיק, ב' כפרת העונות, ונתבאר ששייך להיות צדיק גמור גם כשלא נתכפר מעונותיו כלום, מצינו גם לאידך גיסא ששייך שיתכפרו לו עונותיו למרות שהוא עדיין רשע גמור, וזה לרבי שעיצמו של יום מכפר גם בלא תשובה, וודאי עדיין רשע מיקרי ומי שפסול לעדות ממשיך להיות פסול, והיינו שבה הרי לא שינה עצמו להיות צדיק, ורק עונותיו נתכפרו, ונקרא רשע למרות שהיה לו כפרה.

שאלות בענינא דיומא

א) כתב הטור שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואינו חותך צפורניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו, אבל ישראל אינם כך לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומתחכין צפרניהם ואוכלים ושותים ושמחים בראש השנה לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס ע"כ. ואינו מובן מה הפשט שיודעים שיעשה להם נס, הרי במציאות רואים כל שנה אנשים מתים צעירים ואלפים סובלים רח"ל במחלות נוראות וצרות קשות, וא"כ מהיכן הביטחון שהשנה לא יהיה כך.

אמרינן **שהכל** נידונין בר"ה וגזר דין שלהם נחתם ביוה"כ. ובגמ' שם בע"ב אמרינן שרשעים נכתבים ונחתמין לאלתר לחיים ורשעים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה ובינונים תלויים ועומדים עד יוה"כ. וצ"ע שלכא' בגמ' בע"א משמע **שהכל** נחתמין ביו"כ, ואולי הכל זה לאו דווקא והכוונה לבינונים. עוד יש להעיר למה בנוסח אבינו מלכנו בעשיית אומרים הלשון **כתבנו** ולכא' הרי הכתיבה כבר היתה, ומחכים ליוה"כ בשביל החתימה, וא"כ בכל עשיית היה לומר חתמנו כמו בנעילה. ועיין בבהגר"א סי' תקפב ס"ט שישב ענין זה.

ג) אחד מה"ג מידות של רחמים זה אמת, וצריך להבין מה אמת שייך לרחמים.

ד) אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות, אינו מובן אם אין מספיק זכויות איך ע"י אמירת אבינו מלכנו יהיו עוד זכויות.

נקודה למחשבה

הנה ר"ה הוא שני ימים והקב"ה דן את העולם בשני הימים, וידוע מהזוהר שביום הראשון זה דינא קשיא וביום השני זה דינא רפיא. והנה לפני שחז"ל הוסיפו עוד יום כל הדין היה רק ביום אחד, ועכשיו שחז"ל הוסיפו יום נוסף, נוסף עוד יום שיש בו דין. ויש להתבונן את הכח העצום של חז"ל שכשבאו חז"ל והוסיפו עוד יום איזי רק ניהוג חיצוני אלא זה נהפך בעצם היום לחפצא של ר"ה אמיתי עד כדי כך שהשתנה מכת זה המהלך בשמים.

הארה מוסרית

הנה ביום הראשון בר"ה קורין וה' פקד את שרה שבר"ה נפקדה שרה, וביום השני קורין עקידת יצחק שיזכור לנו ה"ית העקדה, ושאל אחד שהנה לכא' ענין שה' יזכור לנו עקידת יצחק יותר חשוב, והענין לקרא פקידת שרה הוא לכא' פחות חשוב, וא"כ היה ראוי שביום הראשון יקראו עקידת יצחק. ונראה שנכון שהענין שה"ית יזכור לנו העקדה הוא חשוב מאוד, אבל הדבר הראשון הוא שקודם כל נחדר בלבנו מהו ר"ה, אדם שלא יודע מה היום חסר לו בהכל, ולכן מקדימים לקרא וה' פקד את שרה שע"י יקבע בלבנו שר"ה הוא יום גורלי, ואחרי שכבר יודעים מהו היום אז מבקשים שירחם עליו ויזכור עקידת יצחק.

כמה ציטוטים מרז"ל אודות ימים אלו

שו"ע סי' תקצז סעיף א' אין מתענין בר"ה ולא בשבת שובה, **אמנם לא יאכלו כל שבעים למען לא יקלו ראשם ותהיה יראת ה' על פניהם** עכ"ל. רמב"ם בפהמ"ש ר"ה על המשנה שלא אומרים הלל בר"ה כתב, וז"ל לפי שלא היו קורין הלל לא בר"ה ולא ביום הכיפורים, **לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומבשרו ומנוס אליו ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה**, ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה עכ"ל. בטור סי' תרב הביא מנהג בני ספרד שגם בשבת אומרים סליחות ותחנונים, ובטור תמה הרי אין מריעין בשבת, ובב"י כתב ליישב וז"ל נראה ליתן טעם למנהגם שהם סוברים דהלכה כמאן דאמר מריעין בשבת על עיר שהקיפה גוים או שטופה נחר לפי שהוא דבר נחוץ וכי' וכיון דבעתיד ימי תשובה התפילה נשמעת יותר מבימים אחרים, וגם באותן הימים האדם מוכן להיות נגמר דינו ביום הכיפורים **אין לך דבר נחוץ יותר מזה** עכ"ל. בדרכ"מ סי' תכו סק"ב לגבי ברכת הלבנה הביא בשם המהר"ל שלא היה מקדש החדש בתשרי עד אחר יו"כ **כי אז נמי מאוימים מכח הדין ואין בהם שמחה** עכ"ל. ודרך אגב נראה שאדם שלא מרגיש מאוים יש לו לקדש בעשיית, ועיין. **הערות בטל' 0527602449**

¹ ויש כאן נקודה מוסרית גדולה ששייך ע"י הירהור אחד להפך מרשע גמור לצדיק גמור, וענין זה מבוא' עוד ברבינו יונה ש"ב אות י' כאשר ישמע מוסר החכמים והמוכחים וכי' ויקבל בלבו כל דברי התוכחות ושלא יגרע דבר מדבריהם, והנה האיש הזה **ברגע קטן** יצא מאפלה לאור גדול, עלתה בידו התשובה ו**נהפך לאיש אחר** ע"ש.

² ויש להוסיף עוד טעם למה ר"ה קודם ליו"כ שהנה בגמ' יומא פו אמרינן שתשובה מאהבה עונות נעשין לזכויות, וא"כ י"ל שלכן הביא הקב"ה קודם ר"ה, שבר"ה האדם מתורגם בקירבתו יתברך ואהבתו, ואז התשובה ביו"כ היא מאהבה, אבל אם היה יו"כ קודם אז זה היה תשובה מיראה, [ואין להקשות שמ"מ יעשה הקב"ה ר"ה בלי דין, שזה ל"ש כמו שביאר מו"ר המשגיח הגר"א גינצבורג זצ"ל דל"ש מלכיות בלא דין, שדין הוא מעצם היותו].

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 74

על כן נקווה לך – לראות מהרה בתפארת עיניך

אלול תשפ"ב

על כן נקווה – עכן תיקנו

הנה חז"ל תקנו לנו לומר בכל יום אחר התפילה 'עלינו לשבח' והביאו הספרים בשם ה"סדר היום" שהחלק הראשון של 'עלינו לשבח' תיקן יהושע בן נון כשכבש את יריחו, והחלק השני 'על כן נקווה לך' תיקן עכן, ומרומז שמו בר"ת על כן נקווה. וצריך להבין, במה זכה עכן לתקן תפילה נפלאה כזו, שבה אנו מתפללים ומקווים לתקן עולם במלכות ש-ד-י, ולראות מהרה בתפארת עונו של השם, מה השייכות של עכן לתפילות אלו, והרי הוא חטא חטאים חמורים, שמעל בחרם של יריחו, וחילל שבת, ונענש על כך בסקילה, ובמה זכה לתקן לעם ישראל תפילה זו. וראוי קודם להבין את הפרשה של עכן, מה היה שורש חטאו, ומדוע חזר בתשובה על מעשיו, ובכך נקבל ג"כ הבנה בתפילת על כן נקווה לך, ואת השייכות שלה לעכן.

כיבוש יריחו

מבואר בספר יהושע שבתחילה כבשו בני ישראל את עיר יריחו, וזה היה נס ופלא, שהרי ליריחו היו שבע חומות, ובזמנים ההם החומה היתה המגן של העיר, שהרי לא היה טילים ומטוסים להילחם מהאוויר, וכל המלחמות היו בכניסה רגלית, ולכן כל עיר שהיה לה חומה היתה מוגנת, ולא היה אפשרות להיכנס אליה, ולשבור את החומה היה כמעט בלתי אפשרי, ראשית זה קשה מאד, ולוקח הרבה זמן, וגם היו מעמידים צלפים על החומה, לפגוע במי שמחבל בחומה. והנה העיר יריחו היו לה כמה חומות, והם נתנו הגנה מושלמת לעיר, ומה עשה הקב"ה, אמר לעם ישראל להקיף את החומה שבע ימים, בכל יום הקיפו פעם אחת, ונפלה חומה אחת, וביום השביעי שחל בשבת הקיפו את החומה השביעית ואז שקעה החומה האחרונה במקומה [וגם כיום ניתן להבחין באבני החומה ששקעו באדמה, מסביב לעיר יריחו] וכך יכלו ישראל להיכנס לעיר, ומיד באותו רגע נכנסו ישראל ליריחו להילחם בהם, והרגו את כולם אנשים נשים וטף [כמו שנאמר לא תחיה כל נשמה] וגם את הבהמות הרגו. ונתאר לעצמינו מה היתה התחושה של אנשי יריחו, בזמן ששקעה החומה השביעית, שבבת אחת הם נחשפו מכל הכיוונים, ואיבדו את כל ההגנה שלהם, ומתוך החולשה וההלם הזה היה קל מאד לישראל להילחם בהם ולהורגם, ולבזוז את כל הרכוש והשלל שהשאירו בעיר, אבל אז יהושע עשה חרם שכל מה שנעשה מכסף וזהב וכל מיני מתכות הרי הוא קודש להשם, וכן כל הרכוש שלהם הקדיש יהושע, כולל כל נכסיהם [שהרי האדרת שגנב עכן היתה ג"כ בכלל החרם, ואף שהודגש בפסוק מיני מתכות, מ"מ החרימו את כל השלל]

מעילת עכן מן החרם

ובאותו זמן נתפתה עכן לעבור על החרם, ולקחת ממנו לעצמו, ואף שראה בעיניו את הניסים הגדולים שעשה השם ביריחו, לא לקח מוסר, ונטל לעצמו אדרת שנוער, ומאתים חמישים שקלים כסף, ולשון זהב חמישים שקלים, ולקח את כל השלל וטמן באוהל שלו. לאחר מכן באו בני ישראל להילחם בעי, וירדפו בני העי אחרי בני ישראל, וישראל הפנו להם עורף וברחו, ונהרגו בישראל כשלושים ושישה איש, ואמרו בגמ' סנהדרין [מד, א] אחד תנא שנהרג בהם אחד שהיה שקול כרובה של סנהדרין [של שבעים ואחד] והוא יאיר בן מנשה שהיה גדול בתורה, ולכן אמרו כשלושים ושישה איש. וכאשר שמעו יהושע והזקנים שנכשלו בני ישראל במלחמה, נפלו על פניהם והיו בצער והתפללו להשם, איך נמשיך להילחם, הרי אם השם לא איתנו, איך נעמוד מול יושבי כנען, שהם חזקים מאיתנו. ואמר השם ליהושע למה אתה נופל על פניך, אמר יהושע איך נילחם כעת, ענה לו השם, חטא ישראל, קום לך, הסירו את החרם מכם ואז אהיה עימכם [ופירש"י שא"ל הקב"ה אתה אשם, שהיה טענה על יהושע למה הוא שלח את העם לבד ולא יצא איתם להילחם, עוד פירש"י שאמר הקב"ה ליהושע לא היה לך להחרים את העיר. והטעם נראה כדי שלא להכשיל את ישראל, ואכן כשהלכו להילחם עם העי אחר הריגת עכן, אמר השם ליהושע, לא להחרים את העיר. ודוגמא

לזה, אמרו במסכת בכורות שאסרו להפריש מעשר בהמה בזמן הזה, כדי שלא יגרום לתקלה] ואמר יהושע להקב"ה אמור לי מי חטא בחרם, אמר לו איני דילטור שלך, אני לא מלשין ומגלה לך מי חטא, לך תטיל גורלות בעצמך, ותגלה את החוטא. ואכן הטיל יהושע גורלות, ועשה שלוש גורלות, קודם הטיל גורל בין כל השבטים, ועלה שבט יהודה, אח"כ עשה גורל בין משפחות יהודה, ועלה משפחת זבדי, ואח"כ עשה גורל בתוך משפחת זבדי, ועלה עכן בגורל.

הפקוק של עכן בגורל

והנה בהתחלה עכן הכחיש את הכל, ואמר לא חטאתי ולא מעלתי בחרם, ומה שעלה שמי בגורל, אין בזה שום הוכחה, וטענתו היתה שאם מטילים גורל בין כמה אנשים, בהכרח צריך לצאת אחד מהשמות, ואין בזה הכרח שהוא החוטא, וכמו שאם יטילו גורל על יהושע ואלעזר הכהן, בעל כרחך יפול הגורל על אחד מהם, אף שהוא לא חטא, ולכן אין ראיה ממה שעכן עלה בגורל, שאכן הוא מעל בחרם. גם שבט יהודה חסו על כבוד השבט שלהם, ולא הסכימו עם הגורל, למרות שנעשה עפ"י ה', ומיד שעלה בגורל שבט יהודה, רצו שבט יהודה לצאת למלחמה, ואח"כ אמרו שיצאו למלחמה אם יפגוע בעכן, ולבסוף הודה עכן, ואמר מוטב שאודה, ולא ימותו הרבה מישראל. ועוד טענה היה לעכן שלא ראוי להענישו עפ"י גורל, כיון שלא בשמים היא דלא מצינו שבי"ד פוסקים בדיני נפשות על סמך גורל, ואף שיהודה אמר על תמר שצדקה - שנתעברה ממנו, וסמך על בת קול שכן היה, היינו רק לפטור את תמר ממיתה, שלא זינתה עם אחרים, אבל אין לחייב מיתה על פי בת קול, זו היתה טענת עכן ליפטר מעונש. ואמנם טעותו של עכן היתה, שאמנם הגורל בפני עצמו לא מועיל לחייב נפשות, אבל היכן שהגורל נעשה על פי השם, יש לו תוקף להכריע, כיון שכן ציווה השם לברר את הדבר, שמי שעלה בגורל נתברר שהוא זה שחטא, ואפשר להמיתו עפ"י גורל זה. והנה אחר שפיקפק עכן באמיתות הגורל, אמר לו יהושע "בני שים נא כבוד להשם אלוקי ישראל" והיינו שיהושע ביקש ממנו להודות באשמה, וצריך להבין מה הענין שיודה, והרי בין כה אינו נהרג על פי עצמו, שהרי מודה בקנס פטור, וכ"ש מודה בעונש מיתה, וא"כ מדוע הפציר בו יהושע שיודה. ונראה שכיון שעכן זילזל בגורל, ביקש ממנו יהושע אנא תודה באשמה, ותכיר בכך שהגורל אמת, כדי שלא יפקפק בגורל, שהגורל עתיד לקבוע את חלוקת הארץ לשבטים, ואם זילזלו בו, לא יאמינו בחלוקת הארץ, ולכן ביקש יהושע מעכן, בבקשה תן כבוד לאלוקי ישראל ותודה באמיתות הגורל.

נעשית לו כחיתור

ואכן בסוף הודה עכן ואמר 'חטאתי לה' אלוקי ישראל' [ומיד שלח יהושע אנשים שילכו לאהלו של עכן להביא את המעילה, כי פחד יהושע ששבט יהודה יגנבו את המעילה של עכן, כדי להעלים ולהכחיש את חטאו] והוסיף עכן 'וכזאת וכזאת עשיתי' ופירש רש"י מה הכוונה 'כזאת וכזאת' שעכן חטא כבר בעבר, ומעל בחרם שתי פעמים, כשבא מלך ערד [שהוא מלך עמלק] להילחם בישראל, וישראל הבטיחו אם נתון תיתן את העם הזה ביד, והחרמתי את עריהם, ואז מעל עכן מן החרם ולקח מהשלל, ואח"כ עבר שוב על עוד חרם שעשו ישראל, וכעת ביריחו מעל בפעם השלישית, ואמרו בגמ' [יומא פז.] כיון שעבר אדם עבירה שני פעמים נעשית לו כחיתור. ונראה שכן היה אצל עכן, שאחר שמעל שתי פעמים וראה שלא נענש על כך, נעשית לו כחיתור, והמשיך במעשיו ללא חשש, וכך מעל גם בחרם של יריחו. ואחר שהודה עכן בחטאו, הביאו אותו לעמק עכור וא"ל יהושע אתה עכרת את ישראל [שבגללך נהרג יאיר בן מנשה] כן יעכרך השם, ורגמו אותו באבנים ואת בהמתו, ובאו לשם כל ישראל, ובניו ובנותיו, כדי לראות מה עושים למי שמועל בחרם.

מה גרם לעכן להודות ולשוב בתשובה

וצריך להבין בפרשה הזו, מה גרם לו לעכן לעשות תשובה, והרי ניסים לא השפיעו עליו, שראה כבר את הנס של בקיעת הירדן, ואח"כ את

הנס של כיבוש יריחו, וכל אלו לא השפיע עליו, וא"כ מה הכניע בסוף את לבבו, להודות על חטאו ולחזור בתשובה?

ונראה ששורש החטא של עכן היה, שהוא סבר, לא נורא כל כך לקחת מהחרם של הקדש, שהקב"ה יש לו מספיק זהב, ולא חסר לו כלום, ככתוב ב'הסכף ולי זההב, ומה איכפת לו שאקח לעצמי קצת, ועוד יתכן שהיה סבור שהקב"ה לא מתעניין ורואה את כל מעשיו, ויכול לחטוא ולהצניע את מעשיו (עפ"ל) ונוסף על זה מה שאמר עכן בהודאתו, שכבר שני פעמים מעל בחרם בימי משה, ובאותם שני פעמים לא קרה לו כלום, וחשב לעצמו, הנה אם לא הענישני עד עכשיו, כנראה צדקתי, שלא איכפת להשם בגניבה מועטת, ואינו מביט על כל מעשי. ולכן התיר לעצמו למעול.

והנה כל התאוריה הזו של עכן נפלה, כיון שראה שמיד כשחטא נפלו ישראל במלחמה בעי, ואח"כ עלה שמו בגורל, ומזה הוא רואה גם שהשם נמצא בכל מקום, ורואה ושומע הכל, וגם שהוא מעניש על כל חטא, ואף על לקיחה מועטת מהחרם, כיון שעבר על רצון השם. ויותר מכך נראה, שעכן הגיע להכרה חושית, שהשם שולט בעולם, ואי אפשר לברוח ממנו, ולאן שלא ילך יהיה ביד השם, שהרי החטא שלו היה בסתר ואחד לא ראהו, והיה סבור שלא יקרה לו כלום, אבל מיד כשהוא מעל הודיעו שנכשלו בני ישראל בעי, ומתו כשלושים וששה איש, וכששמע זאת הבין שהנה המעשים שלי משפיעים על כל המערכה, יש כאן בורא עולם שמבחין במעשיו, ומיד משלם על זה בעונשים לכל ישראל, אבל עדיין נשאר עכן בעיקשות שלו, והמשיך להכחיש שהוא מעל בחרם, ואז עשו גורל ועלה שמו של עכן, ובהתחלה הוא זילזל בגורל, אבל כשאמר לו יהושע תן תודה, אז הרגיש שהוא נלכד, שהרי הוא יודע את האמת שהוא חטא, והנה ע"י הגורל הקב"ה גילה את האמת הזו ליהושע וכל ישראל, ופתאום הבין עכן שאין לו לאן לברוח, והיכן שלא יסתתר, השם יתפוס אותו, ויחשוף אותו לעין כל, והרגיש בחוש שהוא ביד השם, ומזה קיבל אמונה חושית ויראת שמים, ולכן הודה בחטא ושב בתשובה.

פליאה דעת ממני

דוד המלך אומר בתהילים (קלט, ח) "פליאה דעת ממני, נשגבה לא אוכל לה" ישנו דבר מופלא ממני, והוא נשגב, לא אוכל להבינו "אנא אלך מרוחק, ואנא מפניך אברח" לאן אלך מפני השם, והרי אין לי לאן לברוח "אם אסק שמים שם אתה, ואציעה שאלו הינך" הרי אתה

בגדר מצות השמטת כספים ואפקעתא דמלכא

הלווה. ותייך הבי"ו וז"ל "ונ"ל דטעמיה משום דשמיטה איסורא היא, ומקילין דלא תנהוג, כיון דמדברנן היא בזה"ו, ונהי דנ"מ לענין ממונא והיא חומרא לתבע, מ"מ כיון דבעיקרא דדינא לא אתי למבעי אי מפקין ממונא מהאי גברא, אלא לענין איסורא אי נהוג שביעית אי לא, לקולא נקטינן" עכ"ל [והנה הא דאי דסבר הבי"ו דהחוב נפקע בשביעית מאליו, שאם נאמר שלא נשטמ החוב מאליו, א"כ לא קשיא מידי, שכיון שלגבי המצוה הולכים לקולא ואי"צ לומר משטמ אני, א"כ לא פקע החוב, ואין כאן ספק ממון כלל. ומוכח מהב"י דשמיטת כספים אפקעתא דמלכא הוא, ולכן הקי' דיש נ"מ גם לגבי ממון, אי פקע החוב, ונלך אחר המוחזק] ובביאור תירוצו נראה, דסבר הבי"ו שאפקעתא דמלכא באה מכח מצוות השמיטה, וכשאין מצוה כגון בשוטה וקטן, לא נפקע החוב, ולכן תי' דבמלוה את חברו ל"י שנים, כיון דלענין המצוה יש ספקא דרבנן אם חייב לשטמ, ואוליין לקולא דפטור, נמצא שבפועל אין לו מצוה לשטמ, ולכן פקע הממון, כדבר תורת ודאי. ואמנם תיער ע"ז מ"ר הר"ש ז"ל, דאם נאמר דספקא דרבנן לקולא היינו, שאין הכרעה כצד ההיתר, רק שמותר לו לאדם להיכנס לספק איסור דרבנן, לפי"ז אינו מיושב, שהרי לאותו צד שיש לו מצוה, כלפי האמת נשטמ החוב, ואף אם מותר להימנע מלקיים את המצוה מספק, עדיין כלפי הממון יש ספק האם פקע החוב או לא, ולא נוכל להוציא מיד הלווה. ונראה מזה דסבר הבי"ו, דספקא דרבנן לקולא, היינו דאף לאותו צד שחייב, הרי הוא פטור בוודאי, מכח הספק, ולכן כיון שיש ספק בהשמיטה, הרי הוא נפטר בתורת ודאי, ולכן לא נפקע החוב. ועי"פ מוכח מדברי הבי"ו דאפקעתא דמלכא באה לחזק את המצוה של השמיטה, שאם נאמר שהחוב נשטמ גם במלוה של שוטה וקטן, א"כ במלוה לחבירו ל"י שנים, יש שני ספקות נפרדים, הא' לענין מצוות השמיטה, ובהא אזלינן לקולא ויכול לתבוע את החוב, והספק הב' לענין הממון האם פקע, ובהא ראוי לילך אחר המוחזק, וממה שתלה הבי"ו את הממון במצוה, מוכח שההפקעה היא תולדה מהמצוה וכנ"ל.

ואמנם נראה לבאר דברי הבי"ו באופן אחר עפ"י מה שבי' בספר עוטה אור (עמ"ס שבת) דבפלוטא דרבנן אפי' בדבר שייך מתיירין הולכים לקולא, וביאר הבית מאיר הטעם, דבפלוטא דרבנן הלכה כדברי המיקל, לא מכח ספק, אלא בתורת ודאי, ולכן אף בי"ל מתיירין אזלינן לקולא, ולפי"ז יי"ל, שכיון שהפלוטא היא אם יש דין שביעית על חוב של י' שנים או לא, ופסקין להלכה, שאין תקנת שביעית על חוב של י' שנים, הרי כן קיי"ל בתורת ודאי, ולכן אין חוששין שנשטמ החוב אף לענין הממון. וכן משמע מלשון הבי"ו שכתב, דאף שיש נ"מ גם לממון לא אתי למיבעי אי מפקיענא ממונא, אלא לענין איסורא, נקטינן להקל. ומשמע דעיקר תירוצו הוא, שכיון דנחלק לגבי האיסור, והלכה כדברי המיקל בודאי, ממילא לא הולך השטמ בודאי במלוה לעשר שנים. [מתוך הספר עוטה אור שביעית]

העלון נתרם לזכות אלישבע בת רויח לזרע של קיימא בס"ד

לתרומות והצדקות נא ליצור קשר בטל' 054-8520936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'

או בטל' 03-7630585 שלחיה 6465

ניתן לקבל את הגליון במייל 0548468875@all.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א

במערכת 'קול יהודי מרוקו' 0747-962-335 שלוחה 2-2-2

וכן במערכת 'קול הלשון' בקו ישיר 0733-718-148

שמעון ורחי נפשכם

בית המלוכה

חכמי הדורות התעניינו על סדרי וגינוני המלכות, הסיקו מזה סדרים בעבודת השם וגם הציבו הלכות שנוצקו בעקבות מלכותא דארעא. התבוננות ולקחים בעקבות בית המלוכה האנגלי

בעוד שעות ספורות נעמוד כולנו, עם כל באי עולם, לפני מלך העולם למשפט ודין, איש איש כמפעלותיו, כדרכיו, כמחשבותיו ותחבולותיו. לשם מכוונת עיקר עבודת האדם, לא רק להכיר ולהרגיש את ה'מלך על כל הארץ', אלא גם ובעיקר, את ה'מלך עלינו'.

לא קלה היא התחושה הזו. בודאי לא בתקופה כזו, אשר מושגי המלוכה רחוקים מסדר יומנו ותחושת השחרור החברתי מושלט בכל פינה.

משום כך היו מחכמי הדורות שהתעניינו מדי פעם במעשי המלכים ובגינותיהם בחצרותם ובטירותם, איך נכנסים ואיך קדים, מי פותח בדברים ומי מסיים את הפגישה, מי יושב לצד המלך ומה יש ללבוש באותה שעה, הכל באשר לכל.

טעמים של אותם חכמים היה, כי כל תכלית האדם בעולמו היא לעמוד לפני מלכו של עולם ושויתי ה' לנגדי תמיד. ואם יכיר מלכותא דארעא על גינותיה וטכסיסיה, ייקל עליו לגלות את טכסיסי מלכותא דארעא, מלאכיה, שרפיה ואופניה.

והלא כלל הוא מרבותינו (ברכות ט:), כי לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ואף לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה יבחין בין המלכים השונים, ולדעת המהרי"ל דיסקין (קונטרס אחרון בשו"ת מהרי"ל דיסקין סי' ה, או' כד), הרי זו מצוות עשה ממש, משום שזה כבודו של מלך ישראל, לרוץ לפני מלכי אומות העולם ולהבחין בכבודם!

ויאמר לזית מלך עלינו

עד כמה צריך להשתדל?

יש מהאחרונים שאמרו שאדם חייב לבזבז ממון ולהוציא הוצאות כדי לראות את המלכים (עינים למשפט ברכות ט.), שהרי זו מצוות עשה. ההכרה בכבוד המלך, היא עצמה חלק מהמצווה.

ואף כנגד ביטול תורה, כתבו האחרונים שאין לחשוש לזה, ואף מותר להפסיד איסור דרבנן כדי לעבור ולראות את פני המלך, וגם אם ראית כבר את המלך, אבל כעת בא בחיל גדול יותר – שוב מצווה לבוא ולראותו.

ולא באה ההקדמה הזו, אלא להסביר את העיסוק שלנו בכבוד בית מלכות אנגליה, ונשתדל לתת את הדעת על מה שנוגע אלינו.

נתחיל בדוגמה זוטרה. נוהג רווח הוא בארצות המלוכה, ולפחות בבריטניה הגדולה, שדיוקן המלך או המלכה מוטבע על כל מטבע או שטר עובר לסוחר.

לא לעולם חוסן, כי העריכים הללו תקפים רק בימי חייו של המונרך. נימוסי המלכות קובעים שעם עלייתו של המלך החדש, טובעים עבורו מטבעות ושטרות חדשים, עם דיוקן המלך החדש.

את המטבעות החדשים יש להטביע רק אחר מות המלך הקודם. יצירת שטרות ומטבעות חדשים, בחיי המלך, נחשבת כמרידה במלכות. מצד שני, צריך מיד להפיקם לשוק, ולהתאימם למערכות הפיננסיות בממלכה והזמן קצר מאוד, אם בכלל יש פרק זמן מתאים לדבר הזה.

כלומר, ההתאמה בין שתי התקופות, מדירה שינה מעיניהם של הרבה מאוד בני אדם שלא רואים מנוחה יום ולילה, עד שסיימו את מלאכתם כדת.

ואת דבר המלוכה לא הגיד לו

ומה נאמר על שרי הטקס ורבי משרתי הארמונות שצריכים להיערך לפרידה מהמלך הקודם, עם כל הכללים וההקפדות וביקורי מלכי המדינות הסמוכות, פרוטוקולים ותדרוכים שלא נגמרים עד קבורת המלך ולאחר מכן מקסי האבל והזיכרון עד הכתרת המלך החדש עם כל הרעש והצרמוניה הראויה למלוכה.

יש אנשים שאכן עסוקים וטרודים בדברים הללו יומם ולילה.

ועל דא קא בכינא.

כמה זמן אורך מאז שהמלוכה עצמה עיניה ומתה, עד שהדבר התפרסם בקצווי תבל? בעולם המקושר של היום, פחות מדקה.

ועכשיו נשאל, בן ישיבה שאמור להסתגר בהיכל בית המדרש מראש חודש אלול ועד למחרת יום הכיפורים, תוך כמה זמן ידע על מות המלכה?!

בשלמא כל גויי הארצות טרודים בכבוד מלכיהם וטירותם, כי לכך נוצרו. אבל אתה שנוצרת לקדש את שמו בעולם, לייחד את לבך ולקשור אותו באהבת התורה. אתה, שאינך צד בסיפור הזה, מה לך מקדיש את בין הסדרים באותם חדשות?

אילו היית יודע שסדרי המלוכה משפיעים על צורת תפילת השחרית מחר בבוקר, וכעת תרגיש את התחושה של 'עומד לפני מלך', מילא.

אבל לעבור על כל העיתונים ולקרוא בשקיקה כל כתבה, להתעניין בסקרנות אחר כל ידיעה, עשרה ימים לפני יום מלוך ה' על כל הארץ, ולדון בכובד ראש על מהותו של יורש העצר ומי ימשיך פה ומה ימשיך משם, איך יעשו ומי ילוו.

לשם אנחנו לוקחים את עצמנו?

עולה על שולחן מלכים

יש אנשים, שעבורם העולם ישתנה מקצה לקצה אם ימות המלך. נוהג הוא שבית המלוכה מפרסם רשימה מעודכנת, איזה מאכלים נוהג להגיש בבית המלוכה, מה ערב לחיכו של

המלך ומה לא. הרשימה הזו נחשבת כאות של כבוד עבור יצרני המזון שהמלך או המלכה נהנים ממוצריהם, וזאת הם מפרסמים בבירור על גבי אריוות המזון. דעו כי המאכל שלנו עולה על שולחן מלכים.

כשמת המלך, חייב היצרן להסיר את ההכרזה הזו, עד שיתפרסם מה מאכלו של המלך החדש. זה דבר שאתה יכול ללמוד בו את סוגיית בישולי עכו"ם. לדעת איזה מאכל עולה על שולחן מלכים ואיזה לא.

אבל אנחנו בגלות הדעת, תחת אשר נשעבד את העולם הזה להבנת חלקי התורה, לקחנו את התורה לעשות אותה קרדום עבור העולם הזה. השכמה מוקדמת לסליחות הפכה להיות פרסומת לחברת קפה, הפכנו את עצמנו להיות מקדמי מכירות ויחסי ציבור!

משום שלום מלכות

ועוד נקודה יסודית למדנו בדרכי המלוכה -

הלכה היא שכותבים בגט את מספר שנות המלוכה. כך וכך שנים למלך פלוני. זאת נעשה משום 'שלום מלכות'. ואם נכתב בגט דבר שמכעים את המלוכה, כגון שם של מלכות שאינה הוגנת, או לשם מלכות מדי או מלכות פרס, הגט נפסל (גיטין עט:).

מלכות מדי ופרס אינם קימות כבר בעולם, מזה מאות שנים. אבל המלכות מקפידה שלא להזכיר את שמם. גם מלכות שאין בה שום ערך וכבר אבדה ובטלה מן העולם, אין לה השפעה ולא שום אחיזה מלבד זכרון היסטורי - אף על פי כן, שם מלכות יש לה. עדיין יש כאן חשיבות.

ולמדנו מזה, כי אדם שהייתה לו פעם שייכות למלוכה, דם אחר זורם בעורקיו.

אדם שהייתה לו פעם שייכות למלוכה, לעולם הוא יהיה שייך למלוכה.



ואם לך הייתה שייכות לעולמה של תורה, לעולם תהיה שייך אליה!

ידידנו היקר האדון הנכבד
ה"ה שמואל הכהן גינדי הי"ו
פנמה

להולדת נכדתו לינדה נעמי תחי' בשעתו"מ
בת לבנו דני הי"ו
יזכו הוריה לראות בחופתה
ולגדלה לצניעות יראת שמים ומידות טובות
מתוך רוב נחת והרחבה

הרב בועז אלקיים שליט"א
מקסיקו-סיטי

להולדת נכדו בועז הי"ו בשעתו"מ
בן לחתנו הרב שמואל עטיה נ"י
יזכו הוריו לגדלו לתורה למצוות לחופה
ולמעשים טובים
מתוך רוב נחת והרחבה

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסד על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והערות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmail.com

פרשת נצבים - וילך

מה היא הברית שבין הקב"ה לישראל

בעזרת ה' יתברך, נראה להתבונן מעט בענייני הפרשה ובענייני דיומא.

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם, משה רבינו עומד ומזכיר לעם ישראל את הברית שכרת אתם הקב"ה, לעברך בברית ה' אלהיך ובאלתו אשר ה' אלהיך כורת עמך היום, ומוסיף משה רבינו ואומר, ולא אתכם לבדכם אנכי כורת את הברית הזאת ואת האלה הזאת כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו, ואת אשר איננו פה עמנו היום, גם הדורות הבאים נכללו בברית הזו, וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פרשת נצבים ס"ג) שכל הנשמות של כל הדורות היו שם בעת שכרת הקב"ה ברית עם עמו ישראל.

ומזכיר להם משה: אתם ידעתם את אשר ישבו בארץ מצרים ואת אשר עברנו בקרב הגוים אשר עברתם, ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם עץ ואבן כסף וזהב אשר עמם.

ממשיך משה רבינו ואומר, והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך. אם יהיה אחד כזה שכן יגיד, יבואו עליו דברים נוראים, שלא מצאנו כדוגמתם בתורה: לא יאבה ה' סלוח לו כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא... גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמיח כמהפכת סדום ועמורה. ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת מה חרי האף הגדול הזה.

הגוי לא מאמין בבורא, ולא מאמין בהשגחה. לדעתם המשובשת של הגוים, הכל יד המקרה. והנה כאן פתאום הגוי מתחיל להתבונן ולשאול, ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה? למה הגוי פתאום הופך למאמין? כי גם זה שמאמין במקרה ומכחיש את ההשגחה, כאשר רואה את חרון אף ה' על זה, מבין שזה לא מקרה אלא יש כאן השגחה, ובא ושואל על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת.

ואמרו, על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם אשר כרת עמם בהוציא אותם מארץ מצרים. וכאן יש לפנינו את השאלה ואת התשובה. השאלה – למה ומדוע גדול כל כך כעס ה', עד שמשחית את הארץ באופן שלא תזרע ולא תצמיח, והתשובה – על שעזבו את ברית ה'.

חובה עלינו לדעת מה היא הברית הזו, שכשישראל לא שומרים אותה רבה כל כך חרון אף ה'. הלא אנחנו נמצאים עתה כבר בחצי השני של חודש אלול, סמוך ונראה לראש השנה, יום המשפט, ושומה עלינו לחבל תחבולות כדי לצאת זכאים בדין, ובזדאי כשאנחנו רואים את ההקפדה הגדולה על הברית הזו, אנחנו צריכים לבדוק אם אנחנו שומרים אותה כראוי.

מה היא הברית הזו, האמורה בפסוקים כאן?

הזמנים המסוגלים לגאולה עלולים להתהפך לרעה

קודם שנבאר, נקדים הקדמה. הרבה פעמים מצאנו בכתבי רבותינו ואבותינו, שכתבו וציירו על תאריך מסויים, שתהיה בו הגאולה. ואף על פי כן, התאריכים האלו עברו, ואנחנו לא נושענו. למשל, הרמב"ם באגרת תימן כותב שיש לו קבלה נפלאה מאבותיו, שבשנת תפ"ח תהיה הגאולה, בתפ"ח גאולים, ואז תהיה חזרת הגבואה לישראל היא שנת ד' אלפים תתקע"ו. וזמן זה כבר חלף מזמן. גם בספר הזהר הקדוש בפרשת

תולדות (דף קל"ט ע"א) על הפסוק 'בשנה הזאת ישובו איש אל אחוזתו', דרשו רבותינו 'זאת' בגמטריא ת"ח, שאז תבוא הגאולה ותחיית המתים. והנה, כבר עברו כמעט ארבע מאות שנה מאז, ואנחנו עדיין בגלות. מה ההסבר בזה?

ביארו בספרים הקדושים, כי אכן יש זמנים מיוחדים שמסוגלים להיות קץ גאולה, וראויים ישראל להגאל בהם. ובלבד – שכלל ישראל יכין את עצמו כמו שצריך. אם היו כלל ישראל שבים בתשובה באותם זמנים, מוסיפים תורה ומסגלים מצוות ומעשים טובים, אז באמת היו נגאלים ונושעים. אבל בגלל שישראל התרשלו ולא התכוננו כמו שצריך, עבר הזמן ולא נושעו.

ויותר מזה, כתוב בחידושי הריטב"א למסכת עבודה זרה (ט"ז ב) דבר נורא, שכל זמן שהיה ראוי להיות בו עת גאולה אך אנחנו החמצנו אותו בגלל שלא התכוננו אליו כמו שצריך, נהפך הזמן הזה לרועץ ונהייתה אותה שנה להיות שנה של 'עת צרה ליעקב'. באותה השנה באו שמדות וגזירות קשות על ישראל.

אחד התאריכים, כמו שהזכרנו, היתה שנת ת"ח, שהזהר הקדוש כתב במפורש שהשנה הזו תהיה שנת גאולה לישראל. אך כידוע, לא זכינו, ואדרבה, התהפכה אותה שנה, שנת ת"ח וגם שנת ת"ט שלאחריה, להיות עת צרה. אז היה מרד הקוזקים ברוסיה שגלחמו נגד הרוסים ששלטו בהם, אך דם היהודים הוא שנשפך שם כמים. למעלה מרבע מליון יהודים נהרגו שם בפרעות שעשו הקוזקים, בכל מיני מיתות משונות אשר תסמנה שערות ראש מי שקורא מה שעבר על ישראל באותה התקופה.

עדותו של רבי שמשון מאוסטרופולי זצ"ל

והרמח"ל זצ"ל במאמר דרך עץ חיים, מביא עדות מועזת מהגאון הקדוש רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד, שהיה מגדולי רבותינו לפני כשלוש מאות וחמישים שנה, באותה התקופה של גזירות ת"ח ות"ט. וזה לשונו שם: הנה מהמאמרים האלו תבין ותשכיל בשכלך הו"ך כי אין תרופה למכתנו כי אם בעסק התורה, כי אין לך דבר המחליש כח הסטרא אחרא כי אם עסק התורה. אם אנחנו רוצים תרופה כללית לכל מכותינו, עלינו לדעת שזו היא רק התורה הקדושה. התורה היא שנותנת חיים לאדם, ובה יש לו לאחוז כדי להשיג לו חיים.

אחד מתלמידי מיר כתב, שכאשר ישיבת מיר התגלגלה ובאה בזמן מלחמת העולם השנייה ממקום מושבה בעיריית מיר בליטא, לשנחאי שביפן, הם ראו בחוש איך שהתורה נותנת חיים לאדם. תלמידי הישיבה עברו שם צרות ויסורים נוראים, ואף על פי כן התורה הצילה אותם והם ראו בעיניים איך שהיא שומרת ומגינה עליהם מכל צרה ומצוקה.

עד כדי כך, סיפר אותו ניצול, שכאשר היו מטוסי הקרב של ארצות הברית באים ומפציצים בעשרות ומאות גיחות את שנחאי, בכל פעם שהיו מגיעים היתה נשמעת אזעקה כדי להודיע על הצורך לרדת למקלטים. אבל עם הזמן ראו כולם איך שהמקום היותר בטוח הוא בישיבה. בכל מקום וליד כל מקלט נפלו פצצות ופגזים, אבל בישיבה לא קרה דבר. וכאשר עבר זמן ובכל פעם באזור הישיבה לא קרה כלום, אפילו הגוים הבינו את זה, ובכל פעם שהיתה נשמעת אזעקה היו רצים

גם הגויים מהאזור לעבר הישיבה. כי ידעו, שאין שמירה טובה יותר מן התורה.

ממשיך הרמח"ל: וכמו שהוגד לנו שבימי המנוח החסיד המקובל הגדול רבי שמשון אוסטרופלער זצ"ל, כשהיתה הגזירה רח"ל בשנת ת"ח, השביע הרב רבי שמשון את השטן ושאל, על מה ולמה אתה מקטרג על עם בני ישראל יותר מכל האומות. הדבר הזה הפליא את רבי שמשון, למה בכל השנים ובכל הדורות, הקטרגו היותר גדול הוא על ישראל. הלא שבעים אומות יש, ואנחנו לא רואים שבאים עליהם הרגות צרות ושפיכות דמים כמו על ישראל, ולמה דוקא על הכבשה הקטנה, על ישראל, יש קטרגו יותר מעל כל האומות.

והשיב לו השטן, יבטלו מאתכם שלשה דברים ואחזור מקטרגי. השטן מציע לו, בוא ואעשה אתכם עסק. אתם תבטלו ותפסיקו לקיים שלשה דברים, ואני אפסיק לקטרג עליכם ויפסקו כל הצרות והרדיפות שאתם עוברים. ואילו הם, שבת ומילה ותורה. אומר השטן, אם ישראל יבטלו את השבת, המילה והתורה, שאלו הם שלשת הדברים שהם בגדר ברית עם הקב"ה, אני אפסיק מהקטרגו שלי.

ומיד השיב לו רבי שמשון, יאבדו הם כהנה וכהנה ולא תתבטל אות אחת מתורתנו הקדושה חלילה. רבותינו ז"ל (ספרי פרשת בהעלותך פסקא ל"ז) אמרו, שבאים ואומרים לחמור, בוא וניתן לך בית מלא שעורים, אבל קודם לכן נחתוך לך את הראש, מעוניין בעסק הזה? כך זה העסק שהשטן מציע. תפסיקו את שלשת הדברים האלו, ואני אתן לכם מה שאתם רוצים. מה בצע לנו בעסק הזה? אם יפסקו מאתנו שלשת הדברים האלו הרי מיד מתבטלת האומה הישראלית. אומר לו רבי שמשון, לא רק כרבע מליון היהודים שכבר נאבדו, אלא יאבדו עוד מישראל כהנה וכהנה, ובלבד שלא יבטלו הדברים האלו מישראל.

אומר הרמח"ל: הרי תבין ותדע שכל הקבלות שעלתה לך עד הנה, הן אמת, ולימוד תורתנו ליצר הרע ולסטרא אחרא סם המוות ולאחינו בני ישראל הוא סם החיים. כאן יש לנו הודאת בעל דין ועדות מהשטן עצמו, שהתורה בשבילי הם סם המוות, והוא מוכן לוותר על הכל ובלבד שכלל ישראל יעזוב את עסק התורה. לזה אומר הרמח"ל, אם אתה רוצה להחליש את כחו של היצר ולחסל את הסטרא אחרא, עליך לאחוז בתורה.

וכאן ממשיך הרמח"ל ומביא את הפרשה שלנו: וזה מבואר בתורתנו הקדושה ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת, על מה ולמה בא ה' החרון אף ה' הנורא הזה, ואמרו על אשר עזבו את ברית ה' אלהי אבותם, וברית האמור שם היינו תורה.

כאן למדנו בדברי הרמח"ל, מה היא הברית הזו האמורה כאן במקרא, אשר חמורה כל כך עד שהתורה אומרת 'לא יאבה ה' סלוח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו וגו'. ועכשיו שאנחנו נמצאים בימים האחרונים של השנה הזו, והכל הולך אחר החיתום, עלינו לאחוז בברית הזו, בעסק התורה.

לימוד התורה מהפך את האדם להיות אדם כללי

אנחנו עכשיו מחפשים דרכים איך לצאת זכאים במשפט, ואיך לזכות למחילת העוון. כך אומר שלמה המלך, החכם מכל אדם (משלי טו, ו): 'בחסד ואמת יכופר עוון'. ואמת זו התורה, וכמו שנאמר (משלי כג, כג) 'אמת קנה ואל תמכור', וכמו שדרשו רבותינו (ברכות ה:). וכל כמה שאדם יושב ועמל יותר בעסק התורה, הוא מרוויח את התרופה הכוללת לכל החלאים ואת מחילת העוון.

בשבוע שעבר (מגיד דבריו ליעקב פרשת כי תבוא) הזכרנו עצה גדולה לזכות בימי הדין, שאדם יהפוך את עצמו מאדם פרטי, לאדם כללי. שיהיה כזה שהציבור צריכים לו, ואז גם אם האדם מצד עצמו ומצד מעשיו לא ראוי לצאת זכאי בדין, מכל מקום מחמת שהציבור צריכים לו, מוחלים לו וגוזרים את דינו לחיים טובים ולשלום.

יש לדעת שגם בעסק התורה, היינו, כשאדם יושב והוגה בתורה הקדושה, יש את הבחינה הזו שהוא הפך את עצמו מאדם פרטי להיות אדם כללי.

זאת מנין? – מדברי החסיד רבינו יונה זצ"ל. רבינו יונה בספרו שערי תשובה (ש"ג אות קמ"ה), מביא ומסדר את אלו שאין להם חלק לעולם הבא. אחד מאלו שאין להם חלק לעולם הבא, הם האפיקורסים, כמו שאומרת המשנה בסנהדרין. מי הם האפיקורסים? – אומרת הגמרא (סנהדרין טז:), הם אלו שאומרים 'מאי אהנו לן רבנן', 'מה התועלת שיש לנו מאלו שיושבים ועוסקים בתורה, ומה רווח יוצא לנו מזה'.

כותב רבינו יונה, אלו האפיקורסים שאומרים כך, 'מאי אהנו לן רבנן', מכחישים את מה שכתוב בתורה. למה? שהרי נאמר בתורה במפורש, 'ונשאתי לכל המקום בעבורם'. היכן שיש מציאות כזו של תורה, ובמקום שיש תלמיד חכם שיושב ועוסק בתורה, אז הקב"ה מתייחס לכל המקום כולו אחרת, והנהגה עם כל אותה העיר היא הנהגה שונה. והם ניצולים גם בזכותו, כמפורש במסכת תענית (וכ"א ב'), וכבר הבאנו דברים נוראים בזה מהקדמת ספר פני האריה החי (ראה מגיד דבריו ליעקב). ואם כן זה שבא ואומר 'מאי אהנו לן רבנן', מכחיש בידים את מה שנאמר בתורה, ולכן הוא בכלל האפיקורסים שאין להם חלק לעולם הבא.

ואם כן הוא, נמצא שאדם על ידי עסק התורה שלו, מהפך את עצמו להיות אדם כללי, כזה שמסייע ועוזר לכל הציבור, אשר כולם צריכים לו. ואם כן כל כמה שאדם ירבה בימים אלו בעסק התורה, הוא קונה לעצמו את הזכות הזו שהוא אדם כללי, ואז כל המשפט שלו הוא באופן אחר ובנקל יצא זכאי בדין, וכמו שנתבאר.

תחילת דינו של האדם בראש השנה הוא על התורה

לא זו בלבד, אלא שגם מצד עצם זכות המצוה שאדם מקיים כאשר הוא יושב ועמל בתורה, אין לך עוד שום מצוה שגדולה כמו מצות תלמוד תורה, הן בכמות והן באיכות.

רבי חיים פאלאג'י ז"ל בספרו תוכחת חיים (פרשת משפטים) ועוד, חוקר חקירה מעניינת. אמת שאדם נידון בראש השנה, וכל מה שאדם עשה במשך כל השנה כולה, הן מה שעשה בפועל, הן מה שדיבר והן מה שחשב, הכל מובא לפני בית דין של מעלה ועל כל ענין ועל כל פרט יש דין וחשבון. אבל על מה אדם נידון בתחילה? מה הדבר הראשון שבדקים ומעיינים בו בבית דין של מעלה?

ומביא רבי חיים פאלאג'י, שמצא בספר הזהר הקדוש בפרשת פנחס (דר"א ע"ב ועוד), שתחילת דינו של אדם הוא על עסק התורה ועל כבוד התורה וחכמיה. לא רק בדין שלאחר פטירת הנשמה, אלא בכל פעם שדנים את האדם בראש השנה, תחילת הדין שלו זה על התורה ועל כבוד התורה. יש אחד שמכבד את התורה, שכאשר הוא רואה חכם, הוא עומד לפניו מלא קומתו. ויכול להיות שהוא גם מתחסד וקופץ לגובה כשהוא רואה את החכם מגיע... זה חשוב, אבל לא זה עיקר הענין. עיקר כבוד התורה, הוא שאדם יושב ולומד בה. ויתירה מזו, אם יש לאדם ארון מלא ספרים בבית, והוא לא פותח אותם ולא לומד בהם, זה עצמו זלזול בתורה, ועל זה תחילת דינו של האדם בראש השנה.

רבינו יונה כותב (אגרת התשובה יום שני), חייב אדם לעסוק בתורה בכל יום. יש אחד ששומע את זה וזה עצמו מהווה בשבילו חידוש. ללמוד בכל יום? לא מספיק שאלמד פעם בשבוע או פעם בחודש? אבל לא. על האדם ללמוד בכל יום, וכתוב ברמב"ם הלכות תלמוד תורה (פ"א ה"ח וע"ש פ"ב ה"ב) שהחיוב הוא לקבוע לימוד בכל יום ביום ובלילה. וכך היה נהוג בכל תפוצות ישראל בכל הדורות עד הדור האחרון, שהיו שיעורי תורה בכל מקום ביום ובלילה.

וזאת עלינו לחדד לעצמנו בזמן הזה, שחייב אדם לעסוק בתורה בכל יום וזה תחילת דינו של אדם בראש השנה, איך הוא בעסק התורה ואיך הוא בכבוד התורה. וזה דבר גדול שאת השאלה הראשונה ואת הדין ודברים הראשון, האדם עובר בשלום. כי אם כבר בשאלה הראשונה שאדם נשאל איך היה בעסק התורה, הוא מתחיל בתגובה לגמגם ומתחיל דין ודברים ושענות ופרכות, זו התחלה לא טובה של משפט. ה' יהיה בעזרו שנזכה להתעלות בתורה, ונזכה לשנה טובה ומבורכת, וכתובה וחתימה טובה אנחנו וכל אחינו בית ישראל אמן ואמן.

פרשת ניצבים תשפ"ב

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

שדכן שעשה חלק מהשדוך בחינם

שאלה

שדכן אמר לצדדים כשהציע להם את השדוך, שעושה את השדוך לשם שמים ושלא על מנת לקבל שכר. אולם לאחר שהציע לצדדים את ההצעה, וקיבל את הסכמתם לקדם את השדוך ולהפגיש את בני הזוג, חזר בו ואמר לצדדים, שהוא מתחרט, ומוכן להמשיך את הטיפול בשדוך רק תמורת שכר כפי שמקובל לשלם לשדכן. הצדדים לא הגיבו לדבריו, ולכן השדכן המשיך במלאכתו, והשדוך יצא לפועל. כעת יש לדון:

א. האם מגיע לשדכן שכר מלא עבור עבודתו או רק באופן יחסי כפי שמקובל לשלם לשדכן מהשלב שבו מפגיש את הצדדים עד שהשדוך נגמר. או מכיון שאמר בתחילת השדוך שעושה את השדוך בחינם, שוב אינו יכול לחזור בו מדיבורו, ולא יקבל מאומה.

ב. מה הדין אם לאחר שהשדכן אמר לצדדים, שמכאן ואילך הוא רוצה שכר על מלאכתו, החליטו הצדדים לנהל את השדוך בעצמם או שנתנו לשדכן אחר שיגמור את השדוך. האם יקבל השדכן שהציע שכר עבור השדוך? ובפרט כשטוען - שהיה צריך לעמול קשה לשכנע את אחד הצדדים או את שניהם לגשת לשדוך, ולפשר ביניהם בנושאים מסוימים?

נציין, שהשאלות, והתשובות שיובאו להלן שכיחות ונכונות גם בנידון של תיווך דירה למכירה או להשכרה.

תשובה

א. שדכן שהציע הצעת שדוך לצדדים, ולאחר מכן אמרו לו הצדדים, שהם מכירים אחד את השני, ומעתה הם ינהלו לבדם את השדוך, ולבסוף השדוך יצא לפועל - יקבל השדכן דמי שדוך מלאים. ונציין, שנידון זה שכיח יותר בתיווך, וגם שם יקבל המתווך את כל דמי התיווך שסיכם מראש עם הצדדים. 1

ב. בנידון השאלה, רשאי השדכן לחזור בו מהחלטתו הראשונה, ולהודיע לצדדים, שמכאן ואילך הוא עובד תמורת שכר. אולם שכרו יהיה כמו שנהוג לשלם לשדכן שגמר את השדוך, וזאת למרות שבשדוך הזה הוא היה השדכן הבלעדי.

ג. אם לאחר שהשדכן אמר שרוצה כסף עבור מלאכתו, הצדדים לא הוצרכו יותר לעבודתו, והמשיכו את השדוך בעצמם - לא יקבל השדכן מאומה.

ד. אם לאחר שהשדכן אמר לצדדים, שמעתה הוא רוצה כסף עבור מלאכתו, הצדדים ביקשו משדכן אחר שימשיך את עבודת השדוך - הראשון לא יקבל מאומה, והשדכן השני יקבל באופן יחסי כפי המנהג לשלם למי שגומר את השדוך.

אמנם במקרה זה, ראוי מצד היושר שהצדדים יאפשרו לראשון לגמור את השדוך ולא לפנות לשדכן אחר. אלא אם כן הם טוענים, שאיבדו את האמון בו וכדומה. או אם השדכן הראשון מתנה את המשך עבודתו בשדוך בתנאי, שיקבל מחיר מלא עבור השדוך. שבמקרים אלו הצדדים רשאים לפנות גם לכתחילה לשדכן אחר, ולשלם לו לבסוף כפי שמקובל לשלם למי שרק גומר את השדוך. 2

מקורות

1. ראשית נקדים, שכללי ההוראה בדמי שדכנות דומים במהותם לדמי תיווך, למעט במקרים נדירים בהם יש הבדל ביניהם, [כמו המקרה שבשו"ת נודע ביהודה חו"מ תנינא סי' לו]. ולכן כדי למנוע כפילות נתייחס במקורות לדמי שדכנות, אבל גדרי דמי תיווך הינם דומים.

לפי הנהוג בזמן הזה, הכלל הוא, שאם יש בשדוך שדכן אחד - הוא מקבל את כל דמי השדוך שמקובל לשלם. ורק כאשר ישנו בשדוך שדכן נוסף או כמה שדכנים, נהוג לחלק את דמי השדכנות לפי מה שכל שדכן פעל בשדוך. צורת חלוקת דמי השדוך בין השדכנים נקבעה ע"י ועד ארבע ארצות, שהיו לפני כשלוש מאות שנה, עם שינויים מסוימים שנעשו במשך הדורות. ועיין בפתחי תשובה חו"מ (סי' קפה ס"ק ג).

לפיכך אם שדכן הציע שדוך לשני הצדדים, ולאחר שהם הסכימו להצעה אמרו לשדכן, שמכאן ואילך הם יסתדרו ביניהם, ולא צריך יותר את עבודתו, ואכן הצדדים ניהלו את הפגישות, והנושא הכספי וכו', והשדוך יצא לפועל - יקבל השדכן שכר מלא של דמי השדכנות כפי המקובל, מאחר והוא השדכן היחיד בשדוך זה. והצדדים נקראים - בעלי דבר, דכיון שהם עושים זאת למענם, אינם נחשבים בגדר - שדכנים. כי שדכן מהותו - אדם זר שעושה עבודה עבור אחרים בלבד.

וכך גם הדין, כאשר למשל אבי הבת פונה לשדכן, שיציע להורי בחור פלוני את בתו, והשדכן ניהל אח"כ את הפגישות, עד שהשדוך יצא לפועל. השדכן יקבל גם מהורי הבת את מלוא דמי השדוך, למרות שהם אלו שנתנו לו את שם הבחור. מאחר וגם בשדוך זה מצד הבת [וכל שכן מצד הבן], היה רק שדכן אחד.

2. בנידון השאלה - היה שדכן אחד בלבד שקשור לשידוך, ולכאורה לפי"ז היה מגיע לו לקבל את כל דמי השידוך. אמנם מאחר והשדכן אמר בתחילת עבודתו שעושה זאת לשם מצוה, ואינו עובד כפועל בשכר, הוא מחל מראש על שכרו, ולכן אינו נחשב כפועל בשכר אלא כמתנדב, ולא מגיע לו שכר עבור עבודתו כמבואר בשו"ת חוט השני (ס"ב), שהובא בפתחי תשובה אעה"ז (ס"ג, נ, ס"ק טז). אמנם מכיון שהשדכן בעלים על עצמו, הוא יכול בכל רגע נתון לחזור בו מדיבורו. ומבואר ברמ"א חו"מ (ס"ג שלג, ה) בשם המהרי"ק, שאפילו בדבר האבד, רשאי פועל בחינם לחזור בו, וכל שכן בנידון דנן.

אמנם עבור המלאכה שעשה עד כה בחינם - ודאי שלא מגיע לו שכר, כי על השכר הזה מחל מראש לצדדים. וכל הנידון הוא על שכר עבודתו שמכאן ואילך, שכעת הוא מבקש על זה כסף, והתבאר לעיל, שאם המשיך את עבודתו וגמר את השידוך - מגיע לו שכר עבור כך. אלא שהספק הוא, האם יקבל דמי שדכנות מלאים, כי היה השדכן היחידי בשידוך זה וכמבואר במקורות במס' 1. או שיקבל שני שליש מדמי השדכנות המקובלים, כמו המנהג לשלם למי שגומר את השידוך.

ההבדל בין נידון זה, לשידוך רגיל

ונראה שבנידון דנן יקבל השדכן רק שני שליש מדמי השידוך. מאחר וחלוק נידון זה במהותו מהמקרה שבתשובה בסעיף א, שם השדכן עבד מראש תמורת שכר עבור כל עבודת השידוך שיצטרך לעשות. ועל זה אומרים מכיון שבשידוך זה הוצרך רק להציע לצדדים את הצעת השידוך או רק להפגיש את הצדדים - א"כ זאת היתה כל עבודת השידוך שנצרכה לשידוך זה, ומאחר ולא היו שדכנים נוספים שותפים עמו - לכן יקבל את מלוא דמי השידוך המקובלים.

משא"כ בנידון השאלה, שם נצרך עבור השידוך - שהשדכן גם יציע לצדדים את השידוך, וכן שישכנע אותם שיגשו לשידוך, ועבור מלאכה זו משלמים שליש מדמי השידוך. כמו כן נצרך גם להפגיש את הזוג ולטפל בנושא הכספי וכו'. ומכיון שאת העבודה עבור החלק הראשון שבשידוך עשה השדכן בחינם, נמצא שהוא הקנה את עבודתו שעשה לצדדים במתנה. לפיכך אם מעתה הצדדים יטפלו בשידוך בעצמם - נמצא שהשדכן לא עבד עבורם עבודה שמגיע לו שכר תמורתה. וכשם שאם השדכן היה נשאר בדיבורו, והיה עושה את כל שלבי השידוך עד הסוף בחינם - לא היה מגיע לו שכר. כך גם במקרה זה, כל עבודת השידוך שנצרכה מצידו לעשות היתה - רק להציע את הצעה לצדדים, ומכיון שאותה עשה בחינם, לא מגיע לו שכר עבור המשך השידוך שעשו הצדדים לבדם.

כמו כן אם הצדדים יפנו לאחר קבלת הצעת השידוך, לשדכן אחר שיפגיש את הזוג וכו' - השני יקבל שני שליש מדמי השדכנות כדין גומר בלבד. ואין נידון זה דומה למקרה שאבי הבת אמר לשדכן שם של בחור להציעו להוריו, שבמקרה זה יקבל השדכן

גם מצד אבי הבת את כל דמי השידוך. כי שם לא היה שדכן נוסף בשידוך, ומאחר ואבי הבת הינו בעל דבר - אינו נחשב שדכן. נמצא ששדכן זה עשה את כל מלאכת השידוך שנצרכה עבור שידוך זה. משא"כ בנידון השאלה, לצורך הצלחת השידוך היה צריך ששדכן יעשה גם את החלק של הצעת השידוך, וגם את החלק השני של גמר השידוך, והצדדים עצמם לא השתתפו במלאכת השידוך.

והיות ועבודת השדכן בחלק של מציע השידוך נעשתה ללא תמורה, נחשב הדבר שהשדכן במחילתו על שכרו - הקנה מראש את שכרו לצדדים. כלומר, היתה כאן עבודה של שדכן, שמגיע עבורה שליש מדמי השידוך, אלא שהשדכן במחילתו - הקנה אותה לצדדים ללא תמורה. לפיכך מגיע כעת לשדכן השני עבור עבודת השידוך שנשארה לו לעשות - רק שני שליש מדמי השידוך, כפי המקובל לשלם לגומר.

לאור האמור, אין הבדל עתה מי יהיה השדכן השני שיגמור את השידוך. האם הוא יהיה אדם נוסף שהצדדים יפנו אליו לגמור את השידוך או השדכן הראשון שהציע, מאחר והשכר שמשלמים עבור העבודה שנשארה עתה לעשות בשידוך זה הוא - שני שליש מדמי השידוך כדין גומר השידוך.

אמנם ודאי שראוי מהיושר לתת לשדכן הראשון שנתן להם ללא תמורה את עבודת המציע, שיגמור את השידוך, ולא להכניס שדכן אחר. אולם אם מסיבות שונות הכניסו שדכן נוסף לקדם את השידוך, השדכן הראשון לא יקבל מאומה עבור הצעתו, והשדכן השני יקבל שני שליש מדמי השידוך, כי זאת העבודה שנשארה לו לעשות בשידוך זה.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

החיוב המיוחד לעשות תשובה בעשרת ימי תשובה

"ומל' ה' אלוקיך - את לבבך ואת לבב זרעך" פ' נצבים (ל' ו)

כתב בעל הטורים על פסוק זה, שיש בו ראשי תיבות של - "אלול", ולכן נהגו להשכים ולהתפלל סליחות מחודש אלול ואילך. וגם בשם האר"י ז"ל מובא, שהתורה רמזה כאן את חודש אלול.

ואכן את פ' נצבים קוראים תמיד לפני ראש השנה, ללמדנו - שעלינו להתבונן ביסודות המבוארים בפרשה זו כהכנה ראויה לראש השנה. והנה בתחילת הפרשה (כט, יא-יט) כתוב שהקב"ה כרת ברית נצחית עם כל נשמות ישראל, הן עם האנשים שחיו באותו מעמד, והן עם כל נשמות כלל ישראל שיבואו בעתיד לעולם, שעליהם ללמוד תורה, לשמור מצוותיה, ולהדבק בקב"ה. ומי שלא ינהג כך - יענש בעונשים החמורים הכתובים בפ' כי תבוא באריכות.

מי נקרא בזמן הזה - "והתברך בלבבו"?

אולם כאשר אדם בכל חודש אלול, וכ"ש בעשרת ימי תשובה לא מרגיש שום חרטה על המעשים שעשה בשנה החולפת, וחושב בלבו שכל הצרות שקרו לאנשים אחרים בגוף, ובמזמן בשנה החולפת - אין דבר זה קשור אליו כלל, והוא מסודר היטב כלכלית, ומשפחתית והעיקר - שלא יהיה גרוע יותר ממה שהיה לו עד כה. במקרה זה אע"פ שאמרו חז"ל, שבכל תרי"ג המצוות אין הקב"ה מחשיב ליהודי את מחשבתו הרעה שחושב בליבו - כאילו שעשה בפועל את העבירה. מלבד מי שחושב בלבו לעבוד עבודה זרה, שעליו אמר הקב"ה: שמחשבתו הרעה נחשבת - כאילו עבד בפועל עבודה זרה, ויענש על כך בדיני שמים, כמו שנאמר בנביא "למען תפוס את ישראל - בלבם", אולם חודשה הלכה בפ' נצבים (כט, יח), שגם מי שרק "מתברך בלבבו" ואומר - ששלום יהיה לו וכו' - נחשב כעובד עבודה זרה.

ולכן למרות שהוא חושב זאת רק בלבו, ואינו מוציא את מחשבתו בפיו, אבל היות והוא מתנהג בהתאם למחשבתו, אז אע"פ שהוא הולך לבהכ"ס, אומר סליחות, ומתפלל את כל תפילות ר"ה, ויוהכ"פ כמו כולם, אולם אינו עושה תשובה, כי לדעתו אצלו הכל בסדר, והוא בטוח שכל האירועים הקשים שקרו בשנה החולפת, קשורים רק לאנשים אחרים ולא אליו, במקרה זה אומר הקב"ה - מחשבה זו נחשבת בעיני כפירה בי, ובכל המהות שנקראתי בימי דין אלו "המלך המשפט". והחושב כך דומה - לחושב לעבוד עבודה זרה, ויענש בחומרה על מחשבה זו כאילו אמר זאת בפועל. ולכן יקבל עונש חמור על מחשבתו והתנהגותו שבהתאם לכך, ועליו נאמר שם בפסוק: "לא יאבה ה' סלוח לו" וכו'.

והיות ואמרו חז"ל, שמידה טובה מרובה ממידה רעה - פי חמש מאות, לכן ממילא נלמד מכאן, שמי שכן ישים אל לבו את חומרת ימי דין אלו, ויתודה ויתחרט באמת על מעשיו שהיו לא כראוי במשך השנה, ויקבל על עצמו להשתפר מכאן ואילך כפי דרגתו הרוחנית, ולפחות בדבר אחד, קרוב לודאי שהקב"ה שיודע את רוע יצרניו, וחפץ בתשובתו, יקבל את תשובתו באהבה, ובזכות זה יזכה בשנה הבאה לטובה - בשפע ברכה וישועה, בכתיבה וחתומה טובה, וימלא לטובה את כל משאלות ליבו אכ"ר.

הלכיות והלכות בדף היומי

כתובות פו.

ההיתר להשביח את ממנו, למרות שמפסיד בכך את חבירו

שאלה

ראש ישיבה קטנה במרכז הארץ, רכש דירה גדולה שנמצאת בקומת קרקע בבנין משותף, אלא שנכנסים אליה דרך כניסה נפרדת, שאינה קשורה לחדר המדרגות בבנין המשותף.

והנה דייר שגר בסמיכות לדירה שנקנתה, מעכב את כניסת הישיבה לבנין, וטענתו היא - שבגלל שהישיבה נמצאת בסמיכות

אמנם מכיון שגלוי וידוע לפני הבורא ית"ש, שיש לכל אדם יצר הרע שמסיתו ללכת בדרך שאינה טובה ולחטוא ר"ל, לכן מבואר בפרשה (ל, ב) שניתנת לכל אחד האפשרות לשוב בתשובה. וכלשון הפסוק "ושבת עד ה' אלוהיך ושמעת בקולו" וכו'. ומי שעושה כך - מובטח לו ההמשך (פסוק ג) "ושב ה' אלוהיך את שובך - ורחמך" וכו'. כי הבורא ית"ש לא יחפוץ להעניש את החוטא, אלא רצונו בעשיית תשובתו, כדי לגמול לו טובות. וכלשון התפילה בר"ה, וביוהכ"פ "כי לא תחפוץ במות המת - כי אם בשובו מדרכו הרעה - וחי".

לפיכך ברוב המקרים, גם מי שחטא - עדיין הקב"ה אינו מענישו מיידית, אלא מאריך אפו ומחכה לו שישוב בתשובה. ולפעמים מחכה לו שנים רבות עד שישוב בתשובה, ובנתיים הוא ממשיך להשפיע עליו את כל הטובות, וכפי שהתנהג עמו לפני שחטא.

חומרת השאננים בעשיית תשובה

אולם יש סוג אנשים, שלמרות שחטאיהם אינם מהחמורים, וישנם רבים שחטאו יותר מהם, אבל להם הקב"ה אינו מאריך אפו, ולא מוכן לסלוח להם כלל, אלא מענישם במלוא העוצמה. האנשים האלו כתובים בפרשה (כט, יח-יט) ומהותם היא - ששומעים את כל האמור בפ' כי תבוא, אולם מנחמים את עצמם, שכל האמור שם - לא קשור אליהם כלל, ולהם ודאי שיהיה רק טוב, כפי שהיה להם עד כה.

ונקדים את לשון הפסוקים שם "והיה בשמעו את דברי האלה הזאת [כלומר, כל העונשים הכתובים בפ' כי תבוא] והתברך בלבבו לאמור [פי' רש"י] - יחשוב בלבו, שלי - לא יגיעו כל הקללות האלו, אלא - שלום, וכל טוב יהיה לי] כי בשרירות לבי אלך [ופי' רש"י, והרמב"ן] - כל ימי אלך בשרירות לבי, אעשה כל חפצי ורצוני, עוד יותר ממה שעשיתי עד כה] - לא יאבה ה' סלוח לו. כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא - ורבעה בו כל האלה הכתובה בספר הזה" וכו'.

והביאור המעשי של דברים אלו לגבינו הוא, שהקב"ה מוכן, ומעוניין לסלוח בראש השנה ובכל עשרת ימי התשובה שנגמרים ביוהכ"פ, לכל אחד שמבין שחטא במשך השנה ומתודה בפיו על חטאיו, ויקבל על עצמו להשתנות, ולפחות בפרט אחד שמכאן ואילך ישתדל להשתנות בו לטובה. נמצא שאותו אדם אומר לקב"ה: אני - אינני אותו אדם שחטא, אלא מעתה הנני משתנה לטובה. ובכך אותו אדם מראה לקב"ה, שהוא אכן יודע ומבין שכל האסונות והצרות שקרו בשנה האחרונה לאנשים, היו יכולים לקרות גם לו, אלא בגלל שהקב"ה ריחם עליו ועל משפחתו, לכן הוא ניצול מכך. והצלתו מכך לא קרתה בגלל הצידיקות שלו, אלא אך ורק בגלל רחמי הקב"ה. וכשאדם אומר זאת ומתכוון ברצינות בדברים אלו, יתקיים בו במקרים רבים הפסוק "ושב ה' אלוהיך את שבותך - ורחמך", ויכתב ויחתם לשנה טובה וכו'.

מעייני החידוק

גליון 70 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

יבואר גודל כוח התשובה

מדוע חוה נקראת 'אם כל חי'

הננו נמצאים בימי הסליחות של ר"ה תשפ"ג, וידוע קושית החת"ס דחוה נקראת 'אם כל חי' ואף שהיא הפילה את האדם בחטא עץ הדעת והיא גרמה מיתה לאדם. ועוד הקשה, דידוע שהעולם נברא בכ"ה אלול לחד מ"ד ומדוע חיכו לקבוע ר"ה ליום ו' שהוא יום נפילת האדם בחטא עץ הדעת שהוא עומד עד היום הזה ועושים אז את ר"ה. וכתב החת"ס דהכח של חוה שאע"פ שהיא היתה הראשונה שנפלה בחטא עץ הדעת מ"מ היא הראשונה שגילתה את כוח התשובה שהוא יסוד קיום העולם ומש"ה נקראת 'אם כל חי'.

ר"ה נקבע ביום השישי לבריאה שבו חטא אדם הראשון

כשאנו נכנסים ליום הדין כמה צריך להתחזק במצוות התשובה ולזכות להיות המשך של אם כל חי שהיא חוה, ובאמת מבואר בר"ן בר"ה דלמ"ד באלול נברא העולם אז ר"ה נקבע ביום ו' בזמן נפילת אדם בחטא עץ הדעת ומלמד את האדם שכשם שאדם עשה תשובה כך צריך האדם ללמוד מאדם להתעסק בענין התשובה, וכמה מחזק בזה החת"ס שהקב"ה ברא את עולמו והתנה שהעולם כולו תלוי בקיום התורה ואם לא העולם יחרב, אבל ברא את ענין מצוות התשובה שזה התנאי להמשך קיום העולם ומזה יש כאן מוסר השכל לאנשים שחושבים שאפשר להמשיך ולהתקיים בלי תשובה והקב"ה מצפה מכל אחד ואחד לקיים מצוות התשובה כדי שהעולם ימשיך להתקיים ובזה נתן לנו מתנה של עשי"ת שהם ימים שבקל אפשר לחזור בתשובה כמו שכתוב "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" - אלו עשי"ת, וגם כתוב "הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא להשיב לב אבות על בנים" וכו',

ורואים שגם בזמן הגאולה עיקר השליחות של אליהו הנביא הוא בהשבת לב אבות על בנים וכו'.

"עוברים לפניו כבני מרון" - ולא כתוב ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו

וראיתי דברים נפלאים בכתבי הג"ר משה שפירא זצ"ל דהקשה דבמתני' כתוב במשנה ר"ה פ"א מ"ב בארבעה פרקים נדון העולם בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בר"ה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, והקשה מ"ט לא כתוב בר"ה ספרי חיים ומתים פתוחים לפניו וכתב דברים נפלאים עיי"ש, ולענ"ד נראה בקושיא הנ"ל דמצד אחד עם ישראל עיקר כוחו הוא בציבור כמו שידוע בכוח תפילת הציבור אבל צריך לדעת שאדם יסודו הוא בחינת יחיד כמו שאחז"ל שכל אדם יאמר בשבילי נברא העולם וזה הכוח של ר"ה ללמד לאדם כמה כוחות יש לאדם מצד עצמו אף שהוא מעורב עם הציבור מ"מ כשאדם נמצא עם עצמו הוא יכול להגיע למדריגות גבוהות בעבודת ה' כמו שידוע המעשה בקהילת אופקים באחד שלא נפקד בזרע של קימא ורב הקהילה הרב פינקוס זצ"ל הכניס אותו לרכב והשאיר אותו במדבר שמם בלי אדם ואז צעק להקב"ה ובאותו שנה נפקד ומזה רואים כמה כוח יש לאדם שהוא לבדו עם הקב"ה ויכול לפעול אז הרבה ישועות וזה הכוח של ר"ה שכל אחד עובר לפני הקב"ה כבני מרון ואז הוא מגלה את כוחו הפנימי שטמון בכל אדם.

כוחו של כל יחיד ויחיד

וידוע מה שכתוב במדרש על הפסוק "ויותר יעקב לבדו" "אין כקל ישורון" אבל יש כקל ישורון כמו שכתוב ויותר יעקב לבדו, וכן מבואר בחז"ל בכוחו של רשב"י אם אלף הם אני ובני ביניהם ואם מאה ואם שנים אני ובני

הם ויש תוספת בזוהר אם אחד אני הוא שרשב"י גילה לאדם בכוח היחיד שיש לכל אדם, וידוע שכוחו של רשב"י הוא כשהיה במערה עם בנו לבדם. ובודאי שעיקר הכוח מקבלים מהקב"ה שהוא ה' אלוקינו ה' אחד ובפשטות זה כל היסוד של תשליך שאומרים בר"ה מי קל כמוך שזה קשור ל"ג מידות של רחמים כמבואר בספר תומר דבורה אבל מזה לומדים בכוחו של יחיד ובזה מבואר מה שאחז"ל שבכל השנה כל הכוח של עם ישראל זה בציבור אבל בעשי"ת יש כוח של יחיד ומזה רואים את כל יסוד הנ"ל כמה אדם צריך להכיר את כוחותיו הפנימיים ולנצל את מעמדו ולנצל את כוחותיו הפנימיים שקיבל מאת הקב"ה וכן כשאדם הולך לבית עולמו הוא הולך לבד וזה אותו רעיון של ר"ה שכל באי עולם יעברו כבני מרון.

כשאדם נמצא יחידי הוא מתקרב אל ה'

וכתב עוד בכתביו שידוע שבכל השנה אדם קם בבוקר מיד הוא חושב על קשריו שיש לו עם קרוביו וידידיו ותולה בהם הרבה אבל בר"ה אדם עומד עם הקב"ה לבדו וכל הקשר שעל האדם לחשוב בר"ה זה רק עם הקב"ה וכמה פעמים ראינו הרבה אנשים שנמצאים בביה"ח במצבים קשים וכל הון שבעולם וכל הקשרים שיש לאנשים בעולם לא עוזרים אלא הקשר היחיד שיש לאדם זה עם הקב"ה לבד וזה כל הס"ד של ר"ה, ובזה מבואר היטב בכוחו של כ"ג ביוה"כ שהוא נכנס לבדו ביוה"כ לפני ולפנים, דלכאורה קשה ביום כזה גדול איך נותנים לכ"ג לעמוד לבד, אבל לפי הנ"ל מבואר היטב שהכ"ג מוכיח את כל עם ישראל בכוחו של אדם שהוא עומד לבדו עם הקב"ה כמו שכתוב שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כה"ג מביתו ללמדך כמה אדם צריך ללמוד מהכה"ג כמה כוחות יש לו ולנצל את מצבו בכל השנה לחזק את הכוחות הפנימיים שלו ולא להסתכל על ימינו ושמאלו אלא על עצמו. וידוע שכשאדם ישן בלילה הוא אומר "בידך אפקיד

רוחי" דהיינו שהכוח של שינה זה שהוא מפקיד ביד הקב"ה את רוחו והוא נמצא עם הקב"ה לידו. וידוע מה שכתוב בגמ' בר"ה שאפילו ממזר ועוסק בתורה הרי הוא ככ"ג, ושמעתי שאפילו ממזר שאסור לבוא בקהל שהוא פסול חיתון ונשאר לבדו מ"מ כשמנצל את ריחוקו מהקהל ועוסק בתורה יש לו כוחות יותר מכ"ג שנכנס לפני ולפנים.

דוד המלך נעים זמירות ישראל שהיה מלא רדיפות
וכן דוד המלך אמר הייתי כצפור בודד על גג כל היום חרפוני אויבי וכו', וידוע כמה רדיפות עבר דוד המלך גם מצד משפ' והוא חיבר ספר תהילים שבזה הספר עם ישראל עומד כל השנים ומתחבר אל הקב"ה בכ"מ שנמצאים וכמעט כל פרק ופרק מספר תהילים קשור לכל אדם אפי' במצבים הכי קשים שפותחים ספר תהילים וכל אדם מוצא שם את מבוקשו, וזה החיזוק הכי גדול בר"ה שמלבד התפילות שמתפללים בכל התפילות רוב בני"א אומרים תהילים כל עשי"ת שעם זה הספר יש בכוחו של אדם לעמוד בנסיונות הכי קשים ולהתחבר אל הקב"ה וגם הגאולה הקרובה יהיה ע"י בן דוד שהוא משיח צדקנו שבודאי שזה קשור לכל ספר התהילים שדוד המלך חיבר לעם ישראל.

כוח אמירת תהילים בר"ה

וידוע כמה הגר"א בידרמן שליט"א מפרסם בגודל אמירת שני פעמים ספר תהילים בליל ר"ה וסיפר כמה אנשים נושעו בזה וכמה אנו צריכים להתחזק ולא להתיאש אפילו שעברנו כ"כ הרבה ר"ה ולא נושענו מ"מ צריכים לומר קוה אל ה' שיתפלל ויחזור ויתפלל. ובאמת בכל הפרשיות האחרונות רואים ענין של יחיד כי תצא למלחמה על אויבך ראה אנכי נותן לפניכם היום כו' שמצד אחד פונים אל הרבים ומצ"א פונים אל היחיד ללמדך בכוחו של כל יחיד ויחיד. ונזכה לכוח"ט.

בפרוס השנה הבעל"ט שנת תשפ"ג מערכת מעייני החיזוק שולחת ברכת שנה טובה וכתובה וחתימה טובה לכל קוראי העלון ולכל המסייעים בכתובת העלון והפצתו, ובפרט

למו"ר הג"ר שמעון פרג שליט"א

והרב רפאל חסן שיחי'	הרב משה חסן שיחי'
הרב משה בן שרה ומשפחתו	הרב יונתן חיים בן מלכה
ישעיהו קרימלובסקי	לאלירן בן אהובה

נושא השבוע:
עניני יום הדין

המקור בפרשה:
עניני דיומא

עורך: הרב שלמה רוזנשטיין

פרשת נצבים

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

משולחן גבוה

מן ראש הישיבה

הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

גדר תקנת חכמים מהדיו בר"ה

ידוע הנידון בגדר איסורי דרבנן, אם הם דין משום כבוד חכמים גרידא, או שיש בהם חכמים לקובע דין בחפצא, ויש להוכיח מהדין דרבנן של יום טוב שני של גלויות בראש השנה, דכתוב דביום הראשון יש דין קשה, וביום השני יש דין קל, ולכא' אם זה רק ענין של כבוד חכמים, כיצד זה נותן ליום השני שם של "ראש השנה", וכיצד הוא יום הדין, דע"כ דיש כח ביד חכמים לקבוע דינים בחפצא.

(שיעורי רבי גרשון נדדים כ"ד ב', עיי"ש בהרחבה)

ישראל שמחים בדיו

נשאלתי על מה שאמר בירושלמי (ר"ה א, ג) "אמר רבי סימון כתיב כי מי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים וכו', אי זו אומה כאומה הזאת, בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא, אבל ישראל אינם כן אלא לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחים זקנם ואוכלים ושותים ושמחים". וקשה מי ערב לאדם שייצא זכאי בדיו, ועל סמך מה ישראל שמחים ובטוחים שיזכו בדיו.

ויש שמפרשים כי הדברים מכוונים על הכלל, שצריכים לשמוח מצד הכלל, כי כלל ישראל בוודאי יש להם את הזכויות של הכלל, אבל כל יחיד ויחיד באמת אינו יכול להיות בטוח, ויש לו על מה לדאוג אם יזכה במשפט, אבל עדיין קשה איך יכול להיות בשמחה אדם שהוא עלול להתחייב בדיו?

ונראה לפרש בזה, בהקדם מה ששמעתי פעם מאדם אחד שהרגיש שלא בטוב וסבל יסורים לענת זקנתו, וכאשר נשאל לשלמו השיב ואמר באדיש "ס'איז אזוי גוט אז בעסער קען ניט זיין" - מצבי טוב הוא עד כי אין יותר טוב ממנו, מפני שידע כי מן השמים נותנים לאדם את מה שטוב בשבילו, וכמו שאמר חז"ל (ברכות ס, ב) כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכשבאים עליו יסורים הרי זה לטובתו, שהיסורים הם כמו תרופה בשבילו.

משל למה הדבר דומה, לניתוח שעושים בשביל הצלת חיים, הרי אחרי הניתוח ישנם יסורים אימים, אבל החולה שמח בניתוח, כי על ידי הניתוח יבריא ממחלתו, ועדיף לו לסבול יסורים וכאבים בשביל הצלת החיים שלו, כך הם דיני שמים, שכל היסורים שבאים על האדם הם רפואה לנפשו, אלא שבניתוח אין היסורים מרפאים כי הם הניתוח, ואילו בדיני שמים היסורים עצמם הם הרפואה והתיקון לנפש האדם, אם הוא רשע תכליתם לכפרת עוונות, ואם צדיק הוא כבר נאמר (תהלים יא, ה) "השם צדיק יבחן" שהיסורים באים עליו להרבות שכרו.

אם כן נמצא שכל דיני שמים אינם נקמה על העבר, אלא עיקרם הוא בשביל העתיד להיטיב עם האדם, לכן גם בראש השנה כל דיני ראש השנה הם לטובת האדם, ומה שייגזר עליו הכל זה לטובתו כדי שיזכה בזה לחיי נצח, או לפירותיהן בעולם הזה אם הוא עושה את כל מה שהוא חייב, לכן ישראל שמחים בדיו, מפני שיודעים שכל מה שייגזר בדיו זה לטובתם.

(קונטרס לאורם)

הוי כן בר"ה אז צריך כל יחיד לכוין עבור הכלל ולכלול עצמו עם הציבור ואתי שפיר עכ"ל.

ד' הכח של עם ישראל לקבוע מתי יהיה הדין. ירושלמי **ראש השנה** (פרק א הלכה ג עם ביאור) נחקרנה והאחר אָמר. אי זו אומה כאומה הזאת? בְּנוֹהֵג שְׁבָעוֹלָם אם השלטון אומר הדין היום. וְהַלִּיסְטִים שֶׁדָּנִים אותו אומר לְמַקְחָר תַּעֲשׂוּ הַדִּין. לְמִי שׁוֹמְעִין? לֹא וְדָאִי שְׁשׁוּמַעִים לְשַׁלְטוֹן. אָבֵל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ כֵן. אָמְרוּ ב"ד הַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁקִּבְּעוּ מִתִּי הַחֲדָשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרָת הַעֲמִידוּ בִּימָה יַעֲמִדוּ סִיגוּרִין יַעֲמִדוּ קִטְיָגוּרִין שְׁאֲמָרוּ בְּנֵי הַיּוֹם רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אִם נִמְלָכוּ ב"ד לַעֲבֹרָה לְמַקְחָר לַעֲבֹר אֶת הַחֲדָשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֹמֵר לְמַלְאָכֵי הַשָּׁרָת הַעֲבִירוּ בִּימָה יַעֲבִירוּ סִיגוּרִין יַעֲבִירוּ קִטְיָגוּרִין שְׁנַמְלָכוּ בְּנֵי לַעֲבֹרָה לְמַקְחָר. מ"ט מִנִּין? שְׁנֵאמַר (תהלים פא) כִּי חָק לַיִּשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לֹאֲלֹהֵי יַעֲקֹב.

ה' הטעם שהאדם נידון בראש השנה. כתב בחזקת **הר"ן** (ר"ה שם) יש לשאול למה אדם נידון בר"ה יותר מבשאר ימים וכו' אבל אדם למה נדון יותר בר"ה מבשאר ימים. ותירוץ דבר זה למדנו וכו' בשמינית הכניסו לגן עדן בתשיעית נצטוו בעשירית סרח באחת עשרה נדון בשתים עשרה יצא בדימוס א"ל **הקדוש ברוך הוא לאדה"ר זה סימן לבניך כשם שעמדת לפני בדיו ביום זה ויצאת בדימוס כך עתידין בניך להיות עומדין לפני ביום הזה ויצאין בדימוס** וכו' אימתי בחדש השביעי באחד לחדש ומכאן סמך למה אדם נידון בר"ה יותר מבשאר ימים. ואף בשמים יש אות שמזל החדש הזה מאזנים כי בו פלס ומאזני משפט לשם. עכ"ל. ובאופן נוסף ראה מה שביאר בזה בארוכה בספר **שפתי חיים** להגר"ה פרידלנדר זצ"ל. שבר"ה הוא כעין יום חידוש המלכות וחולקת תפקידים. והיי האדם למשך כל השנה כולה נקבע איזה תפקיד יהיה לאדם ולפי"ז מה יקבל בכל עניני העולם.

ו' לא נזכר בתורה שראש השנה זה יום הדין. יעויין בדברי **הרמב"ן** (בדרשה לראש השנה) בזה"ל. והנה זוה הכתוב שנעשה יום טוב ומקרא קודש ביום הזה ולא פירש למה ועל מה. וכו'. **אבל מפני שקראו הכתוב יום זכרון ומפני שהוא בחדשו של יום הקדוש ברוך הוא כי במ ידיו עמים, בראש השנה יזכור יצוריו וישב לכסא שופט צדק**, וכו'. והנה נתנה לנו התורה הענין הזה ברמז. והיה נודע בישראל מפי הנביאים ואבות קדושים עד משה רבינו. ועדיין הוא בידינו קבלה ומפורסם בתלמוד. ומי שזכה להיות מקובל בסתרי התורה יראה הענין יותר מפורש בכתוב ולשון התורה יותר מבוזר בו. כי התרועה היא שעמדה לאבותינו ולנו. וכמו שנאמר אשרי העם יודעי תרועה. ומה הכתוב הזה מאשר. וכו'. **ואלו דברים מסתרי התורה הם ואין ראוי לדבר בהם ברבים וגם לא לכל היחידיים, ועשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים רמז לעשרת ספירות**, וכו'. וגם יש בזה אות בשמים שהחודש הזה מזלו מאזנים. והוא בחדש הזה מזל הצומת. להגיד כי בו פלס ומאזני משפט לה'.

א' ראש השנה יום הדין. במשנה (ראש השנה דף טז עמוד א) 'בראש השנה - כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון. שנאמר היצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם'. ובגמ' כמה פירושים על כבני מרון. וראה בספר כוכבי אור מאמר ד' מה שביאר בשם רבי ישראל סלנטר עומק כוונת הו"ל בזה.

ב' רמז בפרשתנו (פ' נצבים) על צורת הדין של ר"ה. הפסוק בתחילת פרשת נצבים (פרק כט פסוק ט) אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריתכם כל איש ישראל: **ובספר הזוהר** (פרשת פנחס) פתח רבי שמעון ואמר (מלכים ב ד) ויהי היום. בכל אתר דכתיב ויהי איהו צער. ויהי בימי צער ודאי ויהי היום **יומא דאית ביה צער ודא הוא ראש השנה** יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא וכו' עיי"ש. והיינו שהיום זה ראש השנה. וממילא הפירוש באתם נצבים היום זהו רמז על יום ראש השנה. ובספר **פנחת רוא** (לרבי יצחק מבצלי התוס' שם בפרשת נצבים) כתב: ולי נראה עוד יותר כי **משה רבינו ע"ה רמז באתם נצבים היום** בה"י הידוע ר"ל כי ביום הידוע הוא יום ר"ה אתם נצבים לרום ליום הדין כלכם לפני ה' אלקיכם כלליכם ופרטיכם כולם כאשר פורט והולך והוא כענין ויהי היום וגו' להתיצב וגו' דאיוב וזה סמיכת הפרשה הזאת עם שלפניה מה כתיב למעלה מן הענין תשכילו וגו' פירוש שהזהירם משה לומר למען תדעו ותחכמו שכל מעשיכם אשר תעשו אתם עתידים ומוכנים להתייצב עליהם לדין ליום ר"ה. לכן ראו דרכיכם וחכמו ומוסר אל תפרעו לתקן מעוות מעשיכם גדל היום הזה שנה שנה. ומבאר והולך מי ומי ההולכים ועוברים לפניו שם ג' כתות שחלקו רז"ל. והיינו ראשיכם שבטיכם זקניכם ושטריתכם. הם הם הנהוגים להיות חשובי הדור ועיני העדה הם כת הצדיקים. כל איש ישראל הם ההמון מסתם העם שהם הבינוניים. טפכם וגו' הם הם פחותי המדרגה.

לטעם זה טפי עדיף לקרורתה סמוך לר"ה מלפניו כיון שהוא התעוררות עליו לתשובה ולשפר מעשיהם עד יום הדין הזה להזכר לפניו ית' ברחמים:

ג' עוד יש שמצאו כאן בפסוק זה רמז לכך שחשוב בימים הללו להיות בבחינת 'בתוך עמי אנוכי יושבת'. ולא להתבדל מהציבור (וידוע דזה אחד מן העיצות ליום הדין). וכן כתב כן הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל בספרו **קהלת יעקב**. וז"ל א"כ מוכח דאסור לפרוש עצמו מן הציבור בר"ה ולא דוקא להתפלל ביחיד לבדו רק אף גם אם מתפלל בציבור אם מכיון רק לטובת עצמו נמי נדון כיחיד וכמ"ש בזוהר הקדוש (בא ס"ט ע"ב) בפסוק השנומת מה שאמר (מ"ב ד' יג) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת יע"ש. ולכך הודיע להם משה רבינו שכל יחיד ויחיד מכם תדעו ש"אתם נצבים היום כולם וכל יחיד יכוין בתורת הכלל ויבקש בעד כולם וזהו שאמר אתם נצבים היום כולם שתדעו בלבכם ותכוונו לשם כך ש"אתם נצבים היום כולם לפני ה' ולכך אמר הילקוט דבכל השנה לא בעינן כוונה זו רק אימתי

הדלקת נרות יום טוב דראש השנה

הדלקת נרות יום טוב

אף שבדברי תלמוד בבלי ישנה התייחסות רק להדלקת נרות בערב שבת ולא החזכר כלל ענין הדלקת הנר בערב יו"ט, עכ"ז מצוה להדליק נר לכבוד יום טוב והוא חובה כמו בשבת, וכך נפסק בשו"ע או"ח סימן רס"ג ס"ה ובסימן תקי"ד סי"א דצריך לברך להדליק נר של יו"ט.
בביאור הגר"א ציין המקור לזה הוא מדברי הירושלמי ברכות פרק תשיעי וכן מובא בספר מושב זקנים (לרבותינו בעלי התוס') פרשת אמור אות כ"ד וז"ל "ולמה סמן נרות למועדות, ללמד שהדלקת הנר בשבת וביו"ט מצוה, מכאן נהגו האשכנזים לברך על הדלקת נרות יו"ט" כמו שמבוכים על הדלקת נר שבת. וכ"כ הראבי"ה שבת קצ"ט (עי' בבאר הלכה סימן רס"ד ד"ה לנר).

אולם יש מן הראשונים שסוברים שאין חובה להדליק נר יו"ט, וכך מובא בס' המנהיג הלכות שבת אות י"ז וז"ל "ובירושלמי ובב"ר עה"פ "ויברך אלקים את יום השביעי" ר"א אומר ברכו בנר, פעם אחת הדלקתי את הנר בע"ש ובמוצאי שבת מצאתיו דולק ולא חסר כלום, למדנו מזה שאין לברך על הנר בליל יו"ט, וכ"כ בשאלות דרב אחאי בנר שבת לברך והדליק ולא הזכיר נר של יו"ט, וכך כתב בספר אבודרהם בסדר מעריב של שבת אות ז' בשם הר' גרשון ב"ר שלמה שבהדלקת נר יו"ט לא נהגו לברך שאינה מצוה וחובה כמו בשבת שהוא מכלל עונג שבת, אבל ביו"ט שמחת יו"ט מצאנו עונג יו"ט לא מצאנו". וכך מפורש בס' ארחות חיים הלכת יו"ט אות א' בשם יש אומרים שאין לברך על נרות יו"ט כיון שיכול להדליק כל זמן שירצה אינו חובה ואין בו משום שלום בית. וכן בס' מושב זקנים הו"ל בשם ראשונים שלא מברכים ביו"ט וז"ל "ולא מסתבר לרבותינו שבצרפת (שמדליקין נרות ביו"ט) דאפילו בשבת אסיק תלמודא שהדלקת נר בשבת חובה משום שלום בית א"כ ביו"ט שיכולים להדליק אין לברך דאין צריך שלום בית, ולכן פסק דאין מברכין על נר יו"ט".

הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט הלכה ט"ז כתב "כשם שמצוה לכבד השבת ולענוגה כך כל ימים טובים וכבר בארנו (הלכות שבת פ"ל) הכבוד והענוג בהלכות שבת", ומכיון שבהלכות שבת כתב הרמב"ם דהדלקת הנר הוא כבוד שבת וענוג שבת ה"ה ביו"ט יש חיוב בהדלקת נר משום כבוד וענוג ולכן צריך לברך על הדלקת נר יו"ט כמו בשבת. אולם יש שכתבו להיותו והרמב"ם לא הזכיר כלל דין נר של יו"ט וברכתו א"כ אין מברכין על הדלקת נר יו"ט. ובאמת מנהג תימן עפ"י הרמב"ם שלא לברך על נר של יו"ט. וכ"כ בשו"ת פעולת צדיק ח"ג סימן ר"ע שבתים לא נהגו לברך על הדלקת נר של יו"ט, ובסו"ד כתב "שיטת קדמונינו היא שלא לברך ואין לשנות ולהכנס בספק ברכות לבטלה", וכבר העירו גדולי האחרונים הרי הרמב"ם ה"ל שבת מובא כשם שמצוה לכבד שבת ולענוג כך מצוה גם ביו"ט, ממילא הרמב"ם לא צריך להזכיר עוד פעם בהלכות יו"ט הדלקת נר יו"ט וברכתו. עי' בכבלו סימן נ"ח שכתב טעם הדבר שצריך להדליק נרות ביו"ט שכשם שמצוה לכבד שבת ולענוג כך מצוה לעשות ליו"ט וזהו מכלל הכבוד והענוג. וכ"כ הלבוש סימן תפ"ז ס"א "ומדליקין ב' נרות ביו"ט פסח כמו בשבת משום כבוד יו"ט וכן בכל ימים טובים".

עוד כתבו האחרונים להעיר שיש עוד טעם להדליק נרות ביו"ט וכמש"כ בערוך השלחן סימן רס"ג סי"ב וז"ל "כשם שבשבת מצווים בהדלקת נרות כמו כן דיו"ט, דפשיטא דיו"ט הוא זמן שמחה, ואין שמחה בלא אור ולכן צריכה לברך". והיינו דמשום מצות שמחת הרגל חייבים להדליק נרות, ולפי"ז יש ענין להרבות בנרות ביו"ט דכל מה דמוסיף אורה מוסיף שמחה.

ומהו נוסח הברכה הראבי"ה שבת סימן קצ"ט כתב שהנוסח כפי שמובא בירושלמי ברכות להדליק נר של יו"ט, ואילו בהלכות יו"ט סימן תשנ"ב כתב הראבי"ה שהנוסח הברכה להדליק נר לכבוד יו"ט. וכך מובא הנוסח בלקט יושר או"ח עמ' מ"ט. בשו"ת תשובות והנהגות ח"ב סימן קנ"ג כתב לבאר שאם אנו אומרים שמדליקין במקום הסעודה שהיא חשובה יותר אם יש בה נר וטעם הדלקת נר שבת מדין כבוד שבת אכן שייך לברך לכבוד שבת או יו"ט, אך אם מדליקים במקום השניה ויסוד ההדלקה הוא מדין עונג שלא יכשל בעץ וא"כ לא שייך לברך בנוסח לכבוד שבת או יו"ט, ומשום שרצו שהנוסח יהיה שווה בכל מקום כתבו לברך בנוסח כלל להדליק נר של שבת או יו"ט.

עכ"פ למסקנת הדברים ברור שיש חיוב להדליק נר יו"ט ולברך על הדלקת נר של יו"ט. ומדליק אותו מספר נרות כמו שמדליקין בשבת וכ"כ הפמ"ג בסימן תקי"ד במשב"ז סק"י ב, אף דלא שייך הטעם דזכור ושמור מ"מ יש להדליק ב' נרות נגד איש ואשה, וכמש"כ בא"ר ד"א דמדליקין ב' נרות בשבת כנגד איש ואשה כי ב' פעמים **"נר"** עולה כמנין איברים שבאיש ואשה וכ"כ ברוקח הלכות יוה"כ אות רי"ח.

ראשי הישיבות

הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש ישיבת סלבודקא

טעם הקדמת ר"ה ליו"ב

הנה הסיבה שאדם נידון דוקא בר"ה ולא בזמן אחר, כתבו הראשונים משום שימים אלו הם זמן של סליחה, ורצה השי"ת לדון את בריותיו בזמן שהוקבע לכפרה וסליחה. ושאל מרן הגאון ר' ישראל סלנטר שא"כ היה ראוי יותר לעשות ר"ה אחרי הכפרה של יו"כ, שאז נבוא לכפרה אחר שזכינו בדין. וביאר שבלא ההקדמה של עבודת יום הדין של ר"ה לא היינו זוכים לכפרת יום הכיפורים, ועיין בדבריו בהרחבה.

ואפשר לבאר עוד הטעם מדוע יום הדין של ר"ה נקבע לפני יו"כ, ובהקדם, דהנה חז"ל אומרים (ויקרא רבה פרשה כט) עה"פ אשרי העם יודעי תרועה, וכי אין אומות העולם יודעים להרעי, אלא שישראל מכירים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים והופך להם מדת הדין למדת רחמים, וצריך להבין מהו ענין הפיתוי שמפתים להקב"ה.

עוד יש בחז"ל (בראשית רבה פרשה כב) עה"פ ויצא קין מלפני ה', פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדינך, אמר לו קין עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו אמר כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע. ויש להבין מה התחדש לאדם הראשון במה שאמר לו קין.

והנה בעצם ענין התשובה, מצינו בראשונים שתי דרכים, רבינו יונה כותב בעיקר הרבעי שאדם יהיה בצום ובבכי ובוה יתכפר לו, והביא משל על זה מכלים הטמאים שכאשר ישברו יהיו טהורים, וכן בתשובה ע"י השבר שנשבר מועיל לתשובה, וענין זה הוא שכך טבע הקב"ה במציאות הבריאה שע"י השבירה נתקן הדבר.

ויש בראשונים עוד מהלך אחר, והוא מבואר בחובת הלבבות וגם ברבינו יונה בכמה מקומות, שענין התשובה דומה לאדם שחטא לחבירו ובא לרצותו ולפייסו, שאם יאמר לו שמתחרט ויתודה ע"ז אז חבירו ימחל לו, וכן הוא ענין התשובה להשתדל לפני הקב"ה בדברים שיגרמו לריצוי ואז הקב"ה ימחל, כאדם שחבירו מרצהו והוא משתכנע מזה ומוחל לו, ולביאור זה תשובה אינה ענין מציאותי בבריאה אלא ענין של ריצוי ופיוס.

ובזה יש לבאר מה שהתחדש לאדם הראשון בדברי קין, שאדם הראשון חשב שהיחס של תשובה הוא כהצד הראשון הנ"ל שתשובה זה תיקון מציאותי וכמו ששבירה גורם טהרה, ובא קין ואמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי, ולמד מזה שיש התייחסות חדשה לתשובה, שהוא כעין שני אנשים שאחד משכנע את השני, וכך התשובה לפני הקב"ה הוא כמלך ואיש של המלכות שמרצה את המלך.

ובאמת זהו הענין מה שאומר הרמח"ל, שמצד מציאות הקב"ה לא שייך ענין 'מלך' אלא 'אלקים', שלא נתלה בזולתו כלל ולא מתיחס לזולתו והוא בתכלית השלימות, אולם רצה בטובו וחסדו להיות מתיחס לנבראיו אע"פ שבאמת אין מקום להתייחסות כלל, וזה שייך רק במלך שמתייחס לנבראיו, והוא מתכבד בנו וגם אנו חייבים לו לשמוע לו כמו מלך ועמו, ולהשתעבד אליו כעבדים למלכים, וזה נקרא עול מלכות שמים.

וא"כ זה מה שהתחדש לאדם הראשון, הענין של מלכות שהקב"ה מתיחס לעמו, ובתור מלך אפשר לפתות אותו. ומהו ענין הפיתוי, איד מפתים כביכול את הקב"ה. הנה אמרו חז"ל כשמשא רבינו עלה להר לקבל לוחות אחרונות, העבירו שופר במחנה לאמר משה עלה להר, והטעם שהעבירו קול שופר כדי שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה. והביאור בזה הוא שעי"י שישראל מקבלים על עצמם לעשות רצון הקב"ה, עי"י הקב"ה מתעלה, וכמו שהנפס החיים מביא מהזוהר שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום, הם נותנים עוז למלכות, כמש"כ תנו עוז לאלוקים.

ובזה יש לבאר הטעם שר"ה נקבע לפני יו"כ, שכיון שהתשובה שנצטרך לעשות ביו"כ זה תשובה של פיתוי ושל רחמים, כמו שעושים למלך, לכן קודם צריך להיות ר"ה להמליך את הקב"ה, וכל ענין התפילות בר"ה הוא המלכת השי"ת, ועי"ז אפשר להגיע לתשובה שביי"כ ולפיתוי ורחמים.

וענין ההמלכה הוא ע"י שפרו מעשיכם, ע"י שמשתעבדים למלך, ואופן ההשתעבדות היא שלא רק שמקיימים המצוות אלא שמדקדקים בקיומם היטב. ובתוסי' בקדושתין (ל"א א') הטעם שגדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, משום שמי שמצווה ועושה הוא דואג ומצטער תמיד פן יעבור, יותר ממי שאין מצווה שיש לו פת בסלו אם ירצה ניחא, וזה נותן כבוד למלך וזה חיזוק המלכות, וזה התשובה שאנו צריכים לעשות כמצווה ועושה של דואג ומצטער והשתעבדות למלך, ובתשובה כזו אפשר לפתות כביכול את הקב"ה.

(קובץ גליונות תשע"ז)

עצה נפלאה מבעל התרומות הדשן לעבור לכסא רחמים
ההלכות שנחדשו בדין לוח מדין 'עבד לוח לאיש מלוה'

כתוב במשלי [פ"ט] מלוה ה' חונן דל וגו', היינו מי שנתן צדקה לעני כאילו לוח להקב"ה, ומאחר שאנו מלויים להקב"ה הוה כאילו אנו היינו המלווים והקב"ה הלוה, ואמרין בסנהדרין [דף לא:]: מלוה אמר ללוה נלך לבני"ד הגדול כופין הלוה לילך אחר המלוה, דעבד לוח לאיש מלוה, והיינו נמי כן כביכול על הקב"ה, ומעתה ביום הדין כשרוצה לדון אותנו, ואומרים לו לילך לבני"ד הגדול, היינו בני"ד של מידת הרחמים. לקט יושר בשם רבו התרומת הדשן סליחות סקי"ב],

תמוה, דהלא בסנהדרין שם מבואר דדוקא לילך לבני"ד גדול יותר יש זכות תביעה, וא"כ למה בני"ד של רחמים נקרא בני"ד חשוב יותר, אדרבה, בני"ד של דין הוא הדין האמיתי יותר, והיאך אפשר לתבוע בני"ד זה בלא טעם, ויש ליישב ד'חסד' נקרא 'גדול', וכ"ה בפסחים [דף קיח:]: בטעם מה שנקרא הלל הגדול, לפי שהוא זן ומחלק מזון לכל בריה, אך מ"מ צ"ע דאין זה משפט אמת יותר, ולמה יש זכות לתבוע בה.

ואשר ע"כ בזה, דמאחר שמידת החסד תלוי במידת 'הגדול', א"כ כאשר אנו מבקשים מהשי"ת לישב על כסא רחמים יש בכך בקשה על כך שירבה מידת 'גדלותו', וא"כ זה גופא מעלה במשפט השי"ת להיותו גדול יותר בדין, [ואולי יש בזה חידוש דין דנתחדש במלוה שיכול לתבוע מהלוה לילך לבני"ד אחר, ואף לבני"ד קטן, משום הך טעמא דעבד לוח לאיש מלוה, אלא שבדברי התרוה"ד עצמו נראה לא כן, וכמשי"נ לעיל].

אלא דבאמת עיקר דברי התרוה"ד תמוהים, דהלא עיקר הך דינא דעבד לוח לאיש מלוה לא נאמר אלא כלפי דין תורה זה של ההלואה, ואילו לענין שאר דיני התורה בזה ואין המלוה יכול לתבוע את הלוה לבוא לבני"ד הגדול, באופן דלפני"ו יש לתמוה מה יועיל מה שהקב"ה כביכול נהפך להיות ללוה דידן, הא מיהת הקב"ה תובע אותנו לענין שאר ענינים מצות ועבירות, ובהה הקב"ה ידון היכן שירצה, וצ"ע.

בסנהדרין [דף לא:]: איתא, אמר רב ספרא אמר רבי יוחנן שנים שנתעצמו בדין, אחד אמר נדון כאן, ואחד אומר נלך למקום הוועד [קיבוץ ת"ח ובני"ד חשוב יותר], כופין אותו ודן בעירו וכו', אמר אמימר הילכתא כופין אותו וינך למקום הוועד, אמר ליה רב אשי לאמימר והא אמר רבי אלעזר כופין אותו ודן בעירו, הני מילי היכא דקאמר ליה לוח למלוה, אבל מלוה עבד לוח לאיש מלוה, וכן פסקו הראשונים בר"מ ושו"ע.

ונחלקו הראשונים בהך דינא ששינו כאן שהמלוה יכול לכוף הלוה לעלות למקום הוועד, דהנה לשון התלמוד דמדין 'עבד לוח לאיש מלוה' יכול המלוה לכופו, וככתב הר"מ [פ"ו סנהדרין ה"ו] שכן הדין בכל טוען ונטען, שאם התובע הגגול טוען שרוצה לדון בבית הועד חייב הנתבע לילך אחריו, ופירש בכס"מ שאף בהם י"ל שהנתבע עבד לתובע עד שיסלק את היוקו או יברר שלא היויזק לו [אם ודאי היויזק לו].

אכן בנמוקי"י הביא בשם ר"ת [והובא בכס"מ] דבאמת רק בלוה ומלוה הוא שאמרו שהנתבע חייב לילך עם התובע מדינא דעבד לוח לאיש מלוה, אך בטענות של מליק ופקדון וכדו' אין כופין את הנתבע. ובקצוה"ח [סי' י"ד סק"א] עשה פטרה בין דברי הפוסקים, דאם יש הוצאות האמולת בזה יש חזקה שאין מביא הוצאות לחינם, וגבי כופין את הנתבע, אך באין הוצאות בזה יש לחלק בין לוח לבין שאר טענות, יעוי"ש.

ונימא בדברי התרומת הדשן נתחדש שיכול המלוה לכוף את הלוה לדון איתו אף בשאר הדינים באיזה בני"ד שהוא רוצה, וכמובן שזה מכוון רק במלוה ולוח שהוא נעשה לו 'עבד', והוא חידוש.

בתומים [סי' ע"ד] דן בתובע שאומר לנתבע שיפרע לו ואין בידו מעות, ואמר לו שישוב לביתו ויביא לו המעות, והסיק דבריו באורים סקי"א וז"ל, אם אין דרך הלוה בלא"ה לילך ולשוב, בודאי אין להכריחו שילך בשביל כך, אבל אם דרכו בלאו הכי יכול להכריחו, ואינו יכול לומר לא אקבל על הטרחא כי עבד לוח וכו', אבל בפקדון כה"ג אינו יכול להכריחו, כי יאמר מה לי בהטירחא זה, שוב לביתי וקבל פקדונך, ע"ש.

בשבועות [דף מ:]: תנן, מנה לי בידך ואמר לו הן אמר לו אל תתנהו לי אלא בפני עדים וכו' חייב מפני שצריך להחזיר לו בעדים, וכתבו הראשונים [שם ודף מא:]: דכי אמר לו אל תפרעני אלא בעדים תנאיה תנאה אף על פי שאמר לו לאחר הלואה, דהא מתניתין לאחר שהלוה מיירי מדיקתני מנה לי בידך, וכתב הרמב"ן [דף מא:]: דהיינו דוקא אם קיבל עליו הלה או ששתק דשתיקה כהודאה, אך בע"כ ודאי אינו יכול לחיבו.

והריטב"א שם [דף מ: ד"ה ומיהו] כתב וז"ל, והרא"ם ז"ל סובר שבעל כרחו יכול לומר שלא יפרעוהו אלא בעדים שהרי עבד לוח לאיש מלוה, ושאילתי למורי הרשב"א ז"ל ואמר, דבמלוה נראין דברי הרא"ם ז"ל מההיא טעמא דעבד לוח לאיש מלוה, אבל בפקדון נראין דברי הרמב"ן, ותמיהא לי מילתא מטעמא דעבד לוח היאך יוכל לשעבדו עתה למה שלא נשתעבד לו בשעת הלואה ולהוסיף עבדות על עבדותו וכו' עכ"ד.

והנה הריטב"א שם כתב וז"ל, אפילו בשקיבל עליו תמיהא מילתא, במה נשתעבד לו לאחר מות מעות, אלא שבה י"ל דבההיא הנאה דקא מרווח ליה זימניה השתא או דלא דחיק ליה גמר ומשעבד נפשיה, דבהנאה אדם גומר ומשתעבד כדאמרין בב"ב [דף קעג:]: גבי ערב, וגבי מתנה שומר חנם להיות כשואל [ב"מ צד.], ואחריני טובא, אבל לשעבדו זה בעל כרחו לעשות מלוה על פה כמלוה בשטר היאכא אתאי לן.

ויש להקשות, דבאופן דארווח ליה זימנא הרי יש כאן זקיפת מלוה, וכל שיש זקיפת מלוה נהפך החוב להיות חפצא של מלוה, וא"כ הרי זה כמו בשעת הלואה שיכול להתנות מה שירצה, וצ"ע. ויעוין היטב מה שנתבאר בפרשת שופטים [פט"ז פי"ח] בארוכה בגדרי זקיפת מלוה, ובאם אפשר לעשות זקיפת מלוה בע"כ, הא מיהת כל פעם אחר זקיפת מלוה הדר דין כל התביעות כדין המלוה, והוא חידוש נפלא לדינא, וצ"ע.

'גילו ברעדה'

בעלי המוסר היו אומרים שבתחילת אלול אפילו הדגים שבים רועדים מאימת הדין. אם רק נחשוב על כך ש'בראש השנה יכתבון וביום צום כיפור יחתמו'. 'מי יחיה ומי ימות', מי בקיצו ומי לא בקיצו'. שאנחנו ובני משפחותינו ניצבים למשפט שמשמעונו חיים ומוות באופן טבעי זה כשלעצמו ממלא אותנו בפחד ובחרדה.

הרי כך זה אצל כל מי שמחכה למשפט על עבירת תנועה בבית הדין לתעבורה. שכל מה שיכולים להעניש אותו זה להטיל עליו קנס כספי או לשלול ממנו את רישיון הנהיגה שלו ובכל זאת האדם אינו רגוע. הוא הולך מחבר לחבר מתייעץ ודואג מה להגיד ואיך לטעון. הוא לא ישן בלילות אולי ישללו לו את הרישיון.

בספר 'פלא יועץ' כותב: 'בראש השנה וימים נוראים, מאיר אור הפחד והיראה. וזהו הטעם שאין לך אדם מישראל שלא יהא מרגיש יראה ופחד, כל אחד לפי בחינתו ולפי הכנתו שעשה מקודם'. מי שלא מרגיש פחד לפני ראש השנה, צריך להתחיל לדאוג ולפחד מעצם הדבר שהוא לא מרגיש פחד.

הטור בהלכות ר"ה מביא את דרשת חז"ל על הפסוק: 'כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו' רבי חנינא ורבי יהושע אומרים: איזו אומה כאומה זו שיודעת אופייה של אלוקיה' שמכירה את מנהגיו ודרכיו של הבורא. 'שמנהגו של עולם, אדם שיש לו דין, לובש שחורים ומתעטף שחורים, ומגדל זקנו ואין חותך ציפורניו, לפי שאינו יודע איך יצא דינו'. 'אבל ישראל אינן כן, לובשים לבנים ומתעטפים לבנים, ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותים ושמים בראש השנה. לפי שיודעין שהקב"ה יעשה להם נס' עכ"ל.

מרן הגרא"מ שך זצוק"ל היה רגיל להביא את דברי הטור הללו ולשאול, מה באמת עלינו לעשות. האם הכוונה היא שבראש השנה נלבש בגד נאה. נשמח, נשיר ונאכל ? מפי שאנחנו בטוחים שהקב"ה יעשה לנו נס ונוכח בדין :. האם בזה נסתפק.

והוא היה מבאר: וודאי שהאדם צריך להתכונן ליום הדין, לדאוג ולפחד. אבל עליו לדעת שהעיקר והתכלית זה לעשות תשובה. לעזוב דרכיו הרעים ולשוב אל ד'. הדאגה והחרדה, נדודי השינה והפחד הם רק אמצעי כדי לעורר אותנו לעזוב דרכנו הרעים להתחרט על העבר ולקבל על העתיד. עלינו לעשות תשובה.

אסור לנו להישאר עם סממני הפחד החיצוניים, אסור שהפחד ישתק אותנו. אדרבא, הפחד צריך להביא אותנו לקוט יוזמה, לקום ולעשות מעשה. לעשות דברים שיטעו בלבנו אמונה ובטחון שנוכח בדין. מי שאינו שוקט על שמריו, מי שרץ מעו"ד לעו"ד, שממצה כל אפשרות של שתדלנות, של השפעה על התביעה ועל בית המשפט, מגיע לדין רגוע ושלו שיעשה ככל יכולתו.

ובאמת בספר 'פלא יועץ' הקדים לדברים שהבאנו לעיל וכתב: 'מה עשה הקב"ה שרצה לזכות את ישראל עם סגולתו. נתן להם 'מועדי ד' מקראי קודש' אשר בהם משפיע עליהם הקדוש ברוך הוא שפע קדושה ומאיר אורו'. רגשי הפחד של הבריות בראש השנה אינם רק מהפחד של 'כל באי עולם יעברון לפניך כבני מרון'. אלא בגלל שבימים אלו משפיע הקב"ה בבריאה השפעה מיוחדת של פחד. 'אור הפחד והיראה' הוא מתנה טובה ששולח לנו הקב"ה.

הפחד הוא בעצם מתנה טובה של הקב"ה לעורר אותנו מתרדמתנו. להתקומם ולהתנער משלטון היצר. להשיב מלחמה להיאבק ככל יכולתנו נגד השטן העומד עלינו לכלותנו. למצות את העצות שנתנו לנו חז"ל 'ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה'. הפחד והיראה אינם תכלית, הם מעורר ומדרבן לתשובה.

זו גם הבנת דברי הטי"ז, שכתב בהמשך דבריו שם: 'צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין ועל ידי כך נזכה לזכות'. היראה והפחד מביאים את האדם לזכות בדין. הם מביאים אותו לעזוב דרך רשע ולשוב אל ד' באמת. יוצא איפה שעל מה שהאדם מרגיש פחד, על זה גופא הוא צריך לשמוח. מפני שהפחד הזה יביא אותו לתשובה.

באחת השיחות הביא מרן הגרא"מ שך זצוק"ל דרך נוספת בביאור דברי חז"ל שהביא הטור. באומרו כי עצם העובדה שהקב"ה מעמיד אותנו לדין, שבא עמנו חשבון על מעשינו. הדבר הזה בעצמו צריך למלא אותנו שמחה. מפני שרק מי שאחראי למעשיו נתבע לדין וחשבון' על מעשיו.

פעמים רבות אנחנו שומעים מאנשים שהתדררו למעשים לא טובים את הטענה ואת התביעה: 'לאף אחד לא איכפת ממני'. ילד שלא דורשים ממנו ולא תובעים ממנו מרגיש שהוא לא שווה כלום. לא מצפים ממנו לכלום והוא מתנהג בהתאם.

הידיעה שבורא עולם משגיח עלינו בהשגחה פרטית. שאיכפת לו מכל מעשה שאנחנו עושים. איך אנחנו קמים בבוקר מהמיטה. איזה נעל אנו נועלים קודם. איכפת לו מכל דיבור שלנו. שלשונו ופינו יהיו נקיים מלשון הרע, מזיבורים אסורים. איכפת לו אפילו מה אנחנו חושבים. מחשיבה מרוממת אותנו.

הידיעה הזו מכניסה בנו רגשי חשיבות וגדלות. אני נזר הבריאה. הקב"ה עומד ומצפה לראות מה אני יעשה, איך אני אתנהג. על זה יש באמת לשמוח. עכשיו בראש השנה בעיצומו של יום הדין, אנחנו 'אוכלים ושותים ושמים'. מפני שהקב"ה מעמיד אותנו לדין. הוא חושב עלינו, איכפת לו מאתנו.

נחשוב ונתבונן איך לנצל ימים יקרים אלו בהם הקב"ה קרוב אלינו ורוצה בתשובתנו. זו הזדמנות לשכוח מהעבר ולהתחיל מחדש והבא ליטרה מסייעין בידו. שנה טובה.

ברכת שהחיינו על הדלקת נרות

מובא בגמ' עירובין מ' ע"ב דבשלש רגלים מברכים ברכת שהחיינו היות זה מצוות הבאות ממזמן לזמן. ונחלקו אמוראים האם דווקא בשלש רגלים מברכים זמן, אבל בראש השנה ויוה"כ אין מברכים ברכת שהחיינו דלא נקראו רגלים, או אף בר"ה ויו"כ מברכים ברכת שהחיינו דמזמן לזמן חגים אלו באים, ומסיקה הגמ' דהלכה היא שאף בר"ה ויו"כ מברכים ברכת שהחיינו. וכך מובא בירושלמי פסחים פ"י הלכה ה' "תני דכל שכתב מקרא קודש צריך להזכיר בו זמון", נמצא דאף בר"ה ויו"כ צריך לברך ברכת שהחיינו, וכן נפסק ברמב"ם בהלכות שבת פכ"ט הלכה כ"ג ובשו"ע או"ח סימן ת"ר ס"ב ובסימן תרי"ט ס"א אמנם יש חילוק בין שלש רגלים לר"ה ויוה"כ, דברכת שהחיינו בג' רגלים הוא מדאורייתא ובר"ה ויו"כ הוא מדרבנן, וכך מבואר בשו"ת הר"י מיגאש סימן ר"ג בשם רב ניסים גאון ובאור זרוע ח"ב סימן ק"מ (מובא בהגהות אשרי עירובין פ"ג סימן י' וברוקח סימן רצ"ה. וכן מובא במג"א בסימן תרס"ב בשם ספר מנהגים.

נהגו שהנשים מברכות שהחיינו של יו"ט בשעת הדלקת הנרות וכן מובא באליה רבה סימן ת"ר ובשערי תשובה (שם) מטה אפרים סימן תקפ"א סעיף ג' ובסימן תרכ"ה סעיף ל"ג בן איש חי ח"א פרשת וילך ובשו"ת תשובה מאהבה ח"ב סימן רל"ט. והטעם למנהג שנשים מברכות שהחיינו בשעת הדלקת נרות מובא בשו"ת שאילת יעב"ץ סימן ק"ז כיון שברכת שהחיינו נאמרת על שמחת החג ויש לנשים שמחה במצוה ראשונה שבה ניכר כבוד יום טוב ושמחתו, (עי' בשו"ת להורות נתן ח"ד סימן כ"א).

אולם יש שכתבו שמנהג זה אין לו יסוד לפי שעיקר זמן אמירת ברכת שהחיינו הוא בשעת קידוש על היין. וכך מובא באור זרוע ח"ב סימן י"א והפרי מגדים במשב"ז סוף סימן תקי"ד ובס' יוסף אומץ או"ח תשצ"ח ובס' פתח הדביר סימן רס"ג סק"ה, בס' מועדים חמנים ח"ד סימן קי"ז מביא בשם הגר"י מבריסק זצ"ל שכך נהג. וכך מובא בשו"ת יחוה דעת ח"ג סימן ל"ד ובחזון עובדיה (סדר ליל ראש השנה) שלכתחילה נכון להסביר לנשים שעדיף לשמוע ברכת שהחיינו בעת שהבעל עושה קידוש ולצאת ידי חובתו, וכן כתב בס' חסד לאלפים סימן רס"ג ס"ה, ומוסיף שמנהג זה של הנשים שמברכות עם הדלקת נרות של יו"ט **אין לו יסוד ושגגה היא**, וכך כתבו בס' יפה ללב ח"ג סימן רס"ג ובשו"ת זכר שמחה סימן ח'.

בשו"ת שאילת יעב"ץ סימן ק"ז (הובא בהגהות רעק"א בסימן רס"ג סעיף ה') כתב ח"ל "יפה כיון לענ"ד לערער על מנהג הנשים שמברכות שהחיינו על הדלקת נר יו"ט, וטענותיו גדולות מחמת שלא נזכר בשום פוסק וכו' וחי' דמר שמיום עמדי על דעתי היה ג"כ דבר טובה בשלי רוציתי למחות באשתי מעמם זה, אעפ"כ לא עשיתי מעשה והנחתי לה מנהגה המוחזק בידה **כי באמת חשש ברכה לבטלה אין כאן**, שאלמלי היא רוצה שלא לצאת ידי חובת ברכת הזמן ע"י בעלה מי ימחה בידה לברך בעצמה ברכה שהיא חייבת בה בלי ספק, ואף בלא הדלקה יכולה לברך ברכת שהחיינו מיד בכניסת יו"ט דק"ל זמן אומרו בו אפילו בשוק, ועל כן אמרתי לעצמי הנח להם מנהגן שהוא ירושה להן מאבותיהן. ועשו כן בפני גדולי עולם. אם האשה מדליקה נרות וגם מקדשת לעצמה לא תברך ברכת שהחיינו בשעת ההדלקה רק שתקדש מיד אחר ההדלקה בכדי שתעלה בברכה שבקידוש גם על ההדלקה, וכ"כ בס' ברכת הבית שער מ"ה אות כ"ו.

בשו"ת זרע אמת ח"א סימן ל"ג פסק שכל אחד תעשה כמנהגה דנהרא ונהרא ופשטיה (הובא בכף החיים סימן תקי"ד אות ק"ב) וכ"כ בס' בית השואבה עמ' קס"ה, עי' במטה אפרים סימן תקפ"א סעיף נ"ה ובסימן תרי"ט ס"ד שכתב שאשה יכולה לברך זמן בשעת הדלקת נרות (עי' שו"ת מנחת שלמה סימן כ').

אותן נשים שמברכות בזמן הדלקת נרות ברכת שהחיינו כשהבעל עושה קידוש והאשה שומעת הקידוש לא יענו אמן אחר ברכת שהחיינו ששומעות בקידוש מפי בעליהן משום הפסק בתיבת אמן בין ברכת בפה"ג של הקידוש לטעימה מכוס הקידוש, הואיל וכבר יצאו ידי חובתם בשלי ברכת שהחיינו בעת הדלקת נרות. וכן משמע בשו"ת הר"י אבן חנני' סימן נ"ד, בלוח א"י מובא בשם הגר"י אלישיב זצ"ל שזה הפסק. אולם בשו"ת שבט הלוי ח"ג או"ח סימן ס"ט כתב שנראה לו שיש לחלק, שבליל פסח לא היו הפסק כיון שברכת שהחיינו בליל פסח באה גם על מצות מצה ומרור וסיפור יציאת מצרים והאשה שברכה בעת הדלקת נרות לא נתכוונה לפטור מצוות אלו ואם האשה מכוונת על ברכת שהחיינו של הבעל אין האמן הפסק, אבל בליל ראש השנה יש להזהר שלא תענה אמן על ברכת שהחיינו שבקידוש משום הפסק (עי' שערי תשובה ריש סימן תרמ"ג ובמטה אפרים סימן תרכ"ה סעיף מ"ח). אולם בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סימן כ"א אות ט' ובסימן ק"א אות א' כתב שאין בזה חשש הפסק בעניינת אמן אחר ברכתו של הבעל בזמן הקידוש, דכיון שאצל המקדש היו ברכה הצריכה א"כ גם אצל השומעין אין זה הפסק, וכ"כ בס' מועדים חמנים ח"ג סימן קי"ז דאין למונעה מלענות אמן משום דבלייל יש שבח נוסף על מצות שמחה, ועוד שלא אסור רק שיחה בעלמא אבל לצורך אין חשש הפסק, וכך פסק מרן הגר"י איועראבאך זצ"ל בשו"ת מנחת שלמה תניא סימן ס' וכן מובא בס' שמירת שבת כהלכתה ח"ב פרק מ"ז הערה רט"ו, והטעם לכך שאל"כ ואין יכולות לענות אמן שזה הפסק איך לא הזהירו הפוסקים על נשים שאינן יושבות בסוכה וטועמות מהיין של הקידוש לבל יענו אמן על ברכת לישב בסוכה של המקדש, וכן פסק בשו"ת אור לציון ח"ג פרק י"ח הערה ב'.

וכו' עיי"ש בדבריו. וכן יעויין בדברי הרבינו בחיי פרשת אמור, שכתב: (כד) זכרון תרועה וכו', ומה שבאה פרשה זו סתומה יותר משאר פרשיות המועדים, הענין הוא מה שידוע בעניני תורתנו הקדושה אותם שהן מפנות דת ומעקריה, כי כל מה שהענין יותר נעלם ויותר פנימי הוא יותר סתום ובא הלשון בו בדרך קצרה ובמלות מועטות, וכו'. וראה עוד **בדרשות ר"י אבן שועיב** (דרשה לראש השנה). שכתב תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו, כי הק' לישראל הוא וגו', עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע. הפסוקים הללו אמרן דוד ברוח הקדש על ענין ראש השנה ומצות השופר, **כי תורתינו הקדושה לא דברה באלו העניינים. אלא בקוצר גדול וברמז, וזה צריך לדעת על אי זה ענין ולמה לא נתפרשו בתורה אלו העניינים**, ועוד כי קבלה בדינו וביד כל ישראל שהוא יום הדין ולא נאמר בתורה אלא יום תרועה, זכרון תרועה ולשון תרועה היא מלה מסופקת, שמצינו לשון תרועה בפה, כמו שכתב למה תריעי רע. את קול העם ברעה, וכן בתלמוד אמרו כשהזכירה המשנה מתריעין חד אמר בפה בענינו. וחד אמר בשופר, כי לשון תרועה כולל שניהם. ואף התרגום שמתרגם יבבא משמע בפה דכתיב בעד החלון נשקפה ותייבב. וזה הענין כבר דברו בו הראשונים ז"ל וכתבו, **כי מה שלא דברה תורה מזה היום שהוא יום הדין ההוא, בעבור שלא נתחדש זה הענין עתה, שותרתינו הקדושה לא דברה אלא במה שנתחדש במתן תורה כסוכה ולולב ומצה ואיסור חמץ ושאר העניינים, אבל יום הדין אין בו הודעת [מצות] מצוה**. ועוד שהיה זה היום מזומן לדין מיום שנברא אדם הראשון כמו שהוא קבלה בדינו כי

ז' טעמים נוספים שלא נזכר שזה יום הדין. וראה בכלי יקר (פרשת אמור. פרק כג פסוק טז) שכתב ח"ל: וזה הטעם גם כן העלם יום דין של ראש השנה. כדי שלא ילך אדם בשרירות לבו ויסגל עוונות כל ימות השנה ויחשוב לתקן מעשיו בהיותו קרוב ליום ה' אשר בו ישב על כסא דין אלא יזמה בנפשו כאילו בכל יום ויום ה' יושב על כסאו למשפט ומתבקר פנקסו ועל ידי זה יהיה כל יום ויום בתשובה. וכן איכא למאן דאמר אדם גידון בכל יום (ראש השנה טז א) שנאמר (איוב ז יח) ותפקדנו לבקרים ולרגעים תבחננו. ובספר **סוכת דוד** לרבי דוד קויאט זצ"ל כתב י"ל לא הזכירה תורה הדין בר"ה שהדין הוא אש וכדכתיב כי באש ה' נשפט וחרבו תאכל כל בשר. ואילו ה' נזכר הדין מפורש בר"ה ה' דין קשה מאוד. וה' זה דין חזק מאוד ולא יכלו לעמוד בו ולכן הסתירה תורה את הדין שלא יצא הדין בכל תקפו ושיזכו בני ישראל בהדין.

ח' בטוחים שיעשה לנו נס. איתא בתלמוד ירושלמי (ראש השנה פרק א ה"ג) א"ר סימון כתיב (דברים ד ח) ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' ר' חמא בי ר' חנינה ור' הושעיה חד אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו שאינו יודע היאך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמחים יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים. ונראה שהביאור בזה שהציבור כציבור בטוחים שיעשו להם ניסים. כי עם ישראל מובטח כעם וכציבור. שלא תשכח מפי זרעו. וימשיך קיומו. אבל היחיד כיחיד אינו מובטח. והגר"י **וינטרייב** זצ"ל (בספרו מאמרי חודש השביעי) ביאר כי כלל ישראל בוטחים בהקב"ה שיעשה להם נס. כי הגה אדם שיש לו פחד מדבר הוא בורח ממנו. אמנם כלל ישראל בורחים אליו יתברך. ואומרים אנו רוצים לחסות בצלו יתברך. א"כ ודאי שינצל במקום הזה דבעל המקום כאן עושה ניסים. וישראל שבורחים לרשותו יתברך הם מורים שהם חלקו ונחלתו. וברירה זו היא מתוך שבטחים בו שיעשה להם נס. ובטחון יש לו חן בשמים. ומתקבל ונרשא פרי מיד.

מהלכות ראש השנה

מהלכות ערב ר"ה

ערב ראש השנה. הוא יום האחרון בשנה, וקבלו חז"ל שכל העושה תשובה יום אחד בשנה כאילו שב כל השנה, ולכן מרבית בתשובה בתורה ובמעש"ט וכו', ומרבית בצדקה. וצריך בו זהירות יתירה. (עי' ח"א ובמשנת ר"א). [הגרשז"א הי' עוסק זמן רב באמירת תהילים בהתעוררות רבה בערב ר"ה ובר"ה]. **תחנון.** אומרים בסוף הסליחות, ובשחרית א"א. למנצח וקל ארך אפים אומרים.

תענית עד מנחה. נוהגים להתענות עד מנחה ובמנחה אומרים עננו. טעם התענית משום תשובה, ושיתכפרו עוונותיו. [המשכים קודם עלוה"ש נוהגים שלא לאכול רק לשתות תה או קפה. ואחרי עלוה"ש אסור לאכול ולשתות (מ"ב סי' תקס"ב סקכ"א)]. במקום קצת חולי יש להקל דא"צ להתענות. והאם צריך התרה בכה"ג נח' הפוסקים, ובאם אינו מוצא מי שיתירנו יש להקל במקום הדחק (שעה"צ סי' תקפ"א סקל"ג). יש שאינם נוהגים להתענות, ומי שאינו רגיל ורוצה להתענות צריך קבלה במנחה שלפניו ויתנה שמקבל עד מנחה.

מכבסים ומסתפרים בערב ר"ה להראות שאנו בטוחים בחסדו ית' שיוציא לאור משפטינו, אחר התשובה (רמ"א תקפ"א ס"ד ומ"ב סקכ"ה וחיי"א). החושש שלא יהי' לו זמן בערב ר"ה יסתפר ביום שלפניו.

מקוה. ראוי לכל אדם לטבול במקוה ערב ר"ה. ויכול לטבול משעה קודם חצות, וי"א דוקא מחצות. יש שכתבו שיטבול ה' טבילות (בא"ח, כה"ח). ילבש בגדים נאים, שאינם מפוארים כ"כ, מפני אימת הדין (מ"ב תקפ"א סקכ"ה). הנוהגים ללבוש פראק בכל יו"ט יכולים ללבוש בר"ה, (הגרש"א, הגר"ק, הגר"ח"ק).

הליכה לקברים. יש נוהגים לילך לבית הקברות בערב ר"ה ולהרבות שם בתחנונות, ויתן צדקה מקודם. אין לילך לקבר אחד שתי פעמים ביום (רמ"א סוס"י תקפ"א ומ"ב שם). **מנחה בערב ר"ה.** מאריכים בה קצת, שהיא תפילה האחרונה בשנה והקדמת תפילה ליום הגדול. [עירוב תבשילין שעושים בישיבה מהני לכל בני הישיבה].

התרת נדרים. נוהגים לעשות בערב ר"ה בכדי להנצל מעונש נדרים. ועי' בפוסקים בפרטי הדינים בזה.

הדלקת נרות. כדאי להכין פתילות מבעוד יום עבור יו"ט שני (ושבת שלאחריה). וכן יש לזכור להניח נר נשמה או גז דולק שיוכל להעביר ממנו אש ביו"ט שני (להדלקה ולבישול). [אף בחורים בישיבה ידליקו בחדר בברכה (אם החדר חשוך. ואם הנרות נכבים לפני שמגיע לישון, יכנס לפני"כ לחדר להנחת מהנרות ע"י שיאכל משהו וכדו')]. איש המדליק נרות ובחורים בישיבה לא יברכו שהחיינו בהדלקה [רק בקידוש], וא"צ לקבל יו"ט בהדלקה.

מהלכות ראש השנה

תפילות ראש השנה. כתבו הספרים שיש להזהר ולהתאמץ מאד בכוונת התפילה בראש השנה, שמי שמתפלל בר"ה בכוונה מעלה ומתקן את כל התפילות של כל השנה שלא התפלל בכוונה, ואז יתקבלו כל התפילות שהיו לפני"ז נדחים. (דרושי צל"ח ועוד).

תפילה ראשונה יש להתפלל מתוך הסיודור, מפני שלא אמרה כבר ל' יום. (עי' שו"ע רמ"א ומ"ב סי' ק). הרוצה להתפלל בע"פ יסדירנה קודם ר"ה בע"פ. **המלך הקדוש,** המסופק האם אמר הקל הקדוש בר"ה, אם יודע שאמר ובכן תן פחד כו' א"צ לחזור, דאין רגילות לשונו בכה"ג להקל הקדוש. (דינים השייכים לכל תפילות עשי"ת, וכשכח זכרונן, דיני אבינו מלכינו כו', יעוי' במהלכות עשי"ת).

חתימת הברכה בתפילה ובקידוש, 'מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון', לא אמר מלך על כל הארץ יצא. לא אמר 'מקדש ישראל ויום הזכרון', אלא 'מקדש ישראל והזמנים', לא יצא. ואם זה תוכ"ד יתקן מיד, ואחר כדי דיבור, אם הוא עדיין בתפילה חוזר לראש הברכה, עקר רגליו חוזר לראש.

סעודת ליל ר"ה. שהחיינו. מי שיש לו פירות חדשים שצריך לברך עליהם שהחיינו, באם מניחים על השולחן בשעת קידוש נפטרים הם בשהחיינו דהקידוש, אפי' אם לא כיון דעתו בפירוש גם לזה (חול"ש). ולכתחילה האם יניחם על השולחן, י"א שאינו נכון לעשות כן (הגרשז"א), וי"א דמותר לכתחילה (הגר"ק, הגר"ח"ק). אם פטר הפרי בקידוש, יטעם ממנו מיד בתחילת הסעודה.

ברכת שהחיינו בקידוש, נח' הפוסקים האם נשים שכבר בירכו לפני"ז שהחיינו יענו אמן על ברכת שהחיינו בקידוש. י"א שלא יענו (הר צבי, שבט הלוי. דעת הגריש"א דרצוי שלא תענה. דעת הגר"ח"ק שלא תענה, ואם יש פרי חדש תענה). וי"א דהוא חלק מהקידוש ואין בזה חשש הפסק (אג"מ, הגרש"א, הגר"ק).

בציעת הפת. בוצע הככר העליונה (רמ"א סי' רעד), ואפי' כשחל ר"ה בשבת. **טבילת פרוסת ה'המוציא'**. נוהגים לטבל בדבש, ויש מנהגים בזה האם גם מלח. ומ"מ יש להניח מלח על השולחן (הגר"ש ואזנר, וכן נהג הגר"ש אלישיב).

אכילת 'סימנים' בר"ה (והוא מכריתות ו ע"א). ברכה. הנכון שיברך תחילה על תמר 'העץ' ויכוין לפטור שאר הפירות שבסעודה. על דברים שברכתם 'האדמה' דנו הפוסקים האם לברך עליהם (והגר"ח"ק צידד דטעונים ברכה, והגרש"א כ' לברך על הקרא וכנראה שדיבר במעין קומפוט העשוי מקרא). וכדאי לצאת מהספק, והוא שיברך תחילה האדמה על דבר אחר שאינו בא מחמת הסעודה וכגון בננה אננס וכדו' (הגריש"א, הגר"ק, תשובות והנהגות וכן נהג בעל הדברי יציב).

[תמרים י"א דאסור לתולשם מהגבעול בשבת [ויו"ט], ולכן יתלשם קודם יו"ט. בשכח יחתוך גוף התמר בסמוך לגבעול דהרי"ז תולש אוכל מאוכל]. **כוונת** יהי רצון. כשאומר שירבו זכויותינו כו' יתעורר בתשובה ויתפלל ע"ז בלב שלם (מ"ב סי' תקכ"ג סק"ב בשם השל"ה). וכשאומר יכרתו שונאינו הכוונה לעוונות שנבראים מהם מקטרגים כו' (פמ"ג, אלה המגן וע"ע).

יזהר מאד שלא יכעוס בימים אלו (מ"ב סי' תקפ"ג סק"ה בשם החי"א). **נוהגים** לאכול בר"ה כל מיני מתיקה כו' (מ"א תקפ"ג ס"א). ויזהר שלא יתענג במאכל ומשקה כשאר יו"ט, למען לא יקל ראשו, ויזכור תמיד שהוא וכל העולם תלויים בדין (אלף המגן שם סק"א וכן עי' בשו"ע סי' תקצ"ז ה"ד לק').

דברים שנוהגים שלא לאכול בר"ה. דברים חמוצים, ויזהר מרימון חמוץ ושאר פירות חמוצים. דברים המבושלים בחומץ, דברים מרים, פרי שלא נגמר בישולו, י"א גם לימון וי"א גם מאכלים חריפים (הגר"ח"ק, וכן משמע מד' הגריש"א). אבל תבלינים וכדו' מותר ליתנם במאכלים, כי הם מתקנים המאכל. אגוז ג"כ נוהגים שלא לאכול א. דהוא בגימטריא "חט". ב. מרבה כיחה וניעה, ומפריע לתפילה. ומחמת הטעם הב' נהגו שלא לאכול דברים הדומים לו כגון שקדים בוטנים ופיסטוקים (הגריש"א). ענבים י"א שאין בזה חשש, ובשם הגר"א כתבו לא לאוכלם בר"ה.

מסכת ר"ה. באלף המגן כתב ועכ"פ ילמוד בכל סעודה מהד' סעודות פרק א' ממסכת ראש השנה, ולימוד מס' ראש השנה בר"ה היא סגולה גדולה שיזכה ליום הדין כמבואר בספרים. עכ"ל. **מצות** ושמחת בחגך שייכת בר"ה (מ"ב סי' תקצ"ז סק"א), ומ"מ אין דין לשתות רביעית יין (הגר"ק, הגר"ח"ק).

יעלה ויבוא. אומרים בברכת המזון. שכח בסעודת ליל ר"ה חוזר ומברך, [ובסעודת ר"ה ביום י"א שאינו חוזר]. נזכר אחר בונה ירושלים קודם שהתחיל ברכת הטוב, מברך בא"י אמ"ה אשר נתן ימים טובים לישראל את יום הזכרון הזה בא"י מקדש ישראל ויום הזכרון. ואח"כ ממשיך ברכת הטוב.

אחר הסעודה קודם השינה ילמד מעט (מט"א). ויש שכתבו לומר ד' מזמורי תהילים הראשונים. (בענין שינה בר"ה אחר עלות השחר עי' בפוסקים).

שחרית בראש השנה. נוהגים להשכים לביהכנ"ס (טור, לבוש, שע"ת). **בברכת הטלית**. כדאי לכוין לפטור כל מה שילבש עד אחר תפילת מוסף (דבאם פשט הטלית וכגון בין שחרית למוסף או לילך לבית הכסא ישנם שיטות). ומ"מ למעשה אף בלא כיון להדיא א"צ לחזור ולברך, וראוי למעט בהפסק.

עמידה בחזרת הש"ץ. בחזרת הש"ץ גופא ראוי לעמוד אם יכול. ומי שחלש וקשה לו יכול לשבת. בפיוטים ובהוספות שמוסיף הש"ץ. אם הארון קודש פתוח, הדין כנ"ל. ואם הארון קודש אינו פתוח, מותר לשבת. היכול לעמוד או בחזרת הש"ץ או כאשר ארוה"ק פתוח יש שהורו שיעמוד בחזרת הש"ץ המוזכר בקדמונים (הגריש"א, חו"ש וע"ש. והגר"ח"ק אמר דעביד כמר עביד דעביד כמר עביד). **עליה לתורה**, יש שכ' שראוי שיהי' לו בימים נוראים עליה, ואף במקומות שמוכרים יקנה אותו בדמים כפי יכולתו, ואדרבא יש עילוי יותר במצוה שבאה אליו בדמים (מ"ב תקפד סק"ח). **קיסל** אין להכנס בו לבית הכסא, שהוא מיוחד לתפילה.

קידוש ואכילת מזונות קודם התקיעות. נוהגים בישיבות לעשות קידוש. ומ"מ, מי שאין לו צורך כ"כ (הגרש"א) מי שאי"ז צורך גדול בשבילו (הגריש"א) לא יאכל לפני התקיעות כלל. ועכ"פ אין להקל אלא עד כביצה [ושיעורו, להמשנ"ב כ-57 סמ"ק (והחזו"א פליג)]. ולפני התקיעות סומכים בזה על ההשערה. הגר"ק]. קופסת גפרורים מלאה (לא רק החלל) הינה בין 33 - 26.6 סמ"ק. חורי האויר מצטרפים לשיעור, וחורים גדולים לא (הגריש"א, הגרש"א -ס' זה"ב). ובשעת הדחק יש מקום להקל אף יותר מכביצה פת כיסנין. תבשיל מחמשת מיני דגן כאשר לא קובע עליו, ופירות וירקות, מותר אפילו הרבה. לפני קידוש אסור אפילו שתיית מים.

תקיעת שופר. התקיעות **מעוררים הרחמים ומעלים זכרונם של ישראל לפני אבינו שבשמים**. וע"כ נהגו רבים לעשות לזה הכנה רבה, כגון לימוד כוונת התקיעות אמירת תהילים וכו'. ברמב"ם כ' על תקיעת שופר "רמז יש

בו עורו עורו ישנים משינתכם והקיצו נרדמים מתרדמתכם וחפשו מעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם" וכו' ועוד עי"ש. ובזהר הק' כ' דעם התקיעות צריך ג"כ תשובה.

כוונה במצוה. קודם התקיעות יכוין בעל התוקע להוציא הציבור בברכות ובתקיעות. והציבור יכוונו לצאת יד"ח בברכות, ובשמיעת קול שופר לקיים מ"ע דאורייתא וביום הב' מצוה דרבנן. [ומ"מ בדיעבד אף בלא כיון מפורש יצא, דמסתמא דעתו למצוה]. [צריך שידע התקיעות איזה הם, תקיעה דתשר"ת או תש"ת וכדו'. והעיצה ש]יכוין מתחילה שרוצה לצאת בכל הקולות כדעת בעל התוקע, (הגר"ק). בשעת התקיעות אסור להרעיש או להשמיע קול מהגרון ואפי' לרוק אסור, מפני שצריך לשמוע כל התקיעה. (מ"ב תקצ"ב סק"י). מי שלא שמע הברכות מהש"ץ יברך בעצמו ב' הברכות (לשמוע, שהחיינו), אבל לא יברך בשעה ששומע התקיעות. לא הספיק לברך קודם תקיעות דמיושב, יכול לברך קודם תקיעות דמעומד (התקיעות שבמוסף) (בגריש"א, הגר"ק).

הפסקה בין התקיעות. אין להפסיק בדיבור מהברכה עד סוף התקיעות האחרונות, כיון שהברכה הולכת על הכל. אבל התפילות והפיוטים אינם הפסק. תהילים דרך תפילה בזמן שממתין לש"ץ וכדומה, י"א דמותר (הגר"ק בשם יוש"ה, הגר"ש ואזנר) ויש מחמירים בזה (הגריש"א, הגר"ק). אשר יצר מותר לברך (שבה"ל, חו"ש, מנח"י).

למנהג אשכנז נשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא. וע"כ אשה שלא שמעה הברכות מהש"ץ וכגון שבאה רק לתקיעות שבמוסף או לתקיעות שבסוף התפילה, תברך לעצמה ב' הברכות (לשמוע, שהחיינו) קודם שמתחילים לתקוע. וזה דוקא בשומעת ל' קולות (ג"פ תשר"ת תש"ת תר"ת).

שיר של יום. בשני ימי ר"ה אומרים מזמור פ"א, למנצח על הגיתית לאסף הרנינו כו' (והוא המזמור של יום חמישי בכל שבוע). ואף כשחל בשבת אומרים מזמור זה.

בסיום התפילה יוצאים מביהכנ"ס בנחת, והולך לביתו שמח וטוב לב מובטח בחסד ה' שיצא משפטו לאור (סידור הריעב"ץ ומט"א).

סעודת היום. לכתחילה יש להתחיל קודם שעה עשירית (דהיינו ג' שעות זמניות קודם הלילה). אוכלים ושותים ושמחים ואין מתענים בר"ה, אמנם לא יאכלו כל שבעם למען לא יקלו ראשם ותהי' יראת ה' על פניהם (שו"ע סי' תקצ"ז). "רק יהיו כל דבריו בדברי תורה ויראה וקדושה" (מט"א).

תהילים לימוד ושינה. יש נוהגים לגמור כל התהילים בר"ה (מ"ב סוס"י תקפ"ג. וכן נהגו כמה גדולי ישראל שהרבו באמירת תהילים בכוונה גדולה בר"ה). נוהגים לא לישן בר"ה (רמ"א תקפ"ג ס"ב) ומ"מ אחר חצות האר"י אומר שמותר לישון (מ"ב שם סק"י) ובחי"א כ' דאחר האכילה **יקבע עצמו ללימוד**, ואם ראשו כבד עליו ישן מעט אם א"א לו בלא זה (מ"ב שם). וכן החזו"א אמר שבני תורה יקבעו זמן ללימוד בר"ה.

מנחה. יכוין ליבו בכוונה גדולה כמו שאחז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפילת המנחה, וגם כי יצחק תיקן תפילת המנחה וביום זה מעוררין זכותו, כו' (מט"א). [אחר תשליך מנערים שולי הבגדים והוא לרמז בעלמא להשליך החטאים ושמהיום והלאה יהיו בגדיו לבנים מכל חטא, וי"א להשליך הקליפות מעלינו].

הדלקת נרות ליל יום ב' דר"ה. הזמן, אסור להדליק לפני צה"כ ומעט יותר [משום תוספת יו"ט], ובכל יו"ט שני שחל במוצ"ש אומרים לפני עשיית מלאכת יו"ט "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". הכנה להדלקה. שאריות השעוה שבנר מותר להסירם (הגריש"א, הגר"ש"א והגר"ק) וי"א דלכתחילה יעשה ע"י סכין וכדו' ולא בידים (הגר"ש וואזנר). המדליק נר שמן עם פתיל צף מותר להכניס הפתיל לתוך השעם ביו"ט, ואין בזה איסור עשיית כלי. אך אם החור סתום אסור לפותחו או להרחיבו, וכן אין להפריד חלקי השער המחוברים זה לזה. ויש מהדרים לעשות הכל קודם יו"ט.

בהדלקה עצמה. יש להיזהר לא להדליק אש חדשה רק להעביר (כגון מנר נשמה או מגז). ראוי להחמיר שלא להדליק גפרור מנר של יו"ט אפי' ע"מ להדליק בו נר אחר דיו"ט. אסור לכבות הנר או הגפרור שהדליק בו, אלא יניחנו בנחת ע"ג מתכת או אבן או שיש וכדו' עד שיכבה מאליו. **שהחיינו בהדלקה.** הוא נידון בפוסקים ולכתחילה תניח פרי חדש על השולחן או תלבש בגד חדש ומ"מ אף בדליכא מברכים שהחיינו. [איש המדליק ובחורים בישיבה אין מברכים בהדלקה וכנ"ל] וה"ה לגבי שהחיינו בקידוש.

כתב הרמב"ם אין קורין הלל לא בר"ה ולא ביוהכ"פ לפי שהם ימי עבודה והכנעה ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו ומברח ומנוס אליו ותשובה ותחנונים ובקשת כפרה וסליחה, ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והשמחה. עכ"ל. (פיהמ"ש ר"ה פ"ד מ"ז).

מהלכות (תפילות) עשיית

תפילות עשיית. המלך הקדוש. אומרים בתפילה המלך הקדוש והמלך המשפט (שו"ע תקפ"ב ס"א), משום שעכשיו הם ימי דין שהקב"ה יושב ודן כל העולם ומראה מלכותו וממשלתו שהוא בכל משלה (מ"ב שם סק"ב). טעה ואמר הקל הקדוש. אם נזכר בתוך כדי דיבור [והוא שיעור זמן של אמירת 'שלום עליך רבי'] יתקן מיד. נזכר אחר כדי דיבור, או התחיל ברכה הבאה אפי' תיבה אחת חוזר לראש.

המסופק אם אמר המלך הקדוש חוזר לראש דחזקה שהזכיר הקל הקדוש כרגילותו. (שו"ע שם ומ"ב שם סק"ג). אם מסופק אם **כיוון** בברכה זו [ואם כיון ודאי אמר המלך הקדוש] אינו חייב לחזור, דבכה"ג אין חזקה שלא כיון (הגר"ח"ק, וכן עי' בא"א). ומ"מ בכה"ג הואיל והוא ספק יכול להתפלל שוב שמו"ע ולהתנות שאם כבר יצא יד"ח תהי' התפילה נדבה [ובשבת א"א דאין תפילת נדבה בשבת]. המתפלל מתוך סידור ומסתפק האם אמר המלך הקדוש חוזר [דאפשר שלא שם לב למש"כ 'בעשיית' אומר המלך הקדוש'] (הגר"ח"ק).

מי שברור לו שבתחילת התפילה דעתו היתה לומר המלך הקדוש, וכעת מסתפק האם אמר. אם נתעורר לו הספק זמן רב לאחר התפילה א"צ לחזור. אם נתעורר לו הספק אחר התפילה במ"ב כ' דיחזור (סי' קל"ד סקל"ח) אך זהו צ"ע (הגרשז"א - מילואים לשש"כ פנ"ז הערה י"ז).

המלך המשפט. טעה ולא אמר המלך המשפט אם נזכר בתוכ"ד יתקן מיד ואם לא אינו חוזר. **אדיר במרום** שאומרים אחר הברכת כהנים, יאמר אותו אחר שהציבור אומרים בספר חיים- לסומכו לחתימה (הגר"ח"ק). **זכרינו לחיים**, מי כמוך, וכתוב, ובספר חיים. שכח לאומרם במקומם, אם נזכר קודם שאמר השם של החתימה [ואפי' אמר 'הקל ישועתינו'] חוזר ומתקן. נזכר אחר שאמר השם של החתימה אינו חוזר [ולא יאמר 'למדני חק' בשביל לתקן]. יש שכ' דבשכח זכרינו וכו' יאמר אותה בשומע תפילה, ובשכח 'וכתוב' ו'בספר חיים' יאמרם באלוקי נצור קודם יהיו לרצון השני. לא ידלג 'בספר חיים' כדי לומר קדושה עם הציבור (הגרשז"א, הגריש"א, הגר"ח"פ שינברג). בסיום התפילה אומרים **עושה השלום** [וכן בקדיש. ומקורו מהאריז"ל].

אבינו מלכנו אומרים אחר שמו"ע בשחרית ובמנחה כל עשיית. מלבד שבת, ערב שבת במנחה וערב יוה"כ פ"א. אף המתפלל ביחידות אומרו. אומרים אותו בעמידה. יש שכ' לומר חטאינו ופשעינו (מ"ב וע"ע). 'רוע גזר' יש לומר בנשימה אחת. בשעת הוצאת ס"ת נוהגים לומר (בשני וחמישי ובצום גדליה) לומר י"ג מידות והיה"ר שאומרים ב"ה.

ימי עשיית. "דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" ארז"ל אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ. וכ' הרמ"א (סי' תר"ג) שיש לכל אדם לחפש ולפשפש במעשיו ולשוב מהם בעשיית. וכ' המ"ב (שם סק"ב) ששבעת הימים שבין ר"ה ליוה"כ פ"ה הם נגד שבעה ימי השבוע ובכל יום יעשה תשובה על אותו יום, דרך משל ביום ראשון יעשה תשובה על מה שחטא כל ימיו ביום ראשון וכן ביום שני וכן כל שבעת ימים. עכ"ל. **ובשבת תשובה ג"כ מצוה לעשות תשובה**, והיינו עזיבת החטא, חרטה וקבלה לעתיד אבל לא בלשון וידוי. **והעת עת רצון והתפילה נשמעת בה** (שע"ת שער ב' אות יא עי"ש שהאריך).

ונכון **להרבות בתורה** שעמל ועסק התורה מכפרת עוונות, ואפי' עוונות החמורים 'בזבח ובמנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה' (ר"ה ית, א, ועוד הרבה כע"ז). **זוה לבד ריבוי המצוות** של מצות ת"ת הנשגבה שיש בכל מילה ומילה, וממילא אפשר שיוכל עיד"ז להטות הכף לזכות, 'כי התורה היא מקוה טהרה ונמשל לאש וכל דבר שאשר יבוא באש – באש יובא וטהר.. (ביה"ל ס' תקעא ועי"ש ובמ"ב סק"ב לגבי מיעוט תענוגים). [דיני צום גדליה, ומנהג כפרות עי' בפוסקים].

אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם בעשרת הימים שבין ר"ה ליוה"כ"פ היא יפה ביותר ומיד היא מתקבלת שנאמר דרשו וגו' [רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ו].

ניתן לקבל הלכות יום הכיפורים
במייל המצורף מטה.

מהדורת י"נ פ"ג. מלוקט וערוך מס' "ימי הרחמים".
היה לעיני הגהמ"ח שליט"א. [הגר"ד ספטימוס שליט"א].
[התא קולי לא פעיל כעת].

י"ל ע"י
"דברי הלכה"

להערות, הארות והנצחות: 151-527678363 (תא קולי) ובל"ג נחזור אליכם. יישר כח.
לקבלת דפי סיכומי הלכות במייל: divrey.haloche@gmail.com

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטיינמן זיע"א

גליון 19 – ערב ראש השנה תשפ"ג

בצילו של רבינו בראש השנה

המיוחד מכל אצל מרן זצוק"ל בימי ראש השנה? ביקשנו לשמוע מאחד הקרובים אליו ביותר ששהה עמו אף בימי הרת עולם בשנותיו הרבות הרה"ג רבי איסר שוב שליט"א.

'הדבר החשוב מכל שראינו אצל מרן זצוק"ל במיוחד בימים אלו היה 'זיכוי הרבים'. זה דבר שבלט אצלו כל השנים, אך במיוחד בשנים האחרונות, שלקראת ימי ראש השנה ובמיוחד בימים אלו, הוא חיפש ודאג עוד ועוד בענין שנכרך הזיכוי הרבים.

אמחיש לכם זאת בדוגמא אחת המעידה על הכלל כולו. סיפר לי אברך שהורגל בכל השנים להתפלל בימי ראש השנה באוירה ישיבתית, שהוא קיבל טלפון דחוף, ולפיו, במושב מסוים חסר להם עתה עשירי למנן וחזן ובעל תוקע, ובהיות והוא מתאים לכך, ביקשו ממנו לבא להשלים להם מנן ולשמש שם כבעל תוקע ובעל תפילה.

הוא ניגש לשאול את מרן ראש הישיבה, מה עליו לעשות עתה, ואמר לו שיענה להם ויילך לשם. הוא המשיך ושאל, שהרי כל ימיו רגיל הוא להתפלל באוירה ישיבתית במחיצת רבים, השיב לו מרן - מה לעשות והרי צריך זיכוי הרבים... לכן תסע.

ואם חפצים להבין עד כמה 'זיכוי הרבים' היה בנשמת אפו במיוחד בימים אלו, אחד מהפחדים שלו היה, כשהוא מסר נפשו ממש להתפלל כהרגלו בימי ראש השנה בישיבת גאון יעקב בלילה הראשון, וכך אף נהג כך עד לפני שנתיים ימים, כשהלך במסירות נפש במצבים קשים ברגל עד לישיבה. בהלוך עוד היינו נוסעים ברכב, אבל בהזור הוא התעקש ללכת את הדרך בחזרה רגלית עד לביתו ולא להתארגן לשהייה שם. אנו ניסינו למנוע בעדו, כי ידענו כמה מצבו הבריאותי אינו פשוט לכך, והוא אמר לנו בפשטותו האופיינית - אתם יכולים לדאוג לי לכל הברכות שאני מקבל בדרך מידי שנה בשנה בשובי מהתפילה?! הרי כשאני הולך בדיוק היו יוצאים אנשים ומברכים אותי לשנה טובה ותכתב ותחתם לחיים טובים ולשלום...

דוגמא נוספת שתעיד עד כמה סבר מרן שענין זיכוי הרבים בראש השנה חשוב עד מאד, עליה יוכל להעיד הגר"צ אייזנשטיין שליט"א בעל התפילה הותיק בימים נוראים בישיבת פוניבז'. בשנים האחרונות, הוא בא לשאול את מרן זצוק"ל האם עדיין לגשת לעמוד התפילה בראש השנה בגילו ובכוונו, והוא היטיב לתאר, שבעודו צעיר יותר כבר רצה לפרוש מ'קריאת התורה' שבה היה רגיל באותם ימים לקרא בישיבה, וכשבא לשאול זאת את מרן הגר"ד פוברסקי זצוק"ל אמר לו בקול פסקני: 'מי יודע בשביל מה אתה חי, אל הפסיק משליחותך'.

אך ברבות השנים כשהמשיך בגיל שיבה את התפילה לפני העמוד, הוא בא לשאול את מרן זצוק"ל באומרו שמפחד הוא מעין הרע. מיד שאלו מרן - ומה עם זיכוי הרבים?!

בשנה הקודמת עוד הגיע לשאול שוב את מרן זצוק"ל, ואמר שבשנת תשע"ז הוא התפלל לפני העמוד בישיבה, ואחרי התפילה הוא הצטנן וכך היה מקורר בחג הסוכות, ועד פרשת חיי שרה לא יכל לקרא בתורה מחמת כך, וחושש הוא שזה מעין הרע, ולכן הוא רוצה להפסיק, ושוב שאלו מרן - ומה עם זיכוי הרבים, בראש השנה צריך יותר זיכוי הרבים!! ומקרה נוסף המעיד על כך אירע, באברך שהתפלל במנן שהיו שם כמה וכמה כאלו שלא חפץ היה להתפלל במחיצתם, והם ביקשוהו שיבא להתפלל לפני העמוד להתפלל תפילה טל, ושאל את מרן זצוק"ל אם עליו ללכת להתפלל לפני העמוד או לא. מרן הורה לו שלא יילך, אך כששאל

כעבור חודשים ספורים לקראת ראש השנה שהם מבקשים ממנו שיתפלל לפני העמוד בראש השנה, ייעץ לו מרן זצוק"ל שזיכוי הרבים צריך בראש השנה יותר מכל, ולכן עדיף שילך להתפלל ובכך יזכה את הרבים. והוסיף והביא לו את דברי מרן הגר"י סלנטר זצוק"ל שהאדם יכול להכריע כף הדין עם זיכוי הרבים, ולכן היה ממליץ לו למרות חששותיו שילך להתפלל שם ולזכות הרבים.

כך היה מראה פניו כל הראש השנה, בפחד וחרדה? ניתן לומר ברורות שלמרן ראש הישיבה של אחר התקיעות לא היו כלל אותם פנים של עד לתקיעות. היה זה מחזה מרנין כל לב, לראות לפתע אחרי התקיעות איזו הארה נראתה על פניו וכולו היה מלא שמחה ובטחון בבורא, אך קודם התקיעות ועד התקיעות עצמם ראו עליו בחוש כמה הוא חי בפחד ובמורא ממש, כאילו עומד הוא חלילה לפני הגרוע מכל.

הוא הקפיד כל השנים ללכת לגאון יעקב לשמוע את התקיעות מנכדו רבי ישעיה כהן שליט"א, ורק בשנתיים האחרונות עשו מנן בביתו וביקש שרבי ישעיה יבא לתקוע, והוא למרות כוחותיו הדלים עמד כל התפילה. וכששאלנו מדוע?! ענה בפשטות: איך אוכל שלא לעמוד לפני מלך מלכי המלכים, וראו בחוש כמה מורא ופחד הדין היה לו באותם רגעים, אולם לאחר התקיעות ראו על פניו נהרה של ממש.

בשנה זו שהתפלל מוסף בביתו, סיימו התפילה הרבה לפני חצות, ומרן לא הלך לאכול אלא המשיך באמירת תהלים עד חצות, ורק אז אכל דבר מה, וביאר זאת שיש ענין לעסוק בשירות ותשבחות עד חצות, ולכן אמר תהלים עד חצות. והוסיף לומר, שמרן הגר"י מבריסק זצוק"ל היה נוהג להרבות באמירת תהלים, וכן גם נוהגים העולם, משום שיום זה הוא זמן תפילה, ויש לכך מעלה, משום שכשאומר תהלים ביום זה, אף שאינו מבין הדברים לעומקם, מכל מקום מרגיש שמדבר עם קונו ומתחנן אליו, כמו שאמר דוד המלך בתהלים 'צמאה לך נפשי כמה לך בשרי וגו'.

צורת זיכוי הרבים

מספר הרה"ג ר' יעקב שכטר שליט"א בקו' חדש שיצא לאור 'בשער': אני רגיל בס"ד להתפלל כש"צ בבית כנסת שכונתי. הציעו לי פעם לעבור לבית כנסת שיש בו רוב עם גדול בכמות ובאיכות. ונטיתי להסכים. אך היות שהגבאים של בית הכנסת השכונתי לא הסכימו כל כך, הלכתי לשאול את מרן הרב שטיינמן שליט"א. שאל אותי מרן למי יהיה קל יותר להשיג בעל תפילה, אמרתי לו שכנראה למקום הגדול יהיו הרבה קופצים. אמר לי אם כן אתה מחוייב להישאר בבית הכנסת הקטן. טענתי לפניו, הרי כל הענין להתפלל כש"צ הוא משום זיכוי הרבים, שהרי אם לא כן עדיף להתפלל כאדם פרטי מכמה טעמים, ואם כן וכי לא עדיף כמה שיותר מתפללים שיהא הזיכוי הרבים גדול יותר. אמר לי מרן שליט"א בנערה, מי אמר לך שזיכוי הרבים נמדד במספר האנשים, זה לא נכון, זיכוי הרבים זה להיות היכן שהציבור צריך. אם יש למסור שיעור להרבה אנשים ויש הרבה שמוכנים, ויש שיעור קטן לכמה בודדים ואין מי שמוכן לעשות זאת, הרי ללמד במקום הקטן הוא הזיכוי הרבים האמיתי. (מרן שליט"א צירף נימוק נוסף לתשובתו אלא שאין כאן מקומו).

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

פנינים ותשובות ממרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל בעניני ימים הנוראים

השתדלות לפרנסה

שמעתי שדיברו עם רבנו בענין השתדלות בפרנסה. אמר רבנו עיקר ההשתדלות היא יומיים בשנה. היינו להתפלל היטב בשני ימי ראש השנה.

עד מתי נמצאים לפני ולפנים

בשם הגר"ח קניבסקי שמעתי שאנו לפני ולפנים עד גמר התקיעות שבחזרת הש"ץ. (נזר המועדים)

תקיעה בר"ה שחל בשבת

שח אאמו"ר הגאון שליט"א: שמעתי מידידי הגר"א מן שליט"א שהגיע שאלה למרן הגר"ח יחודי שגדל בצעירותו וחרדי ואחרי השואה התקלקל ועבר לגור באחד הקיבוצים ולא מקיים שום מצוה, רק מצוה אחת שבראש השנה הוא הולך ברחובות הקיבוץ ותוקע לכל האנשים. ובתו חזרה בתשובה ושואלת בשנה שראש השנה חל בשבת האם לומר לאביה שלא יתקע, או שאם תאמר לו את זה הוא יפסיק לגמרי ממנהגו. ואמר לה מרן שלא יגידו לו כלום ושימשיך לתקוע. ואמר הגר"ח ומי יודע אם זה לא הזכות שזכה שבתו חזרה בתשובה.

פטירת הגרי"ז בערב יוה"כ

הנה מרן הגרי"ז זצ"ל נפטר בערב יוה"כ ורבים תמהו הרי בגמ' כתובות (קג, ב) איתא דמת בערב יוה"כ סימן רע לו. והגר"א מן שליט"א אמר בשם מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל דיתכן דהנה הסיבה שסימן רע לו הוא בגלל שלא זוכה לכפרת יוה"כ, וא"כ יתכן דהגר"ז כבר זכה לכפרה בחייו ולא היה צריך כפרת יוה"כ.

שאלת צרכים באמירת כורעים

בס' ארחות רבנו (ח"ב ענ"י דלה) הביא כתב הרמב"ם בהל' תפלה (פ"ה ה"ג) ונופל על פניו ארצה ומתחנן בכל התחנונים שירצה ע"כ. וכתב הרמב"ם בהל' ט"ו בין הימים שאין נופלים אפים ר"ה וכתב שם ביוה"כ בלבד נופלים על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה ובקשה ותענית עכ"ל. וכתב הג"מ שם מנהג אבותינו ומנהגנו אין נפילת אפים ביום כפור כלל ע"כ. ולכא' נראה לומר כשנופל אפים בעלינו ביוה"כ מתחנן בכל התחנונים שירצה כמו בנפילת אפים ואף שכתב הג"מ שמנהגנו שאין נפ"א כלל היינו תפלת נפ"א אבל כשנופל אפים לעלינו אין איסור להתחנן ולבקש תחנונים בנפלה זו ביוה"כ וידידי מרן הגאון ר"ח קניבסקי שליט"א (נפגשונו באלול תשס"ג) **אמר לי שבכורעים נפ"א שאנו עושים בעלינו בר"ה יבקש תחנונים כל מה שירצה כמו בנפילת אפים** (ע"י לעיל ענ"י רכ"ד אות כ"ט) ממרן החזו"א שמותר לבקש בקשות צרכי יחיד בר"ה אמנם ברמב"ם כאן הט"ו כתוב לענין נפילת אפים ולא בר"ה ודינו כמו שבת, עכ"ד.

שו"ת

ש. בית הכנסת שאומרים בו בב' זמנים סליחות, א' אחר חצות הלילה, וא' בבוקר לפני התפילה, ויש רק מנין אחד שחרית, מי מהש"ץ יתפלל שחרית, האם בעל הסליחות שאמר הראשון בלילה, או מי שאמר סמוך לתפילת שחרית.

ת. הסמוך לתפילה.

ש. הלבוש כתב דהסליחות הרי הם כתפילה, ולפי"ז יש לדון האם לאבל על אביו בתוך י"ב חודש ראוי שיתפלל גם סליחות כמו שמתפלל שאר התפילות על אביו.

ת. אין חיוב.

ש. יל"ע אי אומר קדיש אחר דמזמור שיר בר"ה שחל בשבת אי אומר לעילא ולעילא, דלכא' הא כיון דקיבל תוספת שבת ממילא חל נמי תוספת ר"ה.

ת. יתכן.

ש. בזה"ק איתא דמעשה דאלישע היה בר"ה ואמר לה היש לך דבר אל המלך או אל שר הצבא, וצ"ב דאם הכונה להקב"ה א"כ מי הוא שר הצבא דמותר להתפלל עליו בר"ה וצ"ע. **ת. הצדיקים.**

ש. בב"ס' תקפ"ד כתב דאין להביא לאותם שאסורים בבית הסוהר ס"ת ואפי' לר"ה ויוה"כ, וצ"ע מאי נתחדש בקריאת התורה של ר"ה ויוה"כ שהיה צד שמותר להוציא בשביל זה ס"ת. **ת. שזה פעם בשנה.**

ש. האם יש חיוב לקבל פני רבו בראש השנה ויוה"כ, דהא אינו רגל. **ת. לא. ופ"א השיב לא כתוב [שצריך]**

ש. הנה לגבי משפט הגוים בר"ה, קצ"ב דהנה בגמ' בר"ה איתא דישראל ואומות עולם, ישראל נכנסים קודם לדן, ומאיך בפסיקתא איתא דאת הגוים הקב"ה דן בלילה כשהם ישנים, ואילו את ישראל דן אותם ביום וצ"ע בסתירת הדברים. **ת. בלילה שני.**

ש. יל"ע מתי דנים את החיות והבהמות, דהנה אילנות ושאר הדברים בבריאה כבר מבואר במש' מתי דנים אותם, אבל חיות ובהמות אינו מבואר. **ת. בכלל האדם.**

ש. במדרש (אוי"מ עמ' 53) איתא והסתכל [המן] בחדשים ומצא בניסן חג המצות ובאייר פסח שני ובסיון מתן תורה ובתמוז מצא יהושע וכלב שהליצו טוב על ישראל ולולי זכותם נאבדו בעצת מרגלים, באב ראה שמתענין בו ישראל, באלול בו ראש השנה, בתשרי בו המועדים וצום כפור, במרחשון התחילו ישראל לעשות המשכן, בכסליו וטבת עלו ישראל מבבל לירושלם ברשיון כורש מלך פרס לבנות בית שני, בשבט היו כורתים עצים לבית ה' לקרבות ולעולות, באדר לא מצא בו שום תועלת כי בו נפטר משה רבינו ע"ה, ולא ידע הרשע כי בו נולד משה". וצ"ע דהא ר"ה הוי רק בתשרי, ואולי י"ל בדוחק דהכונה לר"ה למעשר בהמה וכעין המבואר בחז"ל באסת"ר דעלה זכות מעשר בהמה וצ"ע דא"כ אמאי לא אמרו על שבט שהוא ג"כ ר"ה לאילנות. **ת. ערב ראש השנה.**

ש. בשבת קודש פר' כי תבא תשע"ג זכיתי להיות מסיב בשלחנו הטהור של רבינו הגר"ח קניבסקי זצ"ל, שאלתי דהנה שיטת הר"ש סירלאו בפאה שהמביא ביכורים צריך לומר הלל, האם מי שמביא ביכורים בר"ה צריך לומר הלל [וספתי ששאלתי את זה פעם את הגר"א גינחבסקי זצ"ל ונשאר בצ"ע].

והשיב הרב דאין מביאים ביכורים ביו"ט.

ושאל הגר"א מן שליט"א למה לא מביאים.

ואמר רבנו שאין מערבין שמחה בשמחה, דהרי בביכורים כתיב ושמחת בכל הטוב. [ודבר זה הוא חידוש דברמב"ם כ' דמביאים ביכורים עד סוף ימי חג הסוכות מבואר דמביאים בחוה"מ ולא חששו לאין מערבין].

ושאל הגר"א האם גם בר"ה יש דין של שמחה, והשיב כן.

ש. שאלתי מה הדין אחד נעשה לו נס וניצל בר"ה האם מותר לו לומר הלל, וביאר הגר"א את השאלה, האם אסור לומר הלל בר"ה מצד היום, או דרק הר"ה לא מחייב בהלל, ואם יש סיבה אחרת צריך לומר.

והשיב שיכול לומר את הלל למחר בצום גדליה, דאין דין לומר דוקא באותו יום שניצלו מהנס.

והבאתי להרב את דברי רבי יונתן איבשיץ בהפטרה לא' דפסח דיחזקאל שהעצמות היבשות קמו לתחיה בר"ה, ולא אמרו הלל, דאין אומרים הלל בר"ה מבואר דאין אומרים הלל גם על הנס בר"ה, והסכים הרב לראיה.

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

נצבים תשפ"ב ❖ ראש השנה תשפ"ג ❖ גליון תצ"ו

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

המשמיע הסמיכה לחבירתה

הנסתרת לה' אלקינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם וגו' (כ"ט ב"ח)
הנה פירש רש"י, כאן נאמר דין ערבות דכל ישראל ערבים זה לזה.
ומדינא דערבות אשכחן דיכול להוציא את חבריו בברכות ובמצוות.

והנה איתא בשולחן ערוך (או"ח סי' ק"י סעי' ו') שהר"מ מרוטנבורג
כשהיה יוצא לדרך בבקר היה אומר תפילת הדרך אחר יהי רצון כדי
להסמיכה לברכת הגומל חסידים ותהיה ברכה הסמוכה לחברתה.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ב"ח) שאם הולך לדרך באמצע היום,
יסמיכה לברכה אחרת, כגון שיאכל או ישתה איזה דבר ויברך ברכה
אחרונה, או יטיל מים ויאמר אשר יצר, ובמקום שאין יכול לעשות כל
זה, מכל מקום מותר לומר תפילת הדרך, דכמה ראשונים סוברים
דתפילת הדרך אין צריכה שתהיה סמוכה לחברתה.

ויש לדון אם אחד מוציא להשני בתפילת הדרך, והשומע לא בירך
קודם, אבל המשמיע בירך קודם אשר יצר ולדידה הוה ברכה
הסמוכה לחברתה, האם מהני גם להשומע שיחשב ברכה הסמוכה
לחברתה.

א. מהני כוס וקול רם של המשמיע

הנה יש לדון דמהני, דהרי חזינן לענין קידוש, שאדם מוציא את
חבירו אע"פ דהשומע אינו שותה היין, מפאת דלהמשמיע הוה קידוש
על הכוס. והכי נמי נימא דאע"פ דלהשומע אינו ברכה הסמוכה
לחברתה, מכל מקום הרי יוצא בברכת המשמיע שהוא סמוכה
לחברתה.

ובחזון איש (או"ח סי' כ"ט ס"ק ג') כתב דמשום הכי היה ראוי דבברכת
כהנים יוכל כהן אחד להוציא את חבריו אע"פ דבעינן קול רם, דהרי
יוצא בברכה של הכהנים שהוא נאמר בקול רם וכמו שיוצא בכוס של
המקדש. ומשום הכי תמה על בית הלוי (ועה"ת, בסוף הקונטרס לחנוכה)

עניני ראש השנה

אפרים השומע יצא ידי חובתו, דאע"פ שהבעל תוקע לא יצא מכל
מקום השומע יצא.

ג. שליח ציבור שהשתק

הנה איתא בבית יוסף (או"ח סי' קכ"ו אות ב') דשליח ציבור שהשתק
באמצע חזרת הש"ץ ואינו יכול להמשיך, אדם אחר יכול להמשיך
השמונה עשרה אע"פ שלא שמע תחילת השמונה עשרה, דשרינן משום
טורח הציבור.

ותיקשי דמשמע מדבריו דשרי רק משום טורח הציבור אבל בלא זה
לא היה מהני. אך להאמור הרי יכול להוציא אחרים אע"פ דאינו יוצא
בו ידי חובתו.

טומטום שנקרע

הנה יש לדון בטומטום שהוציא איש בתקיעת שופר דרבנן, כגון
ביום השני של ראש השנה, ואחר כך נקרע ונמצא זכר, האם

התחיל בעל תוקע באמצע

הנה יש לדון בתקיעת שופר אם הבעל תוקע תקע תקיעה קמייתא
והפסיק לתקוע, ואחר כך בעל תוקע אחר המשיך לתקוע והוא לא
תקע או שמע התקיעה הראשונה, האם יצא השומע.

א. דינא דשערי אפרים

כתב בשערי אפרים (דיני קה"ת שער ו' סעי' ס') לענין קריאת המגילה,
דבאופן שנשתתק הבעל קורא באמצע קריאת המגילה, יכול אדם אחר
שלא שמע את המחצה הראשון להמשיך לקרוא המחצה השני
והשומעים ייצאו ידי חובתם אע"פ שהקורא אינו יוצא חובתו. וצריך
לומר דחשיבא בר חיובא על האי קריאה אף על פי שהשתא אינו יוצא.

ולדברי השערי אפרים נמצא דאם הבעל קורא דילג מילה והשומעים
אמרוה, הם יצאו והבעל קורא לא יצא.

ב. הכי נמי לענין שופר

מעתה הכי נמי בנידון דידן דתקיעת שופר, הדין נותן דלדברי השערי

נימא שאגלאי מילתא למפרע שהשומעים יצאו ממנו מצות תקיעת שופר.

א. תליא בגדר דינא דספיקא לקולא

הנה כתב בספר שיח השדה (להאון ארץ צבי, שער ברכת ד' סי' ו') דתליא בגדר דינא דספק דרבנן לקולא, דאם אזלינן לקולא בתורת ודאי, אם כן הרי באותה שעה היה אינו מחוייב בדבר ואינו יכול להוציא, אבל אם הוה רק תליא, דאמרין שיכול לתלות כהצד הקולא, אבל עדיין איכא ב' צדדים, אם כן הרי הכא אגלאי כהצד שהיה יכול להוציא.

ב. לענין הטומטום עצמו

הנה לכאורה הוה נפקותא גם לענין הטומטום עצמו אם צריך לתקוע שנית. [ונכך כתב בשיח השדה שם]. ורק לשיטת הראב"ד (ריש תורת הכהנים) דאשה קא עבדה מצוה גמורה, אם כן באמת הטומטום עצמו יצא ידי חובתו גם אם לא נקרע.

ג. אגלאי למפרע

אך צריך עיון בעיקר דבריו, דהרי אף אם דינא דספק לקולא הוה בתורת ודאי, אך שאני הכא דאגלאי למפרע שבאמת היה זכר.

ובחמדת שלמה (או"ח סי' ד') כתב בדמכר חמץ בספק שעות דרבנן ואחר כך אגלאי דהיה אסור, מכל מקום חיילא המכירה, דבשעת המכירה היה הדין דאזלינן לקולא. וזה כדברי השיח השדה דלא אמרין דאגלאי למפרע. וגם סבירא ליה לחמדת שלמה דדינא שספק דרבנן לקולא הוה בתורת ודאי. וצריך עיון.

לטלטל שופר כדי שלא יצטער

הנה יש לעיין באדם שמצטער אם לא יתקעו לו בשופר בראש השנה ויגיע לידי חולה שאין בו סכנה, ואין שופר כשר, האם מותר לטלטל בשבילו שופר פסול, [באופן שיאמרו לו שלא יבדק]. והנידון האם חשיבא צורך יום טוב.

א. לטלטל שופר לאשה

הנה דיינינן בסוגיא בחולין (פ"ד ב') לענין לטלטל שופר בראש השנה לצורך אשה או טומטום או אנדרוגינוס. ועולה מדברי התוספות (שם ד"ה תקיעת) דאין מטלטלין. וכך כתב בשאגת אריה (סי' ק"ו ק"ז).

[אך עיין ביוסף אומץ (סי' פ"ב) ובמחזיק ברכה (סי' תקפ"ט) דנקט החיד"א דשרי לטלטל שופר לנשים. ונראה דלהאוסרים גם לדידה אסור לטלטל. ובטומטום אף שחייב משום ספק דאורייתא, מכל מקום אין לטלטל דחיישין להצד שפטור. אך בפשוטו בכרמלית יהא מותר לטלטל לטומטום].

והנה אע"פ שמצטערים שלא ישמעו תקיעות, מכל מקום אכתי לא הוה צורך יום טוב, כמו המבשל מיום טוב לחול אע"פ שמצטער ביום טוב אם לא יוכל לבשל לצורך מחר, וטעמא, דאזלינן בתר עיקר כוונתו שהוא לצורך המצוה דתקיעות או לצורך מחר.

ב. האם שופר כשר אסור ושופר פסול מותר

מעתה בנידון דידן, לחד גיסא לכאורה שרי, דלא גרע מכל צורך, והרי הכא ליכא למימר דעיקר כונתו למצוה דהרי הוה שופר פסול, אך לאידך גיסא הרי אם שרי, נמצא דלטלטל שופר פסול לצורך אשה שרינן, ולטלטל שופר כשר אסרינן. [להאוסרים הנ"ל דאין לטלטל שופר לאשה].

ואולי נימא דבאמת אין לטלטל אף שופר פסול, דדמיון לא חשיב צורך כיון שאינו על פי האמת. וצריך תלמוד.

ג. לבשל כאילו שיהא למחר

הנה כעין זה יש לדון באדם שמצטער ביום טוב מכיון שלמחרת היום טוב לא יהא לו אוכל, האם מותר לבשל ביום טוב דבר שבאמת לא יהא למחרת וגם לא להיום, רק להטעותו כדי שלא יצטער. ותליא בהנ"ל.

וכעין זה באופן שיבשלו ביום טוב ויחליטו בדמוצאי יום טוב לא יהנו בהאי תבשיל, אם כן נמצא דעשייתו ביום טוב רק להרגיעו.

ובשלמא לענין פיקוח נפש, אם על ידי שמטעים אותו בעשיית עבירה הוא ניצל, פשיטא דשרינן דסוף סוף יש כאן פיקוח נפש, אך לענין צורך יש לומר דלא חשיבא.

ד. לענין עשה דוחה לא תעשה

הנה כעין זה יש לדון לענין עשה דוחה לא תעשה ואפשר לקיים שניהם, אבל לפי דמיונו אינו רשאי לעשות הדבר השני ואי אפשר להודיעו, האם מותר ליתן לו בידים דבר האיסור שיעשה בו עשה דוחה לא תעשה.

ובזה יש לומר דכיון דאם לא ניתן לו האיסור, במציאות לא יקח העשה מכיון שהוא מדמה שאינו יכול, אם כן שוב הוה אינו יכול לקיים שניהם ונימא עשה דוחה לא תעשה. אך יש לומר לא כך, דקיום העשה הוא שלא כדיון, ואם כן לא נימא עשה דוחה לא תעשה.

המלך הקדוש בליל ראש השנה

הנה המלך הקדוש בעשרת ימי תשובה מעכב, ואם לא אמר

מהדרינן ליה. (ושולחן ערוך סי' תקפ"ב סעי' א'). ולענין המלך המשפט דעת רמ"א סי' ק"ח סעי' א' דאינו חוזר ביו"ד להזכיר מלך, והיינו כד אמר מלך אוהב צדקה ומשפט.

וכתב בחיי אדם (ח"א כלל כ"ד סק"י) בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועלער זצ"ל (מובא בשער הציון סי' תקפ"ב ס"ק ד') דמכל מקום במעריב בליל ראש השנה אינו כן, ואם לא אמר המלך הקדוש אינו חוזר.

וטעמיה דהרי אשכחן בראש חודש דאע"פ דבשחרית אם שכח יעלה ויבא חוזר, מכל מקום במעריב אינו חוזר, מכיון שאין מקדשין את החודש בלילה ולא חשיבא ראש חודש כולי האי. ואם כן הוא הדין לענין ראש השנה.

א. ספק בתלמידי רבינו יונה

הנה בעיקר הדבר כבר אייתי במשנה ברורה (שער הציון שם) דכתבו בתלמידי רבינו יונה (ברכות י"ט א' בדפי הרי"ף) דאית דמפרשי דמעריב של ראש השנה כיון שתלוי בראש חודש דהוא באי תשרי, דיינינן ליה כראש חודש ואם טעה ולא הזכיר של יום טוב בערבית אין מחזירין אותו.

אך שוב כתבו דנוכל לומר לא כך, שאע"פ שראש השנה תלוי בראש חודש, מכל מקום מכיון שהוא יום טוב ומצות יום טוב אלימא טפי מראש חודש מכיון שיש בה איסור מלאכה, וגם בתפלה אין אנו מזכירין ענין ראש חודש כלל אלא ענין יום טוב, יותר יש לנו לדון ראש השנה כמו יום טוב מלדון אותו כמו ראש חודש, ואם לא הזכיר בערבית מעין יום טוב מחזירין אותו.

ב. לחלק בין היום טוב להמלך הקדוש

הנה כתב בבנין שלמה (ח"ב סי' מ"ו) דדברי הר"ר אבלי היינו אף למה שכתב תלמידי רבינו יונה דיום טוב שאני, דתלמידי רבינו יונה איירי דוקא בשכח להזכיר היום טוב דראש השנה, אמנם לענין מי ששכח המלך הקדוש, יש לומר דאינו כן מכיון דהמלך הקדוש הוא משום ימי הדין ולא משום יום טוב, דהרי איתא בגמרא ראש השנה (ח"ב ב') "כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב" מלמד שאין בית דין של מעלה נכנסין לדין אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החדש, חזינן דימי הדין תליא בקידוש החודש, ואם כן הוה כמו ראש חודש דעיקרו ביום דהרי אין מקדשין בלילה.

ג. משער הציון מבואר לא כך

הנה הקשה בשער הציון (שם) על חידושי הנ"ל דהר"ר אבלי, דהרי אם לא הוה ראש השנה, הוה ליה להתפלל תפילת שמונה עשרה של חול, ואיהו הא התפלל ובכך תן פחד. נמצא דממה נפשך לא יצא ידי חובתו, דאם הוה חול, לא התפלל תפילת י"ח של חול, ואם הוה ראש השנה הא לא אמר המלך הקדוש.

אמנם לדברי הבנין שלמה לא קשה כלל קושיית השער הציון, דהרי ליכא האי ממה נפשך, דהרי גם אם ליכא הזכרה דהמלך הקדוש דאינו ימי דין, מכל מקום הוה יום טוב ושיק תפילה של יום טוב.

אלא חזינן משער הציון דלא נקט הכי, אלא דפסקא דהר"ר אבלי תליא בנידון דתלמידי רבינו יונה.

לילה השני של ראש השנה

הנה יש לדון בחידוש הנ"ל של הג"ר אבלי פאסוועלער זצ"ל, האם זה דוקא בשכח המלך הקדוש בלילה הראשון של ראש השנה, או דילמא גם בשכח בלילה השני.

א. צדדי הספק

הנה יש לעיין להאי גיסא דרבינו יונה דדמי לראש חודש, וכמו שכתב הג"ר אבלי פאסוועלער זצ"ל, האם נימא דזה גם בלילה השני של ראש השנה, דהא לענין ראש חודש, הרי גם במעריב של

יום השני של ראש חודש אינו חוזר.

או דילמא זה דוקא בלילה הראשון של ראש השנה, אבל בלילה השני של ראש השנה ודאי חוזר, דשאני ראש השנה דהוה קדושה אחת. [ודן בזה בשו"ת בנין שלמה ח"ב סי' מ"ו].

ב. ראש חודש גם כן קדושה אחת

אך הא גם בראש חודש אמרינן דהוה קדושה אחת, דהרי משום הכי בשכח במנחה דראש חודש להזכיר יעלה ויבא, חוזר ומתפלל שנית בלילה אם הוא יום ב' דראש חודש, מפאת דהוה קדושה אחת. ואפילו הכי בשכח בליל שני דראש חודש אינו חוזר, ואם כן לכאורה הכי נמי בראש השנה.

ג. יום טוב שני של גלויות

הנה זה כד נימא דאם הוה ב' קדושות ושכח יעלה ויבא במנחה של יום הראשון, לא יתפלל פעמיים מעריב, דממה נפשך אם יום הראשון הוא ראש חודש אם כן אינו יכול להשלים ביום השני, ואם יום השני הוא ראש חודש אם כן המנחה של יום הראשון היה כחוגן.

כגון בשני ימים טובים של גלויות דהוה ודאי ב' קדושות, אם ביום הראשון של יום טוב התפלל מנחה של חול, לא יתפלל מעריב שנים, כיון דהוה שתי קדושות, ואם כן ממה נפשך לא יחזור, דאם היום השני הוא יום טוב אם כן היום הראשון לא היה יום טוב ולא היה חיוב להזכיר היום טוב, ואם כן כבר יצא ידי חובת מנחה. ואם היום הראשון היה יום טוב ולא יצא ידי חובת המנחה, מכל מקום אינו יכול להשלימו במעריב מכיון דבלילה אינו יום טוב.

היאך ימשיך השמונה עשרה

הנה יש לדון בטעה ואמר בליל ראש השנה הקל הקדוש, ונזכר מיד [לאחר כדי דיבור], האם ימשיך בתפילה של חול, או דילמא יפסיק ויחזור להתפלל שנית, או דילמא ימשיך בתפילה של ראש השנה.

א. לא ימשיך בתפילת חול אלא יפסיק

הנה יש לדון שאם נזכר מיד שטעה, באמת ימשיך בתפילה של חול, כי היכי דלא יהיו ברכות לבטלה.

[דאם ימשיך בתפילה של ראש השנה הרי הקשה בשער הציון (שם) דממה נפשך לא יצא ידי חובתו, דאם הוה חול לא התפלל תפילת י"ח של חול, ואם הוה ראש השנה הא לא אמר המלך הקדוש].

אך כתב בשער הציון דזה צריך עיון גדול, דאף דבתלמידיו רבנו יונה מסתפקים דאפשר דבדיעבד יוצא בשל חול, אבל להתיר לכתחלה לסיים בשל חול זה לא מצינו.

אלא כתב בשער הציון שבאמת יפסיק השמונה עשרה ויחזור ויתפלל שנית.

ב. בשבת ממשיך בתפילת ראש השנה

אמנם יש לדון דגם לדברי השער הציון, עכ"פ בראש השנה שחל בשבת, מודה לחידושה דהר"ר אבלי, ובאמת ימשיך בתפילה של ראש השנה.

דהנה כאשר ראש השנה חל בשבת בזה ליכא לטענת השער הציון, דהרי הזכיר של שבת וחתם מקדש השבת וישראל והזמנים. ואם כן בשכח המלך הקדוש שפיר דמי, דנימא דאינו ראש השנה ומכל מקום הוה תפילה של שבת.

והא דהזכיר ראש השנה לא מגרע אף אם אינו ראש השנה, דקיימא לן (שולחן ערוך סי' ק"ח סעי' י"ב) דאם הזכיר מעין המאורע שלא כדינא לא הוה הפסקה.

אך יש לעיין האם באמת נימא ליה לכתחילה להמשיך בתפילה של ראש השנה, [נחל להיות בשבת ושכח המלך הקדוש], דאם הוה חול הוה שקרן בתפילתו, [בהא שזכיר ראש השנה], ויש לומר דשקרן לא הוה, ואם כן ימשיך בתפילה של ראש השנה.

ג. ממשיך אע"פ דהוה ספק לבטלה

הנה הא דימשיך אע"פ דמספקא להו לתלמידיו רבינו יונה, ולפום הצד דהמלך הקדוש מעכב גם בלילה אם כן הוה ברכות לבטלה.

אך תליא בהא דהוכחנו במקום אחר דמספק יכול להמשיך השמונה עשרה, דספק הוה כמאן דצלי. [ועיין מה שהבאנו בגליון פרשת נצבים וילך תשע"ד].

ב' הימים הם קדושה אחת

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תק"ג סעי' א') אסור לאפות או לבשל או לשחוט ביום טוב לצורך מחר, אפילו אם הוא שבת או יום טוב, ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה.

ויש לעיין בהאי דינא בכמה אנפי:

א. יום השני רק מדרבנן

הנה בעיקר דינא הנ"ל, הקשה במגן אברהם (שם סי' א') דהרי קיימא לן [ועיין משנה ברורה סי' תט"ז סי' י"א] דשני ימים טובים של ראש השנה הוה קדושה אחת גם לקולא, ולכן אם עשה עירובי תחומין לפני ראש השנה ונאכל העירוב, יכול ללכת גם ביום השני, דדמי לנאכל העירוב באמצע יום טוב, חזינן דחשיבא יומא אריכתא לכל מילי, ואם כן אמאי אינו מותר גם לבשל מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני, שהרי גם לקולא אמרינן שהוא יומא אריכתא.

ותירץ במגן אברהם [כך נראה עומק כוונתו] שהרי מן התורה רק יום הראשון הוא יום טוב ולא יום השני, ונהי דמדרבנן יום השני גם כן יום טוב והוה קדושה אחת, אבל אינו אלא מדרבנן, והלכך אי אפשר לבשל מיום טוב ראשון לשני אע"פ שהוא מדרבנן יום טוב גמור וקדושה אחת, דמכל מקום לגבי הדאורייתא הוה יום חול.

אבל בתחומין שפיר אמרינן דאם נאכל בראשון יכול לילך בשני מחוץ לתחום, שהרי מדרבנן הוה יום טוב אחד של שתי קדושות, ואפילו אם תחומין דאורייתא, אי אפשר לאסור ביום השני מכח שהיום הראשון הוא דאורייתא, שמן התורה הרי מותר לילך ביום השני שהוא חול, ומדרבנן חשיב היום השני אחד עם הראשון. וזה תירוץ נפלא. [ועיין בביתור הלכה סי' תק"ג סעי' א'].

נמצא לדינא דאסור לעשות מלאכה ביום הראשון של ראש השנה בשביל היום השני, כי היום טוב הראשון דאורייתא והשני רק מדרבנן ומן התורה הוה יום חול.

ב. תוספת לאחר יום הראשון

הנה יש לעיין האם שרי לעשות מלאכה מיד לאחר צאת הכוכבים של יום טוב ראשון של ראש השנה, דהא אכתי איכא דין דאורייתא של תוספת לאחריה.

ויש לעיין בזמן השיעור של תוספת לאחריה, אם הוא כשיעור של התוספת שלפניה, [לענין הזמן שחייב], ובריטב"א (הנדפס מחדש למסכת שבת ל"ה א') כתב דהשיעור הוא עד שיראו שלשה כוכבים קטנים. וצריך עיון דלא הובא זה בפוסקים.

[ולענין תוספת שיכול להאריך, דלפני שבת יכול להאריך מפלג המנחה ואז הוה דאורייתא, מהו לאחריה דעד אימת יוכל להאריך, ראיתי שדן בזה בקונטרס השיעורים של הגאון רבי שלום וייס שליט"א בעל מחבר דבר שלום והביא דברי הפוסקים].

ג. לענין מוקצה

הנה לענין מוקצה, לכאורה ראש השנה הוה קדושה אחת גם לחומרא וגם לקולא.

דהרי לחד גיסא, קיימא לן (שולחן ערוך סי' ת"ר סעי' א', סי' תקי"ג סעי' ה') דכיון דשני ימים טובים של ראש השנה הוה קדושה אחת הלכך ביצה שנולדה בזה אסורה בזה. אבל אם הוה ב' קדושות אז ממה נפשך מותר, דאם היום קודש אז אתמול היה חול.

אמנם לאידך גיסא לענין דינא דאין מוקצה לחצי שבת, לכאורה הוה קדושה אחת לקולא, דבפשוטו בנמצא בראש השנה מוקצה באמצע היום הראשון דראש השנה, ופקע המוקצה באמצע היום השני דראש השנה, יהא מותר מכיון דאין מוקצה לחצי היום, והרי ב' הימים הוה קדושה אחת. [ולא נימא מינו דאתקצאי בין השמשות של היום השני, דלא אבירינן דהוה ב' קדושות לחומרא]. דהרי להאמורא אמרינן קדושה אחת לקולא כל זמן שאינו עובר על הדאורייתא.

ואם כן בנעשה בסיס באמצע יום א' דראש השנה ובאמצע השני הוה חוסר המוקצה, יהא מותר. וכמו כן בהניח לכתחילה באמצע היום הראשון על מנת להסירו באמצע היום השני לא יהא בסיס וכדינא דשלישי זוטרי (שבת קנ"ד ב'). [ועיין בגליון הגרע"א (סי' תקי"א סעי' ז') דנמי עולה מדבריו כדברים האלה].

מלאכה דרבנן לצורך יום השני

יש לדון האם שרינן מלאכה דרבנן ביום הראשון בשביל יום השני:

א. פלוגתת השולחן ערוך והגר"א

לכאורה הוה פלוגתא, דלדעת השולחן ערוך הג"ל אסרינן, דהרי אסרינן לבשל מיום ראשון ליום טוב שני אף באופן דאיכא הואיל ואינו אסור אלא מדרבנן.

אמנם לדעת הגר"א (שם) שרינן, דהרי ביאר במשנה ברורה (ביאור הלכה סי' תק"ג סעי' א') דדעת הגר"א דלא כהשולחן ערוך, שבאמת לדין דהוה קדושה אחת שרינן למיעבד מלאכה בראש השנה ביום טוב ראשון לצורך יום טוב שני. ותיקשי נכטענת המגן אברהם הג"ל דהא קא עבר על דאורייתא, דהרי מדאורייתא יום השני הוא חול. אלא איירי דוקא באופן שאין כאן דאורייתא משום הואיל ומקלעי ליה אורחים. חזינן דשרינן מלאכה דרבנן.

ב. באופן דליכא הואיל

הנה העלה במשנה ברורה (שם) דלפי זה אם עושה מלאכה בסוף היום הראשון של ראש השנה, דאז לא אמרינן הואיל מכיון דליכא זמן שיבואו אורחים, ככהאי גוונא הוה איסור דאורייתא ולכולי עלמא יהא אסור מיום טוב ראשון ליום טוב שני.

ג. איסור הכנה

הנה יש לעיין לענין הכנה מיום ראשון ליום שני, אם יהא תליא בהאי פלוגתא דלדעת הגר"א ודאי שרי, דהרי שרינן גם מלאכות שאסורים דרבנן, אך יש לעיין לדעת השולחן ערוך. [נ"י. דדילמא אסור רק מלאכות שלולא היתירא דהואיל הוה אסורים דאורייתא, משא"כ איסור הכנה דבעלמא הוה מדרבנן]. ובמסטה אפרים (סוף סי' ת"ר) כתב דאסור להכין מיום טוב ראשון של ראש השנה ליום טוב שני.

הערות קצרות בעניני ראש השנה

(סי' ל"א) דתליא אם כבר התחיל בתקיעות או לא, דאם עוד לא התחיל לתקוע כלל צריך לברך שנית.

והנה לכאורה היינו אף אם החל בתשרי"ת, דהרי היאך תחול הברכה על תשרי"ת, הרי הוה ספק איזה סדר הוא באמת התרועה, ונמצא דיתכן דדוקא בהתשרי"ת יוצא ידי חובתו אבל לא בהתשרי"ת. נמצא דלפני שתקע התשרי"ת הוה כלא התחיל לתקוע ובהחליף השופר צריך לברך שנית.

ואם כן יש לומר דלא יחליף שופר לאחר תשרי"ת, דאם יחליף אשתכח תרתי, חדא, דבירך על התשרי"ת שלא כדין דעל סדר אחד אין מברכין, תו, דליכא ברכה על התשרי"ת.

אך יש לומר דכל זה אינו, דחשיבא דנתפסה הברכה על התשרי"ת כיון דעבדינן לה מספק.

והרי בהפסיק ודיבר בין תשרי"ת לתשרי"ת, האם נימא דברכתו על תשרי"ת, הוי כבירך רק על תשרי"ת ולא תקע יותר. [ולענין התשרי"ת הוה כדיבר לפני שחלה הברכה].

ד. ספק אם כוון על הפרי

הנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' ת"ר סעי' ב') דבקידוש בליל שני דראש השנה ראוי שילבש בגד חדש או יניח פרי חדש ויאמר שהחיינו, כדי להוציא נפשיה מפלוגתא, משום שיש אומרים שאין אומרים שהחיינו על יום השני, דהרי תרומתו יומי קדושה אחת היא, והרי כבר בירך שהחיינו ביום הראשון. אך אם אינו מצוי לו בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יברך שהחיינו, דנקטינן כעיקר הדין דחייב בשהחיינו מכיון דב' ימים הם.

ויש לעיין מהו כאשר בקידוש של ליל השני של ראש השנה מסתפק אם כיוון על הפרי.

מי אמרינן דמוטב שיאכל הפרי החדש בלא ברכה, ומספק חיילא הא שבירך שהחיינו על הפרי, או דילמא נימא דלא יאכל הפרי כדי שמספק לא יאכל פרי חדש בלא שהחיינו, [נאצי"פ דברכת שהחיינו הוה רשות], ויסמוך על עיקר הדין דאפשר לברך שהחיינו אף כשאין לו פרי חדש.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 336
אלול תשס"ב



שבת, האם עדיף שיעבוד ביום שישי אחרי חצות כדי להשלים את בניית הסוכה כבר באותו יום, או עדיף שיימנע ממלאכה וימתין עם בניית הסוכה ליום ראשון. דברים כאלו לא מצאנו בשאר המצוות, לא כתוב מתי לקנות שופר, ולא מתי לקנות לולב, לא מתי לאפות מצות, ולא מתי להכין את עצמינו לשאר מצוות. מבואר מזה שיש חשיבות מיוחדת להכנת הסוכה, כמו שכתוב חג הסוכות תעשה לך.

להשלים את הסכך עד הסוף בבד או רשת

אחת מהשאלות שהגיעו למוקד הטלפוני, בענין סוכה שהסכך אינו מגיע עד הסוף, והוא רחוק מהדפנות יותר מג' טפחים. ובשר"ע כתוב שזה פוסל את הסוכה, כי צריך שהדפנות יגיעו לסכך, ולא אומרים בזה דופן עקומה, כי דין זה נאמר רק כשיש סכך פסול, שאפשר לומר שהוא המשך של הדופן.

הפתרון המומלץ למקרה כזה כשאין לו עוד סכך לסכך, [ובזמנינו שמשתמשים במחצלת ולא בסכך ירוק, אי אפשר לפזר אותו לשטח יותר ממה שהוא], יניח שם סכך פסול, כגון קרשים או כל דבר שהוא, שיכסה את המקום הפתוח, שיהיה סכך פסול ולא אויר, ואז אפשר להחזיר מדין דופן עקומה, [ואם זה פחות מד' טפחים, יהיה כשר גם בלי דופן עקומה].

נשאלה השאלה האם אפשר לסגור את הרווח עם חתיכת רשת של הגדרות, כיון שהרשת כשרה לדופן, הרי תהיה כשרה גם לדופן עקומה. אבל היו רבנים שטענו שלדופן שבצד זה כשר, אבל לדופן עקומה זה פסול, כי דופן עקומה נאמר דין מיוחד בסיכוך ותקרה, שנחשב המשך לדופן למרות שאינה ניצבת כדופן, וסיכוך נקרא רק כשיש צל וצילתה מרובה מחמתה, משא"כ רשת שיש בה לבד אבל הרוב הוא אויר, אין לה שם סיכוך או תקרה, ובה לא נאמר החיזוש של דופן עקומה. הנה בפוסקים לא נזכר תנאי זה, אלא שיש רבנים שנראה להם הדבר פשוט מסבא ישרה, ואנו נשמח לשמוע מהקוראים והמנויים האם יש עוד מורי הוראה ידועים שיוזו דבר בהלכה זו, ועל"פ דינים כאלו מתחדשים כאשר אנשים מעוררים את השאלות וזה הדבר שמתחדש בזמנינו.

ביום המישיי התברר שיש עשירים תיקונים בעירוב של המושב

ביום שישי האחרון הופעלו בדחיפות שני צוותות של מוקד העירוב, לתקן ישוב באזור קרית מלאכי, ועבדו במסירות עד קרוב לכניסת השבת במקרה זה התיקון התחיל בעקבות פניה של הרב ביישוב למוקד העירוב, וביקש לקבל אברך שלמד בשיעורים שיבדוק להם את העירוב מידי שבוע. מיד יצרנו קשר עם אברך מלומד השיעורים לפני שנתיים, שלמד היטב את ההלכות, וגם שעשה שימוש ארוך, והתלווה בהרבה בדיקות עירובים וביצוע תיקונים, ונשם משמש בודק בעירוב אחר. אמרנו לרב שיש מישוה טוב שיבדוק, אבל השאלה האם מספיק רק לעבור על שלימות החוטים, האם העירוב כולו טוב, או שמא הבודק יגלה שחסר עמודים וכדומה. הרב השיב שמסתבר לו שאין בעיות, כי עד היום היה להם בודק וותיק שעובר כל שבוע, אבל הוסיף הרב שיתכן שאם יבוא מומחה יותר יכול להיות שיהיה איזה דבר לתקן.

הגענו לישוב ביום חמישי ביחד עם הבודק החדש, ויצאנו לבדיקה מקיפה יחד עם הרב ועם הבודק הוותיק, לבצע חפיפה, שהוא יראה את הצורה שהיה ניגש לבדיקה [באיזה חצרות אפשר להיכנס], ואיזה עמודים משמשים את העירוב, היכן הקו נמצא. נכנסנו לחצר אחת, וגילינו שהחוט קרוע, במקרה זה אמר הבודק שהוא עובד במשך השבוע בחצר הסמוכה, ורואה מתי החוט נקרע ומתקן כשצריך. עברנו עוד כמה חצרות, והבודק כבר זיהה שמשהו שם לא תקין, נכנסנו וראינו עוד חוט חסר, הפעם התברר שבעל החצר בונה מחסן חדש, ובגלל זה החוט נקרע, אבל גם העמוד התעקם בצורה שלא שייך לקשור אליו את החוט. הפועל הערבי שעבד שם ראה אותנו בודקים את החוט הקרוע, ובא מיד להתנצל שהוא אשם והוא יתקן, ביקש שלא נצלם אותו והבטיח שהיום יסדר את החוט. הערבי סיפר שבעל הבית כבר צעק עליו על שקרע את החוט, [ומדובר

מחזור שיעורים בדיני התחומין בקבוצת עמנואל

העיר עמנואל זוכה בשבוע זה לסיים מחזור נוסף ומיוחד של דיני התחומין למעשה, זאת לאחר שסיימו בחודש שעבר את סידרת הלכות העירובין, מתוך השקעה מרובה של עשרות אברכים. בסיום המחזור ביקשו האברכים לרכוש עוד נושא שמשלים את מגוון הלכות עירוב, ולאור בקשתם נענה מוקד העירוב לעשות מסלול מקוצר ותמציתי לידיעת ההלכה למעשה בחכמת חישוב התחומין.

יש לציין דבר מיוחד בעיר עמנואל, שהמועצה הדתית והמינהל הקהילתי לקחו על עצמם לממן את השיעורים לתושבי העיר, וזה דבר חדש שיש ללמוד מהם. בכל עיר יש תקציבים גדולים לעריכת פעילויות ללימוד דברים שונים, חוגים והעשרה בנושאים רבים בסבסוד המועצה, אבל הכל הולך לשטויות, למקצועות ולחגיגות, וכאן בעיר עמנואל התאגדו יחד לממן את עריכת השיעורים בהלכה, להעשיר את התושבים בעושר יקר מזהב ומפז, תורת ה' חפצם. נברך את הרבנים שדאגו לכך, ואת יו"ר המועצה הרב אליהו גפני שליט"א, ויו"ר המועצה הדתית מר אלדד טובול שליט"א, ושאר המסייעים, שיראו ברכה בכל מעשי ידיהם, ויזכו להביא את הברכה תמיד לכל התושבים, בעושר ברוחניות ובגשמיות.

התפקיד שלנו שרשות היחיד שלנו לא יהיה פרוץ לרשות הרבים
בתחילת חודש אב נערך מעמד הסיום בחזר המועצה, בהשתתפות רבני הקהילות בעיר, הגאון רבי משה אברהם גולנסקי שליט"א, והגאון רבי שלמה קליין שליט"א, בנו של הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א, ועוד רבנים נוספים אשר נשארו דברי חיזוק וברכה לכל המשתתפים בסידרת השיעורים. באותו מעמד נפתחה הסידרה של שיעורי התחומין, שבשבוע זה מסיימים את הלימוד עם עשרות האברכים שהצטרפו במחזור זה.

הגאון רבי שלמה קליין שליט"א, פתח בשבח השיעורים, שהשיעורים נמסרו בבהירות מיוחדת וברורה, וזה מהפך גדול. אחר כך ביאר שבעירובין אנו לומדים להפוך רשות הרבים לרשות היחיד, וזה תפקיד בחיים, לשמור על כל "הגדרות" שלנו שיהיו שלימות, לשם לב אם יש "פירצה" לגזור אותה, וכמו שהרב משה מלמד לרכוש הרבה פרקטיקה, לשם לב לפעמים גולש חול, וכל פירצה קטנה יכולה להפוך לפירצה גדולה, וכמה פירצות קטנות יכולים להפוך לפרוץ את הכל [אתי אורא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל ליה], ואתה בא אחרי שנה ורואה שפתאום הכל פרוץ, ולמה בגלל "שלא שמרו על הפירצות הקטנות". אנחנו צריכים לשמור על הרשות היחיד שלנו, שלא יהיה פרוץ לרשות הרבים, ועל"ז נזכה שגם בשבת נישמר שהטלטול יהיה רק ברשות היחיד.



בשמתחילים לשאול מגלים הרבה נידונים חדשים

בשבוע זה התחילו בס"ד בלימוד הלכות סוכה הלכה למעשה, במסגרות השיעורים שע"י מוקד העירוב. עשרות אברכים נכנסו לעומק העיון בגדרי ההלכות של מחיצות הסוכה שהן מורכבות מאוד. והבעיה היא שהציבור אינו יודע כמה הן מורכבות, ולא באים לשאול מרוב שזה נראה פשוט. במוקד העירוב מתנקזים מידי שנה אנשים שהתעוררו לשאול את ספקותיהם, ומתברר שיש הרבה שאלות מכח המציאות, שאף אחד לא עמד עליהם, ולא נכתבו בספרי הפוסקים, ואף לא בספרי זמנינו.

בפתיחת השיעורים הזכרנו דבר מיוחד בהלכות סוכה, שהפוסקים הזכירו להזדרז בעשייתה, וקבעו זמן לבניית הסוכה, כמבואר בסוף הלכות יום הכיפורים (סי' תרכ"ז) שיתחיל בעשיית הסוכה במוצאי יום הכיפורים, וכן בהלכות סוכה (סי' תרכ"ה ס"א) כתב הרמ"א שישלים את בניית הסוכה מיד למחרת יו"כ, והפוסקים דנים באריכות מה יעשה כאשר מדובר בערב

חוט קשור לגדר או לעמוד של הגדר

נביא כאן גם נושא הלכתי שהי בין עשיית התיקונים. בהמשך קו העירוב היה שתי מקומות שהחוט היה קשור לגדר, והגדר ממשיכה את מחיצות העירוב, מחמת שהגדר מקיפה שטח גדול, ובמקרה כזה מעדיפים להיצמד לגדר ולסמוך עליה כמחיצה, כיון שזה חוסך הרבה עמודים, והרבה טירחה בבדיקה. אבל יש כאן בעיה בחוט שמגיע עד הגדר, שהוא מתיר מדין צורת הפתח, וצורת הפתח צריכה עמוד בתחילתה ובסופה, והרי הגדר אינה יכולה לשמש כמו עמוד, [לדעת המקור חיים כשהיא ארוכה ד' אמות, ולחזו"א מקפידים שלא יהיה משוך ג' או ד' טפחים. וגם משום שהגדר היא רשת ברזל שיש בה הרבה חורים, והרי זה פתחי שימאי]. אמר הבדוק שיש עמוד בגדר. מתוך הנסיון ידענו שבתשובה כזו יש בעיה הלכתית, ולכן נכנסנו אל הקוצים לראות איזה עמוד יש שם.

כשהתקרבנו לגדר ראינו שהחוט קשור לגדר ולא אל העמוד כלל, כיון שהעמוד נמצא מהצד שבתוך החצר מאחורי הגדר, והחוט שבא מבחוץ וקשור לראש הגדר, מסתיים לפני העמוד של הגדר, ואינו מעל גביו כלל. דבר כזה פסול לגמרי. וכתבנו שזה תיקון דחוף. [לאחר התיקון מצאנו בין הקוצים בקירבת מקום, חבית שוכבת באדמה, שכנראה היא שימשה פעם לעירוב, כשהיתה במקום].



כשברא המותקן ביום שיש הוא הביא כמה חביות לעשות לחיים במקומות הנדרשים, אבל הם נגמרו מרוב מקומות, למקום הזה כבר לא היה לו חבית, והרב אמר לו שיעשה משהו אפילו בדיעבד, העיקר שיהיה משהו לשבת לכן הוא פתח את החוט מקשירתו בגדר, והמשיך אותו עד

מעל העמוד, ובמצב כזה החוט מעל העמוד, אבל הוא מיד שם לב שעדיין זה לא כשר, כיון שהעמוד נמצא בתוך חצר המוקפת גדר מכל רוחותיה, ואינה יכולה לשמש לצורת הפתח שמחוץ לחצר, כמבואר במשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ג). אלא שהחת"ס מתיר עמוד בתוך חצר, ולכן הוא אמר לעצמו שבשעת הדחק יסמוך על החת"ס.

האם מועיל שהעמוד ניכר דרך חורים בגדר

אחריו הגיע הצוות השני, והביא איתו עוד לחיים רגילות, ואמר שני דברים, א' זה יותר גרוע מבדיעבד, כיון שהמשנ"ב פוסק בצורה ברורה דלא כחת"ס, וכותב שמי שעושה כך לא עשה כלום, אי אפשר להקל בזה. אמנם במקרה שאין ברירה צריך לעשות לפחות כך, אבל כשנאמר לעשות כזה מאמץ לתקן, לא להשאיר כזה דבר. ב' יתכן שכאן גם החת"ס יפסול, כיון שהחת"ס התייר באופן שהעמוד ממשיך עוד י' טפחים מעל הגדר, שאז העמוד ניכר כלפי חוץ, אבל כאן העמוד מסתיים בגובה הגדר, וגם לחת"ס אינו כשר.

אבל המתקן הראשון טען שכיון שמדובר בגדר רשת, שיש בה חורים, א"כ העמוד ניכר דרך החורים, והנה זה חידוש יפה, אבל נראה שאינו נכון, כיון שהענין של ניכר הוא שאין מחיצה שמבדילה אותו, משא"כ אם הוא ניכר דרך חורים [שיש בהם לבד], או שתהיה מחיצה מזכוכית, לא יועיל ההיכר הזה להתיר גם לדעת החת"ס. וזה דבר הניתן לעיין בו, נשמח לקבל תשובות עם מקורות.

למי שלא הצליח להצטרף ללימוד המיוחד

של הלכות סוכה למעשה

ניתן להצטרף לקבלת השיעורים בהקלטה ובהדפסה

כולל שירותים המופיעים בשקופיות

להצטרפות - T83320@GMAIL.COM

לקראת חג הסוכות אנו פותחים שוב את

"קו הסוכות"

מענה פרקטי מיוחד לשאלות בהלכות סוכה

עם הבנה במציאות בשטח

מספר הטל' - 05832-833-25

עקב בעיה טכנית עד שהקו יפעל, ניתן להתקשר לטל' 0548483320

ביהודי מסורתי. שמחנו לשמוע את האיכפתיות שלו לא לפגוע בעירוב, דבר שלא קיים בכל מקום. אבל למעשה היה צריך לעשות שם תיקון חדש, ולא רק שהעירוב יקשור חוט, ורשמנו את הדבר כתיקון דחוף.

חוט קשור לרפת מעט מתחת הראש, או למגורה שבמעמד

המשכנו והגענו לרפת, החוט היה קשור לעמוד של הרפת מיד כשהתקרבנו אמר הבדוק שכאן בעל השטח לא נותן להעמיד עמוד, ולכן הוא קשר לרפת. ניגשנו והתבוננו בחוט, והנה הוא מהצד של העמוד ולא מעליו. במצב כזה אי אפשר להכשיר את העירוב. הבדוק שוב אמר שאין ברירה, אמרנו לו אם כן נכון שצריך למצוא פתרון, אבל בצורה הזו לא עירוב.

בדקנו את הרפת מכמה כיוונים, והפתרון בינתיים היה להשתמש בעמודי הרפת, אבל לדאוג שהחוט יהיה מעל ממש. לצורך כך צריך להגיע לגובה שבעה מטרים, והתיקון הזה אי אפשר לעשות עם מוט טלסקופי רגיל, אלא צריך סולם מיוחד, ובישובים משתמשים בכף של טרקטור. הרב אמר שיגייס מישור מהישוב שיבוא עם הטרקטור ויסדר את החוט. [דרך אגב נציין השגחה פרטית שהיתה לאחראי בעירוב ברכסים, הרב יואל שילה שליט"א, ביום שיש האחרון עלה על סולם לגובה שבעה מטרים ובאמצע הרגיש שהסולם מתקפל, ירד מיד וגילה שהמתכת של הסולם התקלה ונקרעה בגובה ארבעה מטרים, ובחסידי ה' הספיק לרדת ללא פגע בדברים אלו נלמד שחשוב לדעת להזהר כפי האפשר, למרות שהעירוב דורש גם דברים מסוכנים].

הבעיה הידועה בעמוד תאורה מתרחב אבל עקום

היה מקום נוסף שהחוט היה קשור לעמוד של תאורה מהצד, והעמוד הזה היה מתרחב בחלק התחתון. הבדוק סבר שזה נקרא מעל החלק המתרחב, אבל כידוע שזה אחת הטעויות הנפוצות, שדין זה נאמר רק כשהעמוד ישר בדיוק, שאם יעלה החלק התחתון הוא יגיע לחוט מדין גוד אסיק, אבל כשהעמוד עקום קצת, אם נראה את החלק התחתון ישר מהמקום שלו, הוא לא יגיע לחוט, כי החוט שבגובה נוסה לצד, הרי זה פסול לגמרי, [ואינו כמו עמוד שהחוט על ראשו ממש שיש מקילים בעקום]. בעמוד הזה לא היה צריך למדוד, כל אדם רואה שהעמוד עקום, ואינו כשר. [במקום הזה העמדנו עמוד חדש בס"ד ביום שיש בצהריים, וקשרנו עליו את החוט].

הרב הודיע לציבור שבשבת זו לא יהיה עירוב

דבר זה נרשם בין התיקונים המוכרחים לפני שבת, והצטבר עוד כמה חוטים קרועים, ועוד הרבה מקומות שהעצים גדלו מאוד והזיזו את החוטים הרבה, עד שהרשימה היתה מידי ארוכה, ואמרנו לרב שאי אפשר לתקן את הכל מיום חמישי בצהריים עד שבת, ובלית ברירה נמתין לשבוע הבא. הרב ראה את המצב וניסה אולי אפשר בכל זאת לתקן, אך זה היה הרבה מידי, והוחלט להודיע לציבור שבשבת זו אין עירוב.



הידיעה עברה במהירות ועוררה סערה, איך אפשר להישאר בלי עירוב, מה יעשו כל המשפחות שהורגלו לטלטל, האם לא יצאו מהבית כל השבת בשבת זו יהיה גם קידוש לאחד מהחשובים במושב וכולם אמורים להגיע עם משפחותיהם, ומה יעשו אם אסור לטלטל. אחד מהרבנים החשובים באזור שהגיעה אליו הידיעה פנה אל רב הישוב בטענה, איך משאירים כך את הישוב, הרי יש עוד 24 שעות עד שבת, תגייס את בעלי הטרקטורים שבישוב, ואת הגננים שבישוב, שכולם יעזרו ואז לא בעיה, הם יעמידו כל מה שצריך.

רב הישוב קיבל את המשימה, ופנה אלינו נפקח על העבודות. אמרנו לו שזה לא סתם פיקוח, אלא זה להיות בישוב כל יום שיש ולא לעזור בבית, וזה אפילו לא בשביל השכונה שהמפקח גר בה, שאשתו תבין את הצורך, אלא זה עבור מקום אחר. אבל יהודים רוצים מצוות אי אפשר לסרב.

למחרת בשמונה וחצי בבוקר כבר התייצב אחד מהצוות של המוקד עד הצהריים, ובצהריים החליף אותו צוות אחר, כל העוזרים מאנשי המושב כבר הלכו מזמן, והצוות עבד והעמיד עמודים וקשר חוטים, עד פחות משעתיים לפני שבת, להשלים את התיקונים הדחופים. אנו מברכים את האברכים המסורים למצוות העירוב, יחד עם כלל האחראים בארץ, שיזכו לברכה בביתם, ומלאכתם תהיה נעשית מאליה בקלות, ויזכו לזכות את הרבים תמיד בלי שום מכשול.

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

ניתן לקבל את חלקו במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

שהפר נשרף יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ומה זה הדרת מלך כרגיל, כשהיו מכתירים מלך היה כל העם מרגיש את השמחה, וכך היה בכל הדורות, וגם היום יש בבחינה מסוימת כשמכתירים איזה אדם למשהו אנשים מאד שמחים וחוגגים את זה וכך יש שמחה גדולה במצוה שנעשית ברוב עם וזה 'הדרת מלך'.

ובדרך כלל אדם שבא לכזה מקום הוא לא מרגיש מה שקורה, אנשים לא יודעים איך שמתגלגלות מצוות, והוא יכול לרכוש מצות עד בלי סוף רק צריך קצת שימת לב. הנה למשל בני אדם שמתפללים בציבור יודעים שיש חילוק בין ציבור ליחיד, ויודעים שיש מצוה יותר כשנעשה בציבור אבל לא יודעים עד כמה זה חשוב. המשנ"ב בס' קכ"ה מביא בשם ספר היכלות וז"ל: כי כתבו בשם ספר היכלות זו לשונו: ברוכים אתם לד' שמים ויורדי מרכבה אם תאמרו ותגידו לבני מה שאני עושה בשעה שמקדישים ואומרים קק"ק ולמדו אותם שיהיו עיניהם נשואות למרום לבית תפילתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעניניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, באותה שעה אני אוהז בכסא כבוד בדמות יעקב ומחבקה ומנשקה ומזכיר זכותם, וממהר גאותם. עכ"ד המשנ"ב. והיינו שבזמן שכלל ישראל אומרים קדושה הקב"ה מסתכל אליהם, ויש כ"כ שמחה להקב"ה באותה שעה בזמן שעושים הדרת מלך, א"כ יכולים לראות האין זה כשמתקיים מצוה בציבור ויש הדרת מלך והיה צריך להיות מלא בשמחה כשהוא רואה שכבוד שמים מתרבה שעושים דבר לכבוד שמים. ואותו הדבר אם אחד רואה כשהציבור אומר קדיש קדושה אמן יהא שמייה רבא, כל הדברים שאומרים יום יום, היה צריך בזה שמחה על שמכבדים את המלך.

זהו מה שאנחנו צריכים ללמוד, וגם כאן בשמחה זו יש הדרת מלך שמתקיים מצוה בציבור, שחלק מכלל ישראל שמח שנחנך מקום שיוכלו לקיים בו מצוות ציבוריות לימוד התורה וקיום המצוות ותפילה אמן יהא שמייה רבא כל אלה הדברים שמהדרים את המלך וזוהי שמחה גדולה. אבל צריך לשים לב על זה כי אם אדם לא שם-לב והוא בא סתם לשם סקרנות, אין מזה תועלת, רק אדם שירגיש את זה צריך להכניס שמחה בלבו שכאילו מכתירים את המלך וזה כל אחד צריך לקחת מכאן, ולכאורה מאי קמשמע לן, אבל אליבא דאמת בחיי יום יום ה' צריך להרגיש שמחה, ובמשך היום היה צריך להיות מלא עם שמחה, בזמן שאומר אמן יהא שמייה רבא, בזמן שאומר קדושה, בזמן שעושה כל הדברים שבציבור היה צריך להיות לו שמחה גדולה שרואה האין שנתרבה כבוד שמים.

והקב"ה באמת יעזור שכל אחד ואחד יתחזק בזה, לראות בכל דבר ודבר שעושה בציבור כבוד שמים וימלא כל לבו בשמחה עד שיצא אחרי התפילה מלא בשמחה שזכה להיות ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד ואחד ישתדל מה שיותר להכניס בלבו על שכבוד הקב"ה מתרבה, וכעת ברוך ד' אנחנו רואים שעושים שכבוד שמים יתרבה על ידי שעשו בית הכנסת וכל הציבור משתתף בזה, יש בזה משום ברוב עם הדרת מלך, וכל אחד צריך להיות שמח שזוכים שכבוד שמים מתרבה, ויש ע"ז מאד לשמח, וגם ע"ז שיש אנשים שעושים את זה ומשתדלים שיתרבה כבוד שמים. והקב"ה יעזור לכולם שיזכו לקיים עוד מצוה, עוד הדרת מלך, עד שכל אחד יזכה לעלות מאד ע"ז שירגיש שמחה על שכבוד שמים מתרבה ואז כל אחד יתרומם, וצריך להרגיש שהוא מתעלה וע"ז שירגיש עליה כל אחד יזכה ברוחניות ובגשמיות, יהיה מאושר, ויזכו לגאולה האמיתית במהרה בימינו אמן סלה.

"ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם".

בפרוס הימים הנוראים הבאים עלינו לטובה שאנו ממליכים את הקב"ה ברוב עם. ברצוננו להביא שיחת חיזוק מאת מרן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה ליב שטינמן זצוק"ל שנאמרה בחנוכה בית הכנסת 'דרכי איש' שע"י קהילת 'שועות דוד', ברכפלד:

ידוע שאינו דומה דבר שנעשה ביחיד לדבר שנעשה בציבור. חז"ל הרי אומרים על הפסוק (ויקרא כו, ח) 'ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו' וגו' והובא ברש"י שם, וכי כך הוא החשבון והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובים העושים את התורה, ויש גירסא למרובין העושים את המצות. זאת אומרת, ההבדל הוא כ"כ גדול שבמקום שחמשה יכולים לרדוף רק מאה אנשים שזה פי עשרים, ואם כן מאה היו צריכים לרדוף רק שני אלפים, אך הם ירדפו פי מאה, היינו רבבה, כי זה לא דומה אם מרובין עושים את התורה, מרובין עושים את המצות, שזה הרבה הרבה יותר. וזה לא מדובר דוקא כשכל האנשים האלה נמצאים במקום אחד, רק בכללות, אם בכלל ישראל יש הרבה עושי מצות הרבה לומדי תורה, הזכות היא הרבה יותר גדולה באופן יחסי הרבה יותר ממה שאם עושים קצת אנשים.

אבל יש עוד דבר, במקום שנמצאים הרבה אנשים יש ענין של ברוב עם הדרת מלך, ועל זה יש בגמרא בהרבה מקומות, ונעמוד על מקום אחד. המשנה אומרת ביומא (סח, ב) הוראה כהן גדול כשהוא קורא אינו רואה פר ושעיר הנשרפין, והוראה פר ושעיר הנשרפין אינו רואה כ"ג כשהוא קורא, ולא מפני שאינו רשאי אלא שהיתה דרך רחוקה ומלאכת שניהם שוה כאחת. פי' שהכהן גדול קורא בפר' אחרי מות ואך בעשור לחודש, והיה גם מצוה של פר ושעיר הנשרפים ומי ששומע את הקריאה אינו רואה את שריפת הפר ושעיר ולא מפני שאסור, אלא שאי אפשר כיון שבאותו זמן של קריאת התורה יש את שריפת הפרים. והגמ' (ע, א) שואלת פשיטא שאין איסור ללכת מזה לזה, ומאי קמ"ל שאין איסור. מתרצת הגמ' מהו דתימא כדריש לקיש דאמר ריש לקיש אין מעבירין על המצות, פי' שהי' הוה אמינא כיון שעוסק במצוה כששומע הקריאה יהי' אסור לו לעזוב את מקום הקריאה כדי ללכת לראות את השריפה, או מי שרואה את השריפה יהי' אסור לו ללכת לשמוע את הקריאה כי אסור להעביר על המצות קמ"ל שזה מותר, ומפרשת הגמ' מאי מצוה, איזו מצוה יש בזה, ברוב עם הדרת מלך. בזמן שרואים את שריפת הפר או את הקריאה של הכה"ג מתקיים ברוב עם הדרת מלך.

ולכאורה מה זה שריפת פר, הרי באמת אין בזה מצד עצמו כלום, שורפים פר ותו לא, אבל כיון שיש מצוה, התורה אמרה לשרוף את הפר אז בזמן שעושים את זה יש 'הדרת מלך', בזה מתכבד כבוד הקב"ה בזמן שרואים מצוה שנעשית בציבור, דבר כזה הוא 'הדרת מלך', ועל זה אומרת הגמ' שהי' סברא שאסור לו לעבור משם מפני שאין מעבירין על המצות, קמ"ל התנא שאין בזה איסור ומפרש רש"י למה באמת מותר, דלאו מעבר הוא מאחר שאינו עוסק בה. זאת אומרת שנתחדש דין מתי יש דין אין מעבירין על המצות רק בדבר שעושים, אבל כאן שאדם עומד ורואה ולא עושה שום דבר על מצוה כזאת לא נאמרה ההלכה שאין מעבירין על המצות. עכ"פ רואים כי היות שזה מצוה אם זה נעשה בציבור יש בזה 'הדרת מלך', ובלי מצוה אם ישרפו פר לא יהי' בזה שום דבר, אבל כאן עושים מצוה וכשמקיים מצוה בציבור אפילו בדבר שלכאורה זה לא כלום, אבל אם הקב"ה אומר לעשות את זה והציבור עושה אז בזמן שנעשה הדבר

לעילוי נשמת הבחור מאיר שמעון הכהן ז"ל בן שיבלח"ט רבי אביתר מנחם דרשן.
אשר היה נזהר מאוד לא לדבר בביהכ"נ. נלב"ע ב' אלול תשפ"ב. ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל
לרפואת הג"ד אלחנן בן שרה סימון, הג"ד מנחם מנדל בן שרה בילה, ראובן בן טלאח, רפאל בן רייזל. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל

בירורי הלכה

מאת הגאון רבי ישראל אולמן שליט"א, רב ביהכ"נ 'משכנות יעקב' ב"ב

בענין ברכת הטוב והמטיב בביהכ"נ

א. איתא ברכות נ"ט ב' מקשינן אהא דאיתא במתני' דעל הגשמים מברך הטוב והמטיב ומאידך גיסא איתא במתני' בנה בית חדש וקנה כלים חדשים ואומר ברוך שהחיינו והגיענו לזמן הזה, ומשני הא דאית ליה שותפות בגויה הא דלית ליה שותפות בגויה והתניא קצרו של דבר על שלו הוא אומר ברוך שהחיינו וקיימנו ועל של חבירו אומר ברוך הטוב והמטיב, ופי' הראשונים דגשמים שיש לו קרקע שיש לו שותפות בטובה זו מברך הטוב והמטיב אבל בבית שלית ליה שותפות בגויה דהוי רק שלו ע"ז קתני במתני' דמברך שהחיינו - וכן נפסק בשו"ע סימן רכ"ג ס"ג בנה בית חדש או קנה כלים חדשים וכו' מברך שהחיינו, ובס"ה קנה כלים משתמשין בהם הוא ובני ביתו מברך הטוב והמטיב,

ב. כתב החת"ס בתשובה סימן קנ"ו דהביא בשם הא"ר דפסק כהמג"א בסימן רכ"ג סק"ה בקונה ספרים לא יברך שהחיינו דמצות לאו ליהנות ניתנו ומצוה דלא אתי זמון [לזמן] אין מברכים שהחיינו, ומאידך גיסא בסימן רכ"א מיייתי עובדא כשבנו בפראג בית הכנסת מייזלש אחר שנשרף דרש הוא ברבים ואמר ע"ד דרוש מאי דקשיא לי' בברכות וכו' ע"כ מוקי מתני' דברכת גשמים באית לי' שותף ודבית חדש בלית לי' שותף וסכינא חריפתא מפסקא מתניתין, ותיירץ עפ"י ש"ס סוטה מ"ד ע"א בנה נטע ארס וכו', א"כ בונה בית עדיין לא נשא אשה ולית לי' שותפות עמו ע"כ מברך שהחיינו, אבל שדה אפשר שכבר יש לו אשה אלא עתה נעצרו הגשמים ויש לו שותפות ע"כ מברך הטוב.

וסיים החת"ס וז"ל נחזור להנ"ל נראה מהגאון ז"ל מדעסיק בחינוך ביהכ"נ

בהאי ענינא נראה שבירך ברבים הטוב [והמטיב] ושהחיינו ודאי לא בירך, חדא שמביא דברי מג"א לקמן ס"י רכ"ג, ועוד לא שייך שהחיינו אביהכ"נ שנשרף אבל הטוב [והמטיב] שייך, דאפילו אהרוגי ביתר תיקנו כשניתנו לקבורה [תענית ל"א ע"א] ה"נ כשזכו לפאר בית אלקינו ולרומם חורבותיו יברכו - וכ"כ במ"ב בשם הלכות קטנות וחת"ס ועל כן קהל שבנו או קנו בית הכנסת יעמד שליח צבור ויאמר בקול רם הטוב והמטיב.

ג. אולם יש מאחרונים שס"ל כשם שאין מברך שהחיינו משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו כמו"כ אין מברך הטוב והמטיב אן בתר פסקו של המ"ב נוהגים ויש לברך - ואנו שעומדים כעת בקניית ספסלים שולחנות וסטנדרים חדשים לכבוד בית אלקינו ובודאי שלא גרע לקונה כלים חדשים שמברך הטוב והמטיב ומתקיים בזה לשון החת"ס כשזכו לפאר בית אלקינו ולרומם חורבותיו יברכו.

ד. והנה אף שיש שחששו לברך, הכא שאני, דהנה אע"פ שהכלל שברכת המצוות יצא מוציא ובברכת הנהנין רק מי שצריך לברכה מוציא והטעם כתבו הראשונים שכל זמן שלא נתחייב בברכה אי אפשר להוציא אבל ברכת השבח שכבר נתחייב בברכה אע"פ שיצא מוציא וכ"כ במ"ב סימן ו' סק"י שש"צ יכול להוציא למי שצריך ברכת אשר יצר אף שהוא כבר בירך, ממילא כאן שיש לנו אחד שקנה בית אחד שבודאי שחייב בברכת הטוב ומטיב אפשר לאחרים להוציא.

ה. ויש לעורר את הציבור אף על מורא מקדש של בית הכנסת שלא ישיחו בו דברים בטלים ושלא לדבר בפלאפון בביהמ"ד ובודאי שיש להזהר שלא יצלצל המכשיר בתוך התפילה.

קוראים כותבים

ועוד צריך שיהיה ברור לו מה מותר לדבר בבית כנסת ומה אסור, בכדי שלא יבוא להקל ולהגדר מכל קולא של "צורך מצווה", ומה טוב לקבל זאת ב"קבלה" לרפ"ש של יהודי מסוים, שבזה יהיה לו "תירוץ" לחיזוק שלו ולא יבוש מהמלעיגים עליו בעבודת ד'. ומאידך אם חלילה אין האדם נזהר בחטא זה אף שחטא יחיד הוא ה"ז חמור מאוד וכמו שכ' השע"ת ש"ע"ג אות ו' דהוא מומר לדבר אחד וגדול עונו מנשוא ח"ו ע"ש.

השו"ע בסי' צ"ח ס"ד כתב, דהתפילה היא במקום הקרבן ולכן צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכונה ולא יערב בה מחשבה אחרת וכו'. והנה בהלכות קרבנות איתא (זבחים כד.) דבענין שלא יהיה דבר חוצץ בינו לרצפת העזרה כמו שבעינן שלא יהיה דבר חוצץ בין גופו לכלי שרת, והינו דכיון דהעבודה במקדש היא צריך להיות כולו שם, ונראה דכן הוא בתפילה שלא יהיה דבר חוצץ בינו לתפילה. וזה כמו שכ' הרמ"א שם סוף ס"א ויסיר כל תענוגי האדם מליבו - שיהיה כל ליבו ב'עבודה שלב' כמו דכ' "לעבדו בכל לבבכם" (ואף שאינו מהרהר בעוה"ז אך בעינן שיהיה ליבו טהור ונקי).

וכמ"כ בעינן שיהיה כולו בבית כנסת וזה כמו שכ' מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל דצריך לנתק הפלאפון בזמן התפילה דבזה יש לו שייכות לחוץ והוא חציצה בינו למקום המקדש (אף אם לא חושש שיתקשרו אליו).

בברכת איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק. ושנוכה ל"ושכנתי בתוכם". י. ק. ב"ב.

לכבוד הגליון החשוב עד מאוד "קדושת בתי מקדש מעט" אשר מחזק במצות עשה "ומקדשי תיראו" - דבית מקדש מעט.

הנה עומדים אנו כעת לקראת ראש השנה הבעל"ט וכל לב יהודי מתכונן ומייחל איך ימצא חן בעיני אלקים ויזכה לשנה טובה ברוחניות וגשמיות הוא וכל משפחתו.

ונראה בס"ד שחזוק במצוה זו בימים אלו פריה רב מאוד, דהנה בזמן שביית המקדש היה קיים היו ישראל מצווים בעלייה לרגל, ומזה ספגו ירא"ש לכל השנה, ויעיין תוס' ב"ב דף כא. שכתבו, והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון לירא"ש ועוסק בתורה, ואף בדין אם בית כנסת ובית מדרש יהיה אצלו מקום מיוחד לשכינה - בלבד! פשוט שזה ישפיע עליו לכל היום כולו.

ועוד דכידוע אמרו בעלי המוסר דסגולה גדולה לזכות בדין זה להיות חלק מהכלל שכן היחיד בסכנה הוא זה ע"י שיזכה את הרבים ויעיל להם. ובמצוה כזו כל חיזוק קטן שיתחזק האדם יש כזה חיזוק לרבים - כשרואים החיזוק שלו. ועוד דע"ז יוכל להמנע מהחטא של "מפסיק ממשנתו".

ונראה בס"ד דרך ל"בתחבולת תעשה לך מלחמה" בענין זה, א] בתחילה להמנע מכל דיבור בשעת התפילה גם במקומות שמותר לדבר מן הדין. ב] ואח"כ יוסיף לא לדבר בבית כנסת בזמן שהוא עם התפילין. ג] אח"כ יוסיף שכל היום כולו הוא אינו פותח בשיחה בבית כנסת. ד] עד שיוכל להזהר לגמרי. [וראה ב"מרגינתא טבא" שבסוף ספר אהבת חסד אות ז' דאף "שומע כעונה" יש בזה].

סיפור השבוע

בניו, אבא שלנו היה אדם פשוט, ירא שמים ושומר תורה ומצוות. אז סיפרתי להם את כל הסיפור, שחפרתי קבר בסמוך לקבר של אביכם, ולפתע התמוטט הקיר המפריד בין הקברים, וראיתי כי למרות שעברו שנים מפטירתו גופו נותר שלם, ולא שלטה בו רימה כלל! איך זכה לכך?

הבנים היו מופתעים ומרוגשים, ואמרו לי, לא ידוע לנו על משהו מיוחד שעשה, אך דבר אחד אנו יודעים - אבינו מעולם לא דיבר בבית הכנסת בעת התפילה!! כנראה בזכות שכיבד את בית הכנסת ואת התפילה, ולא שח דברים בטלים - הקב"ה כיבד את גופו שיישאר בשלמותו, ולא תשלוט בו רימה ותולעה. (אמונה שלמה)

סיפר הרב גואל אלקריף שליט"א, על קברן בית הקברות באשדוד הרב אלבו שליט"א, שסיפר על שהתרחש עימו. יום אחד הייתי עסוק בכריית קבר בבית-החיים, תוך כדי עבודתי נפלו רגבי אדמה מהקבר הסמוך והקיר המפריד בין הקברים התמוטט. והנה להפתעתי אני רואה כי גופו של הנפטר הקבור שם 'שלם'! בתחילה חשבתי שכנראה אותו יהודי נפטר זמן קצר קודם לכן. הפסקתי את עבודתי והלכתי לראות את זמן פטירתו הכתוב על המצבה, על המצבה היה כתוב שיהודי זה נפטר לפני כ- 10 שנים! רשמתי לעצמי את תאריך הפטירה, וחיכיתי ליום הארצייט. ביום הארצייט ראיתי שבני המשפחה הגיעו לקבר. רצתי אליהם ושאלתי, הגידו לי מי היה אבא שלכם? מה הוא עשה בחייו? ענו לי



תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

ראש השנה תשפ"ג

"מלאך מליץ אחד מני אלף"

תוכן

א' - מלאכיו של איוב / א

ב' - מלאכי המשפט / ג

ג' - מלאכים חיים / ו

ד' - ללמוד מהמלאכים / ט

יהודים שומרי תורה ומצוות. לילדיך לא תהיה אווירה מתאימה לגדול כיראי ה' - הם ילמדו בבית הספר המקומי, מקום בו לכולם יש מכשירי טלוויזיה ושבו משוחחים אודות כל מיני דמויות שליליות".

ומה יקרה עם רעייתך? היא תספוג משכנותיה כל מיני רעיונות ומושגים מודרניים, וכך, כעבור תקופה מסוימת, אתה תהפוך לאדם הרוס. אשתך הרוסה, ילדיך הרוסים, הכל נהרס לחלוטין. וכל זה אירע בראש השנה אחד. משמעות הדבר היא שאנחנו מדברים כעת על פסק דין לכל ימי חיינו, ולא רק לחיינו בעולם הזה אלא "לאור באור החיים" - יש לכך השלכות גם לחיי העולם הבא.

מילות של נחמה

כיון שכך, יהא זה מן הראוי למצוא נוסחה כל שהיא, דרך כל שהיא, שתסייע בידינו להצליח לא רק בימים האחרונים שלפני ראש השנה, אלא משהו שיסייע לנו להצליח לעוד ימים רבים העתידים לבוא עלינו אי"ה.

נפתח כעת במספר פסוקים מתוך ספר איוב (פרק לג) שקשורים ליום הדין. איוב שכב, מיוסר בייסורים קשים, חולה ואביון. הוא איבד הכל - אשתו, ילדיו וכל אשר היה לו, היו ואינם עוד.

איוב היה "איש תם וישר", הוא היה צדיק גדול, ועל כן התלונן שהוא אינו מבין את הסיבה שהקב"ה המיט עליו אסון שכזה. כמה מרעיו של איוב באו לבקר אותו, לנחמו ולחזק את רוחו. כל אחד מהם אמר מילים נעלות ויקרות ערך, אולם לאחר שהם סיימו את דבריהם הגיע חבר בשם אליהוא בן ברכאל, שללא ספק היה בן-ישראל. לגבי האחרים יש ספק, ויתכן שהם היו מחכמי האומות, אולם

א' - מלאכיו של איוב

חיל ורעדה

ראש השנה מתקרב, וכולנו ניצבים בפני יום הדין. פירושו של דבר שזהו זמן רציני בחיינו, רציני ביותר.

אחד המאפיינים המיוחדים ביותר של הימים שלפני ראש השנה הוא, "סמר מפחדך בשרי וממשפטך יראתי" (תהלים קיט, קכ). חשוב מאוד שענין זה יהיה בראש מחשבותינו - הפחד מפני יום הדין. אפילו דוד המלך ע"ה, אהובו של השי"ת, אמר, "וְאֵל תְּבוֹא בְּמִשְׁפָּט אֶת עַבְדְּךָ כִּי לֹא יִצְדַּק לִפְנֵיךָ כָּל חַי" (שם קמג, ב).

יש כל כך הרבה מה לומר, משום שכעת אנו ניצבים לא רק בפני יום הדין - כמובן שזהו הדבר הראשון במעלה שעומד בדעתנו - אך בעצם אנחנו גם ניצבים בפני כל המשך חיינו, מפני שכל כך הרבה דברים נקבעים בימים אלו.

השלכותיו של המשפט

לפעמים יכול להיגזר על האדם גזר דין שישפיע עליו לנצח. לדוגמא, יתכן ויגזר על האדם בראש השנה לעבור לשכונה טובה, לזכות לחברים טובים ולהתחיל להשתתף בשיעורי תורה המתאימים לו. כך שכעת ניתנת לאדם זה זכות שתסייע לו לכל ימי חייו, והיא אף תסייע לו לעולם הבא.

וכך עלול להיות ח"ו להיפך. יתכן והקב"ה אינו מרוצה ממצבו של האדם, ועל כן הוא אומר, "השנה תעבור לגור במקום אחר" (ישעיהו נ"ד, טז). ויתכן ואף יגזר על האדם שישפיע עליו לנצח.

וכעת מתחיל אליהוא להסביר את דבריו: מה שעושה הקב"ה הוא לטובתך. הקב"ה שולח לכל אחד מאיתנו מסרים ורמזים, שמטרתם היא לגרום לנו לשפר את מעשינו, ואל לנו להתעלם מהם. הצעד הראשון הוא הנוח והקל שבכולם. "בַּחֲלוֹם בַּחֲזִיוֹן לַיְלָה, בְּנֶפֶל תַּרְדֵּמָה עַל אַנְשִׁים, בְּתַנּוּמוֹת עָלֵי מִשְׁכָּב" - לפעמים, כאשר האדם ישן במיטתו, שולח לו השי"ת חלום שתכליתו לרמז אילו דברים עליו לנסות ולתקן, מפני שהקב"ה אינו שבע רצון ממנו.

זהו רמז מהסוג שהכי פחות מכאיב. "אֲזַי יִגְלֶה אֶזְנִי אַנְשִׁים" - הוא מגלה את אוזניו של האדם. בחלומותיו הם רואה את רוע ליבו ואת רשעותו, והמטרה היא לעזור לו לגלות את חסרונותיו. "לְהַסִּיר אֶדָם מֵעֵשָׂה" - להסיר את האדם מעשיית מעשים שאינם טובים, "וְנִגְהַר מִגִּבְרֵי יָכֶסֶה" - ולסלק ממנו כל גאוה ויהירות. לפעמים האדם אינו מבין כמה שהוא בעל גאוה, אך בחלומו הוא משוחרר, ושם הוא אומר או עושה דברים מסוימים אשר רק בעל גאוה גדול ביותר היה עושה. ועל אף שהוא לא עשה או אמר זאת במציאות מפני שהוא לא רוצה שבני אדם יחשבו רע אודותיו, הוא מעוניין שבני האדם יחשבו עליו רק טוב, אך בליבו פנימה מידה זו קיימת וּמִקְנָנָה. לפיכך משתמש ה' בחלום על מנת לחשוף את מה שקורה בתוך שכלו פנימה, וכך מגלה האדם מה לא בסדר אצלו.

חלומות של גילוי

נניח שאדם חולם חלום שבו הוא בא לידי כעס ומכה מישהו - במציאות הוא לא יעשה דבר כזה, אך העובדה שהוא חלם על כך מראה שיש בו מידה זו של אלימות. לפעמים הוא מסוגל לעשות עבירה גדולה בחלומו, מעשה בלתי מוסרי. הן אמנם, הוא לא יעשה דבר כזה כשהוא ער, אך זה מוכיח שבדעתו פנימה נמצאות מחשבות לא טובות.

זכורני שלפני שנים חלמתי שאני יושב בתוך גיגית מלאה בכסף. זה היה חלום נעים, אולם בבוקר שאלתי את עצמי, "מדוע אני לא חולם על השי"ת?" זו קושיא חזקה ביותר! מדוע אינני חולם על ה'?! אולי חלום שה' דיבר אלי, או משהו בדומה לזה. הדבר מעולם לא קרה! שנים על גבי שנים חלפו, ושום דבר. אני מדבר כל הזמן על לחשוב על ה', אך מעולם לא חלמתי עליו.

התשובה היא שכעת גיליתי איזה צבוע אני. "אֵין מִרְאִין לוֹ לְאָדָם אֶלָּא מִהֲרֹהוּרֵי לְבוֹ" - אדם רואה בחלומו את הדברים עליהם הוא חושב באמת (ברכות נה, ב). החלום

אליהוא בן ברכאל היה בן-ישראל, ולפיכך נאזין למילים שאמר בתשומת לב מרובה.

אמונה בחוש

וכך אמר אליהוא: "אֵךְ אִמְרַתְּ בְּאָזְנִי" - אתה, איוב, דיברת באוזני, "וְקוֹל מְלִין אֶשְׁמַע" - ושמעתי את קול דבריך. ומה אתה אומר, בעצם? אתה מתלונן, "זֶךְ אֲנִי בְּלִי פֶשַׁע" - אני נקי מכל פשע, "חֵף אֲנִי וְלֹא עֹון לִי" - הריני חף מפשע ואין שום חטא שניתן להאשים אותי בו. מכיון שכך אתה מאשים את ה': "הֵן תְּנוֹאוֹת עָלַי יִמָּצְאוּ" - ה' מוצא סיבות להאשים אותי, "יִחַשְׁבֵנִי לְאוֹיֵב לוֹ" - והוא מחשיב אותי לאויב שלו.

והנה, עלינו להבין שדברי איוב אלו לא נאמרו מתוך חוסר כבוד כלפי השי"ת. אנחנו לעולם לא היינו אומרים כך על ה', מפני שאין לנו את מדרגת האמונה שהיתה לקדמונים. האמונה אצלנו היא בבחינת "מצות אנשים מלומדה", וממילא אין לנו טענות כלפי השי"ת. אולם הקדמונים האמינו שה' הוא באמת ישות חיה וקיימת. ישותו היא אמנם עצומה ואינסופית, נצחית וללא כל גבול, ואי אפשר להשוותה לשום דבר אחר - "אֵין לוֹ דְמוּת הַגּוֹף" ו"מִי דוֹמֶה לוֹ" - אין שום דבר אשר יוכל להשתוות אליו, אולם עיקר גדול מעיקרי אמונתנו הוא, שהקב"ה הוא נמצא, חי וקיים, הוא חושב ופועל על פי רצונותיו. הוא מגיב למעשינו, הטובים והרעים, ודן אותנו בהתאם.

הקדמונים חשו זאת בעוצמה רבה, זה היה חדור בעצמותיהם, ולפיכך איוב הרגיש שה' האשים אותו שלא בצדק. "יֵשֶׁם בְּסֵד רִגְלִי" - הוא שם את רגלי בתוך שלשלת, כמו אסיר, "יִשְׁמַר כָּל אֲרָחָתִי" - והוא מגביל ומיצר את כל דרכי. ה' סגר בפני איוב את כל הדרכים של חיים רגילים, של תנאים נורמליים. כבר לא נותר לו אפילו בית לדור בו. הוא שכב על גבי ערמת אשפה במקום ציבורי. הוא היה הרוס! והוא הפנה אצבע מאשימה כלפי ה'.

רמזים בלתי כואבים

אולם אליהוא לא הניח לאיוב לאחוז בטענותיו אלו, ואמר, "הֵן זֹאת לֹא צָדָקְתָּ" - בתלונות אלו אינך צודק, "אֶעֱנֶךָ" - ולכן אענה לך. אינך צודק וכעת אשיבך תשובה ניצחת. "כִּי יִרְבֶּה אֱלֹק מֵאֲנוֹשׁ" - האם יכול אדם להיות גדול יותר או טוב יותר מה'? אם יש ויכוח בין ה' לבין בן אנוש, האם בכלל יתכן שבן האנוש יהיה הצודק? "מִדּוּעַ אֶלְיוֹ רִיבוֹת" - מדוע רבות עם ה', "כִּי כָל דְּבָרָיו לֹא יַעֲנֶה" - כאשר האמת היא שאינך עומד לקבל תשובה בצורה שאתה מתאר לעצמך.

האדם: מהו הצעד הבא? לא נראה שיש כל תקווה לאדם זה.

כך מתארת הגמרא במסכת שבת (לב, א) את המעמד הזה המוזכר בספר איוב. יש שם אלף מלאכים, כולם בעלי מבט קודר. אף אחד מהם אינו מרוצה מאדם זה, והמצב נראה עגום. אולם אז, לפתע פתאום, אחד המלאכים מגביה את קולו. "אִם יֵשׁ עָלַי מְלָאךְ מְלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף" - מלאך אחד מתוך האלף פותח את פיו ואומר, "לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרָאֵל" - אני יכול לומר כמה דברים שיש בהם כדי ללמד זכות על אדם זה. וכך, במקום כלשהו בתוך אותה אסיפת מלאכים, נשמע קול בודד: "יש לי מילה טובה לומר אודותיו".

ההצלה

כעת משתררת דממה מוחלטת במושב המיוחד של בית הדין, והמלאכים כולם פונים לעבר השופט הגדול על מנת לשמוע את דברו. או אז רועם קולו של ה': "עֲצְרוּ! הִבֵּה נִשְׁמָע אוֹתוֹ!" "וַיֹּאמֶר" - וה' אומר, "פְּדֵעֵהוּ מִרְדַּת שַׁחַת" - פְּדוּ אֶת הָאָדָם הַזֶּה מִלְּרֵדַת אֱלֵי קֶבֶר הַהִשְׁחָתָה, "מִצָּצְאֵי כְפָר" - מצאתי כפרה, "וַיַּחְנֶנּוּ" - וה' חס עליו. הוא אינו דוחף אותו אל מעבר לשפת התהום אל קברו.

ומה קורה כעת? "רָטַפְשׁ בְּשֵׁרוֹ מְנַעַר" - הוא מתחיל להחלים. בזכות אותו מלאך בודד אשר פתח את פיו והגן עליו, בשרו של אותו חולה אנוש אשר הלך ונימוק במחלתו, שב ונעשה צעיר ואדמדם, "יָשׁוּב לִימֵי עֲלֻמּוֹ" - הוא חוזר ונעשה צעיר ובריא.

ב' - מלאכי המשפט

המלאכים שלך

וכאן מגיעים אנו לנושא שלנו, שכן תיאור זה הוא גם תיאור של סדר הדין בראש השנה. ביום זה, כל המלאכים מתקבצים ובאים אל מושב בית הדין הגדול על מנת להעיד על האדם, ולכולם יש מה לומר.

בטרם נמשיך, עלינו להתייחס לשאלה הבאה: מי הם אותם מלאכים שניתנה להם הרשות לשבת בדין? למען האמת יש לו לקב"ה כל מיני "מלאכים": "עֲשֵׂה מְלָאכָיו רוּחוֹת" - הוא עושה את הרוחות לשליחים שלו, "מְשָׁרְתָיו אֲשֶׁר לְהֵט" - חומו הלוהט של השמש יכול גם הוא להיות שליח של הקב"ה. אך בנידון דידן, המילה "מלאך" משמעותה מלאך ממש. אמנם "מלאך" פירושו שליח, אבל כשהוא שליח של ה', אנו מכנים אותו בשם "מלאך".

מגלה לך את האמת על עצמך. המבינים אתם? לפעמים חלום מגלה לך דברים חשובים אודות עצמך.

ומהי התכלית של זה? המטרה היא, "יִחְשַׁךְ נַפְשׁוֹ מִנִּי שַׁחַת" - ה' רוצה להציל את האדם מהקבר, "וַיַּחְיֶהוּ מִבְּשָׁלַח" - ואת נשמתו, כלומר את חייו, הוא מונע מלעבור בחרב. שאם לא כן, ימשיך האדם להפוך לגרוע יותר ויותר, עד שיצטרך לעזוב את העולם הזה. מי יודע מה היה קורה לאדם אם החלום לא היה מציב אותו בדרך הנכונה? "אשר על כן", אמר אליהוא, "כל מה שה' עושה הוא לטובתנו, שכן הוא מורה לנו את הדברים שאותם עלינו לתקן ולשפר".

רמזים חזקים יותר

והנה, נניח שהאדם לא שם לב לחלום שה' שלח אליו, הוא לא קלט את המסר, או אז הקב"ה נוקט בצעד הבא. "וְהוֹכַח בְּמִכְאוּב עַל מִשְׁכְּבוֹ" - האדם יספוג תוכחה בדמות מחלה, מצב של כאב, כשהוא שוכב על מיטתו. "וְרֹב עֲצָמָיו אֶתָּן" - ומרבית עצמותיו יתקשו, הן יהפכו למאובנות והוא יסבול כאבים במפרקים. "וְזָהְמָתוּ חִיתוֹ לֶחֶם" - ונפשו מסרבת לכל מאכל. הוא שוכב חולה והוא לא מסוגל אפילו לאכול. "וְנִפְשׁוֹ מֵאֲכָל תֵּאֲנָה" - אפילו מטעמים שבדרך כלל אהובים על כולם, הוא לא יוכל אפילו להביט לעברם משום שהוא כל כך חולה. "יָכַל בְּשֵׁרוֹ מִרְאִי" - הבשר שלו כלה, הוא מצטמק מאד ומידלדל עד לעצמותיו, "וְנִשְׁפּוֹ עֲצָמוֹתָיו לֹא רָאוּ" - ועצמותיו נעשו כעת משופשפות. אפילו העצמות נעשות חסרות צורה. הוא סובל במפרקים ועצמותיו עקומות.

מכיון שלא הבין את הרמזים, הקב"ה מעצים את התזכורות מכל עבר. המכות מגיעות בזו אחר זו. "וַתִּקְרַב לְשַׁחַת נַפְשׁוֹ" - חייו הולכים וקרבים אלי קבר, "וַיַּחְיֶהוּ לְמַמְתֵּים" - ונפשו נמסרת למשחיתים. הרוח נושבת והוא חוטף צינור. הוא הולך ונופל ארצה ושובר עצם, וכעת הוא שוכב במטה למשך כמה שבועות. מכל עבר, הקב"ה מסבב סיבות כדי להרוס אותו.

כעת האדם קרוב לסף המוות ויום הדין מגיע. מה יהיה הצעד הבא? "בתחילה, ניסיתי לעורר אותו בעזרת חלומות", אומר ה', "לאחר מכן שלחתי לו מחלות קלות, וכעת הוא קיבל מחלות קשות וכל סוגי האסונות והצרות, והוא עדיין לא השתנה. נראה שהוא איננו מטה אוזן לשום דבר. מה אני עוד יכול לעשות עם האדם הזה?"

האסיפה הגדולה

כיון שכך, הקב"ה מקבץ ואוסף אסיפה גדולה של מלאכים, וכולם יחד, עם הקב"ה בראשם, עומדים לדון את

המאזניים שלך מאוזנות, שווה בשווה - הזכויות והיפך-
הזכויות מאוזנות במדויק - וזה מסוכן.

אנחנו מעוניינים לצבור זכויות רבות ככל האפשר לפני
יום הדין, ולכן כל מה שבאפשרותכם לעשות בימים אלו,
עשו. כתבו כמה שיותר המחאות למטרות טובות, שכן
לכל המחאה יש כנפיים והיא תעוף השמימה להמליץ
טוב בעד בעליה. אם תשבו ותלמדו למשך חמש דקות,
זהו גם כן מלאך שימליץ עליכם בפה מלא. אל נא תבזבוזו
את זמנכם לשווא - נצלו ימים אלו והזדרזו לעשות כל מה
שרק אפשר כדי לקנות עוד מליצי יושר שיכריעו את הכף
לטובה, ובכך להציל את עצמכם.

אלפית המלאך

אך כעת נראה שלא רק מלאך אחד שממליץ על האדם
יכול להצילו, אלא **אפילו חלקיק אחד של מלאך עשוי
להציל את האדם!** אסביר את העניין. הגמרא (שבת לב, א)
אומרת כך: "רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר,
אִפְלוּ תִשַּׁע מְאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּאוֹתוֹ מְלָאךְ לְחוּבָה
וְאֶחָד לְזָכוֹת נִצֹּל" - אם יש אפילו אלפית (אחד מאלף
חלקים) ממלאך שמליץ עליך טוב, הרי שזה עשוי להציל
את האדם מרדת שחת.

הרי לפנינו מקרה שבו אפילו המלאכים אשר ראו את
מעשיו הטובים לא היו מרוצים ממנו. כך הם פני הדברים
בעולם הבא - הכל שם נמדד על פי חשבון, כל פרט של
כל מעשה שאתה עושה, ואפילו המחשבה הקטנה ביותר
שלך, הכל נמדד ונשקל בדקדוק רב. וכך, כאשר תעמוד
בבית הכנסת בתפילת מוסף של ראש השנה, יתכן שבשעה
שאתה מתנועע, באותו זמן ממש ישנו מלאך המדבר נגדך.

"נכון שהוא עומד בבית הכנסת, אבל הוא רק מתנועע,
הוא לא באמת חושב יותר מדי על מה שהוא אומר". והנה
יש כאן מלאך נוסף שמאריך בדבריו נגדך. הוא אומר, "כן,
הוא נתן צדקה אתמול אבל הוא פרסם את נתינת הצדקה
שלו כדי להיראות כצדיק בעיני אחרים". או "הוא נהג
ביושר כלפי השותף שלו אבל הוא עשה זאת מפני שהוא
לא רצה ששותפו ירמה אותו או שהוא לא רצה להסתבך
עם הרשויות". נמצא שכל המלאכים הללו, גם אלה
שמדווחים על מעשיו הטובים, מותחים עליו ביקורת.

אולם אין זה משנה! ה' מקשיב לאותו מעט טוב שמספר
המלאך, והוא זה שמושיע את האדם! כך אומרת הגמרא:
אפילו אם אין לו לאדם מלאך שימליץ עליו טוב בשלמות,
אולם "אֶחָד מִנֵּי אֱלֹף" - אם אלפית אחת של מלאך ממליץ
בעדו, יתכן שאותו מלאך יחיד איננו לגמרי שבע רצון ממך

והשאלה היא מדוע יש לכל אותם מלאכים מה לומר על
האדם?

והתשובה היא, שאותם מלאכים נבראו על ידי **האדם
עצמו**, וכמו שאמרו חז"ל בפרקי אבות (ד, יא) "הַעוֹשֶׂה
מִצְוָה אֶחָת קוֹנֶה לוֹ פְּרָקְלִיט אֶחָד וְהַעוֹבֵר עַבְרָה אֶחָת
קוֹנֶה לוֹ קְטֹגוֹר אֶחָד". כאשר אנו מתבוננים מי הם אותם
מלאכים אשר מדברים בפני בית הדין של מעלה, אנחנו
מבינים שהם יצירי כפינו, אותם יצרנו באמצעות מעשינו.

לברוא מלאכים

אם ראית פעם אדם שמנסה לצאת מתוך חנות, בידיו
חבילה כבדה, והוא אינו מצליח לפתוח את הדלת. בדיוק
הזדמנת למקום ואתה מחזיק עבורו את הדלת פתוחה
למשך מספר שניות. "עֲזֹב תַּעֲזֹב עָמוּ" - עזרת לרעך
היהודי. בראת מלאך!

או שאתה הולך ברחוב ומבחין בדולר שנשר מתוך
כיסו של זה שהלך לפניך. אם מדובר ביהודי שומר תורה
ומצוות, ואתה אומר, "כֵּב אִיד, עֲצוּר!" קיימת מצוה
דאורייתא של השבת אבידה. מלאך נוסף!

יתכן שחברך בישיבה אמר לך משהו פוגע והיה לך מה
לענות לו אך נזכרת בהשי"ת ופנית והלכת לך משם. "הו",
אומר הקב"ה, "הנה מלאך נוסף". אנחנו מתפללים על כך
שלוש פעמים ביום: "וְנַפְשִׁי כְּעַפְר לְכָל תַּהֲוָה" - לא משנה
מה אומרים לי, אני מתפלל שאהיה רק עפר, שאניח להם
לדרוך עלי. אם הנחת לאנשים לדרוך עליך, הרי שבראת
מלאך נוסף.

מלאכים אלו נמצאים שם כולם ביום הדין. הם
מתקבצים יחדיו לדון אותנו. יש גם מלאכים אחרים אשר
אומרים את ההיפך, מלאכים אחרים שנבראו על ידי
מעשים לא כל כך טובים, ולכל מלאך יש מה לומר.

להטות את הכף

וזה מה שהפסוק באיוב אומר: "אִם יֵשׁ עָלַי מְלָאךְ
מִלִּיץ" - אם ישנו מלאך אשר מלמד עליו זכות, זה
חשוב ביותר! אנחנו זקוקים לפרקליטים! אנחנו צריכים
מלאכים שיגנו עלינו! אפילו מלאך אחד עשוי להטות את
כף המאזניים לטובה, שכן האדם נידון אחר רובו (קידושין
מ, ב), הוא נשפט לפי רוב מעשיו, ולעולם אין לדעת איזה
מעשה יכריע את הכף.

זו הסיבה שבימים שלפני ראש השנה ובמהלך עשרת
ימי תשובה, חשוב מאוד לצבור כמה שיותר מעשים
טובים, ולחטוף כל הזדמנות. יתכן מאוד ששתי כפות

אך הוא מוכן להגן עליו: "יש בו משהו, באדם הזה - יש משהו, משהו קטן שהוא יצא מגדרו כדי לעשותו".

להכריע את המשקל למול כל שאר הדברים השליליים שהוא עשה?

הזדמנות נוספת

"בשבוע שעבר הוא דיבר אל אשתו בעדינות גם כאשר היא העליבה אותו - הוא קנה איזה חפץ ברחוב, וחשב שהוא השיג 'מציאה' גדולה, אך היא הקניטה אותו ואמרה שהיא יכולה להשיג זאת במחיר זול יותר בחנות אחרת, והוא לא ענה לה מאומה אלא רק אמר, 'אולי את צודקת'. אמנם באלף הפעמים האחרות הוא פתח את פיו הגדול כנגדה ולא שתק, אך הפעם הוא השאיר את הפה סגור. הוא עשה זאת! הוא הצליח להתגבר ולא לענות!"

"הו", אומר ה', "זה מה שרציתי לשמוע. אתה אומר שיש בו משהו - אני מעוניין לשמוע זאת". נמצא שה' מאזין לאותה אלפית אחת של מלאך אחד מתוך אלף מלאכים בשעה שהוא מדבר ומלמד זכות על האדם, ואומר, "אם אכן כך הם פני הדברים, אושיע אותו מליפול אלי שחת".

הקב"ה ממתיך בסבלנות ומקשיב לכל ההאשמות, ולבסוף, כאשר הוא שומע את הדבר האחד הזה, די לו בכך והוא אומר, "פְּדַעְהוּ מִכֶּדֶת שַׁחַת" - תנו לו הזדמנות נוספת, שנה נוספת. אולי בשנה הבאה הוא ייטיב דרכיו. "מִצָּאֲתִי כִפָּר" - מצאתי כפרה עבורו. הניחו לו לחיות.

הלזה ייקרא צֶדֶק?

אולי תקשו קושיא: הלא זה עתה אמרת שהאדם נידון אחר רוב מעשיו, ואם כן היאך יתכן שפרט אחד קטן של מעשה מסוים יגבר במשקלו על כל הדברים השליליים שהוא עשה?

המאזניים גדושות במאות אלפי פרטים של מצוות ומעשים טובים וכן ח"ו ההיפך - הרי מדובר בשנה שלמה! כמה פעמים אמרת מילה טובה לאשתך? כמה פעמים היה ההיפך, חס ושלום? כמה פעמים כתבת המחאה לצדקה? כמה פעמים דחית זאת ולבסוף לא הגעת לזה? כמה פעמים ברכת ברכות בכוונה? כמה פעמים לא כיוונת? המאזניים מלאות במאות אלפים, במיליונים של מעשים. אם כך, איזה ערך יש לאותו חֶלֶק אלפית של מלאך אחד? אין זה כי אם מקצת מן המקצת! כיצד יכולה העובדה שפרט אחד הנאמר להגנתו של האדם בידי מלאך זה,

דחייה זמנית

התשובה לשאלה זו מתבארת מתוך המשך הפסוקים שם. לאחר שסיים אליהוא את דבריו, הוא מוסיף סיומת: "הֵן כָּל אֱלֹהִים יַפְעֵל קֵל פְּעָמִים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר, לְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ מִנִּי שַׁחַת לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים" - הקב"ה נוהג כן פעמים ושלוש עם האדם ומציל אותו מאבדון, על מנת שינצל את השמחה של החיים בעולם הזה ובעולם הבא. פירושו של דבר הוא שאף אחד אינו ניצל לצמיתות מכח אלפית המלאך, אלא מה שמקבל האדם זו דחייה זמנית של ביצוע גזר דינו. הקב"ה ממתיך שהאדם ישוב אליו, ולכן הוא מוכן להאזין לאותו מלאך. זהו מהלך שעל אף שהוא זמני ולא נצחי, מכל מקום בכוחו להציל את האדם.

למדנו אם כן שיתכן וביום הדין עומד אדם שרובו חייב, ובכל זאת, מאחר שנמצא בו משהו טוב, איזו זכות אחת ויחידה, שעל אף היותה פרט זעיר ביותר, אֶלְפִית המעשה, הקב"ה אומר, "בזכות הדבר האחד הזה הריני מעניק לו הזדמנות נוספת. אשפיע לו בריאות ופרנסה וגם זמנים טובים, ואולי במהלך השנה הבאה הוא ייטיב את דרכיו".

הן אמת, העיקרון שהאדם נידון אחר רובו הוא עיקרון כללי, והוא תקף בנוגע לכל מהלך חייו של האדם, אולם כאשר יש באדם זכות אמיתית, גם אם היא מועטת, יש בכוחה לסייע לו באופן זמני על מנת לזכות בהזדמנות נוספת.

ישועה של אושר

אם נעיין בהמשך הפסוקים נגלה כיצד אדם זה - שזה אנחנו - אמור לנצל את הדחייה לה זכה. "יַעֲתֵר אֶל אֱלֹהֶיךָ" - עליו לפנות אל ה' ולבקש, "אנא ה', עזור לי להמשיך בדרך זו". אמנם הוא החלים ושב לבריאות איתנה, אך כעת הוא מתפלל לה', "ה', סלח לי על מה שעשיתי. אני אוהב אותך ה'. אני אסיר תודה אליך. אנא, עזור לי להמשיך להיות ראוי לרחמיך". ואז - "וַיִּרְצֶהוּ" - ה' יקבל אותו. כעת כשהוא מוכיח שהוא מתכוון לנצל את בריאותו האיתנה על מנת לשוב אל ה' בתשובה שלמה, הקב"ה עונה, "אני מקבל אותך, ומכאן ולהבא איטיב עמך".

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקנייני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

סוד המלאכים

פעם שאל אחד מראשי הישיבות את אחד מתלמידיו, "מה עושים המלאכים כל הזמן?" התלמיד לא ידע מה לומר, מהיכן יידע?

אמר לו ראש הישיבה, "אתה אומר את זה בכל יום: 'תמיד מספרים כבוד קל' - הם מספרים ללא הרף את כבודו של השי"ת. זה מה שהמלאכים עושים".

"בסדר", אמר הבחור, "אז זה מה שהם עושים. מה זה נוגע אלי? מדוע מה שהמלאכים עושים שם למעלה במרומים אמור להעסיק אותי?"

והתשובה היא, שהמלאכים נבראו רק עבורנו ולמעננו - המלאכים קיימים בעולם רק למען עם ישראל. את הסוד הזה, אנשים רבים - אפילו אנשים טובים - מעולם לא למדו. המלאכים אינם משיגים או מרוויחים מאומה מעצמם. אין להם בחירה חפשית, ולא שכר ועונש. כל מה שהם עושים, כפי שמסופר לנו מפי הנביאים והחכמים, אינו אלא בעבורנו.

ישות חיה

ומשמעות הדבר היא שההתאספות והכינוס של אלף המלאכים נועד לשמש לימוד עבורנו, כדי שנלמד מהי מצוה. אנחנו נוטים לחשוב שמצוה היא רק משהו שעשינו, חשבנו או אמרנו בעבר, אבל לא, כל מצוה היא בריאה מיוחדת במינה. כך כותב הכוזרי - הוא כותב שכל מצוה שאדם עושה היא ישות חיה, בריאה ממשית.

והנה זאת עליכם לדעת שהכוזרי היה אחד מהראשונים. הוא אינו עוסק בדמיונות ובמליצות. הוא מאוד מעשי, וכל מילה שלו ספורה ומדודה, ולפיכך עלינו להאזין היטב לדבריו, ולהבין שגם המצוה הקלה ביותר היא בריאה חיה וקיימת אשר תתייצב בפני בית הדין של מעלה ותמליץ טוב בעדנו.

זה לא חייב להיות משהו בעל כנפיים - הכנפיים אינן אלא צורה שהוענקה לנו, למען נוכל לראותם ולהתרשם מהם. מצוה חיה הינה גבוהה ונעלה יותר מכנפיים, היא ישות רוחנית בעלת כח אדיר - אין לה צורך בכנפיים מכל סוג שהוא מנת להניע אותה.

השומעים אתם? מצוה היא יצור חי! זה מדהים! מילה טובה אחת שאדם אמר לאשתו, מטבע קטן שהכניס לקופת הצדקה, היא בריאה של ממש.

וזו הסיבה שהמלאכים מתייצבים לפני השי"ת בבית דין של מעלה, בכדי ללמד אותנו כמה חשוב ליצור מלאכים כאלה אשר יגנו עלינו. עלינו לעיין בפסוקים בספר איוב

"וַיֵּרָא פָּנָיו בְּתְרוּעָה" - והוא רואה את פני ה' בתרועות חצוצרה ובקריאות שמחה, כי כעת הוא מכיר את המלך. זוהי המשמעות של תרועה - זוהי תקיעת השופר בשעת ההכתרה של המלך. "וְתְרוּעַת מֶלֶךְ בּוֹ" - זהו יום שבו החצוצרות מריעות למלך. לאחר יום הדין שלו, הוא יוצא חי, הוא הצליח ב"ה, וכך הוא מכפיל את מאמציו להכיר את המלך.

הפעם הוא לא ימתין עד הרגע האחרון. ראש השנה עומד להסתיים בקרוב. יום כיפור בוא יבוא ולאחריו סוכות, ולאחר מכן החורף, והוא יודע שהוא חי על זמן שאול. לכן הוא מתכוון לנצל את הכפרה שניתנה לו על מנת להשתדל לחזור ולמצוא חן בעיני השי"ת באופן המושלם ביותר. וכל זה קרה בזכות מלאך אחד שמסר דין וחשבון לפני הקב"ה, המלאך האחד והיחיד שהיה לו משהו קטן לומר לטובתו של אדם זה.

ג' - מלאכים חיים

דרכי המשפט

כעת נשאלת השאלה, מדוע זקוק הקב"ה למלאכים שידווחו לו, שיספרו ויילמדו זכות על אדם ויצילוהו מרדת שחת? הענין כולו נראה כ"האנשה", כביכול אנחנו מציירים את ה' כמלך בשר ודם שיש לו צורך ביועצים ובאנשים שידברו לפניו ויטענו טענות. והרי הקב"ה יודע הכל! "ה' יֵדַע מַחְשְׁבוֹת אָדָם" (תהילים צד, יא), ומה יכולים מלאכים לספר לו יותר ממה שהוא עצמו יודע?

ישנן כמה וכמה תשובות לשאלה זו, אולם אנחנו נדבר כעת על שתי תשובות הניתנות להבנה עבורנו.

הנה בוודאי ה' דן אך ורק על פי דעתו העצמית הכבירה, על פי מחשבותיו שלו, הוא אינו זקוק ח"ו למלאכים שיגלו בפניו את מעשי האדם, ואף על פי כן, רצונו יתברך הוא לדון את העולם והאדם על פי דרכי וסדרי המשפט, וחלק מענין זה הוא כדי ללמד אותנו יסודות ועקרונות בדרכיו יתברך, הנחוצים לנו להצלחתנו בעבודת ה'. במסגרת זו נדבר על שני לימודים חשובים ויסודיים שאנו למדים מדרכי המשפט של "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלה".

ולמעמיד פנים כאילו אתה אדם טוב לב. אם אתה מעמיד פנים וגורם לבני אדם לדבר בשבחך, עליך לדעת שהשגת משהו גדול. רכשת לעצמך פרקליטים שימליצו טוב בעדך. כמובן שככל שידברו בשבחך יותר כך מצבך יהיה טוב יותר, אולם כל דבר קטן הוא חשוב ביותר.

מעודד ענוים

"אל תהי בַּז לְכָל אָדָם" מלמדים אותנו חז"ל (אבות ד, ג). אין לך אדם שאינו חשוב! לפעמים אתה חולף ליד מישהו ברחוב ונתקל בו בשוגג. אתה ממשיך ללכת, ויתכן שאתה ממלמל משהו. לא! עצור ואמור לו: "סליחה אדוני, אני ממש מתנצל". אסור ששום אדם ייפגע על ידך אי פעם. לפעמים אדם מחציף פנים כנגדך ואתה מאבד את סבלנותך וחושב לעצמך, "אני 'אלמד אותו לקח' ואעליב אותו". הו, אל תעשה זאת! אי אפשר לדעת אם האדם האחד הזה עשוי להיות אותו אחד אשר ידבר נגדך ביום הדין. מאידך, אם אדם מסוים התרשם ממך מאד לטובה, הוא יהיה הפרקליט שידבר בשבחך לפני ה'. וה' מקשיב. היזהרו מבני אדם! ביום הדין יתכן שהוא יהיה זה שיכריע את הכף!

ניקח דוגמא אחרת: מישהו בא ותינה בפניך את צרותיו. אינך יודע מה לעשות? אמור לו רק כמה מילים של תנחומים: "אל תדאג! אתה תתגבר, זה יעבור. אל תיקח את הדברים ללב". נחם אותו. זה לא עולה כסף לומר דברי עידוד, ולעולם אין לדעת את גודל השפעתן של המילים שאמרת. מילות של עידוד וחיוך הם צרי ומזור לנשמה מיוסרת. "מעודד ענוים ה'" (תהילים קמז, ו) - ה' מעודד בני אדם, וגם עלינו מוטל לעודד את מי שרק נוכל.

אם אתה מכיר יהודי שנמצא במצב של יאוש ודכדוך, לפעמים תוכל לכתוב לו מכתב אנונימי. אינך צריך לחתום את שמך על המכתב. כתוב לו כך: "יש לך שם מאד טוב בשכונה שלנו. אנשים פה מאוד אוהבים ממך". זה ירומם את רוחו. עשיתי את זה פעם. היה יהודי שקיבל משרה של רבנות בבית כנסת מחוץ לעיר. בני קהילתו עשו לו הרבה צרות, הם נלחמו נגדו בנוגע למחיצה שבבית הכנסת, והדבר שבר את רוחו. החלטתי לכתוב לו מכתב, אבל לא חתמתי עליו, שכן לא רציתי שהוא יחשוב שהמכתב מגיע ממישהו חשוב. כתבתי לו שהוא עושה עבודה מצויינת, ובקרוב הוא יזכה לראות את פירות עמלו.

חשבתם פעם על כך? באמצעות בול שמחירו 32 סֶנֶט, ניתן לפעמים לקיים מצוה גדולה מאד של "מעודד ענוים". נסו זאת פעם. כתבו מכתב למישהו, אפילו לרבי'ה שלכם. אין ספק שיש לו מתנגדים. דעו לכם שלכל רב

וללמוד אודות סדרי הדין בבית דין של מעלה ולהבין כמה חשוב לנסות ולנצל לטובה גם את ההזדמנויות שנראות לנו כפעוטות וחסרות-ערך. זה מה שהמלאכים מלמדים אותנו - שאין שום דבר חסר-ערך. אין כל ספק שידיעת הדבר הזה היא המפתח להשגת גדולה.

אתן לכם דוגמא. נניח שיש יהודי שרוצה להיות אדם טוב, אבל הוא יודע שהוא אינו כזה. הוא מרושע, אנוכי, בעל גאווה, אדם שחושב רק על עצמו. זו האמת אבל מיודענו אינו רוצה להגיע לראש השנה במצב הזה. הוא לא מעוניין שיגיע ערב יום כיפור והוא עדיין נשאר אותו אדם כמימים ימימה.

אז הוא מזכיר לעצמו את המשל הזה וחושב, "עוד לא אבדה התקווה. עלי להתחיל בדבר כלשהו - אפילו בדבר הפעוט ביותר". הוא מעוניין לשבור את האנוכיות שלו, ולכן הוא מחליט לעשות טובה קטנה עבור יהודי אחר. "הו", אומר ה', "כעת אני מקשיב. אתה עושה משהו למען יהודי אחר, זו התחלה טובה". זו התחלה מצויינת! אינך יכול לתאר לעצמך מה עומד לקרות כעת. היהודי הזה, אותה אלפית אחת קטנה של מלאך, עשוי להופיע יום אחד ביום הדין ולהיות המלאך שיושיע אותך.

תתחיל להעמיד פנים

כאשר אדם מחליט לקחת על עצמו את הפרוייקט הזה - לצאת למלחמה כנגד טבעו האמיתי, כנגד מה שהוא באמת; בתוככי לבו הוא יודע שהוא אדם נבזה, אבל הוא אומר לעצמו, "מעתה אתחיל מפעם לפעם להעמיד פנים. כשאגיע הביתה היום בערב, אתייחס יפה לבני משפחתי". הם יקלטו שמדובר בהעמדת הפנים? הם יידעו שזה לא באמת אתה? אז מה? הרי הגמרא אומרת שאם מלאך אחד מליץ טוב עבורך - ולא רק אם מלאך אחד מדבר טוב אודותיך ו-999 מדברים נגדך, אלא אפילו כאשר באותו מלאך עצמו, 999 חלקים מדברים נגדך ורק חלק אחד, אלפית ממנו, מדבר לטובתך - גם זה נחשב להישג. וכך 999 חלקים יאמרו, "הו, הוא נוהג יפה רק מתוך העמדת פנים, רק כדי לעשות רושם טוב. הוא השתתף בשיחה של הרב מילר והוא שמע שם משהו, והוא החליט לנסות וליישם את זה". זה לא משנה כלל וכלל! אלפית המלאך ממליץ טוב עליך, ומכאן תצמח הישועה.

אם היום בערב בני ביתך יאמרו, "היום הוא התנהג בצורה יפה", הרי שזהו הישג חשוב. אם אתה מסוגל להגיע לשיעור הקבוע בבית הכנסת ו"לשטות" במגיד-שיעור, ולגרום לו לחשוב שאתה בחור נחמד, טוב מאד. אתה נכנס לחנות המכולת? תנסה "לרמות" את החנווני

בך בעולם הבא!" כך הצלת לפחות משהו מברכת המזון. ביקשת מה' עולם הבא. זה מה שהמשינה באה לומר לנו, "וְאַל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דְּבָר" - אל תבטל שום דבר כחסר ערך.

לחם מן השמים ברכבת התחתית

נמצא שחלק זה של סדר הדין, שבו המלאכים המתקבצים למשפט ומלמדים חובה וזכות על האדם, נועד להמחיש ולהדגיש את חשיבותו של כל מעשה קטן. הקב"ה רוצה שנבין את החשיבות העצומה הטמונה בכל דבר קטן שאנו עושים. אם אתה הולך ברחובה של עיר, מדוע לבזבז את הזמן? קבל החלטה: "מכאן ועד קצה הרחוב, אחשוב על יציאת מצרים".

האין זה דבר נפלא? היום לא פסח אלא יום חול רגיל באמצע השנה, אולם בכל זאת ניתן לקיים את הפסוק "לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ". כמובן שהכוונה לבוקר וערב, אולם גם במהלך היום יש מצוה קיומית. "זָכְרוּ נִפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר עָשָׂה" - זכרו את הפלאות שה' עשה עמנו.

בשעה שאתה נוסע ברכבת התחתית, אוחז בידית המשתלשלת מהתקרה, אל תחשוב שההזדמנויות שלך כעת אינן חשובות. תוכל להקדיש דקה אחת לחשיבה! חשוב על המן שירד לעם ישראל מן השמים. כמובן, אל תסיר את היד מהארנק. עם יד אחת אחוזה בידית והיד השניה על הארנק, הרי שהראש פנוי לחשוב על הלחם שה' הוריד לאבותינו מן השמים. המחשבות הללו בוראות מלאך. וכך כל המלאכים של הדקות האבודות שלך במשך היום ישתתקו כאשר המלאך האחד הזה יפתח את פיו.

הזדמנויות שניה

יש כל כך הרבה דברים שעליהם אפשר לחשוב, וישנן כל כך הרבה הזדמנויות ואפשרויות. ומה בנוגע למחשבה אודות הנושא החשוב מכולם? הקב"ה! אם תחשוב על הקב"ה אפילו למשך שניה בודדת בדרך הביתה, הרי שקיימת את המצוה של "הִשְׁמַר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - אל תשכחו את ה'! אפילו שניה אחת היא משהו. "אֱלֹהֵי דְבָרִים שְׁאִין לָהֶם שְׁעוֹר". לחשוב על ה' למשך דקה אחת זו מצוה גדולה. זהו דבר קטן שקל לעשות אותו.

יש כל כך הרבה דברים שאפשר לעשות. יש בחיים אינספור יהלומים שאותם אפשר לקחת לעצמנו, אם רק נתכופף ונרים אותם. כמובן, מי שזוכר את זה כל הזמן ובכך הופך כל דבר למשהו חשוב - מה טוב! אולם המשל אודות המלאכים המתייצבים בפני השי"ת בבית דין של

יש מתנגדים, ועל כן כדאי לכם לכתוב לו מכתב, ולעודד את הרב'ה. כתבו לו, "כולנו עומדים לצידך, תומכים בך ונאמנים אליך". זה יתן לו הרגשה טובה. אל תחשבו שזה דבר פשוט.

אם אתה בחור ישיבה, תוכל לעודד את המגיד שיעור שלך. הוא עובד קשה וגם זקוק לפרנסה, אז תוודא שאינך גורם לו שום תסכול. כבד אותו ותן לו הרגשה טובה. לאחר השיעור גש אליו ואמור לו, "הרב, נהניתי מהשיעור היום" - גם אם לא נהנית. מצוה גדולה היא לעודד את רוחו ולחזקו.

חמש דקות!

אולם חז"ל מלמדים אותנו במשנה הנ"ל שלא רק לבני אדם אל לנו לבזבז, אלא "אַל תְּהִי מִפְּלִיג לְכָל דְּבָר" - אל תבזבז אפילו להזדמנויות הפעוטה ביותר. אדם חושב לעצמו, "טוב, נותרו לי רק חמש דקות. אין כבר טעם לנסות ללמוד משהו". לא ולא! פתח ספר ושב ללמוד במשך חמש דקות. חמש דקות של לימוד הן הישג אדיר.

בישיבת קלם היה סדר לימוד מיוחד. לאחר שסיימו את הלימוד ואת תפילת מעריב, כל הבחורים חזרו לביתם, ואז היה עליהם לחזור לבית המדרש בשנית וללמוד במשך חמש דקות, ואז הם שוב הלכו לביתם. הם עשו זאת במטרה להרגיל את עצמם לדעת שחמש דקות של לימוד הם דבר יקר-ערך, ושאינן לבזבז אף לא לדברים הפעוטים ביותר.

הצל את השמונה-עשרה שלך!

נניח שהתפללת שמונה עשרה ותוך כדי טיילת אי שם ביערות ובג'ונגלים. טיילת בכל רחבי העולם בעוד שפתיך ממלמלות את הברכות. וכך אתה מוצא את עצמך בסוף תפילת שמונה עשרה. כמעט סיימת את התפילה כולה ולא השגת מאומה. לכל הפחות כעת, בסוף התפילה, עשה משהו, הצל משהו! לכל הפחות את הברכה האחרונה אמור בכוונה. הצל משהו מהחורבן הזה! לכל הפחות משהו קטן - אפילו אם זה רק אלפית אחת של דבר - יכול להישאר מתוך השמונה עשרה שהרסת.

לפעמים בירכת את כל ברכת המזון מבלי לחשוב מאומה. אל תבזבז למה שעדיין באפשרותך להציל! גם אם כבר סיימת, נצל לפחות את הבקשות שאנחנו אומרים בסוף. "הִרְחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ לְיָמֵינוּ וְלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא". הו ווה! זה דבר חשוב! אמור את המילים הללו בכוונה. האם אי פעם עצרת וביקשת מה', "ה', אנא זכה אותי לעולם הבא?" הצל לפחות את החלק המועט הזה מתוך ברכת המזון! "הרחמן! אנא תן לי את הזכות לחזות

היה מליץ יושר

וכאן אנחנו מגיעים לאחד היסודות החשובים ביותר בכל הנושא של ראש השנה, יסוד שעתיד להיות בעל השפעה חזקה על יום הדין.

התיאור הזה אודות המלאך שמליץ יושר - מבלי להתחשב במה שהאחרים אומרים, אפילו כאשר 999 מלאכים מלמדים חובה על האדם, ואפילו אם במלאך הזה עצמו מדובר רק בחלק אחד מתוך אלף, עדיין הוא מלמד זכות על האדם, נועד להוות דוגמא לחיקוי עבורנו. אנו לומדים מכאן שמוטל עלינו להמליץ טוב על עם ישראל, ויהי מה. וכשם שבשעה שהמלאך ממליץ טוב בעדך, ה' מאזין לדבריו, כך הוא גם יאזין לך! ה' שהוא 'אוהב עמו ישראל' מקשיב בשימת לב יתירה לאותם המלמדים זכות על עם ישראל!

וזוהי אחת המטרות החשובות ביותר של אותו מעמד אדיר שמתרחש ממש עכשיו בבית דין של מעלה. אותם מלאכים אשר מדברים דברי סגוריא על עם ישראל מלמדים אותנו כיצד עלינו להתכונן לקראת יום הדין. עלינו להמליץ טוב על עם ישראל!

לחשוב על אחרים

בראש השנה כולנו מוטרדים. כל אחד דואג לגבי עתידו, וטוב שכך! כך צריך להיות! "כמה דכיף איניש דעגתה טפי מעלי" - ככל שאדם דואג יותר בנוגע ליום הדין, כך טוב לו יותר (ראש השנה כו, ב). זה חלק מעבודת ראש השנה. אבל מה שקורה הוא שכל אחד חושב רק על עצמו. אני מדבר על הטובים. הם חושבים על 'אני, אני, אני'.

אולם הקב"ה רוצה שנלמד כמה חשוב גם עבורנו לדבר טוב על אחרים וללמד עליהם זכות, שגם הם יזכו בדין. עלינו להיות מודאגים גם בנוגע לעתידם של האחרים! אנחנו חפצים שכל היהודים שומרי המצוות יתברכו, שכולם יזכו לשנה טובה. אתה חפץ ששכניך יתברכו בשנה טובה. שחמותך תתברך. שכלתך תתברך אף היא. אתה רוצה שגם הם יזכו לשנה טובה.

כך גם לגבי המתחרים העסקיים שלך, וכן אלה שמשתייכים לחסידות אחרת ממך. למרות שהם חסידים של אדמו"ר אחר, הרי כולם יהודים יראים ושלמים ומגיעה להם שנה טובה. אתה מעוניין שכל יהודי לייקווד יצליחו. כך גם לגבי סאטמר. אותו הדבר לגבי בני ישיבת רבינו חיים ברלין, ישיבת מיר וישיבת תורה ודעת. כל תושבי מונסי ופאסיק ובני ברק וירושלים. אתה חושב עליהם. אתה רוצה שלכולם תהיה שנה טובה.

מעלה נועד להודיענו כמה חשוב עשוי להיות אפילו המעשה האחד והיחיד הזה.

לכן הפסוקים מציירים את המעמד הזה בצורה כזו. יש מושב של הסנהדרין הגדול שבו הקב"ה יושב בראש וכל מלאך פותח את פיו ומדבר אודותיך. אודותיך, חיים יענקל. אודותיך, חנה. ואף על פי שיתכן שאין לאדם רוב זכויות, אך אם הוא הראה שיש בו משהו, שמץ של הגינות, קמצוץ של "ערליכקייט" (יושר), מידה טובה כל שהיא, הרי שיש כאן איזו אפשרות שאדם זה יעשה משהו בשנה הבעל"ט שיהיה שונה מהשנה החולפת.

וכך, כאשר המלאך פוצה את פיו, הקב"ה אומר, "פִּדְעָהּוּ מִרְדַּת שְׁחַת, מִצְאֲתֵי כָפָר - אֵף עַל פִּי שִׁמְדוּבֵר בִּמְעֵשָׁה פְעוּט, מִצְאֲתֵי עֲבוּרוֹ יִשׁוּעָה. אֲנִי רוֹאֶה שִׁבְמִחְשַׁבְתָּךְ מִתְפַּתַּחַת 'הוּא אֲמִינָא'. אֲנִי רוֹאֶה שְׁקִימַת אִפְשָׁרוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה אֶת הַמְעֻשִׁים הַלָּלוּ בִּשְׁנָה הַבָּאָה, וְאִם זֶה הַמִּצָּב, אֶעֱנִיק לְךָ הַזְדַּמְנוֹת נֹסֶפֶת".

ד' - ללמוד מהמלאכים

דוגמא לחיקוי

וכעת אנו מגיעים לתשובה השניה, הכללית יותר והחשובה יותר, לשאלה ששאלנו, מהי המטרה של המלאכים הממליצים טוב בעדנו, הרי בלאו הכי ה' יודע את הכל?

הנה, אנו יודעים לשם מה נבראו המלאכים - הם נבראו למעננו, בכדי שנלמד מהם. זה מה שאמר ראש הישיבה לאותו בחור - כל מה שהמלאכים עושים, נעשה עבורנו, על מנת שנראה זאת ונלמד מהם. אם המלאכים "תְּמִיד מְסַפְּרִים כְּבוֹד קַל", אם הם עוסקים באמירת כל מיני שירות ותשבחות לקב"ה, עלינו ללמוד את שירתם ולהידמות אליהם. ואם הם עושים זאת ב"קול רַעַשׁ גָּדוֹל", בהתלהבות גדולה, אף אנו צריכים לעשות כמותם. כך אנו אומרים בקדושה: "נִקְדָּשׁ אֶת שְׁמֶךָ בְּעוֹלָם כְּשֶׁם שְׁמֶךָ יְשִׁים אוֹתוֹ בְּשִׁמִּי מְרוֹם". המלאכים הם הדוגמא עבורנו, ואם הם עושים כך, עלינו ללכת בדרכם ולנהוג כך גם כן.

נמצא שמוטל עלינו ללמוד את דרכיהם של המלאכים כמה שיותר; כפי שלמדנו מן הנביאים והכתובים ומדברי חז"ל, מוטל עלינו ללמוד מכל מה שאנו רואים ויודעים אודות המלאכים, ולנסות להידמות לדרכיהם.

אומה קדושה! יהודים נתקלים ללא הרף בבעיות מסוג זה, והם מקיימים את ההלכה לפרטי פרטיה!

למד זכות על בני קהילתך

איני אומר לכם את הדברים הללו רק לטובתי - אני אומר לכם כיצד **אתם** צריכים לדבר! לדבר! כמוכן, כל אחד חושב גם על עצמו; חיך קודמין - בוודאי שכל אחד צריך לחשוב על עצמו. אך לא די בכך. על האדם לחשוב לא רק על אשתו וילדיו, לא רק על חתניו וכלותיו, אלא גם בנוגע **לכל בני עמו**.

זוהי הסיבה שאנו מתפללים בלשון רבים, מפני **שאכפת לנו** מהרבים. ראשית כל, בני קהילתך. "בְּרַכְנוּ אֲבִינוּ כְּלָנוּ כְּאַחַד בְּאוֹר פְּנִיךָ". אנחנו מתפללים על כל העומדים כאן יחד איתנו בתפילה בבית הכנסת! "ריבוננו של עולם! רחם על בני הקהילה שלי. הם מגיעים לכאן בכל יום, שלוש פעמים ביום להתפלל. אלו מגיעים ללמוד בשעות הערב, אלו משכימים קום כדי ללמוד לפני התפילה, ואלו מגיעים לזה ולזה. הם מגיעים למענך, ה'!"

וכך, בשעה שכולם עומדים ושרים את הניגונים בראש השנה, אתה משתתף עימם בשירה - למה לא? אתה אוהב את הניגונים הללו, אך אל תשכח להביט סביבך לעבר כל האנשים בבית הכנסת או בבית המדרש שלך וללמד עליהם זכות, לדבר טוב בעדם.

להפוך למלאך

אל תסתפק בהמלצת טוב כללית. תביע ותפרש את הברכה כמה שיותר. אתה רואה את חברך שעומד בצד השני של בית הכנסת? התפלל עבורו: "הו, ריבוננו של עולם! הוא כזה אדם טוב! היהודי הזה עובד במשך כל היום במשרד למענך. הוא היה מעדיף לשבת על הספה כל היום אבל הוא משכים קום בכל בוקר ורץ אל המשרד על מנת להרוויח את מחייתו. בשביל מה? בשביל מי? הוא עובד כדי שיוכל לקיים את ההתחייבות עליה התחייב בכתובה. הוא מביא הביתה כסף כדי לשלם שכירות כדי שהוא ואשתו יוכלו לבנות בית מקדש בביתם.

"הוא עובד על מנת לשלם שכר לימוד, כדי שילדיו יוכלו ללמוד בתלמוד תורה ובבית יעקב. שכר לימוד עולה הון רב, והיהודים הליברליים מערימים עלינו עוד ועוד קשיים בכך שהם נלחמים על מנת שבתי החינוך החרדיים לא יזכו לקבל תקציבים מהממשלה. אבל למרות הכל, הוא ממשיך לשלם. ומה עם מזון כשר? אוכל כשר עולה הרבה יותר מאשר מאכליהם של הגויים. מגיעה לו בריאות איתנה! ריבוננו של עולם, ברח אותה בשנה טובה!"

כי עם קדוש אתה

האם אתה באמת חפץ בכך? אם כך, תהיה מלאך מליץ טוב בעדם. דבר בטובתם בראש השנה; ספר תמיד על מעלותיהם של בני עמנו. "ריבוננו של עולם, הבט וראה איזה עם של בעלי צדקה יש לך! הם מפרישים מעשר, עשרה אחוזים מהכנסותיהם, ויש המפרישים אף יותר מכך! הם רחמנים בני רחמנים! ואפילו כלפי הגויים. יהודים מרחמים על הגויים יותר ממה שהגויים מרחמים אחד על השני. השי"ת, היכן ניתן למצוא אומה שכזו?"

אל **תחשבו** את המילים הללו - אָמְרוּ אותן! "זהו עם שמוותר על הנאות למענך, ה'. הם באים בכל ערב לבית המדרש ללמוד! ערב אחרי ערב! נשות ישראל אינן הולכות לקולנוע. הן אינן מחפשות לעצמן אמצעי בידור. הן שמחות במילוי חובותיהן בבית, ושואבות את סיפוקן בביתן פנימה, בגידול ילדים לעבודתך. האבות והאמהות מקהל היראים עסוקים יומם ולילה בגידול ילדיהם למענך, ה'. הם מקריבים את חייהם לשם כך.

"הם מונעים מעצמם כל מיני תענוגות. כשהם נוסעים אל מחוץ לעיר, אם אין שם מסעדה כשרה, הם לא אוכלים. נקודה. הם רעבים, הם רוצים לאכול, אך הם אינם יכולים להיכנס למסעדה ההיא. איפה מוצאים אומה שמוכנה לסבול כך עבור הערכים שלה?"

"והם לובשים רק בגדים נקיים משעטנז. כל יהודי, כשהוא רוכש חליפה, חייב לוודא שהיא נקייה משעטנז. יהודי שומר תורה ומצוות אינו רשאי לדבר לשון הרע. כיום, יהודים רבים מאד נזהרים בכל מה שהם אומרים, שלא לדבר סרה על אח יהודי. הם מונעים מעצמם תענוגות ורצונות, רק למענך! היכן יש בנמצא דברים כאלה? כמה הגונים הם היהודים שומרי התורה!"

האם קיים איסור יחוד בקרב הגויים? מגיע אדם ומבקש ללון בביתך, ואתה עונה לו, "ובכן, בבוקר עלי ללכת לעבודה. האם תהיה מוכן להשכים קום בבוקר וללכת עמי לעבודה? אינני יכול להניח לך להישאר בבית לבדך עם רעייתי". בקרב אומות העולם, דיבורים שכאלו נחשבים כבלתי מתקבלים על הדעת. הדבר ייחשב לכל כך בלתי נעים ובלתי מנומס, אולם היהודים מדברים בגלוי על איסור יחוד. הם מתקשרים אל הרב ושואלים שאלות בהלכות יחוד. אשתו של פלוני מאושפזת בבית חולים, במחלקת יולדות. הוא נשאר בבית עם ילדיו הקטנים וגיסתו הגיעה להישאר עם הילדים. הוא מתקשר ושואל מה עליו לעשות? והרב עונה לו, "עליך לצאת מן הבית". האם שמעתם אי פעם על דבר כזה אצל הגויים? איזו

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

הרב אמר (בשיחה אחרת שבסיומה נשאלה שאלה זו, ועי' "תורת אביגדור" פרשת ראה) שבימים אלו שלפני ראש השנה, עלינו לעסוק בזכירת כל הטוב שה' עשה עמנו מאז ראש השנה בשנה שעברה. האם לא מוטל כעת לנצל את הזמן שנותר לנו בחשיבה אודות חטאינו, ובקבלת קבלות שעל ידן נשתפר בשנה הבאה עלינו לטובה?

תשובה:

אמרתי שזה "חלק מהעבודה המוטלת עלינו". למען האמת, הרבה מאוד עבודה מוטלת עלינו, כך שלא נותר לנו די זמן עד ראש השנה כדי לעשות את מה שצריך לעשות. אבל לזכור את כל הטובות שעשה עמנו הקב"ה בשנה החולפת ולהודות לו עליהן, הוא בהחלט חלק חשוב מאוד מההכנה שלנו לראש השנה.

אז במקום לדאוג ולחשוב איך להכניס את הכל בזמן שנותר, אומר לך מה לעשות. הקדש חמש דקות כדי לחשוב על השנה שחלפה - על כל הדברים הטובים שה' נתן לך מלפני שנה בדיוק ועד היום. אם תעשה כך תהיה אדם גדול. ואז תקדיש חמש דקות נוספות כדי לחשוב על קבלות לשנה הבעל"ט, ואז אתה תהיה אדם גדול עוד יותר. עשר הדקות הללו יהיו הישג אדיר.

אם לאחר שישבת כאן למשך שעה וחצי, תצא ותחשוב במשך חמש דקות, עליך לדעת שאתה אדם יוצא מן הכלל. אתה "דגול מרבבה" - אחד מתוך עשרת אלפים. אין כמוך.

מי חושב במשך חמש דקות תמימות על הכרת הטוב לה' על השנה החולפת? ומי חושב במשך חמש דקות על קבלות לשיפור עצמי בשנה הקרובה? אנשים מדברים על זה, אבל לא יותר מכך. לכן אמרתי בתחילת השיחה, שאם תעשה זאת בקנה מידה קטן, אתה תתעלה ותצמח גבוה הרבה מעבר לכל חבריך.

יש כל כך הרבה לימודים בתקיעת שופר. אבל מה שזה לא יהיה, עלינו לעשות שימוש בהזדמנות זו, ולא לתת לתקיעות לחלוף על ידינו לחינם.

"הו", אומר הקב"ה, "אתה לומד מדרכיהם של המלאכים. זו הסיבה שלשמה בראתי את המלאכים, שהרי אין לי כל צורך בהם, אלא בראתי אותם רק כדי לשמש דוגמא עבורכם. בדיוק כפי שהמלאכים מלמדים זכות על האדם ואני מאזין לדבריהם, כך אקשיב גם לכם כאשר אתם מלמדים סנגוריא על חבריכם, שהרי כעת אתם משמשים כמלאך מליץ!

מי רוצה זכויות?

הנהגה זו לא רק תועיל לו לאדם, אלא אף תציל אותו. מי שמרגיל את עצמו ללמד זכות על יהודים אחרים משקיע בהשקעה טובה, שהרי "הַדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת הַמָּקוֹם יְדִינֵהוּ לְכַף זְכוּת" (שבת קכז, ב). "הו", אומר השי"ת, "אתה רוצה שהוא ייצא זכאי בדינו? אתה מעוניין בטובתם של בני עמי? אם כך אני מעוניין בטובתך. אם אתה מלאך מליץ עליו, אקשיב לאותו מלאך מליץ אשר מלמד זכות עליך".

מי שיוסיף את היסוד הזה לעבודת ראש השנה שלו, להיות מלאך מליץ ולהתפלל עבור חבריו ולדון אותם לכף זכות; הוא חפץ בהצלחתם ורוצה שהם יזכו בדין ועל כן הוא מליץ טוב בעדם, אף ה' אומר, "זוהי הזכות שתעניק לך זכות. אני רואה שאתה אדם שלמד את הלימוד מהמלאכים שלי, ורק משום כך מגיע לך לזכות בכתיבה וחתומה טובה".

לשנה טובה תכתבו ותחתמו!

בואו נהיה מעשיים

קבלות טובות לראש השנה

כשראש השנה מתקרב, עלינו לעשות ככל שביכולתנו להוסיף זכויות, והמלאכים המתאספים לפני המלך המשפט מלמדים אותנו כיצד להצליח בזה:

"אלפית המלאך" מלמד אותנו שגם הדבר הקטן ביותר ידבר לטובתנו, ולכן, בלי נדר, מעכשיו ועד יום כיפור, בכל יום נעשה שלושה דברים קטנים כדי להרגיל את עצמנו להעריך את חשיבותו של הדבר הקטן ביותר.

המלאך המליץ מלמד אותנו עוד שהשי"ת חפץ שנמליץ טוב על אחינו היהודים, ולכן בלי נדר בראש השנה הבעל"ט נקדיש שתי דקות במהלך התפילות כדי לדבר טוב בעד עם ישראל - בעד עם ישראל בכללותו ובעד היחידים גם כן.

משנת ירח האיתנים

ממשנתו של רבינו ראש הישיבה

מרן רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקללה"ה

נלקט ונערך משיעורי הגאון רבי עזריאל ליבוביץ שליט"א ראש מתיבתא "ברכת שמואל"

בנוסח התרת נדרים ער"ה - ואפילו נזירות שמשון

בנוסח ההתרה יש נוסחאות שכתוב בהם "ואפי' נזירות שמשון", ואמנם יש שהשמיטו מהטעם שהרי פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' נזירות הי"ד) דנזירות שמשון ליכא בשאלה, והיאך מבקש עליו התרה.

ואאמור"ר שמע מהגאון רבי נחום פרצוביץ זצוק"ל ליישב הנוסחא, דהנה מקשי' בגמ' (נדרים ד' ג' ע"ב) דבל תאחר דנזירות היכא משכ"ל, והרי כיון שאמר הריני נזיר הו"ל נזיר, ומשני רבא כגון דאמר לא איפטר מן העולם עד שאהא נזיר, דמן ההיא שעתא הו"ל נזיר, ויעו"ש בראשונים וברמב"ם (פ"ו מהל' ערכין וחרמין הל' ל"ג) בגדרו, דהוי נדר לקבל עליו נזירות וחשיבא קבלה מועטת דנזירות, וחלה עליו בל תאחר דנזירות, ומעתה בהאי כיון שלא חל עדיין הניהוג דנזירות שמשון כי אם דחל קבלה מועטת שמחויב בנזירות שמשון י"ל דסגי שאלה, ועפי"ז י"ל דזהו הכוונה ואפי' נזירות שמשון, דאם נדר לקבל עליו נזירות שמשון מבקש על הקבלה דמועטת דנזירות שמשון התרה.

ואמנם דיש לדון אם שייך הך קבלה מועטת בנזירות שמשון, דהנה שמעתי ממו"ר מרן הגרי"ז זיע"א בשם מרן הגר"ח זיע"א בכוונת הרמב"ם (פ"ג מהל' נזיר הי"ג) דנזירות שמשון אינו נזירות גמורה, דכוונתו, דהנה בכל חלות קדושה דנזיר איכא ב' איסורים וקיומים, ואפי' בנזיר עולם איכא ב' גם קיומים, וכדחזי' כשמקל שערו מביא קרבנות (שם הל' י"ד), משא"כ נזירות שמשון אי"ז נזירות גמורה כיון שיש לחלות קדושת הנזירות רק דין איסור נזירות ולא דין קיום הנזירות.

ויש להוכיחו מדחזי' דנזירות שמשון חלה חלותו רק ע"י התפסה ולא ע"י קבלה, והיינו משום דמכיון דהוי רק נזירות דאיסורים וליכא ב' חפצא דקיומים, ע"כ שייכא רק בהתפסת חלות איסורי הקדושה ולא בקבלה על הקיומים כבשאר נזירות, ומה שהגמ' דנה (נזיר ד' ד' ע"א) דמה בין נזירות עולם לשמשון, היינו לגבי האיסורים. וכן הוא מדויק מדברי רש"י (שם נזיר ד' ד' ע"א בד"ה הרי זה נזיר שמשון) שכתב דצריך לנהוג בעצמו בנזירות שמשון, ולכאורה למה לא כמו בכל נזירות שצריך לקיים קבלתו, אלא ע"כ זהו רק ניהוג איסורים.

ואשר לפי"ז נראה, דרך בנזירות דעלמא דהוא ע"י קבלה שייכא גם קבלה לקבל עליו נזירות, והוי קבלה מועטת דנזירות, משא"כ בנזירות שמשון דיש בה רק איסורי הנזירות ונתפס רק ע"י התפסת האיסורים, א"כ מי עדיפא קבלה מועטת מקבלה ממש דליכא בנזירות שמשון, ובודאי דאז לא חשיבא קבלה מועטת דנזירות שמשון ולא יהי' ב' בל תאחר דנזירות שמשון, כי אם כנדראי איסור ומצוה בעלמא, וא"כ שוב הדרה קושיא לדוכתה דמצד נדר גרידא הרי כבר מבקש התרה דכל נדר וכו', ומהו הא דמוסיף ואפי' נזירות שמשון, וצ"ב.

בנוסח מסירת מודעה

אאמור"ר אמר שמו"ר מרן הגרי"ז זיע"א ה' אומר בנוסח מסירת המודעה שמבטל "מכאן ועד עשר שנים" כל הנדרים שידור וכו', ולא כמו הנוסח הכתוב מכאן ולהבא, [וכן בסוף המודעה ומתנה עליהם שיהיו כולן בטילין ומבוטלין וכו' מעתה ועד עולם, היה אומר מכאן ועד עשר שנים], ודייק כן מדברי הרמב"ם (פ"ב מהל' נדרים ה"ד), וז"ל מי שהתנה קודם שידור ואמר כל נדר שאדור מכאן ועד עשר שנים הריני חוזר בהן הרי הן בטלים וכו', וממה שהזכיר הרמב"ם מכאן ועד עשר שנים משמע שצריך למסור מודעה דוקא על זמן קצוב וא"א למסור מודעה על זמן שאינו קצוב.

"ושבת עד ה' אלוקיך"

רמב"ם (פ"ז מהל' תשובה הל"ב) וז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאילו נוטה למות ושמה ימות בשעתו ונמצא עומד בחטא, לפיכך ישוב מחטאיו מיד ולא יאמר כשאזקין אשוב שמא ימות טרם שיזקין הוא וכו'. ויל"ע דמה צריך הרמב"ם להגיע לטעם זה, ותיפו"ל דמחויב משום המצוה דושבת וגו' דהוא מצוה חיובית דתשובה, ושהויי מצוה לא משהינן, וצ"ע.

ואמנם יעוין בזה מחלוקת ראשונים אם תשובה הוי מצות עשה, דבבה"ג ובס' היראים לא מנו מצוה זו במנין המצות, אבל בהרמב"ן מנה אותו במנין המצות, והנה ש' הר"ם ה' אפשר לומר דסובר דלאו מצוה וראי' מקושי' הנ"ל, ועוד דהתם בהל' א' כתב בלשון רק דישתדל האדם לעשות תשובה וכו', ועוד דהר"ם גופא כתב (בפ"ז ה"ה) שהפסוק ושבתי הוא רק הבטחה. ואולם זה אינו, דברישי הל' תשובה כתב הר"ם דהוא מצות עשה, ואף דהר"ם כתבו לענין הוידי, אכן יעוין בקרית ספר שנקט דהוא ע"כ גם לעיקר התשובה, דהרי הוידי הוא מחלקי התשובה ומצוה אחת היא.

"אין יוהכ"פ מכפר בלא תשובה"

מה שאין יוה"כ מכפר בלא תשובה, ביאר בזה מרן זקני הגר"ב דזיע"א, דהוא משום דיסוד הכפרה של יו"כ הוא כיבוס החטא, וכמו שהאריך הרבינו יונה דאפי' שעשה תשובה מ"מ עדיין צריך את כיבוס החטא, וכענין הבגד הצריך כיבוס, כי המעט מן הכיבוס יועיל בו להעביר הגועל ממנו, אך לפי רוב הכבוס יתלבן, והיינו דגם לאחר עזיבת החטא, מ"מ ע"י העבירה כבר נעשה פגם, וצריך את הכיבוס שינקא לגמרי, וזהו עיצומו של יוה"כ דמכבס את החטא, וכדכתיב כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, וא"כ מקודם צריך עזיבה ע"י תשובה כדי להסיר החטא ורק אח"כ שייך כיבוס דיוה"כ דמכבס החטא.

בגדר תשובה מאהבה שזדונו נעשות לו כזכויות

הנה בעיקר מה דאמר ריש לקיש (יומא ד' פ"ו ע"ב) דבתשובה מיראה זדונות נעשות לו כשגגות ובתשובה מאהבה זדונות נעשות לו כזכויות, ויש להבין דאין בכחו של תשובה ואפי' שהוא מאהבה להפוך זדונות לזכויות.

וזקני מרן הגר"ב דזיע"א ביאר בימי עלומיו, דבתשובה מיראה כיון ששב רק מחמת יראת העונש א"כ מוחלין לו רק על עונש החטא, וע"כ נעשות לו כשגגות דנשאר החטא בלא עונש, משא"כ בתשובה מאהבה שמתחרט על גופו של החטא, בזה מתקן גם את פגם החטא גופא ונעשות לו כזכויות. וכשהציע הדבר לפני מו"ר מרן הגר"ח זיע"א אמר לו מו"ר דעדיין לא מתורץ, דאה"נ בתשובה מאהבה נעשה יותר משגגה דנתכפר החטא לגמרי משום שמתחרט על גופו של חטא, אבל עדיין אמאי נעשות לו כזכויות, וכי התשובה הופך את המעשה עבירה למעשה מצוה.

ואמר לו מרן הגר"ח זיע"א שיש להוסיף בטעמי, דכיון שהגורם לתשובה הוא החטא, דהרי אם אין חטא אין תשובה, א"כ נמצא דמצות התשובה עושה שהחטא יהיה הכשר למצוה, וע"כ כששב בתשובה מאהבה מגופו של החטא, והופך את החטא להיות הכשר מצות התשובה נעשה החטא לזכות, ואמנם כ"ז כששב בתשובה מאהבה מגופו של החטא ומכפר גופא של חטא, א"כ הופך את החטא גופא להיות הכשר מצות התשובה ונעשה החטא לזכות, משא"כ כששב רק מיראה דאין מתקן גוף החטא כי אם דמועיל התשובה שמוחלין לו על עונש החטא, א"כ כיון דהחטא קיים הרי שלא הופך את החטא גופא להיות הכשר למצוה, כי אם דאז החטא רק הוי גורם גרידא דהתשובה שייכא רק על חטא, אבל בכדי שיהי' חשיב הכשר צריך שגוף החטא יהי' מכלל התשובה, והוא דע"י התשובה מכפר על החטא גופא, וזהו רק בתשובה מאהבה.

גליקן זה נתנדב ע"י פ.ב.ש.ח.
לע"נ בעל החזון יחזקאל
להצלחה בכ"ע וכל מילי
דמיטב וכתובה וחתימה

ראש השנה תשפ"ג גליון קכ שנה ד

מליצי יושר

זרע שמשון

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלמו חן וחסד ושלמא רבא
מן שמיא תנינכם תראנה בני
ובני בני כשתילי יתתם סביב
לשולחנכם. חכמים ונבונים
ובתים מלאים כל טוב, גם עושר
גם כבוד לא יסופו מזרעכם וכו',
בני חיי ומזוני כב'.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל בקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי אהיה לו
למליץ. וכ"כ הגה"ק רבי צדוק הכהן
מליובלין ז"ל: הבטיח הטאן שיעשה
טובה לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור, וכן היה באמת
שעשה טובה לכלם.
(הקדמה למלא העומר)

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בירנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אהיה למנן ולעזר גם אחר פטירתי
ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"י גלוב עה"ת
עמוד רמ"ב) וכ"כ השם משמואל:
ובטח יהיה למליץ יושר
למייבניו בה

ילקוט סופר

רבי יוסף לייב ב"ר אליעזר
זוסמאן סופר זצ"ל
כתב בצוואתו למי שילמוד או יפיקם דבריו
אני אסיב עמם להמליץ טוב בערם
לפני אל חי, ואם יבואו על קברי
יתפללו ויאמרו איה מוזהרי תהלים
ג"כ אשתתוה גם אני לפני שומע
קול בכיות עמו ישראל ברחמים
ואצטרף תפילתי עמכם
לשוב לרב כל הימים

לב העברי

רבי עקיבא יוסף
ב"ר יחיאל שלעזינגר זצ"ל
כתב בצוואתו
בקשתי שטובה שישתדלו
להדפיס ספרים שלי, ואני
תפילה להש"ת, צעק לבי אל ה'
בין בחיי בעוה"ז, ובעוה"ב אם
יהיה בכוחי, אקוה שלא להיות
כפוי טובה דל', ובעולם האמת
אקוה כי לא יבוש בי תומכי.

אתון דאורייתא

רבי יוסף
ב"ר יהודה ענגיל זצ"ל
העיד חתנו הגאון רבי יצחק
מנחם מארענשטערק זצ"ל
בהספדו
רבינו בטרם עלה השמימה
הבטיח כל מי שיסייע בהדפסת
החיבורים שלו יהיה לו למליץ
יושר בעולם העליון

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אזשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הגני מוסר מודעה שהחלטתי להתפלל
כלי נדר בכל יום על כל אלה שיעייץ
בספרי, וינידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שעריכים ישועה בעוה"ז ובעוה"ב,
וכל הלומד בספרי חכה לירוש',
הצלחה בכל טוב, בזה ובבא
לחסולה גדולה בבית לכל הדברים.

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלילה הכריז:
נצטרתי מאת רבינו זצ"ל לפרסם,
שהבטיח שימליץ טוב לכל מי
שילמוד בספריו, וכן ימליץ טוב
לכל מי שיפיץ את חידושי תורתו.
(רבות אפרים אריה ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך בידי פרק מ"ב).

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה? פארוואס האב איך צער גידול בנים?
פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען? פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען

וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, פלאצקע גאון, אבני נזר, ילקוט סופר, לב העברי, רבי יוסף ענגיל, רעננה רב,
און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

לע"נ הג"ר יהודה זאב ב"ר יחיאל צבי זצ"ל יא"צ כ"ז אלול

יום תרועה יהיה לכם ועשיתם וגו'. במדרש (ויק"ר כט:א): בכל מוספין כתיב "והקרבתם", וכאן כתיב "ועשיתם", אמר להם
הקב"ה לישראל: בני אני מעלה עליכם כאילו היום נעשיתם לפני, כאילו היום בראתי אתכם בריאה חדשה, הדא הוא דכתיב "כי
כאשר השמים החדשים והארץ החדשה", ע"כ. ויש לבאר מה התועלת דהוי כאילו היום נעשו, וגם צ"ב הכפילות שאמר "כאילו
היום בראתי אתכם בריאה חדשה", דלכאורה זה מה שאמר בתחילה. גם אינו מבואר הראיה מהפסוק "כי כאשר השמים
החדשים", הרי פסוק זה מדובר על חידוש העולם לעתיד לבוא, ואין זה שייך לענין שנאמר כאן במדרש דהוי כאילו היום בראתי
אתכם בריאה חדשה.

ונראה, דאע"ג דתשובה מכפר, מ"מ עדיין צריך למרק את ההנאה שהיה לאדם מהחטא, וזה נעשה בב' אופנים: (א) ע"י יסורין. (ב)
ע"י רחמים עליונים. וזה מה שמבקשים (ברכות יז). "מחוק ברחמין הרבים אבל לא ע"י יסורין", שמתפללים שימרק הקב"ה את
הנאת החטא ע"י רחמים ולא ע"י יסורין. ובזה מובן מה שאמרו בירושלמי (ביכורים פ"ג ה"ג): חכם חתן נשיא גדולתן מכפרת.
דלכא' קשה, דאם לא עשו תשובה, הרי פשוט שהגדולה אין בידה לכפר, ואם עשו תשובה, הרי אף בלא הגדולה התשובה
מכפר. אלא הכוונה, דאע"ג דתשובה מכפר, מ"מ עדיין צריך יסורין בכדי לנקות ולמרק את הנאת החטא, ומי שעולה לגדולה,
ניצול מהיסורין ומתכפר לגמרי.

וזה כוונת המדרש, דבכל המוספין כתיב "והקרבתם", והיינו שהחוטא מתקרב עצמו לקדושה ע"י הקרבן, ואכן הקרבן מועיל
עבורו לכפרה ולהקריב אותו לקדושה, אבל עדיין צריך הוא להסיר מעליו את הפגם שנעשה מהנאת החטא, ואפשר שזה יהיה
ע"י יסורין, אך כאן כתיב "ועשיתם", והיינו שכאילו היום עשיתם עצמכם לפני, שאתם נחשבים כמו גר שנתגייר שדומה לקטן

במעשיו הרעים בורא משחית לחבל בניו ובנותיו, וכן לפעמים אין מיתה בלא חטא, והוא מאבד עצמו לדעת על ידי מעשיו הרעים וכו'. והעצה היעוצה להמלט מיד המשחית בעת יפקדו כל יצורי עולמים לכפר בעד חטאתינו ולהעביר המשחיתים אשר נמכרנו בידם, הוא לשלוח לו יתברך דורון, והוא כתר מלכות מתפלתינו, וקבעו קדמונינו להמליך אותו יתברך, ובזו נמצא חפשי מה שנמסרנו בעוה"ר ביד המשחיתים אשר נבראו בעונותינו, כמו שאמר (שמואל ב' יב:יג) "ה' העביר חטאתך לא תמות" ע"י תשובתנו וע"י שאנו נוהגין בו יתברך דין מלך, ובהיות כי היום הרת עולם, כאילו אנו ממליכין אותו כביכול היום, ודרך המלך להתיר אסורים בזיקים, ולכן מכנין אותו בשם "מלך" וכו'. וזהו הכונה "במה יעלה זכרונינו לפניו, בשופר", שאנו ממליכים הקב"ה בתרועת השופר וכו', ובזה יעלה זכרונינו לטובה. (דרשות מהר"ל דרוש ט').



לזכות ע"ב.י. להצלחה בכל"ע וכוה"ט

ראש השנה. בזוה"ק איתא דתריין יומין דר"ה הם דינא קשיא ודינא רפיא. הפירוש הוא, דבר"ה אין המשפט על צרכי הגוף בני חיי ומזוני, רק המשפט הוא לראות על איזו מדרגה האדם עומד להשפיע לו חכמה אהבה יראה, זה הוא עיקר המשפט, ואילו צרכי עוה"ז הם רק נגרים אחר זה, וזה נקרא "דינא קשיא", כי זה הוא בדקדוק גדול, כי כל המקטרגים עומדים להשטין אם רוצים לתת לאדם מעט יודישקייט ויהדות, זה הוא ביום ראשון. אכן ביום ב' המשפט הוא על צרכי עוה"ז, ועל זה אינם מקטרגים כל כך, ואין להם נפ"מ כל כך אם נותנים אם לאו, ולכן נקרא "דינא רפיא". והתפילות ג"כ צריכים להיות בזה האופן ביום א' וביום ב', והבן. (נאות הדשא ח"ג עמוד קנו)

תקיעת שופר. במדרש (ויק"ר פכ"ט ח'): בשעה שישראל תוקעין בשופר, הקב"ה מתמלא עליהם רחמים וכו' והופך עליהם מידת הדין לרחמים, ע"כ. הענין הוא, דבאמת יש רחמנות גדולה על הנשמה הקדושה ששורשה במקום גבוה למעלה מעולם המלאכים הרבה מאד, והרי זה דומה ללוקח ראשו של מלך ומטנפו ומגררו בבון. אך כשאדם עדיין משוקע ח"ו, אז אינו מרגיש זה כלל, אבל כשבא לידי תשובה ודעת אמיתית, אז נופלת עליו רחמנות גדולה על נשמתו ועל עצמו, וממילא על ידי זה [שמעורר רחמנות על נשמתו], מעורר ג"כ רחמנות גדולה עליו למעלה.

וזה שהשטן מתערבב, שמתירא להזכיר חטאים, כי אולי תגדל הרחמנות עוד יותר [עלינו מלמעלה]. וזה ענין "גנוחי גנח ילולי יליל", ופירש"י כדרך החולים. דזה מגודל הרחמנות שמתמלא על עצמו, ונמצא שע"י אותו הדבר בעצמו שהיה מקום לשרות עליו הדין ח"ו, נעשה רחמים למעלה, ע"י שאותו הדבר מעורר רחמנות למטה. וזה שאמרו במדרש שהופך להם מידת הדין למידת הרחמים.

אבל לבוא לרחמנות הגדולה הזאת בזמן שהאדם עדיין נבון ח"ו ואינו מרגיש כלל, אי אפשר, רק ע"י הנקודה הפנימית של הלב אשר לא ישלט בה מעג נכרי, דבית הסתרים אינו מקבל טומאה, וכשהנקודה הזאת מתעוררת, יש לה רחמים רבים על האדם עצמו, כי היא טהורה מחטאים, ויש לה רחמים רבים על האדם שנטמא בעוונות, כמו העשיר שמרחם על העני, מאחר שרחוק מצער העני אינו יכול לסבול עניותו, ומעורר רחמים מלמעלה לטהר האדם מעוונות, וזה נתעורר ע"י השופר כי מאן דנפח מתוכו נפח מעומקא דלבא. (נאות הדשא ח"א עמוד קנב).

וכ"כ בשם משמואל (ראש השנה תרע"ב) וז"ל: "כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה אמר בטעם גנוחי גנח ילולי יליל, שפירש"י כדרך החולים שמאריכין בגניחותיהן, היינו שאדם יראה את עצמו כאלו נשברו כל עצמותיו ואין בהם מתום והוא מוטל חולה במטה, וזהו ברישא גנח והדר מילל כאדם שבוכה על מתו, היינו שיראה עצמו כאילו הוא מת ועבר ובטל מן העולם, וצריך להיוושע שישפיעו עליו מן השמים חיים חדשים.

שנולד, והעבירות הקודמות לא יזכרו עוד. אבל עדיין קשה, דהלא אף בגרים יש מי שאומר (יבמות מח): שהם מעונים ויסורין באים עליהם מפני שלא שמרו ז' מצוות קודם שנתגיר, וא"כ מה תועלת יש לנו במה שניחשב כגר שנתגיר שחשיב כקטן שנולד.

וכדי לתרץ זאת הוסיף המדרש "כאילו היום בראתי אתכם בריאה חדשה דכתיב כי כאשר השמים החדשים", והכוונה בזה, שהקב"ה אומר לנו שבתשובה שנעשה ייחשב כאילו כבר נתתי לכם נשמה חדשה משל העתיד לבוא, דכתיב (יחזקאל לו:כו) "ונתתי לכם לב חדש וגו' והסירותי לב האבן וגו' ונתתי לכם לב בשר", ולכן לא יהיה לכם שום יסורין כלל, כפי שלא יהיה לעתיד. והטעם שזוכים לכך, הוא מפני קדושת היום שגורם, שיש תוספת טהרה וקדושה בנשמה מחמת הרגל כנודע. והיינו שכוונת המדרש לומר שע"י המוסף הזה נעשים כמו הגרים לפי סברת ר"י ביבמות שם שאין נותנים עליהם עונש מהחטא שמקודם, היות ונשתנו בגוף ונפש. (זרע שמשון אמור אות ד').



לזכות ע"ב.י. להצלחה בכל"ע וכוה"ט

אמרו לפני מלכות כדי שתמלכוני עליכם. יובן ע"פ משל למלך שהיה לו בן וישלחהו לארץ אחרת, ויצו עליו שיתנהג בדרך הישר, ויהי כי ארכו לו שם הימים במדינה אחרת וילך שובב בדרך, ולא שם משפטי אביו אל לבו שיתנהג כראוי לו לפי כבוד אבותיו, ויהי העת אשר יקרא ספר הזכרונות דברי הימים לפני המלך לדעת את כל אשר נעשה במדינה, וישם הבן על לבו כי לא שמר מצות אביו, ואין ישא פנים, בפרט שהיה לו הכרח לשאול מאביו הספקת צרכיו, וידע רוב אשמותיו ופשעיו אשר מרד בו. ונתן לו אחד עצה, בהיות כי אביו הזהירו להזהר בכבוד אביו, והנה הבן תמיד עשה עצות למרוד באביו, ויאסוף אנשים ריקים למרוד במלך, ואביו הזהירו באם שיעמוד אנשים מורדים, ימסר הוא ביד המורדים, והם לא יחוסו ולא יחמולו

לא עליו ולא על זרעו, וישם הבן אל לבו בעת יובא מעשיו לפניו בראותו כי נמסר ביד אכזרים, ומא ידע עצות בנפשו, ויעץ לו אחד ואמר לו איעצך נא עצה מלטי נפשך למי האכזרים, ויועץ לו שיתן למלך מתנה כתר וימליכוהו עליו, ודרך ניומסי מלכות בהתחדש מלכותו יקרא לשוים דרור, ולשלח רצוצים חפשי, ובוה תמלט מיד השוים אותו.

והנמשל הוא, כי אנחנו בני מלכים הם, לארץ אחרת השליכנו, כי הנשמה למעלה כאחד מצבא מרום, ונגזר עליה לילך לארץ זו, ויצו עליה השמרי לך ואל תעמיד מורדים במלך, כי בכל חטא נברא משחית ומקטרג, כמו שאיתא בזהר (קדושים ח"ג פג): עה"פ "וירא ה' וינאץ מכעס בניו ובנותיו", דמפרש שהוא על המשחיתים הנבראים בעונות, כי כל עון בורא משחית לחבל. ובגמ' (כתובות ח): דרשו מפסוק זה: דור שאבות מנאצים להקב"ה, כועס על בניהם ועל בנותיהם ומתים כשהם קטנים. ואיתא להא (לדרשת הזוהר) ואיתא להא (לדרשת הגמרא), כי המשחית עצמו הוא ממית הבנים וכו', שהמשחית עצמו שברא במעשיו הוא נפרע ממנו, נמצא כי האדם

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$180 פאר גליון מליצי יושר וועט מען מוידע זיין ביי די ציונים פון די פלאצקע גאון - וארשא, אבני נזר - סוכאטשוב, ילקוט סופר - פאקש, לב העברי - הר הזיתים, ר' יוסף ענגיל - ויען, בן לאשרי און חזון יחזקאל - הר המנוחות אז איר האט מקיים געווען די צוואה, און יעצט איז די צייט פאר זיי מקיים צו זיין זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט מקוח"!

תולדות רבי עקיבא יוסף זי"ע

אנשים רבים נהגו לפנות אליו ולבקש את ברכתו, וכן שיתפלל עליהם בשעת צרה ר"ל, אף היו מעירים אותו באמצע הלילה במקרים דחופים. הגה"צ רבי חיים שאול דוויק זצ"ל היה מבקר אותו כמעט מידי שבוע בערב שבת, ומבקש להתברך על ידו, רבי עקיבא יוסף סרב לברכו כי הוא היה כהן, אך לא היה יכול לעמוד בהפצרותיו, וברכו.

מעשה באברך שחלה בדכאון ר"ל, והמצב היה לאחר יאוש, הוא בא לשפוך את שיחו לפני רבי עקיבא יוסף זצ"ל ובקש את תפילתו ועצתו, רבי עקיבא יוסף ענה לו שיקבל עליו להזהר בטבילה במקוואות תמיד, האברך שמע בקולו והבריא לגמרי. (רגלי מבשר עמוד 12)

והזכיר של שבת יצא (ע' סימן רס"ח ס"ד), דהרי מצד הדין היו צריכים להתפלל גם בשבת ח"י ברכות, אלא משום טירחא לא אטרוהו רבנן, וא"כ גם ב"ה הדין כן. וכאן הוא בדיעבד, שהרי אין דנין אפשר משאי אפשר. מ"מ תפלת מוסף אינה יכולה לצאת [דצריך להזכיר מלכות זכרונות ושופרות], ומוכרחת לשמוע מאחר או לצאת עם תפלת הש"ץ. (שו"ת ר' עקיבא יוסף ח"ב סי' שפ"ט).

צדיקים נחתמין לאלתר לחיים. המ"א (תקפ"ב סק"ח) מביא בשם עשרה מאמרות, דגם צדיקים אין נחתמים אלא ביוה"כ. והקשה בני השמ"ש הי"ו, הא בגמרא (ר"ה טז). מפורש כי צדיקים נחתמים מיד. והשבתי כמס"כ בתוס' שם, ש"חיים" הכוונה לחיי העוה"ב, א"כ לענין עוה"ב נחתם מיד, משא"כ לחיי העוה"ז נחתמים רק ליוה"כ, על כן גם הצדיקים יתפללו מר"ה ועד יוה"כ"פ, ולא יהיה בבחינת הצועק לשעבר. (שו"ת ר' עקיבא יוסף ח"ב סימן ש"צ).



לע"נ הג"ר עזריאל יחזקאל יעקב זצ"ל אבד"ק ויען יא"צ א' תשרי

שברים תרועה. אמרו ב"ה (דף לד.) אתה רבי אבהו בקסרי תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה, מספקא ליה אי גנוחי גנח אי ילולי ילול. וכתב הבה"ג (הלכות ר"ה) אחר שהביא דברי ר' אבהו, וז"ל: וכל כך למה, כדי לערבב את השטן, דאמר ר' יצחק מפני מה תוקעין ומריעין כשהן יושבין תוקעין ומריעין כשהן עומדין כדי לערבב את השטן, עכ"ל.

וכתב הגר"י ענגיל (גליוני הש"ס שם), וז"ל: נראה כוונת הבה"ג, דגם ריבוי תקיעות דר' אבהו הם כדי לערבב השטן, וזהו דגירסתו בהך דר' יצחק (ר"ה טז:): [שגורס שם]: "וכל כך למה", היינו דהם ב' קושיות, למה תוקעין מיושב ומעומד, ועוד "כל כך למה", היינו מדוע בעינן ריבוי תקיעות כל כך תשר"ת תש"ת תר"ת. ועל שניהם התירץ הוא כדי לערבב את השטן.

וכן מצאתי מפורש גם ברוקח (סי' ר"א) וז"ל: בתרועה היו מספקין אם היא שברים או תרועה ממש, והוצרך ר' אבהו לתקן בכל ענייני ספיקות פן יבא השטן בעינין אחר, עכ"ל. ומבואר מדבריהם, דמעיקר הדין לא היה ר' אבהו חושש לאלו הספיקות, רק מחשש פן יבא השטן ויקטרג.

[ולכאורה קשה מדוע בעינן טעמא פן יבוא השטן, ולא סגי בטעמו של ר' אבהו דספוקי מספקא ליה אי גנוחי גניח או ילולי ילול]. וצ"ל כדברי רב האי גאון ז"ל שכתב דבאמת כולם תרועות הן, בין גנוחי ובין ילולי, והיו חילוקי מנהגות מקומות בזה תחילה, וכולם יצאו, [רק מחשש פן יבוא השטן, תיקן ר' אבהו לתקוע שברים ותרועה].

סדר תקיעות שלש של שלש שלש. כתב הרוקח (סי' ר"א), וז"ל: סדר תקיעות שלש של שלש שלש, שהרי שטן בג' ענינים: (א) יורד ומחטיא. (ב) עולה ומקטרג. (ג) יורד וממית. וכנגדם תיקנו שלש תקיעות של שלש שלש לכפרה, עכ"ל. וכתב הגר"י ענגיל (גליוני הש"ס ר"ה לג:): וז"ל: ולפי סדרו [של הרוקח, נמצא] דפשוטה לפניו הוא כדי לכפר על החטא, ותרועה הוא כדי לבטל הקטרוג, ופשוטה לאחריה הוא כדי להפוך מות לחיים. וכן הג' סדרים [הוא על סדר זה, דתשר"ת הוא לכפר על החטא, ותש"ת הוא לבטל הקטרוג, ותר"ת הוא להפוך מות לחיים].

ויש לי להוסיף בזה דברים (כבר כתב כן האבנ"ז בעצמו כמובא לעיל), שהאדם יעורר בעצמו רחמנות גדולה על נשמתו הטהורה שהיא חלק אלוקי ממעל, ועתה היא ברעה גדולה ובמדרגה פחותה מאד וכו', ואם ישים האדם הדברים האלה על לבו, יתמלא הכנעה ובושה יתירה מאד, ויתגבר בו כח הרחמנות על נפשו האומללה, והרחמנות הלזו שוב מעוררת רחמנות לפני אדון כל לרחם ולהשפיע עליו חיים חדשים אשר יחליף כח להתחיל מחדש בזריוות יתירה בתורה ועבודה להציל את נפשו מני שחת לשוב לאור באור החיים.



לזכות יב. ח. ה. להצלה בכל"ע וכוה"ט

זכרון תרועה. במסורה "זכרון תרועה", "אין זכרון לראשונים", "אין זכרון לחכם עם הכסיל". ויש לבאר, דהנה עיקר הטעם של תקיעת שופר הוא להזכיר זכות עקידת יצחק, כדאמרו (ר"ה טז): א"ר אבהו למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם זכות עקידת יצחק בן אברהם. והנה לכאורה אם יחוס ישראל נמשך עד יצחק בן אברהם, האין נפסק היחוס של כל הדורות למעלה מאברהם מתרח עובד ע"ז ולמעלה. ותירץ בספר חסד לאברהם, כי לכך היה אברהם עקר וכל אמותינו עקרות, כי המוליד בטבע נקרא "אב", ואבי האב נקרא "זקנן" של הילד הנולד, כי הוא בא מכוחו. אמנם המוליד בן והוא עקר, אז בא הקץ אל יחוס האבות, כי נפסק חבל ההשתלשלות, ואם אחר כך מרחם ה' עליו ומוליד על פי הנס, אין יחוס לאבי האב עם הילד, כי כח הזקן כבר נפסק בבנו העקר, לכן אברהם ושרה וכל האימהות שנולדו מגויי הארץ, היו עקרים לבלי יקרא עוד שם אבותם על הזרע אשר יתן ה' להם, אכן יצחק ויעקב שכבר נולדו מאבות, לא היה להם צורך להיות עקרים, עכדפח"ח.

וזה כונת המסורה "זכרון תרועה", והוא כדי לזכור עקידת יצחק, ואף על פי כן "אין זכרון לראשונים", היינו האבות למעלה מהם עובדי עבודה זרה, כי "אין זכרון לחכם עם הכסיל", כי לכך עשה הקב"ה בכוונה תחילה האבות והאמהות עקרות כדי שיפסק הקשר.



לע"נ הג"ר אהרן דוד ב"ר שמעון קמפלנסקי זצ"ל יא"צ ט' תשרי

התפלל בשחרית ראש השנה תפילת י"ח והזכיר בה מענינא דיומא אם יצא. נשאלתי מזוגתי הצדקת מרת ליבה הי"ו, אשר בעוה"ר עמדה עיניה מלאות ה' ירחם, איך תעשה בתפלת ר"ה אשר לא יודעת בעל פה, איך להתפלל.

ואמרתי שתתפלל כמו בימות החול ח"י ברכות, ולומר יעלה ויבוא ברצה, ותאמר בו "ביום הזכרון הזה", דכיון דגם בשבת אם אמר י"ח ברכות

בשורה טובה

שוב יצא לאור הספר המבוקש ביותר
חלת לחם על הלכות חלה - ברכת הבית על מסכת חלה

במהדרה מפוארת בתכלית ההידור והיופי

ע"י מכון עבודה ברורה

אפשר להשיג הספר בארה"ב

הרב יצחק מיטניק שליט"א 732-987-4733

בירושלים: מכון עבודה ברורה 02-6576577

הלל בראש השנה. אמרו ב"ה (דף לב): בראש השנה ליכא הלל, מאי טעמא, אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה.

אבל המהרי"ל (מנהגים, סדר תפילות של ר"ה) כתב טעם נוסף, וז"ל: טעמא שאין אומרים הלל ב"ה, לפי שנאמר בהלל "כי הצלת נפשי ממות", ואין יכול לומר כן ב"ה, [כי תלויים ועומדים עד יוה"כ]. אך קשה, דעדיין יאמרו הלל בדילוג, כמו ב"ה, ואז יהיה אותו פסוק מדולג. אלא טעמא אחרת איתא בגמרא, דאפשר המלך יושב על כסא דין וספרי חיים ומתים לפניו פתוחים וישראל יאמרו שירה, עכ"ל.

והעיר הגר"י ענגיל (גליוני הש"ס שם) וז"ל: לפי הטעם של המהרי"ל קשה מדוע אין אומרים הלל ביה"כ, [דרך עד יוה"כ תלויין ועומדין, אבל ביה"כ כבר] ישראל מובטחין שהיה הגמר דין לחיים, כמבואר במדרשות, והרי הגמ' כאן שואל טעם גם על יוה"כ.



לע"כ הרה"ק ר' שמואל אברהם בן הרה"ק ר' אליעזר חיים ראבינאוויטש אדמו"ר ממעוזות זצ"ל יא"צ ד' תשרי **ערב ראש השנה.** טעם מה שקורין "ערב ראש השנה", ולא "מוצאי השנה", כמורגל "מוצאי שבת קדש", "מוצאי יום טוב", "מוצאי שביעית". יש לומר על פי מה שכתבו בספ"ק (תניא אגרת הקודש דף קכ), דאור של ראש השנה, מאיר כל יום בפרטיות, ובכל יום נמצא חלק מחיות ואור של ראש השנה, על דרך שאמרו (ר"ה טו): "אדם נדון בכל יום" [אם להמשיך לו מאור והשפעה של ר"ה הקודם?]. ועל כן שייך יותר לשון "ערב", מלשון "מעריב" ו"חושך", שביום זה נחשך אור דראש השנה הקודם, ומתחיל להאיר אור שנה החדשה הבאה עלינו ועל כל ישראל לטובה, אמן כן יהי רצון.

השתא דאמרת סימנא מילתא ליכול איניש בריש שתא וכו' (הוריות יב). כמו כן יראה דמי שהוא בר הכי לחדש בדברי תורה, יש לו לחדש דברי תורה ב"ה, דידוע מאמר החכם "אין שמחה כהתרת הספיקות", וכדברי החכם מכל אדם (משלי טו:כג) "שמחה לאיש במענה פיו", ואז יזכה לשמחה בשמחות של מצוה כל השנה, אמן כן יהי רצון.



לע"כ הרה"ק ר' יוסף מנחם ב"ר יונה ווייס ד"ל יא"צ ד' תשרי **השם של יו"ט ר"ה הוא "שבתון".** אמרו ב"ה (דף לב): מניין שאומרים מלכיות וזכרונות ושופרות, ר' אליעזר אומר: דכתיב שבתון זכרון תרועה מקרא קדש. שבתון - זה קדושת היום, זכרון - אלו זכרונות, תרועה - אלו שופרות, מקרא קדש - קדשהו בעשיית מלאכה. אמר לו ר' עקיבא, מפני מה לא נאמר שבתון - שבות, שבו פתח הכתוב תחילה. אלא שבתון - קדשהו בעשיית מלאכה, זכרון - אלו זכרונות, תרועה - אלו שופרות, מקרא קדש - זו קדושת היום, ע"כ.

הרי דשניהם דורשים פסוק זה ארבעה דברים, אלא הנפ"מ היא בסדר הדרשות, דלר' אליעזר ילפינן: (א) קדושת היום, (ב) זכרונות, (ג) שופרות, (ד) איסור מלאכה. ולר' עקיבא ילפינן: (א) איסור מלאכה, (ב) זכרונות, (ג) שופרות, (ד) קדושת היום.

וביאר בחזון יחזקאל (פ"ה ר"ה ה"ח) וז"ל: ר' אליעזר סובר "שבתון", הוא שם היו"ט [של ראש השנה], כמשמעות הכתובים בשאר ימים טובים האמורים שם בפרשה, כגון בפסח כתיב מקודם שם היו"ט "ובחמשה עשר יום לחודש הזה חג המצות", ואחר כך נכתבו שם הדינים המוטלים על הגברא. וכן ביום הכפורים כתוב שם תחילה "אך בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא", היינו שם היום, ואח"כ כתיב הלכותיו. וכן בחג הסוכות כתוב תחילה "בחמשה עשר יום לחדש השביעי הזה חג הסוכות", היינו שם החג, ואח"כ כתיב הלכותיו. [וכן ב"ה כתיב מקודם שם החג וזה "שבתון", ואח"כ כתיב הלכותיו "זכרון תרועה מקרא קודש"].

ב ז"ל לקוטי תורה (ד"ה תקעו): ר"ה הוא בחינת ראש ומוחין של השנה, [ולכן נקרא "ראש", ולא "תחילת" השנה, כי ביום זה נמשך חיות כללי לכל השנה] וכו', והמשכות חיות כללי של שנה שעברה, הוא בבחינת הסתלקות בתחילת ליל ר"ה, עכ"ל. ועי' באור התורה שהקשה וז"ל: כיון שמתחלק החיות בליל ר"ה עד תקיעת שופר, א"כ איך יהיה קיום העולם עד תקיעת שופר של ידה נמשך החיות החדש, ועי' במלואים ללקוטי תורה שם: ב"ה לעת ערב, העולם הוא במצב של התעלפות.

ואמר לו ר' עקיבא "מפני מה לא נאמר שבתון - שבות", כלומר למה לא נאמר ד"שבתון" פירוש שבות ממלאכה, ואינו שם של יו"ט, מפני ש"שבתון" נקראים כל המועדים, ואינו שם מיוחד לראש השנה.

ונראה עוד, דר' אליעזר לטעמיה שסובר (שבת קלא). ששופר וכל מכשיריו דוחים את השבת, ולכן נקט קרא שופר קודם לאיסור מלאכה, משום ששופר חמור שמכשיריו דוחים את השבת. ואילו ר' עקיבא סובר דמכשיריו אינם דוחים את השבת, ולכן נקט קרא איסור מלאכה קודם שופר, מפני שאיסור מלאכה חמור ואינו נדחה מפני מצות שופר.

תפילת חנה. כתיב "ותתפלל על ה'". מדוע לא כתיב "אל" ה', הלא אדם מתפלל עבור עצמו על בנים בריאות פרנסה ועל רוחניות, וא"כ התפילה הוא "אל" ה', ולא "על" ה'. אמנם מוצאים בתנ"ך ש"על" בא לפעמים במקום "אל" (ישעיה נו:ו) "הנלוים על ה'", אך אין מקרא יוצא מיד פשוטו.

ויש לבאר, שהנה אלקנה היה מסתובב עם חנה בכל ערי ישראל ללמדם לעלות לבית ה' שבשילה שמשם תצא תורה ומצוות, ובדרך שהיה עולה שנה זו לא היה עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים (ע' ילקוט שמעוני). וחנה ראתה שאין לה בנים, וחששה שמא אחרי מותה לא יהיה מי שימשיך את מעשיה עבור כבוד ה', ובשביל זה התפללה לבן, וזה שאמר הכתוב "ותתפלל על ה'", עבור כבוד ה'.

סגולה פאר ערליכע קינדער

סגולת אריה"ק כהדרכת הרה"צ מ'אראד זצ"ל

**אריינברענגען יראת חסא אין אייערע קינד
דורך א שטיין ביי קברי צדיקים.**

וואס טוהט מכן דורות ישרים:

- מלאות איין וויסען ווען די שטיין אסאך יאהרן צו העלפן אידן. ווערט געבאקען. שהוא עת רצון וועט עס טוען פאר אייער ישועה מירחאט. בנאמנות, קאנפידענציעל.
- יעדע נאמען איז א באזונדערע שטיין באזונדערע עבודה און תפלות פאר א לעגענדע צייט. אלעס ווערט געטון מיט גרויס איבערגעגעבענקייט. מיט כוונה, במתינות. אזוי האט עס די ריכטיגע כח.
- משייבט די גאנצע נוסח אויפן שטיין סיי פאר מען באקט די חלית און סיי נאכדעם אחי זה אלע שיעות. די שטיין בלייבט אין דעם אויפזען פאר 2 זאכען.
- מ'זאגט די תפילה 18 מאל אויפן שטיין. ביי די ריכטיגע צייטען.
- מ'לאזט איין וויסען ווען די שטיין אסאך יאהרן צו העלפן אידן. ווערט געבאקען. שהוא עת רצון וועט עס טוען פאר אייער ישועה מירחאט. בנאמנות, קאנפידענציעל.
- די תנ"ך גייט אליין צום ציון און מתפלל. נאכדעם וואס ער רופט נשמת הצדיק אל קברו (המקובל מהישמח משה).
- די שטיין ווערט באגראבען ווי די ריכטיגע וועג, און אזוי וועט מען עס נישט.
- מ'קען אויך אפגעמען די שטיין און עס אליין אראפלייגען ביי וועלכע צדיק איר חילט.
- דקען באשטעלען אפאר שטיינער כדי מ'זאל עס לייגען ביי אסאך צדיקים.

דוקא איין דעם מקובלדיגע אופן פון מכן דורות ישרים וועט מען ווי עס ווערט מקוים די ווערטער פון אריה"ק אויפן האר: **יבד הלב (-אמנינען ויין הארץ צו אירישקייט).** **שיחפך לבו לשמים לטובה (-סעדישע ר' וואגער מנטש).** **תורה כלאים (-העטת תהן וואונדער).** **מקען עס געבען פון מעשור.**

פאר פרטים רופט-טקסט מכן דורות ישרים

917-635-3883 dorosyesharim@gmail.com

**צופרדינען
עלסערען פון
מכון דורות
ישרים זאגן:**

מיין קינד איז געווען א אנדערע מענטש ער לערנט מוסר. ער וויל ענדיגען א מסכתא

מיין זוהן בעהט מיין וועק מיין אויף 5 מינוט פאר סוף ומו קריאת שמע

מיין יצחק האט אריינגעלייגט א פילטער

איר האב נישט געהאט קיין מנוחה פארדעם נישט וויסענדיג וואס מיין בחור טוהט

כיהאב ינגעווערען תען הלכות מיט מייע קינדער נאכען מנהג ויין פאר מיין חברים קינד

ג וי"כ האור שמח (פ"א שופר ה"ד) וז"ל: נראה דר' אליעזר לטעמיה דאית ליה דשופר ומכשיריו דוחין את השבת, כל שכן דדוחין יו"ט, לכן כל זמן דליכא שופר, מותר לחלוש מן האיל ולתקנו לשופר, וא"כ לא אסור בעשיית מלאכה שלצורך שופר, ורק אם יש לך שופר אז קדשיו בעשיית מלאכה. לא כן ר' עקיבא לטעמיה דמכשירין שאפשר לעשות מערב שבת אין דוחין שבת, ולדידיה אמר בגמרא (ר"ה לב): דאין דוחין יום טוב, משום דיו"ט הוי עשה ול", ולכן קדש בעשיית מלאכה אף למלאכת שופר, ולהכי דריש "שבתון" שבות ממלאכה ברישא, ופשוט.

עזבדות ופנינים

לראש השנה ויוה"כ

ערב ר"ה תשפ"ג

חרדת קדושת היום

אדוננו הרעק"א כותב "מכתבו היקר הגיעני בער"ה העבר ומחמת טרדות וחרדת קדושת היום לא שמתי לבי ליתן מכתבו במקום המיוחד להיות למזכרת להשיבה ואזדא מני מילתא עד היום הזה מצאתי באמתחתי מכתב מכ"ת נ"י ולא אחור עוד להשיבו מפני הכבוד" (ספר כתב וחותם דרעק"א תנינא עמ' קכ"ט)

תקנת הסליחות

דבר נאה שמעתי בשם המשגיח הגה"צ ר' גדליה אייזמן זצ"ל דאמר על תקנת הסליחות, דהנה בחז"ל ובגמרא לא מצאנו רמז למנהג זה, ורק אח"כ בזמן הראשונים התחילו לנהוג דבר זה, ואמר להציע דבאמת זה התחיל באופן כזה שאנשים מרוב אימת הדין לא הצליחו להירדם בימים שלפני ר"ה, והיו מתעוררים בלילה ואומרים תפילות, ואז ראו שזה פשט המנהג אז תקינו להם סדרי תפילות וסליחות מסודרים.

ספרי חיים וספרי מתים

ביאר הגאון הגדול וכו' מוהר"ר יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל את המאמר מה דאיתא בראש השנה דף ל"ב אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה מפני מה אין אומרים ישראל שירה לפניך בראש השנה וביום הכפורים אמר להם אפשר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו וישראל אומרים שירה וכבר עמדו מל זה המפרשים מה זה הספרי מתים הלא הם כבר קבלו את חלקם. וביאר הגאון הנ"ל בזה הטעם אשר כתבנו כי כאשר הבנים נדונים בראש השנה וביום הכפורים בעבור שלא הלכו בדרך ד' אזי האבות אשר כבר מתו מזמן רב והם כבר קבלו את חלקם בעד עצמם הם נידונים ביום הדין שהם היו הגורמים לזה שהבנים למדו מהם וזה מה שאמר ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו היינו שהספרי חיים פתוחים לפניו לדון אם החיים גם הספרי מתים פתוחים לפניו לדון אותם שהם גרמו לאלה. (רבי פינחס משה גורדון תפארת אברהם עמ' ה – ק' ארח יצחק אלחנן)

טהרת יום הכיפור

לפני מי אתם מטהרין ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים שנא' וזרקתי עליכם כר' ואומר מקוה ישראל ד'.

ובילדותי שמעתי מפי הגאון נר ישראל רצ"ה רבינוביץ זצ"ל אב"ד דקאוונא כי המקוה מטהרת דוקא אם האדם בכל איבריו נכנס בה, משא"כ הזאה אעפ"י שנפלה ההזאה על ראש אצבעו או על ראש שפתו או אזנו יצא (דמב"ם פי"ב מהלכות פרה"א הלכה א') כן ביוה"כ אם מדמים אותו למקוה אינו מכפר רק אם יתרחץ מכל עונותיו דוקא, וישוב לה' בתשובה גמורה על כולם, ובלא זה לא יועיל לו יוה"כ כלום. אבל מקרא וזרקתי עליכם וגו' שמדמה אותו להזאה אז אפילו אם נגע באצבעו לבד, שמקבל עליו להזהיר מגזל ואונאה מדברים שבין אדם לחבירו להיות נקי כפים, או בשפתו להזהיר מלשה"ר ורכילות ולקיים צדק תדברון, או באזנו שלא לשמוע דברים אסורים רק להטות אזניו לד' ג"כ היוה"כ מועיל לטהרו (והזכיר תחלה קרא וזרקתי וגו' כדי שלא יתיאש מתשובה בהרגישו ריבוי עונותיו, ויתחיל להטהר לאט לאט, ובבואו לטהר יסייעוהו אח"כ מן השמים להטהר לגמרי בכל איבריו כדמיון טהרת המקוה, כן

לא להיות שקוע במזכיר

לאחר מותה של מלכת אנגליה, התראיין לכלי התקשורת באנגליה, המזכיר שלה, וסיפר כמה סיפורים מענינים בחייה. במהלך הדברים, סיפר שכל שנה היתה נופשת בארמון שלה בעיר אחרת, במשך שמונים יום. וכחלק מהנופש שלה, היתה מתחפשת לאשה רגילה וטילת בין האנשים.

והוא היה מלווה אותה ושומר עליה במקומות האלו. באחד הפעמים התיישבה בפארק יחד אתו, ולידם ישבו זוג מבוגר. והפתחה שיחה בניהם, והמלכה שלה אותם מהיכן הם, ואמרו מלונדון, ושאלה האם ראיתם פעם את הנה, ואמרו שלא ראו. ושאלו אותה האם את ראית את המלכה ואמרה להם שלא ראתה אף פעם. אבל זה שיושב לצידה מקרוב מאוד מלכה ורואה אותה כמה פעמים ביום. הזוג התרגשו מאוד לראות אדם שרואה את המלכה כמה פעמים ביום, וביקשו להצטלם איתו, ופנו למלכה שהיא תצלם אותם יחד עם המזכיר במצלמה שלהם, והמלכה אכן צילמה אותם עם המזכיר שלה. כשפנו ללכת, אמרה המלכה למזכיר שלה מענין אותה לראות את הפרצוף המופתע והנדהם שלהם שישמעו שהמלכה הייתה לידם ושהיא צילמה אותם, כשהם מתרגשים לראות את המזכיר שלה... והחיוזוק לימים הבאים לקראתנו נפלא, אדם יכול להגיע לראש השנה ולהביט להתפעל המזכיר, מהבעל תפילה מהבעל תוקע, להיות עסוק איך עשה ומה עשה ורק במוצאי ראש השנה הוא יתפוס שהוא היה עסוק במזכיר ולא במלך עצמו.

הדקות האחרונות של אלול

בס' על ר' ועלוול אידלמן זצ"ל (עמ' 327) מובא שסיפר ר' נפתלי כהן: בערב ראש השנה דשנת תשנ"ו בעלותי במעלי פניא דיום הדין הנורא להיכל ישיבת פוניבז' כשעה קודם התקדש היום הרגשתי רפיון מסויים בהרגשתי והרהרתי על חיוזוק מאין יבא התעוררותי לפני יום הדין. נזכרתי בצדיק ר' ועלוול זצוק"ל והחלטתי לשים פעמי לראות את עבודת קדשו של הצדיק ברגעים אלו ולספוג מכך חיוזוק, ובפרט שזכרתי שלא הייתי אצלו משך כל האלול להתברך בשנה טובה בתנועת יד כי אינו מדבר ואולי זהו פשר הרגשת החסרון שהנני מרגיש. ניסיתי לבקש ממנו דברי חיוזוק והתעוררות ושתק שתיקה ארוכה כדרכו אחרי כן עשה לי תנועה ביד שאני אומר לו דבר מוסר כדרכו ואמרתי שאין לי מה לומר, אדרבה אני צריך לשמוע ובשביל זה באתי.

אחרי שתיקה נוספת פתח בדיבור אלול ראשי תיבות אני לדודי ודודי לי צריכים לדעת את גודל קרבת ה' באלול, ושוב שתיקה ארוכה, לרגע אחד חשבתי היתכן שברגעים אלה אינו זוכר, אינו מיושב כל כך בעבודת יום הדין עבודת אימת המשפט או עבודת מלכויות מה יש לו לעורר על אלול עכשיו, אבל המשך דיבורו הראה לי כמה שהנני רחוק ממחשבותיו המוסריות, רחוק מהעבודה. ר' ועלוול המשיך אוי כמה צריכים לנצל כל רגע באלול והנה הדקות האחרונות של האלול הקדוש ופרץ בבכי גדול, כך הלך כל הדרך לאט הלוך ילך ובכה ומילמל את הפסוקים של אלול אני לדודי, ומל ה' את לבבך וכו' בהטעמת כל מילה בלימוד גודל העבודה של האלול של קירבת ה' ואת החיוזוק שהיה לי באותו ראש השנה אין צורך לתאר.

נראה לענ"ד (הגאון רבי צבי הירש פרבר זצ"ל כרם הצבי דברים עמ' רי. – ארח צבי)

הנהגות המהרש"ל

מורי מהר"ש אמר להחזן כשכרע החזן בעלינו לשבח לנגן הרבה בכורעים באריכת הרבה. (מטה משה סי' ריב)

מורי מהר"ש אמר בברכת המזון בראש השנה גבי הרחמן הוא יזכינו הרחמן הוא יכתבינו לחיים טובים ולא הזכיר של ראש השנה. וי"א הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה ואמר מורי מהר"ש וכתבנו לחיים טובים כל עשרת ימי תשובה בברכת המזון. (הנהגת מהרשל או' כ)

ברכה לחתימה לעיה"ב

ברמ"א (סי' תקפ"ב ס"ט) כתב "נוהגים שכ"א אומר לחבירו לשנה טובה תכתב", ובמג"א (סק"ט) כתב "תכתב ותחתם - (מ"צ) וכן נכון שיחזיקו לצדיק שנחתם לאלתר לחיים".

ושמעתי מידידי הגר"י טורג שליט"א בשם אביו הגר"א זצ"ל שהסביר דלכאול' מה כותב כאן הרמ"א סדר הברכה של אחד לשני ברה"ה שזה נראה יותר מתאים לספרי מנהגים ולא ליקבע כהלכה ברמ"א, ואמר דבא לומר לנו הרמ"א מה כוח של ברכה של יהודי ברה"ה, וכ"א יש לו כוח לברך ביום כזה, וע"כ כבר נקבע איך וכיצד לברך.

עוד יתכן להציע דבא לומר לנו דאמנם בתפילות אנו נמצאים בשמי רום ומבקשים על מלכות ה' וכו', אבל מוטל עלינו גם ביום זה לחשוב על הגשמים של השני, ולכן מיד אחרי התפילה תברך את השני ותדאג לברך אותו במה שהוא צריך.

ואכמ"ל בהנהגת רבותינו ז"ע"א שהפליגו במדה זהו לדאוג לגשמים של השני בימים אלו, ונביא כמה דוגמאות, ששח מרן הגר"מ"מ שך זצוק"ל בראדן היה בחור מבוגר כבן ששים שעקב מחלת ריאה בה לקה לא יכול היה להינשא, בליל יום הכיפורים אחרי אמירת שיר היחוד הבחור נשאר לבדו בבית המדרש לפתע רואה הבחור כי הוא לא נשאר לבד נגש אליו מרן החפץ חיים זצוק"ל והתיישב לצידו במתק לשונו החל החפץ חיים להעלות זכרונות מימי קדם ולשוחח עמו על ימי ילדותו ועברו הוא סיפר לו כיצד התייתם מאביו בגיל עשר וגלה למקום תורה בוילנא כמה נסיונות עברו עליו הן בעוני ומחסור והן בהתמודדות נגד משכילי וילנא בהמשך השיחה סיפר לו מרן החפץ חיים כיצד הסכים לשידוך עם ביתו של אביו חורגו שהיתה מבוגרת ממנו כדי לשמור על שלום בית בין אמו לבעלה והמשיך לתאר לו את קורות חייו ואמר לו הנה רואים בעליל כיצד הקב"ה הוא המנווט את האדם ואין אדם יודע מה טוב עבורו כל חי ייחלתי לעזרת הקב"ה ונוכחתי שהוא אוזן ביד ימיני ומנחני לטוב לי כך שוחח מרן החפץ חיים לילה שלם עם הבחור העצוב והממורמר במשך כל ליל יום הכיפורים מבלי שהשמיע באזניו שום מילה של דברי תורה או חרדת הדין. (שימושה של תורה עמ' קנ"ז)

וכע"ז סיפר הגה"צ ר' שמואל קובלסקי זצ"ל בליל יום הכיפורים כשכל הקהל עבר על פניו של בעל החזן זצ"ל להתברך עיכב את אחד מהקהל ושאלו על פרנסתו הלה נדהם ואמר למרן העתה זה הזמן, השיבו רבנו לך אין זה הזמן אבל עבורי זה הזמן.

וכע"ז סיפר מרן רבי שלמה זלמן אויערבך זצ"ל שבאחת השנים הראשונות לבואו של הרב מטשעביץ זצ"ל רב לשערי חסד עבר פעם בליל יום הכיפורים אחר התפילה ליד בית הכנסת קהל חסידים בשמנה וראה מחזה מעניין הטשעבינער רב מתעכב על יד קבוצת אנשים השרים ניגונים שונים למחרת במוצאי היום הקדוש נצרך לדבר עם רבינו באיזה דבר ואגב אורחא שאלו לפרש הענין הסביר לו הטשעבינער רב אותם יהודים הינם פליטי חרב שבורי לב שאיבדו את בני משפחתם במלחמה מאז שעלו ארצה איני רואה זיק חיון על פניהם כשעברתי אחר התפילה וראיתי אותם מנסים להחיות בקרבם את הניגונים שהיו מנגנים ביום הכיפורים בבתי החסידים שבפולין חשבתי בלבי היש זמן מתאים מליל כיפור להחיות בנפשם רוח ונשמה.

וכע"ז הובא בכאיל תערוג (מועדים עמ' תיד) ששח הגר"י מישקובסקי שליט"א באחד השנים בעיצומו של יום הכיפורים עם סיום תפילת מוסף וסדר עבודת כהן גדול בהיכל כולל חזון איש הוא הבחין כי רבנו מביט והיה נראה כמי שמעונין לומר משהו למישהו הוא ניגש קרוב אליו ואז פתח רבנו ואמר הכהן הגדול ביום הקדוש ביותר ביציאתו מבית קדש הקדשים התפלל תפילה קצרה כדי שלא להבעית את ישראל כמו

שמבואר בגמרא יומא כד ומבואר בגמרא כי התפילות היו אודות גשמיים שהשנה תהיה גשומה ושלא יהיו עמך ישראל צריכים להתפרנס זה מזה ולא לעם אחר ועוד, גשמיים היתכן, ומכאן אתה למד את היסוד שאומרים בשם רבי ישראל מסלנט כי הגשמיים של השני הוא הרוחניות שלי סיים רבנו דבריו.

ומרן הגר"י ליפקוביץ זצ"ל הביא מה שסיפר הגאון ר' מאיר שפירא זצ"ל שעוד זכה לשמוע שיחות מהסבא מסלבודקה זצ"ל שפעם בחודש אלול דיבר הסבא כל השיחות על עומק חומר מעשה האדם כי הוא נורא מאד וכי איך שייך שנוכל לעמוד בדין של ראש השנה עד כדי כך הטיל הסבא ז"ל פחד על כל השומעים שקראו לאלול זה אלול השחור. ובליל רה"ש שהיה נהוג שלא להגיד שיחה אולם באותו רה"ש אמר ג"כ שיחה עד"ז ועוד ביותר חריפות ובסיום אותה שיחה אמר ואיך אפשר לעבור ימי הדין אך בשחוק על פניו ובאמירת א גוט מארגען בהקדמת בוקר טוב ואופני קירוב לבבות ודברי עידוד לאלו הזקוקים לזה יכולים לעמוד בדין של רה"ש ולזכות בדין. היינו על ידי מדות טובות להתייחס עם כל אחד ביחס של כבוד. והוסיף הגר"מ"ל כי אפשר לייחס הדבר למאמר חז"ל הנוצר שהשוו המלכת תבירו להמלכת הקב"ה כי מעלת המלכת הבירו גדולה ונשגבה היא ולזה כוון אדמו"ר הסבא זצוק"ל שעל ידה אפשר לזכות בדין בראש השנה והדברים נוראים.

ושמעתי עוד מהגר"א דיסקין שסיפר לו א' שהיה גר בגבעת שאול שבבחרותו בישיבת פונבז' היה חולה כל חודש אלול בצהבת, ושכב בחולשה ביוה"כ בחדרו, והגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל ישב לידו כל היוה"כ ולא הלך להתפלל אלא רק להיות איתו ולסעדו.

ומעשה פלא התפרסם לאחרונה. שנפטר לפני כמה חודשים רבי אהרן פילמר זצ"ל שהיה מזכיר בישיבת חברון, והגיע בימי השבעה הגאון הגדול רבי אביעזר פילץ לנחם. והתפללו בני הרב פילמר מה השיכות שהיה לו עם המנוח.

ואז פתח ר' אביעזר ואמר ודאי אתם מתפללים מה אני קשור לר' אהרן, אבל דעו לכם שכל מה שיש לי היום זה בזכות ר' אהרן.

והסביר שעליתי למוד בשיעור א' בישיבת חברון, הייתי בחור ביישן, ומרוב פחד וחשש מהחברה ומהמתח שהיה בישיבה הרגשתי שאני לא מסוגל להביע את עצמי וללמוד כמו שצריך.

ואחרי כמה ימים ר' אהרן שהיה בחור מבוגר ניגש אלי ואומר לי אה בחור חדש מה השם שלך, מה אתה צריך, וכך כמה וכמה פעמים בחודש הראשון היה ניגש אליו ומחזק אותי, עד שהרגשתי שחזרתי לעצמי והצלחתי להביע את מה שאני מבין וחושב.

וסיים ר' אביעזר ומצוה לפרסם מעשה זה, לראות מה כוחו של יחס ומילה טובה.

התעוררות השופר

מעשה מופלא שמעתי מיהודי העוסק עם בחורים מתמודדים, היה בחור אחד מתמודד שהוא השקיע בו הרבה מאוד, ואף תקופה היה גר בביתו. אבל הוא ירד וירד עד שעבר לגור באחד ממדינות אירופה, והקשר קצת נפסק.

בערב ר"ה הא עובר על האנשי קשר שלו במיל כדי לשלוח להם שנה טובה, ואז רואה את הכתובת מיל של הבחור הזה.

והוא שולח לו שנה טובה, ובקשה קטנה אם אתה יכול לעשות לטובתי שאני צריך איזה ישועה בבית, ואני השקעתי בך הרבה שתלך לשמוע תקיעת שופר ברה"ה למעני.

אחרי ר"ה ששכח מכן, והבחור גם לא הגיב, אחרי מספר חודשים הוא פוגש את הבחור ברחוב לבוש כחרדי וניכר שהוא בעליה, והלה שואל מה קרה לך. ואומר לו הבחור זה הרי בזכותך, והתפלל מאוד. וסיפר לו הבחור שהוא קיבל את המיל, בדק היכן יש ברה"ה בית כנסת עם תקיעת שופר, וראה שרק במרחק שעה וחצי נסיעה עם אופנוע יש בית כנסת, והוא נסע בראש השנה לבית כנסת, שמע את התקיעות וחזר לדירה.

כשחזר אמר לעצמו למה השקעתי כל כך הרבה במצוה בשבילך, אולי זה יא השקעה בשבילי עצמי, ואחרי כמה ימים הגיע יום כיפור ובתחילה לא תכננתי לצום אבל חשבתי אחרי שכבר יש לי מצוה גדולה של שופר לא כדאי לאבד את זה ביום כיפור וצמתי וכך לאט לאט הרגשתי שאני נמשך להוסיף על מצות ומעשים טובים לזכויות שלי, עד שאתה כבר רואה אותי במצב כזה של עליה.

להארות הערות והוספות: g0527680034@gmail.com

מנהגים וענינים לר"ה

אימננתה תעל לנמהרים, בטָרם פולסו וילדו הרים, גישותם פֶּרוֹן שֶׁאֵג לְהָרִים, דְּפוֹק דִּלְתִּיהָ הִיֹּת מְדוּהָרִים
(ר"א הקליר)

א. מקור וטעמים לדין פת פלטר בעשי"ת. ב. באלו דברים יש לנהוג חומרא הנ"ל. ג. זמן ההקפדה שלא לאכול חמוצים. ד. חמוץ חריף ומר. ה. אכילת דגים בר"ה. ו. מה לעשי"ת ולעקידה. ז. צום בער"ה. ח. עד מתי צמים. ט. רפאה נפשי כי חטאתי לך. י. עד דכדוכה של נפש מצפים לו לאדם שיעשה תשובה

א. מקור וטעמים לדין פת פלטר בעשי"ת

אי' בשו"ע תר"ג ס"א: אף מי שאינו נזהר מפת של כותים בעשי"ת צריך ליזהר. ומקורו בירושלמי (פ"ג שבת ג') ר' חייא מפקיד לרב אם אתה יכול למיכל כוליה שתא בטהרה אכול ואם לא אכול בשבעה ימים בשתא. ופי' ראבי"ה דהיינו ז' ימים שבין ר"ה ליוה"כ דהא בר"ה כו"ע אכלי בטהרה דחייב לטהר עצמו ברגל.

ובס' בית מאיר (תר"ג) הסיק דכוונת הטור להביא מהירושלמי ראייה דיש ענין להחמיר בעשי"ת ומזה הקיש והחמיר בפת פלטר. ובחיי אדם כ' בטעם האיסור "ראוי שיתנהג במנהגים וחומרות אף שאינו נזהר בהם כל השנה כי גם הקב"ה מתנהג בחסידות עם בריותיו". אבל בלבוש כ' הטעם "כדי להנהיג עצמם בטהרה באלו הימים ולזכור שהם משונים למעליותא יותר משאר ימי השנה". וע"ש בהמשך עוד לשון כעין הנ"ל.

ומשמע דב' טעמים הם, להח"א כיון שהשי"ת נוהג בחסידות עלינו לנהוג כמו"כ כדי להיות ראויים לזה. ולהלבוש הוא כדי להזכיר לעצמנו חשיבות ומעלת הימים.

ובספרי מוסר כתבו הטעם ומשלו למקורביו של המלך שכשהוא נמצא על ידם מתנהגים באופן אחר, כך בעשי"ת. והגר"א גרבוז שליט"א נתן טעם משלו, דכשם שמצאנו במדות דיש לילך בדרך המיצוע ובמדה שלוקה בו ילך לקצה השני עד שירפא וילך בדרך המיצוע, כך גם בתשובה, שבזמן התשובה יש לילך בקצה החיובי כדי לנהוג בד"כ בדרך המיצוע.

ב. באלו דברים יש לנהוג חומרא הנ"ל

בערוך השולחן התווה דרך ברורה בכל ענין המנהג להחמיר בעשי"ת, וכתב "דזה אינו אלא בדברים שאין בהם איסור מן הדין דבזה אינו אלא הידור בעלמא ונכון להדר זה בימים אלו, אבל דברים שיש פוסקים לאיסור מן הדין אלא שסומכים ע"ד המתירים כמו חדש בחו"ל או בשר בלא סירכא וכיו"ב א"א לנהוג כן בעשי"ת דכיון שאין אוכלים בימים אלו הרי זה כקיבלו עליהם דעות האוסרים ואיך יאכלו אח"כ".

ובאמת מסתבר כן כנ"ל, ומטעם נוסף דבדבר שהוא מחלוקת ובכל השנה פוסק כהמתיר ובעשי"ת מחמיר הרי"ז כפטור מדבר ועושהו דקרוי הדיוט, דכיון דנפסק דמותר מותר. (ובדומה למה שידוע מהרב מבריסק זצ"ל דשתה מים חוץ לסוכה (גם בעשי"ת...) באומרו: 'אין אנו מחמירים' דהוא באמת לא החמיר ככל דעה אוסרת, אלא שבכל מה שנפסק לאיסור נזהר משנה זהירות. הרי שהוא לא היה 'מחמיר' אלא 'מדקדק בהלכה').

אכן אמנם אבל ברם, בספר 'ביצחק יקרא' כתב הגר"א נבנצל דבעשרת ימי תשובה ראוי ששכנזים יחמירו כדעת השו"ע ובני עה"מ יחמירו כדעת הרמ"א. ולכאור' זה דלא כהטעמים הנ"ל. אמנם לפי טעמו של הערוה"ש אפשר אולי ליישב דבדניי שכנזים לבני עה"מ ולהיפך, הוא דבר הניכר מאד שהוא רק לחומרת הימים ולא מקבלים עליהם אלו פסקיהם של אלו. אבל לטעם הב' שכתבנו, דבריו יתמהו מאד.

ועי' במטה אפרים דכתב דבעשי"ת מי שאינו נוהג לאכול מלוח מלכה יהדר לאכול.

ג. זמן ההקפדה שלא לאכול חמוצים

כ' המ"ב (תקפ"ג) וע"כ יש נמנעים לבשל בר"ה מיני חומץ בארש"ט וכדומה וע"כ האוכלים דגים לסימנא שיפרו וירבו כדגים אין מבשלין אותן בחומץ. משמע מלשונו דההקפדה היא בר"ה.

ויש הנוהגים כן בכל הימים מר"ה עד הוש"ר. וטרם יפול ספק אם יש מקום למנהג זה בקדים שהיה מנהג הלקט יושר (ח"א עמ' קכד) דלא היה אוכל כל עשי"ת דברים חריפים. ואמנם לא מוזכר עד הוש"ר אבל עכ"פ בעשי"ת נהג כן (ובאות דלהלן נדון לגבי ענין החריף).

אכן מנהג זה צ"ע דהמנהג המובא במ"ב הוא רק על ר"ה. וכך הורה שה"ת מרן הגר"ח ק בא' מתשובותיו דההקפדה היא רק בר"ה ותו לא.

ודברים מתוקים כתב הגר"י טשעזנר בחריפות, דבדברים סגוליים, כיון שהם סגוליים, אין כל טעם להוסיף ולהחמיר בהם יותר ממה שכתוב. וכיון שכתוב רק בר"ה א"צ להוסיף. אבל בהחלט הנוהגים כן יש להם מקור מהלקט יושר הנ"ל.

ד. חמוץ חריף ומר

בלשון המ"ב הנ"ל וכל הפוסקים מובא הלשון חמוץ, ומקורו מובא בחיד"א בס' טוב עין בשם תשו' הגאונים כתי"י סי' קיד ע"ש. ובמטה אפרים הוסיף שלא לאכול מר. אך הוסיף דזה לא כולל פלפלים המוסיפים טעם טוב למאכלים. וכע"ז הורה הגר"מ

פיינשטיין זצ"ל שדבר המוסיף טעם טוב לדגים כדאי לאכול "כי עדיף געשמאקע יאהר משנה ללא טעם.." (עדיפה שנה טעימה משנה לא טעימה...).

ובלקט יושר הנ"ל כתב שלא אכל דברים חריפים, ואדרבא, עוד מוזכר שם ששנה אחת אכל דג מלוח (ולאחמ"כ הפסיק). וקצ"ע מדוע הקפיד בדבר חריף.

הגר"נ געשטטנער זצ"ל נקט דההקפדה היא דוקא בחמוץ, כי חמוץ מעיקרו הוא דבר מקולקל כמו חומץ שהוא יין מקולקל אבל חריף בעיקרו הוא מצוין (ולטעם זה יש לדון מה דינו של מר).

מרן שה"ת הגר"ח זצ"ל הורה שאפשר לשים לימון בתה, והגר"ש זצ"ל הורה (שו"ת אשרי האיש) שאפשר לתבל מאכלים בתבלין חמוץ.

טעם נוסף כת' במאור ושמשי (תולדות) כי המשכת הברכות הוא לפי ענין המאכלים, ומתוקים הוא מדת חסד, וחמוצים הוא מדת הגבורה לזה אוכלים דברים מתוקים.

ה. אכילת דגים בר"ה

א' בבאר היטב תקפ"ג וז"ל: רש"ל קבל מזקנו שלא אכל דגים בר"ה כדי למעט תאותו במקצת דבר ורד"א כתב דיש לאכול דגים כדי לפרות ולרבות כדגים ואין לבשלם בחומץ.

ובברכי יוסף כ' בשם הרשב"ץ שיש לחוש לשמו של הדג דמצינו שכתוב במקרא דג בא': "וְהַצִּירִים יֵשְׁבוּ בָהּ, מִבְּיָאִים דָּאג וְכַל-מֶכֶר" (נחמיה י"ג טז), והוא לשון דאגה ולכן יש טעם להמנע מלאוכלו.

ושמעתי מהרבני המופלג הרב ברוך נסים פרץ שליט"א, שבשו"ת מים חיים (למהר"י משאש) כ' שפה בערי המזרח לית דחש לזה וכו' אוכלים אותם. והוסיף: "וכן אני נוהג, ואיני חושש לדג אחד בכל התנ"ך צפון וטמון בין פסוקי דנחמיה בתוספת א', ואם נחוש לזה היה לנו לחוש יותר בשבת שמצוה לענג ולא לדאוג וחז"ל הזהירו לאכול דג בשבת".

ו. מה לעשי"ת ולעקידה

מובא בספרים קדמונים מדרש פליאה דבשעת העקידה ביקש אאע"ה מהקב"ה תן לבני עשרת ימי תשובה, וצ"ע השייכות. וי"מ ע"פ תנודב"א זוטא כ"ח, מפני מה ניתנה קורת רוח בעשי"ת כנגד י' נסיונות שנתנסה בהם אאע"ה ונמצא שלם בכולם. מעתה א"ש דכשהשלים הנסיון העשירי - נסיון העקידה (שלפי חלק מהדעות בחז"ל היה בר"ה או ביו"כ) ונמצא שלם גם בו - ביקש כנגדם עשרה ימי תשובה.

ביאור נוסף יש בענין זה, דהנה בתשובה מתוודים על העבר ומקבלים על העתיד, ואפילו שאח"כ ח"ו חוזרים לעוונותיהם מ"מ בזמן שחזרו בתשובה חשבו שלא לחזור והקב"ה מצרף מחשבה טובה למעשה וע"כ מקבל את התשובה. והמקור הראשון לכך שהקב"ה מצרף מחשבה טובה הוא העקידה שנחשב לאאע"ה אע"פ שלא שחטו כלל ליצחק. וע"כ זה הזמן לבקש עשי"ת שייחשב להם לישראל.

ז. צום בער"ה

א' בשו"ע (תקפ"א ב) נוהגים להתענות בער"ה, וכ' המ"ב דאפילו התינוקות והכוונה לבני י"ג ובנות י"ב. והמקור בטור מהמדרש (ויק"ר ל) דבער"ה גדולי הדור מתענים והקב"ה מתיר להם שליש מעוונותיהם ומשל למלך שבא לגבות מסים ומקודם יוצאים גדולי העיר ומוחל להם שליש מחוביהם וכו' כידוע. והב"י כ' דאף דבמקור כתוב דהגדולים מתענים מ"מ נהגו כולם להתענות משום שבדבר של צער הרוצה לעשות את עצמו גדול עושה וכו'. (ועי' בהגה' מימוניות הל' שופר פ"א בזה).

ובח"א מביא עוד טעם לצום זה כי כל העושה תשובה ביום אחרון של השנה כאילו שב כל השנה ועל כן צמים בער"ה. ובמ"ב בהל' ר"ח (תי"ז סק"ד) כ' דצמים בער"ה כי הוא היום האחרון של החודש וכמו בער"ה, וזו ראייה לטעם הח"א.

ובמטה אפרים כ' דמי שעלול להגיע לחולי ולא יוכל לצום ביוה"כ, אל לו לצום בער"ה. והגר"מ קארפ כ' דבימינו שהדורות חלויים לא כולם נהגו להתענות. ונראה שבודאי אם זה יגרע מעבודת ה' שלו באותו יום, אם בלימוד ואם במדות טובות כלפי סובביו אין לו לצום. (אא"כ אינו נוהג כלפי סובביו במדות טובות גם כשאוכל טוב שאז ודאי כדאי שיצום).

והקה"י זצ"ל וכן בנו מרן שה"ת זצ"ל נהגו לסיים מסכת בער"ה כדי להפטר מהצום. וזה קצת צ"ב, דכל ענין הצום הוא מחילת עוונות, ומה להם ליפטר מזה. ושמא סברו שהצום יחלישם, ובכ"ז כדי שלא לבטל המנהג לצום טועמים מסעודת סיום, דבמקום סעודת מצוה לא גזרו הצום. וכשנשאל הגר"ח ק"א אם מי שעושה סיום ואינו צם אם הוא מרויח את סגולת הצום ענה: "אני עושה סיום מסכת..."

והגר"ש פיישר אמר: 'הרי זה תענית של תשובה, תרצה תצום, לא תרצה אל תצום, אבל סיום למה?

אכן הובא בגליון משנתה של תורה נר ישראל (מיום כ' סיון תשע"ה, עמ' ג' אות א) שזמן זה של סיום הוא זמן עת רצון גדול מאד. "שמעתי בשם הגה"צ רבי מרדכי'ה אושמינער זצ"ל שזמן של סיום מסכת הוא זמן שאפשר לפעול בו ישועות..." (מתוך דברים שהובאו באחד הסיומים בכולל נר ישראל).

ח. עד מתי צמים

כ' המג"א (תקס"ב סק"ה) סגי אם יתענה עד י"א שעות פחות רביע היינו פלג המנחה (השתא הוא בערך 02:71). אולם במחצית השקל (תקפ"א י) דאין נוהגין כן אלא מתענין עד מנחה גדולה ומתפללים מנחה ואומרים ענגו ואחר התפילה טועמים.

ומבואר דעכ"פ אין להפסיק התענית קודם תפילת מנחה, אבל בפמ"ג (תקס"ב, א"א סק"ה) כ' שמנהג העולם להפסיק אחר חצות. ובביאור הלכה (תקס"ב ס"ב ד"ה עד) כ' דזה תלוי באמת בכל מקום לפי מנהגו, ובפרט באיש חלוש גראה דודאי יש לסמוך ע"ז להקל ולא יחמיר על עצמו כדי שיהיה לו כח להתענות ביוה"כ שזהו העיקר (פי' להקל כהפמ"ג). ומסתפק שם אם להפמ"ג שמפסיק אחר חצות יכול לומר עננו, ומביא פתחי תשובה בשם שאלת יעבץ שדעתו שאין לומר עננו למתענה רק עד אחר חצות, אבל נקט הביאור"ל דמי שרוצה לסמוך ולומר יכול.

בליקוטי מהרי"ח הביא דברי היערות דבש ח"ב, שיש אנשים שצמים וממהרים להתפלל מוקדם כדי לומר עננו ועי"ז מתפללים במרוצה ולא קובעים מקום לתפילתם "והלואי שלא יתענו כי יצא שכרם בהפסדם". ומוסיף דוכי אם אין אומרים עננו אין התענית תענית? "ואין כל התענית כדאי אם עי"ז מתפלל אפילו ברכה אחת בלי כוונה שלמה" (איזה דרגות...).

ט. רפאה נפשי כי חטאתי לך

שמעתי ממור"ר ראה"כ הגאון רבי אשר אנשיל הלוי יונגרייז שליט"א בשם מרן הגאון הגדול רבי דב לנדא שליט"א על פי סיפור חסידי שהגיע יהודי לאוהב ישראל מאפטא והגיש לפניו 'קוויטעל' ובו שם של גוי, נתפלא הרב מאפטא ע"ז, והחסידי הסביר שגוי זה חייב לו כסף רב וכעת הוא מוטל על ערש דוי ואם הוא ימות בודאי שאין סיכוי שהכסף ישוב לבעליו, ולכן הוא מבקש שהרב יתפלל על הגוי כדי שיבריא וישיב לו את הכסף.

ואמר הגר"ד שליט"א דהיינו דכתיב 'רפאָה נפשי כי חטאתי לך' (תהלים מא, ה) כי הלא אנחנו בעלי חובות גדולים לקב"ה וכמו שייסד הגר"א דסלר זצ"ל שבדורנו אנו בעלי חובות מאד גדולים לקב"ה באשר פעמים שכל הנהגתינו אינה כפי רצון הבורא, ועי"ז אנו מבקשים מהקב"ה שירפאנו כדי שנחיה כדי להחזיר קצת מחובתנו אליו ית'. רפאה נפשי כי חטאתי לך.

י. עד דכדוכה של נפש מצפים לו לאדם שיעשה תשובה

נאמר (שמואל א' כה, לח) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימות. ואי' בחז"ל אלו עשי"ת שהמתין לו הקב"ה שיחזור בתשובה. ורואים מכאן שאף שהיתה נבואה על מיתתו הקרובה הרי שהיה יכול לחזור בתשובה והיו מאריכים ימיו, ועי' רד"ק שכ' שהוא דרש רחוק כי היאך יעשה תשובה אדם כזה שהרי מת לבו והיה לאבן (פסוק לו) אלא שכבר נאמר בתהלים תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו בני אדם ודרשו חז"ל עד דכדוכה של נפש מצפים לו לאדם שיעשה תשובה. (משבצות זהב שמואל שם).

טָרַם חוּמָקָה שׁוֹבְבָה, יִזְמַתָּה לַעֲלֻתָּהּ בְּמַחֲשַׁבָּה, כְּלִיזוֹן חֲרוּץ מְשִׁיבָה, לָמֵן בְּשָׂרְךָ וְשֵׁאָה צָרָהָתָה שׁוֹבָה

(ר"א הקליר)

אגדה ומנהג ליוה"כ

הִנֵּנוּ אֶתָּאֵנוּ לָךְ אֵיזִים. הַבֵּיטָה וְרָאָה בְּשִׁבְרוֹן לֵב הַיּוֹם: דְּלִיּוֹת שׁוֹקִים וּמִצַּב רִגְלִים. דְּרִיכָת מִתְּנִים וּמַעַד קִרְסוּלִים. גָּשִׁים יַחֲפִים בְּעֵינֵינוּ עֵיפִים.

(מתוך פיוט בקדושה מוסף יוה"כ)

א. הלכה כרבי ולא מחבריו. ב. עד שישלימו ישראל סדריהן. ג. תפלה זכה בעמידה. ד. פשעינו וחטאתינו. ה. גאולה אריכתא. ו. פנינה יקרה. ז. טעם מופלא לאמירת י' וידויים ביוה"כ.

א. הלכה כרבי ולא מחבריו

"אוי נא לנו מה נעשה כי הלכה כרבי מחברו ולא מחבריו" כך בכה הגר"י סאלאנטער צוק"ל פעם א' בדרשתו ביוה"כ קודם כל נדרי (כנראה שבימיו היו באים לכל נדרי כשעוד יש זמן לשמוע דרשה שלמה. והחי יתן א"ל). וביאר דבריו דנחלקו רבי וחכמים דלרבי עיצומו של יום מכפר גם בלא תשובה, אך הלכה כרבי רק מחברו ולא מחבריו, ועי' בכה הגר"ס שעלינו לשוב בכל כוחנו כדי לכפר עוונותינו.

והנה בכתובות קג: אי' דביום פטירתו של רבי יצאה בת קול ואמרה "כל דהוה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי העוה"ב", ומדוע דוקא באשכבתיה דרבי, וביאר הגר"ס דהנה אי' בזה"ק דביום פטירת תנא הוא יומא דהילולא ידידיה ופוסקים במתיבתא דרקייעא הלכה כוותיה, ולכן ביום זה שנפטר רבי זימנו לעוה"ב כל דהוה באשכבתיה, כיון דהלכה כוותיה דעיצומו של יום מכפר גם בלא תשובה.

וא"ת לרבי, היאך חרב הבית. כבר הקשה כן תוס' ישנים (יומא פה:) ותי' דגם לרבי יוה"כ ממעט מכרת אך אינו כפרה גמורה בלא תשובה. אך לפי"ז יק' דא"כ מדוע היו הנוכחים באשכבתיה מזומנים לחיי העוה"ב הלא הוא רק מוציא מכרת, אמנם פשוט וברור שמי שנמצא באשכבתיה דרבי שב בכל לבו לאביו שבשמים, וביחד עם יוה"כ הרי הוא מזומן לחיי העוה"ב.

ב. עד שישלימו ישראל סדריהן

פעמים שמתגנבת המחשבה באמירת אבינו מלכנו שאחר נעילה, שהלא כבר אחר צאה"כ עכשיו, וכבר נגעלו השערים, וכמה חבל שלא אמרנו אבינו מלכנו בעוד יום כשהשערים היו פתוחים. אבל ראוי להביא דברי התרומת הדשן בזה (רעח) "אין הדין והבימה מסתלקת עד שישלימו ישראל סדריהן". כלומר בשמים הרי זה נעילה כמו לפני השקיעה עד שמשלימין הסדר.

אהה, בודאי יש וכדאי לצעוק ולזעוק אבינו מלכנו בכל כוחנו.

ג. תפלה זכה בעמידה

כ' הרמב"ן (יומא פז): דבגמ' שם אי' דמצות הוידי ביוה"ב משחשיכה, אמנם לרוב הראשונים המצוה היא אחר שיתקדש היום, אך להרמב"ן עיקר המצוה בוידי הוא עם התקדש היום, דהיינו קרוב לכניסת הצום. ובמ"ב כ' (תר"ז, א) דראוי לנהוג כדעת הרמב"ן, ולכן אומרים תפלה זכה.

ולפי"ז יש לשים לב לומר בתפלה זכה את חלקי הוידי בעמידה, כדין וידי, לא לישב ולא לסמוך. וכפי שנהגו גדולים וחשובים. ומי שאין סיפק בידו לומר תפלה זכה כלל (כגון גבאים וכדו'), יאמר לכה"פ נוסח הוידי אשמנו בגדנו וכו'.

ד. פשעינו וחטאתינו

ידועים דברי המ"ב שיש לומר אבינו מלכנו מתה והעבר חטאתינו ופשעינו מנגד עיניך ולא פשעינו וחטאתינו משום דיש להתחיל מהקל אל הכבד, משוגג למזיד.

יפה הליץ בזה מרן שה"ת הגרח"ק זצוק"ל על הגירסה פשעינו וחטאתינו, משום דאי' בגמ' (יומא פז) גדולה תשובה שזדונות נעשים לו כשגגות. ומשמע דשגגות נמחקים לגמרי, וא"כ כיון שמתחיל במחה, שהוא לשון מחיקה, והלא קצת רושם נשאר ממחיקה, לכן מתחיל ממזיד - פשע, דהוא נשאר קצת ונהפך לשוגג, אבל העבר הוא לשון העברה שנעלם לגמרי וזה נכון על שוגג - חטא, ולכן אומר קודם פשעינו ואח"כ חטאתינו, וכנ"ל.

ה. גאולה אריכתא

כתב הלבוש, שיכול לומר במעריב בין השכיבנו לשמו"ע 'כי ביום הזה יכפר עליכם' המודפס במחזורים, ואין בזה חשש הפסק בין גאולה לתפילה, משום שהכפרה ביוה"כ היא גאולה ממש, והנה גאולה אריכתא.

(ע"ש שכ' כמו"כ על תקעו בחודש שופר בר"ה, וידוע דעת הגר"א שלא להפסיק בזה ובכל שבת - ושמרו בני ישראל וגו', משום הפסק בין גאולה לתפלה).

ו. פנינה יקרה

בעשרה הרוגי מלכות ידועה השאלה היאך נטל רבי ישמעאל כהן גדול את ראשו של רבי שמעון בן גמליאל וצרח בקול מר כשופר, והלא הוא היה כהן ואסור היה לו להטמא. והתשובה המפורסמת בזה שהרי בטמא כבר באהל המת קודם לכן (ולדון בזה במוסיף על טומאתו אכמ"ל).

אך פנינה שמעתי בזה לבאר באופ"א, דהנה הגורל נפל על רבי שמעון למות קודם, ואחר שנהרג רבי שמעון הגיע תורו של רבי ישמעאל כהן גדול, אלא דביקש להספיד את רבי שמעון, והמרצחים הסכימו בידו להספיד, ומעתה, היה בידו של רבי ישמעאל לעכב את הריגתו כל עוד הוא מספיד, ומשו"ה יכול היה להטמא כדי להספיד כי עבדו היה זה פיקוח נפש.

ז. טעם מופלא לאמירת י' וידיים ביוה"כ

ביוה"כ אומרים י' פעמים (שחרית מנחה מוסף ונעילה ב"פ וידי, פ"א במעריב ופ"א במנחה עיוה"כ) כנגד י' פעמים שהזכיר הכה"ג שם המפורש בביהמ"ק (ג"פ בכל וידי - ג' וידיים, ופ"א בגורל: שער לה).

עוד טעם נפלא לאמירת י' וידיים אלו שמעתי, דהנה אי' בזהר (בראשית נד: תוספתא) דהנה קין נענש "נע ונד תהיה בארץ" ואחר שאמר קין "גדול עווני מנשוא" מחל לו הקב"ה מחצה מעונו, ונשאר עם חצי מהעונש ולכן ישב בארץ גוד. מקודם נע ונד ועכשיו רק נד.

נמצינו למדים שע"י וידי נמחל חצי, ולפי"ז יוטעם היטב, דהנה אנו אומרים וידי על ביטול כל מצוות התורה שלא עשינום ולא הגינו בהם כהוגן. הוידי הראשון הוא על ביטול תרי"ג - 613 מצוות,

אחר וידי אחד נמחל חצי, נשאר 306.5,

אחר הוידי השני נשאר חצי מזה: 153.25,

אחר הוידי השלישי נשאר מחציתו: 76.6,

אחר הרביעי נשאר: 38.3,

אחר החמישי נשאר: 19.1,

אחר השישי נשאר: 9.5,

אחר השביעי נשאר: 4.7,

אחר השמיני נשאר: 2.3,

אחר הוידי התשיעי נשאר: 1.19,

ואחר הוידי העשירי נשאר פחות מעבירה שלמה: 0.59. והרי לך מחיקה גמורה!

טוב וסלח לה היא הצדקה. טהרנו במעינה לובש צדקה. יומם ולילה שפכנו לב ונפש. יזרח לנו אור בכיפור עינינו נפש. (יוצר שחרית יוה"כ)

התשובה המבואר

מאמר זה נערך על פי קונטרס 'סדר קיום מצוות עשה' דתשובה' בשפה ברורה ושווה לכל נפש. על ידי קבוצת בעלי ניסיון בישיבת מיר, שעבדו בדרך זו במשך תקופה ארוכה וראו כי טוב.

"בשביל אתרוג מהודר מקסימום תצא באתרוג של הרב, אבל בשביל תשובה מהודרת לא תוכל לקחת את התשובה של הרב".

לחש לי משהו ליד דוכן האתרוגים בעשי"ת.
-"מה אתה רוצה שאעשה? כבר למדתי שערי תשובה וגם שמעתי שיחה היום, מה עוד ניתן לעשות?"
-"אתה יודע שהג"ר דוד פוברסקי זצ"ל לא היה מוסר שיעורים בעשי"ת?
גם ראש ישיבה צריך לעשות תשובה" אמר.
-"למה לא הספיק לו סדר מוסר ושיחה?
כך במשך שנים המשכתי לבחור אתרוגים בעשי"ת, ושיחה זו תמיד קפצה לי,
אבל באמת לא ידעתי את אשר עלי לעשות עד שמצאתי את הדף הזה. (תגובה מאחד האברכים).

עצות מעשיות לעשיית תשובה: (1)

בכל שנה, בבוא אלול והימים הנוראים, אנו ניגשים לעשות תשובה. ובשנה לאחר מכן-שוב נגשים לעשות תשובה, על אותם עניינים בדיוק... איך קורה הדבר? מדוע למרות הרצון האמיתי וההשתדלות הכנה איננו מצליחים במשימה?

מצוות התשובה אמורה הייתה להיות קלה ופשוטה לביצוע, כמו שכתב הרמב"ן בפ' ניצבים על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו"- כי אותו דבר קרוב היינו מצוות התשובה. ומבואר במדרש רבה על מקרא זה שמצווה זו הינה קלה שבקלות כהוצאת דיבור מפיו של אדם.

ואם כך מדוע מצווה זו הינה בלתי אפשרית עבורנו? מדוע למרות שאנו רוצים כל כך להשתנות ולהיות טובים יותר – אנו מגלים בכל שנה ששוב נפלנו באותם בורות מוכרים? טעינו באותם טעויות וביצענו את אותן שגיאות כמו בשנה שעברה?

מצוות התשובה, בדיוק כמו אתרוג בסוכות ומצה בפסח, הינה חובה גמורה שנתן לנו בורא עולם, וכיוון שברור ומוכן לכל בר דעת שלא ייתכן שבואר עולם העניק לנו מצווה שאי אפשר לקיימה, אולי הבעיה היא שפשוט איננו מבינים נכון כיצד עלינו לקיים מצוות התשובה?

ונראה שאכן אנו נוהגים בתמימות מסוימת כשאנו חושבים שהצער שאנו חשים כשאנו מתבוננים על מעשינו בימים הנוראים נקרא בשם 'תשובה'. וכך מובא בלקט רשימות-אלול, ממרן המשגיח דליקווד זצוק"ל (עמ' קד): "אנשים טועים טעות גדולה בעניין התשובה, וסוברים שהעיקר הוא חלק הסור מרע, ועומדים ומתוודים, ודופקים על חטא, ולצערנו נשארים עם דפיקה בלבד, ולא יודעים שהעיקר הוא חלק העשה טוב, שעל ידו ניתן להתרומם ולהתקדם".

מובן מדבריו אלו של המשגיח ר' נתן מאיר ווהטפויגל כי חלק אינטגרלי מן התשובה הינו עשיית הטוב! צער וחרטה הינם שלב התשובה הראשון רק כאשר מדובר על חטא חד פעמי ויוצא דופן, כאשר מדובר על חטא שמתרחש לעיתים קרובות הצעד הראשון אינו צער וגם לא חרטה, אלא יצירת שינוי כמו שמביא הרבינו יונה (שער א' אות א'): "...אבל הרוצה לשוב בחטא שאינו דרך מקרה, ראשית תשובת האיש הזה היא לעזוב דרכיו" – דהיינו לשנות את הרגליו.

המשגיח מליקווד אף הביא שם (בעמוד קט) יסוד מרבנו ירוחם ליבוביץ ממיר שכל השנה אפי' שהאדם נכשל, צריך לחשוב הלאה על העתיד ולהתקדם, ולא לחשוב על העבר. רק יום אחד בשנה, מותר לאדם לחשוב על העבר, ביום הכיפורים, וביום זה מותר, רק מחמת החידוש של התשובה, אבל המהלך כל השנה הוא, להמשיך הלאה ולהתקדם.

וכאן שואל הבן: איך ניתן לשנות הרגלים? והרי זה בדיוק מה שאני מנסה לעשות מזה שמונה עשרה, עשרים ושמונה, שלושים ושמונה או שישים ושמונה שנים-ולא מצליח! ובכן, מסתבר שאפשר לשנות הרגלים ולתקן מידות קשות, וזכור – שינוי זה לא אמור להיות קשה, שהרי למדנו וידענו שעל פי דברי חז"ל מצוות התשובה הינה מצווה קלה ופשוטה לביצוע! ואם כך חייבת להיות דרך פשוטה וקלה שתאפשר לנו ליצור בחיינו שינוי ולשמר אותו לאורך השנה כולה.

דפים אלו באו לפרסם לפניכם בס"ד תוכנית מסודרת, פשוטה וברורה ליצירת השינוי המיוחל. דרך זו מיושמת בשנים האחרונות אצל קבוצות רבות הן אצל אברכים והן אצל נשים שמבצעים ביחידים, חברות או קבוצות, את התוכנית התשובה הזאת, בכל השנה כולה, ורואים בס"ד תוצאות נפלאות, בהתקדמות מתמדת בכל חלקי עבודת ה'.
אין זו דרך חדשה, אלא רק צורת הגשה חדשה ויצירת סדר המאפשר לשלוט על תהליך התשובה ולשמור עליו במשך השנה כולה.

אם כן- איך משנים הרגלים? איך חוזרים בתשובה?

ראשית כל נשאל: "הרהורי תשובה" מה הם? האם מחשבה כמו "מהיום יותר לא אדבר לשוה"ר" או "מהיום כל התפילות יהיו ככוונה" נחשבת תשובה? אם אנו מבינים שלא ייתכן שהחלטה שאין לה כל סיכוי להתממש נקראת בשם תשובה, מה כן נקרא 'תשובה'?

עד היום ניסינו לעשות תשובה, בשתי דרכים:

דרך א. להתחזק ביראת שמים ובתפילות בימים נוראים- זוהי אכן אחת העצות להינצל ביום הדין, אולם זו אינה תשובה! בימים אלו הקב"ה קרוב אלינו, ומוכן ברחמי לפטות אותנו על פי מדרגתנו בשעת הדין. ולכן, יעצו חז"ל לאדם להתחזק ואפילו באופן זמני בעניינים הדורשים תיקון. כך לדוגמה נפסק בשו"ע שאפילו אדם אוכל בכל השנה "פת פלטר" בימים אלו לא יאכל לחם זה.

בנוסף ההתחזקות הזמנית, מנערת אותנו, ומבהירה לנו שאנו יכולים להשתנות מהמצב הירוד של כל השנה. בעצם השינוי אנו מצהירים שמצב זה אינו חלק בלתי נפרד מאתנו, אנחנו מסוגלים ליותר! אבל, כמו שאמרנו בראשית דברינו, זו אינה תשובה. זו אינה הדרך שבסיומה יוכל יודע תעלומות להעיד עלינו שלא נשוב לעולם לעוונותינו הראשונים... האם רק כאלה שלא זכו להיוולד בעולם התורה והקדושה יכולים לשנות את חייהם באופן ברור וחד משמעי ועלינו נגזר להתקדם בצעדי צב, להאבק שנים על עניינים פעוטים ולא להצליח לבצע בחיינו מהפך של ממש? השאלה הנשאלת היא: איך מגיעים למצב בו נזכה לתשובה שלמה ולא רק לחלקיק תשובה?

(1) ע"פ אגרות הגר"ס מעובד למציאות ימינו-מאמר זה היה לעיני הגה"צ רבי משה אהרון ברוורמן זצ"ל מחבר ביאור תשובת ישראל על אגרות הגר"ס והאיר בו את הארותיו.

כתבה נרחבת אודות סדר קיום מצוות התשובה וסקירת פעילות הקבוצות הפועלות בנושא חשוב זה ממוסף שבת קודש "יתד נאמן" ערב ר"ה תשע"א. ניתן להשיג בדוא"ל amudeyor1@gmail.com בכל עניני המאמר לפנות לדוא"ל הנ"ל.

המעוניינים להצטרף לקבוצה או לחברותא, וכן המעוניינים בהכוונה והדרכה בהקמת קבוצה ישאירו שם וטל' במסר: 0527618703
ניתן להשיג דף זה: בכל מוקדי קובץ גליונות בארץ, וכן בירושלים בישיבת מיר בנין פרידמן קומה 1- במתקן

לע"נ א"מ רבי אברהם בן ר' שלמה זצ"ל – נלב"ע י"ג אדר תשס"ז.

דרך ב. מקבלים קבלה- עצה נוספת שנתנה לנו הינה לקבל עלינו קבלה קטנה אחת שתיתן לנו 'אחיזה' כלשהי בעולם השווה. על ידי שינוי קטן זה נצחיר כי אנו רוצים לשוב בתשובה שלמה, ובזכות כך נזכה אי"ה לגמר חתימה טובה.

וכך כותב הגר"ס באגרת ז': "יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא-אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכה"פ שתהיה איזה קבלה על להבא ביוה"כ. וכך כותב הגר"ס באגרת ז': יום כיפור דבר טוב מאוד, יום סליחה וכפרה, וכו' אם היינו עושים הכנה הראויה לתיקון דרכינו, כי יום הכיפורים מכפר עם תשובה היא עזיבת החטא אכן גם המעט טוב מאוד, אין ערוך לה בענייני תבל לראות לכל הפחות שתהיה איזו קבלה על להבא ביוה"כ, ואין לנו מסחר הנושא פרי רווח כמו לעשות הכנה בלימוד המוסר, ולהתבונן להטיב דרכיו, עד אשר יבוא לאיזה קבלה להבא ביוה"כ, ובכל בחינה קטנה שבקטנות, אשר יכין האדם את עצמו, להגדיל בחינת יום הכיפורים שלו, אין ערוך ואין די באר הצלחת נפשו להינצל מצרות רבות ונצורות ואין לנו רווח גדול מזה"

אף שכדברי הגר"ס אין לזלזל בקבלה אחת זה דבר מאוד טוב, ונצרך ליוה"כ, אך הרי קבלה אחת אינה משנה אותנו! האם אפשר בכלל להתקדם בקצב של קבלה אחת לכל שנה?!

התוכנית הייתה למראה עיניהם של מחנכים רבים ושמענו מהרה"צ ר' משה אהרון ברוורמן שליט"א – מחבר ספר "תשובות ישראל" על אגרות הגר"ס – שתוכנית חשובה זו היא ממש כוונת ר' ישראל סלנטר באיגרותיו (איגרת ו' ואיגרת ח') לעשיית תשובה בבחינת הקלות.

וכך כותב הגר"ס באגרת ח': "מה מאוד עתיקין הדברים בעשיית, למצוא בהם דרך מעט ויסוד ראשי ואבן פינה לתשובה, לעזיבת החטא בעיקר בדברים שבני אדם רגילים להכשל בהם, ועזיבתם קשה מאוד. כי אחר שיתבונן האדם בכישלונות מעשיו, וימצא כי רובם הגדול המה קלות ביותר לקיימם, א"כ נקל לפניו לקבל על עצמו קבלה של קיימא, לשמור אותה בגדר הקלות לפניו, אשר למין בפ"ע יחשב ובוה יינזר כמעט מרוב עוונותיו בנקל, כי מידת העונש ואיכות העונש גודלת בחיותן מהקלות", עכ"ד בשינוי לשון קצת.

ולאחר שרבים רבים ניסו ליישם את התהליך בשטח וזכו לחולל שינוי של ממש בחייהם, היא מוגשת לכם, בצורה מסודרת, המאפשרת ליהודי הרוצה בשינוי להצליח לבצעו בקלות בס"ד.

מה עושים – סדר התוכנית המעשית.

תכנית זו מורכבת מארבעה שלבים עיקריים.

(הערה: ניתן גם להתחיל מהשלב השלישי, שם עיקר התועלת למעשה, שלבים א' וב' הם לתוספת בקיום המצווה)

השלב הראשון – מתבצע בימי אלו/עשיית, או בעת התעוררות אחרת.

זהו הזמן להתבונן במעשינו- כשאנו מתבוננים על מעשינו (ובלשון חכמים: עורכים חשבון נפש) אנו מוצאים עניינים רבים שברצוננו לתקן ולשפר, ואם נעבור על סדר היום (והשבוע) שלנו בצורה מסודרת, ודאי נתפח הרשימה עוד יותר (ניתן להיעזר בווידי השלם).

אולם, ישנה בעיה מסוימת: גם לאחר שעברנו על מעשינו וגילינו כמה רבים הנושאים שברצוננו לתקן, שבוע או שבועיים לאחר מכן כבר קשה לנו להיזכר בכל העניינים שגרמו לנו לנקיפות מצפון בעשרת ימי תשובה... כיוון שכך, אדם חכם מקדים רפואה למכה! ומתהליך חשבון הנפש והתבוננות הפנימית, אנו פונים לשלב נוסף:

השלב השני – הכנת רשימה כתובה

ברשימה זו נכתוב את כל העניינים שרצינו לתקן, ונציין ליד העניין שברצוננו לתקן (לדוגמא: הימנעות מלשון הרע) גם את הצעד המעשי הראשון בו נתחיל את מלאכת התיקון. (למשל לא להתקשר לפלוגי בזמן שאני כועס ונרגז כדי שלא להשמיע באוזניו מי הרגז אותי ומי הכעיס אותי)

אין טעם לכתוב ברשימה משימות גדולות מדי, שסביר להניח שאכשל בהם מיד לאחר שתפוג התעוררות הראשונית (למשל: לעולם לא אשוחח עם פלוני) וגם לא משימות שכבר הוכח שהן אינן יוצרות אצלי את השינוי המיוחל. זהו המקום הנכון לזכור את דברי רבי ישראל סלנטר האומר באגרת ו':

" יבוא לבחינת בעל תשובה ביום הכיפורים לכל הפחות בקבלת עזיבת החטא בבחינת הקלות ובוה הבא לטהר יסיעהו הקב"ה לילך מדרגה לדרגה גם בבחינת הכבדות".

מבואר בדבריו כי התשובה היא כסולם, היא הסולם שעל ידו ניתן לשוב מן החטא כולו, וכמו בסולם – גם בתהליך התשובה לא ניתן לדלג על שלבים. כשאי אפשר לשוב מהחטא כולו בבת אחת, ובמצבים שכאלה הדרישה מן האדם אינה לבחור את הדברים הקשים ולשנות אותם באופן מדי. משמים מצפים ממנו להשתנות דווקא בדברים הקלים ודווקא עליהם על הפרטים אותם יכול האדם לשנות ללא מאמץ מיוחד- גדולה יותר התביעה, היות והיה לו קל לעשותם.

הכנת רשימה זו דורשת עבודה רבה, אבל בסיום המלאכה יהיה בידכם אוצר, רשימת העניינים שברצונכם לשפר במשך השנה הקרובה, כולל הדרכים המעשיות לשינוי!

מובן מאליו שאין שום תועלת ברשימה שאיש אינו מסתכל בה, ולכן כבר עכשיו, מיד לאחר סיום הכנת הרשימה מומלץ לבצע שני דברים:

א. להכין לה העתק שיישמר במקום בטוח.

ב. להחליט לעיין בה בכל תקופת זמן (מומלץ ערב ראש חודש, שגם הוא זמן מסוגל ומיוחד לתשובה)

מומלץ מאוד ליצור לעצמנו סימן (כמו רישום בלוח השנה) שיזכיר לנו לעיין ברשימה ביום המתאים.

וכאן הגענו לשלב השלישי: התמקדות מעשית

כאמור לעיל ניתן לדלג על שלבים א' וב'. ולכן, מי שלא עשה את שלב א' וב' ואין לו רשימת משימות בידו יבחר לו משימה מתוך סדר יומו מומלץ

בדברים עיקריים (בתורה, תפילה, בין אדם לחברו) או בדברים שמרגיש רצון עז להתקדם בהם ולשפרם.

בכל ערב ראש חודש, שהוא כאמור זמן המיועד לתשובה, נמצא לעצמנו פרק זמן לפתוח את הרשימה, לעבור עליה ולבחור מתוכה מספר תחומים ומשימות שאנו רוצים לתקן ולשנות. (מומלץ לבחור בכל פעם מספר מצומצם של משימות, ורק לאחר שמימות אלו יוטמעו אצלנו והעמידה בהן תהפוך לנו לטבע, נוכל להגדיל את תחומי ההתמקדות).

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות שלנו, כדאי להשים לב לכך שהעבודה המעשית שנדרשת מאתנו מתחלקים לשלושה סוגים: (שלוש טבלאות המצ"ב)

א. ישנם תחומים שמספיק בהם קריאה יום יומית שתזכיר לנו לבצעם. (בטבלת: "תזכירים לקריאה יומית")

ב. וישנם עניינים שנדרשת בהם גם סימון יומי, (בטבלת: "תזכירים לסימון יומי") כך שאם נקרא אותם בכל יום ונסמן סימון קטן של ✓ או ✕

בצד המשימה - נוכל להתקדם גם מבלי לבצע שום מאמץ נוסף.

ג. ישנם תחומים שבהם אנו נדרשים לבצע בהם מעקב מעמיק מורכב מכמה שלבי עבודה (טבלת: "העבודה החודשית") להלן נבאר את שלבי העבודה

כשאנו בוחרים את תחומי ההתמקדות החודשיים שלנו כדאי לבחור משימות משלושת הקבוצות גם יחד. וכדי לא לשכוח במהלך החודש במה אני רוצה להתמקד ועל מה תכננתי לעבוד- **אנו עוברים לשלב הרביעי** שבלעדיו כל התוכנית כולה נידונה לכישלון.

השלב הרביעי: תזכירים ומעקבים יומיים

כמו שכבר ציינו קודם-ישנם תחומים בחיינו שבהם אם רק נזכור שברצוננו להשתנות, גדלים מאוד הסיכויים שגם נצליח בס"ד. וכיוון שאנו הרי רוצים להשתנות, לחזור בתשובה, ולזכות לשנה טובה, וכיוון שכבר הכנו רשימה של עניינים הדורשים שיפור, והחלטנו לבחור בכל ראש חודש כמה סעיפים בהם נתמקד במשך החודש כולו – נותר לנו רק משימה קטנה אחת: להקפיד לקרוא בכל יום את רשימת התזכירים הפרטית שלנו, וכן את רשימת ה"תזכירים לסימון יומי" ולסמן בצידה את קצב ההתקדמות ב ✓ או ✗ או ציון.

זה לא לוקח זמן רב, וכל אחד יכול למצוא את הרגע המתאים לכך. אפשר לאחסן את הרשימה בכיס, בתוך הסידור, לצד הבגדים בארון ובכל מקום זמין אחר. לא נדרשת כאן התעמקות, לא השקעת זמן וגם לא מאמץ. בלי שום טרחה מיוחדת, עצם הרפרוף היומי הזה על רשימת השאיפות שלי והסימון שבצדו מחולל פלאים! עצה זו בעצם מבוארת בשערי תשובה פרק א' אות ח' "וכן ראוי לכל בעל תשובה לקרא בספר זיכרונותיו בכל יום"

אבל, ישנם גם תחומים בהם נדרש ממני שינוי הדורש ממני מאמץ גדול יותר. עניינים שעלי לאבק כדי להצליח לשנות ולשפר. לתחומים אלו ישנה עצה אחרת שמקורה בדברי מסילת ישרים בפרק ג' במידת הזהירות: מעקב יומי מפורט. (טבלת העבודה החודשית)

טבלת "העבודה החודשית"

המעקב היומי הוא תהליך של בדיקה עצמית הכולל שלוש שאלות:

1. כיצד עמדתי היום בתחום שבו אני רוצה לחזק? איזה ציון מגיע לי?
2. במה הצלחתי היום במיוחד ולמה?
3. במה נכשלתי היום? למה?

נשים לב לנקודה חשובה: כשאנו שואלים את עצמנו במה הצלחתי או נכשלתי היום – לא נתמקד במחשבה על הכישלונות או ההצלחות, אלא ננסה להבין מה גרם לנו להצליח או להיכשל בביצוע משימה מסוימת. הניסיון הוכיח שאם אנו מבררים עם עצמנו את סיבת ההצלחה או הכישלון, אנו יכולים להתמודד עם בעיות שקודם נראו בלתי עבירות.

העבודה החודשית מתפרסת על פני כמה שלבים:

השלב הראשון-אבחון:

בשלב זה אנו עושים בירור מקיף על המתרחש לדוגמא: במעקב אחר ניצול הזמן בלימוד התורה נרשום : כמה זמן למדתי בפועל? מה היו הגורמים המפריעים ? וכן להפך מה היו גורמי ההצלחה. בירור מקיף ימי יגלה בפנינו תוך מספר ימים את נקודות התורפה שבלימודינו, ואת נקודות ההצלחה שאנו יכולים להגיע. את מסקנות האבחון נרשום במשבצת ה"מסקנה" ואז נתקדם לשלב נוסף: שלב ה"התמקדות"

השלב השני- "התמקדות"

בשלב ה"התמקדות" נמקד את המעקב ממעקב כללי למעקב פרטני: האם מיגירתי את נקודות התורפה, ולמה? או, האם עודדתי את נקודות ההצלחה, ולמה? ומה עוד ניתן לעשות בכדי להגיע לתוצאה טובה יותר וכו'. כעבור מספר ימי מעקב ממוקדים, נגלה שע"י המעקב ותשומת לב נפתרו בעיות רבות שבאו אך ורק מתוך הרגל וחוסר שימת לב, אך עדין יתגלו מחסומים שיש בהם קשיים של ממש להתגבר עליהם ולתקנם נציין אותם במשבצת המסקנה ונעבור לשלב הבא- שלב ה"חיזוקים".

השלב שלישי –שלב ה"חיזוקים"

בשלב זה נצטרך למצוא תחבולות ועצות, לפעמים יעזרו קנסות או תמריצים, וכמובן לימוד המוסר יוכל לתת כח להתגברות ולהצלחה. בשלב זה שאנו בסיימה של העבודה נוכל להבחין שגילנו כמעט את כל ה"בחינות הקלות" שהיו לנו בתחום העבודה החודשית שעליה עבדנו. מה שנותר לנו זה רק עוד כמה ימי התרגלות והדרך סלולה כבר לעבור לתחומי עבודה חדשים.

עצה: בכדי שלא נאבד כעבור זמן את ההישגים שהשיגנו נכתוב משפט מסכם על הישגינו בטבלת "תזכירים לקריאה יומית".

סיכום התכנית בקצרה והוראות למילוי הטבלאות

1. כדי להצליח לעשות תשובה אמיתית – עלינו לעסוק בשינוי הרגלים.
2. שינוי ההרגלים מתחיל מעבודה על תחומיים מעשיים ואפשריים, אותם מכנה ר' ישראל סלנטר 'בחינות הקלות'.
3. על ידי הכנת רשימה כללית של עניינים עליהם אני רוצה לעבוד בשנה הקרובה בצירוף פירוט מעשי נפתח לפני פתח לשינוי אמתי.
4. בכל ערב ראש חודש בוחרים מן הרשימה מספר תחומים עליהם רוצים לעבוד, ומכילים רשימה קטנה שתהווה את 'רשימת העבודה שלי' לחודש זה. (טבלת עקרי הרשימה השנתית ורעיונות חדשים)
5. בכל ערב קוראים ומסמנים את רשימת התזכורות שהכנתי לעצמי, וכן מבצעים מעקב יומי מפורט אחר ההצלחות והכישלונות בתחומים שבחרתי ובודקים מדוע הצלחתי או נכשלתי.
6. לאחר שמצליחים לזהות ולמצוא את הגורמים המעודדים הצלחות- מחפשים ומוציאים בס"ד דרך להגביר את התדירות בה יופיעו בחיינו אותם גורמים חיוביים.
7. לאחר מכן יש להתחיל מעקב חדש וממוקד יותר על המסקנות שהתבררו בשבוע הקודם.
8. חשוב מאוד! בכדי שנצליח למגר מהשורש נקודות שליליות וכן כדי לחזק את הרצון בנקודות ההצלחה יש למקד את לימוד המוסר בנושא שבו אנו עוסקים או בחיזוק כללי ביראת שמיים ולמקדו על חיזוקים אלו. לימוד המוסר ומאמרי חז"ל משנים את צורת העבודה מעבודה חיצונית לעבודה פנימית ושורשית בנפש האדם.
9. חיזוק לתוכנית זו ע"י קבוצה תומכת או חברותא שיבררו זה אצל זה האם עמדו במילוי היומי ויתנו דברי חיזוק ועצות זה לזה, הניסיון מוכיח שללא תמיכה חברתית קשה להחזיק מעמד זמן רב.
10. נקבל על עצמנו ביוה"כ קבלה לעתיד כמו שפסק הרמב"ם: "שלא נשוב בדרך הזה עוד" וזאת ע"י שנקדיש 5 דקות ביום לצורך מלוי דף המעקב 150 ד' בשבוע לצורך התכנסות השבועית ובה כל ההצלחה שתהיה לנו במהלך השנה יהיה בכלל קבלה על העתיד שנעשתה ביוה"כ.

כתיבה וחתימה טובה.

עיקרי הרשימה השנתית

ורעיונות חדשים

תזכירים לקריאה יומית

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

5. _____

6. _____

7. _____

תזכירים לסימון יומי	א	ב	ג	ד	ה	ו	ז	ח	ט	י	יא	יב	יג	יד	טו	טז	יז	יח	יט	כ	כא	כב	כג	כד	כה	כו	כז	כח	כט	ל
1																														
2																														
3																														
4																														
5																														
6																														

העבודה החודשית:

אבחון, התמקדות וחזוקים.

שבוע פרשת: _____		אתגר ב': _____		אתגר א': _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב': _____		אתגר א': _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון
א				א				א			
ב				ב				ב			
ג				ג				ג			
ד				ד				ד			
ה				ה				ה			
ו				ו				ו			
ז				ז				ז			
מסקנה				מסקנה				מסקנה			

שבוע פרשת: _____		אתגר ב': _____		אתגר א': _____		שבוע פרשת: _____		אתגר ב': _____		אתגר א': _____	
יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון	יום	ציון	הסיבה/הרקע	ציון
א				א				א			
ב				ב				ב			
ג				ג				ג			
ד				ד				ד			
ה				ה				ה			
ו				ו				ו			
ז				ז				ז			
מסקנה				מסקנה				מסקנה			

להיות יהודי כשר

שההפסד של כפיית היצר יותר גדול. (אף שהאמת היא כאמור שזה הפסד ריגעי שחולף בין רגע, ואילו אושר ההתגברות ממלא את כל הלב, וגורם שמחה תמידית. וכל זה מלבד האמת האמיתית שעבירה זה הפסד של מליארד דולר, ושווה להפסיד כל ממונו בשביל זה).

נמצא שכדי לצאת ידי חובת "חרטה" ותשובה מינימלית, צריך עבודה והשקעה להרגיש בחוש ממש (ברגש ולא בשכל) שעבירה זה הפסד אמיתי בשווי מאה שקל.

ה) ופלאי פלאים מה שקורה עימנו יום יום, שיהודי בן עליה עומד לצאת לרחוב בעיית, ומחליט באמת "אני שומר על עיניי", ואחרי דקה הוא לא עומד בהחלטתו. הכיצד? אחד ההסברים לכך, שאין שום משמעות להחלטה בעוצמה של שקל או חמש שקל. כשהוא היה בבית ולא הרגיש את קושי כפיית היצר, הוא היה סבור שמספיק החלטה בסגנון "אני לא אפסיד חמש שקל בחטא העיניים", ואח"כ ברחוב כשיש קושי כפיית היצר ברמה של מאה שקל, כבר הפסד של חמש שקל לא מספיק.

לפי זה יוצא שגם בנושא של הימנעות מעבירות במזיד, נצרך החלטה בעוצמה של מאה ש"ח (להרגיש שחטא שווה להפסד ברמה של מאה ש"ח). כדי שזה יגבר בשיקול מול הפסד צער כפיית היצר.

ו) כדי להבין יותר שאין זו "חרטה", וכן שחרטה שנעשית בעשיית כאשר שוכחים את הנסיון שהיה בשעת החטא - לא ברור שזו חרטה, נשתמש בדוגמא אמיתית.

ישנם קהילות בעלי בתים שמנהגם שבאמצע החתונה מכריזים ברמקול את סכומי השיקים שנתן כל אחד מהמוזמנים. וגם יהודי עני מרוד נאלץ לתת שיק מכובד כדי שלא יתבייש בפרהסיא. וביודעי ומכירי קאמינא. האם אותו עני מתחרט על מה שנתן? לא. כי עדיף להפסיד 400 ש"ח מאשר להתבייש ברבים. אם כן מדוע הוא עצוב? כי הוא מרגיש רע על הסיטואציה והמצב. וכל עוד הוא לא מתחרט על עצם ההחלטה והבחירה שלו, זה לא נקרא חרטה! והכי נמי בנידון דידן הצער הכללי איננו נחשב חרטה.

חרטה לאחר זמן: ואותו יהודי עני לאחר שנה, אם נניח שהוא ישכח את פרטי המקרה ויטעה לחשוב שלא היו בחתונה הרבה אנשים ובעצם זה בכלל לא בושה, ואז הוא יתחרט על השיק שנתן, האם זה נחשב חרטה? ודאי שלא. כי הוא עדיין אוזח שאילו היה בושה גדולה (כפי שבאמת היה) עדיף לו להפסיד 400 ש"ח. והכי נמי בענייננו, כשאדם לאחר זמן שכח מיצרו הבורע, ומדמיין כעת שהיה פעם קל להתגבר וכעת הוא מתחרט "מדוע לא התגברתי", אין זו חרטה אמיתית בייחס לנסיון האמיתי שהיה אז.

[הבהרה: גם תשובה חלקית מעלתה עצומה לאין שיעור, ובכוחה לקרוע רוע הגזירה, כפי שלימדונו רבותינו שיש מושג של כפרה חלקית. וכל קמפוז חרטה משפיע ומועיל הרבה].

ז) התחדש לנו לעת עתה שכדי להיות יהודי כשר הנמנע מעבירות במזיד, צריך בסיס מוקדם שאינו מגיע מאליה ע"י לימוד ותפילה. הבסיס הוא - להרגיש הפסד אמיתי בכל עבירה. ובלי תחושה זו - רוב הסיכויים שאדם יבחר במודע לחטוא, וכמו"כ הוא לא יתחרט באמת על בחירתו ברע.

ולפעמים נדמה לאדם שהוא זכה לתחושה אמיתית של הפסד בכל עבירה, וזאת משום שיש סוגי עבירות שיש להם "מזל" והוחדר אצלנו מגיל קטן שזהו קו אדום, כמו הדלקת אור בשבת או מאכל טרף, שיש לנו רתיעה וזעזוע אם נכשלנו בהם. אך האמת היא שגם אם האדם ישכח לגמרי מהקב"ה וישכח לגמרי את המושג "שכר ועונש", גם במצב כזה הוא ירתע ויזדעזע אם ידליק אור בשבת וכדומה, וזו הוכחה שהפחד מאותם עבירות אינם מתוך יראה מהשם, ואין בכך ראייה שזכינו לתחושת הפסד אמיתי בכל עבירה. אדם שבקי בנבכי נפשו יווכח כמה הדברים נכונים. ויש מרביתינו שהסבירו את הזעזוע מסוגי העבירות של גירסא דינקותא, מצד טבע של יושר הקיים בכל בן אנוש בעולם. שישנם גויים וחילוניים מבוגרים שמזדעזעים אם הם עשו משהו לא הוגן או לא חוקי, כגון כשלא נתנו קבלה (גם כשאין חשש ממשטרה) כי זה נוגד את הישרות שלהם וזה "לא מתאים לאדם כמוני". ואותו טבע של "לא מתאים לי" גורם אצלנו לרתיעה ממעט סוגי עבירות. אולם בשאר עבירות אין לנו תחושה של הפסד אמיתי! (ואף באותם עבירות הנ"ל, רבותינו לימדונו שהמניע אינו קשור לאמונה בקב"ה, וזה נתון מזעזע).

וכאן ניצבת השאלה במלוא עוזה - אנו רוצים להיות יהודים כשרים, א"כ כיצד נחוש הפסד אמיתי (ברמה של מאה שקל) בכל עבירה?

שאלה פשוטה: מהי הדרך להיות יהודי כשר - הנמנע מעבירות במזיד והמקיים "תשובה" על חטאיו.

התשובה המקובלת בציבור: מי שלומד טוב ומתפלל טוב, ממילא יכול לבחור בטוב ולהימנע מעבירות.

יהיו שיוסיפו: מקובלנו מרביתנו שצריך ללמוד מוסר, אמנם בשכלינו נראה שזה לא באמת לעיכובא, והראיה מרבים מתוכינו שלא מוצאים זמן לכך והם אנשים כשרים.

א) להלן יבואר שיש דבר נוסף מלבד תפילה ומוסר, שכדי להיות יהודי כשר (אפילו ב%90 ולא בשלמות) יש הכרח להשקיע בו.

ראשית נבאר מה עדיין חסר לאדם בדרך המקובלת והנהוגה, שהרבה פעמים לא שייך במצב זה לעמוד בנסיונות של עבירה במזיד, וכמעט לא שייך לקיים "חרטה" על הרבה חטאים.

וגם מי שיבין את הבעיה דלהלן ויסיק מסקנות אחרות ממה שנציע, ירוויח שלפחות הוא יבין לראשונה שצריך עבודה והשקעה מעבר לסטנדרט בכדי להיות יהודי כשר.

המסקנא שתובא בסוף הנתונים, נראית מחודשת מאוד, אך כתובה להדיא בדברי כל רבותינו, ומשום מה נעלמה מידעיתנו. ואכן ישנם מועטים המקיימים אותה בפשטות כי טיבעם נוטה לכך מאליו.

ב) האם אנו מתחרטים על חטאים שעשינו מתוך ידיעת האיסור? בחטאים שיש בהם נסיון קשה של יצר בוער, כמו לשון הרע עסיסי, אונאת דברים למי שציער אותי, אכילת מזונות בשיעור סעודה וכד'. לכאורה ודאי שכן, וכל שכן כשמגיע עשיית ואדם אומר וידוי, פשיטא שהוא מתחרט.

מי שיתבונן יגלה שהרבה פעמים אנו לא מתחרטים על עצם מה שבחרנו ברע. החרטה היא רק על המצב והסיטואציה של הנסיונות, וזה לא "חרטה" שמהותה מעין "מקח טעות" על הבחירה שבחרתי ברע.

כי גם אם נניח שלאנשים כערכינו מספיק חרטה כל שהיא, כלומר מספיק שנרגיש שעבירה שווה להפסד של שקל אחד, מ"מ מה הסיבה שאדם יר"ש נכשל בפה או בעיניים כשהוא יודע שאסור? הרי להפסיד 5 שקל הוא לא יפסיד, ומדוע עבירה כן? (ואנו מדברים על הרגשות הלב ולא על השכל. כי בשכל אדם מבין שעבירה זה הפסד של מליון ש"ח).

יהיו שיסבירו זאת מצד שהנאת העבירה שווה לאדם (ברגש בשעת מעשה) כמו מאה שקל, ועדיף לו להפסיד חמש שקל של החטא. (ג.ב. כמובן שזה דמיון שיקרי, כי הנאה ריגעית לא מביאה אושר פנימי. ואפילו חכמי אומות העולם הבינו ש"אושר" מגיע רק מסיפוק שיש בעשייה ומאמץ ולא מכניעה (לתאוות).

ג) אך יש הסבר שמתאים לאנשים יר"ש המוותרים על הנאה אסורה. ההסבר הוא שכאשר היצר בוער לזרוק לשה"ר עסיסי או לומר עקיצה למישהו שהכעיס אותי, אז האופציה לשתוק ולסגור את הפה היא קשה מנשוא (ברגע הראשון, כמובן. כי מיד אחרי ההתגברות יש סיפוק אדיר) והאדם מדמיין שהוא יישרף מבפנים אם הוא יבליג, ועדיף לו להפסיד חמש שקל של העבירה מאשר להפסיד צער נפשי של מאה שקל.

כמו"כ בנסיונות קשים בשמירת עיניים, שיש אופנים שנדמה לאדם שלתקוע מבטו רק בריצפה בדקות אלו, זה כמו להפסיד מאה שקל (ואף שזה רק דמיון, כי להיפך זה מביא תסכול ורגשי אשם, ואילו בהתגברות יש אושר ורוממות). ונמצא שכדי להתגבר ולהפסיד את הקושי הנפשי של שבירת היצר, אדם צריך להרגיש במוחש שהפסד העבירה הוא יותר ממאה ש"ח. כדי שיהא שווה לו להפסיד את צער כיבוש היצר. ולכן אדם יר"ש חוטא למרות שהוא יודע את האיסור, כי הוא לא מרגיש בלב שעבירה זה הפסד של מאה שקל. ובמצב כזה של העדפת העבירה יותר מצער כיבוש היצר, לא שייך כלל "חרטה".

ד) ואם יטען הטוען - הרי עובדה שאחרי כשלון אני מרגיש עם עצמי רע. ולכאורה זה נחשב חרטה. התשובה היא - זה לא חרטה על ההחלטה לבחור בעבירה. אלא זה חרטה על הסיטואציה שנקלעתי למצב שבחרתי ברע. כמו להבדיל נער שוליים מהרחוב, שיש לו קשר חם ואוהב עם הוריו הצדיקים, והוא יודע שכשהוא יוצא לקניון עם החברים הוא מצער את הוריו, והוא אכן מצטער על הסיטואציה, אך אין לו שום חרטה על עצם הבחירה שלו. הוא מחליט במודע שעדיף לו צער הוריו מאשר לסבול בכפיית היצר הבורע שלו. וההרגשה הרעה הכללית איננה בגדר "חרטה" הנצרכת בגדרי התשובה. (ועוד לא עסקנו בגדרי "קבלה לעתיד" ודו"ק).

ואף אנחנו בהרבה מקרים לא מתחרטים על עצם מה שהחלטנו לבחור ברע. כי אמנם עבירה זה הפסד מסויים, אך הדמיון הוא

(ח) למי שיש דרך בדוקה ומוכחת, אשריו. מה שברור לנו כעת - שלהסתפק בקיום מצוות, לימוד ותפילה - לא מספיק כדי להיות נקי מעבירות במזיד. צריך לקנות בנפש רתיעה רצינית מעבירות. כיצד? האם לימוד מוסר? ראשית, תלוי איזה ספר מוסר. אכן יועיל הדבר אם האדם יחפש בתוך ספרי המוסר קטעים מסויימים המעוררים את הלב לחוש כמה חמור כל חטא, וכמו"כ בנושא "שית" - להבין כמה זו חוצפה להמרות את ציווי האדון בפניו ממש. אולם המנהג המקובל הוא "לקרוא" כסדר את כל ספרי המוסר להרחבת הידיעות, והמנהג הוא שזה נעשה (אם בכלל) מתוך "אמונת חכמים" שכך הורונו, ובמצב שאין מטרה מוגדרת להפוך את הלב בנושא הספציפי של רתיעה מעבירות - ודאי שלא נגיע לכך.

עלינו להתמקד עכ"פ בחלק מהזמן באותם קטעים שמשנים את הלב להפוך את צורת המבט וההרגשה ביחס לעבירות.

(ט) אולם המתבונן בדברי רבותינו יווכח שעדיין זה לא מספיק, וכפי שיבואר. וגם במציאות ניכר שישנו לעיתים מצב משונה שאדם איננו מודע לחטאים שהוא עושה. ישנם עבירות שאדם דש בעקביו (לשה"ר, צער בני ביתו שהוא בטוח שאינו מצערם או שזה מגיע להם, קדושת העיניים, מעט כוונה בתפילה ועוד) שגם אם זכה האדם ללמוד מוסר בצורה הנכונה, הוא אינו מודע כמה אלפי פעמים הוא נכשל [אלו שזכו לרשום בפנקס בפרוטרוט, טוענים שיש בכל יום עשרות נסיונות "ופרשת דרכים" שהאדם "בוחר" אם לעבור עבירה או להתגבר. ובלי מודעות עצמית גבוהה האדם לא שם לב בכלל שהוא בחר ברע, כי הוא לא הרגיש שום בחירה].

הפתרון לשאלת החיים המהותית הזו מפורש בכל ספרי רבותינו, אלא שאנו רגילים לקרוא זאת כטקסט בעלמא, ולא רואים שרבותינו נתנו לנו הדרכה מעשית אישית. ולפני שנביא את דברי ההדרכה של רבותינו, נבאר שאנו (וכותב השורות בכלל) דומים לאותו יהודי שנתגלה אצלו סוכרת קשה, והרופא נותן לו דף הדרכה איך להימנע מסוכר המסוכן לחייו, וציווה עליו "תקרא את הדף הזה", והיהודי קורא ומיד בצאתו מהמרפאה אוכל וזולל עוגות בשפע, וכשנשאל בתמיהה לפרש התנהגותו הוא השיב בתום לב: "הרופא אמר לי לקרוא, הרופא לא אמר לי לא לאכול". (אותו הדבר במי שהפרופ' נתן לו דף הדרכה להתעמלות מצילת חיים, והוא קורא ולא עושה כלום מתוך מחשבה ש"הרופא אמר לי רק לקרוא"....)

(י) מי שיקרא בשימת לב את לשונות ספרי המוסר והחסידות היסודיים, יגלה שהם כותבים לכל אורך הספר "יתבונן האדם", "ישיב אל ליבו", "יחשוב" "יסתכל הרבה בעניין הזה". מהי כוונתם? האם הם התכוונו שאדם יקרא את השתי שורות שהם כתבו? שיקרא וימשיך הלאה? איפה ההתבוננות?

כוונתם ברורה - שהאדם יעצור וישב עם עצמו ויתבונן. מי שיודע להתנתק במחשבתו מהסביבה ולהתרכז בריכוז עמוק בביהמ"ד, מעולה (אף שיש שיטענו שזה לא דומה למקום שקט). ומי שלא, שימצא זמן שקט בישוב הדעת (כגון אחרי תפילה כשיהי"נ ריק) להעמיק במחשבה ולהתבונן. זה לא תוספת הידור, אלא המינימום שמפורש בכל הספרים הקדושים, למי שמתייחס לדבריהם כהוראה מעשית ממש.

ואם איננו מייחדים זמן להתבוננות עם עצמינו (ביסודות היהדות, וכדלהלן) אין לנו להתפלל מדוע חסר לנו בהרגשות הלב, ומדוע לא זכינו לרתיעה מכל עבירה.

מרב שהתרגלנו שלא להתייחס ללשונות הספרים הק' כהוראה מעשית, אז אפילו כשהמסילות ישרים כותב בפרק ג' לשון חריגה של הדרכה אישית לקורא, אנו ממשיכים הלאה בלי לקלוט את האבסורד שזה כמו לקרוא מרשם רופא שוב ושוב ולא ליישם אותו. עי"ש שהמס"י מאריך לתת הדרכה "והנני רואה צורך לאדם... דבר יום ביומו ויקבע עיתים ושעות לזה" וכו'. וכך הוא בכל ספרי המוסר והחסידות שכותבים "יתבונן" ושאר לשונות המורים על עצירה והתבוננות עם עצמינו לבד.

(יא) הצורך בהתבוננות העצמית הוא לשתי מטרות: ראשית, לפתח בהרחבה את הרעיון המוזכר בקצרה בספרים הקדושים (שקיצרו וסמכו על ההתבוננות שלנו, כגון כשכתוב שעבירה זו חוצפה, יש להרחיב במחשבה בהסברים - מדוע ועד כמה).

ושנית, כדי שנחוש בעצמינו את ההבנה, כמו בלימוד גמרא בעיון - שלא מספיק להבין את הטקסט של הריטב"א בבחינת "הבנתי מה כאב לריטב"א בקושייתו", אלא הדרך היא להתבונן בקושיא עד שזה "כאב לי אישית" (ג.ב. כך "חיים" את הלימוד, וזו הדרך למתיקות התורה). שאני בעצמי יחוש כמה כל עבירה זה אסון.

(יב) אין כאן המצאה של שיטה חדשה, אלא התייחסות רצינית למילים המפורשות של הספרים הקדושים. אדם שמחפש אמת יברר ויבדוק האם יש אופציה אחרת כדי להתבונן, ויסיק מסקנות מהי הדרך. כמו יהודי שנשבע שבועה חמורה בספר תורה להתפלל כל יום חמש דקות מהלב ככוונה, ואתה פתאום רואה אותו יושב עם עצמו כל יום חמש דקות לבד בריכוז, ומבקש בקשות פרטיות. ומדוע? מה רע בשמונה עשרה ברכות שבתפילה? והוא משיב - תכלס זה לא עובד. אני לא תמיד מתחבר בליבי לשמו"ע, וכדי לבקש מתוך הלב אין לי ברירה אלא לייחד זמן שקט ולדבר בשפה שלי עם הבורא.

אותו עיקרון של "להיות פרקטי" יש להעתיק לנושא ההתבוננות בחומרת העבירות. נבדוק באיזה אופן זמן נוכל להתבונן במחשבתנו.

(יג) במה להתבונן? ביסודות היהדות הבסיסיים. כי הבורא נעלם מחושינו, והחוש מרגיש שכביכול העולם הפקר בלי מנהיג ואיש הישר בעיניו יעשה. וצריך לשנן את העובדה שיש בורא ושהוא מסתכל עליי כעת וחושב עליי כעת והוא חושב מה אני חושב עליו כעת. וכן הלאה בנושא שויתי ושכר ועונש. ספרי רבותינו הם הבסיס להתבוננות, ואת דבריהם הקצרים יש לפתח ולהמחיש. כמו בכל הרגל חדש, האדם מתנסה ולומד איך הצורה לחשוב (או לדבר) עם עצמו. רבים טוענים שיותר נח צורה של שאלות ותשובות, שהאדם שואל את עצמו "האם אני חופשי לעשות מה שמתחשק לי (כפי שהחוש מרגיש) או שאני משועבד למישהו?" מדוע? האם העולם שייך למישהו נסתר? יהיו שיעדיפו בשלב ראשון להיעזר בדף ועט (כמו שהציע אחד מהמשפיעים למי שהתקשה לחשוב שהשם חושב מה הוא חושב, לכתוב מכתב אישי לבורא ולהפנים שהבורא רואה הכל).

כמו"כ ניתן לפתח את מש"כ השערי תשובה בסוף אות כ"ב "בהתבודד לחשוב בגדולת השם יתברך וכמה רבה רעת הממרה את פיו", כמה זמן ייקח לי להגיע לכוכבים הקרובים לכדור הארץ (שבמרחק 2 שנות אור)? מעל 1000 שנה של נסיעה רצופה בחללית מהירה. וא"כ למליארדי הכוכבים הרחוקים מליוני שנות אור! והקב"ה בראם בשניה אחת, והוא נמצא בכולם כאחד. והאם אני הקרוץ מחומר מעיז להמרות את ציווי הבורא? והרי הבורא האדיר צופה בי כעת. ובמש"כ הספה"ק שהאדם הוא אורח בעולם השייך לבורא, אפשר לדמיין אדם הנכנס לארמון המלך ללא רשות ושובר והורס, בעוד שהמלך צופה בו מרחוק, הרי זו חוצפה וטיפשות שאין כמוה. ובתחילת ספרי תומר דבורה וראשית חכמה עוסקים בעניין זה.

ואחד מגדולי הרבנים ביאר שהעיצה שכתב החפץ חיים לבקש מהשם במשך היום בקשות פרטיות, יועיל בכפל כפליים באופן של לשוחח עם השם במחשבה בלי דיבור. כי הדיבור עלול ליהפך להרגל של זריקת מילים אל השם. והרי המטרה היא ליצור קשר נפשי עם השם. (וכנ"ל ניתן לחשוב: השם, אתה חושב עליי כעת ורוצה בהצלחתי, ואיכפת לך מאוד איך אני מתנהג).

(יד) האם דרך זו מספיקה? יתכן שלא. ומבקש האמת ידרוש בספרים הקדושים את הדרך להרגיש שויתי ולהרגיש שכל עבירה זה הפסד אמיתי. עכ"פ נתברר לנו שבלי עבודה והשקעה ספציפית בנושא זה, אין אפשרות להיות יהודי כשר. וכל הנידון הוא כיצד משקיעים בהחדרת יסודות היהדות לליבנו.

והמתבונן בספרי כל רבותינו יגלה שאמנם ישנם כמה וכמה שיטות (הרי אפילו המושג "התבודדות" מתחלק לארבע דרכים שונים בתכלית). אבל לכל השיטות יש מכנה משותף - התבוננות האדם עם עצמו. זהו הבסיס הראשוני לכולי עלמא. (וכן ביאר הגר"י בלזר את תנועת המוסר דהגר"ס, וכן הוא להדיא בספה"ק תניא, וכאמור לעיל בכל לשונות רבותינו. וכמו"כ בשיטת ברסלב כפי שביאר בשיחות רבי לוי יצחק בנדר מעתיק השמועה שראשית כל נצרכת התבוננות בישוב הדעת). והשיטות השונות מוסיפים עוד עבודות ועוד נדבכים על בסיס ההתבוננות.

(טו) אחד מידידי טען באירוניה שגם את המאמר הזה אנשים יפרשו שכל מטרתו היא רק לקרוא ולהמשיך הלאה, ואם כן מה הרווחנו. והוסיף על הנ"ל ת"ח חשוב שכדאי לטכס עיצה ותחבולה כיצד לעשות את ההתבוננות בצורה נעימה. כי טבע האדם להיות עקבי רק בדברים נעימים. ובמידה ויש בתת הכרה התנגדות רגשית לדרך ההתבוננות, אז השכל כבר ימצא שלל תירוצים שאין צורך בעבודה זו. תקוותינו שהבורא הרחמן יחונ אותנו בהבנה שכדי להיות יהודי כשר, אין מנוס מלקבוע זמנים להתבוננות עם עצמינו, בפועל ממש, בשעה ובצורה שתשפיע על נפשינו לחוש את יסודות היהדות.

וארטיס פרשת נצבים

כט יח. והיה בשמענו את דברי האלה האת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי. תמוה מאוד הרי אם הוא ישמע את הקללות, הוא יפחד לחטוא ואיך הפסוק אומר והיה בשמענו את האלה הוא יתברך בלבבו וגו' כי בשרירות ליבי אלך? וי"ל ע"פ מה שמצינו בחז"ל שדרור של אחאב על אף שהיו רשעים ניצחו שימלחמה משום שחיו בשלום ולא היתה ביניהם שנאה, וא"כ אף כאן למרות שעושה עבירות הוא יהיה רגוע כי יאמר שלום יהיה לי, כלומר שאני חי בשלום ולכן לא יקרה לי כלום, ועי"ז אומרת התורה לא יאבה ה' סלוח לו. רבי אברהם דיין. תירוץ נוסף אפשר לומר, דהא קיי"ל שאם כל הדיינים דנו לחובה ה"ה זכאי. וא"כ אף מה שהוא יאמר, שלום יהיה לי כי אני אעשה עבירות בטוחות ואין מי שיזכר אותי ולכן אני אצא זכאי כי כולם יחייבו אותי. ועי"ז כתב לא יאבה ה' סלוח לו. ועי"ל (מהספר ארץ החיים) שהקללה הכי חזקה כאן זה מיתת צדיקים שמתים לכפר על הדור, וזהו שימלחמה החוטא בשמענו את דברי האלה בשרירות ליבי אלך כי ממילא הצדיק יכפר עלי ולכן יעשן אף ה' באיש ההוא שימות. כי מיתת הצדיק לא מכפרת על האומר אחטא ואשוב, וכאן הוא כאומר אחטא ומיתת הצדיק תכפר.

כט יח. למען ספות הרווה את הצמאה. רש"י כותב שה' יוסיף פורענות על העבירות שעבר בשוגג. ויש להקשות מתי שמענו שמענישים על שוגג? וי"ל שכאן הוא הולך בשרירות לב ז"א שהוא עובר עבירות כי הוא פורק עול, ומצינו בחולין ה' במקום שאם היה יודע לא היה שב אין לו דין של שוגג וכאן הרי הוא הולך בשרירות הלב ולכן השוגג כאן הוא כמויד ונענש. זבחי צדק.

כט יט – כ. לא יאבה ה' סלוח לו וגו' ומחה ה' את שמו מתחת השמים. והבדילו ה' לרעה מכל שבטי ישראל. לכאורה לאחר שמחה ה' את שמו מה יש לבדלו מכל שבטי ישראל הרי שמו כבר נמחה? וי"ל, אומר המהר"ם גלאנטי ע"פ מה דאיתא בב"ק קטו: "שעולם לא יתכלה שבת משבטי ישראל ותמיד יאמר להם צר. ולכן אה"י מי שיימחה שמו לא שייך שאחרי שנמחה שמו ה' יבדלו מכל שבטי ישראל. אלא הפסח הוא שכל החוטאים יאיש או אישה או משפחה ייענשו במיחוץ שמים. ומה שמעשיך הפסוק "והבדילו" הכוונה לשבת. שבת, שאינו מתכלה, עונשו הוא: והבדילו השם לרעה מכל שבטי ישראל.

כט כז. ויתשם ה' מעל אדמתם באף ובחמה ובקצף גדול וישליכם אל ארץ אחרת כיום הזה. האות ל במילה וישליכם כתובה בגדול, והטעם בזה נ"ל ע"פ הגר"א בקהלת, ששם מופיע 25 עתים, וכולם התחילו באות ל, עת לפרוץ ועת לבנות, עת לבכות ועת לשחוק וגו' ואילו ברקוד וספוד כתוב עד ספוד ועת רקוד ללא ל, וביאר שם הגר"א דהטעם הוא משום שבאות ל מרומז לימוד התורה, ובכל הדברים לימוד תורה גובר עליה, משא"כ מצינו שמבטלים ת"ת לספוד ורקוד והיינו הכנסת כלה ולווית המת, ולכן לא הוזכר שם ל כי לא לומדים אז. והנה כאן הקב"ה מוליך אותנו לגלות ונוטש אותנו ואז כתוב ל גם בהשכלה שלנו לומר לנו שלימוד התורה יהיה גדול גם בצרות ובגלויות, כמו שמצינו שרוב התורה שבע"פ כתלמוד בבלי רמב"ם ורוב הראשונים נכתבו בגלותנו. כמוצא שלל רב.

ל ב. ושבט עד ה' אלוקיך. מצוות תשובה היא אחת מתרי"ג מצוות. הנה מצינו במשנה ביומא פה: האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקים בידו לעשות תשובה. וכותב שם רש"י דכיון דחטא תרי זימני שוב נעשית לו כהיתר ואין מספיקים בידו לעשות תשובה. והקשו המפרשים מדוע בעינן שיאמר אחטא ואשוב פעמיים ולמה לא מהני פ"א שיאמר אחטא ואשוב. וי"ל שהיות ומצוות תשובה היא מדאורייתא, יהיו צדיקים גמורים שיאמרו אחטא כדי לשוב ולקיים המצווה, וזהו רק האומר אחטא ואשוב פ"א, אבל האומר פעמיים הוא בוודאי לא מתכוון למצוות תשובה כי בשב"ז מספיק שיאמר פ"א, לכן כדי שיהיה אין מספיקין בידו לעשות תשובה בעינן פעמיים. חוכמת התורה.

ל ב. ושבט עד ה' אלוקיך. הרמב"ם תשובה ז' ד. פסק שבעלי תשובה הם יותר מצדיקים גמורים והוא כדעת רבי אבהו בברכות ל: ולא כדעת רבי יוחנן שם שס"ל שצדיק הוא יותר מבעל תשובה. ורבים נתקשו מנלן לרמב"ם לפסוק כרבי אבהו ולא כר' יוחנן שברוב המקומות הלכה כמותו? וי"ל שהרמב"ם למד ד"ז מקידושין מט: שקיי"ל התם מהקדש את האשה

ע"מ שאני צדיק, אפי' הוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה. והוקשה לרמב"ם אם נאמר כר"י שצדיק גמור עדיף מבעל תשובה זה עדיין מקח טעות, כי התנאי היה שהוא צדיק וכעת הוא רק בעל תשובה, אלא הכרחי מסתימת הגמ' דקידושין דהלכה כרבי אבהו. מפי השמועה מתוך הספר המאור שבתורה.

ל ב. ושבט עד ה' אלוקיך בכל לבבך ובנפשך. יש להקשות למה לא נאמר כאן בכל מאודך כמו בפרשה ראשונה של קריש"י? וי"ל דהנה איתא ברמ"א או"ח תרנו דעל מצוות עשה מצווה להוציא עד שליש ממנו, ואל יבזבז יותר מחומש מנסיון, אבל בל"ת יתן את כל ממנו כדי שלא יעבור עליה. והנה פרשה ראשונה של קריש"י היא בבלת עול מלכות שמים, והיינו אמונה בה' וכפירה בעי"ז, ועי"ז צריכים לתת את כל הממון. אבל הפסוק בפרשתנו עוסק במצוות עשה של תשובה ועי"ז לא צריך למסור כל ממנו. אלא שעדיין לא מובן: אם מדובר כאן על מצוות עשה, אז למה כתוב בכל נפשך הרי על מצוות עשה אינו מחוייב למסור נפש? וי"ל שהפסוק כאן מדבר על מצוות עשה של תשובה וזו מצוות עשה יחידה שכן צריך למסור עליה את הנפש, כמו שכותב כאן הרמב"ן. ויסוד זה מובא במהרש"א על ר"א בן דודיה שנהרג בשביל לחזור בתשובה. וכן בשיטת"ק כתובות ק"ג ב על הכובס שהשיל עצמו מהגג כדי לחזור בתשובה.

ל ה. והביאך ה' אלוקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך והרבך מאבתיך. הלשון והיטבך איתא בגמ' (ירושלמי א משביעית) מתייחס אילעיד לבוא, היינו שאבותינו ירשו ז' עממין, ואילו אנחנו ירשו לעת"ל עוד ג' עממין קניי קניזי וקדמוני. והנה איתא בב"ב נ: כל שהראוהו לקב"ה למשה חיוב במעשר לאפוקי קניי קניזי וקדמוני, ופירש שם ברשב"ם שהארצות האלו לא יתחייבו במעשר גם לעת"ל. והנה איתא בירושלמי שם שפירוש המילה ארץ טוב - היינו ארץ שפטורה ממעשר. ולפ"ז מובן למה נאמר על ארץ י עממין והיטבך מאבותיך, כי זה נקרא טוב דפטור ממעשר.

ל יז. כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו. יש להקשות מה שייך עשייה בלב? וי"ל, אומר החת"ס, שהיות ופסוק זה הולך על מצוות תשובה. ובתשובה כהוגן דזונות נהפכים לזכויות וזה נחשב כאילו בפועל הוא מקיים את המצוות, וזהו עשייה שבלב.

וארטיס פרשת וילך

לא א. וילך משה וידבר את הדברים. אומר רש"י לצאת ולבא בדברי תורה, למלמד שנסתמו ממנו מסורות ומעיינות החכמה. ויש לדקדק מה הטעם משה הלך ולא באו אליו כל ישראל, כמו שהיה תמיד כמו שכתוב ונועדו אליך כל העדה (במדבר י' ב-ג). וביותר קשה מנלן לרש"י שנסתמו ממנו מעיינות חכמה, שרש"י כותב מלמד וכו'. וי"ל, אומר היעב"ץ ע"פ מנחות ז'. דאיתא שם שאבימי שכת תלמודו, והוא הלך לתלמידו רב חסדא כדי שיוזכר לו את התלמוד. ומקשה הגמ' מדוע תלמידו לא בא אליו, ומתרתת הגמ' שאבימי אמר שע"כ שהוא טורח והולך הוא יזכה לזכור תלמודו. וא"כ הכל כמין חומר. הנה מדוע משה הלך? כי נסתמו ממנו מעיינות החכמה...

לא ב-ג. וה' אמר אלי לא תעבור את הירדן הזה. ה' אלוקיך הוא עובר לפניך..... וישעיה הוא עובר לפניך.

יש להקשות שלכאורה הכתוב סותר את עצמו: ה' אלוקיך הוא עובר לפניך ואח"כ יהושע הוא עובר לפניך. וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, דהנה משה בינו התחנן לקב"ה שיתיר לו להיכנס לארץ, ואין רצה להיכנס הרי המלוכה כבר ניתנה ליהושע ואין שני מלכים משמשים בכתר אחד, ועי"ז י"ל שמשה ידע שלעת"ל יהיו שני משיחים, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד. שאחד ילחם באומות העולם, והשני יעסוק בתורה. וזאת היתה בקשת משה, שאמנם יהושע יכניס את בני"י לארץ אבל לו יהיה עי"י מלחמה ומי שלוחם אינו יכול גם לעסוק באותו הזמן בתורה, וא"כ מן הראוי שאני אשאר כדי שיהיה מלך שלומד תורה. ענה לו הקב"ה ה' אלוקיך עובר לפניך ואני ה' אנהל את המלחמה, ויהושע עובר לפניך הוא יהיה המלך שמכניס את עם ישראל לארץ ורק הוא בלבד, כי הוא יוכל ללמוד כי הוא לא צריך לנהל מלחמה.

לא יד. ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימיך למות. ולהלן טז. כתוב הנך שוכב עם אבותיך. ויש להקשות מדוע שינה מלשון מיתה לשכיבה? וי"ל שאמרו חז"ל שבדוד נאמר שכיבה משום שהניח בן כמותו וביואב מיתה משום שלא הניח בן כמותו. וא"כ בפסוק יד משה נקרא מת משום שלא הניח בן כמותו. אך כיוון

שבהמשך הפסוק הניח את יהושע כממשיך בציווי ה' אז זה נחשב שהניח כמותו כי תלמיד כבן. ולכן נקרא שכן. המאור שבתורה.

לא ל. וידבר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תומם. ולהלן בפרשת האזינו (לב מד) כתוב ויבוא משה וידבר את כל השירה הזאת באזני העם והיה יהושע בין נון. יש להקשות ב' קושיות. א. מדוע כאן כתב עד תומם שהוא מיותר לכאורה, ואילו בהאזינו השמיט עניין זה 'עד תומם'. ב. מדוע כאן כתב שמשה דיבר ואילו בהאזינו כתוב שגם יהושע דיבר. ויש לומר, אומר הפנים יפות, ע"פ הגמ' במגילה שאומרת ששקשוראים לפני המתורגמן אין לקרוא יותר משלושה פסוקים ביחד כדי שישפיק המתורגמן לבאר את הפסוקים לפני הקהל, משא"כ כשאין מתרגמן קורא הכל ברצף. וא"כ הדברים מדויקים היטב בפסוקים. אצלנו בוילך מדובר שמשה אמר את הפרשה בלי תרגום, לכן אמר ברצף וזהו שאמר עד תומם. משא"כ בהאזינו שאמר זאת באזני העם, ויהושע היה המתרגם אז לא אמר עד תומם אלא הפסיק כל ג' פסוקים.

וארטיס פרשת האזינו

לב ג. כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלוקינו. וברש"י מכאן אמרו שעונים ברוך שם במקדש וכו' ביומא לו. ויש להקשות שבתענית טז. וכן במוט"ה מ: איתא לדעת רבי דילפנין שאומר ברוך שם במקדש מנחמה ט ה ויברכו שם כבודך ומרומם וגו', ובשב"מ צריך פסוק זה, כשכאן נאמר בתורה להדיא ללמוד ד"ז? וי"ל דרבי יהודה בברכות כא. יליף דברכות התורה מהתורה ילפני מכאן כי שם ה' אקרא, ולכן בשביל ברוך שם הוצרך ללמוד מנחמה. והנה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן בספר המצוות אי ברכת התורה מהתורה או מדרבנן, ונראה דנחלקו בדעת רבי ורבי יהודה הנ"ל.

לב ג. כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלוקינו. איתא בחז"ל (מדרי"ח כאן) שכאן משה ברוך ברכת התורה. ויש להקשות למה רק כעת הוא ברוך ברכת התורה? וי"ל שעד כאן התורה שאמר היתה דיבור השכינה מתוך גרונו של משה, ואילו פרשת האזינו אמרה משה מפי עצמו, ולכן נא שאמר מפי עצמו הוצרך לברכת התורה. אבני נזר.

לב ד. קל אמונה ואין עוול. אומר רש"י קל אמונה לשלם לצדיקים צדקתם לעולם הבא, ואין עוול לשלם לרשעים צדקתם בעוה"ז. ויש להקשות הא הטעם שאין משלמים לצדיקים בעוה"ז הוא מפני ששכר מצווה בהאי עלמא ליכא כי השכר הוא גבוה מאוד ואין אפשרות כלל לשלם כאן בעוה"ז וא"כ אין לרשעים אפשר לשלם: מתוך החי"ח ע"פ פסחים נ: רבא רמי כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כ גדול מעל שמים חסדך הא כיצד כאן בעושים לשמה כאן בעושים שלא לשמה, וא"כ רשעים שעושים שלא לשמה השכר שלהם הוא מתחת השמים ושייך לשלם להם כי עושים בשביל צרכי מתחת השמים, משא"כ הצדיקים.

לב ז. זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור. שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך. יש לדקדק למה זכור ימות עולם אמר בלשון יחיד, ואילו בינו שנות דור ודור הוא בלשון רבים. וכן שאל אביך ויגדך הוא בלשון יחיד, זקן ויאמרו לך הוא בלשון רבים. וי"ל, אומר רבי יונתן דייויד, ע"פ חגיגה יא: דאין דורשין במעשה בראשית בשנים רק ליחיד, וא"כ זכור ימות עולם הוא מעשה בראשית וכתב ביחיד, ועי"ז נאמר שאל אביך ויגדך ביחיד, ואילו שנות דור ודור זה על המשך הדורות, וזה שרי בריים לכך כתב ויאמרו לך.

לב מא. אשיב נקם לצרי. אומר רש"י שמכאן ילפינן שאפי' אחרי שהקב"ה זרק את החץ הוא יכול להשיבו. ובשונה ממידת בשר ודם. וההסבר הוא דהנה איתא בתענית כט. ששריפת בית המקדש התחילה בשלהי תשעה באב ועיקר הדליקה היתה ב' אב. ואמר רבי יוחנן אילו הייתי באותו הדור הייתי קובע את הצום ל' באב. ויש להקשות עי"ז הא ר"י בעצמו ס"ל אשו משום חצי, ומבאר הנימוק"י שכמו חץ ברגע שיצא מידו נגמרה המלאכה ה"ה באש ברגע שהדליק נגמרה מציודו כל פעולת ההחלקה. וא"כ אילו"ל דברי רש"י היה קשה על רבי יוחנן מדוע היה קובע את הצום לעשירי הרי אשו משום חצי, וממילא התחלת הדליקה כבר קבעה שהמלאכה נגמרה בתשעי וא"כ הזמן לצום הוא בתשעי? ולפי רש"י כאן ניחא, כיוון שרק בבשר ודם נאמר הדין שכשהחץ יוצא מידו א"י להשיב, משא"כ אצל הקב"ה אפי' כחץ יוצא מידו הוא יכול להשיב, והרי

את ביהמ"ק הקב"ה שרף בעצמו כדאיתא בב"ב ס' : לפיכך אמר ר"י אני הייתי קובע זאת לעשירי. האדמו"ר רבי משה מבאיאן הי"ד.

לב מזד. ויבא משה וידבר את כל דברי השירה הזאת באזני העם הוא והושע בן נון. קשה למה נאמר הושע ולא יהושע ועיין רש"י. וי"ל דמובא בגמ' שהאות יו"ד שניטלה משרי ניתנה ליהושע. והנה מה שאמרה תורה לא תקרא שמה שרי אלא שרה זה רק בחייה ולא לאחר מותה כי אין שלטון ביום המוות, ונמצא שהיו"ד של שרי נלקחה רק ל 38 שנים הזה הזמן שנקראה שרה עד שמתה, כי נקראה כך מגיל 89 ומתה בגיל 127 ולאחר מכן חוזר שמותה לקרוא לה שרי כי לא נאמר האיסור לקרוא שרי לאחר מיתתה. והנה יהושע נקרא יהושע מחטא המרגלים שהיה בשנה השנייה לצאתם ממצרים, וכאן נשלמו הארבעים שנה הרי לנו 38 שנים שיהושע נקרא כך, ולכן כאן הפסיק לקרוא יהושע כי זה ניתן לו ל 38 שנים שנלקח משרי. לזית חן.

וארטיס לראש השנה

שנהיה לראש ולא לזנב. יש לעיין מה הכפילות הזאת הרי אם יהיה לראש ממילא לא יהיה לזנב: וי"ל דכוונת הברכה כן שנהיה לראש וגם לא לזנב למעט שלא נהיה ג"כ זנב לאריות כמ"ש באבות והוי זנב לאריות וזה רק בתור עדיפות מראש לשועלים ובודאי עדיף להיות ראש לאריות. אלא נהיה ראש לאריות. ר"ש איבשיץ.

הטעם שראש השנה הוא בא' תשרי. כתוב בפסיקתא שהוא משום שהעולם נברא בכה' אלול והאדם הראשון נברא בא' תשרי ובאותו היום הוא חטא והקב"ה דן אותו באותו היום ויצא זכאי בדימוס, לכן כל שנה הקב"ה דן אותנו באותו היום להוציאנו זכאים בדימוס. והדברים תמוהים הא אדם הראשון לא יצא זכאי, שהרי הוא נענש קשה מאוד שנגזרה עליו מיתה ובוזיעת אפיק תאכל לחם והקב"ה גירשו מג"ע! ועו"ק הרי אנחנו ג"כ לא יוצאים זכאים בדין ובקושי מקבלים שנה נוספת והיא בדרך כלל מלאה בתלאות ויסורים! וי"ל שהדבר דומה לאדם שהיה לו מפעל משגשג ומצליח מאוד, באחת השנים הוא שם שם מנהל עבודה וסמך עליו בכל אך בסוף השנה הוא גילה שהמנהל הזניח הכל ולא טיפל בכלום והמפעל היה בקריסה מוחלטת, אז מה אמור לעשות בעל הבית! לתת מכתב פיטורים מיידי. אבל כשהמנהל הוא בנו של בעל הבית אזי הבעה"ב לא זורק אותו לגמרי אלא מעביר אותו לתפקיד אחר שאולי הוא כן יכול להצליח בו. וכך היה עם אדם הראשון למרות שמעל לגמרי בתפקידו, הקב"ה לא גילגל אותו מהמדרגות אלא הביא לו תפקיד שונה בעולם שברא והעביר אותו למשבצת אחרת. וזאת בקשתינו מהקב"ה שידון אותנו וישאיר אותנו כאן בעולם למרות שמעלנו בתפקיד ויתן לנו חיים להצליח בתפקיד לפי יכולתנו.

האם יש רמז כל שהוא בתורה שראש השנה הוא יום הזימן. הנה כל המועדים והרגלים הכתובים בתורה נאמרו ביום ובחמישה עשר יום וביום הביכורים וכדו' לבד מר"ה וי"כ שלא נאמר בהם יום, אלא נאמר בהם בחודש השביעי באחד לחודש ובעשור לחודש בלי יום, והיינו רמז מה שאמר דוד למשפטך עמדו היום והיינו שבימי המשפט עמדו - לשון שתיקה מהמילה היום. רוקח.

שבת בבית ה' כל ימי חיי וגו' ולבקר בהיכלו. ישנם כמה פרושים שנאמרו על המילה ולבקר בהיכלו. נביא חלק מהפירושים המתוקים שבהם. יש אומרים לבקר בהיכלו הכוונה כל בוקר לבקר בבית מדרש וזהו היכלו. רבי שמואל רוזובסקי מבאר שהכוונה היא ביקור שאדם ירשע בלימוד כמו שהוא מבקר, כאילו פעם הראשונה שהוא לומד, שהשבת בבית ה' כל ימי חיי' תמיד יהיה כמו הפעם הראשונה עם כל הגשמאק כמו היום הראשון של הזמן. וי"א ע"פ רש"י שאומר שזה מלשון ביקור בין טוב לרע. וא"כ י"ל שהביקור הכוונה לביקורת שלי שההסתכלות שלי על העולם תהיה בהשקפה של תורה, והיינו שבת בבית ה' וגו' כדי שאני אבקר כל עניין בהיכלו, דהיינו בהשקפה של בית מדרש.

אימתי ראש השנה. במדר"ר דברים ב' יד איתא: שאלו מלאכי השרת לפני הקב"ה אימתי ראש השנה ויום הכיפורים, אמר להם הקב"ה אני ראש השנה למטה. ולכאורה צריך להבין מהי התשובה שענה להם הקב"ה? מבאר רבי יהודה אסאד הסבר נפלא: ידוע הכלל של ילא אדור ראש' ראש השנה אינו חל בימים א' ד'. וידוע המדר"ר בשופטים שכשיש דין למטה בעוה"ז אז אין דין למעלה. ומכיוון שזמן ישיבת ב"ד כאן הוא בב' וה' (מגילה ובכתובות ועוד)

ממילא בימים האלו לא דנים למעלה. וא"כ זה מה ששאלו מלאכי השרת מתי יהיה ראש השנה, הרי בימים א' ד' לא משום לא אדור ראש, ובימים ב' ו' לא משום דאין דנים למעלה כי דנים למטה. וגם ביום ג' לא, משום דאין יחול יו"כ ביום ה' ואין דנים למעלה בה'. וכן בשבת לא, משום דיו"כ יחול בשני ואין דנים למעלה בב'. אז מתי דנים? לכן אמר להם הקב"ה אנו נרד למטה, וא"כ יכול להיות בב' ג' ה'.

באין מליץ יושר מול מגיד פשע. יש להקשות האם אכן אין שום מליץ יושר מול מגיד פשע? האם אין לנו שום זכות מכל השנה האחרונה הא כתוב בחז"ל אפי' אחד מיני אלף יגיד לאדם יושרו! וי"ל שלצערו את העבירות והתאוות שלנו כאמירת לשה"ר וכו' אנו עושים זאת בכזאת עסיסיות שזה בורא מלאך רע ונורא, בשביל כזה דבר צריך גם מצווה שתהיה אהתה רמה שתבדיל גי' מלאך כזה גדול ורם שיוכל להתחרות במלאך המשחית שנברא מהעבירה, וכזה מליץ יושר שתהיה מצווה בשלימות כמו העבירה זה אין לנו לצערנו.

באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חק ומשפט וצדקנו במשפט. יש ע"ז ביאור מאוד יפה: הנה בגלל שבאין מליץ יושר היינו שאף אחד לא מליץ עלינו יושר וכולם דנים אותנו לחובה. אזי תגיד ליעקב דבר חק ומשפט, ומהו החוק והמשפט? שסנהדרין שכולם חייבו הר"ז פטור. לכן וצדקנו במשפט.

ותראה לפניך עקידה שעקד אברהם את יצחק על גבי המזבח. למד כתב שנועד ע"ג המזבח י"ל שמסתבר שהמזבח היה י' טפחים ורחב ד"א ואברהם קיים כל התורה, והמעשה הזה נעשה ביו"כ ובוודאי אברהם לא עקד לפני המזבח כי היה עובר על איסור הוצאה מרה"ר לרה"י, לכן דייק שעקד על המזבח. ולכן הוצרך גם לומר שהאיל שנמצא נאחו בסבך בקרניו כי בלא חכ"י יש בעיה של צידה וכתה הוא ניצוד ועומד.

לפני ההתקיעות אנחנו אומרים למנצח לבני קרח מזמור. הטעם שנבחר המזמור הזה בדווקא בשעת השיא, ברגע הנשגב והמרומם ביותר ברי"ה, (למרות שיש הרבה מזמורים אחרים שמוזכר בהם שופר), אומר רבי דוד פורבסקי, שהמזמור הזה מלמד את כולנו איך צריך להתנהג בכזאת שעה גורלית. כי הנה רוב בני"א יש להם הרבה חטאים, וכשמגיע ראש השנה יש להם כזאת הרגשה רעה, האם אני אחזור שוב, הרי אני סו"ס רואה שאני לא עומד בזה, מה אני, שקרן!! להתשובה לזה היא ממעשה דבני קרח, שהיו מראשי המרד במשה ובתורה ה', והם סחפו אחריהם בשיא רשעותם את קהל ה', והם, שעברו עוון הכי חמור בהיסטוריה (שהקב"ה לא מחל להם אפי' על יונקי שדיים) שבו בתשובה ברגע האחרון ונצלו מאסון כבד ונורא, יש כאן עידוד גדול לחזור בתשובה אפי' כשנראה שהסיכויים אפסו וכבר מאוחר. ולכן אומרים דווקא מזמור זה.

לשמוע קול שופר: הנה מצונו בהלכה שצריך לכסות השופר בשעת הברכה (א"ר. מט"א ועוד) והטעם בזה, אומר אבני נזר, משום שבברכה על השופר מברכים לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואפשר שהוא בושת השופר שהברכה היא על הקול, וכעין שמצו שמכסים החלות בשעת הברכה על היין משום בושת החלות. אבני נזר.

בהצגות וקול שופר הרינו לפני המלך ה'. יש לדקדק מה טעם נכתבה בשופר המילה קול שופר בשונה מבחוצרות שהזכיר רק הכלי בלבד: וי"ל שהמשך הפסוק הוא לפני המלך ה', והנה השופר רק מעורר זכות אילו של יצחק וזה לא נצרך בבית המקדש לפני ה' כי שם היה מקום העקידה ואין לך תזכורת יותר מזה, ואילו שופר מעורר זכות בבלת התורה (רס"ג הובא בחכמת שלמה תקפ"ו) ולכן צריך להזכירו במקדש. חתם סופר.

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. יש לפרש ד"ז ע"פ ר"ה יז שיג' מידות של רחמים ונפתח ב- ה' ה', כי ה' הראשון הוא על קודם החטא, ולמה צריך כפרה על קודם החטא כי הוא כפרה על ע"ז שהקב"ה מצרף בזה מחשבה למעשה, ולכן כשיהיה ה' למלך על כל הארץ ויתבטל העו"ז אזי ה' יהיה אחד ושמו אחד כי אין חטא של ע"ז אז היג מידות יהיו רק ה' אחד. עיני שמואל.

מלך מוחל וסולח לעוונות ועמו בית ישראל ומעבירי אשמתו וגו'. יש להקשות מדוע מבדילים בין האשם לעוון, היה צריך להיות כתוב לעוונות ולאשמות בית ישראל, ולמה הבדיל ביניהם? וי"ל, אומר המשך חכמה, שמצונו ברמב"ם מעשה הקרבנות א' ד שכתב שאשם אינו מכפר בציבור אלא ביחיד כי אין אשם בציבור ולכן לא הזכיר אשמתנו ביחד עם העוונות שאינו בציבור.

הגמ' בר"ה אומרת למה תוקעין ומריעין כשהם יושבים, ואח"כ כשהם עומדים שוב תוקעים ומריעין. מתרצת הגמ' כדי לערבב את השטן ואומר שם רש"י שלא יטעין. וכשישמע שישיראל מחבבין את המצוות מסתתמים דבריו. ויש להבין האם בגלל שישיראל מחבבים את המצוות מסתתמים דבריו ואין לו אפשרות לקטרג על עם ישראל? מתרץ הרע"א ע"פ חז"ל (יומא פו): שבתשובה מאהבה זדונות נהפכים לזכויות. וע"כ כשהשטן רואה שישיראל מחבבין את המצוות היינו שמקיימים את המצוות מאהבה מסתתמים טענותיו כי הוא לא רוצה לומר את פשעי עם ישראל כי זה נהפך לזכות.

הגמ' בר"ה לב: אומרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה בר"ה וי"כ, כיוון שאפשר שמלך יושב על כסא דין וספרי חיים וספרי מותים פתוחים לפניו וישיראל אומרים שירה?! וקשה הא קי"ל להלכה שאוכלים ושותים ושמיים בר"ה וכן מסתפרים בער"ה כדי להראות שאנחנו בטוחים בחסדו ית', וד"ז הוא סתירה לעניין זה ששירה אנחנו לא אומרים וי"ל, אומר הרב אלישיב, ע"פ הפסוק ואני בחסדך בטחתי יגל ליבי בישועתך, היינו שאנחנו בטוחים בקב"ה! אבל 'ואשירה לה', מתי אנחנו שרים לה? רק כי גמל עלי, רק כשהגיעה הישועה. ולפי"ז הכל מיושב אנחנו צריכים לעשות הכל כדי להראות שאנחנו בטוחים בחסדו, לאכול, לשתות, לשמור, להסתפר, ולכבס את הבגדים. אבל השירה תהיה רק אחרי הישועה.

וארטיס ליום חמור

מלך מוחל וסולח לעוונות ולעוונות עמו בית ישראל ומעבירי אשמתו בכל שנה. וקשה מדוע אין כוללים הכל יחד מוחל וסולח לעוונות ולאשמתו? וי"ל דכתב הרמב"ם (מעשה הקרבנות א' ד) שאין קרבן אשם בציבור אלא ביחיד ולכן באשמותינו לו הוסיף בית ישראל. משך חכמה.

הנה ידוע שמצוות תשובה היא מצווה גדולה ונשגבה וע"י נמחלים כל עוונות האדם והוא נהפך לנקי. ולפי"ז תמה הנובי" (א"ח"ח קמא לה) למה לא מועילה התשובה לחוטא ששב, גם כדי לפטור אותו מעונשי ב"ד של מטה, שהרי הדין הוא שאדם שמחלל שבת לא יעזרו כמה סיגופים ותעניות ותשובה שיעשה, בכל מצב יסקלו אותו, ולמה? הרי נתכפר לו הכל בתשובה ויש דין שנקי וצדיק אל תהרגו. יש הרבה תרוצים לשאלה הזאת, נביא כאן את תשובת רבי צדוק הכהן ואלו דבריו, שמטרת העונש היא לא רק לכפר, אלא גם להרתיע אנשים שלא יעשו עבירות. ואם התשובה תפטור גם מעונש ב"ד, אזי לא תהיה לחוטא מספיק הרתעה, בשל הידיעה שיש דרך להיפטר מהעונש ע"י תשובה.

נאמר לגבי יו"כ (ויקרא כג לא) כל מלאכה לא תעשו, חוקת עולם לדורותיכם. ובפסוק לב. לגבי צום כתוב **ועיניתם את נפשותיכם וכל כתוב חוקת עולם לדורותיכם.** אומר האור שמח שזה מרמז לגמ' במו"ק ח. שבעת חנוכת בית המקדש ע"י שלמה המלך באותה השנה לא צמו ביו"כ משום חנוכת בית המקדש אבל מלאכה לא עשו. וזה מרמזו בפסוק שלפנינו לעניין מלאכה זה לחוקת עולם, אך לעניין צום זה לא לחוקת עולם.

וסלחת לעוונות כי רב הוא. יש להקשות האם בגלל שעוונותינו רבים לכן וסלחת לעוונות, ריבוי העוונות הוא סיבה לסלוח? וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, שהנה נפסק בשו"ע כמו ר' שמודה בקנס אח"כ באו עדים פטור. והרי מבואר בגמ' (חגיגה טז.) שכשאדם מתוודה על מעשיו יש שני מלאכים שמעידים ע"ז, וא"כ זה נקרא מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ולפי רב צ"ל פטור, דאם נאמר כשמואל אז צריך להיות חייב. וזה אנחנו אומרים כי **רב הוא**, כי נפסקה הלכה **כרב** פטור ולכן תחוס עלינו ותפטור אותנו.

על חטא שחטאנו לפניך ביוזעים ובלא יודעים. לכאורה היה צריך קודם לבקש על העבירות הקלות והיינו בלא יודעים שהוא שוגג, ורק אח"כ לבקש על החמורות שהוא יודעים והיינו מזיד? ויתרץ ע"כ בעל הקיצושיע שישועה בגיטין ד'. שלצדיק אין הקב"ה מביא תקלה גם לא בשוגג, ולכן הסדר שנכתב לא לפי סדר עשיית החטאים. קודם נכתב החטא של יודעים שהוא חטא במזיד משום שרק לאחריו נעשה החטא של הלא יודעים שהוא שוגג.

סדר העבודה: הנה"ה היה מסיים את תפילתו ביום הכיפורים בה"ל: ולא יעדי עבדי שולטן מדבית יהודה. ובלשון הקודש הכוונה ולא יסור שבט מיהודה. ויש להקשות למה לא אמר זאת בלשון הקודש. וי"ל שדברים שכתב א"ל לאמור ב"פ וכיוון שהיו לו כלים רבים בבואו לכפר בקודש לא יכל להכניס עמו גם ס"ת, לכן הוצרך לאומרה בארמית. הגר"א.

מאמרי מוסר וסיפורים בענייני הימים הנוראים

כוח התפילה בימים הנוראים: כוח התפילה שיש בימים אלו הוא לאין ערוך. בימים אלו כל אדם מקבל חיים על כל המשתמע מכך, איך ייראו החיים שלו לטוב ולמוטב, ואדם שכל חייו עד היום היו מאושרים מהיום הזה יכול רח"ל להיחפך לרעים, וכן אדם שכל ימיו רעים בימים אלו הכל יכול להשתנות לטובה ולעושר ואושר. ואפי' דברים שבאופן טבעי לא יכולים להעשות, בכוח התפילה של ר"ה לשנות את זה. כמו שמצינו אצל האמהות הקדושות שהן היו עקרות והן נפקדו ברה"ל ולא הועילה להן זכות עצמן רק הראש השנה זה הכריע את הכף.

בימים האלו שהקב"ה נמצא קרוב אלינו ובא לשמוע שוועתנו ואנו צריכים לנצל היטב את ההזדמנות שנתגלגלה לפתחנו וכמאמר הכתוב קראוהו בהיותו קרוב. ומי שמנצל ובוכה בימים אלו בוודאי משיג דברים שאי"א להשיג במשך השנה כי המלך אצלו לשמוע מה בפניו. ישנו סיפור ידוע על רבי יצחק טוביה ווייס והסיפור לפנינו: שנת תרצ"ט, ימים אחדים לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה, כל הדרכים כבר בחזקת סכנה ובלבול, כולם מחפשים דרכי מילוט להציל נפשיותם, באחד מהימים הטרופים הללו, התפשטה בשורת הצלה כאש בשדה. אורגנה רכבת הצלה לילדים!!! רכבת המיועדת לאלף ילדים בלבד, שתשמש עבורם כמצילת חיים, אלו שיזכו לעלות עליה, יגיעו לאנגליה, שם יתקח עליהם חסות הממלכה האנגלית. הבשורה המרנינה הביאה את כל ההורים לרוץ ולתור, ולעשות כל טעדיק להשגת אישור עליה על רכבת זו, לוודא שבנם יהיה אחד מאותם אלף. גם ר' שלמה ווייס, אביו של הילד יצחק טוביה נ"י, ניסה בכל דרך להביא הצלה לילדי ביתו, ואכן הצליח בס"ד. למחרת נפרד הילד מהוריו כילד בגיל י"ב, לפני בר המצווה, בדמעה ובתפילה. לפני שעלה לרכבת נתן לו אביו ר' שלמה הי"ד מתנת פרידה: סידור תפילה בו כתב לבנו "אחוז עצמך בה' בכל עת ובכל מקום". בכך זכה אותו נער יצחק טוביה, להיות אדם מוצל מאש יחיד מכל העיירה כולה הי"ד. הרכבת הגיעה לאנגליה, שם פונו הילדים למחנה בסמיכות ללונדון הבירה. הילד יצחק טוביה הפך בה לדמות נערצת שהפיתה חיי רוח בשיחות חיוך לחבריו, אודים מוצלים מעמק הבכא, תושבי המחנה. שנה לאחר מכן, שנת ת"ש, ובתוך המחנה מורגשת תכונה רבה. הילדים המיומנים מצפים לאורח רם מעלה. הלוא הוא מלך אנגליה בכבודו ובעצמו שעומד להגיע לבקר את הילדים, שאותם הציל, ביום המיועד יצאו כל הילדים לשדה על אם הדרך, לפתע, בלא הודעה מוקדמת, פרץ נער אחר מן השורה ורץ קדימה היישר לעבר מרכבת המלך. החיילים מיהרו להרחיקו, אך המלך עצר בעדם, הורה לעצור את המרכבה, לקרוא לילד ולשמוע מה בפיו. בעיניים בוחקות קד הילד קידה ופתח ואמר לפני המלך: אדוני המלך! כמה אסיר תודה אני לפניך, על חסדך הגדול שעשית עמנו, כאן פרץ הילד בבכייה, וכשכולו תחינה המשיך ואמר: "אבל אדוני המלך! שמחתי אינה שלימה בהעלותי על ליבי את הגעגועים להורי היקרים, שנשארו מאחור בתוך הגיהנום הנוראי, שם בין חיות הטרף! נפשי יוצאת מדאגה עליהם, מי יודע מה עליהם או יעלה בגורלם...? לו רק היית מציל גם אותם, כי אז הייתה שמחתי שלימה."! המלך, הלא מלך הוא, ולא ענה כלום. רק שאל לשמו ומשהשיב הנער, נופף לו המלך לשלום. כעבור שבועיים ימים הופיעו בשערי המחנה אביו ואמו של אותו ילד, מלווים בגדוד מלכות, חיבקו את בנם החכם... הבן האמץ שעל ידו באה הצלתו ותשועתם, הצלת חייהם. מיותר לתאר את דמעות שאר הילדים שלא חדלו מלהתחרט, אילו השכילו גם הם לבקש בעת שהמלך היה בשדה. אוי. לו רק השכילו... הכל היה נראה אחרת.

ענייני תשובה. לפעמים יש משבר לאדם והוא מהרהר בליבו: הלא אני חוטא כל כך גדול, איך אני אשוב בתשובה הרי צריך בשביל זה לסבול הרבה סבל לכפרה והרבה צריכים אדם מתייאש מתשובתו. אז דבר ראשון לפני שאדם מתייאש שיידע שהיו בעולם חוטאים גדולים ממנו ובהרהור קטן של תשובה הם הוכרעו לטובה וזכו לחיי עולם הבא. נביא כאן כמה סיפורים בזה מחז"ל בלבד. בירושלמי בסנהדרין מובא הסיפור עם מנשה המלך שבגד בקב"ה ובעמו ועבר איסורים חמורים ביותר ובראש האיסורים שעבר היה את האיסור החמור ביותר, הוא היה ראש לעובדי עבודה זרה, הוא הקים המון מזבחות לבעל, העמיד עץ אשירה, השתחוה לכל סוגי העבודות זרות

שיכל. כמו"כ הוא שרף את כל אזכרות ה' שבתורה והגדיל לעשות שהוא העמיד פסל בתוך בית המקדש והשתחוה לו כשפניו לעי' ואחוריו אל היכל ה' ועשה ארבעה פרצופים לפסל שבהיכל כדי להקניט כביכול את הקב"ה. בהמשך דרכו הוא עבד בעבודת הזרה המתועבת ביותר כלפי שמים, הוא שרף את בנו באש כקרבתן לעי' ועוד סוגי ע"ז מתועבים ומחפריים כלפי שמים, והכל עשה לא מתוך תאוה אלא להכעיס את הקב"ה רי"ל ולגרום שתסתלק השכינה מבית המקדש. ומנשה עצמו לא התשקף בזה ועבר על עוד איסורים חמורים ביותר, הוא רצח כל יום אלפים רבים של יהודים, ביניהם את סבו הגדול הלא הוא ישעיהו הנביא, כמו"כ הוא החטיא את עם ישראל לעשות רע ותועבה, וגרם בסופו של דבר לחורבן בית המקדש ר"ל. יום אחד תפסוהו מלכי אומות העולם הכניסו אותו לתוך דוד של נחושות, והדליקו אש תחת הדוד. מנשה נכוה מפני החום והחל לקפוץ ולרקוד בפנים מרוב כאבים, ולאט לאט הוא החל לסבול יסורים נוראים. הוא החליט לקרוא אל כל סוגי הע"ז שהכיר כדי שיענו לו, ואף אחד כמובן לא נענה לו. לבסוף כשראה שאין ברירה הוא החל להרהר בתשובה ואמר אני אנסה לקרוא לאלוקי השמים ואם יענה לי סימן שהוא המלך היום והנשיא, ואם לאו הרי אין הוא טוב מהם ר"ל. באותו הרגע באו מלאכי השרת וסתמו את חלונות הרקיע כדי שתשובתו ותפילתו לא תהא נשמעת אחרי חטא והחטיא כ"כ את הרבים והעמיד צלם בהיכל. אמר הקב"ה אין אני נועל דלת בפני החוררים בתשובה וכ"א שרוצה אני מקבל את תשובתו, מיד חתר לו הקב"ה חתירה תחת כסא הכבוד וקיבל את תפילתו. באותו הרגע שלח הקב"ה רוח חזקה וכך התרומם הדוד יחד עם מנשה ועף עמו עד לארמונו שבירושלים וכך ניצל ממוות מייסורי שריפה. באותו הרגע אמר מנשה יש דין ויש דיין ומאז שינה את מעשיו מקצה לקצה. במשך 33 שנים עבד את הקב"ה בכל כוחו והשיב רבים מעוון. בשעה שעלה למרום אמר עליו רבי ישמעאל בן אלישע שהעמידו הקב"ה בראשות ישיבת בעלי תשובה שלמעלה.

סיפור שמופיע בחז"ל על יוסף משיאת שהיה יהודי מתיוון שהיה במו ענינו בחילול בית המקדש, כשהגיעו להיכנס להר הבית החליטו לשלוח יהודי לפנייהם והבטיחו לו שיוכל לקחת לעצמו מה שיחפוץ. ברגל גסה נכנס יוסף לבית המקדש אל המקום שהוזהר עליו והזר הקרב יומת, ולאחר מספר רגעים הוא יצא משם כשבידו מנורת הזהב. מנורה כזאת שייכת למלך, טענו היוונים, לך יתקח משוהו אחר. מיד הגיב יוסף ואמר דבר שהם לא ציפו לו, וכה היו דבריו: לא די שהקעסתי את בוראי פעם אחת אני אכעיס אותו פעמיים: חמתם של היוונים בערה בהם, הם החלו להוכותו מכות מוות ויצאה נשמתו כשהוא צועק אוי לי כי מכות מוות בוראי. ונסים בסיוע שמובה בחז"ל על אלעזר בן דורדיה שלא היתה עבירה בעולם שלא עבר עליה. לימים הוא קיבל הרהורי תשובה והתיישב במקום שומם וכשראשו בין ברכיו געה בבכייה עד שיצאה נשמתו, וכשיצאה נשמתו יצאה בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיה מוזמן לחיי עולם הבא. ככה רבי ואמר לי קונה עולמו בשעה אחת ולא די בכך אלא שנקרא רבי. רואים שאפי' מתהום הכי נורא אפשר לחזור בתשובה, ובוודאי אנחנו שחוטאים מתוך תאוות בעבירות הרבה יותר קלות, והקב"ה יודע שהיה הוא המסית, והוא מושיע לנו יד ונתן לנו את הימים הנוראים האלו כדי שנשוב לפניו, בוודאי שתשובתנו שתצא מלב טהור תתקבל ברצון. וכשאדם ירגיש שאין לו ביטוח, ויש לו באמת משפט שבו יוכרע אם תהיה לו בריאות; חיים; נחת; הצלחה; שלווה הנפש; בריאות הנפש; נחת מהילדים וכו' וכו' ומה שעד היום הכל היה אצלו פחות או יותר תקין לו לא תעודת ביטוח בכלל. תראו כמה אנשים שבשנה שעברה אפילו לא חלמו להתפלל ולכווין במנע מגיפה מנחלת והשנה הם הסתלקו מהמגיפה לבי"ע. כעת בימים נוראים אלו זה הזמן לתקן ולקרוע רוע הגזירה המרחפת על ראשנו, וברור שביום הגדול הזה של ראש השנה מוכרע הכל וכו' וכו' והכל תלוי בתשובה ומי לא יעשה ככל שביכולתו כדי שיוזכה לצאת זכאי בדין.

מספר אוצרותיהם האמא: ביספר הזכרנו לדמות של הגאון הצדיק רבי אליהו אליעזר דסלר זצ"ל, משגיח ישיבת פוניבז', מביא תלמידו הגדול, הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, ראש ישיבת הגלב, אמרה נפלאה להמחיש את המהות של עשרת ימי תשובה, ואת דברי

חז"ל המפורסמים על בקשתו של הבורא יתברך מבניו אהוביו: "פתחו לי פתח כחודו של מחט, ואני אפתח לכם פתח שעליו וקרונות וננסות בוי". משל לאדם שנזדמן לעיר ניו יורק שבאמריקה, ונכנס לאחד מגורדי השחקים שבה. בבניינים רבי קומות אלו, אי אפשר להגיע אל היעד ללא מעלית, ועל כן נכנס המבקר לאחת המעליות, במטרה להגיע אל יעדו. כעבור רגע נשמע קול האזעקה, והתברר שאותו אדם לחץ על כפתור החרום שבמעלית. אנשי התחזוקה אצו אל המקום בדאגה, אך ראו כי הדלתות פתוחות וכי הכל תקין. "מדוע לחצת על הכפתור?", שאלו את האיש, והוא השיב: "מה זאת אומרת! המעלית אינה תקינה! אני צריך להגיע לקומה הארבעים ושלוש, והמעלית נשארה כאן, בקומת הקרקע!". "רגע, לחצת על הכפתור של הקומה שלך?" "לא", אמר האיש, "אבל תעשה לי טובה, מה פתאום צריך ללחוץ על הכפתור?... וכי פעולה פשוטה כל כך בכוחה להביא אותי לגבהים? אם המעלית יכולה להעלות אותי, אינני מבין מה תתרום לחיצת הכפתור הקטנה שלי... ברור שאיש זה הוא שוטה מופלג. אם צריך ללחוץ, לוחצים. הרי עניין הרואות שכך הוא הדבר! עליו להפנים שכך הוא הדבר עם עבודת התשובה. אנחנו עלולים להביט אל הגבהים הללו ועל התהליך של השיבה לאבינו אוהבינו, ולחשוב חלילה כי אין לדבר סיכוי – ועל כן לא נעשה מאומה. "הפעולה הקטנה שלנו לא תשנה כלום בין כך, ואם השם רוצה – הוא לא צריך את המאמץ הקטן שלנו"... אבל זוהי טעות! הבורא יתברך מצפה שנלחץ על הכפתור, שנפתח פתח זעיר, ואז אז תנסוק המעלית בקלילות ונזכה לסייעתא דשמיא מעל לדרך הטבע!

נמשיך עם המחשה מופלאה עוד יותר, מפנינו של מגיד המישרים רבי משמון דוד פינקוס: כשבונים בנין שאמור להכיל מתחמים גדולים ורחבי ידיים, אמר הרב פינקוס, כגון היכלי תורה או אולמות שמחה, המנהג לעשות כן על ידי בניית קירות יציבים וחזקים, כשמעליהם מניחים קורות ענק של בטון מצד לצד. משקלן של קורות אלו מגיע לעשרות טונות, וכדי לשנע אותן בדרכים צריך משאיות ענק וליווי מיוחד של אבטחה, עקב המורכבות העצומה והסכנה שטמונה במשא כה כבד. כמובן, כדי להרים את הקורות אל גובה התקרה הנדרש, משתמשים במנוף רב עוצמה שמסוגל להזיז מטען כה כבד. המנוף עצמו מסביב ביותר, ולפני שהוא מתחיל במלאכתו דואגים מפעיליו לעגן את גוף המנוף בקרקע מסביב, באמצעות תומכות מיוחדות. והנה, אחרי כל המאמצים, מתרוממת קורת הענק באוויר, מוחזקת על ידי כבלי פלדה עבים, וכעת צריך להזיזה אל מקומה המיועד בדיק רב ככל הניתן. איך ניתן לדייק בהנחתה של קורה עצומה כל כך? מי יכול בכלל להזיז דבר כה כבד כל מי שראה פעם את התהליך יודע את התשובה המדהימה: פועל בודד העומד על פיגומי הקירות, מסיט ביזו את הקורה הענקית ומביאה למקומה המדויק... "מבינים אתם?!" – היה זועק רבי משמון – "ליתרומם את קשה, וכל השנה זה אכן קשה עד מאד, כמי שינסה להזיז משקל של עשרה טונות לבדו. אבל בימים הנוראים הקדוש ברוך הוא מרים את המשא הכבד באוויר, וכל אחד יכול פשוט להושיט את ידו, ובקלות לעשות את מה שלפני כן היה נדמה כבלתי אפשרי"... הקדוש ברוך הוא מניף את מנוף התשובה של כל אחד ואחד, וכל יהודי יכול בקלות להתרומם מחיי הגוף, המרחיקים אותו מהשם יתברך, ולזכות לחיי הנפש המכניסים אותו שנית למחיצתו!... כשמעתי את המחשבה הנפלאה של הרב פינקוס, עלה בדעתי נופך שניתן להוסיף לדברים: הראיתם מימיום מטוס שתקוע בפקק? בודאי שלא. באוויר אין פקקים. מאות ואלפי מכוניות יכולות להיות 'תקועות' בפקקי תנועה, לצבור ולהתקדם באיטיות מרגיזה, ומעליהן מריא מטוס מנמל התעופה הסמוך וידאה לדרכו במהירות וללא עיכובים. אם הבורא יתברך מרים אותנו מעל הקרקע, הרי שניתן לעוף באוויר ולהתקדם בזריזות תוך קפיצה מעל כל הפקקים הרגילים... זהו מהלך אחר לגמרי של התקדמות, של עליה; מהלך שמתאפשר אך ורק בתקופה זו של הימים הנוראים.

בכדי לרומם ולהלהיב את הלבבות. נביא כאן עוד הסבר נפלא על סגולת הימים המיוחדת. מדוע אכן זה כך? כיצד "דרשו השם בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב", מסייע "לדלג" על מרחקים כה גדולים? רבי שלום אפשטיין, ראש ישיבת 'מאה שערים', היה איש

יקר רוח שזכה ליצוק תורה אצל גאוני הדור הקודם ראשי ישיבת חברון. כמה פעמים שמעתי מפיו פניני תורה ומוסר נפלאים. פעם שמעתי ממנו משל נפלא, אודות העניין שבו אנו עוסקים בשמו של רבי איצ'לה בלאו. רבי איצ'לה שאל, מהו הלשון 'שמע קולנו'! מדוע לא נאמר 'בקשתנו' או 'תפילתנו'! מה הדגש על שמיעת הקול! ורבי איצ'לה הסביר זאת במשל נפלא, למלך שהיו לו שני בנים, שכיאה לנסיכי בית המלוכה חיו כל ימיהם בארמון, ושכל צרכיהם מסופקים להם. הנערים גדלו מעט, וביום מן הימים השקיפו לעבר החורב וגילו עולם חדש; אנשים הולכים ושבים, יוצאים לשוק, פונים למסגרות הלימוד ועמלים לפרנסתם, והחליטו כי החיים הללו הרבה יותר מעניינים ומאתגרים, והם אינם חפצים עוד בחיי פינוק כפי שהתרגלו אליהם עד עתה. הם הודיעו למלך, כי הם רוצים לעזוב את ארמון המלוכה וללכת לחיות לבד, כשהם ידאגו לעצמם כמו שכל אדם אחר מבני תבל דואג לעצמו... המלך כמוהו התנגד לרעיון, וניסה בכל דרכי השכנוע והפיתויים שעמדו לרשותו, לשנות את דעתם, אך לא יכול היה לעמוד מול נחישותם של השניים. למצער, הביאו להם המלך והמלוכה לפני ציאתם מזוודה גדולה, גדושה בכסף מזומן ובכל מה שנחוץ לשהות ממושכת בחוץ, וליוו אותם אל הבתלי נודע בכאב ובדמעה. השניים יצאו לדרכם עליזים וטובי לב, ודבר ראשון ניסו לחפש עבודה מכניסה; אבל בכל מקום אליו הגיעו – נתקלו בסיור. הגר, הוזהר והפחד דחאום מעליהם בבו, ואפילו הסנדלר, שניאות בתחילה לקבלם כשוליות, גירש אותם מחנותו במהרה, בטענה כי אין להם הכישורים הנדרשים למקצוע. כך נדחו מיום ליום, ומחוסר ברירה השתמשו עוד ועוד בכסף ששלח איתם אביהם. אבל מזלם לא השתפר. הם הרחיקו כמעט לקצויה הממלכה, אך גם שם לא התגשמו חלומותיהם, ולאחר שהכסף אזל באופן סופי, נאלצו להחליט כי עליהם לחזור לאביהם בארמון המלוכה. הבעיה היתה שכעת היה עליהם להתנייד בדרכים כקבצנים פחות מעמד, ללא אפשרות אחרת חוץ מהחליטה רגלית, לינה תחת כיפת השמיים והסתמכות על חסדיהם של עוברי אורח. לאחר מסע ארוך בן כמה שבועות, כבר לא ניתן היה להכיר את שני הנסיכים לשעבר. בגדיהם המפוארים והאיכותיים הפכו לבלויי סחבות, גופם נמלא עקיצות חרקים, ופצעים מבורות ומהמורות, ושערם גדל פרא.

כשסוף סוף הגיעו לשער הארמון וניסו להיכנס למקום שהיה ביתם, גירשו אותם השומרים בעודם ממלאים פיהם שחוק. "אתם טוענים שאתם הנסיכים!?", גיחכו. "כן נראים נסיכים? מרופטים, בלויים ולא מופתים!" לכו מכאן בטרם נפליא בכס מכות נאמנות!". עמדו השניים מחוץ לארמון, נבוכים ואומללים. ברור שאביהם המלך היה מכניס אותם בו במקום ודואג לכל צרכיהם – אבל כיצד יוכלו לספר לו שהם כאן, כשהוא בתוך הארמון, קרוב כל כך – פנה כה רחוק... עודם נבוכים ושבורים מגורלם המר, אך אליהם עובר אורח קשיש, שפניו האירו בזיו של חכמת חיים. "מה לכם, ידידיי!", שאל ברוך, ובתגובה פרצו השניים בבכי סוער, וסיפרו לאיש דברים כהווייתם. שמע הזקן, הנהן בראשו ואמר להם: "ראו, לכאורה, הדרך הפשוטה היא, כי תאמצו להשיג יש מאין תקצוב לבגדים חדשים, לרחצה ולתספורת. זה עלול לקחת זמן רב, שכן עיר הבירה מלאה בקבצנים ונעיים שמושטים יד, ולכם אין אפילו ממה לחיות. לכן, האזינו לי ואיעצה לכם את אשר תעשו: חרטו וזכרוני מלפני חמישים שנה, עת בנו את ארמון המלוכה המפואר, סיפרו כי המלך בנה לעצמו גינת פאר מרהיבה אליה הוא יוצא היישר מחדרו, ובכל יום בשעה מסוימת לפנות בוקר, כשהמלך קם משנתו, הוא יוצא אליה, מסתובב בין עצי ופרחיה, ואוגר כח למשימות היום הבא. לכו לאחורי הארמון בשעה זו, עמדו מאחורי החומה ותצטקו אליו – אם הוא ישמע אתכם, הרי בוודאי יורה להכניס אתכם תכף ומיד". שמעו הנסיכים לעצה, והתכוונו כבר בלילה הקרוב ליישם אותה. הם באו בשעה היעודה סמוך לחומה וניסו לדבר על ליבו של אביהם בתקווה שישמע אותם, אולם מרוב התרגשותם הם לא הצליחו להוציא שום הגה מפייהם. רק שתי מילים בודדות נעתקו מפייהם בזעקה כואבת ורוויית געגועים: "אבא!!! אבא!!!". בתוך הן, שמע המלך כמתוך חלום את קול בניו האהובים, ליבו עלה על גדותיו, ואמר בהתרגשות: "הא! בדיוק את הזעקה הזאת אני מצפה מייחל לשמוע!". בו במקום שלח את משרתיו, שיכניסו את ילדיו אל הארמון ללא

דחיו. ציוה לרחוץ ולספא אותם, ולהלביש חזרה את בגדי המלוכה שהיו רגילים בהם בעבר, ולאט לאט שבו למעמדם כאשר בראשונה... "זהו הסוד של עשרת ימי תשובה", אמר רבי איצ'לה. זהו זמן שבו אפשר לקצר את התהליך הרגיל בדרך כלל, ההיטהרות והניקיון הרוחני דורשים מאמצים רבים, זמן רב והשקעה מרובה, אבל ישנו זמן מסוגל שבו כל מה שנדרש מאיתנו זה להשמיע את קולנו אל הבורא. לעזק מנהמת הלב: "אבא!!!!", והוא כבר ייקח אותנו אליו וידאג לרחוץ אותנו, כרחם אב על בנים...! מי אינו חפץ לזכות בכך?!

זכרינו לחיים.. למען אלוקים חיים. היינו שאנחנו מבקשים מהקב"ה שיתן לנו חיים בשביל שנוכל לעבוד אותו. יש משל ידוע שא"י בלי לפתוח את את עינינו הימים הנוראים. היה בחור צעיר וחסון שהרוויח יפה לפרנסתו. והנה יום אחד הוא קיבל צו לבוא לשרת במילואים בצבא בתנאי סכנה. קם הצעיר וערך מכתב בקשה מנומק ומלא רגש מדוע הוא לא יכול לבוא. מכיוון שיש לו אמא ישישה וחולה שהוא בנה יחידה, ואין מי שיפרנסה ויסעד אותה בחוליה. והוא חייב להמשיך לעבוד כדי לפרנס אותה. המפקד התרשם מאוד מהמכתב ונתן לו פטור. אבל הוא החליט ללכת לבדוק בעיניו את הדברים. הוא בירר על מקום המגורים של האמא, והנה הוא בא לשם בוקר אחד, דופק בדלת, הדלת נפתחת והוא רואה לפניו בית מוזנח ועלוב, עניות שזוקת מכל כותלי הבית, ואשה רזה ומצומקת, הוא שואל אותה ממה היא מתפרנסת, והיא עונה מקיבוץ נדבות. אין לך ילדים? הוא שואל אותה, והיא עונה, יש לי בן יחיד שאני לא מאחלת לאף אחד כזה בן אכזרי. דבר ראשון הוא זרק אותי מביתו ולא מרשה לי לדרוך על סף דלתו, הוא מעולם לא בא לבקרני, ואני מקבצת נדבות בשביל לחיות את שארית שנותי, איפה הכרת הטוב על מה שגידלתי אותו כל השנים! **אומר** הח"ח מה אנחנו מבקשים ביו"כ זכרינו לחיים תן לנו חיים - למען כדי שנוכל לעבוד אותך. אז לפחות נרצה לעבוד את ה', נעשה מאמצים, ולא חלילה כאותו בחור. שנשתמש עם החיים שלנו רק למענו ולא למען העבירות שלנו ר"ל, כי ע"ז העונש הוא גדול פי כמה.

מה זה חיים למענך. מספר הרב חזקיהו מיישובסקי על אישה בת 35 ששכבה בהדסה על ערש דוויו, כל הטיפולים הכימותרפיים כבר לא עזרו. הרופאים התיאשו והרימו ידיים. המצב התדרדר מיום ליום. כולם ידעו שזה עניין של ימים ספורים. דבורלה בתה הגדולה בת ה-15 היתה על ידה באותו היום. כשלתעת האמא פתחה את העיניים ובקשה ממנה בחולשה נוראה לצאת מהחדר ולסגור אחריה את הדלת. הילדה לא טיפשה והיא הבינה שאמא שלה לא רוצה שהיא תקבל טראומה מלהיות אתה ברגעים האחרונים. היא מיהרה לצאת ומיד חיגה לאבא ובקול בוכים אמרה לו שיבוא מהר ויביא נרות כמו שהכינו אותה. היא נעמדה ליד הדלת ופתאום היא שומעת מהחדר את קולה של האמא. היא הצמידה את האוזן לחרץ הפתוח והנה היא שומעת את האמא מתחילה לדבר וככה אומרת האמא בבכי: רבש"ע אני לא טיפשה, אני יודעת שנשארו לי מספר שעות, אבל אתה אבא מה פרוץ שתהיה עוד מצבה? מה יצא לך מעד כמה פרקי תהילים ביום היראצט שלי? בא נעשה עסקה, הרי אתה הכל יכול, אתה ממית ומחיה, תשאיר אותי בחיים, ואני מבטיחה לך שכשאני אצא מכאן תהיה לך תועלת ממני, אני אהפוך להיות שפחה נאמנה של התורה הקדושה! אני אקדיש את כל הבקריות שלי לבשר אוכל לבני תורה חיים אין כסף. רבש"ע תן לי את האפשרות, תן לי את היכולת. היא סיימה ונרדמה. **כעבור** רבע שעה היא פקחה את העיניים ואמרה: דבורלה אני רוצה לשתות תבוא לי מים. הילדה החלה לרעוד, כבר חודשים שכל הגוף שלה אכול והיא לא נוגעת במים. מיד היא הבינה שכשמתקלקלים מהעולם מבקשים מים כדי לברך. דבורלה רצה להביא מים, והאחות אומרת לה תגידי את נורמלית היא תחנק מזה, אמא שלך חולה סופנית, היא לא מבינה מה שהיא מדברת. אך דבורלה כבר היתה בחדר עם המים, והלא אומן קרה, האמא שתנה את המים. האחות הזעיקה את כל הרופאים לראות את הנס הגדול. ואז היא נרדמה לזמן מה ושוב קמה וביקשה: דבורלה! משהו קטן לאכול, והרופאים לא ידעו את נפשם והיו בהלם של חיים שלהם, מת קם. לאט לאט שבה אל האמא רוחה. ותוך מספר ימים היא יצאה מביה"ח כשהיא בריאה. בדרך אמרה האמא אני רוצה להיכנס מיד

לישיבה הם עברו על יד ישיבה גדולה, הבעל נכנס לרה"י ושאל אם צריך טבחית בחינם ואכן כך היה. ובבין הזמנים היא נכנסה ללחץ, אך הפתרון נמצא מיד, היא החלה לעבוד בביה"מ בישיבת מיר שהמטבח שם פועל אך במימי יד הזמנים, חיים אין כסף. גם אנחנו נקבל לעבוד באמת את הקב"ה ונזכה לחיים טובים.

עוד רעיון לחיות חיים למענך. ועצה נוספת לזכות בדין (מתוך העלון הנפלא פניני רפ"ש) מופיע בתרומת הדשן, כשיהודי מרבה בחסד בימים אלו הוא מכריע את גזר דינו לטובה. וסיפר רבי מיכל יהודה ליפקוביץ על הסבא מסבלודקא שהיתה שנה אחת שנשא בחודש אלול כמה שיחות מרוממות ודיבר דברים מטלטלים על עומק הדין עד שכל הלבבות רעדו מפחד. ואז בבת אחת אמר הכבד הצעה היחידה להינצל ביום הדין היא להקדים בברכת טוב לשני, לחייך לכל אחד ולהאיר פנים לכלל. **וכך למה? י"ל ע"פ מעשה שהיה.** מעשה בעסק מצליח, שעבדו בו הרבה פועלים. פעם בשנה ישב בעל העסק עם המנהל וערך את חשבונו. דנו על כל עובד כמה העלות שלו לצד הרווח שהוא מביא לעסק והאם כדאי להמשיך להעסיקו בשנה הבאה. יום ניהול החשבונות היה מבחן לעובדים. היה ברור לכל שמי שרווחי לעסק - יישאר בתפקידו ומי שלא - מפורט. כל העובדים השתדלו לשפר הישגים לקראת היום הגדול. ביום המבחן ישבו בעל העסק והמנהל וערכו חישובים. ואז גילו שיש עובד אחד שאינו יעיל מספיק לעסק. עלות אחזקתו אינה תועלתית ביחס לרווח שהוא מייצר. בעל העסק כבר רמז למנהל העבודה קם והתנגד אלא שאם פתאום מנהל העבודה קם והתנגד לפיטוריו. הוא בשום אופן לא מסכים עם בעל הבית. וזאת היתה הפעם הראשונה בהיסטוריה שדבר כזה קרה, מעולם המנהל לא התנגד להחלטות של הבע"ב. ולתמימה בעה"ב הסביר המנהל ואמר: נכון שהעובד הזה לא רווחי והוא לכאורה מיותר, אבל זה הכל רק לכאורה. אך מכיוון שהעובד הזה הוא איש שמח ועליו ומשרה אזוריה טובה בעבודה, תמיד הוא זורק מילה טובה ובסופו של דבר גם אם אין תועלת ישירה ממנו, אך הוא יוצר את האווירה הטובה בעסק, והודות לו הלקוחות חוזרים לכאן שוב ושוב והעובדים האחרים עובדים עם הרבה יותר חשק. בעל העסק הופתע, אך נאלץ להודות שהצדק אתו. והיה זה העובד היחיד שמאז ומעולם נשאר בתפקידו, למרות שמבחינה כלכלית לא היתה כדאיות ישירה בהחזקתו, אך מכיוון שהוא יוצר אוירה של שמחה הוא מתייר להשאירו בתפקידו. **הדברים אמורים** אלנו, אנחנו מחפשים דרכים שצא זכאים בדין, נוכיח להקב"ה שהסביבה צריכה אותנו, אפי' שאין לנו מספיק מצוות, אבל יש סיבה אחרת להשאיר אותנו, כי בזכות הארת הפנים שלנו אנשים שמחים, ואז נזכה לכתובה ונתימה טובה. אז הנה לנו עצה לזכות בדין.

מי שבאמת חפץ ורוצה לחזור בתשובה אזי אפי' שהוא לא באמת נותן לקב"ה אלא עצם זה שהוא נותן מה שהוא יכול ומתאמץ מה שהוא יכול, הקב"ה מקבל את תשובתו ונותן לו חיים מאושרים וטובים. היה סיפור אמיתי על ילדה קטנה שהגיעה לחנות תכשיטים יוקרתית ובקשה לקנות תכשיט יקר, המוכרת שאלה למי? והילדה ענתה שאמא שלה נפטרה ואחותה הגדולה מטפלת בהם ושומרת עליהם, והם, כל הילדים בבית החליטו להפתיע אותה בתכשיט יקר. הילדה בחרה בתכשיט, ובאה לשלם, וכשבאה לשלם היא מוציאה את הארנק ושופכת את כל התכולה שבצירוף כל העשרות אגורות זה הגיע ל 5 שקל. המוכרת עטפה את המנתה והביאה לילדה שיצאה מאושרת מהחנות. **והנה לקראת סגירת החנות** באה במרוצה לחנות בחורה מבוהלת ומתנצלת והיא התחילה לומר: סליחה, אחותי לקחה מכאן משהו בלי לשלם. כולי התנצלות, היא רק רצתה לשמח אותי וכו'. אבל בעלת החנות לא הבינה וטענה שהיא כן קנתה את השרשרת. והבחורה נבהלה ואמרה, רגע זה שרשרת מזהב אמיתי ששווה הון, מהיכן היא שילמה ע"ז? ואז תכשיט אמרה היא שילמה לי מה שאף אחד לא שילם לי. היא שילמה לי מכל הלב את כל מה שהיה לה. וכעת השרשרת שלה.

כך בבואנו ליום הדין אפי' שאנו באים בקושי עם קבלות, בקושי חיזוקים, אבל אם זה מהלב, ואנחנו עושים כל מה שאנחנו יכולים, אז אנחנו יכולים לבקש זכרנו לחיים. אפי' שהקבלות לא מי יודע מה.

הארות בענייני ימים נוראים והעבודה בימים אלו. ערוך בדרך שאלות ותשובות

שאלה: ערב ראש השנה כל שנה זה יום עמוס. על מה לא לוותר באותו היום? **תשובה:** בטור סימן תקפא כתב שע"י התענית של חצי יום בער"ה נמחלים שליש מעונותיו של האדם. והמהרש"א בברכות לב: כותב שאיגרתא דתעניתא צדקה, ורק ע"י צדקה נחשב שצם. והרמ"א בסוף הסימן שם הוסיף שנהגו לילך על הקברות בער"ה להרבות שם בתפילה והטעם, אומר המשנ"ב כי שם התפילה נשמעת ביותר. וראוי להוסיף שתפילה זה הפתרון לכל הבעיות. החזו"א היה אומר שהוא לא מכיר בעייה שא"א לפתור אותה בעשר דקות והוא ע"י תפילה. וכמובן שצריך שיהיה בלב נשבר.

שאלה: מה היא העצה הכי פרקטית והכי טובה לזכות ביום הדין? **תשובה:** להיות מעביר על מידותיו ולוותר. החפץ חיים המשיל זאת ליהודי ששלח את שני בניו למרחקים ונתן לכאז"א מהם די מחסורו, אחד הילדים לא התנהג כראוי והתנהג באכזרי עד שנטל לו מחלקו. האח הנעשק היה חכם ואמר למה לי לריב עמו, הרי אבי בוודאי ישמע מזה וישיב לי את חלקי האבוד, כי לאבי לא חסר כסף. כמובן כשהאבא שמע זאת הוא מיד חיבק ונישק את הבן המוותר, וא"ל הצלת אותי מבזיונות שהיו אומרים הילדים שלי רבים, כעת אתן לך בכפלים. כך הקב"ה אנו בניו וכשמוותרים הוא מחזיר בכפלים. עוד הביא רבי הלל זקס בשם הח"ח שאמר אילו היה כח בידי הייתי עובר מבית לבית והייתי אומר לכולם כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים. לא להתעלם מהכאב של השני, להתחבר לזה רגשית ועי"כ נזכה שירחמו עלינו מהשמים.

עוד רעיון יפה: רבי אברהם קסלר חיבר ספר נוטרי אמן, והוא מספר שהתקשר אליו יהודי מארה"ב והוא בכה שיש לו ג' צרות כואבות מאוד. א. הוא נשוי כעשר שנים ואין לו זש"ק. ב. כל עסק שהוא נוגע נכשל ואין לו פרנסה. ג. כעת גילו לו יגדול והוא אבא במצב מסוכן והוא מבקש שיגשו לשאול את הרב שטיינמן מה עליו לעשות. הרב קסלר ביקש מרבי משה שטיינמן שישאל את אביו מה לעשות. והרב שטיינמן הביא את הסיפור הידוע שהובא במדרש, על אחד שהיה מגנן יפה לפני המלך והמלך מאוד אהב את נגילותיו, ותמיד כשהיה המלך עצוב היה נקרא המגנן לפניו לנגן לו את המנגינות האהובות על המלך. לימים הגנן נתפס במעשי פשע ונגזר דינו למות, אך המלך חנן אותו כי לא רצה להפסיד את נגילותיו, הדבר חזר ונשנה וכל פעם המלך חנן אותו, והנה יום אחד בשעת הפשע נקטעו אצבעותיו של הגנן, מיד כששמע ע"כ המלך הוא אמר תהרגו אותו מיד כי אין בו תועלת.. והנמשל. הקב"ה ממ"ה אוהב מאוד את המנגינה הנקראת אמן יאה שמיה רבה מבורך, והוא מבטיח על המנגינה הזאת חנינה למרות שנגזר גז"ד למות.. כעבור שנה הוא התקשר לרב קסלר שהוא נפקד ומצליח מאוד בעסקים והגידול... כלא היה.

שאלה: מה הדרך למחול על כל עוונותיו בשנת השמיטה? **תשובה:** כותב השדה חמד ח"ו עמוד 139 בשם הקדמונים (המראה הגדול) שאלו משמטים חובותיהם בסוף שנת השמיטה אז בליל ראש השנה של מוצאי שביעית מכופר כל עוונותיו ואפי" שכל אדם לחבירו ואפי" לא ירצה את חבירו. ובנתיבות בנחלת יעקב על פרשת ראה בעניין מעשר כספים כתב כה"ג. ולכאורה אפשר לעשות פרוזבול ואח"כ ילווה 100 שקל לחבירו ואת הכסף הזה יאמר משמט אני לך ואז ימחלו לו כל עוונותיו...

שאלה: הנה אמרו חז"ל שצדיקים ורשעים נחתמים לאלתר זה לחיים וזה למיתה ובינונים תלויים ועומדים עד יו"כ. זכו וכתבים לחיים, לא זכו ר"ל. ויש להקשות ע"ז ג' קושיות א. הרי הרבה צדיקים גמורים מתים והרבה רשעים גמורים חיים. ועוד שכתוב שאדם נידון בר"ה ונחתם דינו ביו"כ, משמע שזה מתייחס לכל אדם. ועוד שיוצא מהמימרא הזאת שרק בינונים שהם מחצה על מחצה נידונים ביו"כ. ולא מסתבר כי כמעט אין כאלו בני אדם שבדיוק יש להם מחצה על מחצה זכויות וחובות ובשביל הקצת אנשים האלו עושים את יו"כ? **תשובה:** על השאלה הזאת עמדו הרבה מהראשונים ובראשם התוס' הרא"ש והרמב"ן. התשובה הרווחת על כלל השאלות הנ"ל, שצדיקים הכוונה בדין ורשעים בדין, היינו שיש

מי שנכתב למיתה אפי" שהוא צדיק והיינו רשע בדין - שהורשע בדין. ויש שהוצדק בדין ואפי" שיכול להיות רשע. ומאידך רוב רובם של העולם הם בינונים היינו שלא הוכרע דינם עד יו"כ.

שאלה: הנה ידועים דברי הגר"ח מוולאז'ין שבר"ה יש לבקש רק על מלכות ה', וכדברי הזהר שאלו המבקשים חיים ומזונות הם ככלב האומר הב הב ושוכחים את שמו המחולל של ה'. השאלה היא האם גם בזמנינו כך צריך לנהוג? **תשובה:** מתפקידנו בר"ה הוא להמליך עלינו את הקב"ה, והיינו שכל מטרותנו בעולם זה לעשות רצונו יתברך, ואני כלום, וכל הצרכים שלי ממגדים כשהם מתנגש ברצון ה'. רבי ישראל מסלנט חידש לנו שדברי הזהר נאמרו רק בדורות הראשונים, אבל בדורינו שאחד שיש לו קצת קשיים בפרנסה הוא כולו טרוד בזה, אפי" אם נבקש על דברים צמייים כפרנסה ובריאות זה המלכה של הקב"ה, כי אנחנו מרגישים שהקב"ה היום קובע את עתידנו וזה גופא המלכה. משא"כ בדורות ראשונים שאנשים היו יכולים להתרכז במלכות שמיים ולשכוח מכל העולם. וברור שצריך לבקש שה' ימלוך ולשמוח במלכותו אבל החידוש הוא שגם בקשה על צרכים פרטיים היא מלכות, משום שמביעים בזה את ההכרח שרק הקב"ה בכוחו לעזור לנו. **ומותר וצריך לבקש בקשות פרטיות אפי' בפה ובשבת,** כן פסקו החזו"א והרב אלישיב. וכותב רבי שלמה קלוגר שהדרך לקבל שנה טובה ומתוקה זה ע"י שאנו נאמין בכל לב שהקב"ה יכתבנו לטובה.

שאלה: מתי הזמן לבקש בקשות פרטיות? **תשובה:** לבד מהמקומות בהם מוזכר להדיא כיזכרנו לחיים' וכו' יבקש לפני יהיו לרצון הנאמר בסוף אלוקי נצור. ולפני שמבקש יודה על מה שקיבל כל השנה, ויבקש שהקב"ה יחון אותו במתנת חיים ויתן לו לעשות את תפקידו בעולם הזה גם השנה, ללא בעיות של פרנסה, בריאות, וצער גידול בנים, ושיכול לעבוד את ה' בלי הפרעות. עוד זמנים מסוגלים מאוד לקבלת התפילות הבאנו בשבוע שעבר: ברכת כהנים שאז התפילה מתקבלת אפי" שלא הולך בחוקות ה'. וכן בפתיחת הארון, ובהגבהת התורה.

שאלה: האם בתקיעות זה זמן לבקש? **תשובה:** תקיעות הוא זמן מסוגל מאוד, שזהו הזמן שבו דנים את האדם וזה זמן של וידוי ותשובה והוא עת רצון גדול לשוב בתשובה, ואפשר אז לשוב בתשובה גם על דברים שבזמן גריל קשה מאוד לשוב עליהם כגון מחטא הרבים. החסידים נהגו אז לומר יה"ח המודפס, אך בשיבות (הליטאות) לא נהגו לומר בפה כי אם להרהר בתשובה ולהתוודות בלב. וכמובן שלאחר כל זה יכול להרהר בקשות בליבו. ויש להוסיף שעיקר התיקון בתקיעת שופר הוא התשובה של האדם.

שאלה: במה יש להרבות בימים אלו? **תשובה:** מפורסם שכל גדולי האדמו"רים הרבנים והחכמים מנצלים כל רגע לאמירת תהילים. והתפרסם שהגר"י מבריסק היה נוהג לומר תהילים במשך כל היום בר"ה. וביאר שביום הזה הדבר דומה לאדם שהתברר לו כי בנו שאך אתמול היה בריא, כעת הוא נמצא במצב סכנה, וכן כל עניין פרנסתו ושאר הדברים נמצאים כעת על כף המאזנים, ובכזה זמן אומרים תהילים. ואפשר לראות אצל הגר"ח קניבסקי שמנצל ביום ר"ה ויו"כ כל רגע לאמירת תהילים, וידוע שכל רגע מודקדק אצלו ואעפ"כ בעשי"ת הוא גומר כל יום את כל הספר תהילים. ולפ"ז בר"ה ויו"כ יש לנו מסורת מגדולי הדור לצלל כל רגע לאמירת תהילים. (מלבד הלימוד והסדרים הקבועים ללימוד אבל זמן מיוחד מוקדש לאמירת תהילים) ובעשי"ת מי שיכול להספיק מחוץ לסדריו בזמנים הפנויים וודאי ראוי להוסיף עוד פרק, כי כל מעשה קטן שעושים בימים אלו משפיע המון על כל השנה. וכתבו הקדמונים שהכוון שיש ליחיד בעשי"ת הוא ככוח הציבור. (ורבי אלימלך בידרמן מביא בספרו באר הפרשה סגולה גדולה לכל העניינים בלילה הראשון של ראש השנה לומר ב' ספרי תהילים ברצף ויבקש מה שרוצה ויראה ישועות).

שאלה: מובא בשם האר"י"ל שמי שמוריד דמעות סימן הוא שנפשו טובה ושלמה. ומי שלא, סימן שנפשו אינה שלמה. יש להקשות האם אכן נפסק שמי שלא יוצאים לו דמעות, האם נפשו אינה שלמה? **תשובה:** ראיתי בשם הסטיפלער שדברי האר"י"ל הולכים על אנשים מבוגרים שיש להם רגש, אבל אצל צעירים דמעות הכוונה היא המקסימום שהם מגיעים ודמעות הם רק כמשל, יש כאלו שאצלם רגש ורוממות זה כמו דמעות. (ור"ח ויטל הביא מרבו האר"י"ל שיש איזה רגע של התעוררות באמצע ר"ה וזה הזמן שבו דנים אותו למעלה ואז יקבל ע"ע קבלה שיכול לעמוד בה וזה ישפיע על גזר דינו לטובה).

שאלה: איך אדם יכול לבוא לראות פני המלך כשהוא מלא בחטאים מכל השנה, ואיך מקיים תשובה מאהבה? **תשובה:** רבינו יונה באגרת התשובה אומר שבראש השנה אדם צריך לשכוח מכל העבר ולהרגיש כאילו היום הוא נולד, היינו שאין יחס לעבר כלל, וכעת הכל מתחיל מחדש כתינוק שנולד וכך רואה אותו הקב"ה. וההרגש צריך להיות אהבת ה' גדולה, שיש לנו אבא שנותן לנו מתנות בלי גבול, וישחזר לעצמו מתנות שה' נתן לו במשך השנה ויגרום לעצמו לאהוב את ה'. שכל היום רק מטיב אתנו וכל מה שהוא דורש זה שנקיים את הוראותיו. וכעת אבה יכול להמליך על עצמך את הקב"ה יותר מהעבר להשתדל להיות עבד יותר נאמן, ועושים זאת ע"י קבלה אפי' קטנה, ובלבד משהו שהוא יודע שלא יגמר תוך יום יומיים. ותשובה מתוך הכרת הטוב, אז חסדי ה' בקבלת התשובה הם עד אין קץ. וזהו תשובה מאהבה.

שאלה: לפי מה דנים את האדם? **תשובה:** הירושלמי אומר כשדנים את האדם בר"ה דנים אותו לפי ההתנהגות של יום ראש השנה ולא לפי מה שהתנהג כל השנה. (ראה ברה"ש של שור א מ"ד) אז אפי" אם כל השנה הייתי רע, כיוון שכעת אני מתנהג כרצון ה' אז אני אזכה בדין. אמנם זה ברור מי שהוא רע כל השנה בדרך כלל הוא לא יכול להתגבר על היציה"ר לומר איזו מילה של לשה"ר או על החזן, או על זה שתפס של המקום, או מי שהזיז את המגן, או אשתו שלא הכינה את הדג שהוא אוהב. אבל מי שיש לו ימים יותר טובים ופחות טובים, יש לו מדברי הירושלמי הנ"ל פתח תקווה שיכול היום להיות יותר טוב.

שאלה: מה צריך להרגיש בעשי"ת? **תשובה:** ידימין לעצמו את הבן שלו או מישהו אחר שהוא הכי אוהב או את עצמו נמצא על חבל תליה, ואוטוטי משמיטים את הקרקע מתחת לרגליו ואם יעשה פעולה כל שהיא אזי מחזירים אותו לחיים, בוודאי יעשה ככל שביכולתו למנוע את מיתתו. אנחנו בעשי"ת תלויים ועומדים וע"י פעולה של תשובה אנחנו יכולים להינצל. פשוט שנעשה כך בטרם יהיה מאוחר.

שאלה: איך להתפלל בעשי"ת? **תשובה:** כתוב בחת"ס בשם הקדמונים שכל התפילות של כל השנה שנפסלו מחמת שלא כיוון טוב תלויים ועומדים עד עשי"ת, ואם בעשי"ת האדם מתחזק בתפילה, אזי הוא זוכה שכל תפילה מכפרת על אותה התפילה באותו היום של כל השנה. כגון שחרית של יום ראשון מכפר על השחרית של ימי ראשון של השנה. לכן היצר מתאמץ להכשיל, אבל הידיעה שיכול להשיג שתפילה אחת שלו מצילה מאות תפילות עושה את זה שווה להתאמץ.

שאלה: מה זה תשובה? **תשובה:** כל זמן שאדם לא עושה תשובה יש חציצה בינו לקב"ה, ותשובה זה דבר שמוחק את פשעי העבר, ובכך מסלק את החציצה. ועיקר התשובה הוא ג' דברים חרטה, וידוי ועזיבת החטא (והיינו קבלה לעתיד). ונפרט: דבר ראשון צריך להתחרט על מה שעשה, וכמו אדם שעשה עסקה לא טובה שמתחרט עליה, דבר שני לבקש סליחה מהקב"ה על מה שעשה והיינו וידוי. דבר שלישי והוא הקשה מהכל והוא מעכב כמבואר בראשונים. והיינו שיקבל ע"ע לעתיד לא לשוב לזה העוון לעולם, ואם היה ברור לו בשעת הקבלה שלא ישוב, אז אפי' שאח"כ שב על קיאו התשובה מועלת. ואמנם הדבר קשה אך רבינו יונה אומר רעיון מעניין שמספיק

להיות 'מתייצב על דרך טוב', והבאנו בעבר משל לכך על אדם שנסע מירושלים לבני ברק והנה חולפים להם בעין 3 שעות נסיעה והוא שואל את זה שעל ידו מתי נגיע לבני ברק? עונה לו השכן אתה טועה, בני ברק זה בצד השני, אנחנו מתקרבים כעת למצפה רמון בדרום הארץ. אומר האיש אני לא מבין הרי כשיצאנו מירושלים אמרו לי ששעה נסיעה, ואתה אומר אחרי שלוש שעות שאנחנו עדיין רחוקים? עונה השכן פשוט לקחת אוטובוס שנוסע לדרום במקום למערב, אתה היית צריך לפנות שמאלה. אומר רבי ישראל באותו הרגע שהוא יורד מהאוטובוס ועולה על אוטובוס לכיוון ב"ב אז הוא מתייצב על דרך טוב ואפי' שהוא כמה מאות קילומטרים מבני ברק. ואותו הדבר בתשובה, העיקר זה הדרך ברגע שאתה בכיוון הנכון והיינו שאתה יודע את הבעיה, ומעוניין להפסיק עם הלשה"ר והדיבור בחזרה השי"ץ ויש לך רצון ושאיפה להגיע ליעד אזי אפי' שהוא עדיין רחוק אבל הוא בכיוון חיובי זה מועיל. סיפר רבי אליהו דיסקין שהיה בחור שהתחיל להתפרפר, והרבנים המליצו לחתן אותו מיידית, הציעו לו שידוך בחורה שזה עתה התחילה לשוב לצור מחצבתה, וכשהונח הדבר לפני גדולי הדור הם אמרו בשופו"א לא. האבא של הבחור לא הבין הרי הבן שלו מקיים כל התורה, רק פה ושם הוא פוזל לצדדים אך הבחורה בקושי יודעת מה זה שבת, אמנם היא מתחזקת אבל היא עדיין לא אוהזת בעשירית ממה שהבן שלו אוהז, ענה לו הרב הבחור נמצא בכיוון ההפוך מהבחורה בכיוון היישר, ודו"ק. וכשאדם מתחיל להשתנות זה נקרא שחזר בתשובה, אפי' שיועד שיקשה עליו להחזיק מעמד. כי מטרת התשובה היא לומר לקב"ה איך אני באמת רוצה להתנהג, וזה תפקידי להראות לקב"ה בעשרת ימי תשובה שאני רוצה להתנהג כך, ובמקביל יקבל עי"י משוה שיוכל להחזיק בו הלאה אפי' מעשה קטן ועי"י הקב"ה מקבל את התשובה.

שאלה: האם יש יום בעשיית שהוא מיוחד משאר ימים? **תשובה:** כן. כתוב במטה אפרים שיום ח' בתשרי הוא יום מיוחד מכיוון שהוא יום שאומרים בו יג' מידות. ובאלף המגן כתב שיש המתענים ביום זה. וכתוב בספרים (בני יששכר ועוד) שהוא יום סגולה והתעוררות רחמים, והוא יום מסוגל ביותר לתפילה. וכן כתוב בספרים הקדושים השומר שבת שובה כהלכתה מתכפר לו כל מה שחילל במשך כל שבתות השנה.

שאלה: סגולה ליו"כ: **תשובה:** כתב רב האי גאון שהאומר אדון עולם לפני התפילה בכוונה תפילתו נשמעת ואין השטן מקטרג עליו ואויביו ובתוכם היצה"ר נופלים לפניו, ובפרט ביו"כ.

שאלה: מה מיוחד ביו"כ? **תשובה:** יום כיפור הוא יום של רחמים וה' מוחל בו על כל העוונות (עי' תשובה והוא מכפר רק למי שמאמין בכפרתו) וכל השקפה הכי קטנה בדיבור ובמעשה מזכה אותנו בשכר עצום. הנה אם יום אחד אתה מגיע עם המשפחה שלך לפארק, ואתה בא לצאת וכל הילדים עייפים ועצבנים ואתה יושב בסבלנות ואין אוטובוסים, ופתאום בא אליך אדם ואומר לך אני נוסע לכיוון הבית שלך, ולוקח אותך עם כל המשפחה. מדוע זכית לכך? זה בגלל שביו"כ בין מוסף למנחה אמרת עוד פסוק בתהילים. או למשל הבן שלך לא מסתדר עם החברים בכיתה, כמה צער ועגמו"ם יש לך מזה ואתה יכול לפתור זאת בקלות, אם עוד מעשה טוב של הארת פנים ביו"כ לבני הבית, או למישהו שצריך את זה בספסל בביכ"נ, וכל דבר הכי קטן ביו"כ, פועל הרבה מאוד במשך כל השנה כולה.

שאלה: מבואר ברוב קבלה שאנונים שדרך התשובה לבד מווידוי וחרטה היא קבלה נעלית. השאלה היא מה לקבל לעתיד? **תשובה:** ידוע שרבי ישראל סלנטר היה מדבר כל האלול על הקבלה שצריך לקבל בשעת נעילה ולחשוב כל הזמן איזה קבלה יוכל לקיים. והורונו רבותינו שצריך לקבל קבלה קטנה שיוכל להחזיק בה, ולא כדאי שזה יהיה דבר רגשי כיוון שלא תמיד אפשר להרגיש, אלא דבר מעשי. הרב עד שביחה ידועה בער"ה אמר שיקבלו עי"ע ברכת המזון מתוך סידור. ורבי מיכל יהודה אמר שיקבלו אשר יצר מתוך הכתב. ומה התועלת בדברים קטנים? י"ל שאם אדם מתגבר על דבר קטן בדרך כלל הוא מתחזק בעוד דברים. וברור שהדבר הרצוי לפניו יתברך שהאדם יתחזק בדבר שהוא חלש בו כגון אדם שגרגל לדבר דיבורים

אסורים יקבל עי"ע קבלה בזה הדבר, כגון שיש שעה ביום שיהיה מה שיהיה הוא לא מדבר לשה"ר, שקר וכו'. כי מי שמשנה טבעו אז זה בגדר עקירה וזוכה להארת פנים מיוחדת מאיתו יתברך.

שאלה: אדם שרדף אותי כל השנה והרס לי את החיים במזיד, פשוט התעלל בי לאורך זמן, בייש אותי ברבים וירד לי לחיי האם אני מצווה לסלוח לו? **תשובה:** כדאי לי מאוד לסלוח לו, כי כמה שיותר השפיל אותך, במחילה שלך אתה יותר מעביר על המידות והקב"ה יותר מעביר לך על הפשעים ונותן לך שנה יותר מתוקה, ומה שלא תמחול לו לא יעזור לך שום דבר לשנה הקרובה ומה שתמחול לו הרווח הוא נקי לך ותזכה לישועות אדירות אפי' נגד הטבע.

שאלה: החיי אדם מביא שצריך בווידוי להתוודות על עוד מאות עבירות (והוא מפרט אותם שם). האם צריך לומר הכל וא"כ הרי זה קשה מאוד? **תשובה:** הסטיפלער היה מייעץ לומר בכל תפילה חלק. היינו במעריב יאמר את כל החיי אדם על האותיות א-ה. בשחרית יאמר ו-י. וכן הלאה. וכך עד נעילה יאמר הכל. וכך יוכל גם לכון יותר.

שאלה: מה לעשות כדי שהקבלה שקיבלתי, אחזיק בה הלאה? **תשובה:** יש הרבה שיטות. נביא רעיון אחד. למשל אדם קיבל עי"ע לא לשמוע קווי נייעס, והנה כעת יש התפתחויות פוליטיות מעניינות והוא חייב, הוא לא מסוגל, הוא לפני התקף.. הרעיון הוא שהוא יחשוב לעצמו מה עומד להיות במשך הזמים הבאים אצלו, באיזה דבר הוא חייב סיד' מיוחדת שהדבר יצליח, ואם חלילה לא, אז תהיה לו עגמו"ם עצומה, ואז הוא יחדיר לעצמו שאילו כעת הוא ישמע קו נייעס יהיה לו נזק בדבר שהוא כ"כ צריך בו סיד' מיוחדת, אם זה בעסקה פלונית שצריכה להעשות, או שהחברותא שלו יעזוב אותו, וכ"א יודע טוב טוב באיזה דברים הוא צריך סיד' ולא חסר לו כעת צרות משם...

שאלה: אדם שהורגל לדבר לשה"ר ופגע בהרבה אנשים ואינו יודע או שאינו מסוגל לבקש מחילה, כיצד יוכל לפייס את חבריו? **תשובה:** דבר ראשון לומר בפה כשהוא שמואל לכולם (תפילה זכה). רבי גרשון אדלשטיין נוהג להביא ע"כ את דברי החוה"ל שהאדם צריך להשתדל מה שיכול ולבקש מה' שיתן בלב הנפגע למחול לכל מי שהכניס אותו אפי' בלא יודעים. והוא עצמו ישתדל ככל יכולתו לעשות את כל דרכי התשובה והקב"ה יסייע בידו שאכן ימחלו לו.

שאלה: אישה שמטופלת בילדים והיא לא יכולה להתפלל בבית כנסת, וכמובן אין לה התעוררות מספקת בימים הגדולים בראש השנה ויום כיפור, מה היא יכולה לחזק עצמה? **תשובה:** רבי אליהו לופיאן אמר מקובל אצלי מרבתי: נשים הנמצאות בביתן בימים הנוראים ומטפלות בילדים אינן צריכות לרוממות של בית הכנסת כדי שתפילותיהן יעלו למעלה אלא להן יש צינור ישיר עד כסא הכבוד ובמעט הזמן והכוונה שיש להן הן מתקרבות לעולמות העליונים ומה שלוקח לציבור שעות ארוכות הן משיגות ברגע קצר. והרב שטינמן זצ"ל היה אומר מהטפלת בילדיה ובקושי מצליחה לפתוח המחזור אין לה מה לדאוג ולחשוש, על השנה שתהיה לה אדרבה זכות המצווה של טיפול בילדים זה מה שיוזכה אותה בשנה טובה. והדברים אמורים גם על מי שלא יכול להתפלל בבית כנסת בגלל שהוא בבידוד או קשה לו לצום וצריך להיות בבית וכו' ולא יכול להתעורר מספיק, אז אותם אנשים צריכים לדעת שכיון שהקב"ה סוובב שבזה הדרך תעבור את יום כיפור וראש השנה אז זה התפקיד שלך וכמה שאתה מתאמץ זה רצוי לפני ה' מאוד מאוד.

שאלה: אילו אירועים היו בראש השנה? **תשובה:** נברא אדם הראשון וחטא והקב"ה דן אותו. נח יצא מהתיבה. אמותינו שרה רחל וכן חנה התעברו בו. י"א שזה יום עקידת יצחק. נפטרו בו שרה רבקה וחנה, וכן י"א שנפטר בו רבי אמנון ממגנצא שחבר הפיוט ונתנה תוקף. ובשנת תרפ"ד החל לימוד הדף היומי לראשונה. וראש השנה הוא היו"ט היחיד שגם בארץ ישראל נוהגים אותו יומיים מכיוון שיש שנים שביום הראשון לא תוקעים. (ביום כיפור תשלי"ד פרצה מלחמת יום הכיפורים).

שאלה: מה העצה הטבעית לעבור את צום יום הכיפורים בקלות שיוכל באותו יום להתעסק רק בעבודת ה' ולא להרגיש חלש שלא יוכל לעבדו כראוי? **תשובה:** שבוע לפני הצום ימעט ככל שיוכל משתיית משקים עם קפאין כקפה וקולה, ומיומיים לפני הצום ירבה בשתייה כמעט כפול מהנצרך לו, בערב הצום יאכל ארוחת בוקר מסודרת, ארוחת ביניים קלה, ובארוחת צהרים יאכל דברים מקמח מלא וכן יוסיף הרבה ירקות לתפריט, בסעודה מפסקת יאכל חלה עם טחינה וירקות וכו', אך לא יאכל במשך היום דברים מלוחים חמוצים ומסוגנים ולא אכילה גסה וכן לא יאכל רוג'לך ודברים מרובי סוכר למיניהם במשך היום. כמיו"כ לא יעמיס עי"ע יותר מידי אוכל. וכך יהווה הדבר כהשתדלות ראויה שלא יצטרך כל היום הגדול להיות בחולשה גדולה, והחכם עיניו בראשו. ב.

עצה מהחפץ חיים להקל התענית. ציטוט מדרך שיחה עמוד שפא': רבי אליהו דושניצר סיפר ב"וועד" כי ה"חפץ חיים" היה תולה פתק בישיבתו בראדין לפני תשעה באב, ובו היה כתוב ב' דברים: א' עצה להקל התענית - לשתות כוס תה מתוק מאוד, ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל.

שאלה: כידוע אין יום הכיפור מכפר עלעבירות שב"א לחבירו עד שירצה את חברו, ממי הכי צריך לבקש סליחה? **תשובה:** מכל מי שפגע בו, ובפרט מוטל על האדם לפייס את שנתו כי המצער את אשתו גורם ר"ל שיתקצרו ימיו כך כותב הרמ"ק, והרבה פעמים מרוב שאדם הוא צדיק הוא מעט מחובותו לדיבור עם אשתו גם במקום הצורך, והאדם חושב עם אשתי אני אסתדר, אבל זה לא כך וחייבים לכה"י בעיו"כ לבקש סליחה, ולבאר היטב שהדברים שעשה וציערו אותה לא נבעו מרוע אלא מחוסר שימת לב, וברור שבשנה החדשה הוא ישתדל ביתר שאת לחשוב מה מפריע, ועי"כ ודאי שתמחל לו.

שאלה: מהי הסגולה הגדולה לישועה שהנהיג רבי אריה לוינ' וכן נהג הרב אלישיב? **תשובה:** במוצאי יום כיפור מיד אחר התפילה יש כח לכל יהודי ועל כן נהגו להושיב ג' יהודים 'רגילים' [ח"ו, אין דבר כזה...]. והם 'פוסקים' ישועות, ואומרים כשם שגורנו בב"ד שום מטה כך יגזרו בב"ד של מעלה, ורבים רבים נושעו מזה.

שאלה: האם מוטל על האדם מדין חינוך לקחת בנו לבית הכנסת? והשאלה היא בפרט בימים נוראים שנמצאים הרבה בבית הכנסת, מה מחויבים בזה? **תשובה:** הדבר ידוע שיש ילדים שליבים מנשך יותר לביהכ"נ והם אוהבים לבוא להתפלל מתחילה ועד הסוף, אבל יש הרבה מאוד ילדים (וידוע שזאת בעייה נפוצה) שהדבר מעיק עליהם ויש להם מזה הרגשה לא טובה, ואם האבא יקח אותם לביהכ"נ אז הם יפתחו סלידה לעניין, וכשיחיהו בית הכנסת לא יהיה מקום החביב עליהם וזה שלוקח אותם לשם בצעירותם יכול לגרום רק נזק לעתיד, וכאלו ילדים החכם עיניו בראשו, יחכה בסבלנות עד שיגיע מצב שהילד מעצמו ירצה לבוא ולא יכריח אותו כלל לזה, פעם שמעתי את רבי גרשון אדלשטיין אומר בתקיפות להורה על ילדו בן 11 שלא יכריח כלל וכשהילד יגדל זה יבוא לבד וחזר ע"כ כמה פעמים. מה שכן יכול לעשות לדבר ע"כ הרבה בבית, כמה גדול הוא בית ה' וכמה תועלת יש למי שמכבד את הקב"ה ומגיע להתפלל ובפרט בבית הכנסת וכו' והדברים חודרים לליבו אט אט. וכמובן, מדובר רק על ילדים שלא מפריעים בתפילה. אבל ילדים שמפריעים לאחרים להתפלל, אין להביא כלל.

(מעלת יום שמחת תורה. רבי יוסף חיים זוננפלד היה אומר שבזמן ההקפות אז זמן מאוד מסוגל להתפלל על נחת מהילדים. ביסוד וזרש העבודה כתב שמי שזהיר בשמחה כל תורה ביום אז בטוח שלא יפסוק תורה מזרעו. וכתב רבי חיים פלאגי' שבים שמחת תורה כל מה ששואל מהקב"ה מתקבל)

הרעיונות של השבוע בעניין תקיעת שופר: א. יש ת"ח חשוב שהוציא קונטרס בדרך לתקוע בקלות גם למי שלא מומחה בכלל בתקיעת שופר. אפשר להשיג הקונטרס מספר הסתפון שלו הוא 0548489810 נביא כאן את הרעיון שלו בתימצות. א. לנשום עמוק, ב. ללחלח את השפתים, ג. להדק את השפתים בלחץ קל עד ביוני, ד. להניח את השופר כשפיו מכון כנגד קו אמצע השפתים, ולהצמיד אותו בלחץ קל אל השפתים, ה. במידת הצורך ניתן להניח אצבע על השפתים, ו. להפעיל לחץ אויר קל עד ביוני בדרך נשיפה אל תוך השופר, באופן שירעיד את השפתים הכלואות בפי השופר.

התרת נדרים. יהיה שליח להתיר נדרי אשתו ע"י שיאמר בסוף ההתרה שלו, שמבקש גם להתיר עבור אשתו ובשליחותה ויאמרו מותר לה וכו'.

האם מותר לכפול תיבות או קטעים בתפילה דרך תחנונים או כשלא כיוון בפעם הראשונה או להתחנן וכדו'. הדבר הוא בעייה הלכתית ועדיף שלא יעשה את זה.

טעה בתפילה ואמר מקדש ישראל והזמנים במקום מקדש ישראל ויום הזכרון לא יצא, ואם נזכר תוך כדי דיבור יתקן מיד וי"א שיחזור לראש הברכה, וכשנזכר עד סוף שמו"ע יחזור לאו"א מלך וגו'.

בליל ראש השנה כדאי להתברך מכמה שיותר אנשים בשנה טובה. שמעתי פעם מרבי חיים קניבסקי שאמר שבבילי ראש השנה למרות שמתעייף מרובות אנשים שבאים להתברך ולברך זה כדאי, כי בר"ה כל דבר קטן מוסיף לדין וכתיבה וחתימה טובה.

הסדר שעושים בסימנים. יש בזה הרבה דעות. יש אומרים שבעת המינים עדיף וי"א שחביב עדיף ולמעשה אפשר לעשות מה שרוצה.

בסימנים כשאמר יהי רצון אחרי הברכה לפני שאכל הסימן ל"ה הפסק ואין חוזר ומברך.

על רוביה וזכרתי יש ספק האם יברך עליהם אדמה בסעודה לכן יפטור עצמו בדבר שחובה לברך.

בזכרתי אומרים שיכרתו שונאינו וכן בתמימים שיתמו שונאינו. מי הם שונאינו? יש שמכוונים על נסראללה וכדו' ויש שמכוונים על שונאי הדת ועוקרי התורה וכדו'. צריך לדעת שלא אלו ולא אלו צודקים, ואפי' יש בעייה לכוין על זה. **ואומר** המטה אפרים ואלף המגן סי' תקפג' וכע"ז בפמ"ג וכף החיים שם, שהכוונה היא למקטרגים בשמים שלא יוכלו לקטרג. ואל יכווין לשונאיו אפי' הגויים כי ע"כ הוא מעורר קטרוג. **רח"ק** אוכל סימנים גם ביום ב'. ולא אומר היה"ר.

האר"י כותב שב'איה' מקום כבודו שבקדושה הוא זמן לבקש בקשות על עשירות, ילדים צדיקים, ורוח הקודש. ורבי חיים קניבסקי אומר שאפשר בדיבור.

הלך לצרכיו והפסיד תקיעות דמעומד האם צריך להשלים. אומר החזו"א (או"ח קלז ד) לא צריך, כי זה נתקן לציבור ולא ליחיד.

האם שרי לתקוע בליל ר"ה בשביל להתלמד? רבים אסרו זאת.

מותר להפסיק בין תקיעות דמיושב למעומד לאחר יצא ותהלים. (הסתיפלער, הרב אלישיב).

תחילת התקיעה היתה בלחש ולא שמע, אפי' שהמשך התקיעה היה כשיעור לא יצא. (שו"ע ומשנ"ב תקצז ס"ק יד).

חלם בזמן התקיעות. אם יודע ששמע אפי' לא היה מרוכז יצא, ובלבד שיכול לומר מה תקעו כעת תקיעה או שברים וכו'. רנ"ק

כפרות. יש להזהר מלומר הפסוקים בני אדם וכו' ליד התרגולים כי בדרך כלל יש מהם ריח רע. כמו"כ אי"צ לבדוק את כשרות התרגולים לאחר השחיטה כי גם אם התרגול טריפה יצא יד"ח ועיין שד"ח יו"כ א יג. אם לקח תרגולת לזכר או הפוך יצא יד"ח. **העושה** כפרות בכסף יעשה מינימום כפרוטה וכל המוסיף מוסיפים לו.

שכח המלך הקדוש בערב יו"כ חוזר ואינו צריך לומר שוב וידיו.

וידי. יזהר בוידוי לא להיסמך על שום דבר שאם יזוז אז יפול.

כתב בשו"ע שיש להדליק נר לכל היו"כ (נר נשמה) לכל אדם נשוי אחד בשביל האיש והאישה.

לבישת קיטל בשנה ראשונה. אמר הרב אלישיב שהיום אין חשש ללבוש משום שזה לא מפחיד את האישה.

תפילה זכה צריך לומר קודם השקיעה וכמו שכתב המשנ"ב תרו"א.

באיזה מילים מכים ב'על חטא'? אפשר בהכל. אבל ב'ועל חטאים' צריך לדפוק במילים **שאנו חייבים** ולא בקרבן או בעונש, כמו שיש שדופקים בסקילה, שריפה, הרג, וחנק. כ"כ בברכי יוסף קלא ובמקור חיים לחוות יאיר סי' תרו.

מי שנמצא באמצע וידוי אחר תפילת יח קודם אלוקי נצור יכול לומר יג מידות עם הציבור. ולכתחילה ראוי לומר יהיו לרצון. רבי ניסים קרליץ.

דיני עינוי ביו"כ. הטעם שמאכילים קטנים ביו"כ ולא מחנכים לצום יום שלם הוא משום פקו"נ. אומרים רבים מהפוסקים שלפ"ז יהיה אסור לתת לו ממתקים שוקולד וסוכריות. צריך לתת לו לחם וכדו' שלא יסתכן בפקו"נ, אבל לא סתם פינוקים. כך פסק הרב וואזנר. אבל רבי ניסים התיר ועיין ב'חוט שני'. והאוכלים פת יטלו ידיהם כמו בכל השנה.

יש המסיימים נעילה אחרי צאת הכוכבים למרות שכבר **פנה יום.** התרומת הדשן ער"ה מביא בשם רבי שרירא גאון שבמוצאי יו"כ אין הדין והבימה מסתלקים עד שישלמו ישראל את תפילתם.

בהבדלה שבמוצאי יו"כ. אם מונח פת או מזונות על השולחן יש לכסות אותם משום בזיון הפת שמקדים הגפן להמוציא. משנ"ב.

שם. יזהר לברך מעין שלוש על היין קודם שנטל ידיו על הפת כי אם נטל שוב לא יכול לברך מעין שלוש על היין, ויכווין לצאת בברכת המזון. משנ"ב קעד טו.

חידות: חידות תורניות וכן חידות בענייני ראש השנה, יו"כ וסוכות: וחידות שונות לשאל לילדים

יקבל פי שניים ממנה. אם תלד בת היא תקבל מחצית ממנה. והנה ילדה אשתו תאמרים בן ובת איך יקיים הצוואה באופן שלא יסתור לרצון הבעל? **סג.** טבלת שוקולד המכילה 48 קוביות ורוצה לפרק לריבועים בודדים במקרה שיקח כל פעם חלק שיחלקו לשניים, כמה מהלכים יצטרך בשביל להשלים המשימה באופן הכי קצר?

חידות לשאל את הילדים. סד. צירופים למילה ראש? **סה.** איזה תפילה אומרים כל ראש חודש מלבד ר"ח תשרי? **סו.** איזה דברים הבאים מבעלי חיים משתמשים בהם בראש השנה? **סז.** מה צריך לאכול ביום ב' דר"ה שאין אפשרות שיאכל ביום הראשון? **סח.** מה ראש השנה השנה שונה באופן משמעותי מאוד מהשנים האחרונות? **סט.** איזה שם של בת הוא סימן בראש השנה? **ע.** מאיזה פרי אוכלים ממנו את מה שלא מציינו שאוכלים בשאר הפירות? **עא.** איזה בעל חיים אכל יונה? **עב.** איזה פרות בתוספת אות אחת נהפך להיות עוף בערב יום כיפור? **עג.** מה עושים בערב יום כיפור וזה נחשב שעשיתי מעשה הפוך? **עד.** איזה תוספת מוסיפים בתפילה ובברכת המזון בחודש תשרי והוא משתנה ארבע פעמים? **עה.** איזה בית לובשים ביום כיפור? **עו.** איזה שתי מילים אומרים בעשיית בחול כמאה פעמים בערף? **עז.** מה יש פעמיים בחודש תשרי? **עח.** מה אומרים כל יום ג"פ ובר"ה מוסיפים עוד פעמיים? **עט.** מה מסיימים בחודש תשרי וחוגגים ע"ז? **פ.** איזה מצווה עושים ע"י שדופקים על הריצפה? **פא.** איזה חתנים יש באחד מחגי תשרי?

תשובות לחידות: א. קידוש והבדלה- קידוש: חמש- יקנה"ז. ארבע-קידוש יו"ט סוכות (שהחיינו ולישב בסוכה). שלוש-קידוש יו"ט (שהחיינו). שתיים- קידוש רגיל. אחד- אם היו שותים יין מבעוד יום אינו אומר אלא קידוש בלבד. (רע"א ס"ד) הבדלה: חמש- יקנה"ז. ארבע-הבדלה יגיעה. שלוש- הבדלה במוצאי יוה"כ. שתיים-מוצאי יו"ט. אחד- מבדיל מפלג המנחה באמצע הסעודה שכבר ברך הגפן (רצ"ג ס"ג) (רצ"ט ס"ב) **ב.** ברכת החמה. **ג.** שבת יב.

מתי יישנים בחדר האוכל? לו. מה מוקצה גם לא בשבת ויו"ט? **ז.** איפה שומעים גם את השקט? **זח.** איזה חג אינו חג?

חידון רמזים לתשרי. לט. מי גסה? **מ.** מי סגולה? **מא.** מי מעביר? **מב.** מי גדולה? **מג.** מי עושק? **מד.** מי מומחה? **מה.** מי כחומר? **מו.** מי נחפז? **מז.** מי מושפל? **מח.** מה מלבין? **מט.** מה מחפשים?

קצת חידות לסוכות: נ. כיצד יתכן שני בני אדם יושבים בסוכה אחד יצא יד"ח, וחברו שעל ידו נחשב כאוכל מחוץ לסוכה או כשוטה? הרבה תירוצים. **נא.** באיזה הלכה שווים סוכה ותפילין? **נב.** אתרוג פסול כיצד יתכן שאם ימצא בו נקודה שחורה יוכשר? **נג.** כיצד יתכן סוכה שיש ימים שהיא פסולה ויש ימים שהיא כשרה? **נד.** כיצד יתכן שאדם יאכל בסוכה כשרה כדת וכדין והוא לא מצטער ונחשב שאוכל מחוץ לסוכה? **נה.** כיצד שייך להכשיר סוכה פסולה ע"י דיבור? **נו.** אתרוג החסר פסול, איך יתכן שאם יתחסר ממנו עוד הוא יוכשר? **נז.** איזה אתרוג כשר רק במקום מסוים? **נח.** כשרוצה לשתות, מתי מחוייב לשתות דווקא בסוכה? **נט.** מתי בונים סוכה לצורך יו"כ? **ס.** איך יתכן שסוכה תוכשר ע"י סכך פסול?

חידות לבוגרים. (מתוך ספר כי היא חכמתכם. ופיצוחים). סא. פעם הגיע לרבה של ירושלים רבי שמואל סלנט אישה שתבעה את חברתה לדין תורה, וכך היא סיפרה. אני עמלתי קשה על עשיית כביסה, ובסיום הנחתי הכל בסלסלה ונכנסתי לביתי כשחזרתי אני מגלה ששכנתי חמדה לה את כל הסלסלה ולקחה וזאת לעצמה, ואילו חברתה טוענת להדיים. חכמה שלי והיא סתם מתנפלת עלי והמוציא מחבירו עליו הראיה. רבי שמואל שהיה חד עין ראה שניכרים דברי הראשונה כאמת, אך הדין לא מאפשר להוציא מידה של השנייה. מה עשה בשביל להוכיח לעין כל שהשנייה לא צודקת? **סב.** שאלה מהרב מבריסק: אדם שנטה למות בעוד אשתו מעוברת ר"ל כתב בצוואתו לבניו כך, כל רכושי נתן לאשתי ולוולד שיוולד, אם תלד בן הוא

חידון תשרי: כט. מה פירוש המילה "מורביות"? **ל.** מתי הלכו לקלפי בחודש תשרי? **לא.** איזו מצווה מקיימים עם פסולת? **לב.** איזה שוטה אינו ראוי למצווה? **לג.** איזה פשוט הוא חלק מהמצווה? **לד.** מתי מסתכלים על דמות הקשת בתוך הענן? **לה.**

הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועוק ואינא שם (ע"ב) בתוס' לחד מהתירוץ דהוא רק בשבת שובה דעדיין הוא תלוי ועומד. ד. אם תוקע ליד בהמה כדי להוליכה וכן בשביל לצאת ידי"ח שופר, חייב משום מחמר. ה. שלושתם כתוב בחז"ל שנפקדו ברי"ה. ו. לגבי להנות ממנו ע"י שסומך לו כלי וכדו', דביו"ט אסור כי הוקצה למצוותו, אבל בשבת שרי כי שרינן לצורך גופו ומקומו. ז. דבש הבא מדבורה ועיין בכורות ז: בטעם לזה. ח. קר"ש בעמידה. ברוך שם בקר"ש בקול. שמו"ע יחפ. ט. גר אין לו ערבות. י. המתפלל ותפילת לחש בקול אין עונים אחריו אמן מלבד ברי"ה וי"כ. יא. בן סורר שנהרג על אכילת בשר זה דווקא אם לא היה איסור נוסף באכילתו. יב. חצי עבד שנשתחרר ברי"ה. יג. ר"ה שחל בחמישי. יד. בשנת תש"פ קראו וילך בשבת שובה. ושוב קראו בשבת לפני ר"ה. טו. קרן. טז. חג האסיף לתקופת השנה, וברש"י תחילת שנה כי תשא. יז. 114. יח. כששמחת תורה בשבת. יט. בבית המקדש. כ. ראש השנה ביום חמישי. כא. יו"כ ומוצאי יו"כ. כב. אברהם נימול ביום כיפור. כג. רמ"א תקפג לאכול תפוח בדבש וביאר הגר"א להזכיר ברכת יצחק ליעקב שאמר לו ריח בני כריח שדה תפוחים. כד. קריאה למלחמה (שמואל א יג) חרם על אדם ע"י ב"ד (מו"ק טז) ליווי ארון הברית ומשיחת מלך (שמואל ב טז). כה. תשליך. הרמ"א כותב שנהגו להשליך מים של הכפרות על הגג. וכן יש שנהגו להשליך ערבות על הארון קודש. כו. דופן עקומה. כז. חולין דף קא שעת השמד. כח. תוס' שבת יב: כט. נטיעות (רש"י סוכה

מג: ל. "טרף בקלפי" ביוה"כ. לא. פסולת גורן ויקב לסוכה. לב. הדס שוטה. לג. תקיעה פשוטה. לד. "כדמות הקשת בתוך הענן - מראה כהן". לה. בסוכה. לו. עצי הסוכה הם מוקצה כל שבעה. לז. בב"י של מעלה: "וקול דממה דקה ישמע". לח. איסור חג. לט. כותבת הגסה. מ. אין סגולה כתורה. עם סגולה. מא. ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה. מב. תקיעה גדולה. אין גדולה כתורה. מג. אל יעשקוני זדים. מד. "שמעו נא רבותי דיינים מומחים". מה. "כחומר ביד היוצר... כן אנחנו בידך". מו. ומלאכים יחפזו. מז. ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיות. מח. לשון של זהרית שבראש המשתלח. מט. נחפשה דרכינו ונחקורה. נ. או אחד מצטער ואחד לא. או ששניהם מצטערים אחד יש לו מקום אחר שיכול ללכת שם ולא יצטער ולשני אין. או אחד כיוון ואחד היה בטוח שהוא בבית ולא כיוון כלל הוי כאוכל חוץ לסוכה. או אחד שולחנו בבית ואחד שולחנו בפנים. או ששניהם שולחנם בבית רק אחד זה אישה ואישה אין גזירה שמא תמשך כי לא חייבת בסוכה. או אחד קיבל ע"ע החג בשעה מוקדמת וחברו לא. נא. בשניהם אסור שינת ארעי. נב. מנומר, ונוסף נקודה שחורה שהפכה הנקודות לכתם הר"י כשר תרמ"ח ט-י. נג. סוכה עם שתי דפנות ולחי, בשבת הסוכה מוכשרת מדין מיגו דהוי דופן לענין שבת כמבואר בגמ'. נד. כשלא כיוון כלל ולא הרגיש שיושב בסוכה לכונ"ע הוי כאוכל חוץ לסוכה שצריכה כוונה. נה. כשהיא גבוהה עשרים ונתמעט בעפר, אינו בטלעד שיאמר ויבטלנו בפה. נו. כשנגס בו עכבר אם יטול

חידון משמעויות מילים

מקום הנגישה יוכשר. נז. מעשר שני סוכה לד. נח. באמצע הסעודה. נט. מובא ביומא כששלחו השעיר לעזאזל בנו סוכות כדי שהשליח ינוח שם. ס. אוויר פוסל בג"ט, וסכך פסול פוסל רק בד"א. סא. אמר הוציאו את שתי הנשים והשאירו כאן את הכביסה, וביקש מבני ביתו שיוסיפו כמה דברים מביתו לסל הכביסה, והנה הוא קרא לראשונה שמיד זיהתה שיש דברים שהם לא שלה ואילו השנייה אמרה הכל שלה מיד גילה את רמאותה. סב. יחלק הירושה לשבעה חלקים שווים, יתן 4 לבן, 2 לאישה. אחד לבת, כי מטרת האיש היתה שלאישה יהיה חצי מהבן ופי שנים מהבת. סג. לעולם הוא יזדקק ל-47 מהלכים. סד. ראש השנה. ראש של דג. ראש חודש. ראש ישיבה. ראש כולל. ראש הממשלה. ועוד רבים. סה. ל"א הלל. סו. ראש של דג. שופר. דבש. סז. פרי חדש בשביל לצאת בשהחיינו. סח. שלא תוקעים בשופר ביום הראשון. סט. תמר. ע. גרעינים של רימון לא אוכלים גרעינים של שאר הפירות. עא. יונה הנביא נבלע ע"י הדג. עב. כפרות ע"י תרגול. עג. כל האוכל בתשיעי ומתענה בעשירי כאילו התענה תשיעי ועשירי. עד. יעלה ויבוא ביום הזיכרון הזה, ביום הכיפורים הזה, ביום חג הסוכות הזה, ביום שמניי חג העצרת הזה. עה. נעלי בית. עו. אבינו מלכינו. עז. צום. עח. עלינו לשבח בלחש וחזה"ש"ץ במוסף של ר"ה. עט. מסיימים את התורה בשמחת תורה. פ. חביטת ערבות. פא. חתן תורה וחתן בראשית.

משמעויות מילים לפרשת ניצבים: ה' משמעויות למילה פלא: פלא - נסתר. "לא נפלאה היא ממך" רש"י: מכוסה (דברים ל יא). **פלא - דיבור.** "לפלא נדר" רש"י: להפריש בדיבור (ויקרא כב כא). **פלא - מובדל.** "והפלא ה' את מכותיך" רש"י: מופלאות ומובדלות משאר מכות (דברים כח נט). **פלא - דבר פלאי. מפתיע. לא צפוי. מעורר השתאות.** "לעושה נפלאות גדולות לבדו" (תהלים קלו ד). **פלא - נפלא. נהדר. מעולה. יום נפלא.** **חידון משמעויות מילים לר"ה:** מה הם "משמעויות למילה פלא? 1. ראש - התחלה. ראש השנה, תחילת השנה. ראשית דבר. 2. ראש - הקצה העליון. "וראשו מגיע השמימה" בראשית כח יב. ראש ההר. ראש השרביט. 3. ראש - מנהיג. "נתנה ראש ונשובה מצרימה" במדבר יד ד. תרגום: נמני רישא. רש"י: מלך. 4. ראש - חשבון. "ישא את ראש מלכות השבי". במדבר לא כו. תרגום: חושבן. רש"י: חשבון. 5. ראש - תקיף. "ונתנך ה' לראש ולא לזנב". דברים כח יג. תרגום: לתקיף ולא לחלש. 6. ראש - קרן. "ושילם אותו בראשו וחמשתיו יוסף עליו". ויקרא ה כד.

המדור הגיגים לתועלת לא מובא בימים הנוראים.

היכן ניתן להשיג את העלון

"האברכים הצעירים" אצל הרב בלחשן שליט"א. בקרית אתא: בבית הכנסת מאקוא ירושלים 3 ע"י הנער נחמיה ברונשטיין נ"י. וכן בבית הכנסת של הקהילה החרדית בקרית אתא רחוב כצלסון 5. ברמת השרון אצל רבי דניאל פוסטבסקי שליט"א בבית הכנסת מסורת אבות מידי יום רביעי. במנצ'סטר אצל רבי שמואל א. הורביץ שליט"א: 447425793110. בארגנטינה: בקהילת שובה ישראל במקום המיועד לעלונים.

לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון: 03-6180383.

כמו"כ העלון נמצא ביכל העלונים בעיצוב בשם 'לבית התורני'. וכן העלון (מלבד ההערות שבסופו) מופיע ב'קובץ גליונות'.

ניתן להוריד את העלון בעמדות קול הלשון וכן את העלונים של כל ארבעת השנים האחרונות. הדרכה: נכנסים לקול הלשון. מקישים על חיפוש רבנים. לכתוב מערכת שבת. מקישים על פתח תיקיה. מקישים על תיקיית הורדת גליונות. מקישים על לבית התורני. ומורידים מה שרוצים.

כמו"כ ניתן להשיג במיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com

להשתתפות בהוצאות העלון לפנות: 0527633431. או בינדרים פלוס - רשת הכלולים פרדס כח-עלון, (שלוחה 2422). זכות הרבים תלוי במסייעים! עלון בודד עולה לנו 15 אגורות.

ניתן להשיג את העלון בכתב גדול במיל הנ"ל

העלון הבא ייצא בס"ד לקראת פרשת לך לך תשפ"ג

הופיע הספר המבוקש: 'דרכי חושן' – על שולחן-ערוך הלכות 'דיינים', מאת ראב"ד בד"ץ בני-ברק הגאון הגדול רבי יהודה סילמן שליט"א



בשורה לעולם התורה וההלכה: יצא-לאור ספר 'דרכי חושן' על שולחן-ערוך
הלכות 'דיינים' • מעמוד 'לחיים' מיוחד נערך בביתו של הראב"ד שליט"א,
בהשתתפות הגאון הגדול רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א • "אסוקי
שמעתתא אליבא דהלכתא"

שמחה והתרגשות בעולם התורה וההלכה, בהופעת הכרך החדש מסדרת 'דרכי חושן', מאת הגאון הגדול רבי יהודה
סילמן שליט"א – ראב"ד בד"ץ בני-ברק ורב ביהמ"ד 'קהל חסידים' – רמת אלחנן.

הספרים הקודמים בסדרה זוכים למקום של כבוד בהיכלי התורה וההלכה, כאשר אלפי שוחרי תורה לומדים ומעיינים
בהם ומתענגים על הביאורים, הפנינים והחידושים – אליבא דהלכתא; רבים מהם אף מעידים בהתפעלות, כי: "הדרך
ל'חושן משפט' – עוברת ב'דרכי חושן'".

הכרך הנוכחי עוסק בחלק הראשון של 'הלכות דיינים' (סימן א' – סימן י"א), אשר הן ההלכות הפותחות את חלק 'חושן
משפט' שבספרי 'טור' ו'שולחן-ערוך', ומהוות יסוד ובסיס חשובים ונחוצים להלכות והנהגות דייני ישראל בבתי הדין,
ובכללם – כללי ודרכי פסיקה והכרעה של דיני ממונות.

לרגל הופעת הספר החדש, נערך מעמד 'לחיים' מיוחד בביתו של הראב"ד שליט"א, בנוכחות תלמידיו ושומעי לקחו,
ובהשתתפות הגאון הגדול רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א.

גדולי הפוסקים שליט"א, בהם: מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג
שליט"א, הגאון הגדול רבי שבח צבי רוזנבלט שליט"א, הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א – בירכו את העוסקים במלאכה לרגל הופעת הספר החדש.

החיבור מכיל בתוכו שני חלקים:

חלק ראשון: ביאור על ספר 'שולחן ערוך' – המסודר במתכונת דומה לספר 'משנה ברורה', ומחולק לשני פירושים:

- הפירוש הראשון נקרא **משנת חושן**, וסגנונו הוא כעין פירוש 'משנה ברורה' – ביאור הדינים הכתובים
ב'שולחן ערוך' ורמ"א; מקורות וסימוכין, טעמים ונימוקים; נידונים מרכזיים וחשובים שמובאים בדברי
רבתינו האחרונים ומתקשרים אל ההלכות באופן ישיר; ציונים, הערות, חידושים ועיונים לדינא; הכרעות
האחרונים הלכה למעשה.

- הפירוש השני נקרא **ביאורי חושן**, וסגנונו הוא כעין פירוש 'ביאור הלכה' – ביאור נרחב ומפורט להלכות
שמובאות בקצרה ב'משנת חושן'; סוגיות ומערכות בנושאי ה'שולחן ערוך'; נידונים נוספים שמובאים
באחרונים וקשורים לדיני ה'שולחן ערוך' באופן עקיף.

חלק שני: שאלות-ותשובות לפי סדר סימני ה'שולחן ערוך' – הכולל: שאלות ותשובות בהרחבה, ביאורי סוגיות
ומערכות כלליות. בכדי להקל על הלומדים והמעיינים, נערך בסוף הספר **מפתח מפורט**: 'מפתח מקורות' – מקרא,
ש"ס ורמב"ם. 'מפתח ערכים' – נושאים ותתי נושאים, לפי סדר הא-ב.

הספר נדפס בסיועם האדיב של ראשי הארגון 'יומם ולילה', המפעיל גם את "אתר בינינו" –
מערכת שיעורי תורה לצפייה – לע"נ הנגיד הרבני הר"ר שרגא פייבל ב"ר צבי קנול ז"ל, ומנוהל
על-ידי הרה"ג רבי משה קליין שליט"א.

מטעם הארגון נמסר, כי התקבלה תרומה מיוחדת לחלוקת מספר מצומצם של ספרי 'דרכי חושן' – הלכות דיינים; גבאי
בתי-מדרש ובתי-כנסת וסדרני ספריות ציבוריות המעוניינים להכניס את הספר לאוצר-הספרים שברשותם, ויכלו לקבלו
במשרדי 'יומם ולילה' – רחוב הגי 8 ב"ב, בתיאום טלפוני מראש: 052-713-4545.

ניתן לרכוש את הספר: ברשת 'יפה נוף'. בבית המחבר: רחוב אשל אברהם 6 ב"ב | בבית העורך
הרב יצחק סילמן: רחוב נורוק 44 קריית-הרצוג ב"ב | דוא"ל: is0504193355@gmail.com

ארגון "אל תרף"

לחיוזוק לימוד המוסר

בעידוד ובהכוונת מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מי מאיתנו לא מעוניין שספר מסילת ישרים ינחה את מהלך חייו?
מי אינו מעוניין להגות בספר שערי תשובה בקביעות?
מי אינו רוצה שהאורחות צדיקים יהפך לחלק בלתי נפרד מאישיותו?

לכאורה, מה הבעיה? הרי לזה נועד כמובן סדר מוסר...

אלא מה? עד שבכלל מתחילים ללמוד מוסר, מגלים שסדר מוסר כבר נגמור... וכך יום רודף יום...

אם גם אתה מכיר את התופעה, והיא מציקה לך, ההודעה הבאה פונה אליך.
הסקיתו ושמעו על רעיון כה פשוט וכה יעיל, שכבר נוסה, וב"ה בהצלחה מרובה:
בכל כולל, אברך אחד מן החבורה החפץ לזכות בזיכוי הרבים עצום זה,
פשוט מגיש ללומדים את ספר המוסר עד למקומם, כך שלא יצטרכו כלל לקום מהמקום.
כן, ממש כך, מסתובב עם ספרי מוסר ומחלק לכל המעוניינים...
נשמע רעיון פשוט, אבל מניסיון - זה פשוט עובד!

כמה מעלות טובות (להביא) למקום עלינו...

א. זוכים לרצף של השטייגען ב'סדר', עם סדר מוסר.

ב. כך לא נתקלים בכל מיני נייעס וכדו', עד שכבר שומעים את הציבור עונים ברכו או "קדוש קדוש"...

ג. לפעמים בשביל דקות בודדות שנותרו לא יטרחו לקום מהמקום ולקחת ספר מוסר,

אך כשהספר כבר ביד, קל לנצל את הזמן הנשאר.

ד. הרבה מאיתנו רוצים ללמוד מוסר, אבל הלימוד בסדר גורר ומושך, ופשוט לא מגיעים ללימוד מוסר.

אך כשמגייחים את הספר ליד הלומד מקבל תזכורת שהנה הגיעה העת ללימוד המוסר.

תזכורת - להחזיר הספרים למקומם למען יעמדו ימים רבים.

להלן מספר עצות יעילות לביצוע רעיון זה בפועל:

א. כמובן, להיוועץ מראש עם ראש הכולל.

ב. החלוקה תתבצע למעוניין ולא חלילה בכפיה או בכח.

ג. להיות גמיש, ולהגיש לכל אחד הספר שמעוניין. עם הזמן גם לומדים איזה ספר מוסר להציע לכל אחד.

ד. במידה ולא מתאפשר מכל סיבה שהיא לחלק את הספרים עד למקום הלומדים,

אפשר גם להניח את הספרי מוסר על הבימה וכל הרוצה יבוא ויטול משם.

ולסיום - לא לשכוח, מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, משהספר הגיע אל הסטנדר אתה את שלך עשית,

ומכאן והלאה לא נותר אלא להגות בעצמך בספר מוסר ולייחל שבית המדרש יבער באש אהבת התורה הקדושה.

ומנסיין, זה עובד.

תשפ"ג: מצטרפים ומתחזקים ב'שיח התורה'
ומזקירים טובה לרבינו מרן הגר"ח זצוק"ל



כל הדרכים ללימוד ולהבחן במפעל 'שיח התורה'

'בדרכו' לימוד כל התורה בשנה אחת כפי שנהג רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל

'לאורו' ללימוד כל יום את כל הש"ס כולו

'מתורתו' להגות בספריו ובתורתו של מרן זצוק"ל

'לנשמתו' לימוד בכל יום ויום של פרקי משניות ואמירת תהילים

'ירושלמי' סדרי לימוד קבועים בשני מסלולים

'בהנהגתו' במיוחד לנשים, לקבל ולהקפיד להתפלל שלוש תפילות ביום

'מישנתית - ש"ס בשנה' לסיים את שישה סדרים בשנה הקרובה!

91 הגרלות מידי שבוע

חדש לתועלת רבבות הלומדים

כל הלומדים בכל המסלולים
נכנסים לכל ההגרלות

בכל יום ויום, נכללים הלומדים בהגרלות על:
10 ספרים מספרי רבינו מרן זצוק"ל

ושלושה זכיות בתחיי קניה
בסך 500 ש"ח כל זכייה

חדש ב'שיח התורה':

החל מראש השנה הבעל"ט,

נפתח מסלול חדש 'משנתית' - ש"ס משניות בשנה.
בכל יום מימות החול נלמדים 14 משניות, ובשבת קודש חזרה
בהספק מסודר, מראש השנה תשפ"ג
- עד לסיום הש"ס בערב ראש השנה תשפ"ד

הלימוד לפי הסדר של 'קביעותא' - המפעל העולמי ללימוד המשנה וההלכה היזמית
שזכו לקיים סיום ש"ס משניות, בחדרו של מרן הרב זצוק"ל, חודש לפני הסתלקותו



03-308-5000



שמות הזוכים בכל מסלולי 'שיח התורה' מתפרסמים בעלמסר של שיח אמתה ונדרים פלוס ובעלון החודשי של שיח אמתה

הרתחנני בבקשה

התורה הקדושה מתחננת עליך - לשנה טובה ומתוקה
מרנן גדולי הדור



בראשות:

מרן רה"י

הגרמ"ה הירש שליט"א

מרן

הגר"ש גלאי שליט"א

מרן

הגרי"ב שרייבר שליט"א

מרן

הגר"ב פינקל שליט"א

יעתירו יום יום בכל הימים הקדושים מר"ה עד שמחמ תורה
על השותפים בהעמדת לגיונו של מלך - "חבורת מקבלי עול תורה"

בתרומה של 400 ש"ח לשם / 900 ש"ח למשפחה

לתרומות ומסירת שמות חייגו עכשיו

ניתן לתרום בכל
עמדות נדרים
פלוס, תחת השם
"ישיבת ר' חיים"



033-780-780

**ההשתדלות
שלך לזכות
בדין <<**



בחסות: טייק מי. ככה מזמינים מונית בקלות | *6316

**לוקחים הכל
בקלות!**



הרצוה את צמאונך בכוס של ברכה

. הופיע .

ספר כוס של ברכה

אוצר בלום לענייני כוס של ברכה, כרכא דכולא ביה, המברר במאה חמישים ושבעה סימניו בשפה ברורה ובנעימה קדושה, מסוגיות הש"ס והפוסקים, בעומק ההבנה, בהיקף גדול ובסברא ישרה, עד מסקנת הדברים אליבא דהלכתא, במאה עשרים וארבעה דינים העולים, הלכות הנצרכות לקיום המצוות הטעונות כוס

כוס של ברכה - מצוה כה תדירה
והידיעה בפרטיה - כה נדירה
עכשיו ערוך לפניך - בשפה ברורה
מהסוגיות ועד ההלכה - במשנה סדורה

נכתב בטוב טעם ודעת
בהסברה מושכת כל לב על ידי הגאון
רבי חיים שלום בנימין יוזעף שליט"א
ר"מ בישיבת כנסת יצחק קרית ספר
ועבר בקורת של ת"ח ורבנים מובהקים
אשר הפליגו בשבחו:

"הספר משובח בטעמו
וראוי לעלות על שולחן מלכים
כל הלומד בו יתענג משובו
יזכה להבין את עומק הסוגיות
להתענג על הדר זיו הפוסקים
לדעת את ההלכה
ולקיים המצוות שעל הכוס כתיקונן"



הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• ירושלים: מכי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אינן 1 // נבעת שאול 28 // בית ונן הפסנה 50 // בית הדפוס 32 • חדש! נה יעקב: פלג 1 פינת פרדס • מודיעין עילית-קרית ספר: אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // חדש! הרב מפוניבז' 1 • ברספלד: רבי יהודה הנשיא 14 • בית שמש: חפציה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א-נחל שורק 31 מעל שוק מהדריין • בני ברק: רבי עקיבא 130 // אהרונביץ 19 מוז מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 • חדש! המכבים 63 פרדס כץ • אשדוד: ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • פתח תקוה: קהילות יעקב 4 גני הדר // ההסתדרות 2 פינת רוטשילד • אלעד: רבי יהודה הנשיא 90 • חדש! לוד: הרב אלישיב 8 שכונת גני איילון (אחיסמך) • קרית גת: האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעטשניף) • רכסים: סביון 39 (בנה ביתך) • נתיבות: האר" 86 • אופקים: חפץ חיים מוז בית הכנסת אוהל משה. בקרוב! • טבריה: שפע חיים 4

**ההזדמנות
האחרונה**

**לזכות
במצווה הנדירה
לפני יום הדין**

**רגעים אחרונים ונשגבים
של שלהי שבת הארץ**



**סייעו עכשיו
להיבורי הכוח**

קרוז
השביעית



1800-300-544

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאגי: סניף 185 - מס' חשבון 485101

**שעוד חודשים רבים
ומאתגרים לפניכם**

מבצע השותפים הגדול!

כמות לקבלת קובץ איונות חינוך אנשנה | כמות להקדשה בקובץ

להדבק

בי חלקים

יצירה חדשה הרוסה אור בימים אלו
מארכיונו ורשימותיו של נכדו
החז"ר רבי אליהו הוויסברג
מאות מארכיון משובס בתמונות נדירות



שבענו מטוביך

ווארטאס וחידושים
על חמשה חומשי תורה
- מאוור בתמונות



אלא

הנהאות מרן
ע"ס השו"ע
- מאוור בתמונות



החובות

סדר לימוד
חובותיו היומייס
על מרן כצוק



בצילו

מראות הור
מאשים מופאס
מארכיונו של
הזקס שוקי אר



ומתוק האור

פנינס מאכור
על רבי
מאה אונשטיין



חיי תורה

יצירה חדשה
מחראה אור בקרוב
ספורים מיוחסי
ותמונות נדירות ביותר



המלאך

מהדורה חדשה
עס חוספות
מדי חורש בחורשו
אקרוס, אהפנס אלהתנות



כח התורה

מאס חיי המופאס על מרן כצוק
400 מא' מאוור בתמונות
ונוסל איו קונטרס הסאלות



שגדל בתורה

מארות בתורה על מרן כצוק
קרוב 300 מא' מאס
שולב בתמונות



מערכת "קובץ גליונות" יוצאת במבצע חלוקת ספרים מיוחדים שיצאו לאור בתקופה האחרונה לאחר הסתלקותו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל בספרים אלו הובאו מתולדותינו הנהגותינו מידותינו ועצותינו כל ספר וסגנונו

ב"ה כנינו באשכ כשור סניק אהביס בפני הצבור החשוב מדי שבוס ריכוכ על דברי תורה בהלכה והנהגה מכשונס על אדולי ישראל, אחר מאחירי ההדפסה האמירו והתיקרו בשנה האחרונה ובכדי שנוכל להאסיק באחיר הקייס ואהוסיף שור ושור דברי תורה, פוניס אנו איכס יידינו היקריס אככות בשותפות בכינו הרביס האדול.

6

קבל מיידיס ספרים
אלס האלה בשווי 1,145 ₪

שגדל בתורה

שבעינו מטובך המלאך

בצילו אלא החובות

חיי תורה ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
120 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 1,440 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

5

קבל מיידיס ספרים
אלס האלה בשווי 940 ₪

שבעינו מטובך המלאך

בצילו אלא החובות

חיי תורה ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
100 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 1,200 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

4

קבל מיידיס ספרים
אלס האלה בשווי 910 ₪

בצילו אלא החובות

המלאך ומתוק האור

כח התורה להדבק חלקים

בתרומה של סך
80 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 960 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

3

קבל מיידיס
ספרים אלס האלה
בשווי 565 ₪

בצילו אלא החובות

המלאך ומתוק האור

בתרומה של סך
60 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 720 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

2

קבל מיידיס
ספרים אלס האלה
בשווי 245 ₪

בצילו אלא

ומתוק האור כח התורה

בתרומה של סך
40 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 480 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

1

קבל מיידיס
ספרים אלס האלה
בשווי 140 ₪

בצילו אלא

שגדל בתורה

בתרומה של סך
20 ש"ח לחודש

למשך 12 חודשים
סך כל התרומה 240 ₪

זכות לקבלת קובץ גליונות למשך שנה

זכות להקדשה בעמוד פנימי

להשתתפות:

053.314.5900

או ע"י אליהת אייל אכתובת: k.gilyonot@gmail.com

נתן אס באכסירי האשראי
שבבתי הכנסת
ע"ש "קובץ איונות"

ע"י השתתפותך במגבית חשובה זו הנך זוכה להיות שותף ב:

-ההשתתפות היס חורשית והככות היס נצחית
-הקרן על כינוי הרביס הול קיימא אלוס הבס
-בככות יפתחו מוקדי הפצה נוספים

-ככות ושותפות בקבצים הנאסרים מדי שבוס אדולי ישראל-

-חלוקת קבצים מדי שבוס בבתי החולס ברחבי הארץ
-חלוקת קבצים אסיריק בבתי הלס
-שותפות בלימוד והחיסוק מדברי התורה שבקבצים

**מסירת
שמות לתפילה**
עד ערב ראש השנה
וערב יום כיפור
בשעה 12:00
בצהריים

חַתָּמָנוּ לְחֵילִים בְּשַׁעַר הַשָּׁמַיִם

כָּאן תַּחֲתָמוּ לְשָׁנָה טוֹבָה וּמְבֹרָכָה

במקום אשר הינו שער השמים, מערת המכפלה, בערב ראש השנה ובערב יום כיפור יתקיים מעמד מרטיט, ע"י שליחי יד לאחים בו אתם, המצילים של הילדים והילדות תכתבו ותחתמו לשנה טובה ומבורכת לפרנסה טובה, לבריאות איתנה, לזיווגים הגונים ונחת מהילדים

גדולי ישראל שליט"א מעידים על שותפותך במצוות פדיון שבויים:

ערב יום הקדוש, מבקש אף אני להחתם לחיים טובים ושנה טובה בזכות מצוות פדיון שבויים אשר תרמתי ליד לאחים למען הצלת ילדי ישראל מסבל ושמד ולהחזירם לחיים של תורה ואהבת ה'

שם _____ בן/בת _____
שם _____ בן/בת _____
שם _____ בן/בת _____
בקשה מיוחדת _____

הננו מעידים כי הנ"ל שותפים מלאים בזכויות העצומות של פדיון שבויים והצלת נפשות, ויזכו בעזרה"ת להכתב ולהחתם לחיים טובים וארוכים אמן.

מרן הגר"ש
בעדני שליט"א

מרן האדמו"ר
מויזניץ שליט"א

רשנבה"ג מרן ראש הישיבה
רבינו הגדול רבי גרשון אידלשטיין שליט"א

שטרות "חתמנו לחיים" יוגשו לחתימתם האישית של גדולי ישראל שליט"א וינחנו במערת המכפלה



אתר יד לאחים:

www.yadlachim.co.il

9234*

לתרומות ולמסירת שמות:

יד לאחים

ת.ד. 551 בני ברק. בנק הדואר 44-22-440 בנק דיסקונט: (11) סניף 139 ח-ן 579955

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 101 | פר' נצבים תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

האדמו"ר מותלדזות אהרן בביקור אצל מרן גאון ישראל
רבי דוב לנדו שליט"א לברך ולהתברך בכרכת השנים



שמוחת חוזארט לנכד מרן ראש הישיבה הגר"ג אדשליטין שליט"א
בן לחתנו ראש ישיבת בית דוד הגאון רבי אברהם ישעי' אדלר שליט"א
עם בת הגאון רבי יונתן אברמוביץ שליט"א מחשובי אברכי כולל פוניבז'



מרן הגר"ש שטיימן שליט"א בשיחה לבני הכוללים 'מצוד דבר'
בראשות הגר"ד אשר ברסלזינער ולכולל 'אהבת תורה'
בהיכל ביהכנ"ס המרכזי נוף כנרת שבטבריה



מעמד 'לחיים' מיוחד שנערך בביתו של הרב"ד הגר"י סילמן שליט"א.
שנערך להגל הוצאת הספר על הלכות דיינים בהשתתפות הגאון הגדול
רבי מנחם מנדל שפרן שליט"א, תלמידיו ושומעי לקחו



שיחת מרן הגר"ח פ' ברמן מר"י פוניבז' בהיכל הכולל הגדול 'כתר תורה' מזדעזען עולית



מסע מודן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בהיכלי הכוללים והשיבות בעיר ביתר



הגאון הגדול רבי דוד לוי שליט"א מוד"י פוניבז' בשיחה בהיכל 'אהל קדושים'



ראש הישיבה הגאון הגדול רבי שלמה קניבסקי שליט"א בסליחות



מועמד פרזבול במעוזנו של רשכבה"ג מודן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א
 ע"י בית דין בני ברק בראשות הגאב"ד הגר"ש רוזנברג, הראב"ד הגר"י סילמן, והדיין הגר"י פרבשטיין צילום: שוקי לוד



מודן הגרב"ד פוברסקי שליט"א בקטיף אתרוגים



כינוס שע"י ארגון 'זה לזה'
 במעוזנו של חבר המועצת מודן הגר"י זילברשטיין שליט"א

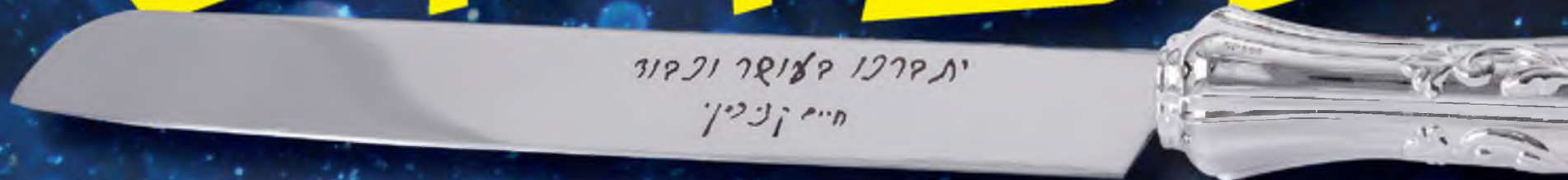
הגאון הגדול ר' אברהם יצחק הכהן קוק דה"י מאוד התלמוד
 וחבר מועצתה"ת בסליחות "במוצאי מנוחה" בהיכל הישיבה
 צילום: ט. ברונר



[illegible]

הזדמנות נדירה

לפרהוס



עליכם שנת פרנסה

סכין הפרנסה

בברכתו הנדירה מערב ראש השנה אשתקד של

מרן רבינו **שר התורה זיע"א**

סגולת הקודש שפתחה לאלפים את שער הפרנסה
סכין כסף חדה כמובא בספרי הסוד

עכשיו, או לעולם לא!

נותרה כמות מצומצמת של סכינים בברכת מרן זיע"א
בפה קדשו, בערב ראש השנה האחרון טרם הסתלקותו
לשנה טובה ופרנסה ברווח



כל שמות התורמים יוזכרו לברכה בעת רצון - ערב יום הדין
אצל מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א לברכם לחיים ולטובה, להיוושע בזאת השנה

תרמו וקבלו את הסכין המסוגלת עם שליח לביתכם לראש השנה

**הזמנות
עד מחר**

יום רביעי

בשעה 12:00 בלילה



0722-600-200



לזכות גם בזכויות וגם בישועות

**בחר היום את עוצמת
הזכות שתלווה אותך
בעוה"ז ולעתידי לבוא
זכות שמתרבה מאליה עם כל הדורות
הבאים היוצאים מאותם בעלי תשובה**

E&T0534113164



בנוסף לזכות תקבלו:
ספר השמות

תכתב בספר השמות המיוחד של הארגון!

**הזכות העצומה בהחזקת
3 בעלי תשובה :**

בתרומה של:

150 ₪ X 10 תשלומים

**הזכות העצומה בהחזקת
2 בעלי תשובה :**

בתרומה של:

100 ₪ X 10 תשלומים

**הזכות העצומה בהחזקת
בעל תשובה 1:**

בתרומה של:

50 ₪ X 10 תשלומים

הזכות העצומה:

אתם לוקחים חלק בזכות העצומה של החזקת בעל תשובה והזכויות מתרבות עם הדורות הבאים היוצאים ממנו!

בנוסף לזכות תקבלו:

ספר השמות

תיכתב בספר השמות המיוחד של הארגון!

הזכות העצומה:

אתם מכפילים את הזכות העצומה שלכם בהחזקת 2 בעלי התשובה והזכויות מתרבות עם הדורות הבאים היוצאים מכל אחד מהם!

בנוסף לזכות תקבלו:

ספר השמות

תיכתב בספר השמות המיוחד של הארגון!

ערכת ניגונים נבחרים מ"המנגן":

תקבלו ניגוני תשובה של המנגן בדיסק אונקי, לתחושת רגיעה ולהתחזקות מיטבית!

"המרגיע-מנקה-משמח" מ"המנגן":

תקבלו את הדיסק "המרגיע" של המנגן שכשמו כן הוא: מרגיע-מנקה-משמח!

יוו הסיומים/מטבע מכור (כמות מוגבלת)
של מרו שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל
תקבלו את ברכתו של מרו שר התורה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל, ותוכלו לבחור לקבל או מטבע מכור ששהא הברכה שרויה בכסף שלכם, או לקבל מיין הסיומים המסוגל והמבוך של הרב.

ערכת פלטינום מ"המנגן":

תקבלו ערכת פלטינום של ניגונים מ"המנגן" בדיסק אונקי, לתחושת רגיעה, שחרור, ביטחון והתחזקות מיטבית!

הבוחרים בזכות זו, בנוסף לזכויות הרבות והמתנות, הם זוכים לברכתו האישית של מרו שר התורה ר' חיים קנייבסקי זצוק"ל ויכולים לבחור את הדרך לקבל את הברכה.

הזכות העצומה:

אתם משלשים את הזכות העצומה שלכם בהחזקת 3 בעלי התשובה והזכויות מתרבות עם הדורות הבאים היוצאים מכל אחד מהם!

לזכות בישועות!

הגאון הצדיק הרב מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א, יקיים מעמד תפילה מיוחד המסוגל לישועות גדולות, בציון אביו הצדיק הנודע מרו רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל, פועל הישועות שרבים נושעו בעצותיו וברכותיו, על תורמי הארגון שיזכו לישועה, הצלחה ושנה טובה!
ובנוסף: שמות כל התורמים ייכתבו לזכרון נצח בספר השמות אשר יונח אצל הרב שליט"א באופן קבוע וכבוד הרב יתפלל עליהם בעתות רצון נוספים במשך כל השנה הקרובה!

נתונים מהשטח בשנה החולפת:

- ✓ מאות אלפי צעירים וצעירות קיבלו תוכן יהודי יום יום!
- ✓ פעילי הארגון היו בקשר אישי עם אלפי מתחזקים!
- ✓ רובם הופנו לחברות אישיות וטלפוניות, סמינרים, ישיבות ומדרשיות.
- ✓ תוצאות מדהימות- אחוזי הצלחה גבוהים בתהליך התשובה!

לזכיה בשותפות התקשרו עכשיו:

1 5 9 9 - 5 2 - 9 0 0 0



בעיצומם של הימים המסוגלים עשרת ימי תשובה
מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א
יצאו לערי השדה לתלמוד תורה
של תינוקות של בית רבן הטהורים - ילדי קרן ההסעות

למעמד תפילה בוקעת רקיעים

יחד עם הילדים עבור המאמצים ילד בקרן ההסעות
לשנה טובה ומתוקה לבריאות

ונחת מהילדים

לאימוץ ילד ולמסירת שמות לתפילה:

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בוי בוק או בהעברה לבוק המועלים סניף 655 מס' ה-: 339991 קרן הסעות וסיוע לתלמידי החינוך העצמאי ע"ר 95-659-804-5
התחממות מוכות לצדכי מס לפי סעיף 46 כמרכ ניתן לתרום בקלות ובמהירות בכל עמדות "נודים מלס" בדחיב הארץ

